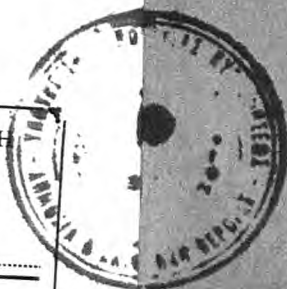

REPTAE

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 +900 ΒΕΡΟΙΑΣ
 Αριθ. εις 879
 Εξ αγοράς *Δωρεά*
Χατζηκρίστοφου Κερέκου
 GRVER.00258

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ Β. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΑΣ ΧΡΟΝΩΝ

ΤΟΜΟΣ Α.

ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ «ΛΑΚΩΝΙΑΣ.»

(έν ὁδῳ Περικλέους καὶ Θησέως ἀριθ. 1.)

1884

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Σύντομος Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος.....	1— 14.
Περὶ τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος.....	16— 18.
Περὶ τῶν Ἑλλήνων	18— 20.
Περὶ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ξένων ἀποίκων.....	20— 22.
Περὶ τῶν ἡρωικῶν χρόνων.....	22— 26.
Περὶ τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας.....	27— 28.
Περὶ τοῦ Οἰδίποδος.....	28— 29.
Περὶ τῶν ἐπὶ ἐπὶ Θήβας.....	29.
Περὶ τοῦ πολέμου τῶν Ἐπιγόνων.....	30.
Περὶ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.....	30— 33.
Περὶ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν.....	33— 35.
Περὶ τῶν ἐλληνικῶν ἀποικιῶν.....	35— 47.
Περὶ τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων ἐν ταῖς ἀποικίαις καὶ τῇ ἰδίᾳ Ἑλλάδι.....	47.
Περὶ ἐπικῆς ποιήσεως.....	47— 51.
Περὶ τοῦ Ὀμήρου.....	51— 55.
Περὶ τοῦ Ἡσιόδου.....	55.
Περὶ τοῦ καθ' Ὀμηρον βίου τῶν Ἑλλήνων καθ' ὅλου.....	55— 56.
Περὶ τῶν παρ' Ἑλλήσι Θεῶν.....	56— 59.
Περὶ τοῦ παρ' Ἑλλήσι κατ' οἶκον βίου.....	59.
Περὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων.....	59— 60.
Περὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους διαφορῶν συνθέσεων τῶν Ἑλλήνων	60— 61.
Περὶ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν.....	61— 62.
Περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀγώνων καὶ πανηγύρεων....	62— 64.
Περὶ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου.....	64— 75.
Περὶ τῶν Μεσσηνιακῶν πολέμων.....	75— 78.
Περὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν νόμων τοῦ Δράκοντος.....	78— 82.
Περὶ τοῦ Σόλωνος καὶ τῶν τούτου νόμων.....	82— 90.
Περὶ τοῦ Πεισιστράτου καὶ τῶν τούτου νόμων.....	90— 94.
Περὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος καὶ ἐν ἄλλαις ἐλληνικαῖς πόλεσιν	94— 99.
Περὶ τῆς παρ' Ἑλλήσι ποιήσεως καὶ φιλοσοφίας κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.....	99— 107.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περὶ τῆς αἰτίας τῶν Μηδικῶν πολέμων.....	107—113.
Περὶ τῶν ἐπιθετικῶν πολέμων τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Πέρσας ἡγουμένων τῶν Ἀθηναίων.....	139—147.
Περὶ τοῦ τρίτου Μεσσηνιακοῦ πολέμου.....	147—152.
Περὶ τῶν κατὰ Περικλῆ χρόνων.....	152—159.
Περὶ τοῦ δεκαετοῦς ἡ πρώτου πολέμου.....	165—176.
Περὶ τῆς ἐπὶ τοὺς Συρακουσίους στρατείας τῶν Ἀ- θηναίων.....	176—186.
Περὶ τοῦ Δεκελεικοῦ πολέμου.....	186—191.
Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἡγεμονίας τῶν Σπαρτιατῶν..	194—198.
Περὶ τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου.....	201—205.
Περὶ τοῦ Βοιωτικοῦ πολέμου.....	205—218.
Περὶ τῶν Μακεδόνων.....	218—220.
Περὶ τοῦ βασιλείως τῶν Μακεδόνων Φιλίππου..	220—222.
Περὶ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου.....	222—223.
Περὶ τοῦ Φωκικοῦ ἢ τρίτου ἱεροῦ πολέμου.....	223—229.
Περὶ τοῦ πρὸς Ἀμφισσεις ἱεροῦ πολέμου.....	229—232.
Περὶ τῆς παρ' Ἑλλήσι ποιήσεως καὶ ἱστορίας καὶ τῶν τεχνῶν κατὰ τοὺς προειρημένους χρόνους..	232—251.
Περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου.....	251—255.
Περὶ τοῦ Λαμιακοῦ πολέμου.....	277—278.
Περὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχῆς τῶν Πτολεμαίων...	281—282.
Περὶ τῆς ἐν Συρίᾳ ἀρχῆς τῶν Σελευκιδῶν.....	282—284.
Περὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γαλατῶν.....	284—285.
Περὶ τῶν βασιλείων τῶν Πάρθων καὶ Βακτριανῶν.	285—286.
Συνέχεια τῶν κατὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἑλλάδα συμβάντων.....	286—290.
Περὶ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου.....	290—298.
Περὶ τῶν παρ' Ἑλλήσιν ἡθῶν τε καὶ ἐμπορίου, παι- δείας τε καὶ τῶν τεχνῶν κατὰ τοὺς προειρη- μένους χρόνους.....	298—304.
Ἑλλάς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων.....	305—309.
Περὶ τῆς ἐξ ἀρχτοῦ εἰσβολῆς βαρβάρων ἐθνῶν εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος καὶ τῆς ὑπὸ τούτων ἀρπαγῆς ἐλληνικῶν πόλεων.....	309—310.
Περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου γενομέ- νης διανομῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους.....	310—311.
Περὶ τῆς πνευματικῆς λειτουργίας τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς δυναστείας τῶν Ῥωμαίων.....	311—313.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΣ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

§ 1. Ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος εἶνε πλείστου λόγου ἄξια, διότι διὰ τῶν Ἑλλήνων μετετέθη τὸ θέατρον τῆς παγκοσμίου ἱστορίας ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ διεδόθη ὁ ἀληθὴς πολιτισμός. Ὅτε ἀνεφάνησαν οἱ Ἕλληνες, εἰς μὲν τὰ βόρεια καὶ δυτικὰ τῆς Εὐρώπης ἐπεκράτει μὲν ἔρως τῆς ἐλευθερίας καὶ πολεμικὴ τόλμη ἀλλὰ καὶ ἄλλειψις ἠθικῆς καὶ πολιτισμοῦ· τὰ δὲ ἀνατολικά ἔθνη τῆς Ἀσίας πρὸ πολλοῦ μὲν ἤδη εἶχον ἡμερωθῆ καὶ ἐκπονήσει τέχνας καὶ ἐπιστήμας, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ διεφθάρησαν στερηθέντα τῆς ἠθικῆς καὶ ἐγένοντο θυμὰ τῆς δεσποτείας· τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς ἀνθρωπότητος ἦν, οὕτως εἰπεῖν, νεναρκωμένον, ἀπολέσαν πᾶσαν ζωτικὴν δύναμιν τοῦ πολιτισμοῦ. Μόνα δὲ δύο ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ Ἀραβες ἀνεφάνησαν ὕστερον ἐν τῇ καθολικῇ ἱστορίᾳ λόγου ἄξια. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἀνέφξαν νέαν ὁδὸν εἰς τὸν πολιτισμόν, ἀναπτυχθέντα μὲν τέως εἰς τινα ἔθνη τῆς Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, ἥδη δ' ἀρξάμενον νέας περιόδου πνευματικῆς διαμορφώσεως καὶ ἐνεργείας. Ἐν οὖν δεμῖα χώρα τῆς γῆς ἀνεβλάστησαν οἱ ἐν Ἑλλάδι ποιηταὶ καὶ φιλόσοφοι καὶ ῥήτορες καὶ περὶ πᾶσαν τέχνην καὶ ἐπιστήμην σοφοὶ καὶ ἔξοχοι ἄνδρες, ὧν τὰ ἀθάνατα ἔργα εἰς αἰεὶ θέλουσι φωτίζει τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἐκ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων πηγάζει ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις τοῦ νεωτέρου πεπολιτισμένου κόσμου, καθὼς ἡ ἔθνοσωτήριος χριστιανικὴ θρησκεία ἐκ τῆς Παλαιστίνης. Ἐκ τούτων λοιπὸν κατάδηλον γίνεται, πόσου λόγου

ἀξία εἶνε ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία καθόλου μὲν εἰς πάντα ἄνθρωπον, ἰδίᾳ δὲ εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες καὶ τὴν γλῶσσαν ἡμῶν πρέπει νὰ μορφώσωμεν διὰ τῆς ἐκείνων καὶ τὸν χαρακτῆρα ἡμῶν νὰ διαπλάσωμεν μιμούμενοι τοὺς πρωτοτύπους καὶ ἐξαιρέτους χαρακτῆρας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Χρεωστοῦμεν δὲ προθυμότηα νὰ ἀσχολώμεθα περὶ πάν ὅ,τι ἀποβλέπει εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, ἐγνωμονοῦντες εἰς αὐτούς, διότι ἡ γλῶσσα καὶ τὸ κλέος αὐτῶν κυριώτατα συνετέλεσαν, ὥστε νὰ γενώμεθα κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας ἔθνος αὐτόνομον.

Πρὶν ὅμως προῶμεν εἰς τὴν διήγησιν τῶν πεπραγμένων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀναγκαῖον νομίζομεν νὰ προτάξωμεν σύντομόν τινα γεωγραφικὴν περιγραφὴν τῆς Ἑλλάδος.

§ 2. Ἡ Ἑλληνικὴ λοιπὸν χερσόνησος ἢ πρὸς ἀνατολὰς τῶν τῆς μεσημβρινῆς Εὐρώπης μεγάλων χερσονήσων εἶνε ἡ πολυσχημονεστάτη καὶ ἡ τὸ πλεῖστον διηρθρωμένη χώρα τῆς γῆς. Καὶ πρὸς βορρᾶν μὲν εἶνε πλατεῖα καὶ συνεχῆς, ὅσον δὲ προχωρεῖ πρὸς μεσημβρίαν, τόσον μᾶλλον στενοῦται καὶ διαρθροῦται διαιρουμένη διὰ πλήθος συνεχῶν ὄρων εἰς πλήθος μεγαλειτέρων καὶ μικροτέρων χωρῶν. Καὶ δὴ σειρὰ τις ὄρων ἐκ τῶν Ἰουλίων Ἀλπεων καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου ἐκτείνομένη καὶ ἐν μέρει ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Αἴμος νῦν Βαλκάνια καλουμένη διαχωρίζει τὴν χερσόνησον ἀπὸ τῆς ἄλλης Εὐρώπης πρὸς βορρᾶν. Ὅρων δὲ κλάδοι ἐκ τῆς μεγάλης αὐτῆς σειρᾶς πρὸς μεσημβρίαν διευθυνόμενοι ἀποτελοῦσι φυσικὰ ὅρια τῆς Ἰλλυρίας καὶ Μακεδονίας καὶ Θράκης, ὧν αἱ δύο τελευταῖαι περιλαμβάνουσιν ἐν ἑαυταῖς μεταξὺ ὄρων πεδιάδας καὶ κοιλάδας εὐφορωτάτας. Πρὸς μεσημβρίαν δὲ τῆς Ἰλλυρίας καὶ Μακεδονίας κεῖται ἡ κυρίως Ἑλλάς, ἣν πλήθος ὄρων διατέμνουσι καὶ ποικίλην ἀπεργάζονται τὴν φύσιν αὐτῆς· εἰσὶ δ' αὐτὰ συνέχειαι τῆς εἰρημένης ὀρεινῆς ῥάχews. Ἐκ ταύτης κατατείνει ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν τὸ Βοῖον ὄρος, ὅπερ προβαῖνον καλεῖται Τύμφη εἰτα Λάκμων ἢ Λάκμος, ἐξτῆς δὲ πρὸς μεσημβρίαν Πίνδος, ἧς ὅμως τὸ ὄνομα καὶ περὶ πάσης τῆς πολυωνύμου ταύτης ῥάχews ὑπὸ πολλῶν λέγεται. Ἐκ δὲ τῆς Πίνδου διατείνουσι πρὸς τε δύσιν καὶ ἄρκτον καὶ ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίαν ὄρη

διάφορα ἔχοντα ὀνόματα· οἷον πρὸς δύοσιν μὲν διατείνουσιν εἰς τὴν Ἑπείρον πολλὰ ὄρη ἀκτινοειδῶς διήκοντα καὶ μακρὰς κοιλάδας ἀπεργαζόμενα. Κατὰ δὲ τὴν ΒΔ γωνίαν τῆς Ἑπείρου καὶ ὑπὲρ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν ὑψοῦνται τὰ Κεραύνια ὄρη, ἅτινα τελευτῶσιν εἰς ἄκραν, ἣν Ἀκροκεραύνια καλοῦσι· πρὸς ἀνατολὰς δὲ τῆς Πίνδου διατείνει ὀρεινὴ τις ῥάχις, ἥτις κατ' ἀρχὰς μὲν καλεῖται Καμβοῦνια ὄρη, προβαίνοντα δὲ καὶ εἰς ὕψος ἔσον 9000 ποδῶν ὑφούμενα Ὀλυμπος. Ἑτέρα δὲ πάλιν ἀνατολικὴ προβολὴ τῆς Πίνδου μέχρι τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καθήκουσα καλεῖται Ὀθρυς· ὀρειναὶ δ' ἄλλαι ἀποσχίζες ὑψοῦνται εἰς τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τῆς Μαγνησίας, ἐξ ὧν ἡ μέχρι τοῦ στομίου τοῦ Πηνειοῦ ἐκτεινομένη καλεῖται Πήλιον, ἥς ἡ κυκλοειδὴς πρὸς βορρᾶν ἄκρα καλεῖται Ὀσσα. Τὰ εἰρημμένα λοιπὸν ὄρη πανταχόθεν περικλείοντα τὴν Θεσσαλίαν ἀπεργάζονται αὐτὴν κοιλὴν καὶ εὐφορωτάτην καὶ δι' ὀλίγων στενῶν εὐπρόσιτον. Τοιαῦτα δὲ στενά εἰσι τὰ μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσης ὑπὸ τοῦ Πηνειοῦ διαρρέεόμενα καλὰ Τέμπη. Ἡ δὲ μεσημβρινὴ συνέχεια τῆς Πίνδου καλεῖται Τυφρηστὸς νῦν Βελουῆχι, ὅρος δυσανάβατον, ἔχον ὕψος 7000 ποδῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ Τυφρηστοῦ τείνει μέχρι τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου πρὸς ἀνατολὰς ἐπικαμπῇ ποιουμένη στροφὴν ἡ Οἶτη ὅρος τραχὺ καὶ ὑψηλόν. Ταύτης δὲ ἡ ἀνατολικὴ ἄκρα ὀνομάζεται Καλλιῖδρομος, οὗ αἱ ὑπώρειαι τελευτῶσιν ὀρεῖαι καὶ ἀπόκρημνοι μέχρι τῆς θαλάσσης καὶ ἀπολείπουσι πάροδον οὕτω στενὴν εἰς τινα μέρη, ὥστε μία μόνη ἁμαξὰ νὰ διελάσῃ ἡδύνατο· ἡ πάροδος δ' αὐτὴ ὀνομάσθη Πύλαι καὶ Θερμοπύλαι ἐκ τῶν πλησίον αὐτοῦ που πηγαζόντων θερμῶν ὑδάτων, ἔπαθε δὲ πολλὴν ἀλλοίωσιν τῆς χρόνης ἕνεκα τῆς τοῦ ποταμοῦ Σπερχεῖοῦ προσχώσεως. Αἱ Θερμοπύλαι εἰσὶν ἐπίσημοι διὰ τὰς κατὰ καιροὺς γενομένας αὐτῇ φονικὰς μάχας. Τῷ δὲ Καλλιῖδρόμῳ συνέχεται τὸ παρά τὴν παραλίαν τῆς Λοκρίδος ἐκτεινόμενον ὅρος Κνημὶς. Ἐκ τῆς Οἶτης δὲ πάλιν διατείνει πρὸς μεσημβρίαν εἰς τὴν Αἰτωλίαν ὁ τραχὺς καὶ πολυχόρυφος Κόραξ νῦν Βαρδοῦσι καλούμενος. Μετὰ δὲ τοῦ Κόρακος συνέχεται ὁ πρὸς ἀνατολὰς ἐκτεινόμενος ἱεροπρεπὴς καὶ δικόρυφος Παρνασσός, ἐφ' οὗ ἔκειτο τὸ ὀνομαστόν μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ ἄλλα ἄντρα καὶ χωρία τίμια καὶ

ἑσπρά. Μετὰ δὲ τοῦ Παρνασοῦ συνέχεται τὸ εἰς τὴν Βοιωτίαν δια-
τεῖνον ὄρος Ἑλικῶν· ἦν δ' ὁ Ἑλικῶν πλήρης δένδρων καὶ βοτάνης
καὶ πηγῶν, ὧν ὀνομασταὶ ἦσαν αἱ πηγαὶ τῆς Ἰπποκρήνης καὶ
Ἀγανίππης. Μετὰ δὲ τοῦ Ἑλικῶνος συνέχεται ὁ ἐκ δυσμῶν πρὸς
ἀνατολὰς τείνων τραχὺς καὶ θηριώδης Κιθαιρῶν. Μετὰ δὲ τοῦ
Κιθαιρῶνος συνέχονται πρὸς μεσημβρίαν τὰ τῆς Ἀττικῆς ὄρη,
ἣ Πάρνης καὶ τὸ ὀνομαστὸν διὰ τὰ καλὰ μάρμαρα Πεντελικόν, μέ-
ρος ἀποτελοῦν τοῦ Βριλησσοῦ, μεσημβρινοανατολικώτερον δὲ τῶν
Ἀθηνῶν ὑψοῦται ὁ Ὑμηττός φέρων εὐώδεις βοτάνας καὶ περὶ-
φημον μέλι. Ἐν δὲ τῇ μεσημβρινῇ Ἀττικῇ κεῖται τὸ Λαύριον.
Ἀπασα δὲ ἡ δυτικὴ παραλία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῶν Ἀκροκε-
ραυνίων μέχρι τῆς δυτικῆς ἄκρας τῆς Ἀχαρνανίας εἶνε ὀρεινὴ
τοὺς πλήρεις ὄρυμνων καὶ φαράγγων τόπους αὐτῆς διαβρέουσι
πολλοὶ ποταμοί. Ἐν δὲ τῇ Μεγαρικῇ ἐκ τῶν βορειοδυτικῶν πρὸς
ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίαν ἐκτείνονται τὰ Γεράνεια ὄρη, ἅτινα
λήγουσιν οὕτω ἀπόκρημα εἰς τὴν θάλασσαν, ὥστε ἡ ἐπὶ τῆς
παραλίας ὁδὸς ὑπάρχει λίαν στενὴ καὶ κακὴ, διὸ καὶ ἀκταὶ Σχετ-
ρωνος αὕτη ἀπὸ τοῦ φοβεροῦ ληστοῦ ὠνομάσθη ἡ Πέτραι Σχετ-
ρωνίδες, νῦν Κακὴ Σκάλα. Παρὰ δὲ τοὺς μεσημβρινοὺς πρόπο-
δας αὐτῶν ἄρχεται τὸ στενώτατον καὶ μόνον τεσσαράκοντα στα-
δίους, ἥτοι ἔν γερμανικὸν μέλιον, μέρος τοῦ Ἰσθμοῦ, ὁ ὀνομα-
ζόμενος Διόλκος.

Τῶν δὲ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ὄρων κέντρον εἶνε τὸ κατὰ τὴν
βορειοανατολικὴν Ἀρκαδίαν ἔσον 7700 ποδῶν ὑψηλὸν ὄρος Κυκ-
λῆην. νῦν Ζίφια καλούμενον· μετ' αὐτῆς δὲ συνέχονται τὰ πρὸς
δυσμὰς διατείνοντα Ἀροάνεια ὄρη, ἅτινα πρὸς δυσμὰς προχω-
ροῦντα καλοῦνται Ἐρύμανθος καὶ δυτικώτερα ἐτι Σκόλλης ἡ Πέ-
τρα Ὠκενία· ἀπὸ τῆς ὀρεινῆς ταύτης ῥάχεως διατείνουσι πρὸς
βορρᾶν μέχρι τῆς θαλάσσης ἀποσχίδες, αἵτινες διαπλάττουσι
τὴν παραλίαν τῆς Ἀχαΐας. Ἐκ δὲ τοῦ Ἐρυμάνθου διευσθύνεται
πρὸς μεσημβρίαν ἡ ῥάχis τῶν ὄρων, ἅτινα ὀνομάζονται πρῶτον
μὲν Λάμπεια καὶ μικρὸν μεσημβρινώτερα Φολόη καὶ κατω-
τέρω Λύκαιον, ὅπερ συνέχεται μετὰ τῶν Μεσσηνιακῶν ὄρων,
ὧν μεταξὺ ὑψοῦται τὸ ὄρος Ἰθώμη, ὥς τι δυνατόν προπύργιον.
Ἐτέρη δ' ὀρεινὴ ῥάχis πρὸς τὰ μεσημβρινοανατολικά τούτων

εἶνε ὁ ἐκ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν διευθυνόμενος καὶ 8000 πόδας ὑψηλὸς καὶ δασύδης Ταύγετος, οὗτινος τὴν μεσημβρινὴν ἄκραν ἀποτελεῖ τὸ ἀκρωτήριον Ταίναρον. Ἀνατολικώτερα δὲ τοῦ Ταύγετου ὑψοῦται ὁ Πάρνων καὶ ὁ Ζάραξ, τελευταῖοντες εἰς τὴν βορειάν ἄκραν τὴν ὀνομαζομένην Μαλέαν. Τὴν δ' ἀνατολικὴν τῆς Ἀρκαδίας πλευρὰν πρὸς τὴν Ἀργολίδα ἀποτελοῦσιν αἱ ὄρειναι σειραὶ τοῦ Παρθενίου, Ἀρτεμισίου καὶ ἄλλων.

§ 3. Ἐκ τῶν εἰρημένων ὄρων πηγάζουσι πολλοὶ ἀλλὰ μικροὺ λόγου ἄξιοι ποταμοί, διότι οὗτοι τὸ μὲν θέρος ξηραίνονται πλὴν ὀλίγων τὸν δὲ χειμῶνα πλημμυροῦσι καὶ γίνονται βίαιοι χειμαῖροι. Οἱ ἐν τῇ Ἑλλάδι ποταμοὶ πηγάζουσιν ἀπὸ τῆς Πίνδου καὶ ἀπὸ τῶν ἐκ ταύτης καὶ τῆς Οἴτης ἐκπεμπομένων ὄρειων δευράδων. Ἀξιολογώτεροι δ' εἰσὶν ὁ Πηνειὸς νῦν Σαλαμβρίας καλούμενος, ὅστις ἔχων τὰς πηγὰς ἐκ τῆς Πίνδου διαρρέει τὴν Θεσσαλίαν καὶ διὰ τῶν Τεμπῶν ἐκχύνεται εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Σπερχειὸς, ὅστις ἀπὸ τοῦ Τυφρηστοῦ πηγάζων ἐκβάλλει εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον. Ὁ Κηφισός, ὃς ἐκ τοῦ Παρνασοῦ πηγάζων διαρρέει τὰς χώρας Χαιρώνειαν τε καὶ Κορώνειαν καὶ Ὀρχομενόν, εἰτα ἐμποδιζόμενος ὑπὸ ὕψηλῶν ὄρων ὑπερχεῖται καὶ σχηματίζει τὴν Κωπαΐδα λιμνὴν. Ὁ Εὐῆνος, ὅστις ἐκ τοῦ Κέρακος πηγάζων χύνεται εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. Ὁ Ἀχελῷος νῦν Ἀσπροπόταμος, ὅστις ἐκ τοῦ νῦν Μετσόβου, ἀγρίῃ καὶ ὀρεινοῦ χώρου τῆς Πίνδου πηγάζων καὶ ῥέων διὰ τῆς Ἀχαρνανίας καὶ Αἰτωλίας ἐκβάλλει εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος. Ὁ Ἀραχθὸς ὁ νῦν ποταμὸς τῆς Ἀρτας ὀνομαζόμενος, ὅστις ἐκ τοῦ Λάκμωνος καταφερόμενος ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον καὶ ὁ Θύαμις νῦν Καλάμας, ὅστις χύνεται εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος.

Τῆς δὲ Πελοποννήσου μέγιστοι ποταμοὶ εἰσὶν ὁ Εὐρώτας καὶ ὁ Ἀλφειὸς ὁ νῦν Ρουφιᾶς καλούμενος, αἵτινες πηγάζουσιν ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ ὄρων ὡς καὶ οἱ εἰς τὸν Ἀλφειὸν χυνόμενοι Λάδων καὶ Ἐρύμανθος. Εὐρους δὲ ποταμὸς εἶνε καὶ ὁ τὴν Μεσσηνίαν διαρρέων Πάμισος. Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι τῆς Πελοποννήσου ποταμοὶ ἀλλὰ μικροί.

§ 4. Ἡ Ἑλλὰς ἔχει πάνυ ἐξοχὸν καὶ ἐκτεταμένην παραλίαν

μετὰ παμπολλῶν καὶ ἀσφαλῶν λιμένων τε καὶ κόλπων, ὧν οἱ ἐπισημότεροι εἰσιν ὁ Ἀμβραχικός, ὁ Κορινθιακός, ὁ Μεσσηνιακός, ὁ Λακωνικός, ὁ Ἀργολικός, ὁ Σαρωνικός, ὁ Μαλιακός, ὁ Παγασητικός καὶ ὁ Θερμαῖος. Οἱ εἰρημένοι κόλποι καὶ λιμένες καὶ ἡ ἐν ἐπικαίρῳ θέσις τῆς Ἑλλάδος πρὸς τε τὴν Ἀσίαν καὶ Λιβύην καὶ λοιπὴν Εὐρώπην καθιστῶσιν αὐτὴν ἐπιτηδειοτάτην πρὸς ἐμπορίαν καὶ ἐπιμειλίαν πρὸς τε ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὰλλα ἔθνη.

§ 5. Τὸ δὲ δὴ κλίμα τῆς Ἑλλάδος, καίπερ οὕτω μεσημβρινῆς οὔσης, εἶνε συγκεκραμένον ἕνεκα τῶν θαλασσίων πνευμάτων καὶ τῶν μεγάλων ὑψωμάτων τοῦ ἐδάφους. Αἱ πλείσται δὲ χῶραι αὐτῆς ἀπολαύουσι σχεδὸν πάντοτε λαμπροῦ καὶ καθαροῦ οὐρανοῦ. Οὐδεμία δὲ χώρα τῆς γῆς ἔχει τοσαύτην διαφορὰν κλίματος, ἐξ οὗ καὶ διάφορος ἐπικρατεῖ θερμοκρασία, ὥστε κατὰ τὸν Μάρτιον συγχρόνως ὑπάρχει ἔαρ μὲν ἐν τῇ Λακωνικῇ, θέρος δὲ ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ καὶ χειμὼν ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ. Ἡ διαφορὰ δ' αὕτη τοῦ κλίματος τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος οὐκ ὀλίγον ἡδυνήθη εἰς τὸ διάφορον ἦθος τῶν οἰκούντων ὡς καὶ ἡ φύσις τοῦ τόπου καθόλου.

§ 6. Τοιοῦτον δὲ κλίμα ἔχουσα ἡ Ἑλλὰς ἐκφέρει πάντα καρπὸν καὶ πᾶν φυτόν, καὶ ζῷα τρέφει ἡμερα τὰ πλείστα καὶ χρήσιμα εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Μεταλλεῖα δὲ σιδήρου καὶ χαλκοῦ καὶ ἄλλων μετάλλων ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι. Ὅμοιως δὲ καὶ μάρμαρον κάλλιστον ἔχουσι πολλοὶ τόποι τῆς Ἑλλάδος, ἐπισημότερον δὲ τὸ τοῦ ἐν Ἀττικῇ Πεντελικοῦ.

§ 7. Διὰ τῶν πολλῶν, ὡς εἴρηται, συνεχῶν ὁρῶν ἡ Ἑλλὰς ὑποδιαιρεῖται εἰς πολλὰς μεγαλειτέρας καὶ μικροτέρας χώρας, ὧν τὴν πρὸς ἀλλήλας ἐπιμειλίαν οὐχὶ πάνυ δυσχερῆ ἀπεργάζονται τὰ ὄρη, ἅτε ὑπερβατὰ ὄντα. Συνήθως διαιροῦσιν οἱ νεώτεροι τὴν Ἑλλάδα εἰς τρία μέρη, εἰς τὴν βόρειον Ἑλλάδα, εἰς τὴν μέσην καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ τῶν ἄλλων νήσων· ἡ φύσις ὅμως τῆς χώρας παρέχεται οὐ μόνον τὴν τριχῇ ταύτῃ διαιρέσιν ἀλλὰ καὶ ἑτέραν τὴν εἰς ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν Ἑλλάδα ἕνεκα τῶν ἐξ ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν τεμνόντων αὐτὴν ὁρῶν.

Πρὸς μεσημβρίαν μὲν τῆς Ἰλλυρίας καὶ Μακεδονίας κεῖται ἡ Ἠπειρος καὶ ἡ Θεσσαλία. Καὶ ἡ μὲν Ἠπειρος εἶνε κατὰ τὸ

πλείστον χώρα ὄρεινὴ καὶ ἐπιτηδεῖα εἰς κτηνοτροφίαν, ἔνταχ-
 οῦ δὲ ὅμως ὑπάρχουσι κοιλάδες εὐδαίμονες. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς
 διηροῦντο κυρίως εἰς τρία μεγάλα ἔθνη, τοὺς Χάονας, τοὺς Θεσ-
 πρωτοὺς καὶ τοὺς Μολοττοὺς, ὑποδιαίρουμένα εἰς δώδεκα
 ἔθνη. Τούτων δ' ἀξιολογώτεραι πόλεις ἦσαν πλὴν πολλῶν ἄλ-
 λων τὸ Βουθρωτὸν, ἡ Δωδώνη, περίφημος διὰ τὸ μαντεῖον
 τοῦ Διὸς, ἡ Πασσαρῶν καὶ ἡ Ἀμβρακία. Ἡ δὲ Θεσσαλία στέ-
 φεται πανταχόθεν, ὡς εἵπομεν, ὑπὸ ὄρων περικλειούτων δύο
 μεγάλας κοιλάδας, ἐξ ὧν ἡ μεγαλειτέρα ἀπετέλει καθ' Ἡρόδο-
 τον λίμνην κατ' ἀρχάς, μέχρις οὗ, ὑπὸ σεισμοῦ διαβράχεντος
 τοῦ Ὀλύμπου ἀπὸ τῆς Ὀσσης, ἐξέβρυσεν ὁ διαβρῆς τὴν χῶ-
 ραν Πηγεῖος καὶ ἐγένοντο τὰ τερπνὰ Τέμπη· τοῦτου ἕνεκα ἡ
 Θεσσαλία εἶνε εὐφορος, παχεῖα καὶ ἵπποτρόφος. Διηρέθη δ'
 αὕτη ὑπὸ τοῦ δυνάστου Ἀλεῦα εἰς τέσσαρας τετράδας ἡ τε-
 τραρχίας, τὴν Ἑσταιωτίδα, τὴν Φθιώτιδα, τὴν Θεσσαλιωτίδα
 καὶ τὴν Ήελασιωτίδα· ὕστερον δὲ κατεκτήθη καὶ προσετέθη
 ὡς πέμπτη ἐπαρχία καὶ ἡ Μαγνησία. Πόλεις δ' ἀξιολογώτεραι
 τῆς Θεσσαλίας ἦσαν ἡ Λαμία, ἡ Φάρσαλος, οἱ Γόμοφοι, ἡ Λά-
 ρισσα, αἱ Φεραί, ἡ Κρανών, ἡ Ἰωλκός, ἡ Δημητριάς καὶ ἄλλαι.

Τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας πρὸς μεσημβρίαν κεῖται ἡ ἐνδο-
 τέρω Ἑλλάς. Πανταχοῦ δὲ καὶ αὕτη γέμει ὄρων καὶ πεδίων
 καὶ κοιλάδων εὐφόρων. Διηρῆτο δ' αὕτη εἰς ἑννέα μεγάλα ἔθνη,
 ὑποδιαίρουμένα καὶ αὐτὰ εἰς ἄλλα μικρότερα καὶ πλείονα.

Καὶ τῆς μὲν Ἠπείρου πρὸς μεσημβρίαν κεῖνται αἱ δύο χῶ-
 ραι Ἀκαρνανία καὶ Αἰτωλία, αἱ διαιρεῖ ὁ Ἀχελῷος ποταμός.
 Εἶχε δὲ πόλεις ἡ μὲν Ἀκαρνανία τὴν Στράτον, τὸ Ἀμφιλο-
 χικὸν Ἄργος καὶ ἄλλας, αἵτινες ἀπετέλουν κοινόν, οὗ ἡ ἔδρα
 ἦν ἡ Στράτος καὶ ἱερὸν τοῦ κοινοῦ ὁ ἐπὶ τοῦ Ἀκτίου ὀνο-
 μαστὸς ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος. Τῆς δ' Αἰτωλίας πόλεις ἦσαν
 πλὴν ἄλλων ὁ Πλευρών, ἡ Καλυδὼν καὶ τὸ Θέρμον, ὅπου τὸ
 κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν συνήρχετο.

Ἐξῆς δὲ πρὸς ἀνατολὰς τῶν Αἰτωλῶν κεῖνται οἱ Λοκροί,
 ὧστινες εἰς δύο διηροῦντο ὑπὸ τε τοῦ Παρνασοῦ καὶ τῆς Φω-
 κίδος, εἰς τοὺς πρὸς δυσμὰς καὶ εἰς τοὺς πρὸς ἀνατολὰς Λο-
 κροὺς, ὧν οἱ μὲν, Ἑσπέριοι Λοκροὶ ἐκκλοῦντο, οἱ αὐτοὶ δὲ καὶ

Ὁζόλαι προσηγορεύοντο· οἱ δ' ἑτεροί, οἱ Λοκροί οἱ Ὅιοι, συνηθέστερον δὲ οἱ πρὸς Εὐβοίαν Λοκροί, οἵτινες ὕστερον εἰς δύο διηρέθησαν, ὧν οἱ μὲν, Λοκροί οἱ Ὀπουντίοι ἀπὸ τῆς μητροπόλεως ἐκαλοῦντο, οἱ δέ, Λοκροί οἱ Ἐπικνημίδιοι ἀπὸ τοῦ ὄρους Κνημίδος. Πόλεις δὲ λόγου ἀξίας εἶχον οἱ μὲν Ὁζόλαι τὴν τε Ναύπακτον καὶ τὴν Ἀμφίσσαν, οἱ δ' ἑτεροὶ τὴν Ὀπουνταν.

Ἐκ δὲ τῆς Ἀμφίσσης φέρει στενὴ ὁδὸς πρὸς βορρᾶν ὑπὲρ τὸν Παρνασσὸν εἰς χώραν μικράν καὶ ὄρεινὴν, ἣν κατέσχον οἱ ἐκ Θεσσαλίας Δωριεῖς, οἵτινες ἐκβαλόντες τοὺς κατοικοῦντας αὐτὴν Δρύοπας μετωνόμασαν Δωρίδα. Ἐκτισαν δ' αὐτοὶ τέσσαρας πόλεις. Ἐξῆς δὲ κεῖται ἡ Φωκίς χώρα ὄρεινὴ ἀλλ' εὐφορος· ἐν αὐτῇ ἦσαν πολλαὶ πόλεις, αἵτινες εἶχον ἰδίους μὲν ἄρχοντας, ἦνουντο δὲ πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἀπετέλουν κοινὸν σύστημα· ἀξιολογώτεραι δὲ τῶν τῆς Φωκίδος πόλεων ἦσαν οἱ Δελφοί, ὅπου ὑπῆρχε τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ μαντεῖον, ἡ Κρίσσα, ἡ Ἐλάτεια καὶ ἄλλαι.

Εἶτα ἡ Βοιωτία, ἥτις εἶνε εὐφορωτάτῃ χώρᾳ καὶ κλείεται πρὸς τὰ δυτικομεσημβρινὰ ὑπὸ τοῦ τερπνοῦ Ἑλικῶνος, τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ τῆς Πάρνηθος. Ἐν τῇ Βοιωτίᾳ, ἥτις ἐποτίζετο ὑπὸ τοῦ Κηφισοῦ καὶ τῆς Κωπαίδος λίμνης, ἦσαν πόλεις πολυανθρωπόταται καὶ εὐδαιμονέσταται, ὧν ἐπισημότεραι ἦσαν ἡ Χαϊρώνεια, ἡ Λεβιάδεια, ὁ Ὀρχομενός, ἡ Κορώνεια, ἡ Ἀλιάρτος, ἡ ἐπτάπυλος Θῆβαι ἢ αἱ Θῆβαι, αἱ Θεσπιαί, αἱ Πλαταιαί, τὰ Λεῦκτρα, ἡ Τάναγρα καὶ ἄλλαι.

Πρὸς τὰ μεσημβρινοδυτικὰ τοῦ Κιθαιρῶνος καὶ τῆς Πάρνηθος κεῖται ἡ περὶ τὰ 41 μέγεθος ἔχουσα χερσονήσος Ἀττικὴ, ἥτις σχεδὸν κλύζεται ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου, διὸ καὶ Ἀκτὴ καὶ Ἀκταία ὠνομάζετο. Σπανίζει δ' αὕτη ὑδάτων καὶ εἶνε λεπτόγειος, ἔχει ὅμως συγκεκραμένον κλίμα καὶ ὑγρινόν, εὐδίων οὐρανὸν καὶ καθαιρόμενον διὰ τῶν θαλασσίων ἀνέμων. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς διηρῶντο εἰς φυλάς, ὑποδιαιρουμένους εἰς δήμους, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὕστερον πολὺ ἡυξήθη· ἦσαν δὲ πάντες γνώριμοι διὰ τὰ περὶ αὐτῶν μυθευόμενα καὶ ἱστορούμενα. Ἐκ τούτων ἐν μὲν τῇ ἀνατολικῇ παραλίᾳ ἔκειντο πλὴν ἄλλων ὁ Μαραθίων, ὅστις διωνομάσθη δι' ἣν ἐνίκησαν αὐτοῦ νίκην τῷ 490 π. Χ. οἱ Ἀθη-

ναῖοι ἀγωνιζόμενοι πρὸς πολλὰς μυριάδας Περσῶν. Ὁ Θορικός καὶ τὸ Λαύριον, ὅπου τὰ ἀργύρεα μέταλλα ἦσαν τῶν Ἀθηναίων. Ἡ δὲ δυτικὴ παραλία ἢ ἡ Πάραλος γῆ ἀπὸ τῆς ἄκρας Σουνίου μέχρι τῆς ἄκρας Κωλιάδος ἦν ἀλίμενος καὶ ὀλιγάνθρωπος· ἐν δὲ τῇ ἐφεξῆς πρὸς βορρᾶν παραλίᾳ ἦσαν ὁ δῆμος τῶν Φαληρέων καὶ ὁ λιμὴν τοῦ Φαλήρου, ὅστις διὰ τοῦ ἐκ 35 σταδίων μακροῦ τείχους, τοῦ Φαληρικοῦ λεγομένου, συνήπτετο πρὸς τὴν πόλιν· ἐξῆς δὲ ἡ Μουνιχία μετὰ μικροῦ ὁμωνύμου λιμένος καὶ ὁ Πειραιεύς, ἔνθα ἦσαν πολλαὶ πολλοῦ λόγου ἄξια οἰκοδομαί· συνήπτετο δὲ καὶ οὗτος πρὸς τὴν πόλιν διὰ τῶν ἐκ ταύτης καθεικυσμένων δύο σκελῶν, ὧν τὸ μῆκος ἦν 40 σταδίων, ἡ δ' ἀπ' ἀλλήλων ἀπόστασις 560 ποδῶν. Αἱ δ' Ἀθῆναι κεῖνται ἐπὶ τῆς μεταξύ Ἰλισσοῦ καὶ Κηφισοῦ πεδιάδος, ἐξ ἧς ἐξαίρεται ἡ ἀκρόπολις, ἣν ἐτείχισαν αὐτοὶ οἱ Πελασγοί· ἐπ' αὐτῆς ἦσαν μόνον ναοὶ καὶ ἱερὰ θεᾶς πολλῆς ἄξια, οἷον τὰ πρὸς τὰ δυτικὰ αὐτῆς Προπύλαια, ὅθεν ἦν ἡ πρὸς τὴν ἀκρόπολιν εἰσόδος, ὁ Παρθενών, τὸ Ἐρέχθειον καὶ ἄλλοι μικροὶ ναοὶ καὶ βωμοὶ καὶ ἀγάλματα ὀνομαστά. Τῆς δ' ἀκροπόλεως ἔξωθεν πρὸς δυσμὰς μὲν κεῖται ὁ Ἀρειος Πάγος καὶ ἡ Πνύξ, ὅπου ἐγίνοντο αἱ ἐκκλησίαι· μεταξύ δὲ τῶν δυτικῶν τῆς ἀκροπόλεως καὶ τῆς Πνυκὸς ἐξετείνετο ἡ ἀγορά, ἥς πρὸς νότον ὑψοῦται πετρώδης λόφος Μουσεῖον καλούμενον· ἐφ' οὗ σῴζεται ἔτι μνημεῖον ἐκ μαρμάρου, ὅπερ ἰδρῦθη εἰς τιμὴν βασιλέως τινὸς τῆς Κομμαγενῆς Φιλοπάππου ὀνομαζομένου· πρὸς δὲ τὸ νότιον καὶ ἀνατολικὸν τῆς ἀκροπόλεως ἦσαν τὰ θεᾶτρον τοῦ Διονύσου καὶ τὸ Ὁδεῖον τοῦ Περικλέους, ὧν πρὸς ἀνατολὰς ἦν ὁ κολοσσιαῖος ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ ἄλλα λαμπρὰ ἔργα, ἅτινα ἐτελείωσεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανός, διὸ καὶ πόλις Ἀδριανοῦ τὸ μέρος αὐτὸ ἐκαλεῖτο. Ταύτης δὲ πρὸς ἀνατολὰς ἦσαν οἱ καλούμενοι κῆποι τῆς Ἀφροδίτης καὶ ὀλίγον μακρότερον τὸ κατὰδενδρον Λύκειον, ὅπου ὁ Ἀριστοτέλης περιεπάτει μετὰ πῶν μαθητῶν του· μεταξύ δὲ Λυκαβητοῦ καὶ Λυκείου τὸ Κυνόσαργες, ὅπου ἐδίδασκεν ὁ ἰδρυτῆς τῆς κυνικῆς σχολῆς Ἀντισθένης. Πρὸς δὲ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς πόλεως ἔκειτο ὁ Κεραμεικὸς καὶ ἡ σύσκιος Ἀκαδημία, ὅπου ἐδίδασκεν ὁ θεῖος Πλάτων καὶ πε-

ραιτέρω ὁ ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους ὑμνούμενος δῆμος τοῦ Ἰππείου Κολωνοῦ. Ἱστορικοὶ προσέτι δῆμοι τῆς Ἀττικῆς ἦσαν ἡ Ἐλευσίς, ὅπου ἦν ὁ ναὸς τῆς Δήμητρος, ἡ Φυλὴ, ἐξ ἧς ὁ Θρασύβουλος ὁρμήσας ἠλευθέρωσε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τῶν τριάκοντα τυράννων, ἡ Δεκέλεια ὁρμητήριον γενόμενον τῶν Πελοποννησίων κατὰ τὸν Δεκελεικὸν πόλεμον. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι ἦσαν ὀνομαστοὶ δῆμοι τῆς Ἀττικῆς, καὶ πανταχοῦ ἦσαν ἰδρυμένοι ναοὶ καὶ βωμοὶ καὶ ἀγάλματα καὶ ἄλλα πολλὰ πολλῆς θεᾶς ἀξία ἔργα. Καθόλου δὲ ἡ Ἀττικὴ θεῶν ἦν κατὰ Στράβωνα κτίσμα καὶ προγόνων ἡρώων.

Μετὰ δὲ τῆς Ἐλευσίνος ὁμορεῖ ἡ μικρὰ καὶ ὄρεινὴ Μεγαρίς, ἥς πρώτη πόλις ἦσαν τὰ Μέγαρα καὶ ἐπίνειον ἡ Νίσαια. Ἐκ τῆς Μεγαρίδος μία μὲν ὁδὸς φέρει ὑπὲρ τὰς Σκυρωνίδας πέτρας εἰς τὴν παλαιὰν τῆς Μεγαρίδος μεθόριον κώμην Κρομμύωνα, ἑτέρα δὲ ὑπὲρ τὰ ὄρη εἰς τὴν Πελοπόννησον.

§ 8. Ἡ Πελοπόννησος ἀπετελεῖτο ἐξ ἑννέα χωρῶν ἑλευθέρων ἀπ' ἀλλήλων τὸ κατ' ἀρχὰς οὖσῶν. Ἦσαν δ' αὗται. Πρώτη μὲν ἡ ἐπὶ τε τοῦ Ἰσθμοῦ μεταξὺ Μεγαρίδος καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου κειμένη Κορινθία, ἥς πρώτη πόλις ἦν ἡ Κόρινθος, ἐν ᾗ ὑψοῦται ἡ ἀπόκρημνος καὶ ὀχυρὰ Ἀχροκόρινθος· εἶχε δ' αὕτη δύο λιμένας τὸ Λέχαιον καὶ τὰς Κεγχρεάς. Ἡ Κόρινθος διὰ τὴν εὐθετον πρὸς ναυτιλίαν θέσιν ἐγένετο μεγάλη καὶ πλουσία καὶ ἠυπόρησεν ἀνδρῶν ὀνομαστών εἰς τε τὰλλα καὶ εἰς τὰς τέχνας τὰς δημιουργικάς. Ἐξῆς δὲ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κορινθίας ἔκειτο ἡ Σικυωνία, ἥς πρώτη πόλις ἦν ἡ Σικυών. Πρὸς μεσημβρίαν τῆς Σικυωνίας ἔκειτο ἡ Φλιασία, ἥτις πρώτην πόλιν εἶχε τὴν Φλιοῦντα.

Ἡ δ' ἀπὸ τῶν δυτικῶν τῆς Σικυωνίας μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀράξου ἐκτεινομένη παραλία τῆς Πελοποννήσου ἐκαλεῖτο Ἀχαιία· ἐμερίζετο δ' αὕτη εἰς δώδεκα πόλεις, ὧν ἀξιολογώτεραι ἦσαν ἡ Ἐλίκη, τὸ Αἶγιον καὶ αἱ Πάτραι.

Πρὸς μεσημβρίαν δὲ τῆς Φλιασίας καὶ τῆς Κορινθίας ἔκειτο ἡ Ἀργολίς, ἣν ἀπετέλουν ἰδίᾳ πέντε αὐτόνομοι χῶραι· πρώτη ἡ Ἀργεῖα, ἥς πόλεις ἀξιόλογοι ἦσαν πρώτη μὲν τὸ παρὰ τὸν Ἰναχον ποταμὸν Ἀργεὺς, ἐν ᾗ ὑψοῦται ἡ ἀκρόπολις Λάρισσα, δευτέρα δὲ

ἡ Ναυπλία λιμὴν τοῦ Ἀργους, ἐτέρα αἱ Μυκῆναι, ἡ ἔδρα τῶν Ἀτρειδῶν, τὴν ἀρχαίαν πελασγικὴν ταύτην πόλιν κατέσκαψαν οἱ Ἀργεῖοι τῇ 464 π. Χ. ἐνιαυτῷ, τῆς εἰρημένης πόλεως σώζονται ἔχνη Κυκλωπείων τειχῶν καὶ ὁ τοῦ Ἀτρέως θησαυρός, ὃν ἔνιοι τῶν ἀρχαιολόγων καὶ τάφον τοῦ Ἀτρέως λέγουσιν, ὅπου τὸ νῦν λεγόμενον χωρίον Χαρθάτι· δευτέρα δ' ἡ εὐφορος καὶ ἵπποτρόφος χώρα Ἐπιδαυρία, ἧς ἡ πόλις Ἐπίδαυρος ἐγένετο ὀνομαστή διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Ἀπόλλωνος· τρίτη ἡ Τροιζηνία ἧς πόλις ἱερὰ τοῦ Ποσειδῶνος ἡ Τροιζήν καὶ λιμὴν ὁ Πάγων· τετάρτη ἡ Ἑρμιονίς, ἧς πόλις ἦν ἡ Ἑρμιόνη· πέμπτη ἡ μεθύριος τῆς Λακωνικῆς καὶ Ἀργολίδος Κυνουρία, ἧς πόλις ἦν ἡ Θυρέα. Τὰς εἰρημένας αὐτονόμους χώρας ἤνωσαν οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τῆς Ἀργείας.

Ἡ Λακωνικὴ εἶνε ὀρεινὴ πλὴν τῶν παρὰ τὸν Εὐρώταν εὐκάρπων πεδίων καὶ τῶν μεσημβρινῶν παραλίαν· ἡ δ' ἀνατολικὴ παραλία εἶνε τραχεῖα, ἀλίμενος καὶ ὀλιγάνθρωπος, διὰ δὲ τὸ ὀρεινὸν καὶ τὸ φύσει ἐχυρὸν τῆς χώρας καλεῖ ὁ Εὐριπίδης τὴν Λακωνικὴν *δυσεῖσθολον πολεμίους*. Τὸ ἀπ' ἀρχαίου πρὸς μεσημβρίαν διατεῖνον ἐν αὐτῇ ὕψηλόν καὶ ὄρθιον ὄρος Ταῦγετον ἔτρεφε παντοῖα κτήνη, παρεῖχε δὲ καὶ σίδηρον καὶ μάρμαρον χρησίμους εἰς ἀγαλματοποιίαν, ὅπερ ἐτίματο πολὺ. Πόλις δὲ ἐπιφανὴς ἐν τῇ Λακωνικῇ ἦν ἡ ἐν ταῖς ὑπηρεσίαις τοῦ Ταυγέτου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Εὐρώτα κειμένη Σπάρτη ἢ Λακεδαίμων, ἧτις ἀπετελεῖτο ἐκ πολλῶν ἀλλήλων κεχωρισμένων κωμῶν, ἐξ ὧν πέντε εἰσὶ γνωσταί. Εἶχε σχῆμα ἡμικυκλίου, περιφέρειαν δύο ὥρων καὶ ἦν ἀτέχνως ἐκτισμένη καὶ ἀτείχιστος. Πολλὰ δὲ καὶ καλὰ δημόσια κτίρια ὑπῆρχον ἐν τῇ Σπάρτῃ, οἷον ναοὶ, βωμοὶ, ἀγάλματα, στοαὶ καὶ ἄλλα καὶ ὁ ἐκ πλατάνων καταφύτος Πλατανιστάς. Ἐν δὲ τῇ ἀκροπόλει αὐτῆς, ἧτις ἦν λόφος ὕψηλός, ὑπῆρχεν ὁ ὀνομαστός ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ἐπικλήσιν Χαλκιοίκου ἢ Ἑργάνης, ὡς καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα. Ἡ Σπάρτη ἐγένετο θαυμαστὴ καὶ λίαν ὀνομαστή πόλις, διότι γήνομήθη καὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐνέμεινεν εἰς τοὺς αὐτοὺς νόμους καὶ εἰς τὰ ἥθη τὰ ἀνδρικήα. Δευτέρα δὲ πόλις ἦσαν αἱ Ἀμύκλαι, ὀνομασταὶ γενόμεναι διὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος· τρίτη δὲ τὸ Γύ-

θειον, τὸ ἐπίνειον τῆς Σπάρτης, εἶτα δὲ τὸ Ἔλος, οὗ τινος ἡ χώρα ἡλλοιώθη ὑπὸ τῶν προσχώσεων τοῦ Εὐρώτα. Ἐπὶ τῆς τραχείας καὶ ἀξένου ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Λακωνικῆς ἔκειντο αἱ ἐξῆς πόλεις· Ἐπιδαυρος ἡ Λιμηρὰ κληθεῖσα διὰ τὸ εὐλίμενον αὐτῆς· αὕτη ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς Ἀργολίδος ἐκπεσόντων Ἐπιδαυρίων, οἵτινες καθίδρυσαν αὐτοῦ την λατρείαν τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Τῆς δὲ Λακωνικῆς πρὸς δυσμὰς κεῖται ἡ Μεσσηνία, ἥς ἡ γῆ εἶνε εὐφορωτάτη καὶ τὸ κλίμα συγκεκραμένον καὶ τερπνότατον. Πόλεις δ' αὐτῆς ἄξιοι λόγου ἦσαν ἡ ὑπὸ ταῖς ὑπωρείαις τῆς Ἰθώμης κειμένη Μεσσήνη, αἱ Φεραί, ἡ Κορώνη, ἡ Μεθώνη, ἡ Πύλος καὶ ἄλλαι.

Ἡ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Νέδα ἕως τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀράξου ἐκτεινομένη παραλία τῆς Πελοποννήσου ὀνομάζεται Ἥλις ἡ Ἥλειά. Διηρεῖτο δ' αὕτη εἰς τέσσαρα μέρη, 1) εἰς τὴν Κοίλην Ἥλιν, τῆς πρώτης πόλιν ἦν ἡ ὁμώνυμος Ἥλις καὶ ἐπίνειον ἡ Κυλλήνη· 2) εἰς τὴν Ἀκρώρειαν· 3) εἰς τὴν Πισάτιν, ὅπου ἦν ὁ χῶρος τῆς ἀπὸ παλαιωτάτων ἔως ὑπαρξάσης πόλεως Πίσης, διότι οὐδεμία πόλις κατὰ τοὺς ἀρχαιολόγους ἐκαλεῖτο ὕστερον Πίσαν· ἐν τούτῳ τῷ ὑπὸ τοῦ Ἀλφειοῦ διαβρέσομένην ἱερῷ τόπῳ ἦσαν ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, ὅστις ἔκειτο ἐν τῷ ἱερῷ ἄλσει τῶν ἐλαιῶν Ἀλτσι, τὸ 600 ποδῶν μῆκος στάδιον, ὁ ἱππόδρομος, τὸ γυμνάσιον καὶ πολλὰ ἄλλα ἱερὰ τῶν θεῶν· ὁ δὲ τόπος οὗτος τῆς Πισατίδος, ὅπου ἦσαν τὰ ἀναθήματα καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, ἐλέγετο καὶ Ὀλυμπία· 4) εἰς τὴν μεταξὺ Πισατίδος καὶ Μεσσηνίας κειμένην Τριφυλίαν, ἥς πόλις ἦν τὸ Λέπρεον.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς Πελοποννήσου κεῖται ἡ Ἀρκαδία, ἥτις περιστεύεται, ὡς ἐρρέθη, ὑπὸ ὕψηλῶν ὄρων, ἀφ' ὧν καταφέρονται οὐχὶ μικροῦ λόγου ποταμοί, οἱ οὗτοι ὁ Ἀλφειός, ὁ Λαῶων, ὁ Ἐρύμανθος καὶ ἄλλοι. Ταύτης δὲ πόλεις ἦσαν ἡ Μαντίνεια, ἥτις ἐγένετο ὀνομαστή διὰ τὰς γενομένας ἐκεῖ μεγάλας μάχας, ἡ Τεγέα, ὁ Ὀρχομενός, ἡ Μεγαλόπολις, ἡ Στόμφαλος πλησίον ὁμωνύμου λίμνης κειμένη, ἥτις ἔχει ὑπογείους καταβάθρας.

§ 9. Ἡ Ἑλλάς ἔχει πολλὰς μικράς τε καὶ μεγάλας νήσους, αἵτινες κεῖνται ἐν τοῖς διαφόροις πελάγεσιν αὐτῆς. Ἐν τῷ Ἰονίῳ

κόλπω ἀξιολογώτεροι νῆσοί εἰσιν ἢ εὐοῖνος Κέρκυρα, ἥτις διὰ τὴν εὐθετον πρὸς ναυτιλίαν θέσιν ἐγένετο πλουσία καὶ δυνατή· ἐξῆς δὲ ἡ Λευκάς ἢ Λευκαδία, ἥς πρὸς μεσημβρίαν κεῖται τὸ ὀνομαστὸν ἀκρωτήριον Λευκάτας, ἐφ' οὗ ἦν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος· μεσημβρινώτερα δὲ ἡ Κεφαλληνία, ἡ μεγίστη τῶν ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπω νήσων, ἀφ' ἧς ἐχωρίζετο διὰ στενοῦ πόρου ἡ πλησίον κειμένη Ἰθάκη, ἡ πατρίς τοῦ περιφήμου Ὀδυσσεύως· ἐξῆς δὲ πρὸς μεσημβρίαν κεῖται ἡ εὐκαρπος καὶ πολὺ ἔλαιον φέρουσα Ζάκυνθος. Εἰς δὲ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου πρὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Μαλέα κεῖνται τὰ Κύθηρα, νήσος εὐλίμενος καὶ ἐλαιοφόρος καὶ εὐοῖνος. Ἐν δὲ τῇ μεσημβρινῇ παραλίᾳ τῆς Ἀργολίδος κεῖνται αἱ τὸ πάλαι μικροὺ μὲν λόγου ἄξια νῆσοι Ὑδραία νῦν Ὑδρα καὶ ἡ Τιπάρηνος νῦν Σπέτσαι καλούμεναι, αἵτινες ὅμως κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐγένοντο ἰσχυροὶ προμαχῶνες τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας. Ἐναντι δὲ τῆς Τροιζίνος κεῖται ἡ πετρώδης νήσος Καλαυρία, ἥτις διὰ στενοῦ πόρου διαιρεῖται εἰς δύο νησιδία· αὐτοῦ δὲ πλησίον τοῦ νῦν ἐκκλησιδίου τοῦ ἀγίου Νικολάου ἔκειτο ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, εἰς ὃν κατέφυγεν ὁ Δημοσθένης διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἐν δὲ τῷ Σαρωνικῷ κόλπῳ κεῖται ἡ πετρώδης Αἴγινα, ἥτις καίπερ μικρά, ἐγένετο ὅμως διὰ τε τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου πολλὰ εὐδαίμων καὶ δυνατή. Ἐναντι δὲ τοῦ κόλπου τῆς Ἐλευσί-
νος κεῖται ἡ εὐφορος νήσος Σαλαμίς, ἥτις χωρίζεται διὰ στενοῦ πόρου ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος· ἐγένετο δ' ἡ νήσος Σαλαμίς ὀνομαστή διὰ τὴν ἔνδοξον ναυμαχίαν, καθ' ἣν κατεστράφη ὁ Περσικὸς στόλος.

Παρ' ἅπασαν τὴν παραλίαν τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Ἀττικῆς παρατείνει ἡ νήσος Εὐβοία, ἥτις πρὸς ἀνατολὰς μὲν εἶνε ὄρεινὴ πρὸς δυσμὰς δ' εὐφορος καὶ σιτοφόρος. Ἐκ τῶν πόλεων τῆς Εὐβοίας ἀξιολογώτεραι ἦσαν ἡ Χαλκίς, δευτέρα ἡ Ἐρέτρια, τρίτη ἡ Κάρυστος ὀνομαστὴ γενομένη διὰ τὰ καλὰ μάρμαρα καὶ τὸν οἶνον. Τῆς Εὐβοίας ὀνομαστά ἀκρωτήριά εἰσι τὸ Ἀρτεμίσιον, ὁ Γεραιστός καὶ ὁ Καφηρέος· ὀνομαστός εἶνε προσέτι καὶ ὁ μεταξὺ Χαλκίδος καὶ τῆς ἀντικρῆ παραλίας τῆς Ἀττικῆς πορθμὸς ὁ ὀνομαζόμενος Εὐρίπος, ἐν ᾧ συμβαίνει ἡ ἄμπωτις καὶ ἡ καλὴ ῥοία.

Ἐν τῷ Κρητικῷ πελάγει κεῖται ἡ Κρήτη, νῆσος θαλασσα καὶ εὐφορωτάτη. Ὀρεινὴ δὲ καὶ ἀξία λόγου βράχης διατείνει ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς τῆς νήσου ἡ Ἰὸς ἢ τὸ Ἰδαῖον ὄρος ὑψηλὸν ἔσιν 7500 ποδῶν, νῦν Ψηλορείτης καλούμενον. Εἶχε δὲ πολλὰς πόλεις ἡ Κρήτη, ὧν ἀξιολογώτεραι ἦσαν ἡ Κυδωνία, ἡ Κνωσός, ἥτις ἦν ἡ πρωτίστη πόλις τῆς Κρήτης καὶ ἔδρα τοῦ Μίνωος, ἡ Γόρτυν καὶ ἄλλαι πολλοῦ ἄξια καὶ πολλαί, ἀφ' ὧν ὁ Ὅμηρος ἑκατόμπολιν τὴν Κρήτην καλεῖ.

Τὰς πρὸς βορρᾶν τῆς Κρήτης κειμένας νήσους διήρουν οἱ ἀρχαῖοι εἰς τὰς περὶ τὴν Δῆλον κειμένας νήσους καὶ καλουμένας δι' αὐτὸ Κυκλάδας καὶ εἰς Σποράδας, διὰ τὸ εἶναι αὐτὰς διεσπαρμένας. Ἐκ τῶν Κυκλάδων ἀξιολογώτεραί εἰσιν ἡ Νάξος ἡ μεγίστη καὶ εὐφορωτάτη αὐτῶν, ἡ Τήνος, ἡ Κέως, ἡ Ἄνδρος, ἡ Πάρος, ἡ πετρώδης Σύρος κλπ. Ἐκ δὲ τῶν Σποράδων ἡ Λήμνος, Ἰμβρος, Σαμοθράκη καὶ Θάσος.

Μέγισται δὲ καὶ ὀνομασταὶ νῆσοι ἦσαν αἱ παρὰ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κείμεναι Ῥόδος, Σάμος, Χίος καὶ Λέσβος, ἧς δυνατὴ καὶ εὐδαίμων πόλις ἦν ἡ Μυτιλήνη.

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΙΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥΣ.

§ 10. Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία συνήθως διαιρεῖται εἰς πέντε περιόδους, ἐξ ὧν ἡ μὲν πρώτη περίοδος περιλαμβάνει τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους μέχρι τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν, μέχρι τοῦ 1104 π. X.

Ἡ δὲ δευτέρα τὰ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων καὶ δὴ τὴν ἐξάπλωσιν τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς κτίσεως ἀποικιῶν μέχρι τῶν μηδικῶν ἔῃτοι ἀπὸ τοῦ 1104 μέχρι τοῦ 500 π. X.

Ἡ δὲ τρίτη τὰ μηδικά, τὰ τῆς θαλασσοκρατίας τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἀθηναίων ἔριν περὶ τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος μέχρι τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου ἔῃτοι ἀπὸ τοῦ 500 μέχρι τοῦ 431 π. X.

Ἡ δὲ τετάρτη περίοδος περιλαμβάνει τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ τὰ κατὰ τοῦτον μέχρι τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης ἔῃτοι ἀπὸ τοῦ 431 μέχρι τοῦ 338 π. X.

Ἡ δὲ πέμπτη τὰ περὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Μακεδόνων, τὰ κατὰ τὴν ἀχαϊκὴν καὶ αἰτωλικὴν συμμαχίαν καὶ τοὺς τούτων πολέμους πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ἔῃτοι ἀπὸ τοῦ 338 μέχρι τοῦ 146 π. X.

Καὶ ἡ μὲν πρώτη περίοδος εἶνε μυθική, καὶ διαιρετέα εἰς πελασγικοὺς καὶ ἥρωικοὺς χρόνους, οὐδὲν δὲ βέβαιον ἔχομεν περὶ αὐτῶν ἀλλὰ μύθους· ἡ δὲ δευτέρα περίοδος εἶνε μὲν θετικωτέρα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ γέμει μύθων, αἱ πρῶται κἄν ἑκατονταετηρίδες αὐτῆς. Ἀληθὲς λοιπὸν ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ὑπολείπεται ἢ τῶν τριῶν ἐπομένων περιόδων.

Μετὰ δὲ τὴν ἐξέτασιν τῶν εἰρημένων περιόδων ἔπεται συνοπτικὴ ἱστορία τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν τε Ῥωμαίων καὶ Βυζαντινῶν καὶ Ὀθωμανῶν μέχρι τῆς συστάσεως τοῦ αὐτονόμου Ἑλληνικοῦ βασιλείου.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α.

*Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς καθόδου τῶν
Ἡρακλειδῶν, μέχρι τοῦ 1104 π. Χ.*

Περὶ τῶν ἀρχαιοτάτων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος.

§ 11. Ἀρχαιοτάτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος λέγονται οἱ Πελασγοί. Ἦλθον δ' οὗτοι κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐκ τῶν κατὰ τὸν Καύκασον μερῶν, καὶ διεσπάρησαν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, οἷον κατέφκησαν τὴν Πελοπόννησον, τὴν Ἀττικὴν, τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν Ἠπειρον. Πελασγοὶ δὲ προσέτι κατέφκησαν τὰ μεσημβρινὰ τῆς Μακεδονίας, τὴν Σαμοθράκην καὶ τὰς πλείονας νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὁμοίως δὲ Πελασγοὶ κατέφκησαν τὰς παραλίας τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Ἰταλίας. Τοὺς Πελασγοὺς διὰ τὴν ἐκ παλαιοτάτων κατὰ τὴν Ἑλλάδα οἰκήσιν αὐτῶν ὠνόμαζον οἱ παλαιοὶ αὐτόχθονας, ὡς δηλοῦσιν οἱ Ἀρκάδες, οἵτινες ἔλεγον ὅτι ἦσαν καὶ τῆς σελήνης προγενέστεροι. Ἰστοροῦνται δ' οἱ Πελασγοὶ λαὸς γεωργός, κτίστης πόλεων, Δαρισιῶν ὀνομαζομένων καὶ ἀκροπόλεων, ὧν ἔχνη εἰσὶ τὰ μέχρι τοῦ νῦν ἐν τισὶ πόλεσι σωζόμενα Πελασγικὰ τεῖχη, ἅτινα οἱ ὕστερον καὶ Κυκλώπεια διὰ τὸ ὑπερφυῖν αὐτῶν ὠνόμαζον. Τούτων τῶν Κυκλωπέων ἔργων τὰ τεῖχη ἦσαν μεγάλα καὶ συνηρμόζοντο ἐκ μόνων μεγάλων καὶ πολυγώνων λίθων· αἱ πύλαι δὲ τούτων ὕψουντο πυραμιδοειδῶς καὶ ἐσκαπάζοντο ἄνωθεν διὰ μεγάλου λίθου· ὡς δηλοῦσι τὰ ἐν Ἀρκαδίᾳ, Ἠπείρῳ καὶ Ἀργολίδι λείψανα αὐτῶν, ἰδίᾳ δὲ ἡ ἐν Μυκῆναις πύλη καὶ ὁ θησαυρὸς τοῦ Ἀτρέως. Ἐξέλεγον δὲ οἱ Πελασγοὶ καὶ ἐγεώρουν τὰ εὐφορὰ πεδιά· ὅθεν καὶ ὠνομάσθησαν αὐτοὶ κατὰ τινες τῶν ἀρχαιολογούντων Πελασγοὶ ἐκ τῶν πεδίων, ἅτινα ἐκάλουν οἱ Πελασγοὶ ἄργη, καὶ τοῦ πέλω· ἄλλοι δ' ἄλλως ἐτυμολογοῦσι τὸ ὄνομα.

Ἐνόμιζον καὶ ἐπίστευον οἱ Πελασγοὶ τὰ τῆς φύσεως φαινόμενα, οἷον τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, τὴν γῆν καὶ ἄλλας δυνά-

μεις αὐτῆς. Ἰδρυμα δ' αὐτῶν ἦν τὸ ἐν Δωδώνῃ χρηστήριον τοῦ μεγάλως παρ' αὐτοῖς τιμωμένου Διός, οὗτινος αἱ βουλαὶ ἐκ τῆς ἱερᾶς ὀρυθῆς αὐτοῦ ἐδίδοντο πρὸς τοὺς ἀνθρώπους κατὰ παράδοξον τρόπον· τὸ χρηστήριον τοῦτο παρήκμασεν ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου τοῦ Ἀπόλλωνος. Τὰ δ' ἐν Σαμοθράκῃ τῶν Καθεΐρων ὄρηα, δι' ὧν οἱ παλαιοὶ πιθανῶς ἐτίμων τὸ γόνιμον καὶ καρποφόρον τῆς φύσεως αὐτῆς, παρὰ τῶν Πελασγῶν ὁμοίως παρέλαβον.

Τῶν δ' ἐν Ἑλλάδι Πελασγῶν διέφερον οἱ Τυρρῆνοί Πελασγοί. Ἦσαν δ' οὗτοι ἔθνος πολὺπλανον κατὰ Στράβωνα καὶ ταχὺ πρὸς ἀναστάσεις ἀπὸ ληστείας καὶ πειρατείας ζῶν· ὀρμηθέντες δὲ ἐκ τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἰωνίας ἤλθον εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ περὶ τὸ Λάτιον καὶ τὴν Τυρρηνίαν οἰκήσαντες προσηγορεύθησαν Τυρρῆνοί. Ἄλλοι δ' ἄλλως λέγουσι περὶ τῆς τούτων πλάνης καὶ ἐπικλήσεως. Πιθανώτεροι δ' εἰσὶν οἱ ὑπολαμβάνοντες τοὺς εἰρημένους πολυπλαναεῖς Πελασγοὺς λείψανα τῶν παλαιῶν Πελασγῶν, οὔτινες ἀναγκασθέντες πολὺ ὄμως ὕστερον ὑπὸ ἐπιδρομῶν ἄλλων ἐθνῶν κατέλιπον τὴν χώραν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ μακρότερον πλανηθέντες ἐζήτησαν ἀλλαχοῦ ἄλλην, ἐξ οὗ καὶ ὁ μῦθος περὶ τῆς πλάνης αὐτῶν ἐπλάσθη. Τούτους δὲ τοὺς Τυρρηνοὺς Πελασγοὺς διὰ τὸν πλάνητα βίον αὐτῶν οἱ Ἀθηναῖοι Πελαργοὺς ἀπὸ τῶν ὁμωνύμων ὀρνέων προσηγόρευσαν.

§ 12. Πλὴν τῶν Πελασγῶν μνημονεύονται καὶ ἄλλοι ἐν τῇ Ἑλλάδι παλαιοὶ καὶ ὁμόφυλοι τῶν Πελασγῶν λαοί, οἷοι οἱ Θράκες, οὔτινες κατέκονον τὴν παρὰ τὸν Ὀλυμπον Πισρίαν, ὅθεν εἰς Φωκίδα καὶ Βοιωτίαν ἀποικίησαντες μετέδωκαν τὴν λατρείαν τῶν Μουσῶν, τούτων ἱερὰ κατοικία ἦσαν ὁ Παρνασσὸς καὶ ὁ Ἐλικῶν, ὧν τὰ καλὰ δᾶση καὶ αἱ διαυγεῖς πηγαὶ ἐπέπνεον καὶ παράρμωον εἰς ψόδῃν καὶ ποιήσιν. Ἐκ τῆς Θράκης ἦσαν οἱ ἐπιμεληθέντες τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, οἷος ὁ Ὀρφεὺς, οὗτινος ἡ ψῆδῃ ἐκίνει, ὡς λέγουσι, λίθους καὶ ὄρη καὶ ἔθελε πτηνὰ καὶ ἰχθύας καὶ θηρία ὀρεσίτροφα, καὶ δι' ἧς κατελθὼν εἰς τὸν Ἄδην ἔπεισε τοὺς ἀδυσωπήτους βασιλεῖς αὐτοῦ, ἵνα παραλαβὼν ἀναγάγῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ Εὐρυδίκην, ἀποθανοῦσαν ὑπὸ δῆγματος ὄφeos. Εἰς τὸν μυθικὸν τοῦτον Ὀρφέα ὑπέβαλον ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ὕμνους

καὶ ἑρὰ ἄλλα ποιήματα. Ἐκ Θράκης ἦσαν καὶ οἱ ἀοιδοὶ Λῆνος, Μουσαῖος, Θάμυρις καὶ ὁ Εὐμόλπος, ὅστις λέγουσιν, ὅτι ἔδρυσεν τὰ ἐν Ἐλευσίνι μυστήρια, ὅπου ἐλατρεύετο ἡ Δημήτηρ, ἡ θεὰ τῆς παμφόρου καὶ παντρώου γῆς μετὰ τῆς Κόρης καὶ τοῦ Ἰάκχου, ὅστις ὕστερον ἐταυτίσθη τῷ Διονύσῳ. Τὴν τῶν μυστηρίων ἐπιμέλειαν εἶχε τὸ ὄνομαστὸν γένος τῶν Εὐμόλπιδων. Ἀφ' οὗ δὲ ὕστερον οἱ Ἕλληνες προὐχώρησαν εἰς τὸν πολιτισμὸν ἡ τῶν Θρακῶν χώρα βορειότερα ἐτέθη, καὶ τέλος Θρακῆς ἐλέγοντο οἱ παρὰ τὸν Ἑδρον καὶ ἄλλοι ἀπολίτευτοι καὶ ἡμιδάρβαροι λαοί. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι λαοὶ ἡριθμοῦντο ὕστερον ἐν τοῖς Πελασγοῖς.

Περὶ τῶν Ἑλλήνων.

§ 13. Τοὺς Πελασγούς, τὸν εἰρηνικὸν ἐκείνον καὶ γεωργικόν ὡς προεῖρηται, λαόν, καθυπέταξαν ἡ ἀνεμίχθησαν μετ' αὐτῶν, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν οἱ τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ τῆς αὐτῆς γλώσσης τῶν χρόνῳ ὕστερον μεταβληθείσης Ἑλληνες. Ἦσαν δ' οὗτοι φυλὴ μάχιμος, ἀνδρεία, ἐπιτηδεῖα καὶ ἐπιδεκτικὴ πάσης βελτιώσεως. Κατέφικον δὲ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν Ἠπειρίῳ περὶ τὴν Δωδώνην καὶ κατὰ τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ Φθιώτιδα· ἐντεῦθεν ὁρμηθέντες μετ' ἄλλων βορειοτέρων καὶ ὁμογενῶν ἔθνων κατέλαβον τὸ πλεῖστον τῶν χωρῶν καὶ τῶν νήσων τῆς Ἑλλάδος· ἐπικρατέστεροι δὲ σὺν τῇ χρόνῳ γενόμενοι ἰδρύσαντο βίον πολεμικώτερον, ἐλευθερικώτερον καὶ γοργότερον ἀντὶ τοῦ τῶν Πελασγῶν καὶ Πιερίων εἰρηνικοῦ καὶ πατριαρχικοῦ, καὶ συνετέλεσαν ὥστε τὸ ὄνομα αὐτῶν νὰ ἐπικρατήσῃ κατὰ πάντων τῶν κατοίκων.

Περὶ τῆς ἐκ τῆς Θεσσαλίας καταγωγῆς καὶ ἐξορμῆς τῶν Ἑλλήνων ἄλλα ὕστερον ἐμύθευσαν οἱ ὡς ἐν ἔθνος ἑαυτοὺς ᾔδη θεωροῦντες Ἑλληνες. Οὗτοι θέλοντες νὰ δείξωσιν ὅτι τὸ γένος αὐτῶν εἶνε ἐκ θεῶν ἔπλασαν ὅτι γενάρχης αὐτῶν ἐγένετο ὁ φιλόανθρωπος Τυτὰν Προμηθεύς, οὗτινος παῖς ἦν ὁ τῆς Φθίας βασιλεὺς Δευκαλίων, ἐφ' οὗ ἐγένετο ὁ ἐν Ἑλλάδι ὁμώνυμος αὐτῷ μέγας κατακλυσμὸς, ἐξ οὗ μόνος αὐτὸς μετὰ τῆς γυναικὸς Πύρρας ἐξεσώθη. Ἐκ τούτων δ' ἐγεννήθη ὁ Ἑλλην, ὅστις ἐκ τῆς νόμφης Ὀρσηίδος ἐγέννησε τρεῖς υἱοὺς τὸν Αἰόλον, τὸν Δῶρον

καὶ τὸν Ἰωάννην, ὁ δὲ Ἰωάννης πάλιν ἐκ τῆς Κρεούσης τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀττικῆς ἐγέννησε δύο υἱούς, τὸν Ἰωάννην καὶ Ἀχαιοόν. Ἀπὸ τούτων λοιπὸν τῶν υἱῶν καὶ ἐγγόνων τοῦ Ἑλληνος ὠνομάσθησαν αἱ τέσσαρες φυλαί, εἰς ἃς διεκρίθησαν οἱ Ἕλληνες, οἱ Αἰολεῖς, οἱ Δωριεῖς, οἱ Ἰωνες καὶ οἱ Ἀχαιοί.

Ἡ εἰρημένη γενεαλογία φαίνεται ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις πλασθεῖσα, διότι ὁ Ὅμηρος Ἕλληνας καὶ Μυρμιδόνας ὀνομάζει τοὺς μετὰ τοῦ Ἀχιλλεύου ἐκ τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Ἑλλάδος ἐκστρατεύσαντας, σύμπαντας δὲ τοὺς κατοίκους Ἀργεῖους καλεῖ καὶ Δαναοὺς καὶ Ἀχαιοὺς. Προσέτι καὶ Γραικοὶ οἱ περὶ τὴν Δωδώνην Ἕλληνες τὰ παλαιότατα προσηγορεύοντο (1), ὁπόθεν ἡ ἐπικλήσις αὕτη τῶν Ἑλλήνων μετεδόθη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ παρέμεινε παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις.

Ἐκ τῶν εἰρημένων ὁμοθετῶν φύλων οἱ μὲν Αἰολεῖς κατέκχυσαν τὴν Φθιώτιδα καὶ τὴν Μαγνησίαν, τὴν Φωκίδα, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Ἠλίδα, τὴν Κόρινθον καὶ τὴν Μεσσηνίαν. Αἰολεῖς προσέτι κατέκχυσαν τὴν Αἰγίνα, τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὴν Μεγαρίδα. Τῶν Αἰολέων ὀνομαστότατοι ἦσαν οἱ παρὰ τὴν Κορινθίαν λίμνην Μινυαί, ὧν μεγίστη καὶ εὐδαιμονεστάτη πόλις ὁ ἐν Βοιωτίᾳ Ὀρχομενός, ὅπου ἦν καὶ ὁ ὀνομαστός τοῦ Μινύου θησαυρός.

Οἱ δὲ Δωριεῖς τὸ κατ' ἀρχὰς κατέκχυσαν περὶ τὸν Ὀλυμπον καὶ τὴν Ὀσσαν ἐν τῇ Ἑστυαίῳτιδι, ὕστερον δὲ ἐξεληθόντες τῆς Θεσσαλίας οἱ μὲν κατέλαβον τὴν ὄρεινὴν χώραν τῶν Πελασγῶν Δρυόπων τὴν ἑκτοτε ἀπ' αὐτῶν Δωρίδα κληθεῖσαν καὶ διατελέσασαν μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων μητρόπολιν τῆς τῶν Δωριέων φυλῆς, οἱ δ' ἀποπλεύσαντες εἰς τὴν Κρήτην ἐγένοντο κύριοι ἀπάσης τῆς νήσου.

Οἱ δ' Ἀχαιοὶ ἐκ τῆς Φθιώτιδος τῆς Ἀχαικῆς ὁρμηθέντες κατέσχον τὴν Λακωνικὴν καὶ τὴν Ἀργολίδα, ἀφ' οὗ ἀρχεῖται ἡ ἐν Πελοποννήσῳ ἀρχὴ τῶν Ἀχαιῶν.

Οἱ δὲ δραστήριοι καὶ πολεμικοὶ Ἴωνες κατέσχον τὴν Ἀττικὴν,

(1) Ἑλλὰς ἡ ἀρχαία ἡ περὶ τὴν Δωδώνην καὶ τὸν Ἀχελῷον—ἔκχυσαν γὰρ οἱ Σελλοὶ ἐνταῦθα καὶ οἱ καλούμενοι τότε μὲν Γραικοί, νῦν δ' Ἕλληνες. Ἀριστοτ. Μετεωρ. 1,14.

τὴν Εὐβοίαν καὶ τὴν βορείαν παραλίαν τῆς Πελοποννήσου, τὴν Αἰγιάλειαν, ἥτις ἀπ' αὐτῶν Ἰωνία μετωνομάσθη, καθυποτάξαντες τοὺς παλαιοὺς κατοίκους τοὺς Πελασγούς. Ἐν τῇ Ἀττικῇ μάλιστα ὁ Ἴων νικήσας τὸν ἐκ τῆς Θράκης Εὐμόλπον γίνεται αὐτὸς τῶν Ἀθηναίων βασιλεὺς.

Ἐκ τῶν τεσσάρων εἰρημένων ἐθνῶν οἱ μὲν Αἰολεῖς καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ἐγένοντο ὀνομαστότεροι καὶ διαπρεπέστεροι ἐπὶ τῶν μυθικῶν χρόνων, οἱ δὲ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν.

Περὶ τῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ξένων ἀποίκων.

§ 14. Ἐκτὸς τῶν εἰρημένων λαῶν ἱστοροῦνται καὶ ξένοι ἀποικίσαντες εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔκ τε τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς (ἀπὸ τοῦ 1500 μέχρι τοῦ 1350 π. Χ.) καὶ πολλὰ συντελέσαντες εἰς τὴν παιδείαν τῶν κατοίκων. Τούτων ἡγεμόνες ἦσαν

Πρῶτος μὲν ὁ Κέκροψ, ὃς ἐλθὼν ἐκ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ Σάεως εἰς τὴν Ἀττικὴν ἐνομφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ φιλοφρόνως ὑποδεξαμένου αὐτὸν βασιλέως. Οὗτος ἔκτισε τὴν ἀκρόπολιν τὴν ἀπ' αὐτοῦ Κεκροπίαν ἐπονομασθεῖσαν, διέιλε τοὺς κατοίκους εἰς δώδεκα δῆμους, ἐδίδασκεν αὐτοὺς διαφόρους τέχνας καὶ εἰσήγαγε τὸν γάμον. Τοῦτον δ' ἀποθανόντα διεδέχθησαν ἰθαγενεῖς βασιλεῖς, ὧν ὁ πέμπτος ἦν ὁ Ἐρεχθεύς.

Δεύτερος δ' ὁ Κάδμος, ὅστις ἐκ τῆς Φοινίκης ἐλθὼν εἰς τὰς Θήβας ἔκτισε τὴν ἐπώνυμον Καδμείαν. Οὗτος λέγουσιν ὅτι εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν χρῆσιν τῶν γραμμάτων καὶ ἐδίδασκε τοὺς κατοίκους τὴν τέχνην τοῦ χωνεύειν καὶ μεταχειρίζεσθαι τὸν χαλκόν.

Τρίτος δ' ὁ Δαναός, ὃς ἐκ τῆς Χέμμεως τῆς Αἰγύπτου ἐλθὼν εἰς τὸ Ἄργος γίνεται βασιλεὺς τῆς χώρας ἀντὶ τοῦ Γελάνορος τοῦ τελευταίου Ἰναχίδου, καὶ ὑπερβαλὼν πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς προσηγόρευσε ἀφ' ἑαυτοῦ τοὺς κατοίκους Δαναοὺς, πρότερον Πελασιώτας ὀνομαζομένους. Οὗτος λέγουσιν ὅτι ἐξέδωκεν εἰς γάμον ὃς εἶχε πεντήκοντα θυγατέρας πρὸς τοὺς πεντήκοντα υἱοὺς τοῦ καταδιώκοντος αὐτὸν ἀδελφοῦ Αἰγύπτου, τούτους ὅμως ἐφόνευσαν κοιμωμένους αἱ θυγατέρες

κατὰ συμβουλήν τοῦ πατρὸς πλὴν τῆς Ὑπερμνήστρας, ἥτις διέσωσε τὸν ἄνδρα· ἐκ τούτου μετὰ θάνατον κατεδικάσθησαν αἱ Δαναΐδες ν' ἀντλῶσιν ὕδωρ εἰς τετρημένον πῖθον.

Τέταρτος ὁ Πέλοψ ὁ υἱὸς τοῦ Ταντάλου τοῦ βασιλέως τῆς Φρυγίας, ὃς ἡγαπήθη ὑπὸ τοῦ Διὸς ἐξόχως, καὶ ἡξιώθη τῆς τραπέζης τῶν θεῶν· ὕστερον ὁμως διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς ἀπάτην ἐκολάζετο αἰεὶ εἰς τὸν Ἄδην. Ὁ Πέλοψ ἀγαπηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ λαθὼν παρ' αὐτοῦ χρυσοῦν καὶ ὑπόπτερον ἄρμα, ἦλθεν εἰς τὴν Πίσαν, ἧς ἐβασίλευεν ὁ Οἰνόμαος, καὶ νικήσας αὐτὸν ἐν ἵππικῳ ἀγῶνι ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ Μυρτίλου, τοῦ ἱγνιώχου τοῦ Οἰνομάου, ἔλαθεν ὡς ἄθλον γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ Οἰνομάου Ἰπποδάμειαν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς Πίσσης· προσέλαβε δ' εἰτα ὁ Πέλοψ καὶ τὴν Ὀλυμπίαν, ὅπου λαμπρῶς διετάξε τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα καὶ τὴν Ἀρκαδίαν, καὶ ἔδρυσεν τὸ τοῦ Ἀργεῖος κράτος. Ἀπὸ τοῦ Πέλοπος ἐπωνομάσθη καὶ ὅλη ἡ χερσόνησος Πελοπόννησος, ἥτις πρότερον Ἀπία ἐκαλεῖτο.

Αἱ ἀποικίαι αὗται καὶ μάλιστα αἱ τρεῖς πρῶται ἀμφισβητοῦνται ὑπὸ τῶν νεωτέρων· κατὰ τὰς ἐρεῦνας τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν καὶ μάλιστα Γερμανῶν φαίνεται ὅτι ἡ περὶ Κέχροπος παραδosis, ἣν ἠκολούθησεν ὁ τε Πλάτων καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἱστορικοὶ διεδόθη ἐκ τῶν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐλθόντων ὕστερον· διότι οὔτε ὁ Ὅμηρος οὔτε οἱ Λογογράφοι μνησίου ποιοῦνται τοῦ Κέχροπος· ὁ δὲ Θουκυδίδης ὀνομάζει αὐτὸν αὐτόχθονα βασιλέα τῆς Ἀττικῆς ὡς καὶ ὁ Ἡρόδοτος, οὗτος ὁμως παραπεισθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερέων ἐπίστευσεν ὅτι ἐγένετο ἐπιμιξία τις τῶν Αἰγυπτίων πρὸς τοὺς Ἕλληνας, καὶ διηγεῖται ἀπλῶς ὅτι αὐτῶ εἶπον οἱ Χερμίται ἱερεῖς περὶ τοῦ παρ' αὐτοῖς ὡς ἥρωος τιμωμένου Περσέως.

Ὁμοίως δὲ ὁ Ὅμηρος ἀγνοεῖ τὸν Δαναόν, λέγει δὲ μόνον Δαναοὺς καὶ Ἀχαιοὺς τοὺς παλαιοτάτους Ἕλληνας. Δαναὸς δ' ἐστὶ περιληπτικὸν ὄνομα τῶν ἐν Ἀργεὶ κατοικησάντων Ἀχαιῶν, ὡς ὁ ἅλιν γίνεται ἐκ τε πολλῶν καὶ ἄλλων καὶ ἐκ τῆς λατρείας τῆς θεᾶς Ἥρας καὶ τῆς ἐορτῆς τῶν Θεσμοφοριῶν, αἵτινα ἦσαν οὐχὶ Αἰγύπτια, ἀλλ' ἀρχαῖα πελασγικά. Ἡ δὲ τῶν Δαναίδων κόλασις αἰνίττεται πιθανῶς τὴν ἄρδουσιν τοῦ πολυδιφίου Ἀργεῖος.

Ὁ δὲ ἐν ταῖς Θήβαις Κάδμος φαίνεται ὅτι ὑπῆρξεν οὐχὶ ξένος ἀλλ' ἐγχώριος τις ἦρως, ὅστις πολλὰ συνεδάλετο εἰς τὴν παιδευσιν τῶν κατοίκων. Περὶ δὲ τῶν φοινικείων γραμμάτων ἡ Καδμείων, ἅτινα ὁ Ἡρόδοτος εἶδε, πιθανὸν μὲν εἶναι ὅτι οἱ Ἑλληγες παρέλαβον αὐτὰ παρὰ τῶν Φοινίκων μάλιστα οἱ παραθαλάσσιοι καὶ νησιῶται, πρὸς οὐδὲ ἀπὸ τοῦ 1200 μέχρι τοῦ 800 π.Χ. ἐπεμῆγγοντο οἱ Φοινίκες, οὐχὶ ὁμοίως πρῶτοι οἱ Θηβαῖοι· διότι ἀπὸ πιθανοῦ γίνεται ὅτι οἱ θαλάσσιοι Φοινίκες ἀπέκρησαν εἰς τὰς πόρῳ τῆς θαλάσσης κειμένας Θήβας.

Ὁ δὲ Πέλοψ, περὶ οὗ ὁ Θουκυδίδης διαβρήδην λέγει ὅτι οὗτος ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἀσίας μετὰ πολλῶν χρημάτων κατέσχε τὴν χώραν, ἣν ἐπωνόμασεν ἀφ' ἑαυτοῦ Πελοπόννησον, κατήγετο κατὰ τινα παλαιὰν παράδοσιν ἐκ τῆς Φθιώτιδος καὶ ἦν Ἀχαιῶς· διὸ καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ Πέλοπος καταγόμενοι Ἀγαμέμνων καὶ Μενέλαος ἐδασίλευον τῶν Ἀχαιῶν ἐν τε ταῖς Μυκῆναις καὶ ἐν τῇ Σπάρτῃ. Ἄλλοι δὲ τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν ἄλλα λέγουσιν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ὁ Πέλοψ οὐκ ἦν ἐπηλύτης κατὰ τὸν Θουκυδίδην ἀλλ' ἐγχώριος. Οὗτοι ὑπολαμβάνουσι τὸν Πέλοπα προσωποποιῖαν τοῦ Πελασγικοῦ φύλου τῶν Πελόπων, καθὼς καὶ ὁ Μέροψ ἦν τῶν Μερόπων, καὶ ὁ Δρύοψ τῶν Δρυόπων. Ἐκ τῶν παραδεδομένων ὁμοίως πιθανὸν γίνεται, ὅτι οἱ Ἑλληγες διὰ τὴν θέσιν τῆς χώρας αὐτῶν παρέλαβόν τινα θρησκευτικὰ μάλιστα παρὰ τῶν ἐμπόρων Φοινίκων, ἅτινα ὁμοίως οἱ ὀξύνοι καὶ φιλόκαλοι Ἑλληγες ταχέως καὶ ἐπιτηδείως ἐξελλήνισαν.

Περὶ τῶν ἡρωικῶν χρόνων.

§ 15. Ἡ δὲ Ἑλληνικὴ φυλὴ κατέστη, ὡς προείπομεν, ἐπικρατεστέρα, οὐχὶ εὐθὺς ἀλλὰ κατὰ μικρὸν καὶ μετὰ δυσχερεῖς ἀγῶνας πρὸς τοὺς παλαιούς λαούς· κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τὸν ἀπὸ τοῦ 1400 μέχρι τοῦ 1200 π. Χ. διαρκέσαντα πολλὰ κακὰ ἐλυμάνοντο τὴν Ἑλλάδα, φοβεροὶ καὶ ὅμοι ἤσταν διήρπαζον τὰς πόλεις, ἀσθεβεῖς καὶ ὕδρισται ἐτάρασσον τοὺς ἡσυχούς κατοίκους, θηρία ἄγρια καὶ φοβερά ἡρῆμουν πόλεις καὶ χωρία. Οἱ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους διαπρέποντες διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀν-

θρείας καὶ ἀρετῆς, εἴτε διὰ τοῦ πλούτου καὶ τῶν τιμῶν, ἐγίνοντο ἀρχηγέται τῶν λαῶν, παρά τισι δὲ καὶ βασιλεῖς. Οἱ τοιούτοι ἄνδρες ἐκαλοῦντο ἥρωες, ὃ δηλοῖ κυρίους καὶ δυνατούς. Πᾶσα δὲ πόλις καὶ πᾶσα φυλὴ εἶχεν ἰδίους ἥρωας, ὧν τὸ γένος ἀνῆγον ὕστερον εἰς τοὺς θεοὺς μάλιστα δὲ εἰς τὸν Δία, ἐξ οὗ ἐνόμιζον ὅτι προέρχεται πᾶσα βασιλεία, πᾶν ἀξίωμα καὶ πᾶσα δύναμις, ὡς δηλοῖ ὁ Ὅμηρος λέγων περὶ τοῦ σκῆπτρου :

Ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι, οἷτε θέμιστας
πρὸς Διὸς εἰρύεται.

Ἀξιολογώτατοι δὲ τῶν ἡρώων τούτων ἦσαν οἱ ἑξῆς·

Πρῶτοι μὲν οἱ ἀπὸ τοῦ Προμηθέως ἢ Δευκαλίωνος καταγόμενοι, ὧν ἡ ἱστορία αἰνίττεται τὴν ἀπὸ τοῦ Καυκάσου πρώτην εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀποικίαν καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἡμέρωσιν τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλίας.

Δεύτεροι δὲ οἱ ἐν Ἀργεὶ ἀπὸ τοῦ Ἰνάχου καὶ Δαναοῦ καταγόμενοι, ἐξ ὧν ἦν καὶ ὁ Γοργοφόνος Περσεύς, οὗτινος ἡ ἱστορία ὑποδείκνυσιν τὰς εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἐλληνικὰς ἀποικίας.

Τρίτοι δὲ οἱ ἐν Κορίνθῳ Σισύφειοι, ἐξ ὧν ἦν καὶ ὁ τὸν Πήγασον θαμάσας καὶ τὴν πυρίπνου Χίμαιραν φονεύσας Βελλεροφόντης.

Τέταρτοι δὲ οἱ ἐν Θήβαις Ἀγγνορίδαι, διαδόητοι γενόμενοι διὰ τὰ κακὰ καὶ αἰσχυρὰ τοῦ οἴκου αὐτῶν.

Πέμπτοι οἱ ἐν Πύλῳ Νηλεῖδαι, ἐνθα ἐβασίλευεν ὁ ἡδυεπὴς Νέστωρ.

Ἑκτοὶ οἱ ἐν Ὀρχομενῷ καὶ Ἰωλκίῳ Μινύαι, οἵτινες ἐπεχείρησαν τὴν Ἀργοναυτικὴν ἐκστρατείαν.

Ἑβδομοὶ δὲ οἱ ἐν Μυκῆναις, Τίρυνθι καὶ Σπάρτῃ Πελοπίδαι, διαδόητοι γενόμενοι διὰ τὰ ἀπάνθρωπα καὶ αἰσχυρότατα ἔργα αὐτῶν. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὑπῆρξαν γνωστοὶ ἥρωες, περὶ ὧν ἀπάντων διδάσκει ἡμᾶς ἐκτενῶς ἡ μυθολογία. Τελευτῶσι δὲ οἱ ἡρωικοὶ χρόνοι κατὰ πιθανωτέραν εἰκασίαν εἰς τοὺς ἐπὶ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου ἥρωας.

Τούτων δὲ πάλιν τῶν ἡρώων ὀνομαστότατοι ἦσαν οἱ ἑξῆς.

Καὶ πρῶτος μὲν ὁ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης υἱὸς Ἡρακλῆς·

οὗτος ἐμελλε νὰ βασιλεύσῃ πρῶτος τοῦ Ἄργους κατὰ τὴν τοῦ Διὸς βουλήν, ταύτην ὅμως ἐματαιώσεν ἐκ ζηλοτυπίας ἡ Ἥρα καὶ ἐγένετο τοῦ Ἄργους βασιλεὺς ὁ Εὐρυσθεὺς ὁ ἀπὸ Δαναοῦ καὶ αὐτὸς καταγόμενος, οὗ διαταγῇ ὁ Ἡρακλῆς τοὺς δεινοὺς τούτους ἐτέλεσεν ἄθλους· ἐπνίξε τὸν ἐν Νεμέᾳ ἄτρωτον λέοντα· ἀπέκτεινε τὴν πολυκέφαλον Λερναίαν Ὕδραν· ἐκόμισεν εἰς Μυκῆνας ἔμπνουν τὴν ἱεράν τῆς Ἀρτέμιδος Ἐλαφον· τὸν φοβερὸν Ἐρυμάνθιον κάπρον ζῶντα ἐκόμισεν εἰς τὸν βασιλέα Εὐρυσθέα· ἐκαθάρισεν ἐν μιᾷ μόνῃ ἡμέρᾳ τὴν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Ἡλίδι καιμένην κίπρον πολλῶν χιλιάδων βοσκημάτων τοῦ βασιλέως Αὐγείου· ἐξεδιώξεν ἐκ τῆς ἐν Ἀρκαδίᾳ Στυμφαλίδος λίμνης τὰς Στυμφαλίδας ὄρνιθας· ἐκόμισε τὸν ζωστήρα τῆς Ἰπολύτης τῆς βασιλίσσης τῶν Ἀμαζόνων· ἀνήγαγεν ἐκ τοῦ Ἄδου τὸν τρικέφαλον κύνα τὸν φύλακα τοῦ Ἄδου Κέρβερον· ἐκόμισεν εἰς τὸν βασιλέα τὰ χρυσᾶ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων, τὰ ὑπὸ ἑκατογκεφάλου ὄφως φυλαττόμενα. Τούτοις τοῖς ἄθλοις προσέθηκαν οἱ ὕστερον μυθογράφοι καὶ ἑτέρους καὶ ἀπετέλεσαν εἰς δώδεκα τὸ πλῆθος αὐτῶν· τούτους ἅπαντας καὶ ἄλλους ἔτι ὁ Ἡρακλῆς μετ' ἀπαραδειγματίστου εὐφυχίας καὶ γενναιότητος ἐτέλεσεν· ἀλλ' ὁ λαμπρὸς οὗτος ἥρωας περιέπεσεν ὡς ἄνθρωπος εἰς ἁμαρτίαν μαρτυρούσας τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν, ἀφ' ὧν νὰ καθαρισθῇ πᾶσιν ὑπέμεινε λύπην καὶ ταπείνωσιν. Λέγουσιν ὅτι οὗτος φονεύσας ποτε ἐν θυμῷ προθύμως ἐδέχθη εἰς ποινὴν νὰ πωληθῇ δοῦλος εἰς τὴν Ὀμφάλην τὴν βασιλίσσαν τῶν Λυδῶν, παρ' ἣν τρία ἔτη ἐδούλευε δουλείαν ἀπρεπῇ καὶ ἐπονειδιστον. Τελευτῶν ὁ γενναῖος ἀνὴρ ὑπέμεινεν ὀδυνηρότατον θάνατον, ὃν πρὸς κεῖνα αὐτῷ ἄκουσα ἡ γυνὴ αὐτοῦ Δηϊάνειρα διὰ τοῦ ἐν τῷ φαρμακερῷ αἵματι τοῦ Νέσσου βεβαμμένου χιτῶνος, ὃν θερμανθέντα καὶ καίοντα ἐζήτει ὁ Ἡρακλῆς ὡς ἀποσπᾶσθαι ἀπὸ τοῦ σώματος, ἀλλὰ συναπέσπα καὶ σάρκα. Τέλος ἀναβὰς εἰς πυρὰν ἐκάη· ἐν ᾗ δ' ἐκαίετο νέφος μετὰ βροντῆς ἀνέλαθεν αὐτὸν εἰς τὸν Οὐρανόν, ὅπου ἔτυχε τῆς ἀθανασίας καὶ διηλλάγη πρὸς τὴν Ἥραν, ἣς τὴν θυγατέρα Ἦβην ἐνυμφεύθη.

Τὰ περὶ Ἡρακλέους μυθολογούμενά εἰσι κατὰ τὴν γνώμην σοφῶν ἀρχαιολόγων τὰ μὲν ἀλληγορία ἐξόχου ἰσχύος καὶ ῥώμης σώματος καὶ ψυχῆς εὐγενοῦς καὶ φιλανθρώπου, ἥτις πολ-

λαὸς ἥρωικῶς ἀγωνίζεται ἀγῶνας, καὶ πολλὰ ὑπομένει ἐν τῇ ζωῇ ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, ἀνθ' οὗ ἀμείβεται μετὰ θάνατον διὰ τῆς ἀθανασίας· τὰ δέ, ἔργα γενναῖα καὶ ἀληθῆ ἀπασῶν τῶν Ἑλληνικῶν φυλῶν, ὡς δηλοῦσιν αἱ χῳραι, ἐνθ' ἐτελέσθησαν αὐτά, ἅτινα πάντα ἀνῆγον εἰς τὸν Ἡρακλέα· διὸ δὴ καὶ ἐτίμων τοῦτον πλὴν τῶν Δωριέων καὶ αἱ ἄλλαι φυλαί.

Δεύτερος δὲ ἦρως καὶ ὀνομαστός ἦν ὁ Θησεύς, ὁ υἱὸς τοῦ Αἰγέως καὶ τῆς Αἴθρης, τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Τροϊζῆνος Πιθέως. Οὗτος δὲ ὁ ἄλλος Ἡρακλῆς ἐπικληθεὶς ἦρως τῶν Ἀθηναίων Θησεὺς πολλὰ καὶ θαυμαστά ἔπραξεν ἔργα· ἀπεκύλισεν βῆ καὶ δεκαετῆς γενόμενος κατὰ τὴν πατρικὴν ἐντολὴν τὴν μεγάλην πέτραν, ὑφ' ἣν ὁ πατὴρ ἔκρυψε μάχαιραν καὶ πέλαια, καὶ ἀναλαθὼν αὐτὰ ἐπορεύθη διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου εἰς Ἀθήνας, φονεύων φοβεροὺς ληστὰς, οἷον πρῶτον τὸν Περιφύτην τὸν ἐξ ἧς ἐφόρει κορύνης Κορυνήτην ἐπικαλούμενον, δεύτερον τὸν Σίνιν τὸν Πιτυοκάμπτην ἐπονομαζόμενον ἐκ τοῦ διὰ τῆς καμπτομένης πίτους ὀλέθρου τῶν διαβαινόντων, τρίτον τὸν Σκείρωνα καὶ τέταρτον τὸν Προκρούστην· τοὺς κακούργους τούτους καὶ λυμῶνας τῶν ὁδῶν διὰ φοβεροῦ ὁμοίως τρόπου ἀπέκτεινεν ὁ Θησεύς. Ἀπῆλλαξε δὲ τοὺς Ἀθηναίους τοῦ αἰσχροῦ φόρου τῶν ἐπτὰ κορῶν καὶ ἐπτὰ κύρων, οὓς οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ ἐννέα ἔτη ἔπεμπον πρὸς τὸν τῆς Κρήτης βασιλέα Μίνωα, ὅστις ἐῤῥίπτειν αὐτοὺς εἰς τὸν πολὺκαμπὸν λαβύρινθον, ὃν κατεσκεύασεν ὁ Δαίδαλος, καὶ ὅπου ἐφυλάσσετο ὁ φοβερὸς Μινώταυρος. Ὁ Θησεὺς ἐβελοντῆς συμπορευθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων νέων εἰς τὴν Κρήτην ἐφόρνευσε τὸν Μινώταυρον βοηθείᾳ τῆς Ἀριάδνης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Μίνωος, ἧς ἐρασθεῖσα αὐτοῦ ἔδωκε νῆμα, δι' οὗ ἐξῆλθεν ἐκ τῶν πολυπλόκων καμπῶν τοῦ Λαβυρίνθου. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας γίνεται βασιλεὺς αὐτῶν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ οἰκτρῶς εἰς τὸ πέλαγος καταποντισθέντος πατρὸς διὰ τὴν ἐκ λήθης τοῦ κυβερνήτου μὴ ἀλλαγὴν τοῦ μέλανος ἰστίου εἰς λευκὸν τοῦ καταπλεύσαντος ἐκ τῆς Κρήτης πλοίου. Ὁ Θησεὺς ἤνωσε τοὺς δώδεκα δῆμους τῆς Ἀττικῆς εἰς μίαν πολιτείαν, καὶ συνέστησεν εἰς μνήμην τῆς ἐνώσεως ταύτης τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Προσέτι ὁ Θησεὺς λέγουσιν ὅτι διήρσε τοὺς πολίτας εἰς τρεῖς

τάξεις, εἰς τὴν τῶν Εὐπατριδῶν, τῶν Γεωμόρων καὶ τῶν Δημιουργῶν καὶ ἔθηκε φιλανθρώπους θεσμούς. Οἱ Εὐπατρίδαι ἐγίνοντο ἄρχοντες, δικασταὶ καὶ ἔφοροι τῆς θρησκείας. Πολυθρόλῃτος δὲ εἶνε ὁ τοῦ Θησέως πρὸς τὰς Ἀμαζόνας ἀγὼν, καὶ ὁ πρὸς τοῦς Κενταύρους· ὁ πρὸς τὸν υἱὸν τούτου Ἰππόλυτον ἔρωσ τῆς μητριᾶς Φαῖδρας, καὶ ἡ τοῦ Θησέως φιλία πρὸς τὸν Πειρίθουν, καὶ ἡ μετὰ τούτου κατάθασις ἐς τὸν Ἄδην, καὶ ἡ τῆς Ἑλένης ἄρπαγῇ, καὶ ἡ τοῦ Θησέως φυγὴ ἐς Σκύρον, ἧς ὁ βασιλεὺς Λυκομήδης ἐβρίμην αὐτὸν κατὰ τῶν πετρῶν καὶ ἐφόνευσεν· ἐκ ταύτης τῆς νήσου ὁ Κίμων ἐκόμισε τὰ ὀστέα αὐτοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας ἔτει 476 π. Χ. Τὰ περὶ Θησέως μυθολογούμενά εἰσιν ἄδηλα, ὥς καὶ ἡ ὑπαρξίς τοῦ Θησέως, τὰ πλεῖστα δ' ἐπλάσθησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων ἐκ φιλαυτίας νὰ δεῖξωσι καὶ οὗτοι, ὅτι καὶ παρ' αὐτοῖς ὑπάρχει ἥρωος ἐφάμιλλος τοῦ Ἡρακλέους τοῦ ἥρωος τῶν Δωριέων.

Τρίτος δὲ ἥρωος ἦν ὁ τῆς Κρήτης βασιλεὺς Μίνως, ὁ ἰσχυρότατος πάντων τῶν τότε βασιλέων καὶ δικαιοτάτος. Οὗτος λέγουσιν, ὅτι ἔδωκε πρὸς τοὺς ἀνθρώπους νόμους, ὡς ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τοῦ Διός. Ἐχων δὲ ὁ Μίνως δυνατὴν καὶ ἀξιόλογον ναυτικὸν ἐξέβαλε τοὺς Κῆρας ἐκ τῶν νήσων, κατέσρεψε τοὺς πειρατάς, καὶ πολλὰς νήσους καὶ παραλίας τοῦ Αἰγαίου κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς· φόρον δὲ πιθανῶς ἐτέλουν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφ' οὗ ἀπηλλάγησαν, ὥς ἐβρέθη, διὰ τοῦ Θησέως. Τὰ δὲ λοιπὰ περὶ Μίνως λεγόμενά εἰσι δυσεξήγητα καὶ ἀσαφῆ. Ἡ ἐκ τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ εἰς ταῦρον ἐναλλαγέντος Διὸς γέννησις αὐτοῦ, καὶ ὁ τῆς Πασιφάης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ θυγατρὸς τοῦ Ἡλίου παρὰ φύσιν ἔρωσ πρὸς ταῦρον, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ὁ Μινώταυρος, τέρας ἔχων σῶμα μὲν ἀνθρώπου κεφαλὴν δὲ ταύρου, καὶ ἡ τοῦτου κατάκλεισις ἐν τῷ Λαβυρίνθῳ, ἐν ᾧ καθεῖργνοντο οἱ κακοῦργοι καὶ οἱ ἐξ Ἀθηνῶν ἀποστελλόμενοι νέοι αἰνίττονται τὴν εἰς τὴν Κρήτην ἀποικίαν Φοινίκων, παρ' ὧν παρέλαβον οἱ Κρηῖτες τὸν παρ' αὐτοῖς πολλὰ τιμώμενον Θεὸν Μολόχ, πρὸς ὃν προσέφερον ἀνθρώπων θυσίας καὶ καθιέρουν ἱεροδούλους, ἐξ ὧν ἦσαν καὶ οἱ ἐξ Ἀθηνῶν νέοι, οὓς ἡλευθέρωσεν ὁ ἥρωος τῶν Ἀθηναίων Θησεύς, κτείναντες τὸν Μινώταυρον, ὃς ἦν σύμβολον τοῦ Μολόχ, καὶ καταλύσας τὴν ἐν Κρήτῃ τῶν βαρβάρων ἀγρίαν λατρείαν.

Περὶ τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας.

§ 16. Ὅνομαστοί εἰσι καὶ οἱ ὁμοῦ συμπράξαντες ἥρωες εἰς ἐπικίνδυνα ἔργων ὀνομαστότατον ἦν ἡ ὑπὸ τῶν Μινυῶν ἐξ Ἰωλκοῦ γενομένη τῇ 1250 π. Χ. Ἀργοναυτικῇ ἐκστρατείᾳ, καθ' ἣν διέπρεψεν ὁ Ἰάσων, ὃς τις μετὰ πολλῶν ἀρίστων τῆς Ἑλλάδος, οἷον τοῦ Κάστορος καὶ τοῦ Πολυδεύκου, τοῦ Τελαμῶνος, τοῦ Ἡρακλέους, τοῦ Θησέως, τοῦ Μελεάγρου, τοῦ αἰδοῦ Ὀρφέως καὶ ἄλλων γνωρίμων ἡρώων ἐπιβὰς τῆς πεντηκοντόρου νεὸς Ἀργοῦς ἐστράτευσεν κατὰ τῆς Κολχίδος, προσταχθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Πελίου, τοῦ βασιλέως τῆς Ἰωλκοῦ, παρ' οὗ ὁ Ἰάσων ἀπῆται τὴν πατρῴαν ἀρχήν, νὰ φέρῃ αὐτῷ τὸ χρυσόμαλλον δέρας. Περὶ τοῦ δέρατος τούτου μυθολογοῦσιν, ὅτι, ὅτε ὁ Φρίξος καὶ ἡ Ἑλλη, τέκνα τοῦ Ἀθάμαντος, ἐνὸς τῶν υἱῶν τοῦ Αἰόλου, ἐπεβουλεύοντο ὑπὸ τῆς μητρικῆς Ἰνούς, ἥτις διέπραξε νὰ σταλῇ χρησμός πρὸς τὸν Ἀθάμαντα δηλῶν αὐτῇ νὰ θυσιάσῃ τὰ τέκνα εἰς θεραπείαν τῆς ἀφορίας τῶν ἀγρῶν, ἣ μήτηρ αὐτῶν Νεφέλη ἔδωκεν αὐτοῖς χρυσόμαλλον κριόν, ὃν ἀναθάντες ἔφυγον ἐκ τῆς Βοιωτίας· καταντησάντων δὲ εἰς τὴν μεταξὺ Σιγείου καὶ Χερσονήσου θάλασσαν ἡ μὲν Ἑλλη πεσοῦσα ἐπνίγη εἰς τὴν θάλασσαν, ἥτις ἀπ' αὐτῆς Ἑλλήσποντος ὀνομάζεται, ὁ δὲ Φρίξος διεσώθη εἰς τὴν Κολχίδα, ὅπου τὸν μὲν κριὸν ἔθυσεν Διὶ τῇ Φυξίᾳ, τὸ δὲ δέρας ἔδωκε πρὸς τὸν βασιλέα τῆς χώρας Αἰήτην, ὃς λαθὼν αὐτὸ προσήλωσεν εἰς τινα ὄρνιν ἐν τῇ ἄλσει τοῦ Ἀρεως, καὶ ἐπέστησε φύλακα αὐπνὸν δράκοντα. Ὁ Ἰάσων λοιπὸν ἐλθὼν πρὸς τὸν Αἰήτην καλῶς ἐτέλεσεν ὅπερ αὐτῷ προὔβαλε κινδυνώδες ἔργον ὁ βασιλεὺς οὗτος· τελευτῶν ἀπεχοίμισε τὸν φοβερόν δράκοντα διὰ φαρμάκων, ἅτινα ἔλαβε παρὰ τῆς Μηδείας, τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως, ἥτις ἠράσθη αὐτοῦ, καὶ λαθὼν τὸ δέρας καὶ τὴν Μηδεῖαν ἀπέπλευσεν οἴκαδε. Ἐκ δὲ τῆς Ἰωλκοῦ ἐκδηληθεὶς ὁ Ἰάσων μετὰ τινα χρόνον κατέφυγε μετὰ τῆς Μηδείας εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου πολὺν χρόνον ἔζων ἐν εἰρήνῃ· ἀλλ' εἰτα ἡ Μηδεῖα καταλειφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰάσωνος, ὅστις ἠράσθη τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Κορίνθου Ἰλαύκην, ταύτην τε καὶ τὰ ἴδια τέκνα διὰ φαρμάκων διέφθειρεν.

Ὁ παλαιότατος μῦθος ταύτης τῆς ἐνδόξου ἐκστρατείας, ἣν ἐκόσμησαν πολυτρόπως οἱ ποιηταί, ὑποδεικνύει κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἱστορικῶν τὸν ἀλλαχοῦ τε καὶ εἰς τὸν Εὐξείνιον πόντον πλοῦν τῶν Μινυῶν καὶ ἐμπόριον, ἐξ οὗ οὗτοι καὶ πλούσιοι καὶ δυνατοὶ ἐγένοντο, ὡς δηλοῖ ὁ ἐν Ὁρχομενῷ τῆς Βοιωτίας θησαυρὸς αὐτῶν, ὃν πολλὰ ἐπαινεῖ ὁ Ὅμηρος. Ἄλλοι δὲ τῶν νεωτέρων φιλολόγων ὑπολαμβάνουσι τὰ περὶ Φρίξου καὶ τοῦ κριοῦ αὐτοῦ ὅτι ὑπαινίττονται κατάργησιν ἀνθρωποθυσίας, ἀνθ' ἧς εἰσῆλθη ἡ προβάτων θυσία.

Περὶ τοῦ Οἰδίποδος.

§ 17. Περὶ τὸ τέλος τῶν ἥρωικῶν χρόνων μεγάλη συμφορὰ κατέλαθε τὰς Θῆβας ἐξ αἰτίας τῶν γενομένων ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Λαΐου τοῦ βασιλέως αὐτῶν. Οὗτος ἅπαις ὢν ἠρώτησε περὶ τοῦτου τὸ μαντεῖον· τὸ δὲ εἶπεν αὐτῷ νὰ μὴ γεννήσῃ, διότι ἔμελλε νὰ φονεῦθῃ ὑπὸ τοῦ γεννηθέντος. Ὁ Λαῖος ὁμῶς παρακούσας ἐγέννησεν ἐκ τῆς Ἰοκάστης υἱόν, ὃν εὐθὺς ἐκ φόβου ἐξέθηκεν εἰς τὸν Κιθαιρῶνα διατρήσας τὰ σφυρὰ αὐτοῦ· τοῦτον ἀναλαβὼν ἐξέσωσεν εἰς τὴν Κόρινθον εἰς τῶν βουκόλων τοῦ βασιλέως Πολύβου, οὗτινος ἡ γυνὴ Περίβοια παραλαβοῦσα αὐτὸν καὶ Οἰδίπουν καλέσασα ἐκ τῆς ἀνοιδήσεως τῶν σφυρῶν αὐτοῦ ὡς ἴδιον τέκνον ἀνέτρεφεν.

Ἀδελφῆς δ' ὁ Οἰδίπους καὶ ὑπονοίας λαβὼν περὶ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ μετέβη εἰς τοὺς Δελφοὺς νὰ ἐρωτήσῃ περὶ αὐτῆς. Μαθὼν δὲ παρὰ τοῦ μαντείου ὅτι ἔμελλε νὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα, καὶ νὰ νομφευσῇ τὴν μητέρα δὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κόρινθον ἐκ φόβου μὴ πληρωθῇ ὁ χορησμός, ἀλλ' ἐτράπη τὴν πρὸς τὰς Θῆβας ὁδόν, καθ' ἣν συντυχῶν ἐφόνευσεν ἐν ἀγνοίᾳ τὸν πατέρα Λαῖον, εἶτα δὲ καὶ τὴν μητέρα Ἰοκάστην ἀγνοῶν ἐνομφεύθη, ἀφ' οὗ τὸ τῆς ἀνθρωποφθορίας Σφιγγὸς αἶνιγμα ἔλυσε, μετὰ τῆς Ἰοκάστης πολὺν χρόνον ἐν εἰρήνῃ ἔζη, καὶ τέκνα ἐγέννησε τὸν Ἐτεοκλέα καὶ τὸν Πολυνείκην, τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὴν Ἰσμήνην. Ὅτε δὲ ἐγένετο δῆλη ἡ αἰσχρὰ πρᾶξις διὰ τοῦ μάντεως Τειρεσίου, ὃν ἠρώτησαν περὶ τῆς αἰτίας τοῦ ἐσκήφαντος εἰς τὰς Θῆβας φθο-

ρροποιοῦ λοιμοῦ, ἡ μὲν Ἰοκάστη ἐκρεμάσθη, ὁ δὲ Οἰδίπους ἐ-
τόφλωσεν ἑαυτόν. Μετὰ τινα χρόνον ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ καὶ ἄρ-
χοντος τῶν Θηῶν Κρέοντος ἐξωσθεις ὁ Οἰδίπους ἐκ τῶν Θηῶν
συνεργείᾳ καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, οὗς διὰ τὴν ἀσέβειαν κατηράσατο,
τυφλὸς πολλὸν χρόνον ἐπλανᾶτο ἐπαιτῶν ὑπὸ τῆς πεφιλημένης
ὀδηγούμενος θυγατρὸς Ἀντιγόνης ἕως οὗ ἦλθεν εἰς τὸν Κο-
λωνῶν τῆς Ἀττικῆς, ὅπου ἐξελώσας τὰς Εὐμενίδας ἀπέθανε καὶ
ἐτάφη, σφόδρα τιμώμενος ὡς ἀγαθὸς χθόνιος θαίμων.

Περὶ τῶν ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας.

§ 18. Ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς ἀρχῆς ἐριδος τῶν υἱῶν
τοῦ Οἰδίοποδος Ἑτεοκλέους καὶ Πολυνείκους ἠγαγκάσθη ὁ Πολυ-
νεΐκης νὰ καταφύγῃ πρὸς τὸν τοῦ Ἀργούς βασιλέα Ἀδραστον,
ὅστις ἔδωκεν αὐτῷ τὴν θυγατέρα γυναῖκα, καὶ ἐδοξήσεν αὐτῷ
νὰ ἐκστρατεύσῃ εἰς τὰς Θήβας κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ἑτεοκλέους.
Ἐν ἔτει δὲ 1225 π.Χ. συνεξεστράτευσαν μετὰ τοῦ Πολυνείκους
ἐπτὰ ἦρωες ὁ Ἀδραστος αὐτός, ὁ Τυδεύς, ὁ μάντις Ἀμφιάροος,
ὁ Καπανεύς, ὁ Ἰπομέδων καὶ ὁ Παρθενόποιος. Ἡ ἐκστρατεία
ἀπέτυχεν, ὡς προεῖπεν ὁ Ἀμφιάροος· οἱ δ' ἀδελφοὶ μονομαχή-
σαντες ἀπέκτειναν ἀλλήλους, οἱ δ' ἄλλοι τῶν Ἀργείων ἡγεμόνες
ἔπεσον πλὴν τοῦ Ἀδράστου καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἡττηθέντες ἔφυγον(α).

(α) Νῦν δὲ ζητητέον οὐχὶ τίνες ἦσαν αἱ ἀξιολογώτεραι τῶν ἐπτὰ
πυλῶν τῶν Θηῶν, οὐδὲ πῶς ὠνομάζοντο, ἀλλὰ διατί ἐπτὰ πύλας εἶ-
χον τὰ τεῖχη αὐτῶν. Οἱ μὲν διασχυρίζονται ὅτι ὁ ἐκ Φοινίκης εἰς τὰς
Θήβας ἀποικίσας Κάδμος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Φοίνικες ἔκτισαν ἐπτὰ πύ-
λας εἰς τὰ τεῖχη τῶν Θηῶν εἰς μνημόσυνον τῆς παρὰ Σημίταις ἱερᾶς
ἐπτάδος, ἐξ ἧς καὶ ἄλλα ἀλλαγοῦ ἔλαβον τὸ ὄνομα ἐπτὰ· ἄλλοι δὲ τῶν
ἀργαιολογούντων παλαιῶν καὶ νεωτέρων ἄλλα περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν
ἐπτὰ ἐν Θήβαις πυλῶν εἰπον, ἀλλ' ἅπαντα ταῦτα εἰσιν ἀπροσδιόνυστα.
Πιθανώτερον ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν τὴν περὶ αὐτῶν γνώμην τοῦ συν-
ταγματάρχου καὶ διοικητοῦ τῆς στρατιωτικῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων
κ. Πάνου Κολοκοτρώνη. Ὁ κ. Κολοκοτρώνης ἐπιμελῶς ἐξετάσας τὴν
φύσιν τῆς χώρας τεκμαιρόμενος δὲ καὶ ἐκ τῆς πολεμικῆς ἐπιστήμης
ἀποφαίνεται πᾶν καλῶς, ὅτι ἐπτὰ πύλαι ἦσαν εἰς τὰ τεῖχη τῶν Θηῶν,
ἡ δὲ ἐκ τῆς Ἡρακλείας, ἡ δ' ἐκ Θισβῆς, ἡ δ' ἐκ Κορινθίου, ἑτέρα δ' ἐκ
Μεγάρων, ἄλλη δ' ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἄλλη ἐκ Χαλκίδος. Εἰς ἀσφαλῆ ἄρα
καὶ βεβαίαν πολιορκίαν ἀνάγκη ἦν εἰς ἐκάστην τῶν εἰρημένων ἐπτὰ πυ-
λῶν εἰς στρατὸς νὰ παρακάβηται καὶ νὰ φυλάττῃ.

Περὶ τοῦ πολέμου τῶν Ἑπιγόνων.

§ 19. Δέκα δ' ἔτη ὕστερον ἐστράτευσαν ἐπὶ τὰς Θῆβας οἱ τῶν πεσόντων υἱοί, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Θερσάνδρου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Πολυνείκου, καὶ λαμπρῶς νικῆσαντες τοὺς μὲν Καδμείους ἐξεδίωξαν, τὸν δὲ βασιλέα αὐτῶν Λαοδάμαντα, τὸν υἱὸν τοῦ Ἑτεοκλέους, ἀπέκτειναν, ἀντ' αὐτοῦ δὲ βασιλέα τῶν Θηβῶν ἀνέδειξαν τὸν τοῦ Πολυνείκου Θέρσανδρον. Οἱ εἰρημένοι πόλεμοι τῶν Ἀργείων πρὸς τοὺς Θηβαίους προῆλθον πιθανῶς ἀπὸ τινος ἐκβληθέντος ἡγεμόνος τῶν Θηβῶν, ὅστις καταφυγὼν εἰς τὸ Ἄργος παρώξυνεν εἰς πόλεμον τοὺς Ἀργείους, ὅφ' ὧν ἐκυριεύθησαν ἐπὶ τινα χρόνον αἱ Θῆβαι.

Περὶ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.

§ 20. Τέλος τῶν ἡρωικῶν χρόνων ἦν ὁ Τρωικὸς πόλεμος. Οὗτος ἐπολεμήθη δέκα ἔτη ἀπὸ τοῦ 1194 ἕως τοῦ 1184 π. Χ. ὅφ' ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ κειμένης Τροίας. Αἰτία δὲ τούτου ἦν, ὡς λέγεται, ἡ πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῶν Τρώων ἔχθρα τῶν Πελοπιδῶν, ὧν τὸν ἀρχηγέτην Πέλοπα ἐξέωσεν ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Δάρδανος. Ἐκ ταύτης λοιπὸν τῆς ἔχθρας καὶ ἐκ τῆς ἀσεβείας τοῦ Πάριδος ἐγεννήθη ὕστερον ὁ εἰρημένος φθοροποιὸς πόλεμος. Ἦν δ' ὁ Πάρις υἱὸς τοῦ Πριάμου τοῦ βασιλέως τῆς Τροίας· οὗτος ἐλθὼν εἰς τὴν Σπάρτην ἤρπασε τὴν γυναῖκα τοῦ φιλοξενήσαντος αὐτὸν βασιλέως Μενελάου, τὴν καλλίστην Ἑλένην. Τότε συνελθόντες οἱ τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνες, οἷος ὁ Ἀγαμέμνων ὁ κραταῖος τῶν Μυκηνῶν βασιλεὺς καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς ὁ ἀρηίφίλος Μενέλαος, ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ θυμολέων Ἀχιλλεὺς ὁ τῶν Μυρμιδόνων ἡγεμὼν, ὁ πολυμήχανος βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης Ὀδυσσεύς, ὁ ἐκ Πύλου ἡδυεπὴς Νέστωρ, ὁ ἐκ τοῦ Ἄργους ὑπέρθυμος καὶ κραταῖος Διομήδης, ὁ ἐκ Σαλαμῖνος πελώριος Αἴας ὁ Τελαμώνιος καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς Τεῦκρος, ὁ ἐκ Λοκρῶν Αἴας, ὁ δουρικλυτὸς ἡγεμὼν τῶν Κρητῶν Ἰδομενεὺς καὶ ἄλλοι ἔχριναν νὰ τιμωρήσῃ τὴν ὕβριν. Συναθροίσαντες λοιπὸν στρατὸν ἐξ 100,000 ἀνδρῶν

καὶ στόλον ἐκ 1200 νεῶν ἐξεστράτευσαν, ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν τότε ἰσχυρότατον βασιλέα Ἀγαμέμνονα κατὰ τῶν Τρώων, ὧν σύμμαχοι ἦλθον πολλοὶ ἐκ πολλῶν μερῶν. Ἐσχύωτατοι τῶν Τρώων πρόμαχοι ἦσαν ὁ τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Ἑκάβης υἱὸς Ἔκτωρ, ὁ πολλὰ ἐπαίνουμένος καὶ δι' ἀνδρείαν καὶ διὰ χρηστότητα ἦθους, ὁ τοῦ Ἀγχίσου καὶ τῆς Ἀφροδίτης υἱὸς Αἰνεΐας καὶ ἄλλοι ὀνομαστοὶ ἥρωες. Κατὰ τὸν εἰρημένον δεκαετῇ πόλεμον πολλὰ καὶ δεινὰ ἔπαθον οἱ τε Τρῶες καὶ οἱ Ἕλληνες· τέλος πεσόντος τοῦ Ἐκτορος καὶ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ πολλῶν καὶ ἄλλων ἐνδόξων ἡρώων ἐκυριεύθη τὸ Ἴλιον διὰ τοῦ δουρείου ἵππου τοῦ ἐπινοηθέντος μηχανήματος ὑπὸ τοῦ πολυμηχάνου Ὀδυσσεως, καὶ κατεσχάφη. Τῶν δὲ Τρώων πολλοὶ ἐφονεύθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ γηραιὸς Πριάμος, ἄλλοι δ' ἐξηνδραποδίσθησαν, μάλιστα δ' αἱ γυναῖκες τῶν Τρώων, ἐν αἷς ἡ γραῖα Ἑκάβη ἡ γυνὴ τοῦ Πριάμου καὶ ἡ τοῦτου θυγάτηρ Κασσάνδρα καὶ ἡ νόμφη Ἀνδρομάχη, ἡ τοῦ γενναίου Ἐκτορος γυνή· ἄλλοι δὲ τῶν Τρώων ἐξέφυγον, ἐν οἷς ὁ Αἰνεΐας, ὅστις κατέφυγεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὴν δὲ τῶν κακῶν ἀπάντων αἰτίαν, τὴν Ἑλένην, παρέλαθεν ὁ Μενέλαος.

Κατὰ δὲ τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστροφὴν οἱ Ἕλληνες πολλὰ καὶ κακὰ ἔπαθον· ὁ μὲν Ἀγαμέμνων δολοφονεῖται ὑπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Κλυταίμνης καὶ τοῦ μοιχοῦ Αἰγίσθου· ὁ δὲ Διομήδης ἠναγκάσθη ἐκ τῆς ἀπίστου γυναικὸς τοῦ νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν· ὁ δ' Ὀδυσσεὺς μετὰ δεκαετῇ πλάνην, κατ' ἣν πολλάκις ἐναυάγησε καὶ πολλὰ ἐκακώθη, ἦλθε πρὸς τὴν περιλημμένην καὶ πιστοτάτην σύζυγόν του Πηνελόπην, ἣν εὖρε δεινῶς κατατροχομένην ὑπὸ πολλῶν ἀλαζόνων νέων ἐκ τῆς Ἰθάκης καὶ τῶν πέριξ νήσων συναθροισθέντων, οἵτινες νομίζοντες ἀποθανόντα τὸν Ὀδυσσεῖα ἐζήτουν αὐτὴν εἰς γάμον καὶ κατέτρωγον τὸν βίον τοῦ ταλαιπώρου Ὀδυσσεως. Ἀπαντας τοὺς ὑβριστὰς τούτους μνηστῆρας ἐπιστρέψας ἀπέκτεινεν ὁ πολυμήχανος Ὀδυσσεὺς βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς υἱοῦ τοῦ Τηλεμάχου καὶ ὑπὸ δύο πιστῶν δούλων.

Τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας καὶ τὰ περὶ τὸν Ὀδυσσεῖα καὶ τοὺς νόστους τῶν Ἀχαιῶν ὑμνησεν ὁ περὶ τὰ 1000 ἔτη π. Χ. ἀκ-

μάσας Ὅμηρος ἐν τοῖς δυσὶν ἀθανάτοις αὐτοῦ ἔπεισι τῇ Ἰλιάδι καὶ τῇ Ὀδυσσεΐα.

Τὰ περὶ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, τοῦ τελευταίου καὶ σπουδαιότητας ἔργου τῶν ἥρωικῶν χρόνων, εἰσὶν ὑποσκότεινα καὶ ἀσαφῆ. Οἱ μὲν τῶν ἀρχαιολογούντων ὑπολαμβάνουσιν αὐτὸν ἀληθῆ πόλεμον τῶν ἐκ Μυκητῶν καὶ Λακεδαιμόνος Ἀχαιῶν πρὸς τοὺς Τρῶας, ὧν τὸ Ἰλιον οὗτοι ἐξεπύρθησαν, οἱ δὲ ἀλληγορίαν τινα ἐπιτετηθευμένην ὑπὸ τῶν ἐποποιῶν, εἰκάζοντες ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων ἐν ταῖς ἐπεσι τοῦ Ὁμήρου κυρίων ὀνομάτων, δηλωτικῶν ὄντων ἀρετῶν καὶ πράξεων μεγάλων· οἱ δὲ ὅτι ὁ Ὅμηρος ὑπέδειξε διὰ τοῦ Τρωικοῦ πολέμου τοὺς πολέμους τῶν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν ἀποικησάντων Αἰολέων πρὸς τοὺς Θρᾷκας καὶ Πελασγοὺς τοὺς ἔχοντας τὴν Μυσίαν καὶ τὴν Τρωάδα.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β.

Ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν μέχρι τῶν Μηδικῶν,
ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1104 μέχρι τοῦ 500 π. Χ.

§ 24. Μετὰ τὰ Τρωικά συνέβησαν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐμφύλιοι ἔρι-
δες καὶ στάσεις· διότι πολλοὶ τῶν ἐκ Τροίας ἐπανελθόντων οἴκαδε
ἡρώων εὗρον ἄλλους κατέχοντας καὶ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν κτῆσιν
καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν· ὅθεν ἠναγκάσθησαν νὰ πολεμήσωσι πρὸς
τοὺς ἄρπαγας τούτους. Ἐκ τῶν πολέμων δὲ τούτων καὶ ταραχῶν
πολλοὶ κατέλιπον τὴν χώραν αὐτῶν καὶ μετανέστησαν εἰς ἄλλην.
Ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτίων ἐταπεινώθη καὶ τὸ κράτος τῶν Πελοπιδῶν.
Ἡ δ' ὑπὸ τοῦ Ὁρέστου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἱδρυσὶς με-
ζονος μάλιστα τῆς πατρῴας ἀρχῆς ἐγένετο σφαλερὰ καὶ βρα-
χεῖα.

Περὶ τὰ ἐξήκοντα λοιπὸν ἔτη μετὰ τὰ Τρωικά, ἤτοι τῷ 1124
ἐνιαυτῷ π. Χ. εἰσέβαλον οἱ Θεσσαλοὶ ἐκ τῆς Ἡπείρου εἰς τὰς
παρὰ τὸν Πηνειὸν χώρας, καὶ κρατήσαντες μετωνόμασαν τὴν
χώραν ἀφ' ἑαυτῶν Θεσσαλίαν, πρότερον Ἄργος Πελασγικὸν
καλουμένην· τῶν δὲ κατοίκων οἱ μὲν ὑποταχθέντες ἐγένοντο
πενέσται, οἱ δὲ ἀπέλιπον τὴν χώραν αὐτῶν καὶ κατῆλθον οἱ
μὲν Βοιωτοὶ Αἰολεῖς ὄντες εἰς τὸ παρὰ τὴν Κωπαῖδα λίμνην
πεδῖον, καὶ ἐκβαλόντες τοὺς Μινύας ἐκ τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ
τοὺς Καδμείους ἐκ τῶν Θηβῶν ἐγένοντο κύριοι τῆς χώρας, ἣν
μετωνόμασαν ἀφ' ἑαυτῶν Βοιωτίαν, οἱ δὲ Δωριεῖς εἰς τὴν πρὸς
μεσημβρίαν τῆς Οἴτης κειμένην Δωρίδα, εἰς ἣν πρότερον ὁμό-
φυλοι αὐτῶν ἀπέκησαν. Ὅμοιαι τινες μεταβολαὶ ἐγένοντο καὶ
ἐν τῇ Ἀκαρνανίᾳ καὶ ἐν τῇ Αἰτωλίᾳ, περὶ ὧν ὁμῶς τελέως ἀ-
γνοοῦμεν.

Ὁγδοήκοντα δ' ἔτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας, ἤτοι τῷ
1104 π. Χ. οἱ Δωριεῖς ἐκ τῆς Δωρίδος βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν
Αἰτωλῶν ἀρχομένων ὑπὸ τοῦ τριοφθάλμου Ὁξύλου εἰσβάλλου-
σιν εἰς τὴν Πελοπόννησον διὰ τοῦ κατὰ τὸ Ῥίον πόρου καὶ ὑ-
ποτάττουσι τὸ πλεῖστον αὐτῆς οὐχὶ ὁμῶς εὐθὺς ἀλλὰ κατὰ μι-

κρὸν καὶ μετὰ δυσχερῇ πόλεμον πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς. Αὕτῃ δὲ ἡ τῶν Δωριέων εἰσβολὴ εἰς τὴν Πελοπόννησον λέγεται καὶ κάθοδος τῶν Ἑρακλειδῶν, διότι οἱ ἡγεμόνες τῶν κατελθόντων Δωριέων ἐλέγοντο ἀπόγονοι τοῦ Ἑρακλέους, διότι ὁ ὀνομαστὸς νομοθέτης Αἰγυμῖος, καθὼς διηγοῦντο, ὁ βασιλεὺς τῶν Δωριέων χάριν ἀποδίδων, ἀνθ' ὧν ὁ Ἑρακλῆς ἐδοξήθησεν αὐτὸν κατὰ τῶν Λαπιθῶν, υἱοθέτησε τὸν τοῦ Ἑρακλέους υἱὸν Ὑλλον, ἀπὸ τούτου δὲ καὶ ἀπὸ τῶν δύο υἱῶν τοῦ Αἰγυμῖου Παμφύλου καὶ Δυμᾶνος ὠνομάσθησαν αἱ τρεῖς φυλαί, εἰς ἃς διηροῦντο οἱ Δωριεῖς, εἰς Ὑλλεῖς, Παμφύλους καὶ Δυμᾶνας, ἐκ τῶν πρώτων δὲ κατήγοντο οἱ βασιλεῖς. Οἱ περὶ τὸν Ὑλλον λοιπὸν ἐπιθυμοῦντες, ὡς λέγουσι, τὴν πατρῴαν ἀρχήν, ἐξ ἧς ἐξέβαλον αὐτοὺς πρῶτος ὁ Εὐρυσθέης, εἴτα οἱ Πελοπίδαι, ἐξεστράτευσαν μετὰ τῶν Δωριέων καὶ Αἰτωλῶν κατὰ τοῦ Ἀργους, ἀλλὰ καὶ ὁ Ὑλλος ἔπescen ἐν τῷ πολέμῳ καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ ὁ ἔγγονος ἠτύχησαν πολεμοῦντες· ὕστερον δὲ οἱ ἀπέργγονοι τοῦ Ὑλλου Τήμενός τε καὶ Κρεσφόντης καὶ Ἀριστόδημος νικήσαντες ἐγένοντο κύριοι τῆς Πελοποννήσου πλην τῆς Ἀρκαδίας, καὶ διενείμαντο αὐτὴν πρὸς ἀλλήλους· ὁ μὲν Κρεσφόντης ἔλαχε διὰ δόλου τὴν Μεσσηνίαν, ὁ δὲ Τήμενος τὴν Ἀργολίδα, οἱ δ' υἱοὶ τοῦ κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν ὑπὸ κεραυνοῦ ἀποθανόντος Ἀριστοδήμου Πρακλῆς καὶ Εὐρυσθένης τὴν Λακωνικήν, ὁ δὲ Ὁξύλος τὴν Ἠλίδαν· ἄλλοι δὲ τῶν Δωριέων ἄλλας τῆς Πελοποννήσου κατέλαβον χώρας, οἷον τὴν μὲν Κόρινθον ὁ Ἀλκίτης, τὴν δὲ Σικυῶνα καὶ τὴν Φλιοῦντα οἱ Τημενίδαι, ἄλλοι δὲ τὴν Ἐπιδαυρον καὶ Τροιζήναν καὶ ἄλλοι τὴν Αἰγίναν. Ἡ δὲ εἰς τὴν Ἀττικὴν τῶν Δωριέων εἰσβολὴ ἀπέτυχε διὰ τὸν ἥρωϊκὸν θάνατον τοῦ βασιλεῖος τῆς Ἀττικῆς Κόδρου ἐν ἔτει 1068 π. Χ. φεύγοντες ὅμως ἐκ τῆς Ἀττικῆς οἱ Δωριεῖς κατέλαβον τὰ Μέγαρα, ἅτινα κατέστησαν Δωρικὴν χώραν.

Πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς τοὺς κεκτημένους κατοίκους τῆς Πελοποννήσου οἱ ἄρχοντες Δωριεῖς προσεφέροντο πρὸς τινὰς μὲν ἡπιώτερον πρὸς ἄλλους δὲ ὠμότερον, καθὼς πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Λακωνικῆς. Πολλοὶ ὅμως τῶν Ἀχαιῶν μὴ στέργοντες τὴν ἀρχὴν τῶν Δωριέων ἐξέβαλον τοὺς τὴν Αἰγιάλειαν ἔχοντας Ἴωνας, καὶ κατασχόντες αὐτοὶ τὴν χώραν μετωνόμα-

σαν ἀφ' ἑαυτῶν Ἀχαΐαν. Οἱ δ' ἐκβληθέντες Ἰωνες ἤλθον πρὸς τοὺς ὁμοφύλους αὐτῶν Ἀθηναίους (1).

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΠΟΙΚΙΩΝ (2).

Περὶ τῶν κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰς παρακειμένας νήσους ἀποικιῶν τῶν Αἰολέων, Ἰώνων καὶ Δωριέων.

§. 22. Ἐκ τῆς εἰρημένης κινήσεως καὶ μεταναστάσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι ἔθνων ἡναγκάσθησαν πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων νὰ φύγῃσι τὴν πατρίδα καὶ ν' ἀποικήσωσιν εἰς τε τὰς νήσους καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Μεσογείου θαλάσσης. Εἰς τὸν ἀποικισμὸν ὅμως τοῦτον συνετέλεσαν καὶ φυσικαὶ καὶ ἐμπορικαὶ καὶ πολιτικαὶ αἰτίαι· οἷον ἀφορία γῆς, νοσῶδες κλίμα, πληθυσμὸς τῶν κατοίκων, ἐμφύλιοι στάσεις καὶ ὁ τῶν Ἑλλήνων μάλιστα σύμφυτος ἔρως τῆς ἐλευθερίας. Αἱ ἀποικίαι ἦσαν αὐτόνομοι· μόνος δὲ δεσμός, ὅστις ἦνῃεν αὐτὰς πρὸς τὰς μητροπόλεις, ἦν τὸ πρὸς ταύτας σέβας καὶ ἡ τιμὴ τῶν ἀποικιῶν καὶ ἡ λατρεία τῶν Θεῶν, ἣν παρελάμβανον παρ' αὐτῶν, ἐν δὲ ταῖς κοιναῖς πανηγύρεσιν ἐτίμων οὗτοι τοὺς πρεσβευτὰς τῶν μητροπόλεων, καὶ ἀνόσιον ἐνόμιζον νὰ ἔχῃσι πρὸς αὐτὰς ἔχθραν.

Ἐπὶ 500 σχεδὸν ἔτη ἀπὸ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν ἀπύκουν οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς νήσους καὶ τὰς παραλίας τῆς τε Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου. Τὴν δυτικὴν μάλιστα παραλίαν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διὰ τε τὸ εὐκρατον τοῦ ἀέρος, τὸ εὐϋδρον καὶ εὐφορον τῆς γῆς ἀπύκhsαν οἱ Ἕλληνες καὶ τῶν τριῶν φύλων, ἀφ' ὧν καὶ ὠνομάσθησαν αἱ τρεῖς εἰς Μικρὰν

(1) Περὶ Ἡρακλειδῶν ἰδὲ Ἀπολλοδ. βιβλ. 6'. 8. καὶ τὴν λίαν ἐπιμελῶς γεγραμμένην συγγραφὴν τοῦ Κ. Μυλλέρου τὴν ἐπιγραφομένην «Δωριεῖς».

(2) Περὶ τῶν Ἑλλ. ἀποικιῶν ἰδὲ τὴν τοῦ Raoul-Rochette συγγραφὴν Histoire critique de l'établissement des colonies Grecques.

Ἰωνίαν ἐλληνικαὶ ἀποικίαι *Αἰολίς*, Ἰωνία καὶ Δωρίς. Τούτων ἡ μὲν Αἰολίς κατεῖχε τὰ δυτικὰ τῆς Μυσίας· ταύτης δὲ πρὸς μεσημβρίαν ἔκειτο ἡ Ἰωνία ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Λυδίας· τῆς δ' Ἰωνίας πρὸς μεσημβρίαν ἔκειτο ἡ Δωρίς, ἥτις κατεῖχε τὴν ἀπὸ τῆς Ῥόδου μέχρι τῆς Σάμου παραλίαν τῆς Καρίας.

Καὶ ἡ μὲν Αἰολικὴ ἀποικία ἐξῆλθεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου, ὅτε πολλοὶ τῶν Ἀχαιῶν ἐκβληθέντες ὑπὸ τῶν Δωριέων ἦλθον εἰς τὴν Βοιωτίαν· ὅθεν μετὰ Βοιωτῶν καὶ Αἰολέων ἀναμιχθέντες ἀπέπλευσαν πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ καὶ ἔκτισαν ἐπὶ τῶν ὑπὸ Πελασγῶν κατοικουμένων αἰγιαλῶν τῆς τε Μυσίας καὶ μέρους τῆς Λυδίας πόλεις, ἐξ ὧν δώδεκα ἀπετέλουν δεσμόν τινα (1). Ἐκ τῶν δώδεκα τούτων πόλεων ἡ Κύμη καὶ ἡ Σμύρνη ἦσαν αἱ μέγισται καὶ ἀξιολογώταται καὶ σχεδὸν μητροπόλεις τῶν ἄλλων Αἰολικῶν· τὴν Σμύρνην ὁμως προσέλαβον ὕστερον οἱ Ἰωνες. Ὡσαύτως δὲ Αἰολεῖς ἔκτισαν πόλεις ἐπὶ τῶν παρακειμένων νήσων μάλιστα δὲ ἐπὶ τῆς εὐφόρου καὶ πλείστου λόγου ἀξίας Λέσβου· ἐνθα ἔκτισαν ἐξ πόλεως τὴν Ἀντισσαν, τὴν Πύρραν, τὴν Ἀρίσθην, τὴν Ἐρεσσόν, τὴν Μήθυμναν καὶ τὴν Μυτιλήνην, ἥτις ἦν ἡ μεγίστη καὶ ἀξιολογώτατη· αὕτη πολλὰ μὲν ἔτη ἐκακώθη ὑπὸ τῶν διχοστασιῶν, ὅτε ὁμως ὁ σοφὸς Πιττακὸς ἐξελέχθη αἰσυμνήτης τῷ 590 π. Χ. ἀποκατέστη ἡ τάξις διὰ τῆς συνετῆς καὶ αὐστηρᾶς αὐτοῦ κυβερνήσεως, καὶ ἡ νῆσος ἐγένετο εὐδαίμων καὶ ὀνομαστή (2). Ἐκ τῆς Λέσβου ἦσαν οἱ ὀνομαστοὶ καὶ ἐνδοξοὶ ποιηταὶ ὁ Ἀλκαῖος, ἡ Σαπφώ, ὁ Ἀρίων, ὁ Τέρπανδρος καὶ ἄλλοι ἐλλόγιμοι ἄνδρες, οἵτις ὁ Θεόφραστος καὶ ὁ Ἑλλάνικος.

Ἀπασῶν δὲ τῶν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐλληνικῶν ἀποικιῶν αἱ Ἰωνικαὶ ἦσαν ἀξιολογώταται διὰ τε τὸ ἐμπόριον τὴν ναυτιλίαν τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ὡς δὲ Ἀχαιοὶ ὑπὸ τῶν Δωριέων, οὕτω καὶ οἱ Ἰωνες ἐκβληθέντες κατὰ τὴν καθόδον τῶν Ἑρακλειδῶν ὑπὸ τῶν διωκομένων Ἀχαιῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἦλθον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὅθεν τῷ 1044 μετὰ Μινυῶν τῶν Ὀρχομενίων καὶ Καδμείων καὶ Φωκῶν καὶ ἄλλων συγγενῶν ἔθνων ἀπέπλευσαν εἰς

(1) Ἡρόδ. Α, 149—151 καὶ Στράβ. ΙΓ, 621, 622.

(2) Ἀριστ. Π. Γ, 9, 101 καὶ Στράβ. ΙΓ.

τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, καὶ κατασχόντες τὰς ὑπὸ τῶν Πελασγῶν κατοικουμένας εὐφόρους καὶ καλλίστας παραλίας τῆς τε μεσημβρινῆς Λυδίας καὶ τῆς βορείας Καρίας καὶ τὴν νῆσον Σάμον τε καὶ Χίον ἔκτισαν δώδεκα πόλεις, ἕνεκα τούτου ὅτι δώδεκα εἶχον καὶ ὅτε ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ᾤκουν. Ἦσαν δὲ αἱ δώδεκα πόλεις τῶν Ἰωνίων αἶδε· αἱ Ἐρυθραί, ἡ Τέως, ἡ Λέβεδος, ἡ Κολοφών, ἡ Ἐφεσος, αἱ Κλαζομεναί, ἡ Φώκαια, ἡ Πριήνη, ἡ Μυοῦς, ἡ Μίλητος καὶ αἱ νῆσοι Σάμος τε καὶ Χίος. Ἀπετέλουν δ' αἱ εἰρημέραι πόλεις συμμαχίαν τινα, δωδεκαρχίαν καλουμένην. τῆς προστατῆς ἦν ὁ Ποσειδῶν ὁ Ἐλικώνιος· εἰς τὸν πλησίον τῆς Μυκάλης κείμενον ταύτου ναὸν συνήρχοντο οἱ πρεσβευταὶ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἔθουν τὰ Πανιώνια (1). Μεγίστη δὲ καὶ εὐδαιμονεστάτη ἦν ἡ Μίλητος, διότι αἱ Μιλήσιοι οὐ μόνον εἰς τὰ ἔνδον τῆς Ἀσίας ἐνεπορεύοντο, ἀλλὰ καὶ ἅπαν τὸ Αἰγαῖον πέλαγος διέπλεον καὶ πέραν τῶν στηλῶν τοῦ Ἡρακλέους, μάλιστα δὲ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ὅστις ὑπὸ Μιλησίων αὐτός τε καὶ ἡ Προποντὶς καὶ ἄλλοι πλείονες τόποι συνψηκίσθησαν ὀνομαστοὶ δ' ἐγένοντο οἱ Μιλήσιοι διὰ τὰς τέχνας καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν περὶ τε τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ποίησιν. Ἐκ Μιλήτου ἦσαν ὁ Θαλῆς εἰς τῶν ἑπτὰ σοφῶν καὶ ὁ τέτις μαθητῆς Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ τούτου πάλιν Ἀναξίμενης· προσέτι οἱ λογογράφοι Ἐκαταῖος καὶ Κάδμος. Ὁμοίως δὲ ὀνομαστὴ ἐγένετο καὶ ἡ Φώκαια, τῆς αἱ κάτοικοι ἐνεπορεύοντο τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Μεσογείου, τὴν Ἰθρίαν καὶ τὴν Γαλλίαν· ἐκ τῶν πολλῶν δὲ ταύτης κτισμάτων ἡ ὀνομαστοτέρα ἦν ἡ ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν τῆς Γαλλίας πόλις Μασσαλία. Ἀρίστη τῶν Ἑλληνικῶν νήσων ἦν ἡ Σάμος, τῆς ἡ θέσις, ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον ἀνέδειξαν αὐτὴν πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία ἐλέγετο, «φέρει Σάμος καὶ ὀρνίθων γάλα». Κρατίστη δὲ μάλιστα καὶ πρωτίστη ἀπέβη ἡ Σάμος ἐπὶ τοῦ τυράννου Πολυκράτους, ὅστις δι' ἀξιολόγου ναυτικοῦ ἐγένετο κύριος τῆς Ἰωνίας, μετὰ τὸν ἑλεεινὸν ὁμῶς καὶ οἰκτρὸν θάνατον αὐτοῦ ὑπετάγη ἡ Σάμος εἰς τοὺς Πέρσας, τῷ δὲ 440 εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Πρὸ τῆς ἀξέσσεως τῶν Ἀθη-

(1) Ἡροδ. Α, 142—148. Στράβ. ΙΔ, 639.

νῶν ἦν ἡ Σάμος ἡ πρωτίστη τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, καὶ ἡ παλαιότητα ἔδρα τῶν τεχνῶν. Ἐν τῇ Σάμῳ ἐγένοντο ἐνδοχοὶ τεχνίται, οἷος ὁ Ροῖκος καὶ ὁ τούτου υἱὸς Θεόδωρος. Ὀνομαστὴ δὲ ἦν καὶ ἡ πόλις Κολοφῶν δι' ἣν ἐκτῆσατο δύναμιν ἀξιόλογον ναυτικὴν καὶ ἱππικὴν, ἥτις ἦν πολλὰ ὀνομαστή, διότι οὔτε τὸ ἱππικὸν τῶν Κολοφωνίων ἐπεφαίνετο ἐν ταῖς μάχαις, διελύετο ὁ πόλεμος, ἀφ' οὗ καὶ παροιμία κατὰ τὸν Στράβωνα ἐγένετο ἡ λέγουσα «τὸν Κολοφῶνα ἐπέθηκεν». Ὡσαύτως ἡ Ἐφεσος ἦν ἐνδοχος, διότι ἦν ἡ ἔδρα τῆς μεγάλης θεᾶς, ἥτις ἐδῆλου τὴν αἰὲ καρποὺς ἀναδιδούσαν γῆν. Τὴν θεὰν ταύτην παρέβαλον οἱ Ἕλληνες πρὸς τὴν θεὰν αὐτῶν Ἀρτεμιν, ἥς καὶ ναὸν κάλλιστον ἐποίησαν· ὥς δὲ τοῦτον ὁ Ἡρόστρατος ἐνέπρησεν, ἄλλον λαμπρότερον πῶ 356 κατεσκεύασαν. Ἡ δὲ Τέως ἦν ὀνομαστὴ διὰ τὸ ἐμπόριον, καὶ διότι ἐξ αὐτῆς ἦν ὁ μελοποιὸς Ἀνακρέων. Ἡ δ' εὐοῖνος καὶ εὐλίμενος Χίος ἐχρημάτισεν ἡ πατρίς τῶν Ὀμηριδῶν καὶ πολλῶν ἄλλων ἐλλογίμων ἀνδρῶν· ἐκτῆσατο δὲ καὶ ἀξιόλογον ναυτικὴν δύναμιν.

Περὶ τὰ 400 ἔτη μετὰ τοὺς Ἴωνας Δωριεῖς ἐκ Μεγαρίδος καὶ Ἀργολίδος, οἷς ἀνεμύχθησαν καὶ τινες τῶν ἐκ τῆς Πελοποννήσου Ἀχαιῶν, ἔχοντες Ἡρακλείδας ἡγεμόνας ἀπέφκησαν εἰς τὰς παραλίας τῆς Καρίας καὶ εἰς τὴν νῆσον Ῥόδον καὶ Κῶν. Αἱ τρεῖς δ' ἐπὶ τῆς Ῥόδου πόλεις Λίνδος, Ἰάλυσος καὶ Κάμειρος, καὶ αἱ ἐπὶ τῆς Καρίας Κνίδος καὶ Ἀλικαρνασσός, καὶ ἡ νῆσος Κῶς ἀπετέλεσαν τὴν Δωρικὴν Ἐξάπολιν· ἀφ' οὗ ὅμως ἐξεκλείσθη τῆς μετοχῆς ἡ Ἀλικαρνασσός, ἐγένετο πεντάπολις· τούτων τῶν πόλεων ὁ σύλλογος ἐγένετο ἐπὶ τοῦ Τριοπίου ἀκρωτηρίου, ὅπου ἦν καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος Τριοπίου (1). Δωριεῖς δ' ὁμοίως ἀπέφκησαν εἰς τὰς παρὰ τὴν αὐτὴν παραλίαν κειμένας μικρὰς ἢ σποράδας νήσους Κάλυνδον, Νίσυρον, Κάρπαθον, Θήραν, Μῆλον κ.τ.λ. Ὀνομαστὴ δ' ἦν ἡ Ἀλικαρνασσός, τὸ βασίλειον τῶν τῆς Καρίας δυναστῶν· ἐνταῦθα δὲ ἦν ὁ τοῦ Μανσώλου τάφος, ἐν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων, ὅπερ κατεσκεύασεν ἡ Ἀρτεμισία εἰς τιμὴν τοῦ ἀνδρός. Ἐκ ταύτης δ' ἦσαν ὁ ἱστορικὸς Ἡρόδοτος, Ἡράκλειτος ὁ φιλόσοφος καὶ Διο-

(1) Ἡρόδ. Α, 144. Στράβ. ΙΔ, 638.

νόσιος ὁ ἱστορικός. Ἡ δὲ Κνίδος ἦν πατρὶς τοῦ Ἀγαθαρχίδου, τοῦ Θεοπόμπου καὶ τοῦ μαθηματικοῦ Εὐδόξου· ἐν αὐτῇ δ' ἦν τὸ ὀνομαστὸν ἀγάλμα τῆς Ἀφροδίτης, ἔργον τοῦ περιφήμου Πραξιτέλους. Ἡ δὲ Κῶς ἦν εὐκαρπος καὶ εὖοιτος· αὕτη δ' ἐφημίζετο ὡς ἔδρα τῶν Ἀσκληπιδῶν, ὧν εἰς ἤν καὶ ὁ ὀνομαστὸς ἱατρὸς Ἱπποκράτης· Κῶς δὲ ἦν καὶ ὁ ὀνομαστὸς ζωγράφος Ἀπελλῆς, οὗ ἔργον ἦν ἡ ἀναδυομένη Ἀφροδίτη, ἥτις ἀνέκειτο ἐν τῷ ἐνδοξοτάτῳ αὐτοῦ Ἀσκληπιείῳ. Δυνατοὶ δ' ἀπέβησαν οἱ Ῥόδιοι, ἀφ' οὗ χρόνου ὑπὸ τῶν τριῶν τῆς νήσου πόλεων Ἰαλύσου καὶ Λίνδου καὶ Καμείρου συνφικίσθη ἡ πόλις Ῥόδος, ἥτις ἐθαυμάσθη διὰ τε τὴν εὐνομίαν καὶ ἐπιμέλειαν κατὰ Στράβωνα πρὸς τε τὴν ἄλλην πολιτείαν καὶ τὴν περὶ τὰ ναυτικά, ἀφ' ἧς ἐθαλασσοκράτησε πολὺν χρόνον καὶ διὰ τὰς τέχνας· ἐκ τῶν πολλῶν δὲ καὶ καλλίστων τεχνουργημάτων, ὑφ' ὧν ἐκοσμεῖτο ἡ Ῥόδος, ἦν καὶ ὁ τοῦ Ἡλίου κολοσσός, ἐν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων, ὃς ἔπεσεν ὑπὸ σεισμοῦ τῷ 224 π. Χ. καὶ συνετρίβη.

Ἑλληγες δὲ ἐξ Ἀρχαδίας καὶ Ἀττικῆς καὶ Σαλαμῖνος ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν Τεῦκρον, ὃν ὁ πατὴρ Τελαμὼν ἐξέβαλε, προσωρμίσθησαν μικρὸν μετὰ τὰ Τρωικά, ὡς λέγουσιν, εἰς τὴν εὖσινον καὶ εὐκαρπον καὶ χαλκοφόρον νῆσον Κύπρον καὶ ἔκτισαν αὐτοῦ τὴν Σαλαμῖνα, ὕστερον δὲ καὶ ἄλλας πόλεις, ἐξ ὧν ἦν τὸ Κίτιον, ὅθεν ἦν ὁ Ζήνων ὁ τῆς στωικῆς αἵρέσεως ἀρχηγέτης, ἡ Ἀμαθοῦς καὶ ἡ Πάφος, ἐν ᾗ ἦν ἱερὸν ἀρχαῖον τῆς Παφίας Ἀφροδίτης· ἦν δ' ἡ θεὰ αὕτη τῶν ἐκ παλαιοῦ τὴν νῆσον κατασχόντων Φοινίκων, οἵτινες ἐτίμων αὐτὴν τῷ ὀνόματι Ἀστάρτη· οἱ δ' Ἑλληγες μετωνόμασαν Παφίαν καὶ Κυπρογένειαν. Οἱ Φοίνικες κατέκκησαν καὶ αὐτοὶ μετὰ τῶν Ἑλλήνων, παρορώμενοι ὁμως καὶ περιφρονούμενοι ὑπὸ τούτων.

Τὴν δὲ παραλίαν τῆς Συρίας καὶ τῆς μεσημβρινῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατεῖχον οἱ ἔμποροι Φοίνικες, διὸ καὶ οἱ Ἑλληγες δὲν εἰσεχώρησαν εἰς αὐτήν· ὕστερον ὁμως ἐκ τῶν νικῶν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἦλθον καὶ αὐτοῦ Ἑλληγες καὶ μετέδωκαν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τέχνας καὶ παιδείαν, πρὸς ὃ συνεισένεγκαν καὶ οἱ Ἑλληγες βασιλεῖς τῆς Συρίας. Ἡ δ' ἐν τῇ Κιλικίᾳ Ταρσοὺς ἦν, ὡς λέγουσι, κτίσμα Ἀργείων.

Περὶ τῶν κατὰ τὴν παραλίαν τῆς Προποντίδος,
τοῦ Πόντου, τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Λιθύης
Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν.

§ 23. Αἱ δὲ κατὰ τὴν παραλίαν τῆς Προποντίδος, τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Μαιώτιδος λίμνης Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐκτίσθησαν αἱ πλείσται ὑπὸ τῶν Μιλησίων ἀπὸ τοῦ 800—600 π. Χ. Ἦσαν δὲ αἱ ἑξῆς: Ἐπὶ μὲν τῷ στόματι τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου ἦν ἡ Ἄβυδος· ἐξῆς δ' ἡ Λάμψακος, πόλις εὐλίμενος καὶ σφόδρα εὐάμπελος, διὸ καὶ ἐτιμᾶτο αὐτοῦ ὁ Πρίαπος· εἶτα ἡ νῆσος Κύζικος, πόλις ἀξιόλογος καὶ ἐνάμιλλος κατὰ Στράβωνα πρὸς τὰς πρώτας τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν κατὰ τε τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐνομίαν· ὑπέρεκτειται δὲ ταύτης τὸ ὄρος Δίνουμον, ἐφ' οὗ ἦν ἱερὸν τῆς τῶν Φρυγῶν θεᾶς Κυβέλης. Τῆς Κυζίκου δὲ πλησίον ἔκειτο ἡ Προκόννησος, ὀνομαστὴ διὰ τὰ λαμπρὰ μάρμαρα, ἀφ' ὧν καὶ ἡ Προποντίς ἐκλήθη ὑπὸ τῶν νεωτέρων θάλασσα τοῦ Μαρμαρᾶ. Ἐπὶ δὲ τῷ στόματι τοῦ Πόντου ἦν ἡ Χαλκηδὼν, κτίσμα τῶν Μεγαρέων.

Ἐν δὲ τῇ Εὐξείνῳ Πόντῳ ἦν Ἡράκλεια ἡ ποντικὴ, κτίσμα τῶν Μεγαρέων· εἶτα δὲ ἡ Σινώπη, πόλις πλείστου λόγου ἀξία καὶ κρατίστη τῶν ἐν Πόντῳ ἀποικιῶν τῶν Μιλησίων· ἐκ ταύτης δὲ ἦσαν πολλοὶ καὶ γινώριμοι ἄνδρες, ἐν οἷς καὶ Διογένης ὁ κυνικός. Πλησίον δὲ τῆς Σινώπης ἔκειτο ἡ ἀξιόλογος Ἑλληνικὴ πόλις Ἀμισός. Κτίσματα ὁμοίως τῶν Σινωπέων ἦσαν τὰ Κοτύωρα, ὅθεν ἀπέπλευσαν οἱ ὑπὸ Ξενοφῶντος ὁδηγούμενοι μύριοι Ἕλληνες, ἡ Κερασσοῦς, ἐξ ἧς ὁ Λούκουλλος μετένεγκεν εἰς Ἰταλίαν τὰ κεράσια καὶ ἡ Τραπεζοῦς, ἀξιόλογος ἐμπορικὴ πόλις. Ἡ Τραπεζοῦς ἐχρημάτισεν ἔθρα τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Τραπεζουντιῶν ἀπὸ τοῦ 1204—1461 μ. Χ. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἔκειντο τρεῖς ἀξιόλογοι πόλεις διὰ τὸ ἐμπόριον τῶν ἀνδραπόδων, τοῦ σίτου, τῶν δερμάτων καὶ μάλιστα διὰ τὴν λινουργίαν ὀνομαστήν· ὠνομαζόντο δ' αὗται Φάσις, Διοσκουρίας καὶ Φαναγορία. Ἐν δὲ τῇ Μαιώτιδι λίμνῃ καὶ ἐπὶ τῷ ποταμῷ Τανάϊδι ἔκειτο ἡ πόλις Τανάϊς· ἦν δ' αὕτη ἐμπόριον τῶν τὸν Βόσπορον ἐχόντων Ἑλλήνων. Ἐπὶ

δὲ τῆς παραλίας τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου ἐκτίσθησαν ὑπὸ Μιλησίων ἢ Θεοδοσίᾳ καὶ τὸ Παντικάπαιον· ὑπὸ δὲ τῆς ἐν τῷ Πόντῳ Ἑρακλείας ἢ Χερσῶν ἢ Χερσόνητος, ἧς ἔχνη σώζονται, ὅπου ἡ νῦν Σεβαστούπολις. Ἐπὶ δὲ τοῦ ποταμοῦ Βορυσθένου ἔκειτο ἡ Ὀλβία, μέγα ἐμπόριον, κτίσμα Μιλησίων. Ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς παραλίας τοῦ Πόντου ἐκτίσθησαν ἡ Ἴστρος ἢ Ἰστροπόλις ἢ Ὀδησσός, Μιλησίων ἄποικος, ἡ Μεσημβρία, ἄποικος Μεγαρέων καὶ Βυζαντίων· εἶτα ἡ Ἀπολλωνία καὶ ἡ Σαλμυδησσός Μιλησίων ἄποικοι.

Αἱ δὲ ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Θράκης ἀξιολογᾶται Ἑλληνικαὶ πόλεις ἦσαν πρῶτον τὸ εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου *Βυζάντιον*, ὅπερ ἔκτισαν τῷ 658 π. Χ. οἱ Μεγαρεῖς, οἷς ὅμως ὕστερον συνώκησαν καὶ Μιλήσιοι καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Πελοποννήσιοι. Ἡ πόλις αὕτη ἐγένετο ταχέως μεγίστη καὶ εὐδαίμων διὰ τὴν λαμπρὰν θέσιν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν παλαμύδων, ὅπερ παρεῖχε τοῖς Βυζαντίοις πρόσοδον ἀξιόλογον· τὴν λαμπρὰν ταύτην πόλιν κατέστρεψεν ἐν ἔτει 196 ὁ αὐτοκράτωρ Σέπτιμος Σεβήρος, ἀνέκτισε δὲ λαμπροτέραν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος τῷ 330 μ. Χ. καὶ ὀνομάσας αὐτὴν ἀφ' ἐκυτοῦ Κωνσταντινούπολιν ἀνέδειξεν ἔδραν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους· εἶτα ἡ ἄποικος τῶν Μεγαρέων Σηλυβρία, ἡ τῶν Σαμίων Πέρινθος καὶ ἡ τῶν Μιλησίων Καρδία ἢ ὕστερον Λυσισμαχία μετονομασθεῖσα· αὗται ἐγένοντο εὐδαίμονες διὰ τὸ ἐμπόριον αἴτου καὶ ὕλης ναυπηγησίμου. Κτίσμα δὲ Αἰολέων ἦν ἡ ἔναντι τῆς Ἀδύδου Σησίς· εἶτα Ἀδύδρα ἄποικος Κλαζομενίων καὶ Τηίων καὶ ἡ Μαρώνεια, ἥτις ἦν ἀξιόλογος διὰ τὸ πλυστάφυλον αὐτῆς.

Αἱ δ' ἐπὶ τῆς Μακεδονικῆς παραλίας Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐκτίσθησαν αἱ πλείσται ὑπὸ Κορινθίων, Χαλκιδέων καὶ Ἀθηναίων. Ἦσαν δ' αἱ πόλεις αὗται πλείστου λόγου ἄξια· διότι διὰ τῆς κατοχῆς τούτων οἱ Ἀθηναῖοι ἐκράτουν τῆς πρὸς βορρᾶν Μεσογείου θαλάσσης ἀπὸ τῶν Μηδικῶν μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Ἀφ' οὗ οὐδ' ὁ Κίμων ἐγένετο κύριος τῷ 476 π. Χ. τῆς ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος Ἠϊόνος τῆς παραθαλασίου πόλεως τῶν Ἡδωνῶν, ἐπειράθησαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ κα-

τάσχωσι τὸν τόπον, ὃς ἐκαλεῖτο *Ἐννέα ὁδοί*¹· τοῦτον τέλος μετὰ τινος ἀποπείρας ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγὸς Ἀγνων κατασχὼν τῷ 437 π. Χ. ὠνόμασεν Ἀμφίπολιν. Παρίων κτίσμα ἦν ἡ νῆσος Θάσος, ἥτις ἦν ὀνομαστή, διότι καὶ οἶνον καλὸν εἶχε καὶ χρυσᾶ μέταλλα ἀξιόλογα.

Ἐπὶ δὲ τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου ἀποικίαι Ἑλληνικαὶ ἦσαν πλὴν ἄλλων ἡ Ἀκκυνθος καὶ ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους πατρὸς Στάγειρος, κτίσμα τῶν Ἀνδρίων· ἡ Ὀλυνθος, ἥτις ἀπέβη ἰσχυρὰ καὶ μεγάλη ἀπὸ τοῦ 432 π. Χ. ὅτε αἱ πλείστα ἐκ τῶν περιοικίδων πόλεων συνῆλθον εἰς αὐτήν, ὅπως ἐξώσωσιν ἐκ τῶν τόπων τούτων τοὺς Ἀθηναίους, οἷς ὁμῶς ὑπετάγησαν τῷ 421 π. Χ. τῷ δὲ 348 π. Χ. ὡμῶς κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου. Τὰ αὐτὰ δὲ ἔπαθε καὶ ἡ Μεθώνη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, ὃς καὶ ἀπώλεσε τὸν δεξιὸν ὀφθαλμὸν κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως· εἶτα δὲ ἡ Ποτιδαία, Κορινθίων ἄποικος· ἦν δ' αὕτη τῶν Ἀθηναίων ὑπήκοος ἀπὸ τῶν Περσικῶν πολέμων, μετὰ δὲ ταῦτα κύριος αὐτῆς ἐγένετο ὁ Φίλιππος· ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πόλεως ταύτης ἔκτισεν ὕστερον ὁ Κάσσανδρος πόλιν, ἣν ἀφ' ἐαυτοῦ Κασσάνδρεια ὠνόμασεν. Ὁ αὐτὸς δὲ ᾠξήσῃ τὴν παλαιὰν Ἑλληνικὴν πόλιν Θέρμην διὰ συνοικισμοῦ καὶ ὠνόμασεν αὐτὴν ἀπὸ τῆς αὐτοῦ γυναικὸς Θεσσαλονίκην.

Ἐπὶ δὲ τῆς Λιβυκῆς παραλίας ὀλίγην χώραν οἱ Ἕλληνες κατέσχον, διότι ἐκωλύοντο τὰ μὲν ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, ἰσχυροτέρων ὄντων, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν αὐτοῦ ἀποικησάντων Φοινίκων, ὧν πόλις μεγίστη ἦν ἡ Καρχηδών. Οἱ εἰς τὴν Λιβυκὴν παραλίαν ἀποικήσαντες Ἕλληνες ἦσαν Δωριεῖς καὶ Μινύαι ἐκ τῆς νήσου Θήρας· οἵτινες ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν Βάττον ἔκτισαν αὐτοῦ τὴν πόλιν Κυρήνην τῷ 634 π. Χ. ἥτις ἠδύξθη ταχέως διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας καὶ ἐγένετο εὐδαίμων διὰ τὸ ἐμπόριον, μάλιστα τοῦ φυτοῦ σιλαφίου (1). Ἡ πόλις αὕτη ἐβασιλεύετο τὴν ἀρχήν· εἶτα δὲ ἐδημοκρατεῖτο, ἔνεκα ὁμῶς διχοστασιῶν ἄνδρες φιλόδοξοι κατέστησαν τύραννοι αὐτῆς, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξουσιάζετο ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων· εἶτα δὲ περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξου-

(1) Ἡροδ. Α, 146—167.

σίαν τῶν Ῥωμαίων. *Ἄνδρες δ' ὀνομαστοὶ Κυρηναῖοι ἐγένοντο Ἀρίστιππος καὶ Καρνεάδης οἱ φιλόσοφοι. Καλλίμαχος ὁ ποιητὴς καὶ Ἐρατοσθένης ὁ μαθηματικὸς καὶ ἄλλοι. Πλησίον δὲ τῆς Κυρήνης ἐκτίσθησαν ὕστερον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλαι πόλεις· οἷον ἡ Βερενίκη, ἡ Ταύχειρα ἡ ὕστερον Ἀρσινόη ὀνομασθεῖσα, ἡ Ἀπολλωνία, τὸ ἐπίνειον τῆς Κυρήνης καὶ ἡ Βάρκη ἡ ὕστερον Πτολεμαῖς κληθεῖσα. Ἐνεκα δὲ τῶν πέντε εἰρημένων πόλεων ὠνομάσθη τὸ μέρος τοῦτο τῆς Λιβυκῆς παραλίας πεντάπολις Κυρηναϊκή. Προσέτι Μιλήσιοι ἔκτισαν ἐπὶ Ψαμμίτου κατὰ τὸ Πηλουσιακὸν στόμα τοῦ Νεῖλου πόλιν, Μιλησίων τεῖχος ὀνομασθεῖσαν· οἱ αὐτοὶ δ' ὕστερον ἀναπλεύσαντες εἰς τὸν Σαῖτικὸν νομὸν ἔκτισαν τὴν Ναύκρατιν, τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων, ἰδίᾳ δὲ τῶν Ἰώνων, Λεσβίων καὶ Αἰγινήτων· ἐκ τῶν Ἑλλήνων δὲ τούτων μετεδόθη ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς τὴν χώραν. Ἐν δὲ τῇ ἀμμόωδε παραλίᾳ τῆς Μαρμαρικῆς ἦν ὁ λιμὴν Μενέλαος, κτίσμα Ἑλλήνων, ὅπου ἐτελεύτησεν ὁ Ἀγχιλλεύς τῷ 361 π. Χ.

Περὶ τῶν κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν τῆς Μεσογείου
Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν.

§ 24. Πόλεις Ἑλληνίδες ἐκτίσθησαν καὶ ἐπὶ τῆς παραλίας καὶ ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ τε Ἰονικοῦ κόλπου καὶ τῆς Ἀδριατικῆς θαλάσσης· οἷα ἡ Κέρκυρα, ἣν ἔκτισαν Δωριεῖς ἐκ Κορίνθου. Ἐκ δὲ τῶν Κερκυραίων ἄλλαι πόλεις πάλιν ἐκτίσθησαν ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Ἰλλυρίας, ὧν λόγου ἀξία ἦν ἡ Ἐπίδαμνος.

Ὡσαύτως ἐπὶ τῆς εὐφόρου παραλίας τῆς Ἰταλίας καὶ Σικελίας πολλαὶ καὶ πολλοῦ λόγου ἀξίαι ἐκτίσθησαν πόλεις ὑπὸ τε τῶν Κορινθίων, τῶν Μεγαρέων, τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων. Τοσοῦτον δ' ἦν τὸ πλῆθος τῶν Ἑλληνικῶν κτισμάτων ἐν τῇ Σικελίᾳ καὶ κάτω Ἰταλίᾳ, ὥστε ἡ χώρα αὕτη ὠνομάζετο Μεγάλη Ἑλλάς· ἀπασαὶ δ' ἐγένοντο εὐδαίμονες καὶ ὀνομασταὶ διὰ τε τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον σίτου, οἴνου καὶ ἐλαίου καὶ διὰ τοὺς σοφοὺς νόμους. Ἦσαν δ' αὐταὶ τὴν μὲν ἀρχὴν αὐτόνομοι καὶ πολιτεῖαν εἶχον αἱ μὲν πλεῖσαι τῶν Δωριέων ἀριστοκρατικῇ,

αἱ δὲ Ἰωνικαὶ δημοκρατικὴν καὶ αὐταὶ ὁμοῦς σὺν τῷ χρόνῳ ἔσχον τυράννους. μάλιστα δ' αἱ Συρακοῦσαι καὶ ὁ Ἀκράγας. Οὐδεὶς δὲ κοινὸς πολιτικὸς δεσμὸς ἦν ὡς τὰς εἰρημένους ἀποικίας, διότι καὶ διαφόρων φύλων ἦσαν καὶ σποράδην ὦκουν. Ὀνομάζοντο δὲ οἱ ἐν Σικελίᾳ οἰκοῦντες Ἕλληνας Σικελιωταὶ εἰς ἀντίθεσιν τῶν ἐντοπίων, οὗς Σικελοὺς ἐκάλου. Μεγίστη δὲ καὶ ὀνομαστὴ τῶν ἐπὶ τῆς Σικελίας πόλεων ἦσαν αἱ Συρακοῦσαι, ἃς ἔκτισαν οἱ Κορίνθιοι τῷ 735 π. Χ. ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν Ἀρχίαν. Αὐταὶ δὲ διὰ τὸ εὐφορον τῆς χώρας καὶ τοὺς καλοὺς λιμένας ἠδὲξήθησαν τοσοῦτον, ὥστε περιεῖχον πέντε κατὰ μικρὸν κτισθείσας πόλεις, οἷον τὴν Νῆσον, τὴν Ἀγραδίνην, τὴν Τόχην, τὴν Νεάπολιν καὶ τὰς ὄχυρας καὶ περιβοήτους διὰ τὰ λατομεῖα Ἐπιπολάς. Ἦσαν δ' ἐν ταῖς Συρακούσαις τρεῖς τάξεις κατοίκων· πρῶτοι μὲν ἦσαν οἱ Κορίνθιοι, ἄρχοντες τοῦ τόπου ὄντες· δεῦτεροι δὲ οἱ ὕστερον αὐτοῦ ἐλθόντες, οἵτινες ἦσαν μὲν ἐλεύθεροι, οὐδόλως ὁμοῦς μεταίχον τῆς πολιτείας· τρίτοι δὲ ἦσαν οἱ ὑποταχθέντες ἀρχαῖοι κάτοικοι, οἵτινες ὡς ἄλλοι εἰλωτες ἐγεώργουν τὰς γαῖας τῶν δεσποτῶν. Ἐνεκα δὲ τῆς εἰρημένης διακρίσεως συνέβαινον ἔριδες καὶ στάσεις τῶν ἀρχόντων καὶ ἀπύρων· τέλος οἱ δυνατοὶ ἐξεδιώχθησαν μὲν ὑπὸ τῶν ἄλλων τῷ 484 π. Χ., κατήλθον ὁμοῦς πάλιν βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ Γέλωνος, ὅστις ὁμοῦς καὶ κατέστη αὐτὸς ἄρχων καὶ κύριος τῶν Συρακουσῶν μέχρι τοῦ 477 π. Χ. ἐπὶ τούτου καὶ εὐδαίμονες ἐγένοντο αἱ Συρακοῦσαι καὶ δυναταί, διότι τὸ πλεῖστον τῆς Σικελίας ὑπετάγη εἰς αὐτάς. Ἐκτίησατο δὲ ὁ Γέλων πολλὴν περὶ τὴν καὶ ναυτικὴν δύναμιν, δι' ὧν καὶ τοὺς Καρχηδόνιους αὐτοὺς κατενίκησε παρὰ τῇ Ἰμέρᾳ, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἐν Σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία τῷ 480 π. Χ. Ὁ ἀδελφὸς δὲ καὶ διάδοχος τοῦ Γέλωνος Ἰέρων, ὃς ἤρξεν ἀπὸ τοῦ 477—467 π. Χ. ἦν φίλος τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Τὸν δὲ Ἰέρωνα διεδέχθη εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ ἀδελφὸς Θρασύβουλος, ὃς πῖς διὰ τὴν ὀμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν ἐξεδιώχθη τὸν ἔννατον ἥδη μῆνα τῆς ἀρχῆς καὶ ἐγένετο δημοκρατία, ἐς ἣς ὁμοῦς προῆλθε πολλὴ ἀναρχία καὶ ἀκολασία, ὅφ' ὧν πολλὰ ἔκακώθη ἡ πόλις. Ὑπὸ δὲ τῶν Συρακουσίων ὤκισθησαν αἱ Ἀκραι, αἱ Κασμεναί, ἡ Καμάρινα καὶ ἡ Ἐννα· εἶτα δὲ ἡ Γέλα, ἣν ἔκτι-

σαν περί τὸ 690 π. Χ. Ῥόδιοι. Τῆς δὲ Γέλας κτίσμα ἦν ὁ Ἀκράγας, πόλις εὐδαίμων γενομένη καὶ πολυάνθρωπος διὰ τε τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἀφθόνων προϊόντων τοῦ τόπου (1). Ὅτε δὲ ἤκμαζεν ὁ Ἀκράγας, εἶχε διακοσίας χιλιάδας κατοίκων· μέχρι δὲ τοῦ νῦν τὰ μεγάλα ἐρείπια τῶν ναῶν αὐτοῦ θαυμάζουσι οἱ περιηγηταί. Ἐκ τῶν ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐγκαταστάντων τυράννων ὠμότετος καὶ ἐπαχθέστατος ἦν ὁ Φάλαρις· πρῶτος δὲ καὶ δίκαιος ἄρχων ὑπῆρξεν ὁ Θήρων, δς μετὰ τοῦ Γέλωνος ἐνίκησε τοὺς Καρχηδονίους. Ἄλλας δὲ πόλεις ἐπὶ τῆς Σικελίας ἔκτισαν Μεγαρεῖς μὲν περί τὸ 736 π. Χ. τὴν Ὑδραν, ἐξ ἧς 400 ἔτη ὕστερον ἐκτίσθη ἡ Σελινόυς, ἧς τὰ σωζόμενα ἐρείπια μαρτυροῦσι περί τοῦ ποτε μεγέθους καὶ τῆς δυνάμεως αὐτῆς· Δωριεῖς δὲ τὰς πόλεις Τυνδαρίδα, Θάψον καὶ τὴν Ἡράκλειαν τὴν Μινώαν· Χαλκιδεῖς δὲ ἐξ Εὐβοίας τὴν Νάξον, ἧς καταστραφείσης ὑπὸ Διονυσίου τοῦ νεωτέρου, οἱ Νάξιοι ἔκτισαν τῷ 366 π. Χ. τὸ Ταυρομένιον, ἐξ ἧς ἦν ὁ ἱστορικὸς Τίμαιος. Νάξιοι δ' ὠσαύτως ἔκτισαν τῷ 730 π. Χ. τοὺς Λεοντίους, ὅθεν ἦν ὁ σοφιστὴς Γοργίας. Νάξίων κτίσμα ἦν ἡ Κατάνη. Ὡσαύτως δὲ Νάξιοι ᾤκισαν τὴν παλαιάν τῶν Σικελῶν πόλιν Ζάγκλην ὀνομαζομένην, ἣν ὕστερον Ἀναξίλας ὁ τῶν Ῥηγίνων τύραννος Μεσσήνην ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος ἀντανόμασεν ἐν ἔτει 512 π. Χ. Ἀπὸ δὲ τῆς Ζάγκλης ᾤκίσθη τῷ 649 ἡ Ἰμέρα, πόλις ἀξιόλογος, ἐξ ἧς ἦν καὶ ὁ ὀνομαστός Στησίχορος. Ἰώνων δὲ κτίσματα ἦσαν αἱ Μυλαὶ καὶ ἡ Ἐγεστα. Ἡ δὲ νῆσος Λιπάρα ἦν ἀποικὸς τῶν Κνιδίων· ἐκ ταύτης δ' ὀρμώμενοι οὗτοι ἐγεώργουν καὶ ἐνέμοντο τὰς Αἰόλου νήσους καλουμένας.

Πολλὰς δὲ καὶ ἀξιολόγους πόλεις οἱ Ἕλληνες ἔκτισαν ἐπὶ τῆς κάτω Ἰταλίας, οἷον οἱ μὲν ἐκ Σπάρτης Παρθενίαι ἔκτισαν περί τὸ 707 π. Χ. τὸν Ταραντα, ἧτις ἐγένετο πόλις δυνατὴ διὰ τε τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον· Ταραντίνων δὲ κτίσμα ἦν ἡ ἐπὶ Σίριος Ἡράκλεια, ἐξ ἧς ἦν ὁ ὀνομαστός ζωγράφος Ζεῦξις· Ἀχαιοὶ δ' ἐκ Πελοποννήσου περί τὸ 720 π. Χ. τὴν Σόβαριν, μεγίστην καὶ εὐδαιμονεστάτην πόλιν, ἧτις εἶχε πέντε καὶ εἴ-

(1) Ἰδὲ Θουκυδ. 6, 4 καὶ Διοδ. 13, 81—91.

κοσιν ὑπηκόους πόλεις καὶ τοσοῦτον πολυάνθρωπος ἦν, ὥστε μετὰ πολλῶν μυριάδων ἀνδρῶν, μετὰ τριάκοντα μυριάδων κατὰ Στράβωνα, πρὸς ὑπερβολὴν ὅμως λέγοντα, ἐστράτευσεν ἐπὶ Κροτωνιάτας, ὅφ' ὧν ὅμως ὕστερον κατεστράφη. Τῶν δὲ Σουβαριτῶν οἱ περισσυνθέντες ἔκτισαν ὕστερον τῷ 444 π. Χ. μετὰ Ἀθηναίων πλησίον τῆς Συβάρεως τοὺς Θουρίους, ὅπου ἀπέθανεν ὁ Ἡρόδοτος. Ἀχαιοὶ δὲ ὡσαύτως ἔκτισαν περὶ τὸ 735 π. Χ. τὴν Κρότωνα, πόλιν ὀνομαστὴν γενομένην, διότι ὑπῆρξεν ἡ ἔδρα τῆς τε Πυθαγορείου φιλοσοφίας, ἣν ἱδρυσεν αὐτοῦ ὁ ἐκ Σάμου Πυθαγόρας, καὶ τῆς περὶ τὴν ἀθλησιν ἀσκήσεως. Ἐκ Κρότωνος δ' ἦν ὁ ἐπιφανέστατος τῶν ἀθλητῶν Μίλων. Σουβαριτῶν δὲ κτίσματα ἦσαν τὸ Μεταπόντιον καὶ ἡ Λᾶος· Κροτωνιατῶν δὲ ἡ Καυλωνία, ἡ Τέρινα καὶ ἡ παρὰ τῷ ποταμῷ Ἀχέροντι Πανδοσία. Ἀπὸ Συβάριος δὲ Τροιζήνιοι ἐκδιωχθέντες ἔκτισαν τὴν Ποσειδωνίαν, διὸ καὶ οἱ κάτοικοι Δωρικὴν εἶχον διάλεκτον. Χαλκιδεῖς δὲ μετὰ Μεσσηνίων ἔκτισαν περὶ τὸ 812 π. Χ. τὸ Ῥήγιον. Τὴν δ' Ἑλέαν, ἣν ὁ Ἡρόδοτος Ὑέλην ὀνομάζει, ἔκτισαν Φωκαεῖς ἐν ἔτει 535 π. Χ. ἐξ ἧς ἐγένοντο ὁ Παρμενίδης καὶ ὁ Ζήνων, ἄνδρες τῆς Ἑλεατικῆς σχολῆς. Χαλκιδέων δὲ καὶ Κυμίων παλαιότατον κτίσμα ἦν ἡ Κύμη, πόλις εὐδαίμων καὶ δυνατὴ κατὰ θάλασσαν γενομένη· ὕστερον ὅμως περὶ τὸ 420 π. Χ. ὑπετάχθη αὐτὴ εἰς τοὺς Καμπανούς. Σάμιοι δὲ περὶ τὸ 520 ἔκτισαν τὴν Δικαιάρχειαν· ἦν δ' αὕτη πρότερον ἐπίνειον τῶν Κυμίων, ὕστερον δὲ ἀπέφησαν αὐτὴν Ῥωμαῖοι καὶ μετωνόμασαν Ποτιόλους. Ἀπὸ δὲ Κύμης ὤκισθη ἡ Νεάπολις, ἥς τῶν κατοίκων οἱ πολλοὶ ἦσαν Καμπανοί, Ἑλληνικὴ ὅμως καὶ γλῶσσα καὶ ἥθη ἐπεκράτησαν μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν Λομβαρδῶν. Λοκροὶ δὲ μετ' ἄλλων Ἑλλήνων ἔκτισαν τῷ 733 π. Χ. τὴν πόλιν τῶν Λοκρῶν τῶν Ἐπιζεφυρίων, οἵτινες ἐγένοντο ὀνομαστοὶ διὰ τὴν νομογραφίαν, ἣν συνέταξε κατὰ Στράβωνα ὁ Ζάλευκος περὶ τὸ 600 π. Χ. ἐκ τῶν Κρητικῶν νομίμων καὶ Λακωνικῶν καὶ ἐκ τῶν Ἀρεοπαγιτικῶν. Λοκρῶν δὲ κτίσμα ἦν τὸ Ἰππώνιον.

Ἐπὶ δὲ τῆς Σαρδοῦς καὶ Κορσικῆς ἐπεκράτουν οἱ Καρχηδόνιοι, διὸ καὶ Ἑλληνικαὶ πόλεις αὐτοῦ δὲν ἐκτίσθησαν, ἦν δ' ἔκτισαν οἱ Φωκαεῖς ἐπὶ τῆς Κορσικῆς Ἀλερίαν, κατέλιπον ἀναγ-

κασθέντες ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων καὶ τῶν τούτων συμμάχων Τυρρηνῶν, καὶ πλεύσαντες κατέκρησαν εἰς τὴν ὑπὸ Φωκαέων περὶ τὸ 600 π. Χ. κτισθεῖσαν, ὡς εἴπομεν, ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Γαλλίας Μασσαλίαν, ἥτις διὰ φρονίμου ἀριστοκρατικῆς πολιτείας καὶ διὰ τῆς ναυτιλίας ἐγένετο εὐδαίμων καὶ πολυάνθρωπος· διέμεινε δ' ἡ πόλις αὕτη καὶ ἐπὶ Ῥωμαίων ἔδρα Ἑλληνικῶν γραμμάτων (1). Μασσαλιωτῶν δὲ κτίσματα ἦσαν ἐπὶ τῆς αὐτῆς παραλίας ἡ Ἀντίπολις, ἡ Νίκαια, ἡ Ὀλβία καὶ ἡ Ἀγάθη. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τῆς Ἰδηρίας Μασσαλιῶται ἔκτισαν τὰς Ἐμπορίας, τὸ Ἡμεροσκοπεῖον, ὅπερ καὶ Δίνειον ἐκαλεῖτο, οἷον Ἀρτεμίσιον, διότι αὐτοῦ ἦν ἱερὸν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος, σφόδρα τιμώμενον. Ῥοδίων δὲ κτίσμα αὐτοῦ ἦν ἡ Ῥόδη· Ζακυνθίων δὲ τὸ Σάγουnton, ὅπερ ὁ Ἀννίδας κατέστρεψε παρὰ τὰς ὁμολογίας πρὸς τοὺς Ῥωμαίους.

Περὶ τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων ἔν τε ταῖς ἀποικίαις
καὶ τῇ ἰδίᾳ Ἑλλάδι.

§ 25. Οἱ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἀποικήσαντες Αἰολεῖς, Ἴωνες καὶ Δωριεῖς ἐπέδυσαν εἰς τε τὴν θρησκείαν, τὴν πολιτείαν καὶ τὸν κατ' οἶκον βίον, ἐπεμελήθησαν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν, κατὰ διάφορον ὁμῶς καὶ ἴδιον τρόπον ἕκαστοι· παρ' αὐτοῖς, μάλιστα δὲ παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι καὶ Ἴωσι, προσέκοψεν ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἐπικὴ ποίησις, ὥστε ἐγένετο αὕτη ὕστερον εἰς πάντας τοὺς πεπαιδευμένους κάλλιστος διδάσκαλος.

Περὶ ἐπικῆς ποιήσεως.

§ 26. Ἐγεννήθη δὲ ἡ ἐπικὴ ποίησις ἐν τῇ Ἑλλάδι, καὶ πρῶτοι διωνομάσθησαν ἐπὶ μουσικῇ καὶ παιδείᾳ οἱ ἐν τῇ Περίᾳ περὶ τὸν Ὀλυμπον οἰκοῦντες Θρᾶκες, οἵτινες ἐθεράπευον τὰς Μούσας καὶ τὸν Διόνυσον. Οὗτοι ὕστερον διέδωκαν τὴν λατρείαν τῶν Μου-

(1) Ἰδὲ Στράβ. Δ. 179.

σῶν καὶ τοῦ Διονύσου καὶ καθόλου τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν ἰδέας καὶ εἰς τὴν ἄλλην Ἑλλάδα, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν Βοιωτίαν, τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Φωκίδα. Ἡ δὲ τῶν θεῶν λατρεία, ἐξ ἧς προήλθον αἱ πρῶται ἀρχαὶ τῆς πλαστικῆς τέχνης, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως, συνίστατο χρόνον πολὺν ἐν ἀφῶνις πράξεσι καὶ σημαντικοῖς σχήμασιν, ἐν τονθορυζούσαις προσευχαῖς, τέλος δὲ καὶ ἐν ὁλοθυμῷ, μέχρις οὗ οἱ πτερωτοὶ λόγοι ἀπολυθέντες ἐξῆλθον τοῦ στόματος καὶ ἤχησε τὸ πρῶτον ἄσμα. Ἦσαν δὲ τὰ πρῶτα ἄσματα ἀναμφιλέτως βραχέα, ἅτινα ἐξέφραζον δι' ὀλίγων στίχων καὶ ἀφελῶς παραστάσεις ψυχῆς διεγειρομένης ὑπὸ τῆς προαισθήσεως ὑψηλοτέρου κόσμου. Πάντων δὲ τούτων ἀρχαιότατα ἦσαν τὰ ἄσματα, ὅσα εἰς τοὺς καιροὺς τοῦ ἔτους ἀνεφέροντο καὶ τὰ διεγείρομενα αἰσθήματα ἀπλῶς ἐξέφραζον, καὶ ὑπὸ γεωργῶν καὶ θεριστῶν καὶ τρυγητῶν ᾗδοντο. Τὰ πλεῖστα δὲ τῶν εἰρημένων ἁσμάτων ἦσαν μελαγχολικὰ καὶ πενθικὰ· προῆλθε δὲ τοῦτο φανερώς ἐκ τῆς τῶν θεῶν τῶν Ἑλληνικῶν φύσεως, διότι τινὲς τούτων ἀναξυρόμενοι πρὸς τοὺς καιροὺς τοῦ ἔτους τὴν ἀναγέννησιν καὶ τὸν μαρasmus τῆς φύσεως, καθὼς ἡ Δημήτηρ καὶ ἡ Περσεφόνη καὶ ὁ Διόνυσος, παρεῖχον αἰτίαν εἰς ἑορτὰς λυπηρὰς τε καὶ εὐθύμους. Τοιοῦτον δὲ θρηνητικὸν μέλος ἦν ὁ παρ' Ὀμήρῳ Λίνος, δι' οὗ ἐθρήνουν μὲν νέον ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας ἀποθανόντα, ἠνίκοντο ὁμῶς τὴν ὑπὸ τοῦ καύσωνος τοῦ θέρους μαρανθεῖσαν χάριν τοῦ ἔαρος. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα παρόμοια θρηνηθῆματα, ἐν οἷς οὐ μόνον ἡ δυστυχία ἐνός τινος ἀλλὰ καθολικὸν καὶ ἀεὶ ἐπανερχόμενον ἄλγος ἐξεφράζετο, ἦσαν πολλαχού τῆς Ἑλλάδος, μάλιστα δὲ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Ἔτερα δὲ αἰσθήματα ἐξέφραζον οἱ παιᾶνες, ἱεροὶ τὴν ἀρχὴν ὄντες τοῦ Ἀπόλλωνος· ἦσαν δὲ ἄσματα διὰ μουσικῆς καὶ ἐννοιῶν τόλμης καὶ θάρρους ἐμπνέοντα, καὶ ᾗδοντο τὸ μὲν, ὅτε ὑπὸ τῶν θεῶν ἀπεσοθεῖτο ἐπαπειλῶν τις κίνδυνος, τὸ δέ, μετὰ τὴν νίκην καὶ σωτηρίαν. Οἱ δὲ θρήνοι ἦσαν θρηνηθῆ ἄσματα, ὧν ἐξήρχοντο μὲν οἱ αἰοδοί, ἐξηκολούθουν δὲ γυναῖκες, πλησίον τῆς κλίνης. ἐφ' ἧς ἔκειτο ὁ νεκρός. Τούτων δὲ ἐναντίοι ἦσαν οἱ εὐθυμοὶ ὑμέναιοι, οἵτινες ᾗδοντο ἀπὸ τῶν παλαιωτάτων χρόνων, ὅτε ἡ νύμφη ἐκ τῆς νυμφικῆς παστάδος μετὰ δάδων ἐπορεύετο

διὰ τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως παρὰ τῇ νυμφίῳ. Ὅσῳ δὲ μάλλον ἤδη διεκρίνοντο ἀλλήλων ἐν τοῖς ἡρωικοῖς χρόνοις θρησκεία καὶ πολιτεία, ἱερεῖς καὶ ἥρωες, τοσούτῃ καθαρωτέρα ἀνέτελλε καὶ ἡ τῶν χρόνων τούτων ποίησις· εἰς τοῦτο δὲ συνετέλεσε πολὺ καὶ ἡ μετὰδασις τῆς πελασγικῆς λατρείας τῆς φύσεως εἰς τιμὴν ἀνθρωπομόρφων θεῶν. Ἱερατικοὶ ἀοιδοί, οἱ καὶ διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ καὶ κύριοι τῆς πνευματικῆς παιδείας τῶν χρόνων αὐτῶν ἱστοροῦμενοι, ἡσχολήθησαν περὶ τοὺς λόγους τῶν θεῶν, ἄλλως διαπλασθέντας ἀλλαχοῦ καὶ ἐν ἄλλοις φύλοις. Μετὰ δὲ ταῦτα ἡ τῶν ὕμνων ποίησις ἡ μέχρι τοῦδε τὴν δύναμιν καὶ τὴν λαμπρότητα τῶν θεῶν ὑμνήσασα ἐλάμβανεν ἤδη ἐπικώτερον νοῦν, ἤρξατο ἡδὴ νὰ ὑμνῇ τοὺς κατὰ τε τὴν ῥώμην τοῦ σώματος καὶ δύναμιν τοῦ νοῦ ἐξόχους ἡγεμόνας τῶν λαῶν ἐν ἑπείῃ, καὶ ὁ περὶ τῶν ἡρώων λόγος συνήφθη μετὰ τῶν περὶ τῶν θεῶν μύθων. Καὶ ὅ,τι μὲν οἱ ποιηταὶ τῶν μυθικῶν χρόνων ἐποίησαν ὑμνοῦντες θεοὺς καὶ ἀνθρώπους ἀπώλετο διὰ τὴν εἰς τὴν ποίησιν ἐπίδοσιν τῶν μετὰ ταῦτα χρόνων. Ἐκ δὲ τῶν πρὸ τοῦ Ὀμήρου ἡρώων τῶν ἐμπείρων τῆς ψυχῆς μνημονεύεται ὁ Χεῖρων ὡς διδάσκαλος τῆς σοφίας καὶ τῆς δικαιοσύνης. καὶ αὐτῷ ἀποδίδεται ἡ εἰσαγωγή τῶν ἀξιωματίων τῆς δικαιοσύνης ἐν τοῖς ἡρωικοῖς χρόνοις, ἔπειτα τὰ περὶ τὰς θυσίας, τοὺς ὄρκους καὶ τὸ ἀνθρωπόμορφον νόμισμα τῶν Θεῶν. Ὁ Πιθεὺς δὲ ὁ Θησέως πάππος, ὁ τῆς μικρᾶς πόλεως Τροί-ζῆνος ἡγεμὼν, ἐλέγετο ὅτι τὴν προκαθηγέτης τοῦ Ἡσιόδου ἐν τῇ διδακτικῇ ποιήματι καὶ διδάσκαλος ἠθικῶν ἀξιωματίων· ἐπαινεῖται δὲ καὶ ἡ ῥητορεία τοῦ Ἀδράστου καὶ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Ῥαδαμάνθους. Ἐν δὲ τῇ Ὀδυσσεΐᾳ φαίνονται οἱ ἀοιδοὶ ὡς ἰδίαι τις τάξεις, ἰδίας τιμᾶς ἀπολαύοντες· οἱ ἀοιδοὶ φαιδρύνουσι καὶ καλλύνουσι τὰς ἐορτάς τοῦ λαοῦ καὶ εὐφραίνουσι τοὺς ἐστιωμένους παρὰ τοῖς ἡγεμόσιν· ἡ ψυχὴ αὐτῶν ὕμνεῖ τοὺς θεοὺς καὶ ἀνθρώπους καὶ περὶ ἀμφοτέρων γινώσκει νὰ διηγῶνται πολλὰ πρὸς εὐφροσύνην τῶν ἀκροατῶν. Μεγίστη τέρψις τοῖς ἥρωσιν τὴν δειπνον, ὧν ἡ εὐφροσύνη ἡδύαντο ὑπὸ τῶν ῥημάτων τῶν ἀοιδῶν· ἐν τῇ Ἰθάκῃ καὶ μετὰ τῶν Φαιάκων καθ' ἑκάστην ἄδει ὁ ἀοιδὸς παρὰ τὴν τοῦ ἡγεμόνος τρά-

πεζαν. ἐν τῇ Λακεδαιμόνι φαίνεται οὗτος ὡς σύνοικος τοῦ Μενελάου· καὶ ἐν Μοκῆναις κατέλιπεν ὁ Ἀγαμέμνων αἰοδὸν παρὰ τῇ Κλυταιμνήστρᾳ, ὅπως ἡ σύντροφος καὶ σύμβουλος αὐτῇ. Οἱ ἥρωες αὐτοὶ θεραπεύουσι τὴν ψδὴν καὶ μουσικὴν. διότι οἱ τοῦ Ἀγαμέμνονος πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀχιλλέα ἐλθόντες εὔρον αὐτὸν ἐν τῇ σκηνῇ «φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ.» Οἱ ποιηταὶ ἀκολουθοῦσι τὴν ὁρμὴν τῶν ἐνθουσιασμῶν αὐτῶν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄδουσι τὰ ἄσματα, ὅσα εἶχον γυμνασθῇ τεχνικῶς, ἐνίοτε δὲ ἐξέλεγον παρακαλούμενοι ὑπὸ τῶν ἀκροατῶν ἴδια μέρη ἐκ τῶν ἁσμάτων αὐτῶν. ὕθεν καὶ δήλη γίνεται ἡ πολλὴ γύμνασις καὶ ἄσκησις αὐτῶν, ἣν ὁμοῦ οἱ θεόφιλοι Ἑλλήνες ὑπελάμβανον δῶρον τῆς Μούσης ἢ τοῦ Ἀπόλλωνος ἢ τοῦ Διός, ὡς αἰτίου πάσης πνευματικῆς δυνάμεως τοῦ ἀνθρώπου, μὴ παντὶ διδόμενον. Ἐκ τῶν ὁμηρικῶν δὲ ποιημάτων εἰκόζομεν ὅτι ἡ ἐπικὴ ποίησις πρὸ τοῦ Ὀμήρου οὐ μόνον τοὺς ἱλιακοὺς μύθους ἐκτενέστερον τοῦ Ὀμήρου ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀρχαιοτάτους περὶ τῆς Ἀργοναυτῶν ἐκστρατείας, περὶ τοῦ Ἡρακλέους, περὶ τῶν ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας καὶ περὶ ἄλλων ἦσαν· οἱ ἱλιακοὶ ὁμοῦ μῦθοι κατεκράτησαν τῶν ἀρχαίων καὶ ἔβαλον εἰς λήθην αὐτούς. Πιθανὸν δὲ ἐν τοῖς πρὸ Ὀμήρου χρόνοις οἱ ποιηταὶ ἡγωνίζοντο ἐν ταῖς ἐορταῖς καὶ ἀγῶσιν, ὧν μετεῖχεν ἅπας ὁ λαός· ἡ ποίησις ἐκόσμει τὰς συνελεύσεις τῶν ἱερῶν ὁμηγύρεων· οἱ περὶ τὸν βωμὸν χοροί, καὶ ἡ συνοδεύουσα τὸν αἰοδὸν κιθάρισις καὶ κιθαρίδῃσις εἰς οὐδεμίαν βέβαια Ἑλληνικὴν ἐορτὴν ἔλειπον· καὶ αἱ ἐορταὶ ἦσαν δηλονότι ἡ γόνιμος γῆ, ἐξ ἧς ἐβλάστησεν ἡ ποίησις.

Αἱ ἀρχαὶ ἄρα τῆς ἐπικῆς ποιήσεως ἐγένοντο ἐν τῇ Ἑλλάδι, οἱ δὲ μεταναστάντες ἐκείθεν Ἀχαιοί, Αἰολεῖς καὶ Ἴωνες μετήνεγκον αὐτὴν εἰς τὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας παραλίας καὶ νήσους. Εὐφορον δὲ γῆν οἰκοῦντες καὶ διὰ τοῦ ἐμπορίου εὐδαίμονες γενόμενοι ἐτράπησαν πρὸς τὰς εὐθύμους τέχνας· ὥστε τὸ μεταφυτευθὲν ἤνθησε καὶ ἤχμασε θαυμαστὴν τινα ἀκμὴν· διότι οἱ αἰοδοὶ αὐτῶν ἐνθουσιαστικῶς ἐτράπησαν εἰς νέας ψδὰς, ἀποδλεπούσας μάλιστα εἰς τὰ ἱλιακά, καλῶς γινώσκοντες ὅτι κατέφκουν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ, ὅπου ποτε ἡ ὅλη δύναμις ἀπάν-

των τῶν Ἑλλήνων ἐνδόξως ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησε. Πιθανὸν γίνεται ὅτι ἐν τῇ Τροίᾳ αὐτῇ πρῶτον ἀνεβλάστησεν ἡ ἐπική ποιήσις, διότι οἱ ἀπόγονοι τῶν νικητῶν Ἀχαιοὶ ἔχοντες ἡγεμόνας τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀγαμέμνονος κατέλαβον τὴν Λέσθον καὶ Τροίαν καὶ μετὰ Βοιωτῶν ἔκτισαν τὰς αἰολικὰς ἀποικίας. Οὗτοι λοιπὸν διεφύλαξαν πιθανῶς τὰς περὶ τῶν προγόνων αὐτῶν ἐνδόξους φήμας καὶ ἐν μικροῖς ἔπεσιν ἐξέφρασαν τὰ ἄξια λόγου γεγονότα τοῦ πολέμου. Ὑστερον δὲ ἐκ τῆς Αἰολίδος διεδόθησαν οἱ ἱλιακοὶ λόγοι εἰς τοὺς γείτονας Ἴωνας, ὅτε οὗτοι αὐτονομούμενοι ἠυδαίμουν. Περὶ πάντων ὅμως τῶν εἰρημένων οὐδὲν βέβαιον ἔχομεν, διότι ἡ τοῦ Ὀμήρου ποιήσις, ὡς ὁ ἥλιος μετὰ τὴν ἡῶ ἀνατείλασα, ὑπερῆγάσε καὶ ἐπεσκότισε πάντα τὰ πρότερον ποιηθέντα.

Περὶ τοῦ Ὀμήρου.

§ 27. Περὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐγεννήθη οὗτος καὶ καθόλου περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ οὐδὲν ἀκριβὲς γινώσκομεν. Ἐπτὰ πόλεις λέγουσιν ὅτι ἤριζον περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἡ Σμύρνη, ἡ Χίος, ἡ Κολοφών, ἡ Ἰθάκη, ἡ Πύλος, τὸ Ἄργος, αἱ Ἀθῆναι. Ἐκ τῶν ἐμιζουσῶν τούτων πόλεων δύο μάλιστα δικαιῶνται νὰ λέγωνται πατρίς τοῦ Ὀμήρου ἢ τε Χίος καὶ ἡ Σμύρνη. Περὶ μὲν τῆς Χίου μαρτυρεῖ ἡ ἐν αὐτῇ διαπρέψασα ἐταιρία τῶν Ὀμηριδῶν, ἀλλ' ἡ ἐν Χίῳ ἐνίδρουσις τούτων προῆλθεν ἐκ τῆς ἐκ Σμύρνης ἐξώσεως τῶν Ἰώνων, διὸ δὴ καὶ ἡ Σμύρνη πιθανώτερον λέγεται πατρίς τοῦ Ὀμήρου. Ἦν δὲ ἡ Σμύρνη πρότερον μία τῶν δώδεκα, ὡς προείπομεν, Αἰολίδων πόλεων, ἥτις ὕστερον ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τοῦ αἰολικοῦ συλλόγου προσετέθη τοῖς Ἴωσι. Ταύτην τὴν πόλιν ἱστοροῦσιν ὅτι καὶ Αἰολεῖς καὶ Ἀχαιοὶ καὶ Ἴωνες συνώκισαν. Ἐν ᾧ λοιπὸν οἱ Ἀχαιοὶ τὰς περὶ τοῦ ἐνδόξου τρωικοῦ πολέμου παραδόσεις, ἄστινας παρέλαβον παρὰ τῶν προγόνων ἢ εὗρον αὐτοῦ, μετὰ πολλῆς προθυμίας ἐτελειοποιούν, φαίνεται ὅτι οἱ φιλέμποροι Ἴωνες διέδιδον μακρὰν τὰς περὶ τοῦ ἔργου τούτου παραδόσεις· διότι ἡ μὲν ὕλη τῶν ἔπων

τοῦ Ὀμήρου φαίνεται ὅτι εἶνε ἀχαϊκή, ἀλλ' ἡ διαγραφὴ τῶν πραγμάτων, ἡ χάρις καὶ τὸ ἀφελὲς τῆς γλώσσης καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦ μέτρου αὐτῶν εἰσιν ἰωνικά. Αὕτη ἡ ὕστερον πλασθεῖσα ἔρις τῶν ἀντιποικουμένων τοῦ Ὀμήρου πόλεων τεκμηριοῖ τὴν ἐν αὐταῖς πολλὴν ἐπιμέλειαν τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν.

Ἐσαύτως δ' ἄδηλος εἶνε καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν ἐγένετο ὁ Ὀμηρος· διότι κατὰ μὲν τινὰς ὁ Ὀμηρος ἐγένετο μικρὸν πρὸ τῶν τρωικῶν, κατ' ἄλλους δὲ πολλῶ ὕστερον αὐτῶν. Πιθανώτεροι δ' εἰσὶν οἱ ὑπολαμβάνοντες ὅτι ὁ Ὀμηρος ἤκμασε περὶ τὰ 900 ἔτη π. Χ.

Δύο δὲ μεγάλα καὶ θαυμαστά ἔπη ἐποίησεν ὁ Ὀμηρος τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν· διὰ μὲν τῆς Ἰλιάδος ᾄδει ὁ ποιητὴς τὰς ἐν 51 ἢ 53 ἡμέραις τοῦ τελευταίου ἔτους τοῦ πολέμου γενομένης περὶ τὸ Ἴλιον μάχας τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Τρῶας, διὰ δὲ τῆς Ὀδυσσεΐας τὰς κατὰ θάλασσαν πλάνας καὶ ταλαιπωρίας τοῦ εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστρέφοντος Ὀδυσσεύς καὶ τῶν τούτου ἐταίρων· ἐνταῦτ' δὲ ὁ Ὀμηρος μνεῖαν ποιεῖται καὶ τῶν προτέρων ἥρωικῶν πράξεων, τῆς ἥρωικῆς μυθικῆς περιόδου, ἣν ἐπραγματεύθησαν οἱ πρὸ αὐτοῦ ποιηταί, ἀλλ' ὁ Ὀμηρος συνήρμους πάντα εἰς ἓν δλον ἁρμονικὸν καὶ συνεχὲς οὕτω φυσικῶς καὶ χαριέντως, ὥστε πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ ποιητὰς ἐπεσκίασε καὶ ἠφάνισε· τὸ δὲ χαρίεν καὶ ἡδὺ τῆς ἰωνικῆς διαλέκτου, τὸ ἀφελὲς τῆς συνθέσεως, τὸ ἁρμονικὸν καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦ μέτρου οὕτω προσηγάγετο πάντας, ὥστε ἡ ἰωνικὴ διάλεκτος τοῦ Ὀμήρου κατέστη γλῶσσα ἰδίᾳ τοῦ ἔπους. Ταύτην μετεχειρίζοντο πάντες οἱ ἐπικοὶ ποιηταὶ μέχρι τῶν ὑστέρων χρόνων, καὶ αὕτη δὲ ἡ κυρικὴ καὶ ἡ δραματικὴ ποιήσις πολλαχοῦ ὁμηρικὴν γλῶσσαν καὶ διάνοιαν μεταχειρίζεται. Ὁ Ὀμηρὸς γίνεται κάλλιστος διδάσκαλος καὶ φιλοσόφων καὶ ῥητόρων καὶ στρατηγῶν καὶ τεχνιτῶν καὶ παντοίων ἡθικῶν ἀρετῶν καὶ διδαγμάτων. Ὁ Ὀμηρὸς ἦν τοῖς Ἑλλησι βιβλίον τῆς θρησκείας καὶ τοῦ δικαίου, διότι κατὰ τοῦτο πολλάκις κατεπαύοντο ἔριδες πολιτικά· διὰ δὲ τὰς παρ' αὐτῷ ἀξιολόγους διδασχὰς κατέστη ὁ Ὀμηρὸς βιβλίον ἠθικῆς τοῖς νέοις, ὡς δηλοῦται ἐκ πολλῶν καὶ ἄλλων συγγραφῶν

καὶ ἐκ τοῦ Ἰσοκράτους. Τούτου ἕνεκα καὶ ὁ Ἀριστείδης ὁ σοφιστὴς καλεῖ τὸν Ὅμηρον θεὸν καὶ θεῶν προφήτην· βωμοὶ δὲ καὶ στοαὶ καὶ ἀνδριάντες πανταχοῦ ἰδρύθησαν αὐτῷ. Ἀληθῶς βασιλικὸν πρᾶγμα ἐστὶ, κατ' Εὐστάθιον, ἡ Ὅμηρου ποιήσις.

Τὰ εἰρημένα ἔπη τοῦ Ὅμηρου ᾗδοντο, ὥς παρὰ τῶν ἀρχαίων γραμματικῶν μανθάνομεν, ὑπὸ τῶν Ὀμηριδῶν ἐν ταῖς παραθαλασσίαις πόλεσι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ταῖς παρακειμέναις νήσοις. Ἦσαν δὲ οἱ Ὀμηρίδαι ἐταιρία ἀοιδῶν ἐν τῇ Χίῳ, οἵτινες ἐπεμελοῦντο καὶ διέδιδον τὰ τοῦ Ὅμηρου ἔπη, ποιοῦντες καὶ αὐτοὶ κατὰ διάνοιαν ὁμηρικὴν ψῆδαν· ἀπετέλουν δὲ ἰδίας φατριάς καὶ ἰδίας θυσίας καὶ εἶχον τὸν Ὅμηρον ἐπώνυμον ἥρωα αὐτῶν. Ὑστερον δέ, ὅτε διεδόθησαν τὰ ἔπη ἐν τῇ ἰδίᾳ Ἑλλάδι, ἀπεστοματίζοντο αὐτὰ ἐν ἑορταῖς καὶ πανηγύρεσιν ὑπὸ τῶν βραψυδῶν τῶν ὁμηρικῶν· ἦσαν δὲ καὶ οὗτοι γένος ἀοιδῶν περὶ τὰ ἔπη τοῦ Ὅμηρου διαπρέψαν· οἱ βραψυδοὶ ἐλάμβανον τὰ ἀπομνημονευόμενα τεμάχια τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν, συνέρραπτον ταῦτα ἀρμονικῶς εἰς ἓν ὅλον καὶ ἀπηγγέλλον ἐν ταῖς ἑορταῖς, μέχρις οὗ ὁ Πεισιστράτης βοηθούμενος ὑπὸ ὀνομαστῶν ποιητῶν συνήθροισεν εἰς ἓν τὰ σποράδην ᾄδόμενα ἔπη τοῦ Ὅμηρου. Ὑστερον δὲ εἰς τὸν Ὅμηρον ἐνησχολήθησαν ἰδίᾳ οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γραμματικοί, ἐξ ὧν ἦσαν καὶ οἱ καλούμενοι χωρίζοντες, οἵτινες ἐδίσταζον εἰ ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια ἐποιήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, εἰκάζοντες τοῦτο ἐκ τῆς ὑπαρχούσης ἐν τοῖς ἔπεσι διαφορᾶς τῆς γλώσσης, τῶν ἡθῶν καὶ τῆς φύσεως τῶν θεῶν. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς εἰς τὸν Ὅμηρον μελέτας καὶ ἐρεῦνας τούτων καὶ ἄλλων γραμματικῶν αἰεὶ ἐπεκράτησεν ἡ γνώμη ὅτι εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ποιητὴς ὁ Ὅμηρος ἐποίησε καὶ ἔγραψεν ἀμφοτέρω τὰ ἔπη, μέχρις οὗ ὁ φιλόλογος Οὐόλφιος, εἰς τῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐπιφανῶν γραμματικῶν, ἐκ πολλῶν τεκμαιρόμενος ἀπεφάνητο ὅτι τὰ Ὅμηρου ἔπη ἦσαν τὴν ἀρχὴν σειρὰ μικρῶν ποιημάτων διαπραγματευομένων τὴν αὐτὴν πραγματείαν, τὸ τρωικὸν ἔργον, συνεχομένων ἀλλήλοις καὶ πεποιημένων κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπὸ πολλῶν ἀοιδῶν τῆς ἰωνικῆς σχολῆς, ἧς ἀρχηγὸς καὶ ἐπιφανέστατος ποιητὴς ἦν ὁ Ὅμηρος, ὅστις ἐπεσκήασε τοὺς

ἄλλους, ὅτι τὰ ἔπη ταῦτα δὲν ἦσαν γεγραμμένα, ἀλλ' ἤδοντο εἰς ἐπήκοον πάντων ἐκ μνήμης ὑπὸ τῶν βραψφῶδων ἐπὶ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἑκατονταστηρίδας, διότι ἡ τέχνη τοῦ γράφειν οὐπω ἦν γνωστὴ τοῖς Ἑλλήσι, μέχρις οὐ περὶ τὰ 600 ἔτη π. Χ. συνηθροίσθησαν εἰς δύο μεγάλα ἔπη καὶ κατεγράφησαν (1). Τοῦ Οὐλοφίου τὴν γνώμην ὡς ἡμαρτημένην ἐπολέμησαν ἕτεροι ἐλλόγιμοι καὶ γνώριμοι γραμματικοί, ἐν οἷς ὁ Νίτζιος, ἀλλὰ γνωματεύσαντες. Ἡμεῖς, εἰ καὶ ἐπαινοῦμεν τὰς εἰς τὸν Ὅμηρον ἐμβριθεῖς μελέτας τῶν εἰρημένων γραμματικῶν, ἐμμένομεν ὅμως εἰς τὴν καθόλου εἶχον γνώμην περὶ αὐτοῦ οἱ παλαιοί.

Καταστάντων δὲ τῶν ὁμηρικῶν ἐπῶν κοινοῦ καὶ ἡδίστου τοῖς Ἑλλήσι κτήματος καὶ παραδείγματος καλλίστου τῆς ἐπικῆς ἐν Ἑλλάδι ποιήσεως ἀνεφάνησαν ποιηταί, οἵτινες περὶ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, ὡς περὶ τι κέντρον, ἡδέως ἐστρέφοντο· οὗτοι ἐποιοῦν κατὰ τὸν ὁμηρικὸν τρόπον, ἐπραγματεύοντο οὐδ' ὁ Ὅμηρος ὑπεδήλωσεν ἢ καὶ κατὰ μέρος ἐπραγματεύθη μύθους καὶ προσῆκτον προθύμως τὰ ὑπ' αὐτῶν ποιούμενα πρὸς τε τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, ὥστε ν' ἀποτελῶσι μετὰ τούτων ἓνα κύκλον· οἱ ποιηταί οὗτοι ἐκλήθησαν κυκλικοί, καὶ ἐγένοντο περὶ τὰ 700 ἔτη π. Χ. Οἱ εἰρημένοι ὅμως κυκλικοὶ ποιηταί ἐπραγματεύθησαν κατ' ἴδιον τρόπον καὶ ἄλλας μυθικὰς πραγματείας, ἄστινας ἐκόσμησαν δι' ἐπικινδύνων καὶ θαυμαστῶν πράξεων. Οἱ ἀξιολογώτεροι τῶν κυκλικῶν ποιητῶν ἦσαν ὁ ἐκ Μιλήτου Ἀρκτίνος, ὁ ἐκ Μυτιλήνης Λέσχης, ὁ ἐκ Κύπρου Στασίνος, ὁ ἐκ Τροιζῆνος Ἀγίας, ὁ Εὐγάμων ἐκ Κυρήνης· ἐκ τῶν ποιημάτων τούτων λεύσανα μόνον ἐσώθησαν.

Τῆς ἐπικῆς ποιήσεως ἦσαν καὶ οἱ ὕμνοι, ὧν ποιητὴν ὑπέλαβον αὐτὸν τὸν Ὅμηρον, ἀλλ' οὗτοι ἦσαν προοίμια ἀοιδῶν τῆς ἰωνικῆς σχολῆς, δι' ὧν οἱ ποιηταί ἤρχοντο τῶν μακρῶν αὐτῶν ἐπῶν. Τὰ βραχέα ταῦτα προοίμια σὺν τῷ χρόνῳ ἐγένοντο αὐτοτελεῖ ποιήματα, πολὺ πρὶν εἰσχωρήσαντα εἰς τοὺς μουσικοὺς ἀγῶνας· διὰ τούτων οἱ ἀοιδοὶ ἐποιοῦν ἀρχὴν τῆς ἐ-

(1) Ἰδὲ τὴν Οὐλοφίου διατριβὴν «*Prolegomena ad Homerum*».

ορτῆς καὶ ὕμνου τὸν θεόν, εἰς ὃν ἐτελεῖτο ἡ ἑορτή, μετὰ δὲ ταῦτα ἤρχοντο τοῦ μακροῦ ἔπους, δι' οὗ ἐδηλοῦντο παλαιὰ γεγονότα καὶ ἥρωικά ἔργα τῶν ἐντοπίων ἡρώων. Ἐκ τῶν πολλῶν ὕμνων ὀλίγοι διεσώθησαν.

Περὶ τοῦ Ἡσιόδου.

§ 28. Ὡς δὲ παρὰ τοῖς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἰωσιν ἀπετελέσθη σχολὴ ποιητῶν, ὧν πρῶτιστος ἦν ὁ Ὅμηρος, οὕτω καὶ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ Ἑλικῶνος ἀπετελέσθη σχολὴ ἀοιδῶν, ὧν ἐξοχώτατος ἦν ὁ Ἡσιόδος. Ἦν δ' οὗτος ἐκ τῆς ἐν Βοιωτίᾳ Ἀσκλης, ὅπου ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκ πενίας μετηγάστειυσεν ἐκ τῆς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ αἰολίδος Κύμης. Ἦν δὲ τοῦ Ὀμήρου νεώτερος ὁ Ἡσιόδος κατὰ 100 ἔτη πιθανῶς ἐγένετο οὗτος περὶ τὸ 850 π. Χ. Φαίνεται δὲ ὅτι πολλὸ ὕστερον οὗτος κατέλιπε τὴν Ἀσκλην καὶ μετέβη εἰς τὸν Ὀρχομενὸν τῆς Βοιωτίας, ὅπου πολλὸν χρόνον ἐβίωσε, καὶ μετὰ θάνατον ὡς ἥρωος ἐτιμᾶτο, ὡς καὶ ὁ ἐν Χίῳ Ὅμηρος. Τὰ εἰς ἡμᾶς διασωθέντα ποιήματα τοῦ Ἡσιόδου εἰσὶ σχολῆς ἀοιδῶν οὐχὶ συγχρόνων, μαρτυρεῖ δὲ περὶ τούτου ἡ ὕφη, ἡ λέξις καὶ ἡ διάνοια αὐτῶν. Τὰ ἀξιολογώτατα δὲ τῶν ποιημάτων τῶν λεγομένων τοῦ Ἡσιόδου εἰσὶν ἡ Θεογονία καὶ τὰ Ἔργα καὶ Ἡμέραι. Ἡ μὲν Θεογονία περιέχει διδάγματα περὶ τῆς κτίσεως τοῦ κόσμου καὶ περὶ τῶν δυνάμεων τῶν τῆς φύσεως φαινομένων, ἅτινα θεοὺς καὶ ἥρωας οἱ Ἕλληνες ὑπέλαβον καὶ ἐνόμιζον· τὰ δὲ Ἔργα καὶ Ἡμέραι περιέχουσι συμβουλὰς καὶ νουθεσίας περὶ φιλεργίας καὶ τάξεως καὶ οἰκονομίας, δι' ὧν ὁ Ἡσιόδος ζητεῖ νὰ διεγείρῃ εἰς τὸν ἄβουλον καὶ κακόνουν ἀδελφόν του Περσέα ὁργὰς πρὸς αὐτάς, ἐξ ὧν κρίνεται ἡ εὐδαιμονία τοῦ οἴκου.

Περὶ τοῦ καθ' Ὅμηρον βίου τῶν Ἑλλήνων καθόλου.

§ 29. Ὁ Ὅμηρος διαγράφει τὰ ἔθνη καὶ καθόλου τὸν βίον οὐχὶ τῶν πρὸς τοὺς Τρῶας πολεμησάντων ἡρώων, ἀλλὰ τῶν ἐπ'

αὐτοῦ Ἑλλήνων. Ἐξ αὐτοῦ ὅμως διδασκόμεθα καὶ πολλὰ τῶν τρωικῶν χρόνων, ἅτινα ὑπόκεινται ὡς θεμέλιος τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Παρ' Ὀμήρῳ οἱ Ἕλληνες ἀποτελοῦσι, καίπερ διηρημένοι εἰς πολλὰς μικρὰς πολιτείας, ἐν ὁμόφυλον, ῥωμαλέον καὶ φιλοπόλεμον ἔθνος, διότι ἔζων ὑπὸ τὸν αὐτὸν τερπνὸν καὶ εὖδιον οὐρανόν, ἐνόμιζον δὲ τοὺς αὐτοὺς θεοὺς, εἶχον τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, τὰ αὐτὰ ἔθνη καὶ καθόλου τὸν αὐτὸν βίον, ὅστις παρ' Ὀμήρῳ διαγράφεται πολλῷ ἡμερώτερος καὶ εἰρηνικώτερος τοῦ τῶν πρὸ αὐτοῦ παρ' αὐτῷ πολὺ ἐπαινεῖται ἡ τιμιότης, ἡ φρόνησις, ἡ εὐγλωττία, ἡ ἀγχίνοια καὶ πρὸ πάντων ἡ ἀνδρεία. Πειρατεία δὲ καὶ λεηλασία πόλεων δὲν ἦν ἐν ὀνειδί, διότι καὶ αὐταὶ ἔργον τόλμης καὶ ἀνδρείας ἐνόμιζοντο. Δύο δὲ τάξεις ἀνθρώπων ἐπὶ τοῦ Ὀμήρου διεκρίνοντο, τὴν μὲν πρώτην ἀπετέλουν οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ εὐγενεῖς, οὗς ὁ Ὀμηρὸς ἀριστῆας καλεῖ καὶ γέροντας καὶ ἄνακτας· διέπρεπον δ' οὗτοι καὶ ἐξεῖχον τῶν ἄλλων κατὰ τε τὸ γένος, τὴν ῥώμην τοῦ σώματος καὶ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦ· τὴν δὲ δευτέραν ὁ λαός. Εἶχον δὲ καὶ δούλους ἢ ἀργυρωνήτους ἢ δοριαλῶτους, οὗς οὐδεὶς νόμος ἐπροστάτευεν, ἐνίοτε δὲ καὶ ὥμῳ μετεχειρίζοντο αὐτοὺς οἱ κύριοι. Οἱ ξένοι ὅμως, οἱ ἐπαῖται, οἱ ἰκέται καὶ οἱ ὁδοιπόροι ἦσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Διὸς τοῦ ξενίου καὶ ἰκεσίου.

Περὶ τῶν παρ' Ἑλλήσι θεῶν.

§ 30. Ὡς ὁ τῶν Ἑλλήνων βίος σὺν τῷ χρόνῳ ἐγένετο ἡμερώτερος καὶ βελτίων, οὕτω καὶ οἱ θεοὶ αὐτῶν ἐγένοντο ἡπιώτεροι καὶ βελτίονες τῶν τῆς προτέρας γενεᾶς, ὡς τοῦτο δηλοῦται ἐκ τοῦ παρ' αὐτοῖς μύθου περὶ τῆς ἡττης καὶ τῆς κατατάρταρώσεως τῶν Τιτάνων, τῶν παλαιότερων θεῶν, ἀνθ' ὧν εἰσάγονται οἱ τούτων νικηταί, οἱ ἀνθρώπων φύσιν καὶ πάθη καθ' Ὀμηρον μάλιστα καὶ Ἡσίοδον ἔχοντες δώδεκα Ὀλύμπιοι θεοί, ὧν μέγιστοι καὶ ἐξοχώτατοι ἦσαν 1) ὁ ἐν αἰθέρι οἰκῶν Ζεὺς, ὁ θεὸς θεῶν τε καὶ ἀνδρῶν, ὁ τῶν νόμων καὶ τῶν πολιτειῶν προστάτης· σύμβολον δὲ τῆς δυνάμεως τούτου ἦν ὁ

κεραυνὸς καὶ ἱερὸς ὄρνις ὁ ὑψιπέτης αἰετός. 2) Ἡ ἀδελφὴ τοῦ
του καὶ γυνὴ Ὁρα. Ἦν δ' αὕτη ἔφορος τοῦ γάμου καὶ τῆς νο-
μίμου πολιτείας· ὁπαδοὶ δὲ ταύτης ἦσαν αἱ Ὠραίη, ἡ Ἡβή,
ἡ θεὰ τῆς νεότητος, καὶ ἡ ἀγγελιαφόρος Ἰρις· ἱερὸν δὲ πτηνὸν
ὁ ταῶς. 3) Ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Διός. Ἦν δ' αὕτη θεὰ
τῆς σοφίας καὶ πάσης τέχνης καὶ τοῦ μετὰ φρονήσεως πολέ-
μου καὶ προστάτις τῶν πόλεων· ἱερὸν δὲ ταύτης πτηνὸν ἦν ἡ
γλαυκὴ· ἐτιμᾶτο δ' ἡ Ἀθηνᾶ ὑπὸ τῶν Ἰώνων ἰδίᾳ. 4) Ὁ Ἀ-
πόλλων, οὗτος ἦν τὰ πρῶτα θεὸς τῆς ἀνοίξεως, ὕστερον δὲ θεὸς
ἀποσοβῶν τὰ κακὰ καὶ φυλάττων τὰς πόλεις, διὸ καὶ φέρει
τόξα καὶ βέλη, ἦν δὲ καὶ ἡγέτης τῶν Μουσῶν. Ὡσαύτως ὑπε-
λαμβάνετο ὁ αὐτὸς καὶ θεὸς τοῦ ἡλίου, ἐξ οὗ καὶ Φοῖβος ὠνομαζ-
ετο· ἐτιμᾶτο ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν Δωριέων. 5) Ἡ Ἀρτεμις, ἡ τοῦ Ἀ-
πόλλωνος ἀδελφὴ καὶ θεὰ τῆς σελήνης· αὕτη ἐπεμελεῖτο νὰ φο-
νεύῃ τὰ βλαβερά θηρία καὶ ν' ἀποσοβῇ τὰ κακὰ ἀπὸ τῶν ἀν-
θρώπων, ἰδίᾳ δ' ἦν ἔφορος τῆς παρθενίας, τῆς θήρας καὶ τῶν
δασῶν, διὸ δὴ καὶ φέρει καὶ αὕτη τόξα καὶ βέλη. 6) Ὁ Πο-
σειδῶν, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Διός καὶ θεὸς τῆς θαλάσσης· τούτου
δὲ γυνὴ ἦν ἡ Ἀμφιτρίτη, ὁπαδοὶ δὲ πολλοὶ ἐνάλιοι δαίμονες·
σύμβολον τῆς δυνάμεως τούτου ἦν ἡ τρίαινα, ὁ δ' ἵππος καὶ ὁ
δελφὴν ἦσαν ἱερὰ αὐτοῦ. 7) Ὁ Ὁφαιστος, ὁ υἱὸς τοῦ Διός,
θεὸς δὲ τοῦ πυρὸς καὶ τῶν τεχνιτῶν, εἰς ὧν τὰ ἔργα παρῆχε
χάριν καὶ κάλλος. 8) Ἡ Ἀφροδίτη, ἡ ἐκ τοῦ ἀφροῦ τῆς θα-
λάσσης γεννηθεῖσα θυγάτηρ τοῦ Διός. Ἦν δ' αὕτη θεὰ τοῦ κάλ-
λους καὶ τῆς ἀγάπης, γυνὴ δὲ τοῦ Ὁφαιστου· ὁπαδοὶ δὲ ταύ-
της ἦσαν αἱ Χάριτες καὶ ὁ μικρὸς τῆς υἱὸς Ἐρως, δι' οὗ διή-
γειρεν ἡ θεὰ καὶ ἀπέσβενεν ἔρωτας. 9) Ὁ Ἄρης, ὁ θεὸς τοῦ
πολέμου, τῆς ἐν ταῖς μάχαις ἀνδρείας καὶ τῶν ἀνδροκτασιῶν· ὁ-
παδοὶ τούτου ἦσαν ἡ Ἐρίς καὶ ἡ Ἐνυώ. 10) Ἡ Ἑστία, ἡ ἀδελφὴ
τοῦ Διός καὶ θεὰ τῆς ἐστίας, προστάτις δὲ τοῦ ἐν οἴκῳ βίου καὶ
φύλαξ τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοσμιότητος. 11) Ὁ Ἑρμῆς, ὁ υἱὸς
τοῦ Διός καὶ θεὸς τῆς εὐγλωττίας καὶ τῆς πειθοῦς, τῆς πανουργίας
καὶ τοῦ πολυμηχάνου, διὸ καὶ ὑπελαμβάνετο θεὸς τοῦ ἐμπορίου,
ἔφορος τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ὁδῶν. Προσέτι ἦν ὁ Ἑρμῆς ἄγγελος
τοῦ Διός καὶ ὠδήγει παραλαμβάνων τὰς ψυχὰς εἰς τὸν ᾄδην,

ἀφ' οὗ ἔργου καὶ ψυχοπομπὸς οὗτος ἐκαλεῖτο. 12) Ἡ Δημή-
τηρ (γῆ-μήτηρ) αὕτη ἦν θεὰ τῆς γεωργίας, τοῦ γάμου καὶ τῶν
κτημάτων. Ἐκ Θράκης μετεδόθη καὶ ἡ λατρεία τοῦ Διονύσου·
ἦν δ' οὗτος θεὸς τοῦ οἴνου καὶ πάσης εὐφροσύνης δοτὴρ, εἰς
οὗ τὰς ἑορτάς, τὰ Διονύσια καλούμενα, ἐγίνοντο ἀξιόλογοι
πομπαὶ καὶ διδασκαλαίαι δραμάτων διὰ τῶν Διονυσίων ἡνίττον-
το οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὰ ὑπὸ τῶν ἐναλλαγῶν τῶν ὥρῶν τοῦ
ἔτους γινόμενα φαινόμενα, οἷον τὴν ὑπὸ τοῦ θλιβεροῦ χειμῶ-
νος ὥχριάσιν καὶ μαρασμὸν τοῦ ἀνθοφόρου καὶ εὐφροσύνου
ἔκρος. Παρομοία ἦν καὶ ἡ τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης, τῆς
Περσεφόνης, λατρεία· διότι διὰ τῆς ἀρπαγῆς τῆς Περσεφόνης
ὑπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ ἄδου, Ἀΐδου καὶ Πλούτωνος καλουμέ-
νου τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Διὸς, ἡνίττοντο οἱ Ἕλληνες τὸν ἐν τῇ
γῇ σπειρόμενον σπόρον καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἀνάδοσιν καρπῶν,
προσέτι καὶ ἡθικὸν τι ὑπεδῆλουν διὰ τῶν εἰρημένων ἐνεργειῶν
τοῦ σπόρου, τὴν μετὰ θάνατον ἀνέγερσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ
τὴν ἐν ἐτέρᾳ κρείττονι ζωῇ μετὰστασιν αὐτῶν, πρὸς ἃ ἀπέδλε-
πον καὶ τὰ ἐν Ἑλευσίνι τελούμενα μυστήρια.

Πλὴν δὲ τῶν εἰρημένων ὑπάτων θεῶν σὺν τῷ χρόνῳ ἐγέ-
νοντο καὶ ἄλλοι ὑποδεέστεροι θεοί, διότι οἱ Ἕλληνες πᾶν ἡθι-
κὸν καὶ καλὸν καὶ πᾶν κακὸν καὶ πᾶν φυσικὸν ἐθεοποίησαν,
οἷον ἡ μὲν τῆς δικαιοσύνης θεὰ ἐκλήθη Θέμις, ἡ δὲ τῆς τίσεως
καὶ ἀνταποδόσεως Νέμεσις, αἱ δὲ τῆς κακῆς συνειδήσεως θεαὶ
Ἑρινύες· ὁμοίως δὲ ἐθεοποιήθη ὁ Οὐρανός, ἡ Γῆ καὶ ἄλλα
φαινόμενα· τῶν δὲ ἀνέμων θεὸς ἦν ὁ Αἴολος, τῆς δ' αὖγῆς θεὰ
ἦν ἡ Ἑως· προσέτι οἱ ποταμοί, αἱ πεδιάδες, τὰ δάση, τὰ δένδρα
καὶ αἱ πηγαὶ καθιερώθησαν θεοῖς, οἷαι ἦσαν αἱ Ὀρεάδες, αἱ
Δρυάδες, αἱ Ναϊάδες, αἱ Νηρηίδες καὶ ἄλλαι.

Τοὺς θεοὺς ἐτίμων καὶ ἐλάτρευον οἱ Ἕλληνες ἐν τοῖς ναοῖς,
ἐν τοῖς βωμοῖς, ἐπὶ τῶν ἑρῶν καὶ ἀλλαχοῦ δι' ἀγαλμάτων, ἀ-
ναθημάτων, δεήσεων, ἀγνισμῶν καὶ ἑορτῶν μετὰ ὀρχήσεων καὶ
πομπῶν. Ἡ δὲ τῶν θεῶν θέλησις ἐδηλοῦτο τοῖς ἀνθρώποις ἐκ
τῶν σφαγίων, τῆς πτήσεως τῶν ὀρνέων καὶ τῶν ὀνείρων. Περὶ
δὲ σπουδαιότερων πραγμάτων ἡρώτων οὗτοι προσερχόμενοι εἰς
τὰ μαντεῖα τοὺς θεοὺς αὐτοὺς διὰ τῶν ἱερέων.

Περὶ τοῦ παρ' Ἑλλήσι κατ' οἶκον βίου.

§ 31. Ὁ κατ' οἶκον βίος τῶν Ἑλλήνων ἦν φυσικὸς καὶ ἀπλοῦς. Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ συζευχθέντες συνέζων ὁμοφρονούντες καὶ διὰ ἀμοιβαίας ἀγάπης τίμιον καὶ εὐφρόσυνον καθιστῶντες τὸν βίον· ἡ μὲν γυνὴ ἐπεμελεῖτο τοῦ οἴκου ἐργαζομένη μετὰ τῶν θεραπαίνων καὶ τῶν δούλων πάντα τὰ οἰκεῖα ἔργα· πολλῶν παρ' Ὀμήρῳ εὐγενῶν γυναικῶν αἱ ἀρεταὶ ἐπαινοῦνται, οἷον ἡ πρὸς τὸν Ἑκτορα τρυφερὰ ἀγάπη τῆς Ἀνδρομάχης, ἡ σωφροσύνη τῆς Πηνελόπης καὶ ἡ πρὸς τὸν Ὀδυσσεῖα παραδειγματικὴ πίστις, ἡ παρθενικὴ εὐσχημοσύνη καὶ κοσμιότης τῆς Ναυσικᾶς καὶ ἄλλων γυναικῶν αἱ ἀρεταί. Τοῦ δὲ ἀνδρὸς ἔργον ἦν τὸ ποιμαίνειν, τὸ γεωργεῖν, τὸ συλλέγειν σῖτον, οἶνον καὶ ἄλλους καρπούς, ἡ ἄλιεῖα, τὸ ἐμπόριον, τὰ κυνηγέσια, ὁ πόλεμος καὶ ἄλλα καὶ ἡ οἰκοδομία. Οἰκοδομοῦν δ' οἰκίας λιθίνους μετὰ εὐρυχώρων θαλάμων, καὶ κατεσκευάζον σκεύη καὶ ἔπιπλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐκ τε ξύλου καὶ μετάλλων πολυτίμων καὶ ἐλέφαντος, οἷον κλῖνας, κλιντήρας, δίφρους, θρόνους, τραπέζας, λύχνους, τρίποδας, ἀμφορεῖς, ἀναθήματα καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ διάφορα (1).

Περὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων.

§ 32. Τὸ πολίτευμα ἦν πατρικὴ βασιλεία, ταύτην ἐκληρονόμει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ πρεσβύτερος τοῦ βασιλέως υἱός. Ἔργον δὲ κύριον τῶν βασιλέων ἦν τὸ θεμιστεύειν κατὰ νόμους καὶ ἔθιμα πάτρια· εἰς σπουδαῖα δὲ συνεβουλευόντο μετὰ τῶν βασιλέων καὶ οἱ εὐγενεῖς· τὰς δὲ βουλὰς αὐτῶν ἐξέφερον εἰς τὰς συνελεύσεις, τὰς ἀγορὰς καλουμένας τοῦ δήμου, ὅστις σιγῶν ἤκουε, καὶ ἐνίοτε ἐξεδήλου τὴν ἀποδοχὴν ἢ μὴ αὐτῶν. Οἱ βασιλεῖς ἐγίνοντο ἡγεμόνες τοῦ στρατοῦ καὶ ἔθουν τὰς ὑπὲρ τοῦ λαοῦ νενομισμένας θυσίας· ἔζων δ' ἀπὸ τῶν προσόδων, ἃς ἐλάμβανον ἀπὸ τινος εὐφόρου τόπου, ὃν οἱ λαοὶ ἀπέκοπτον εἰς αὐτοὺς, καὶ ὃν

(1) Ἰδὲ τὸ περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἔργον μου σελ. 14.

ἐκάλουν τέμενος· ἐλάβανον δὲ καὶ δῶρα ἐκ τῆς λείας καὶ ἐν τοῖς δεῖπνοις μερίδας κρείττονας τῶν τῶν ἄλλων. Ὁ πόλεμος ἐπολεμεῖτο μάλιστα ὑπὸ τῶν βασιλέων καὶ ἀριστέων. Οἱ εὐγενεῖς ἐμάχοντο ἀπὸ τῶν ἀρμάτων, οἱ δ' ἄλλοι ἐλεύθεροι ἄνδρες συνηκολούθουν αὐτοῖς καὶ ἀνδραγαθοῦντες ἐπηνοῦντο. Ἦν δὲ καὶ τις τάξις ἀνδρῶν, ἣτις πολλὰ ἐτιμᾶτο διὰ τε τὰς γνώσεις καὶ τὴν τῶν πραγμάτων πολλὴν πείραν αὐτῶν, τοιοῦτοι δ' ἦσαν οἱ ἱερεῖς, οἱ μάντις, οἱ κήρυκες, οἱ τεχνῖται καὶ οἱ αἰδοί. Ἡ παρὰ Φαίαιζιν ἀποτελουμένη ἀρχὴ ἀπὸ τοῦ βασιλέως Ἀλκίνου καὶ δεκατριῶν διαπρεπῶν ἡγεμόνων αὐτῶν ὑποδηλοῖ τὴν ἥδη ἀρξάμενην ἐλάττωσιν τῆς βασιλικῆς τιμῆς καὶ τὴν ἔξαρσιν τοῦ ἀριστοκρατικοῦ.

Περὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους διαφορῶν συνδέσμων
τῶν Ἑλλήνων.

§ 33. Οἱ Ἕλληνες τῶν μητροπόλεων καὶ τῶν ἀποικιῶν, καίτοι ἦσαν διηρημένοι εἰς πολλὰς καὶ μικρὰς αὐτονόμους πολιτείας, ἐθεώρουν ὅμως ἑαυτοὺς ἐνὸς ἔθνους καὶ ἐκάλουν ἑαυτοὺς ἐνὶ ὀνόματι Ἑλλήνας εἰς ἀντίθεσιν τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ἅτινα οὗτοι καὶ βαρβάρους ἐκάλουν, δι' οὗ ὀνόματος ἐδήλουν τοὺς ἀνελευθέρους καὶ ἀγενεῖς καὶ ἀπαιδεύτους. Πλὴν δὲ τούτων ἀξιολογώτατοι ἕτεροι σύνδεσμοι, οἵτινες ἱκανῶς συνεῖχον πρὸς ἀλλήλους τοὺς Ἕλληνας, ἦσαν αἱ Ἀμφικτυονίαι, τὰ μαντεῖα καὶ οἱ ἀγῶνες.

Ἀμφικτυονίαι μὲν ἦσαν τὴν ἀρχὴν ἐταιρεῖαι ἐθνῶν περὶ ναὸν θεοῦ τινος οἰκούντων, εἰς φυλακὴν καὶ ἐπιμέλειαν αὐτοῦ τοῦ ναοῦ, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα Ἀμφικτύονες ἐγένετο. Ὄνομαστοτέρα δὲ τῶν Ἀμφικτυονιῶν ἦν ἡ ἐν Δελφοῖς, ἣτις καὶ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ἐκαλεῖτο. Δώδεκα δὲ ἦσαν τὰ μετασχόντα τοῦ συνεδρίου τούτου ἔθνη· οἱ Θεσσαλοί, οἱ Βοιωτοί, οἱ Δωριεῖς, οἱ Ἴωνες, οἱ Περραιβοί, οἱ Μάγνητες, οἱ Λοκροί, οἱ Οἰταῖοι, Ἀχαιοὶ οἱ Φθιώται, οἱ Μαλιεῖς, οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Δόλοπες. Ἐκαστον δὲ τῶν εἰρημένων ἐθνῶν ἔπεμπε δύο πρεσβευτάς, Πυλαγόρας καὶ Ἱερομνήμονας ὀνομαζομένους, εἰς τὰς δις τοῦ ἔτους

γινομένας συνόδους, τὸ μὲν ἔαρ εἰς Δελφούς, τὸ δὲ μετόπωρον εἰς τὰς Θερμοπύλας, εἰς τινα κώμην Ἀνθήλην ὀνομαζομένην, ὅπου ἦν ἱερὸν Δήμητρος τῆς Ἀμφικτυονίδος. Ἔργον δὲ τοῦ εἰρημένου Ἀμφικτυονικοῦ συνεδρίου ἦν τὸ προνοεῖν περὶ τῆς σωτηρίας τῶν μετασχουσῶν τοῦ συνεδρίου πόλεων, καὶ διαλύειν τὰς πρὸς ἀλλήλας πολέμους· τὸ ἐπιμελεῖσθαι περὶ τοῦ ἱεροῦ, ἐν ᾧ ἀπέκειντο πολλὰ καὶ χρήματα καὶ ἀναθήματα, καὶ τῶν τελοουμένων Πυθίων, ὥς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ὅρκου τῶν Ἀμφικτυόνων.

Περὶ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν.

§ 34. Ἐν Ἑλλάδι ἦσαν πολλὰ μαντεῖα, ὧν τὸ ὀνομαστότατον ἦν τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος· ἔκειτο δὲ τοῦτο εἰς τὰς ὑπωρεῖας τοῦ Παρνασοῦ, ὅπου ἦν κοῖλον ἄντρον κατὰ βάθους οὐχὶ πολὺ εὐρύστομον· ἐξ αὐτοῦ δ' ἀνεφέρετο πνεῦμα ἐνθουσιαστικόν· ὑπὲρ δὲ τοῦ στόματος ἔκειτο τρίπους ὑψηλός, ἐφ' οὗ ἀνέβαιναν ἡ Πυθία καὶ ἐξέρριπτεν, ἐμμανῆς καὶ παράφορος ὑφ' οὗ ἐδέχετο πνεύματος γενομένη, λέξεις τινάς, ἃς οἱ ἱερεῖς τοῦ μαντείου ἐνέτεινον ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς μέτρον. Ἐκ τῶν εὐφροσυνῶν, ἐπιτηδαιοτάτων καὶ αἰνιγματωδῶν ἀποκρίσεων τοῦ μαντείου εἰκάζουσιν οἱ ἀρχαιολόγοι, ὅτι οἱ ὑπουργοὶ τοῦ ἱεροῦ εἶχον ἀκριβεῖς καὶ ἱστορικὰς γνώσεις, καὶ γεωγραφικὰς καὶ θεολογικὰς, καὶ ἐμάνθανον τὰ καθ' ἑκάστην γινόμενα οὐ μόνον ἐν ταῖς πόλεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπιφανεστάτοις οἰκοῖς παρὰ κατασκόπων, οὓς εἶχον ἀπανταχοῦ· ὅπως καὶ ἂν ᾗ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ἐνομιζέτο τὸ ἀψευδέστατον, καὶ ἐτιμᾶτο πολὺ· οὐδεμίαν οἱ Ἕλληνας ἐπεχείρουν ἐπιχείρησιν ἄνευ τῆς συμβουλῆς τῆς Πυθίας, οὐδεμίαν ἐστέλλετο ἀποικίαν ἄνευ τῆς συναινέσεως αὐτῆς· καθόλου δὲ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν προὐκάλει τοὺς Ἕλληνας εἰς ἡμερότητα καὶ σωφρονισμόν καὶ διέλυε τὰς πρὸς ἀλλήλους ἔχθρας καὶ πολέμους. Οὐ μόνον δὲ οἱ Ἕλληνες ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ Ἕλληνες ἡρώτων τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, φέροντες πολλὰ καὶ τίμια δῶρα, ἐξ ὧν τὸ μαντεῖον ἐγένετο πολυχρήματον. Ὅτε δὲ διεφθάρησαν οἱ Ἕλληνες συνδιεφθάρη καὶ τὸ μαντεῖον, καὶ ἐγένετο δοῦλον τῶν ἐν Ἑλλάδι φατριῶν.

Περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀγῶνων καὶ πανηγύρεων.

§ 35. Αἱ θρησκευτικαὶ ἑορταὶ πόλεων τινων παρέσχον ἐκ παλαιότητας ἀφορμὴν εἰς εὐφροσύνας· παιδιὰς καὶ εἰς ἀγῶνας. Τοιαῦται εὐφρόσυνοι πανηγύρεις πολλαὶ ἐτελοῦντο ἐν Ἑλλάδι, ὧν μέτοχοι ἐγίνοντο μόνοι οἱ περίοικοι τῆς χώρας. Ἐκ τούτων δὲ τέσσαρες σὺν τῷ χρόνῳ κατεστάθησαν πανελλήνιοι πανηγύρεις τὰ Ὀλύμπια, τὰ Νέμεα, τὰ Ἰσθμια καὶ τὰ Πύθια· καὶ τούτων ὀνομαστότερα ἦσαν τὰ Ὀλύμπια, ἅτινα ἐτελοῦντο εἰς τὸν Δία ἐν τῇ ἐν Ἡλίδι τερπνῇ πεδίῳ τῆς Ὀλυμπίας, ὅπου ὑπῆρχε τὸ ἐξ ἀγριελαιῶν ἱερὸν ἄλσος τῆς Ἀλτῆς, ἐν ᾗ πολλὰ καὶ καλὰ ἦσαν μνημεῖα, οἶον ναοί, βωμοί, ἀνδριάντες καὶ ὁ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς τοῦ Διός, ἐν ᾗ ἴστατο τὸ ὑπὸ τοῦ Φειδίου πεποιημένον θαυμαστὸν ἄγαλμα αὐτοῦ, τὰ παρὰ τῶν πόλεων ἀποστελλόμενα τίμια ἀφιερώματα, τὸ γυμνάσιον, ἡ παλαίστρα, ὁ ἵπποδρομος, τὸ στάδιον καὶ ἄλλα (1). Ὁ χρόνος τῆς ἱδρύσεως τῶν Ὀλυμπίων ἀναφέρεται εἰς τοὺς μυθικοὺς χρόνους. Οἱ μὲν λέγουσιν ὅτι ὑπὸ τοῦ Διὸς αὐτοῦ ἱδρύθησαν τὰ Ὀλύμπια, οἱ δὲ ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους· ἀνιδρύθησαν δὲ ταῦτα πάλιν ὑπὸ τοῦ Ἰφίτου τοῦ βασιλέως τῆς Ἡλίδος, συνεργούντος καὶ τοῦ τούτου συγχρόνου Λυκούργου τοῦ νομοθέτου.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἐτελοῦντο οἱ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγῶνες νόμος ἦν ἅπασα ἡ Ἑλλὰς νὰ εἰρηνεύῃ. Ἡ Ἥλις αὕτῃ ἦν ἱερά,

(1) Πολλὰ καὶ θαυμαστά ἔργα ἔκλειντο ἐν τῇ Ὀλυμπίᾳ, ὧν πολλὰ μὲν ἐσολήθησαν, ἄλλα δὲ ὑπὸ τοῦ χρόνου κατεστράφησαν καὶ πολλὰ κατεκάλυψαν αἱ προσχώσεις τοῦ Ἀχελψοῦ μάλιστα, διό δὲ ἄλλοι ἄλλοτε φιλόρραχοι ἐπεχείρησαν ἀνασκαφὰς ἐν τῇ Ὀλυμπίᾳ, ἐν οἷς οἱ Γάλλοι ἐν ἔτει 1829 (Expédition de Morée), οἵτινες σκάπτοντες ἀνεκάλυψαν τινὰς τῶν μετοπῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Διός, αἵτινες νῦν κεῖνται ἐν τῇ ἐν Λούδρῳ μουσεῖῳ· ἀλλὰ φιλοτίμους ἀνασκαφὰς ἐπεχείρησαν πρό μικροῦ γνώριμοι Γερμανοί, ἐν οἷς ὁ ὀνομαστός ἀρχαιολόγος καὶ ἐμὸς ἐν Βερολίῳ καθηγητὴς Ἑρνέστος Κούρτιος, ἐν προθύμῳ συνέδραμεν ἡ γερμανικὴ αὐτοκρατορία. Τούτου λοιπὸν ἐπιστατούντος καὶ ἄλλων γνωρίμων ἐν Βερολίῳ ἀρχαιολόγων συνεπιλαμβανομένων τοῦ ἔργου ἐγένοντο γενναῖαι ἀνασκαφαὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1874, ἐξ ὧν πολλὰ ἀρχαῖα ἔργα ἀνεκαλύφθησαν, καὶ πολὺ ἐξ αὐτῶν ὠφελήθη ἡ τοπογραφία μάλιστα καὶ ἡ τέχνη.

καὶ εἰς οὐδένα ἐπετρέπετο οὐ μόνον πόλεμον κατ' αὐτῆς νὰ πολεμήσῃ, ἀλλ' οὐδ' ἐνοπλος νὰ διέλθῃ δι' αὐτῆς. Ἐτελοῦντο δὲ τὰ Ὀλυμπία κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος περὶ τὴν πρώτην πανσέληνον μετὰ τὸ θερινὸν ἡλιοστάσιον, περὶ τὴν 23 Ἰουλίου καθ' ἡμᾶς. Ἀπὸ τοῦ 776 π. Χ. ὅτε λέγεται ὅτι ἐνίκησεν ὁ ἐξ Ἡλίδος Κόροιβος, ἤρξαντο νὰ ἀναγράφωσι τὰ ὀνόματα τῶν ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις νικησάντων, καὶ οὕτω καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κατ' Ὀλυμπιάδας χρονολογίας, ἧς ἡ χρῆσις ἐγένετο κοινὴ παρ' Ἑλλήσιν ἀπὸ τῶν χρόνων μάλιστα τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, διότι πρὸ ταύτης αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις ἐχρονολογοῦν κατὰ τὰς μεγίστας αὐτῶν ἀρχάς. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ὠνόμαζον τὸ ἔτος ἐκ τοῦ πρώτου ἀρχοντος τοῦ καλουμένου ἐπωνύμου, οἱ δὲ Σπαρτιαῖται ἐκ τῶν βασιλέων καὶ ὕστερον ἐκ τοῦ πρώτου τῶν ἐφόρων· οἱ δὲ Ἀργεῖοι ἐκ τῆς ἱερείας τῆς Ἡρας, ἄλλοι δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐξ ἄλλων. Πρὸς τούτοις συνεχέετο παρ' Ἑλλήσιν ἡ χρονολογία διὰ τε τῆς διαφοροῦ διαιρέσεως καὶ ὀνομασίας καὶ μεγέθους τῶν μηνῶν καὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἤρχετο τὸ ἔτος. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ὀλίγαι πόλεις μετεῖχον τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, ὕστερον δὲ πλείονες, ἀπὸ δὲ τῆς 40 Ὀλυμπιάδος κοινωνοὶ αὐτῶν ἐγίνοντο καὶ οἱ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ οἱ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ Ἕλληνες. Ἐξεκλείοντο δὲ τῆς πανηγύρεως οἱ ἄγαμοι, οἱ ἀσεβεῖς καὶ οἱ φρονεῖς· θεαταὶ ὅμως τῶν ἀγώνων ἐγίνοντο καὶ οἱ μὴ Ἕλληνες. Ὀνομαστά δὲ ἀθλήματα καὶ ἀγωνίσματα ἦσαν τὰ ἐξῆς. Ὁ δρόμος, ἡ πάλη, ἡ πυγμὴ, ἡ δισκοβολία, τὸ ἄλμα, τὸ εἰς τοὺς μεγάλους ἀγῶνας εἰσαχθὲν ὕστερον ὀνομαστὸν πένταθλον, ἐν ᾧ ἀπεφαίνετο τὸ θερμὸν καὶ ἀνδρῶδες καὶ καθόλου θαυμαστή τις εὐεξία τῶν ἀμιλλωμένων καὶ τὸ κατὰ τὴν 33 Ὀλυμπιάδα εἰσαχθὲν δεινὸν καὶ ἐπικίνδυνον παγκράτιον. Προσέτι καὶ ἵππων ἐτελοῦντο ἀγῶνες καὶ ἄρμάτων τεθρίππων καὶ συνωρίδων (1). Ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ πολὺ πρὶν συνήγοντο οἱ θεαταὶ εἰς τὸ στάδιον καὶ τὸν ἱππόδρομον, ἵνα καταλάβωσι καλὰς θέ-

(1) Ἰδὲ τὸ περὶ τοῦ ἰδιωτ. βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἔργον μου σελ 81.

σεις. Θεώμενοι δὲ οὗτοι προθύμως ὑπέμενον καὶ δίψαν καὶ πείναν καὶ ἐνοχλήσεις ἐκ τοῦ πολλοῦ κονιορτοῦ καὶ πᾶσαν ταλαιπωρίαν μέχρις οὗ ἴδωσι τὸν νικητὴν. Τὸ ἄθλον δὲ ἦν στέφανος ἐλαίας, ὃν περιέθετε περὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ νικητοῦ εἰς τῶν Ἑλλανοδικῶν, τοιοῦτοι δ' ἐγίνοντο ἐκ τῶν Ἑλλείων. Ὡς δ' ἐστέφετο ὁ Ὀλυμπιονίκης καὶ ὁ κήρυξ ἐκήρυσσε τὸ ὄνομα τοῦ νικητοῦ, τοῦ πατρὸς καὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, τότε ἄπλετος ἡγεῖρετο εὐφημία καὶ ἔπαινος τῶν θεατῶν καὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀντήχει τὸ ὄνομα τούτου, καὶ ὁ αὐτὸς πολλῶν ὕστερον ἡξιοῦτο τιμῶν. Πολυτιμότερον, καθόλου εἰπεῖν, χρῆμα ἐνομίζετο ὁ εἰρημένος στέφανος. Διηγοῦνται ὅτι γέρων πατήρ ἰδὼν ἐν Ὀλυμπίοις τὸν υἱὸν νικήσαντα καὶ φοροῦντα τὸν πολύτιμον στέφανον ἐκ τῆς χαρᾶς ἐξέπνευσεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τοῦ υἱοῦ.

Ἀπὸ τῆς πέμπτης ἤδη ἑκατονταετηριδος π. Χ. ἤρξαντο νὰ γίνωνται ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις καὶ ἀναγνώσματα ἱστορικὰ καὶ ποιητικὰ καὶ ἐπιδείξεις λόγων καὶ τεχνουργημάτων. Οἱ νικῶντες δὲ μὴ οὐδὲν ἄλλο ἐλάμβανον ἄθλον εἰμὴ τὴν ἀποδοχὴν καὶ τὸν ἔπαινον ἀπάσης τῆς πανηγύρεως.

Πλὴν δὲ τῶν Ὀλυμπίων ἐτελοῦντο καὶ ἄλλοι ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀγῶνες, οἷον τὰ Πύθια, τὰ Ἰσθμια καὶ τὰ Νέμεα. Ἐν τοῖς ἀγῶσι τούτοις πιθανῶς ἦσαν αἱ αὐταὶ καὶ αἱ ἐν τοῖς Ὀλυμπίοις διατάξεις. Καὶ τὰ μὲν Πύθια ἐτελοῦντο τῇ Ἀπόλλωνι παρὰ τοὺς Δελφοὺς κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος, τὰ δὲ Ἰσθμια τῇ Ποσειδῶνι ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου, καὶ τὰ Νέμεα τῇ Διὶ παρὰ τὴν Νεμέαν, ὁ δὲ ἐν Δελφοῖς νικῶν ἐλάμβανε στέφανον δάφνης, ὁ δὲ ἐν Νεμέᾳ ἢ ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ στέφανον ἐκ κισσοῦ ἢ ἐκ πίτυος.

Περὶ τῆς Σπάρτης καὶ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου.

§ 36. Προείπομεν ἤδη ὅτι δύο φύλα κατὰ τὴν εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰσβολὴν τῶν Δωριέων διεκρίθησαν ἐν τῇ Ἑλλάδι πολὺ ἀλλήλων διαφέροντα καὶ κατὰ τὸν πολιτικὸν καὶ κατὰ τὸν ἰδιωτικὸν βίον, τὰ τῶν Δωριέων, ὧν ἔδρα ἦν ἡ Σπάρτη, καὶ τὰ

τῶν Ἰώνων, ὧν ἔδρα ἦσαν αἱ Ἀθῆναι. Εἰς τὰς δύο ταύτας μάλιστα πόλεις περιστρέφονται τὰ Ἑλληνικά.

Τὴν Σπάρτην ἄσημὸν τινα τὴν ἀρχὴν πόλιν οὖσαν κατέστησαν οἱ Δωριεῖς ἔδραν τῆς ὑπ' αὐτῶν κατακτηθείσης Λακωνικῆς, ἣν ὁμοῦς κατέσχον μετὰ δυσχερεῖς καὶ πολυχρονίους πολέμους πρὸς τοὺς παλαιοὺς κατοικοὺς τῆς χώρας, τοὺς Ἀχαιοὺς, οἵτινες ἐβρώμενος ἐπολέμουν ἀπὸ τῶν ὀχυρῶν αὐτῶν πόλεων. Ἐπὶ μακρότερον δὲ ἀντέστησαν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως Ἐλους, τῆς τέλος ἀλούσης ὑπετάγη τελείως ἡ Λακωνικῇ. Ἐπομένως τρεῖς διεκρίθησαν τάξεις κατοίκων ἐν τῇ Λακωνικῇ· πρώτη ἦν ἡ τῶν Δωριέων, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν ἰδίως τάξιν τῶν ἀρχόντων, καὶ ὡς κάτοικοι τῆς Σπάρτης ὠνομάζοντο ἑξαιρέτως Σπαρτιάται· δευτέρα δ' ἦν ἡ τῶν διὰ συνθήκης ὑποταγέντων Ἀχαιῶν, οἵτινες εἶχον τὴν κτῆσιν αὐτῶν, καὶ ἦσαν ἐλεύθεροι δημόται, ἀλλ' ἐτέλουν φόρον τοῖς Δωριεῦσι καὶ οὐδὲν μετεῖχον τῶν ἀρχῶν. Οὗτοι κατέφκον τὴν περὶ τὴν Σπάρτην χώραν, ἀφ' οὗ καὶ ἐκαλοῦντο περίοικοι. Τὴν δὲ τρίτην τάξιν ἀπετέλουν οἱ Εἰλωτες, ὁ λαὸς δηλαδὴ τῶν διὰ πολέμου κατακτηθεισῶν πόλεων, ὅθεν καὶ ὠνομάσθησαν κατὰ τινὰς τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν οὐχὶ ἐκ τῆς πόλεως Ἐλους, ἀλλ' ἐκ τοῦ ῥήματος ἐλεῖν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ χώρα ὑπὸ τῶν πολυχρονίων πολέμων ἡγριώθη, καὶ ὑπὸ τῆς διχονοίας τῶν δύο βασιλείων τῆς Σπάρτης, ἐξ ὧν οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ Προκλέους Προκλείδαι ὠνομάζοντο, οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀγίδος τοῦ υἱοῦ τοῦ Εὐρυσθέους Ἀγίδαι, ἐκακοῦτο καὶ ἐστασίαζε καὶ κίνδυνον πολὺν ἐκινδύνευεν, ὁ Λυκοῦργος ἀνὴρ πολλὰ φιλόπατρις καὶ δίκαιος ἔσωσε τὴν Σπάρτην ἀντικαταστήσας τὴν τάξιν διὰ νόμων καλῶν καὶ θαυμαστῶν. Τὰ περὶ Λυκοῦργου εἰσὶ τὰ πλείστα μυθώδη καὶ ἄδηλα. Ἦν δὲ συντόμως ὁ Λυκοῦργος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης, τοῦ Προκλείδου Εὐνόμου, ὃν δολοφονηθέντα διεδέχθη ὁ πρεσβύτερος υἱὸς Πολυδεύκης, ἀποθανόντος δὲ μετ' ὀλίγον καὶ τούτου ἀτέκνου ἔλαβε τὴν βασιλείαν ὁ ἀδελφὸς Λυκοῦργος· ὡς ὅμως οὗτος ἔχουσαν ἔτι ἡ χήρα τοῦ ἀδελφοῦ ἦν ἐγκυος, ἐδήλωσεν ὅτι, ἂν γεννηθῇ ἄρρεν, αὐτὸς θέλει διοικῆσαι ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνέψιου· ἀλλ' ἡ χήρα φιλόδοξος οὖσα ὑπέσχετο αὐτῇ κρυφίως

νά διαφθείρῃ τὸ βρέφος, ἂν συναινῇ νά λάβῃ αὐτὴν γυναῖκα.
 Ὁ Λυκοῦργος ἐδδελύχθη μὲν ἀκούσας τὸ ἀνόσιον πρόβλημα,
 ὑπεκρίθη ὅμως ὅτι συναινεῖ. Ἰνα δὲ μὴ ἡ γονὴ προλαβοῦσα
 διαφθείρῃ τὸ τέκνον, ἔστειλεν οὗτος κρυφίως φύλακας τῆς μη-
 τρὸς παραγγελίας, ἂν γεννηθῇ ἄρῃεν, νά τὸ κομίσωσι πρὸς αὐ-
 τόν. Ἐδείπνει λοιπὸν ὁ Λυκοῦργος μετὰ τῶν ἀρχόντων, ὅτε οἱ
 ὑπηρετὰι ἐκόμισαν πρὸς αὐτὸν τὸ παιδίον· ὅπερ οὗτος ἀναλαβὼν
 εἶπε περιχαρὲς πρὸς τοὺς παρόντας· βασιλεὺς ὑμῖν ἐγεννήθη,
 ὃ Σπαρτιάται, καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Χαρίλαον, ἥτοι χαρὰν λαοῦ.
 Τοῦντεῦθεν διετελεί διοικῶν τὰ τῆς πόλεως ὡς πρόδικος τοῦ
 ἀνεψιοῦ Χαριλάου. Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον λέγεται ὅτι ἐγένε-
 νετο ἡ Ἰθρυσίς τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων καὶ ἡ ἐκχειρία τῆς
 Πελοποννήσου. Καί τοι ὁ Λυκοῦργος ἐπαινέτῳς διψκει, ἡναγ-
 κάσθῃ ὅμως νά καταλίπῃ τὴν Σπάρτην φοβούμενος τὴν ὀργὴν
 τῆς βασιλείας καὶ τὰς διαβολὰς τῶν ταύτης οἰκείων καὶ συγ-
 γενῶν, οἵτινες πάντα τὰ ἀκίνητα ἐκίνουν νά καταδείξωσι τὸν
 Λυκοῦργον κακὸν καὶ ὑποπτον. Καὶ πρῶτον μὲν ἦλθεν ὁ Λυ-
 κοῦργος εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ἐξετάσας τὰ τῶν Κρητῶν ὁρω-
 κά ἐθιμα παρέλαβέ τινα, ἀπὸ δὲ τῆς Κρήτης μετέβη εἰς τὴν
 Ἰωνίαν, ὅπου εὗρε τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου, ἀπὸ δὲ τῆς Ἰωνίας
 μετέβη εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ ἀλλαχοῦ καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας αὐ-
 τὰς, ὡς λέγουσι. Δέκα δ' ἔτη ὕστερον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν
 Σπάρτην προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες πολλὰ ἐκα-
 κοῦντο ὑπὸ ἐμφυλίων στάσεων καὶ ἀνομιῶν, ὅπως σώσῃ τὴν
 Σπάρτην ἀπὸ τοῦ κινδύνου. Ὁ Λυκοῦργος λοιπὸν ἐλθὼν ἐσχέ-
 φθη μετὰ τινων τῶν προῦχόντων τῆς Σπάρτης πρὸς ἀποκα-
 τάστασιν τῆς τάξεως νά θέσῃ νόμους, οἵτινες νά θεμελιῶνται
 ἐπὶ τὰ ὁρωκὰ νόμιμα καὶ τὰ ὁρωκὰ ἥθη καὶ ἐθιμα· ἀλλὰ
 πρὶν ὁ Λυκοῦργος ἐπιχειρήσῃ τὸ ἔργον μετέβη εἰς τοὺς Δελ-
 φούς, ἵνα ἀκούσῃ τὴν περὶ τῶν νόμων αὐτοῦ γνώμην τοῦ Ἀ-
 πόλλωνος, τοῦ προστάτου θεοῦ τῶν Ὀρωίων, ὁ δὲ τὸν μὲν
 Λυκοῦργον ἐρωτῶντὰ ἀπεκάλεσεν εὐθὺς θεοφιλῇ καὶ θεὸν
 μᾶλλον ἢ ἄνθρωπον, τὴν δὲ νομοθεσίαν αὐτοῦ ἀρίστην.

Κατὰ τὴν ἀνανέωσιν λοιπὸν τῶν παλαιῶν ὁρωικῶν νομίμων
 αἵτινα ὁ Λυκοῦργος μετεβρύθμισε κατὰ τοὺς τότε καιροὺς,

οἱ μὲν περίοικοι ἦσαν ἐλεύθεροι πολῖται, μετεῖχον τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων καὶ εἶχον ἴδια κοινά, ἐπολιτεύοντο κατὰ τὸν δωρικὸν τρόπον καὶ ἐτέλουν φόρον τοῖς Δωριεῦσιν, ἀλλ' οὐδόλως μετεῖχον τῶν ἀρχῶν. Οὗτοι εἰργάζοντο, ἐνεπορεύοντο καὶ καθόλου κατεγίνοντο εἰς τὰς τέχνας, ἀφ' ὧν ἀπέχετε τελείως ὁ Σπαρτιάτης. Ἐν πολέμῳ δὲ ἠκολούθουν καὶ οἱ περίοικοι μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν οἱ μὲν ὡς φίλοι, οἱ δὲ εὐπορώτεροι ὡς ὀπίται καὶ ἐπολέμουν γενναίως ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ Σπαρτιάται. Οἱ περὶ τὴν Σπάρτην κατοικοῦντες οὗτοι Ἀχαιοὶ ὠνομάζοντο καὶ Λακεδαιμόνιοι καθὼς καὶ οἱ Σπαρτιάται αὐτοί· τὸ δὲ ὄνομα Λάκωνες ἐδόχλου πάντας τοὺς κατοίκους τῆς Λακωνικῆς.

Οἱ δ' Εἰλωτες ἦσαν δοῦλοι τοῦ κοινοῦ, καὶ παρὰ τῆς πόλεως ἐδίδοντο πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας εἰς καλλιεργίαν τῶν τούτων κτημάτων, ἀφ' ὧν ἀπέφερον πρὸς τοὺς κυρίους ὠρισμένον μέτρον σίτου, οἴνου καὶ ἐλαίου, τὸ δὲ περισσεῦον ἐκέρδιζον οὗτοι, οὐ ἔνεκα καὶ πολὺ ἐπεμελοῦντο τῆς γεωργίας οἱ Εἰλωτες, διότι ἐκ τῆς εὐφορίας τῶν ἀγρῶν πολλοὶ τούτων οὐχὶ μικροῦ λόγου περιουσίαν ἀπέκτων. Εἶχον δὲ οἱ Εἰλωτες ἰδίας κατοικίας καὶ ὠρισμένας ὑπηρεσίας καὶ λειτουργίας. Ἐν πολέμῳ δὲ συνηκολούθουν μετὰ τῶν κυρίων ὀπλισμένοι μετὰ σφενδονῶν καὶ τόξων, ἐνίοτε δὲ καὶ βαρέως ὀπλισμένοι καὶ ἀνδραγαθοῦντες ἐγίνοντο ἐλεύθεροι. Συνήθως δὲ ἐπτά Εἰλωτες ἠκολούθουν μεθ' ἑνὸς Σπαρτιάτου, ὡς ἐν Πλαταιαῖς, ὅπου 5000 Σπαρτιάται μετὰ 35000 Εἰλώτων ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Μήδους. Οὐδενὶ τῶν Σπαρτιατῶν ἦν συγκεχωρημένον νὰ ἐλευθερώσῃ ἢ πωλήσῃ οὐς ἔδωκεν αὐτῷ ἢ πόλις Εἰλωτας, τοῦτο δ' ἐγίνετο μόνον διὰ βουλευμάτος καὶ οἱ οὕτω ἐλευθερωθέντες ἐκαλοῦντο νεοδαμώδεις. Πρὸς τοὺς Εἰλωτας οἱ Σπαρτιάται προσεφέροντο οὐχὶ τοσοῦτον ἀπανθρώπως, ὥς τινες τῶν μεταγενεστέρων ἱστορικῶν ἱστοροῦσιν. Ἦν ναι ἡ κρυπτία ἀπηνῆς καὶ ἀπάνθρωπος καταδιωγμὸς καὶ φόνος τῶν Εἰλώτων, ἀλλὰ διετάσσετο αὕτη ὑπὸ τῆς πολιτείας πρὸς ἀσκήσιν τῶν νέων πολεμιστῶν, μάλιστα δὲ πρὸς τὴν κοινὴν ἀσφάλειαν, διότι φοβερὸν ἦν τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ Λακωνικῇ οἰκούντων Εἰλώτων καὶ ἐπίβουλον τοῖς Σπαρτιάταις.

Ἐκτὸς δὲ τῶν Εἰλώτων ἦσαν ἐν τῇ Λακωνικῇ καὶ δοῦλοι ἀργυρώνητοι, οὓς ὁμῶς μετεχειρίζοντο οἱ περίοικοι, διότι Εἰλωτας οὗτοι δὲν εἶχον.

Οἱ δὲ Σπαρτιάται ἦσαν πάντες ὁμοιοί, ἀπετέλουν τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν καὶ ἀρχόντων τῆς χώρας, ἀπείχον πάσης βαναύσου ἐργασίας, διέτριβον περὶ τὰ κυνηγέσια καὶ ἤσκουν τὰ περὶ τὸν πόλεμον. Διηροῦντο δ' οἱ Σπαρτιάται, ὥς καὶ οἱ κάτοικοι πάσης πόλεως δωρικῆς, εἰς τρεῖς φυλάς, εἰς τὴν τῶν Ὑλλέων, τὴν τῶν Δυμάνων καὶ τὴν τῶν Παμφύλων· διὰ τὴν εἰς τρία ταύτην διαίρουν τῶν Δωριέων καλεῖ καὶ ὁ Ὅμηρος τούτους τριχάϊκας⁽¹⁾· ἐκάστη δὲ πάλιν φυλὴ διηρεῖτο εἰς δέκα ὠδᾶς, ἐκάστη δὲ ὠδὴ εἰς τριάκοντα γένη, ἕκαστον δὲ γένος εἰς δέκα οἴκους.

Ἐξοχώτατοι τῆς πολιτείας ἄρχοντες ἦσαν οἱ ἀπὸ Ἑρακλειδῶν καταγόμενοι· δύο βασιλεῖς· οὗτοι εἶχον πολλὴν δύναμιν καὶ πολλὰ ἐτιμῶντο ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, εἶχον τὴν ἱερωσύνην τοῦ Διὸς τοῦ οὐρανίου καὶ τοῦ Διὸς τοῦ Λακεδαιμονίου· ἐγίνοντο ἡγεμόνες αὐτοκράτορες τοῦ στρατοῦ καὶ ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ εἶχον ἐξουσίαν νὰ καταδικάζωσιν εἰς θάνατον καὶ νὰ ἀπολύωσι τοῦτου πάντα ἄνευ δικαστηρίου, ἐπιστρέφοντες ὁμῶς ἐκ τοῦ πολέμου ἦσαν ὑπεύθυνοι τῶν πράξεων αὐτῶν. Οἱ βασιλεῖς ἦσαν μέλη τῆς γερουσίας, προῆδρευον ταύτης καὶ ἐν ταῖς συνελεύσεσι προηγόρευον καὶ ἐξέφερον τὰ προβουλευμένα. Ἐζῶν δὲ οἱ βασιλεῖς ἀφ' ὧν ἡ Σπάρτη ἀπέτεμεν αὐτοῖς γαιῶν, ὡς ἐκαλλιέργουν οἱ περίοικοι· προσέτι δὲ καὶ δωρεὰς πολλὰς καὶ ἄλλας ἐλάμβανον οὗτοι καὶ ἀποθνήσκοντας λαμπρῶς ἐκῆδευον οἱ Σπαρτιάται, καὶ ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς περίοικοι καὶ Εἰλωτες ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐπένθουν.

Ἡ δὲ γερουσία ἀπετελεῖτο ἐξ 28 γερόντων, οὓς ἐξέλεγεν ἰσοβίως ὁ δῆμος ἐν ταῖς συνελεύσεσιν ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων οἰκῶν· προσὸν δὲ τῶν γερόντων ἦν ἡλικία ἐξήκοντα ἐτῶν, ἡθὺς ἀμεμπτον καὶ βίος χρηστός· μετὰ τῶν 28 γερόντων συνηδρίαζον, ὥς εἴρηται, καὶ οἱ δύο βασιλεῖς, ὥστε τὴν γερουσίαν ἀπετέλουν τριάκοντα ἄνδρες, οὗτοι προεβουλευόντο περὶ πάν-

(1) Ἰδὲ Ὅμηρου Ὀδυσ. Τ. 175.

των τῶν τῆς πολιτείας. Ἡ γερουσία ἦν τὸ ἀνώτατον δικαστήριον, ὅπερ κατεδίκαζε πάντα κακὸν πολίτην εἰς ἀτιμίαν καὶ εἰς θάνατον, καὶ ὁ ἔφορος τῶν ἡθῶν τῶν πολιτῶν.

Αἱ δὲ συνελεύσεις τοῦ δήμου ἐγίνοντο κατὰ πᾶσαν πανσέληνον μεταξὺ τοῦ ποταμίου Κνακίωνος καὶ τῆς γεφύρας Βαθύκας· κοινωνοὶ δὲ αὐτῶν ἐγίνοντο πάντες οἱ ἡλικίαν 30 ἐτῶν ἔχοντες Σπαρτιάται. Ἐν τῇ συνελεύσει εἰσεφέροντο ὑπὸ τῶν γερουσιαστῶν τὰ προβουλευμάτα αὐτῶν περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, περὶ νόμων, περὶ ἀπελευθερώσεως Ἑλλήνων καὶ περὶ ἄλλων πολιτικῶν πραγμάτων, περὶ ὧν ὁ δῆμος ἡσύχως ἤκουε τοὺς ἄρχοντας συντόμως λέγοντας καὶ συμβουλευοντας, καὶ ἐδήλου τὴν ὑπὲρ ἢ τὴν κατὰ τῶν προβουλευμάτων γνώμην αἰετῇ καὶ οὐ ψήφῳ.»

Ἰδιαίτιστα δ' ἐν τῇ Σπάρτῃ ἀρχὴ ἦν ἡ τῶν Ἐφόρων· ἦσαν δὲ οὗτοι πέντε ὑπὸ τοῦ δήμου ἐπὶ ἓν ἔτος ἐκλεγόμενοι ἄρχοντες, οἵτινες εἶχον τὰ πρῶτα ἀστυνομικὴν τινα ἐξουσίαν, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἡβδήθη αὐτῇ τοσοῦτον, ὥστε κατέστη ἀπὸ τοῦ βασιλέως μάλιστα Θεοπόμπου ἔτει 757 π. Χ. δύναμις ἰσχυρά· διότι οἱ Ἐφοροὶ πάντας τοὺς ἄρχοντας τῆς πολιτείας ὑπόπτους γενομένους, καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἐφόρους τοῦ παρελθόντος ἔτους πλὴν τῶν γερουσιαστῶν, προσεκάλουν νὰ ἀπολογηθῶσι πρὸ αὐτῶν· ὕστερον δὲ καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς ἀνομοῦντας περὶ τὰ πολιτικὰ ἐδίκαζον μετὰ τῶν γερόντων καὶ εἰς θάνατον πολυλάκις κατεδίκαζον αὐτούς. Ἐν τῇ Σπάρτῃ οἱ Ἐφοροὶ συνήθρευον καθ' ἑκάστην ἐν ἰδίῳ κτιρίῳ, ὅπου συνεδεῖπνον καὶ ἐξένιζον πρεσβευτὰς ἄλλων πόλεων. Οἱ Ἐφοροὶ συνεκάλουν τὸν δῆμον εἰς τὴν συνέλευσιν, εἰσέφερον εἰς αὐτὴν τὰ βουλευτάτα ἅτινα ὁ δῆμος ἐπεψήφισεν, ἐκήρυσσον πόλεμον καὶ ἐποίουν εἰρήνην καὶ συνθήκας, ὁμνύοντες αὐτοὶ καὶ ὑπογράφοντες αὐτάς, ὥριζον τὸ πλῆθος τοῦ ἀποστελλομένου εἰς πόλεμον στρατοῦ καὶ ἐξέλεγον τοὺς στρατηγούς, πρὸς οὓς ἔπεμπον οὗτοι παραγγελίας καὶ διαταγὰς διὰ τῆς σκυτάλης. Ἦν δὲ ἡ σκυτάλη μακρόν τι καὶ στρογγύλον ξύλον, ὅπερ ἐτέμνετο εἰς δύο, ὥστε καλῶς νὰ ἐφαρμύζωνται πρὸς ἀλλήλας αἱ τομαί· τούτων τὸ μὲν ἐδίδοσαν οἱ Ἐφοροὶ πρὸς τὸν ἐκπεμπόμενον στρατηγόν, τὸ δ' ἔ-

τερον κατεῖχον αὐτοί. Ὅτε λοιπὸν οὗτοι ἤθελον νὰ μηνύσωσι τι περιεῖλισσον στενὸν ἱμάντα περὶ τὸ παρ' αὐτοῖς ξύλον καὶ κατέγραφον ὅ,τι ἀπόρρητον ἤθελον νὰ δηλώσωσιν εἰς τὸν στρατηγόν. Ὁ δὲ λαβὼν τὸν ἱμάντα περιεῖλισσε περὶ τὸ παρ' αὐτῷ ξύλον καὶ ἀνεγίνωσκε τὰ γεγραμμένα, οἷς παραχρῆμα οὗτος ἐπέειπετο (1). Ὑστερον δὲ δύο τῶν Ἐφόρων ἠκολούθουν ἐν πολέμῳ μετὰ τοῦ βασιλέως ὡς σύμβουλοι. Τέλος οἱ Ἐφοροὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπαχθεῖς καὶ ἄπληστοι γενόμενοι συνετέλεσαν εἰς τὴν διαφθορὰν τῶν παλαιῶν δωρικῶν νομίμων καὶ εἰς τὴν ἀπώλειαν τῆς Σπάρτης, ὡς τοῦτο προεδήλωσε καὶ χρησμός τις εἰπών. « Ἄ φιλοχρηματία Σπάρταν ὀλεῖ, ἄλλο δὲ μηδέν. »

Τοῦ Λυκούργου λέγεται ὅτι ἦν καὶ ἡ ἀνανέωσις τῆς διανομῆς τῆς Λακωνικῆς γῆς, ἥτις ἦν κτῆμα τῶν Δωριέων, εἰς 39000 ἴσας μερίδας, κλήρους ὀνομαζομένους, ἐξ ὧν ἐννέα μὲν χιλιάδας διένειμεν οὗτος εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, διότι τοσούτοι ἦσαν οἱ οἰκοὶ τούτων, τριάκοντα δὲ χιλιάδας εἰς τοὺς περιόικους, ἀλλὰ πολὺ μικροτέρας τῶν τῶν Σπαρτιατῶν. Σκοπὸς δὲ κύριος τῆς εἰρημένης διανομῆς τῆς Λακωνικῆς ἦν ἡ διατήρησις τῶν οἰκῶν, διότι οὐδὲν ἄλλο ἦν τοῖς παλαίοις τοσούτον φοβερὸν καὶ ἀποτρόπαιον, ὅσον ἡ τοῦ γένους ἀφάνισις καὶ ἡ ἐρήμωσις τῶν οἰκῶν αὐτῶν· διὸ καὶ ἐτιμῶρουν τοὺς ἀγάμους, καὶ ἐτίμων τοὺς εὐτέχνους. Ἵνα δὲ μὴ ἀπαλλοτριῶται ὁ κλῆρος ἢ διαμερίζηται ἢ προστιθῇται πρὸς ἄλλον, ὁ νόμος διέτασσε νὰ κληρονομῇ τὸν κλῆρον ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν, ὅστις ὅμως ἐχρεώσεται νὰ προνοῇ περὶ τῶν οἰκείων, ἀλλ' ἂν ὁ Σπαρτιάτης κατέλειπεν οὐχὶ υἱόν, ἀλλὰ θυγατέρα, αὕτη ἐκληρονόμει αὐτόν, ἂν ὀπηνδρεύετο τὸν πλησιέστερον συγγενῇ, ἐκαλεῖτο δ' ἡ θυγάτηρ αὕτη ἐπίκληρος. Τὸ ὑπὸ τοῦ Λυκούργου ἀνανεωθὲν δωρικὸν τοῦτο ἔθιμον ἐτηρήθη μέχρι Λυσάνδρου, ἀπὸ δὲ τούτου ἡδύνατο πᾶς Σπαρτιάτης νὰ δωρήσῃ τὸν κλῆρον αὐτοῦ ἢ διὰ διαθήκης νὰ καταλίπη εἰς ἕτερον· ἕκτοτε ὁ ἀριθμὸς τῶν κληρονόμων ἢ κτηματικῶν ἡλαττώθη κατὰ μικρὸν εἰς ἑκατόν.

(1) Ἴδὲ περὶ σκυτάλης τὸν Πλούτ. ἐν Β. Λυσάνδρου 19. καὶ Γέλλ. Ν. Α. XVII. 9.

Προσέτι λέγουσιν ὅτι, ἐπιθυμῶν ὁ Λυκοῦργος νὰ ἐκβάλῃ ἐκ τῆς Σπάρτης τὴν πολλῶν κακῶν αἰτίαν, τὴν πλεονεξίαν, ἠκύνρωσε πᾶν νόμισμα χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν καὶ μόνον σιδηροῦν προσέταξε νὰ μεταχειρίζωνται οἱ Σπαρτιᾶται, ὅπερ διὰ τὸ βάρος καὶ τὸ πλῆθος ἀπώλεσε πᾶσαν ἀξίαν ἐν τῇ Σπάρτῃ· ἡ πολιτεία ὅμως μετεχειρίζετο χρήματα εἰς τὰς πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις συναλλαγὰς. Ὡσαύτως ἡ χρῆσις τῶν ἀργυρίων δὲν ἦν ἀπηγορευμένη εἰς τοὺς ἐμπορευομένους περιαιικούς, οἵτινες ἄλλως δὲν ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ διάγῳσιν ἐν πᾶσιν ὡς οἱ Σπαρτιᾶται αὐτοί. Ὡσαύτως ὁ Λυκοῦργος ἐξήλασεν ἐκ τῆς πόλεως τὰς τῆς πλεονεξίας ἀδελφάς, τὴν πολυτέλειαν καὶ τὴν τρυφήν, διὸ καὶ τὰς οἰκίας οἱ Σπαρτιᾶται εὐτελέστατα ψικοδόμουν, οὐδὲν ἄλλο μεταχειριζόμενοι εἰς τὴν οἰκοδομίαν ἐργαλεῖον ἢ πέλεκυν καὶ πρίονα, καὶ τὰ σκεύη ὀλίγα καὶ εὐτελεῖ, καὶ ἀπηγόρευεν εἰς μὲν τοὺς ξένους τὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ Σπάρτῃ διατριβήν, τοῖς δὲ Σπαρτιάταις τὴν ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς ξένην γῆν ἀποδημίαν.

Εἰς τὴν ὁμοφροσύνην καὶ ἰσότητά τῶν Σπαρτιατῶν πολὺ συνετέλεσαν αἱ κοιναὶ συνεστιάσεις, συσσίτια ἢ φειδίτια καλούμενα τῶν ἀνδρῶν· δέκα δὲ καὶ πέντε ἄνδρες ἀπετέλουν ἐν συσσίτιον, εἰς ὃ ἕκαστος συνεισέφερε κατὰ μῆνα ὠρισμένον μέτρον ἀλφίτων (κριθίνου ἀλεύρου), οἴνου, τυροῦ, σύκων καὶ ὀλίγον χρῆμα εἰς ἀγορὰν κρέατος καὶ ἄλλων χρησίμων· ἐκ τῶν συσσιτίων οὐδεὶς τῶν Σπαρτιατῶν ἠδύνατο νὰ λείψῃ πλὴν ὁ θύων ἢ ὁ ἐκ τῆς θήρας ἀργὰ ἐπιστρέφων. Ἡ ἐν τοῖς συσσιτίοις τροφή ἦν λιτή, καὶ ἀγαπητὸς ζωμός, ὁ μέλας ζωμὸς καλούμενος, περὶ οὗ λέγει ὁ Πλούταρχος ὅτι βασιλεὺς τις τοῦ Πόντου θέλων νὰ γευθῇ τοῦ περιφήμου τούτου ζωμοῦ προσεκάλεσεν ἐπίτηδες μάγειρον Σπαρτιάτην, ἀλλὰ γευθεὶς ἀπέβαλεν αὐτὸν ὡς ἀηδέστατον. Τότε ἀπεκρίθη ὁ Σπαρτιάτης εἰς ζωμός, ὃ βασιλεῦ, εὐχαριστεῖ μόνον ἐκείνους, οἵτινες λούονται εἰς τὸν Εὐρώταν.» Χοροὶ δὲ καὶ ψῆδαι καὶ διήγησις ἀνδραγαθημάτων ἤδυνον τὰ συμπόσια, διὸ δὴ καὶ ἐφοίτων εἰς ταῦτα οἱ παῖδες, ἵνα παιδεύωνται ὑπὸ τῆς ἐμπειρίας τῶν γεραιτέρων.

Κύριον δὲ μέλημα τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου ἦν ἡ παιδεία τῶν νέων. Ταύτης δὲ ἀρχὴ ἐγένετο ἀπὸ τῶν μητέρων, δρόμοι καὶ πάλῃ ἐν γυμνώσει πρὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ βολαὶ δίσκων καὶ ἀκοντίων ἐβρώννουν τὰ σώματα τῶν παρθένων, ἐξ ὧν μητέρων γενομένων ἔμελλον νὰ βλαστήσωσιν ἐβρωμενέστατα τέκνα. Τὸ τέκνον ἐξητάζετο εὐθὺς ὡς ἐγεννᾶτο, καὶ εἰ μὲν εὐρίσκετο ἀνάπηρον καὶ ἄμορφον ἀπεπέμπετο εἰς τοὺς λεγομένους ἀποθέτας, βάραθρόν τι παρὰ τὸν Ταῦγετον, εἰ δὲ εὐπαγὲς καὶ ῥωμαλέον, παρεδίδοτο πρὸς τοὺς γονεῖς εἰς τροφὴν μέχρι τοῦ ἐβδόμου ἔτους. Ὑπὸ τούτων δὲ ἀντρέφοντο τὰ παιδιὰ τραχέως, ἔτρωγον ὅ,τι αὐτοῖς παρείχον, περιεπάτουσαν γυμνόποδα, καὶ ἐν τῷ σκότει ἀφόβως, θέρος δὲ καὶ χειμῶνα ἐνεδύοντο τὸ αὐτὸ ἔνδυμα, ἔπαιζον γυμνά, ἐκοιμῶντο ἐπὶ ξηρᾶς στρωμνῆς· ἀπὸ δὲ τοῦ ἐβδόμου ἔτους παρελάμβανεν αὐτὰ ἡ πόλις καὶ κατέταττεν εἰς τὰς καλουμένας ἀγέλας, καὶ εἰς ἱλᾶς· τούτων δὲ προϊστάντο οἱ συμπληρώσαντες τὸ εἰκοστὸν ἔτος καὶ οἱ σωφρονέστατοι τῶν νέων, οὓς ἐκάλουν Εἵρενας, πρὸς οὓς ἐπέιθοντο καὶ τὰς διαταγὰς ἐτέλουν οὗτοι· οἱ δ' Εἵρενες πάλιν ἦσαν ὑπεύθυνοι εἰς τοὺς πολλὰ δυναμένους παιδονόμους, οἵτινες ὡσαύτως ἐξελέγοντο ἐκ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν. Ἄπαντες δ' οἱ παῖδες συνδιητῶντο, συνετρέφοντο, συνέπαιζον, ἐγυμνάζοντο καὶ ἤσχοῦντο εἰς πάσας τὰς σωματικὰς καὶ πολεμικὰς ἀσκήσεις, ἐκοιμῶντο δὲ ἐπὶ τριφυλλίου, ὅπερ οὗτοι ἀπέκοπτον ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Εὐρώτα· τὸν χειμῶνα ἐπετρέπετο αὐτοῖς νὰ ποιῶσι στιβάδας ἐκ χόρτων ξηρῶν· συνεῖθιζον δὲ καθόλου νὰ ὑπομένωσι πείναν, ἀγρυπνίαν, ψῦχος, θερμότητα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀλγυδόνας· ἐφ' ᾧ δημοσίως κατ' ἔτος οὗτοι ἐμαστιγοῦντο ὑπὸ τῶν μαστιγοφόρων, οὓς ὁ παιδονόμος ἐξέλεγεν ἐκ τῶν νεωτέρων, παρὰ τὸν βωμὸν τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς ἐπικαλουμένης Ὀρθίας, μέχρις αἵματος, ὃ δὲ γενναίως ὑπομείνας ἐκηρύσσεται νικητής· λέγουσιν ὅτι πολλοὶ τῶν παίδων ἐκ πολλῆς φιλοτιμίας ἀπέθανον μαστιγούμενοι, οὐδὲν σημεῖον ἀλγυδόνος δεῖξαντες· προσέτι οἱ νέοι ἐδιδάσκοντο νὰ τιμῶσι καὶ γεραίρωσι τοὺς πρεσβυτέρους, ν' ἀποκρίνονται ἐρωτώμενοι συνετῶς καὶ συντόμως· τοῦτ' ἐδήλου ὁ περιεχόμενος λαχωνισμός.

᾽Ωσαύτως δὲ ἐπεμελοῦντο οἱ Σπαρτιᾶται περὶ τῶν ᾠδῶν καὶ τῶν χορῶν, δι' ὧν ἐπηνοῦντο ἐν ταῖς ἐορταῖς οἱ ὑπὲρ τῆς Σπάρτης ἀποθανόντες, καὶ ἐκακίζοντο οἱ δειλοὶ καὶ οἱ ἀνάνδρσι. Ὡς δ' ὁ βίος τῶν Δωριέων, ὅστις ἐπὶ μακρότερον ἐτηρήθη ἐν τῇ Σπάρτῃ, ἦν ἐν πᾶσι σεμνὸς καὶ ἐμβριθὴς καὶ ἀνδρικός, οὕτω καὶ οἱ νόμοι (τόνοι τῆς μουσικῆς) αὐτῶν ἦσαν σεμνοὶ καὶ σταθεροί, αἱ δ' ᾠδαὶ ἐγερτικαὶ θυμοῦ καὶ ὀρμῆς ἐνθουσιώδους καὶ πραγματικῆς (1).

Κύριον δὲ μέλημα τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου καὶ χρῆμα περισπούδαστον ἦν ὁ πόλεμος· ἐπὶ τοῖς πολεμικοῖς ὁμολογούμενως διέπρεψαν οἱ Σπαρτιᾶται παρὰ πάντας τοὺς Ἑλληνας· διὸ καὶ οἱ ἀρχαῖοι δικαίως ὠνόμαζον τοὺς Λακεδαιμονίους μόνους τεχνίτας τῶν πολεμικῶν (2). Ἐκαστος Σπαρτιάτης ἐχρεώσται νὰ ἦν στρατιώτης ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ μέχρι τοῦ ἐξηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας. Ὁ δὲ στρατὸς τῶν Σπαρτιατῶν διηρεῖτο εἰς ἑξή μέρη, ὧν ἑκάστη εἶχε τετρακοσίους ἄνδρας, ἐπὶ Ξενοφῶντος ὅμως εἶχεν ἑξακοσίους, ὕστερον δὲ ἑννεακοσίους. Ἐκάστη δὲ πάλιν μέρος ὑποδιηρεῖτο εἰς τέσσαρας λόχους, ἕκαστος δὲ λόχος εἰς δύο πεντηκοστίας, ἑκάστη δὲ πεντηκοστὴ εἰς δύο ἑνωματίαι· ἑκάστη δὲ μέρος συνετάσσεται ἕλη ἐξ ἑκατὸν ἱππέων. Μετὰ τοῦ στρατοῦ συνηκολούθουν καὶ οἱ στρατολογούμενοι ἀπὸ τῆς ἀρκαδικῆς πόλεως Σκίρου, ἀφ' ἧς καὶ ἐκαλοῦντο Σκιριταὶ ἢ τῶν Σκιριτῶν αὕτη τάξις ἀπετελεῖτο συνήθως ἐξ ἑξακοσίων φυλῶν· οὗτοι προηγούντο ἐν πολέμῳ καὶ

(1) Τριῶν μνημονεύει ὁ Πλούταρχος ἐνθουσιώδων ᾠδῶν, ἀεζῆδον ἐν ταῖς ἐορταῖς τρεῖς χοροὶ γερόντων, νέων καὶ παιδῶν. Ὁ μὲν τῶν γερόντων ἀρχόμενος ἔλεγεν·

ἝΑΜΜΕΣ ΠΟΚ' ἤΜΕΣ ἈΛΚΙΜΟΙ ΝΕΑΝΙΑΙ·

ὁ δὲ τῶν νέων ἀποκρινόμενος ἔλεγεν·

ἝΑΜΜΕΣ ΔΕ Γ' ΕἰΜΕΣ· Αἱ ΔΕ ΛῆΣ, ΠΕΙΡΑΝ ΛΑΒΕ·

ὁ δὲ τρίτος, ὁ τῶν παιδῶν·

ἝΑΜΜΕΣ ΔΕ Γ' ἑΣΣΟΜΕΣΘΑ ΠΟΛΛῶ ΚΑΪΡΡΟΝΕΣ.

(2) Πάντων ἄκροι τεχνίται καὶ σοφισταὶ τῶν πολεμικῶν οἱ Σπαρτιᾶται. Πλούτ. ἐν Β. Πελοπίδου. Παρβλ. καὶ Ξεν. Π. Λακ.

ἐτάσσοντο εἰς τὸ ἀριστερὸν κέρασ. Ὅπλα δὲ τῶν Σπαρτιατῶν ἦσαν φοινικίς στολή, θώραξ χαλκοῦς, ἀσπίς χαλκῇ καὶ μεγάλη, δόρυ μακρόν, ἕϊφος βραχὺ καὶ περικεφαλαία, ἅτινα ἐπεμελοῦντο νὰ καθαρίζωσι καὶ λαμπρύνωσι. Στρατηγὸς δ' αὐτοκράτωρ παντὸς τοῦ στρατοῦ ἦν ὁ βασιλεὺς αὐτός, ὃς εἶχε περὶ αὐτὸν πολλοὺς ἐκλεκτοὺς Σπαρτιάτας, πολεμάρχας, ἱερεῖς, μάντις, κήρυκας, ἰατροὺς, σαλπικτάς καὶ πολλοὺς ἐθελοντάς· προσέτι μετὰ τοῦ βασιλέως ἠκολούθουν τριακόσιοι ἐκλεκτοὶ καὶ λαμπροὶ νέοι, οἵτινες ἐκαλοῦντο μὲν ἱππεῖς, συνήθως ὅμως ἐμάχοντο πεζῇ πλησίον τοῦ βασιλέως.

Ἐξεστράτευον οἱ Σπαρτιαῖται ἀεὶ χαριέντες καὶ εὐφρόσυνοι, καὶ μετὰ ῥυθμοῦ πολλοῦ καὶ κόσμου, οὗ χάριν καὶ ἔθουν οὗτοι εἰς τὰς Μούσας, ὡς παρεχομένας ταύτας εὐταξίαν καὶ κόσμον τοῖς μαχηταῖς· προσέτι ἔθουν καὶ τῷ Ἑρωτι, ὡς παρέχοντι τοῖς ἀνθρώποις τὴν πρὸς ἀλλήλους φιλίαν καὶ αἰδῶ. Ἐν δὲ τῇ μάχῃ εἰς φάλαγγα πυκνὴν συντεταγμένοι ἐχώρουν, τῶν ἀθλητῶν ἀδλούντων τὸ ἐνθουσιῶδες Καστόρειον μέλος, ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὓς συνετάρασσον διὰ πολλῶν καὶ καλῶν ἐξιγμῶν καὶ παραγωγῶν.

Ἐκαστος δὲ τῶν Σπαρτιατῶν ἐξετέλει μετὰ θαυμασίας πειθαρχίας τὰς διατάγας τῶν στρατηγῶν καὶ ἀρχόντων· καὶ μαχόμενος ἐφιλοτιμεῖτο νὰ νικήσῃ ἢ ν' ἀποθάνῃ, διότι τοῦτο ἐπέτασσον αὐτῷ οἱ νόμοι ἀρχεσθαι καλῶς, καὶ καρτερεῖν πονοῦντα καὶ μαχόμενον νικᾶν ἢ ἀποθνήσκειν. «Τὸ νὰ καταλείπῃ ὁ Σπαρτιάτης ἐν τῇ μάχῃ τὴν θέσιν, ἢ νὰ γίνηται ῥήσας ἦν ἡ μεγαλειτέρα ἀτιμία, φοβερωτέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου. Ὅσον δ' ἀνδρείως καὶ φοβερῶς ἐμάχετο ὁ Σπαρτιάτης, τοσοῦτον φιλάνθρωπος ἐδείκνυτο μετὰ τὴν νίκην. Τὸ καταδιώκειν τὸν φεύγοντα πολέμιον ἦν ἀπηγορευμένον ὑπὸ τοῦ νόμου, τὸ δὲ λεηλατεῖν καὶ σκυλεύειν τοὺς πεσόντας ἦν ἔργον τῶν Εἰλωτῶν.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ λεγόμενοι νόμοι τοῦ Λυκούργου, ἐν οἷς οὗτος ἀπερχόμενος εἰς Δελφοὺς ὥρκισε τοὺς Σπαρτιάτας σταθερῶς νὰ ἐμμένωσι κατὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτοῦ ἐκ τῆς Σπάρτης, ὅπου ὅμως οὔτε αὐτὸς ἐπέστρεψεν, οὔτε ἡ κόνις αὐτοῦ ἐστάλη, διότι κατὰ διατάγην τοῦ ἐν τῇ Κρήτῃ τελευτήσαντος Λυ-

κούργου, τὸ μὲν τούτου σῶμα ἐκάη, ἡ δὲ τέφρα διεσπάρη εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα μὴ τὰ λείψανα αὐτοῦ κομισθῶσιν εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ οἱ Σπαρτιάται ὑπολάβωσιν αὐτοὺς λελομένους τῶν ὄρκων ὡς ἐπιστρέψαντος τοῦ Λυκούργου. Τὸ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Λυκούργου εἰρημένον πλᾶσμα ὑποβηλοῖ ὅτι οἱ Σπαρτιάται ἐπὶ πλείστον χρόνον διετέλεσαν τηροῦντες τὰ θωρικά νόμιμα, ὧν κεφάλαιον ἦν τὸ εὐκοσμον, ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀρετή. Τοιοῦτης δὲ νόμους ἔχοντες οἱ Σπαρτιάται ἐγένοντο ταχέως ἰσχυροὶ καὶ κραταίοι, ὥστε καὶ πρὸς τοὺς γείτονας αὐτῶν ἐπεχείρησαν πόλεμον καὶ τοὺς Μεσσηνίους καθυπέταξαν.

Περὶ τῶν Μεσσηνιακῶν πολέμων. (1)

§ 37. Ἐποφθαλμιῶντες οἱ Σπαρτιάται πρὸς τὴν καλὴν καὶ εὐφορον χώραν τῶν Μεσσηνίων, πρὸ πολλοῦ ἤδη ἀπαλλοτριωθεῖσαν ἀπ' αὐτῶν, διότι οἱ τὴν Μεσσηνίαν κατασχόντες Δωριεῖς ὀλιγώτεροι ὄντες τῶν ἐν τῇ Λακωνικῇ συνεχυνεύθησαν μετὰ τῶν παλαιῶν κατοίκων, ἐκαιροφυλάκουσιν τὴν τελείαν κατάκτησιν τῆς χώρας. Ἐκ ταύτης λοιπὸν τῆς αἰτίας καὶ ἐξ ἄλλων καὶ ὁ καὶ ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους ἐριδος περὶ τοῦ ἐν Λίμναις τῆς Ἀρτέμιδος ἱεροῦ, τοῦ ἐν μεθορίαις τῆς τε Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεσσηνίας, συνέστη, ὡς λέγουσιν ὁ πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος, ὅστις ἐπολεμήθη δέκα καὶ ἐννέα ἔτη ἀπὸ τοῦ 743 μέχρι τοῦ 724 π. Χ. Ἐπολέμουν δ' ἀμφοτέρωι οἱ λαοὶ πρὸς ἀλλήλους μετὰ πολλῆς πικρίας καὶ ἐπιμονῆς, εἰσβάλλοντες εἰς τὴν χώραν ἀλλήλων οἱ μὲν Σπαρτιάται ἐκ τοῦ ἐν Μεσσηνίᾳ πολιέματος Ἀμφειάς, οἱ δὲ Μεσσηνιοὶ ἐκ τῶν ὀχυρῶν πόλεων αὐτῶν καὶ διαρπαζόντες καὶ καταστρέφοντες πᾶν τὸ προστυχόν, μέχρις οὗ οἱ Μεσσηνιοὶ ἀποκαμόντες μαχόμενοι κατέλιπον τὰς πόλεις καὶ ἀνωκίσθησαν εἰς τὸ ὄρος τῆς Ἰθώμης, χωρίον ὀχυρὸν καὶ δύσβατον ὃν, ἐνθα ἦν καὶ βωμὸς τοῦ Ἰθωμάτα Διός. Καὶ κατ'

(1) Τὰ περὶ τῶν Μεσσηνιακῶν πολέμων διηγείται Πausανίας ὁ περιηγητὴς κατὰ παλαιούς ἐπικοὺς ποιητάς καὶ λογογράφους καὶ κατ' ἐγχωρίους παραδόσεις, ἐν οἷς κεῖται πολὺ τὸ μυθώδες. Παρβλ. καὶ Στράβ. σ'. 257 καὶ γ'. 362.

ἀρχὰς μὲν ὁ Αἰπυτιδῆς Ἀριστόδημος θύσας τὴν θυγατέρα αὐτοῦ κατὰ τινα χρησμὸν πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν θεῶν ἐνίκησε βασιλεὺς γενόμενος τῶν Μεσσηνίων μετὰ τῶν συμμάχων Ἀργείων καὶ Σικυωνίων καὶ Ἀρκάδων τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς τοῦτων συμμάχους Κορινθίους, ἀλλ' εἰτα ἀτυχήσας καὶ ὑπὸ ὄψεως ὀνείρου ταραττόμενος κατέσφαξεν ἑαυτὸν μανεὶς ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς θυγατρὸς. Οἱ δὲ Μεσσήνιοι ταλαιπωρούμενοι ὑπὸ τε τῆς πολιορκίας καὶ τοῦ λιμοῦ καὶ φοβούμενοι μὴ δι' ἔνδειαν προδιαφθαρῶσιν ἐξῆλθον ἐπὶ τοὺς πολιορκοῦντας καὶ ἀνδρείως ἐπολέμησαν, ἀλλ' ἀπώλεσαν τοὺς ἀξιολόγους στρατηγούς αὐτῶν, μικρὸν δ' ἔτι ἀντισχόντες ἐξέλιπον τὴν Ἰθώμην ἐν ἔτει 724, καὶ ἔφυγον οἱ μὲν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ εἰς τὸ Ἄργος, οἱ δὲ ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν Ἀλκίδαμιν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ κατέφκησαν εἰς τὸ ὑπὸ Χαλκιδέων πρότερον κτισθὲν Ῥήγιον· οἱ δὲ μέιναντες τῶν Μεσσηνίων ἀπώλεσαν τὴν αὐτονομίαν καὶ ὑπεχρεώθησαν ν' ἀποφέρωσι πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας τὸ ἡμισυ τοῦ ἐκ τῶν ἀγρῶν καρποῦ, καὶ διὰν ἀποθνήσκῃ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης νὰ πενθῶσι καὶ αὐτοὶ μετὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν.

Μετὰ δὲ τὸν εἰρημένον πόλεμον ἡ Σπάρτη πολλὸν ἐκινδύνευσε κίνδυνον ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ γεννηθέντων κατὰ τὸν πόλεμον ἐκ μὴ νομίμων γάμων νέων, οὓς παρθενίας ἐκάλουν· οὗτο ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ὡς νόθοι περιφρονούμενοι συνώμοσαν μετὰ τῶν Εἰλώτων εἰς ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων, μηνυθείσης δὲ τῆς συνωμοσίας ἡναγκάσθησαν νὰ καταλίπωσι τὴν Σπάρτην, καὶ λαβόντες ἡγεμόνα τὸν Σπαρτιάτην Φάλανθον ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἔκτισαν τὴν Τάραντα ἔτει 708 π. Χ.

Ἀλλ' οἱ μέιναντες τῶν Μεσσηνίων αἰρετώτερον ὑπολαβάνοντες τὸν ὑπὲρ πατρίδος θάνατον ἢ τὴν ὥμην καὶ ἀπάνθρωπον δουλείαν τῶν Σπαρτιατῶν, παροξυνόμενοι δὲ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐπιφανῶν καὶ γενναίων νέων, μάλιστα δὲ ὑπὸ τοῦ ἥρωος Αἰπυτιδου Ἀριστομένους τοῦ ἐξ Ἀνδανίας, ἐπανεστήσαν καὶ δεύτερον ἔχοντες συμμάχους ἄλλους τε τῶν Πελοποννησίων καὶ τοὺς Ἀρκάδας καὶ τοὺς Ἀργεῖους, οἵτινες ἐμίσουν τὴν τῆς Σπάρτης ὑπεροχὴν· οὕτως ἤρξατο λοιπὸν ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς πό-

λεμος, ὅστις ἐπολεμήθη δέκα καὶ ἑπτὰ ἔτη ἀπὸ τοῦ 686 μέχρις 668 π. Χ. Κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνικῶντο οἱ Σπαρτιάται ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων, ὧν αὐτοκράτωρ στρατηγὸς ἦν ὁ ἥρως Ἀριστομένης, ὅστις λέγουσιν ὅτι ἔπραξεν ἔργα τόλμης καὶ ἀνδρείας πολλά καὶ θαυμάσια· εἶτα δὲ προσλαβόντες οὗτοι κατὰ τὸν χρησμὸν Τυρταίων τὸν Ἀθηναῖον τὸν ποιητὴν καὶ κιθαρωδόν, οὗτινος τὰ ἐνθουσιώδη ἐλεγεία πολλὴ ἐνεθάρρυνον τοὺς Σπαρτιάτας καὶ προῦκάλουν τούτους εἰς ὁμόνοιαν, ἤρξαντο πάλιν νὰ νικῶσι· τῷ τρίτῳ δὲ μάλιστα ἔτει τοῦ πολέμου διαφθείραντες χρήμασι τὸν βασιλέα τῶν Ἀρκάδων Ἀριστοκράτην ἐνίκησαν νίκην λαμπράν. Ἐπειδὴ πολλοὶ ἔπесον ἐν τῇ μάχῃ καὶ μάλιστα οἱ πρῶτοι καὶ ἀνδρεῖοι στρατηγοί, ὁ Ἀριστομένης ἔπεισε τοὺς Μεσσηνίους νὰ καταλίπωσι τὴν Ἀνδανίαν καὶ τὰλλα πολίσματα καὶ ν' ἀνέλθωσι εἰς τὸ ὄρος Εἶραν, ὅπου ἐνδεκα ἔτη ἀνδρείως ἡμόνοντο τοὺς πολιορκουῦντας Σπαρτιάτας, πολλὰς ἐφόδους καὶ καταδρομὰς ποιοῦντες εἰς τὴν Λακωνικὴν, καθ' ἃς συνελήφθη ὁ Ἀριστομένης ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἀλλὰ παραδόξως ἐσώθη ἐκ τοῦ βαρβάρου Κεᾶδα, ὅπου ἐρρίφθη, ἐν' ἀποθάνῃ τὸν διὰ λιμοῦ θάνατον, ἐφελκόμενος ὑπὸ ἀλώπεκος. Τέλος δὲ μετὰ τριήμερον φονικὴν καὶ δυσχερῆ μάχην ἐάλω, ὡς ἦν πεπρωμένον, ἡ Εἶρα ἔτει 668 π. Χ. καὶ οὕτω τελευτᾷ καὶ ὁ δεῦτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. Τότε πολλοὶ τῶν εὐγενῶν Μεσσηνίων ὀδηγούμενοι ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀριστομένου Γόργου καὶ Μαντίκλου ἀπέπλευσαν εἰς τὸ Ῥηγιον, ὅθεν ἐξελθόντες ἐγένοντο κύριοι τῆς πόλεως Ζάγκλης, ἣν Μεσσηνήν μετωνόμασαν. Ὁ δ' Ἀριστομένης ἡδουλήθη ἐκ τῆς Ἀρκαδίας μετὰ τινων καὶ ἄλλων νὰ ἐπιπέσῃ αἰφνης κατὰ τῆς Σπάρτης καὶ κυριεύσῃ ταύτην, ἀλλ' ἡ τολμηρὰ αὕτη ἐπιχείρησις προῦδόθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρκάδων Ἀριστοκράτους, ὅπερ μαθόντες ὕστερον οἱ Ἀρκάδες ἐλιθοβόλησαν τὸν βασιλέα καὶ κατέλυσαν τὴν βασιλικὴν ἀρχήν. Ὁ Ἀριστομένης καταλιπὼν τὴν Πελοπόννησον ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ῥόδον, ὅπου καὶ ἀπέθανεν, ὡς λέγουσιν, οἱ δὲ ἀπομείναντες τῶν Μεσσηνίων κατετάχθησαν εἰς τὸ Εἰλωτικόν· οἵτινες ὁμῶς αἰεὶ ὀρεγόμενοι τῆς αὐτονομίας ἐπανέστησαν καὶ τρίτον μετὰ

διακόσια ἔτη, ἵνα ἀπαλλαχθῶσι τῆς δουλείας τῶν Σπαρτιατῶν.

Μετὰ δὲ τὴν κατάκτησιν τῆς Μεσσηνίας ἐπεχείρησαν οἱ Σπαρτιαῖται πόλεμον καὶ πρὸς ἄλλους γείτονας λαούς, οἷον πρὸς τοὺς Ἀρκάδας καὶ μάλιστα τοὺς Τεγεάτας, οἵτινες γενναίως πολλὰ ἔτη πόλεμον ἐπολέμουν δεινόν, τέλος ἠναγκάσθησαν οὗτοι νὰ γένωνται σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν, πρὸς οὓς συνεφώνησαν νὰ ἔχωσι πάντοτε ἐν τοῖς πολέμοις τὸ εὐώνυμον κέρας· ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς τοὺς Ἀργεῖους ἐπολέμησαν, οὓς ἀφείλον περὶ τὰ 550 π. Χ. τὴν Κονουρίαν. Τελευτῶντες δὲ οἱ Σπαρτιαῖται κατέστησαν ἡγεμόνες τῆς Πελοποννήσου, πλὴν τοῦ Ἀργους καὶ τῆς Ἀχαΐας, καὶ οἱ ἰσχυρότεροι τῶν ἄλλων Ἑλληνίδων πόλεων. Εἰς καιρὸν δὲ νὰ μνημονεύσωμεν ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐξεδιώχθη ἐκ τῆς Σπάρτης ὁ βασιλεὺς Δημάρατος ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ἐτέρου καὶ φιλοδόξου βασιλέως Κλεομένου τοῦ Α. καὶ κατέφυγε πρὸς τοὺς Πέρσας ἐν ἔτει 491.

Περὶ τῶν Ἀθηνῶν.

§ 38. Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς διηροῦντο παλαιότερον εἰς τέσσαρας φυλάς καὶ εἰς δώδεκα δήμους⁽¹⁾, οἵτινες εἶχον ἴδια βουλευτήρια καὶ ἰδίους ἄρχοντας· τούτους διεσπαρμένους ὄντας καὶ διαφερομένους καὶ πολεμοῦντας ἐνίοτε πρὸς ἀλλήλους ὁ συνετὸς Θησεὺς ἐπεισεν, ὡς λέγουσι, νὰ καταλύσῃσι τὰς ἰδίας αὐτῶν ἀρχάς καὶ ν' ἀναδείξωσιν ἐν κοινὸν βουλευτήριον καὶ πρωτανεῖον τὰς Ἀθήνας ἐν ἔτει 1250 π. Χ. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς πολιτικῆς ταύτης ἐνώσεως καὶ συνοικισμοῦ ἐώρταζον οἱ Ἀθηναῖοι κατ' ἔτος τὰ συνοίκια καὶ ἑορτὴν λαμπρὰν εἰς τιμὴν τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς τὰ Παναθήναια⁽²⁾. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Σκύρῳ τελευτῇ

(1) Ἐκάστη δὲ τῶν τεσσάρων φυλῶν, αἵτινες ὠνομάζοντο πιθανῶς ἐκ τοῦ βίου τῶν κατοίκων Τελέοντες ἢ Γελέοντες, Ὀπλητες, Αἰγικορεῖς καὶ Ἀργαδεῖς, διηρεῖτο εἰς τρεῖς φρατρίας, ἐκάστη δὲ πάλιν τούτων εἰς τριάκοντα γένη, ἅτινα ἦνοῦντο διὰ κοινῶν θυσιῶν καὶ ἱερῶν. Προσέτι οἱ κάτοικοι τῆς χώρας διηροῦντο εἰς τρία, εἰς εὐπατρίδας, γεωμόρους καὶ δημιουργούς, ἡ δὲ χώρα αὐτὴ εἰς δήμους, ὧν ὁ ἀριθμὸς ᾗδῃσεν εἰς τέλος εἰς 174.

(2) Ἰδὲ Θουκυδ. 2,15.

τοῦ Θησεῦς ἐδασίλευον ἐν Ἀθήναις οἱ τούτου ἀπόγονοι μέχρι οὗ ὁ Νηλεΐδης Μέλανθος φυγὼν ἐκ τῆς Πύλου κατὰ τὴν καθάδον τῶν Δωριέων ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου νικήσας ἐκ μονομαχίας τὸν βασιλέα τῶν Βοιωτῶν Ξάνθον ἐγένετο αὐτὸς βασιλεὺς· ὅτε ὁμοῦς ὁ Κόδρος ὁ υἱὸς τοῦ Μελάνθου ἔπεσεν ἐκουσίως τῷ 1068 π.Χ. μαχόμενος, ὥς προείπομεν, πρὸς τοὺς ἐπιστρατεύσαντας ἐπὶ τὰς Ἀθήνας Δωριεῖς καὶ ἀτυχήσαντας, τότε οἱ εὐπατρίδαι διὰ τὴν περὶ διαδοχῆς, ὥς λέγεται, ἔριδα τῶν υἱῶν τοῦ Κόδρου καταλύσαντες τὴν βασιλείαν κατέστησαν τὸν Μέδωνα ἄρχοντα ἰσοθίων μὲν, ὑπεύθυνον ὁμοῦς, οἱ δὲ νεώτεροι υἱοὶ τοῦ Κόδρου Νηλεὺς καὶ Ἀνδροκλος καταλιπόντες τὴν Ἀττικὴν ἀπέχκησαν μετὰ πολλῶν ἐκ τῆς Αἰγιαλείας φυγόντων εἰς τὴν Ἰωνίαν. Δέκα καὶ τρεῖς ἄρχοντες ἰσοθιοὶ καὶ ὑπεύθυνοι πάντες ὁμοῦς Κοδρίδαι ἢ Μεδωνίδαι τῶν Ἀθηναίων γίνονται. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου τούτων Ἀλκμαίωνος ἐν ἔτει 752 π. Χ. γίνονται ἀντὶ ἰσοθίων ἄρχοντες ἐπὶ δέκα ἔτη, ἐξ ὧν οἱ τέσσαρες πρῶτοι ἦσαν ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κόδρου, οἱ δὲ μετὰ τούτους ἐκ τῶν εὐπατριδῶν. Τέλος καὶ τὴν δεκαετῇ ἀρχὴν οἱ εὐπατρίδαι μετέβαλον εἰς ἐνιαυσίον ἀρχὴν ἐν ἔτει 683 καὶ ἐξελέγοντο ἐκ τῶν εὐπατριδῶν αὐτῶν ἐννέα ἄρχοντες, ἐξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐκαλεῖτο ἄρχων ἐπώνυμος, διότι ἀπὸ τούτου ὠνομάζετο τὸ ἔτος, ὁ δὲ δεύτερος βασιλεὺς, διότι οὗτος ἦν ἐπιμελητὴς καὶ δικαστὴς ἱερῶν πραγμάτων, ὧν τὴν ἐπιμέλειαν εἶχε πρότερον ὁ βασιλεὺς, ὁ δὲ τρίτος ἐλέγετο πολέμαρχος· οὗτος εἶχε κατ' ἀρχὰς μὲν τὴν κατὰ πόλεμον στρατηγίαν, ὕστερον δὲ ἀπὸ τοῦ πρώτου μηδικοῦ πολέμου ἐπετράπησαν αὐτῷ τὰ τε τῶν μετοίκων, τῶν ἀπελευθέρων καὶ τὰ τῶν ἐν Ἀθήναις ξένων. Οἱ δ' ἄλλοι ἐξ ἄρχοντες ἐκαλοῦντο θεσμοθέται, διότι τούτων ἔργον ἦν τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῶν θεσμῶν καὶ τὸ δικάζειν περὶ πραγμάτων μὴ ἀναγομένων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν ἄλλων τριῶν ἀρχόντων.

Περὶ τοὺς χρόνους τούτους τὰ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων εἶχον λίαν κακῶς, διότι οἱ εὐπατρίδαι, ἔχοντες ἀπάσας τὰς ἀρχάς, καὶ ἐν ταῖς κρίσεσιν ὄντες αὐτογνώμονες δι' ἑλλειψιν γραπτῶν νόμων, ἐπέιζον καὶ κατέθλιβον τοὺς τεχνίτας καὶ γεωρ-

γούς, καὶ πολλοὺς τούτων ὑποχρέους ὄντας ἡνάγκαζον νὰ ὑπηρετῶσι καὶ νὰ δουλεύωσι παρ' αὐτοῖς, διὰ πολλὰ κακούμενος ὁ δῆμος ἐτάρασσε τὰ πράγματα, καὶ ἐζήτηι γραπτοὺς νόμους, ἵνα διὰ τούτων περιορίσῃ τὴν αὐτογνωμοσύνην αὐτῶν. Οἱ μὲν εὐπατρίδαι λοιπὸν φοβούμενοι μὴ ὁ δῆμος στασιάσῃ καὶ συνταράξῃ τὴν πολιτείαν ἀνέβηκαν ἐν ἔτει 624 π. Χ. εἰς τὸν ἄρχοντα Δράκοντα νὰ συγγράψῃ τοὺς παλαιοὺς νόμους, καὶ νὰ προσθέσῃ καὶ νέους. Ὁ δὲ Δράκων εὐπατρίδης ὢν καὶ αὐτὸς ἐνομοθέτησε πρὸς εὐνοίαν τῶν ὁμοτίμων εὐπατρίδων· ἐτήρησεν ἀνέπαφον τὴν ὀλιγαρχίαν καὶ ἔγραψε νόμον νὰ δικάζωνται οἱ ἐφ' αἵματι διωκόμενοι ἐν τοῖς πέντε δικαστηρίοις τῶν ἐφετῶν· ἅτινα ἔκειντο ἐν τῇ πόλει καὶ πλησίον τῆς πόλεως εἰς καθιερωμένους τόπους. Ἀρχαιότατον δὲ πάντων καὶ τιμιώτατον φρονικὸν δικαστήριον ἦν ὁ Ἀρειος Πάγος, κληθεὶς οὕτω ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ λόφου τοῦ Ἀρεως, ἐφ' οὗ ἔκειτο· ἐδίκαζεν ὁ Ἀρειος Πάγος περὶ φόνου, τραύματος καὶ φαρμάκων ἐκ προνοίας, τὰ δ' ἄλλα τέσσαρα δικαστήρια τῶν ἐφετῶν ἐδίκαζον περὶ ἀκουσίου φόνου, περὶ μοιχίας, περὶ ἀμύνης, περὶ φόνου ἐξ ἀφύχων πραγμάτων γενομένου. οἷον λιθοῦ ἢ ξύλου ἢ σιδήρου, βαλλομένων ἐξ ἀγνώστου⁽¹⁾.

Οἱ τοῦ Δράκοντος ὅμως νόμοι ταχέως ἡμελήθησαν διὰ τὸ μέγεθος τῆς ζημίας, διότι ἅπασι τοῖς ἀμαρτάνουσι κατὰ Πλούταρχον ὥριστο ζημία θάνατος· διὸ καὶ ὁ ῥήτωρ Δημάδης καλῶς περὶ τῶν νόμων τοῦ Δράκοντος εἶπεν ὅτι δι' αἵματος ἐγράφησαν, οὐχὶ διὰ μέλανος. Νῦν ὁ δῆμος, χεῖρον ἢ τὸ πρότερον κακούμενος ὑπὸ τῆς ἀνομίας, καὶ οὐδεμίαν βελτίωσιν τῆς καταστάσεώς του ἐλπίζων παρὰ τῶν εὐπατρίδων, ἠνύονε καὶ ἐβοήθει τὸν πλούσιον καὶ δυνατὸν Κύλωνα, ὅστις ὥρέγετο νὰ γένηται τύραννος ἐν Ἀθήναις, ἥτις ἀρχὴ ἦν φανερώς ἐπαχθὴς εἰς τοὺς εὐπατρίδας.

Ὁ Κύλων λοιπὸν βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ πληθους καὶ ὑπὸ τοῦ πανθεροῦ αὐτοῦ Θεαγένους τοῦ ἐν Μεγάροις τυράννου κα-

(1) Ἰδὲ Δημοσθ. κ. Ἀριστοφ. σ. 645 καὶ Αἰσχίν. κ. Κτησιφ. 85.

τέλαθεν ἐν ἔτει 612 π. Χ. τὴν ἀκρόπολιν, ἐπολιορκήθη ὅμως ὑπὸ τοῦ τότε ἐπωνύμου ἄρχοντος Μεγακλέους, τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλκμαίωνος καὶ μέγιστον ἐκινδύνευσεν κίνδυνον, μέχρις οὗ οὗτος μὲν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ διέφυγεν εἰς Μέγαρα, οἱ δὲ μέιναντες κατέφυγον ἰκέται εἰς τοὺς βωμοὺς τῶν Εὐμενίδων, ὅπου ὅμως ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Μεγακλέα ἀθέως ἐσφάγησαν. Ἐπειδὴ τὸ ἄγος ἐπράχθη ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος τῶν Ἀθηναίων, διὰ τοῦτο ἔνοχοι τούτου ἦσαν πάντες οἱ Ἀθηναῖοι, ἰδίᾳ δὲ ἑναγεῖς καὶ ἀλιτήριοι ἐκαλοῦντο οἱ ἀπὸ τοῦ Μεγακλέους καὶ οἱ Ἀλκμαιωνίδαι. Τὸ Κυλώνειον τοῦτο ἄγος ἐγένετο αἰτία ἐμφυλίων ἐρίδων, ἐξ ὧν πολλάκις ἐξωρίσθησαν οἱ ἑναγεῖς Ἀλκμαιωνίδαι. Τελευτῶντες δ' οὗτοι ἐδικάσθησαν κατὰ συμβουλήν τοῦ Σόλωνος, καὶ καταδικασθέντες οἱ μὲν ζῶντες, ἔφυγον, τῶν δὲ τεθνεώτων τὰ ὅστ' ἀνορυχθέντα ἐξεβλήθησαν πέραν τῶν ὀρίων τῆς Ἀττικῆς, τὴν δὲ πόλιν ἐκάθηρε διὰ θείων τελετῶν ὁ ἐκ τῆς Κρήτης προσκληθεὶς ἱερόμαντις Ἐπιμενίδης (1).

Οὐ πολὺ δὲ ὕστερον οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς ἤρξαντο πάλιν νὰ στασιάζωσι πρὸς ἀλλήλους διασχισθέντες εἰς τρία κατὰ τὰ τρία διάφορα μέρη τῆς χώρας, αἵτινα οὗτοι κατέκουν, α) εἰς τοὺς Πεδιαίους, οἵτινες κατέκουν τὸ πρὸς τὴν Μεγαρίδα ἐπίπεδον μέρος, καὶ πλούσιοι καὶ κτηματικοὶ ὄντες ἐζήτουν πολίτευμα ἀριστοκρατικὸν ἢ ὀλιγαρχικόν· β) εἰς τοὺς Παράλους, οἵτινες κατέκουν τὴν πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀττικῆς παραλίαν, οὗτοι ἦσαν ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι καὶ ἐπεθύμουν μεμιγμένον πολίτευμα· γ) εἰς τοὺς Διακρίους ἢ Ὑπερακρίους, οἵτινες εἶχον τὰ πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολικά ὄρεινὰ μέρη τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐπεθύμουν τὴν δημοκρατίαν· τούτοις προσετέθησαν καὶ πλῆθος ἀπόρων δημοτῶν, οἵτινες μισοῦντες τοὺς εὐπατρίδας πάντα λίθον ἐκίνουν εἰς ταπείνωσιν τούτων, εἰς οὓς οὗτοι ὑπόχρεοι ὄντες καὶ ἀδυνατοῦντες ν' ἀποδώσωσι τὰ χρῆμα ἐκινδύνεον νὰ γένωνται κατὰ τινα παλαιὸν νόμον δοῦλοι «ἀγῶγιμοι», καθὼς πολλοὶ καὶ ἄλλοι ἐπωλήθησαν διὰ χρῆμα αὐτοὶ τε καὶ τὰ τούτων τέκνα καὶ εἰς ξένην γῆν μάλιστα, ἄλλοι δὲ ἔφυγον

(1) Ἰδὲ Ἡρόδ. 5, 71. καὶ Θουκυδ. 1, 126 καὶ Πλουτ. Σόλ 12.

τὴν πατρίδα, ὅπως ἀπαλλαγῶσιν ἀπὸ τῆς τυραννίδος καὶ ὠμότητος τῶν δανειστῶν. Οὕτω λοιπὸν κακῶς ἐχοῦσης τῆς χώρας ἐξελέχθη ὑφ' ἀπάντων ἄρχων ἐπώνυμος ὁ Σόλων τῷ 594 π.Χ. εἰς δὲ ἀνέβηκαν τὴν διόρθωσιν τῶν πραγμάτων.

Περὶ τοῦ Σόλωνος καὶ τῶν τούτου νόμων.

§ 39. Ὁ Σόλων ἦν ἐκ Σαλαμῖνος, υἱὸς τοῦ ἀπὸ τοῦ Κόδρου Ἐξηγεστίδου· τὸν ἄνδρα τούτον πάντες οἱ Ἀθηναῖοι πολὺ ἐτίμων καὶ διὰ τὴν ἐκ τῶν μακρῶν ἀποδημιῶν πείραν αὐτοῦ καὶ διὰ τοὺς χρηστοὺς τρόπους, μάλιστα δὲ διὰ τὴν πολλὴν παιδείαν, ἧς ἔνεκα καὶ εἰς τῶν ἑπτὰ σοφῶν καταλέχθη. Ἔργον δὲ τῆς πολιτικῆς τούτου πείρας καὶ συνέσεως ἦν πρῶτον μὲν ἡ ἀνάγκησις τῆς νήσου Σαλαμῖνος, περὶ ἧς οἱ τε Μεγαρεῖς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι πολὺν χρόνον πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμουν, μέχρις οὗ οἱ Ἀθηναῖοι ἀποκαμόντες πολεμοῦντες ἔθεντο νόμον εἰς θάνατον καταδικάζοντα πάντα, ὅστις ἤθελεν εἰπεῖ τι περὶ ἀνακτήσεως τῆς Σαλαμῖνος. Ὁ Σόλων λοιπὸν μὴ ἀνεχόμενος τὴν ὕβριν ταύτην ἤλθε προσποιηθεὶς ἔκστασιν φρενῶν εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ ἀπήγγειλεν ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ χήρυκος ἦν αὐτὸς οὗτος ἐποίησεν ἐλεγείαν περὶ τῆς ἀπωλείας τῆς Σαλαμῖνος· οἱ Ἀθηναῖοι ἤδεδως ἀκούοντες τὴν ψῆδὴν, παρορμώμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ Σόλωνος προθύμως ἔκυσαν τὸν νόμον, καὶ ἀναδείξαντες στρατηγὸν αὐτὸν τὸν Σόλωνα ἐστράτευσαν κατὰ τῶν Μεγαρέων, καὶ νικήσαντες τούτους διὰ στρατηγῆματος τοῦ Σόλωνος ἀνέκτησαν τὴν νῆσον ἔτει 604 π. Χ. Ἐπειδὴ οἱ Μεγαρεῖς προσεκάλεσαν δικαστὰς καὶ διαλλακτὰς τοὺς Λακεδαιμονίους, ὁ Σόλων ἔπεισε τούτους δικάζοντας ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δικαίως ἀντιποιοῦνται τῆς Σαλαμῖνος δι' ἑνὸς στίχου τοῦ Ὀμήρου πιθανῶς τότε ἐμβληθέντος ⁽¹⁾. δεῦτερον δὲ τοῦ Σόλωνος καὶ ὀνομαστότερον ἔργον ἦν ὅτι διὰ τῆς τούτου συμβουλῆς καὶ παραινέσεως οἱ Ἀμφικτύονες, πρὸς οὓς τότε ἐπρεσβεύετο, ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Κιρράίους, οἵτινες καὶ μέρος τοῦ ἱεροῦ ἀγροῦ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ἐσφετερίσθησαν, καὶ τοὺς πορευομένους εἰς τὸ

(1) Πιαδ. Β. 568.

μαντεῖον διὰ φόρων ἀφορρήτων ἐδάρουνον· οἱ Ἀμφικτύονες τελευτῶντες κατέσκαψαν νικήσαντες τὴν πόλιν Κίβραν, καὶ τὴν χώραν αὐτῆς καθιέρωσαν τῷ Ἀπόλλωνι (1). Ὁ εἰρημένος πόλεμος ἐπολεμήθη δέκα ἔτη πιθανῶς ἀπὸ τοῦ 600 μέχρι τοῦ 590 π. Χ. καλεῖται δὲ πρῶτος ἱερὸς πόλεμος.

* Ἀρχων ἐπώνυμος ἀναδειχθεὶς ὁ Σόλων τῷ 594 π. Χ. πολὺ ἐπεμελήθη ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν κακῶν τῆς ἀνομίας καὶ ἀναρχίας. Πρῶτον λοιπὸν τοῦτου φιλανθρωπεύμα ἦν ἡ σεισάχθεια, δι' ἧς ὁ δῆμος ἀνεκουφίζετο τοῦ ἄχθους τῶν χρεῶν, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, ἐκ τοῦ σείω καὶ ἄχθους γινόμενον. Ἡ ἀνακούφισις δ' αὕτη ἐγένετο ἅ) διὰ τῆς ἐλαττώσεως τοῦ τόκου καὶ τῆς ἐπαυξήσεως τῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος· διότι τὴν μὲν πρότερον ἐβδομήκοντα τριῶν δραχμῶν οὖσαν, ἐποίησεν ἑκατὸν, ὥστε οἱ ἀποτίνοντες τὰ χρέη ὠφελοῦντο εἰκοσι καὶ ἑπτὰ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν, δὲν ἐδλάπτοντο δὲ καὶ οἱ ἀπολαμβάνοντες, β') διὰ τῆς ἀμνηστίας πάντων τῶν διὰ χρέη ἀτίμων γενομένων πλὴν τῶν ἐπὶ φόνοφ καταδικασθέντων ἢ ἐπὶ τυραννίδι· γ') διὰ τῆς ἀπαγορεύσεως νὰ δανείζωσι τὸ λοιπὸν ἐπὶ τοῖς σώμασι δ') διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς ὑποθήκης τῶν διὰ δάνεια κτημάτων. Προσέτι κατηργήθησαν ἅπαντες οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος πλὴν τῶν φονικῶν, διότι οὗτοι ἦσαν παλαιότατοι καὶ διὰ θρησκευτικῶν ἐθίμων καθιερωμένοι. Εἶτα ὁ Σόλων, ἵνα ὁρίσῃ ἐξ ἴσου τὰ δίκαια, τὰς συνεισφορὰς πρὸς τὴν πολιτείαν καὶ τὰς λειτουργίας ἐκάστου τῶν πολιτῶν, διήρесе τούτους (2) κατὰ

(1) Ἐξηνδραποδίσαντο, κατ' Αἰσχίνην, τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τοὺς λιμένας ἔχωσαν, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν κατέσκαψαν, καὶ τὴν χώραν αὐτῶν καθιέρωσαν κατὰ τὴν μαντείαν. Ἰδὲ καὶ Πλουτ. Σόλ. 11.

(2) Τρεῖς τάξεις κατοίκων διακρίνοντο ἐν Ἀθήναις, πρῶτοι ἦσαν οἱ ἀπὸ ἀστῶν γονέων γεννηθέντες, οἵτινες ἦσαν οἱ κυρίως πολῖται Ἀθηναῖοι· δεῦτεροι οἱ μέτοικοι ἦσαν δ' οὗτοι οἱ ἀπὸ ἄλλης πόλεως, ὡς καὶ τὸ ὄνομα δηλοῖ, εἰς Ἀθήνας μετοικῆσαντες καὶ κατοικοῦντες· εἰς τούτους δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἔχωσι κτήματα ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἡδύναντο ὅμως νὰ μετέρχωνται ὅ,τι

τάς προσόδους ἀπὸ τῶν κτημάτων αὐτῶν εἰς τέσσαρας τάξεις, αἵτινες ἐλέγοντο τιμήματα ἐκ τῆς τιμῆς τῆς περιουσίας ἐκάστου.

Ἦσαν δὲ αἱ τέσσαρες τάξεις αἵδε·

Πρώτη μὲν ἡ τῶν πεντακοσιομεδίωνων, οἵτινες εἶχον πρόσδοον ἀπὸ τῶν ἀγρῶν αὐτῶν πεντακοσίους μεδίμνους, ἥτοι μέτρα ξηρῶν καὶ ὑγρῶν γεννημάτων, οἷον καρπῶν, ἐλαίου καὶ οἴνου.

Δευτέρα δὲ ἡ τῶν ἱππέων, οἵτινες εἶχον πρόσδοον τριακοσίους μεδίμνους καὶ ἠδύναντο νὰ τρέφωσιν ἵππον.

Τρίτη δὲ ἡ τῶν ζευγιτῶν, οἵτινες εἶχον πρόσδοον ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα ἡ διακοσίους μεδίμνους καὶ ἠδύναντο νὰ τρέφωσιν ζεῦγος βοῶν.

Τετάρτη δὲ ἡ τῶν θητῶν, οἵτινες ἡ οὐδεμίαν ἡ μικροτέραν εἶχον πρόσδοον· οὗτοι οὐδένα ἐτέλουν φόρον, ἀλλὰ καὶ οὐδεμιᾶς μετεῖχον ἀρχῆς, πλὴν τοῦ συνεκκλησιάζειν καὶ δικάζειν· μόναι δὲ οἱ τῶν τριῶν πρώτων τάξεων ἐφορολογοῦντο καὶ μετεῖχον τῶν ἀρχῶν καὶ πάσης λειτουργίας.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀξία ἐκάστου μεδίμνου ἦν τότε μιᾶς δραχμῆς, δῆλον ὅτι τὸ τῆς πρώτης τάξεως φορολογούμενον τίμημα (κεφάλαιον) ἦν 6000 δραχμῶν, τὸ δὲ τῆς δευτέρας 3600, τὸ δὲ τῆς τρίτης 1800, διότι κατὰ τὸ τίμημα τοῦτο οὐχὶ κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς περιουσίας ἐφορολογοῦντο οἱ Ἀθηναῖοι· καὶ πάλιν

ἐγίνωσκον ἔργον, ἀποφέροντες μέτριόν τινα φόρον· ὥφειλαν ὅμως ἕκαστος τούτων νὰ ἔχῃ Ἀθηναῖον προστάτην, ὅστις νὰ προστατεύῃ αὐτὸν ἐν τοῖς δικαστηρίοις καὶ νὰ ἐπιμελῆται τῶν ἐδίων καὶ δημοσίων τούτου ὡς ἐγγυητής· ἂν δέ τις τῶν μετοίκων ἐσφετερίζετο πολιτικὰ δίκαια, ἐπωλεῖτο ὡς δοῦλος· τρεῖς τοὶ δὲ ἦσαν οἱ δοῦλοι, ὧν τὸ πλεῖθος ἦν πολὺ ἐν Ἀθήναις· πρὸς τούτους οἱ Ἀθηναῖοι προσεφέροντο φιλανθρωπώτατα πάντων· οὐδεὶς τῶν κυρίων εἶχεν ἐξουσίαν νὰ φονεύσῃ δοῦλον ἢ ὡμῶς νὰ μεταχειρίζεται τοῦτον· ὁ κακούμενος δοῦλος ἠδύνατο νὰ καταφύγῃ ἐκείτης εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θησέως καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ πωληθῇ εἰς ἕτερον δεσπότην· πολλοὶ δὲ τῶν δούλων συχνὰ ἀπληγυθεροῦντο καὶ κατετάσσοντο εἰς τὴν τάξιν τῶν μετοίκων.

οἱ τῆς πρῶτης τάξεως ἀπεδίδοσαν πάντα τὸν ἐκ τοῦ τιμήματος φόρον, οἱ δὲ τῆς δευτέρας τὰ β, ἡ δὲ τῆς τρίτης τὰ γ. Κατὰ δὲ ταῦτα τὸ εἶδος τῆς πολιτείας ἦν οὐχὶ ἐκ γένους, ἀλλ' ἐκ τιμημάτων ἀριστοκρατία, ἥτοι τιμοκρατία· μετεῖχε δὲ καὶ δημοκρατίας τὸ αὐτό, καθότι ἡ ἀκτῆμων τάξις μετεῖχε τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν δικαστηρίων.

Τὴν μεγίστην ἐν Ἀθήναις δύνανται εἶχεν ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, εἰς ταύτην συνήρχοντο πάντες οἱ ἀπὸ εἰκοσιν ἐτῶν πολῖται Ἀθηναῖοι καὶ συνεζήτουν περὶ πάντων τῶν σπουδαιωτάτων πραγμάτων τῆς πολιτείας, οἷον περὶ νόμων, περὶ εἰρήνης καὶ πολέμου, περὶ παρανομιῶν, περὶ ἐκλογῆς ἀρχόντων, περὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν δημοσίων χρημάτων καὶ περὶ ἄλλων (1). Συνήχον δὲ τὰς ἐκκλησίας διὰ κηρύκων ἢ διὰ προγραμμάτων οἱ πρυτάνεις κατ' ἀρχὰς μὲν ἄπαξ, ὕστερον δὲ τετρακτὶς ἐκάστης πρυτανείας, πάλαι μὲν ἐν τῇ Πνυκί, ὅπου ἦν τὸ βῆμα, ὕστερον δ' ἐν τῷ Διονυσιακῷ θεάτρῳ· ἀλλὰ καὶ ἐκτάκτως συνελέγοντο αἱ ἐκκλησίαι τοῦ δήμου· αἱ τοιαῦται ἐκκλησίαι ἐλέγοντο σύγκλητοι, ἐν ᾗ αἱ τακτικαὶ ἐλέγοντο κύριαι. Ἄνδρες δὲ τοῦ δημοσίου ἐπεστιάτουν, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ τις εἰς αὐτὰς παρανόμως ἢ μὴ ἐξέλθῃ πρὸ τῆς διαλύσεως τῆς ἐκκλησίας· τούτου ἕνεκα ἐφ' ὅσον ἡ ἐκκλησία διήρκει ἦν πεφραγμένη ἢ πρὸς τὴν Πνύκα φέρουσα ὁδός, καὶ αἱ τῆς πόλεως πύλαι κεκλεισμέναι καὶ ἡ ἀγορὰ ἀργοῦσα. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἕκαστος πολίτης ἠδύνατο νὰ ἀγορεύσῃ περὶ τῶν προκειμένων· διὸ καὶ ὁ κῆρυξ ἐπηρώτα «τίς ἀγορεύειν βούλεται»; συνήθως δὲ ἠγόρευον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἄνδρες ἔμπειροι τῶν πολιτικῶν καὶ ῥήτορες γνώριμοι, οἵτινες ἀγορεύοντες ἦσαν ἀπαρεγγεῖρητοι, διὸ καὶ ἐφόρουσαν στέφανον· τούτους ὁμως λοιδοροῦντας καὶ ἀκοσμοῦντας κατεδίκαζον οἱ πρόεδροι εἰς πρόστιμον πεντήκοντα δραχμῶν. Μετὰ δὲ τὰς ἀγορεύσεις οἱ ἐκκλησιαζόντες ἐψήφισαν. Ἐγίνετο δὲ ἡ ἐπιψήφισις ἢ διὰ χειροτονίας ἢ διὰ ψήφων· ἵνα δὲ τὸ ψήφισμα ἔχῃ κῆρυξ, ἔπρεπε νὰ ψῆφοι νὰ ὦσι καὶ 6000.

Περὶ παντὸς δὲ πράγματος, ὅπερ προδίδετο εἰς τὴν ἐκκλη-

(1) Ἰδὲ Πολυδ. 8,95. 132.

σίαν τοῦ δήμου, προεβουλευέτο ἡ βουλὴ, ταύτην δὲ ἀπετέλουν τετρακόσιοι ἄνδρες, ἑκατὸν ἀφ' ἑκάστης τῶν τεσσάρων φυλῶν, ἐκ τῶν τριῶν ὁμῶς πρώτων τάξεων καὶ ἐχόντων ἡλικίαν τριάκοντα ἐτῶν διὰ κλήρου ἐπὶ ἓν ἔτος ἐκλεγόμενοι. Ἀπὸ Κλεισθένους ὁμῶς ἐν ἔτει 509, ὅτε αἱ τέσσαρες φυλαὶ μετεποιήθησαν εἰς δέκα, ὡς προῶντες θέλομεν εἰπεῖν, καὶ ἐξ ἑκάστης τούτων ἐξελέγοντο πεντήκοντα βουλευταί, ἡ βουλὴ ἀπετελεῖτο ἐκ πεντακοσίων βουλευτῶν. Οἱ βουλευταὶ πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὴν βουλὴν ἐδοκιμάζοντο, ἂν ὁ βίος αὐτῶν ᾖ ἀνεπίληπτος, εἰτα δὲ ὥμνουν τὸν βουλευτικὸν ὄρκον. Συνήρχοντο δ' οὗτοι καθ' ἑκάστην πλὴν τῶν ἐορτῶν εἰς σκέψιν καὶ συζήτησιν τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ἐν τῇ βουλευτηρίῳ, θέν ἐξέφερον τὰ προβουλευόμενα αὐτῶν εἰς τὰς ἐκκλησίας πρὸς ἐπιψήφισιν. Ἵνα δὲ μηδεμίαν ἡμέραν μένη ἀναρχος ἡ πόλις, ἑκάστη φυλὴ ἐπὶ τριάκοντα καὶ πέντε ἢ τριάκοντα καὶ ἐξ ἡμέρας διεχειρίζετο τὰ τῆς πόλεως ὠνομάζετο ὁ μὲν χρόνος οὗτος πρυτανεία, οἱ δὲ τῆς φυλῆς ἄνδρες πρυτάνεις. Οὗτοι ἐξέλεγον καθ' ἑκάστην διὰ κλήρου ἐξ αὐτῶν ἓνα ἐπιστάτην. ὅστις εἶχε τὰς κλεῖς τῶν ἱερῶν, ἔνθα ἦσαν τὰ χρήματα καὶ τὰ γράμματα. Οἱ πρυτάνεις διημέρευον καὶ ἐσιτοῦντο δαπάναις τοῦ κοινοῦ ἐν τῇ πρυτανείῳ, ὅπου ξενιζόμενοι ἐσιτοῦντο καὶ οἱ τῶν πόλεων πρεσβευταί, καὶ οἱ τῆς τιμῆς ταύτης ἀξιωθέντες πολῖται (1). Καθ' ἑκάστην πρυτανείαν ἐξελέγετο ὑπὸ τῆς βουλῆς εἰς γραμματεῖς ὕστερον δὲ ἐξελέγοντο καὶ ἄλλοι γραμματεῖς καὶ υπογραμματεῖς. Ἡ βουλὴ ἐβουλευέτο περὶ πάντων, ὡς προεβλήθη, τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων, αἵτινα εἰσέφερον εἰτα εἰς τὴν ἐκκλησίαν πρὸς ἐπιψήφισιν· αὕτη ἐπεστάτει καὶ εἰς τὰς δοκιμασίας τῶν ἀρχόντων· διότι πάντες οἱ ἐπὶ τὰ κοινὰ αἰεὶ ἐπὶ ἓν ἔτος ἐρχόμενοι ἐδοκιμάζοντο πρότερον, μετὰ δὲ τὴν λῆξιν τῆς ἀρχῆς ἐδίδοσαν εὐθύναν· καὶ οἱ μὲν τῶν ἀρχόντων καθίσταντο διὰ κλήρου, οἱ δὲ ἐξελέγοντο ἐν ταῖς ἐκκλησίαις διὰ χειροτονίας, ἧτοι ἦσαν ἄρχοντες κληρωτοί, ἢ χειροτονητοὶ καὶ αἵρετοί.

Ἀρχαὶ δ' ἐν Ἀθήναις ἦσαν πολλαὶ καὶ ἄλλαι, ὧν ἀνωτάτη

(1) Πολυδ. 8,96 καὶ 9,40.

ἦν καὶ ἡ τῶν ἐννέα ἀρχόντων, ἥτις δὲν κατελύθη μὲν ὑπὸ τοῦ Σόλωνος, ἡλαττώθη δὲ τὸ ἀξίωμα, διότι οὗτοι ἐξελέγαντο νῦν διὰ κλήρου ἐκ τῶν τῆς πρώτης τάξεως, καὶ ὤμνουν καὶ οὗτοι ὅτι θέλουν ἄρξει καλῶς, μετὰ δὲ τὴν λῆξιν τῆς ἀρχῆς ὑπεῖχον εὐθύνας· καὶ εἰ μὲν καλῶς ἤρξαν, ἐγίνοντο μέλη ισόδια τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἐτέρα δ' ἐν Ἀθήναις ἀρχὴ ἦσαν τὰ δικαστήρια. Ἐν τούτοις ἐδίκαζον κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος οἱ κατ' ἔτος ἐκ τῶν τεσσάρων τάξεων κληρούμενοι ἐξακισχίλιοι ὁμωμοκότες πολῖται, ἡλιασταὶ καλούμενοι ἐκ τοῦ ἀλίφζεσθαι, τοῦτ' ἔστιν ἀθροίζεσθαι· ἐξ ὧν πάλιν οἱ θεσμοθέται ἐκλήρουν τὴν κατὰ χρεῖαν ὅτῃ μὲν διακοσίους ἢ τετρακοσίους, ὅτῃ δὲ πεντακοσίους ἢ ἑξακοσίους εἰς ἐκάστην δίκην· ἐν σπουδαίοις δὲ πράγμασιν ἐδίκαζον πλείονες τῶν ἡλιαστῶν ἐν τῇ καλουμένῃ Ἡλιαίᾳ.

Τὸ ὕπατον δὲ τῶν δικαστηρίων ἦν ὁ Ἄρειος πάγος· τούτου μέλη ἰσοδύναμοι ἐγίνοντο ὅσοι τῶν ἀρχόντων ἐδίωσαν, ὡς προείπομεν, καλῶς καὶ ἀμέμπτως καὶ ἤρξαν δικαίως. Τὸ εἰρημένον δικαστήριον ἀπέκτησεν ἐπὶ Σόλωνος μεγίστην πολιτικὴν δύναμιν καὶ τιμὴν, διότι πλὴν τῶν φονικῶν δικῶν, ἄστινας ἀρχῆθεν ἐδίκαζεν αὐτός, ὡς προεβρῆθη, κατέστη ἡδὴ καὶ ἐπίσκοπος καὶ φύλαξ τῶν νόμων. Ὁ Ἄρειος πάγος ἐδοκίμαζε τὰς ἀποφάσεις τοῦ δήμου καὶ ἡκόρου αὐτάς, ἂν ἦσαν παράνομοι, ἦν δὲ καὶ ἄγρυπνος φρουρὸς τῆς τάξεως καὶ κοσμιότητος τῶν ἡθῶν τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ καθόσον ἐπεβρῶννυτο ἡ δημοκρατία ἡλαττοῦτο καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἐρείσματος τούτου τῆς πόλεως, ὡς ἀποκαλεῖ αὐτὸν ὁ Αἰσχύλος (1).

Πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους καὶ συνετοὺς ὁ Σόλων ἔγραψε νόμους, ὧν ὀνομαστοὶ ἦσαν οἱ ἐξῆς· ὁ κηρύσων ἱάτιμον τὸν ἐν στάσει μηδετέρας μερίδος γενόμενον· ὁ κωλύων νὰ κακολογῶσι τοὺς τεθνεῶτας· ὁ ἀπαλλάσων τὸν υἱὸν νὰ τρέφῃ τὸν πατέρα, ὅστις δὲν ἐδίδαξεν αὐτὸν τέχνην τινά· ὁ ἀναδεικνύων τίμιον καὶ ἱερὸν τὸν γάμον καὶ ἄλλοι περὶ θρησκείας, περὶ προκοπῆς τῆς γεωργίας καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ περὶ φιλανθρωπικοῦ χρήσεως τῶν δούλων.

(1) Ἐρυμὰ τε χώρας καὶ πόλεως σωτήριον (Εὐμην. 680).

Ἡ δὲ τροφή καὶ ἡ παιδεία τῶν νέων δὲν ἦν μὲν κύριον μέλημα, ὡς ἐν τῇ Σπάρτῃ, τῆς πολιτείας, ἀλλ' ὅμως καὶ ἐν Ἀθῆναις αὕτη ἐγένετο κατὰ τινὰς ὑποδειχθείσας διατάξεις τοῦ Σόλωνος. Τὰ παιδιά μέχρι μὲν ἐξ ἑτῶν ἔτρεφον αἱ μητέρες καὶ αἱ τροφοί· ἀπὸ δὲ τοῦ ἕκτου ἔτους ἐπαιδαγωγοῦντο τὰ ἄρρενα ὑπὸ τοῦ παιδαγωγοῦ, ὅστις ἦν ὁ τιμιώτερος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῶν δούλων· ἔργον δὲ τούτου ἦν νὰ ὁδηγῇ τὸν παῖδα εἰς τὰ διδασκαλεῖα καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν διδασκαλείων εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ νὰ διδάσκη αὐτὸν τρόπους εὐκοσμίας. Οἱ γονεῖς καθόλου ἐξήτουν νὰ ἐμποῦσιν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τοὺς παῖδας τὴν εὐπείθειαν καὶ τὸ σέβας πρὸς ἑαυτοὺς καὶ τὴν πρὸς τὰ αἰσχρὰ καὶ κακὰ ἀποστροφῇ· πρὸς τοῦτο οὗτοι καὶ οἱ παιδαγωγοὶ αὐτοὶ καὶ ἐνουθέτουν καὶ ἠπειλοῦν καὶ ἔδαρον τοὺς ἀπειθοῦντας παῖδας. Τὰ δὲ μαθήματα, ἅπερ ἐδιδάσκοντο, προΐούσης τῆς ἡλικίας, οἱ τῶν καλῶν ἀγαθῶν υἱοί, ἦσαν τὰ γράμματα, ἡ μουσικὴ καὶ ἡ γυμναστική. Ὅτε δ' οὗτοι ἐγίνοντο ἱκανοὶ ν' ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ ἐννοῶσι κατὰ τὸ δυνατόν τὰ γεγραμμένα, παρετίθεσαν τούτοις ν' ἀναγινώσκωσιν ὀνομαστῶν ποιητῶν ποιήματα, οἷα τοῦ Ἡσίοδου, τοῦ Σόλωνος, τοῦ Θεόγνιδος, ἰδίᾳ δὲ τὰ ἀθάνατα ἔπη τοῦ Ὀμήρου, ὡς περιέχοντα νοουθεσίας καὶ ἐπαίνους καὶ ἐγκώμια πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν προτρεπτικά. Ὡς δὲ ἐν τῇ Σπάρτῃ, οὕτω καὶ ἐν Ἀθῆναις καὶ καθόλου παρ' ἅπασιν τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἡ γυμναστικὴ ἦν περισπούδαστον χρῆμα· δρόμος καὶ πάλη καὶ ἄλμα, ἀκόντιον καὶ ἵπποδρομία ἐγίνοντο φίλα γυμνάσματα καὶ ἀσκήσεις τῶν ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἕκτου τῆς ἡλικίας τῶν ἐν Ἀθῆναις νέων(1), οἵτινες ἐν πᾶσιν ἐπετηροῦντο ὑπὸ τῶν γυμναστῶν, κοσμητῶν, σωφρονιστῶν καὶ παιδαγωγῶν· ἀπὸ δὲ τοῦ δεκάτου ὀγδόου ἔτους ἐφηβοὶ γενόμενοι ὤμνουν τὸν πολεμικὸν ὄρκον καὶ ἐστρατεύοντο μέχρι τοῦ ἐξηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας.

Ἦν ὁ πόλεμος καὶ παρὰ Ἀθηναίοις τίμιον ἔργον καὶ καθήκον τοῦ πολίτου· ὁ ἐν πολέμῳ ὑπὲρ πατρίδος θάνατος ἦν ὁ

(1) Παρελ. τὸ περὶ τοῦ ἰδίου. β. τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἔργον μου.

ἐνδοξότατος. Ὅτε δὲ πόλεμος ἐκηρύσσετο, ἡ ἐκκλησία ὥριζε τὸ πλῆθος τῆς στρατολογίας· ἐστρατολογοῦντο δὲ ἐκ τῶν τριῶν, ὡς εἵπομεν, τάξεων, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐκ τῆς τετάρτης τάξεως προσελαμβάνοντο ὡς φιλοὶ στράτιῳται· ἐξηροῦντο δὲ τοῦ πολέμου οἱ ἀδύνατοι καὶ οἱ βουλευταί, πᾶς δ' ἄλλος φεύγων τὸν πόλεμον ἐστερεῖτο παντὸς πολιτικοῦ δικαιώματος. Τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ ἀπετέλουν αἱ ὀπλίται. Τὸ δὲ ἵππικὸν ἀπετελεῖτο τὴν ἀρχὴν ἐκ πλουσίων τριακοσίων πολιτῶν· εἶτα δὲ ἐδιπλασιάσθη, ἐπὶ δὲ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου ἡῤῥησεν εἰς χίλους διακοσίους. Τὸ ἵππικὸν τοῦτο ἦν μόνιμον, καὶ ἐν εἰρήνῃ ἐχρησίμευεν εἰς τὰς πομπὰς καὶ τὰς πανηγύρεις. Ἀρχηγοὶ δὲ τοῦ στρατοῦ ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας δέκα στρατηγοί, δέκα ταξίαρχοι, δύο ἱππαρχοὶ, καὶ δέκα φύλαρχοι. Οἱ εἰρημένοι ἄρχοντες τοῦ στρατοῦ οὐ μόνον ἐν πολέμῳ ἀλλὰ καὶ οἴκοι ἐπεμελοῦντο περὶ τῶν πολεμικῶν, περὶ τῆς στρατολογίας, περὶ τοῦ ὅπλισμοῦ τῶν στρατιωτῶν καὶ περὶ ἄλλων παρασκευῶν· προῦνόουν περὶ τῆς φυλακῆς τῆς χώρας, τῶν φρουρίων, τῶν λιμένων, τῶν ὀπλοθηκῶν καὶ ἄλλων παρομοίων.

Ὅμοιως ὁ Σόλων καὶ περὶ τῆς τῶν παρθένων καὶ γυναικῶν κοσμιότητος καὶ χρηστῶν ἡθῶν προῦνόησε, γράψας νόμον, καθ' ὃν αὐταὶ αὐστηρῶς ἐπετηροῦντο ὑπὸ τῶν καλουμένων γυναικονόμων καὶ γυναικοκόσμων· αἱ γυναῖκες ὅμως τῶν μετοίκων καὶ αἱ ἑταῖραι διῆγον ἄνετον βίον, δὲν ἐκλείοντο ἐν τῇ γυναικωνίτῃ καὶ ἐπετρέπετο αὐταῖς νὰ φοιτῶσιν εἰς τὰ θέατρα.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος· οὗτοι ἐγράφησαν ἐπὶ ξυλίνων πινακῶν, οἵτινες ἀπὸ τοῦ σχήματος ὠνομάζοντο ἄξονες καὶ κύρβεις, καὶ φυλάττοντο τὰ μὲν πρῶτα ἐν τῇ ἀκροπόλει, ὕστερον δὲ ἐν τῇ πρυτανείᾳ. Θέσας δὲ ὁ Σόλων τοὺς νόμους παρήγγειλεν ἐτησίαν αὐτῶν ἀναθεώρησιν· καὶ ὀρκίσας τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ δέκα ἔτη, οὐχὶ ἐπὶ ἑκατόν, ὥς τινες κακῶς ὑπέλαβον, νὰ φυλάττωσιν ἀμεταβλήτους αὐτοὺς ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, εἰς τὴν Κύπρον, εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἶτα εἰς τὸν Κροῖσον τὸν βασιλεῖα τῆς Λυδίας. Ἐν ἔτει δὲ 559 π. Χ. ἀπέθανεν ὁ Σόλων ὑπὲργηρως ἐν Ἀθῆναις, ἐπιζήσας μάλιστα εἰς τὴν πρώτην τυραννίδα τοῦ Πεισιστράτου.

Περὶ τοῦ Πεισιστράτου καὶ τῶν τούτου υἱῶν.

§. 40 Ἐν ᾧ ἔτι ὁ Σόλων ἀπεδήμει, ἤρξαντο αἱ τρεῖς προειρημέναι φατρίαι στασιάζουσαι πρὸς ἀλλήλας· προΐστατο δὲ τῶν μὲν Πεδαιῶν ὁ Λυκοῦργος, τῶν δὲ Παράλων ὁ Μεγακλῆς, τῶν δὲ Διακρίων ὁ Πεισίστρατος. Ἦν δὲ ὁ Πεισίστρατος ἀνὴρ ὀξύνοος, δραστήριος, πρᾶος, γλυκύλογος καὶ φιλόανθρωπος ἀλλὰ καὶ πολὺ φιλόδοξος, διὰ τῶν ἀρετῶν τούτων ἡδυνήθη νὰ προσκτήσῃται τὸν δῆμον· προθυμούμενος δὲ ταχύτερα νὰ καταβάλλῃ τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ καὶ νὰ γένηται ἐγκρατὴς τῶν πραγμάτων, τεχνάζεται τὸ ἐξῆς· ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐπλήγασεν αὐτὸς ἑαυτὸν, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν ἀγορὰν καθηματωμένος ἔλεγεν ὅτι ἐκινδύνευσεν καὶ ἐπεβουλεύθη ὑπὸ τῶν δυσμενῶς πρὸς τὸν δῆμον διακειμένων· ὁ δὲ πιστεύσας καὶ παροξυνθεὶς ἔδωκεν αὐτῷ εἰς φυλακὴν τοῦ σώματος πεντήκοντα κορονοφόρους. Ὁ Πεισίστρατος προσλαβὼν καὶ ἄλλους κατέσχε τὴν ἀκρόπολιν καὶ ἐγένετο ἐν ἔτει 560 π. Χ. τύραννος τῶν Ἀθηναίων. Οὐ πολὺ δὲ ὕστερον οἱ περὶ τὸν Μεγακλῆα καὶ Λυκοῦργον ὁμοφρονήσαντες ἐξεδίωξαν τὸν Πεισίστρατον. Μετὰ πέντε ἡμέρας ἔτη διενεχθεὶς πάλιν ὁ Μεγακλῆς πρὸς τὸν Λυκοῦργον, καὶ φοβούμενος μὴ ἴττηθῇ, ὑπέσχετο πρὸς τὸν Πεισίστρατον νὰ βοηθήσῃ τοῦτον νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχήν, ἂν λάβῃ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Κοισύραν ὀνομαζομένην γυναῖκα, καὶ συνάρξωσιν ὁμοῦ. Ὁ Πεισίστρατος ἐδέχθη, καὶ ἐπιστρέψας ἀνέβη μεγαλοπρεπῶς εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ τεχνάσματος παραδόξου, ὡς ἱστορεῖ ὁ Ἡρόδοτος (1). Ὁ Πεισίστρατος ἐνυμφεύθη κατὰ τὴν ὁμολογίαν τὴν τοῦ Μεγακλέους θυγατέρα· ἐπειδὴ ὁμοῦ δὲν ἡγάπα ταύτην, ὀργισθεὶς ὁ Μεγακλῆς διηλλάγη πάλιν πρὸς τὸν Λυκοῦργον, καὶ ἠνάγκασαν τὸν Πεισίστρατον νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ἐρέτριαν, ὅπου δέκα ἔτη διέτριψε μετὰ τῶν ἀπὸ τῆς πρώτης γυναικὸς υἱῶν αὐτοῦ, βουλευόμενος καὶ πάντα λίθον κινῶν εἰς ἀνάκτησιν τῆς Ἀθήνησι τυραννίδος. Ὅντως τὸ δέκατον ἔτος βοηθούμενος ὑπὸ μισθωτῶν Θηβαίων καὶ Ἀργείων καὶ ὑπὸ τοῦ Ναξίου Λυγδάμιος

(1) Ἡροδ. 1. 59.

ἀπέδωκε εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὅθεν ἐπιπεσὼν μετὰ τῶν ἐξ Ἀθη-
νῶν προσελθόντων ὁμοφρόνων αὐτοῦ, ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τοὺς
περὶ τὸν Μεγακλέα, καὶ γενόμενος πάλιν ἐγκρατὴς τῶν πραγμά-
των τῶν Ἀθηναίων ἐν ἔτει 541 π. Χ. ἐξώρισεν ὡς ἑναγεῖς τοὺς
Ἀλκμαιωνίδας καὶ ἐτυράννησε μέχρις οὗ ἀπέθανε τῷ 527. Ὁ
Πεισίστρατος διώκει τὰ τῆς πόλεως πράως καὶ φιλανθρώπως καὶ
ὡς ἐπὶ τὰ πολλὰ κατὰ τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνος. Ἐπὶ τῆς τοῦ-
του ἀρχῆς πολλὴν ἐπίδοσιν ἔλαβεν ἡ γεωργία καὶ τὸ ἐμπόριον,
αἱ τέχναι καὶ ἡ παιδεία. Ὁ Πεισίστρατος λέγεται ὅτι συνήθροι-
σεν εἰς ἓν τὰ τέως σποράδην ἀδόκιμα ἔπη τοῦ Ὀμήρου. Εἰς
τὸν αὐτὸν τοῦτον ἀποδίδεται, ἀλλ' ὑπὸ μεταγενεστέρων ἱστορι-
κῶν, καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις ἱδρυσις καλῆς βιβλιοθήκης ἐκόσμησε τὴν
πόλιν διὰ λαμπρῶν κτιρίων καὶ πολλὰ ἄλλα καλὰ ἐποίησε.
Δικαίως δὲ ὁ Πεισίστρατος λέγεται ὁ θεμελιωτὴς τοῦ μεγαλείου
καὶ τῆς δόξης τῶν Ἀθηναίων.

Ἀποθανόντος τοῦ Πεισιστράτου ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ
πρεσβύτερος υἱὸς τοῦτου Ἰππίας, ὃς προσέλαβε συνάρχοντα
καὶ τὸν νεώτερον ἀδελφὸν Ἰππαρχον, ἄνδρα νουνεχῆ καὶ φι-
λόμουσον καὶ φιλάνθρωπον. Ἀμφοτέρω δὲ οἱ ἀδελφοὶ ἤρξαν
μιμούμενοι τὸν πατέρα· διεκόσμησαν τὰς Ἀθήνας καὶ τὰ περί-
χωρα, ἡλάττωσαν τοὺς φόρους, προσεκάλεσαν εἰς τὰς Ἀθή-
νας ὀνομαστοὺς ποιητὰς καὶ τεχνίτας τὸν Ἀνακρέοντα, τὸν Ὀ-
νομάκритον, τὸν Λάσπον καὶ τὸν Σιμωνίδην, καθόλου δὲ προῦ-
θυμήθησαν νὰ καταστήσωσι τὰς Ἀθήνας μεγάλας καὶ εὐδαίμο-
νας. Καί τοι περὶ τὰ τοιαῦτα ἔργα πολὺ ἐφιλοτιμοῦντο οἱ Πεισι-
στρατιδαί, δὲν ἤρεσκον ὅμως τοῖς Ἀθηναίοις, διότι οὗτοι ἐμί-
σουν τὴν τυραννίδα καὶ ἐπεθύμουν νὰ καταλύσωσι ταύτην. Δύο
λοιπὸν ἐπιστήθιοι φίλοι ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, μι-
σοῦντες τοὺς τυράννους καὶ δι' ἄλλα καὶ διὰ τὴν προπληλακισθεῖ-
σαν ὑπὸ τοῦ Ἰππάρχου ἀδελφὴν τοῦ Ἀρμοδίου, συνώμοσαν νὰ
φονεύσωσιν αὐτούς. Κατὰ τὴν ἐορτὴν λοιπὸν τῶν μεγάλων Πα-
ναθηναίων τῷ 514 π. Χ. ὁ μὲν Ἰππαρχος ἔπεσε πληγείς ὑπὸ
τῶν ξιφῶν αὐτῶν, ὁ δὲ Ἰππίας διατάσων τὰ τῆς ἐορτῆς τῆς
πόλεως ἐσώθη. Οἱ τυραννοκτόνοι ἐφρονέθησαν μὲν, ἐτιμήθησαν
ὅμως ὕστερον ὑπὸ τῶν μισοτυράννων Ἀθηναίων, οἵτινες καὶ

ἀνδριάντας εἰς τούτους ἀνήγειραν, καὶ ἐν πανηγύρεσι καὶ συμποσίοις ὕμνουσιν αὐτούς. Ὁ Ἰππίας ἐτυράνησεν ἔτι τρία ἔτη, πικρῶς ὁμως καὶ ὠμῶς. Οἱ Ἀθηναῖοι κακούμενοι ἐτράπησαν πρὸς τοὺς ἐξορίστους Ἀλκμαϊωνίδας, οἵτινες ἔσπευσαν εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, οὓς παρώρμησεν ἡ Πυθία εἰς ἐλευθέρωσιν τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἐξώσθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰππίου, ὃν ἐβοήθει τὸ ἱππικὸν Θεσσαλῶν· εἶτα ὁμως ἐπῆλθον πάλιν οἱ Σπαρτιᾶται στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως Κλεομένους, καὶ ἐπολιόρχησαν τὸν Ἰππίαν ἐν τῇ ἀκρόπολει. Ἐπειδὴ ὁμως οὗτος ἦν καλῶς ἐφωδιασμένος, καὶ καλῶς ἡμύνητο, ἤναγκάσθησαν οἱ Σπαρτιᾶται νὰ ἀπέλθωσιν οἴκαδε. Ὅτε ὁμως ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων συνελήφθησαν τὰ εἰς σωτηρίαν ἀλλαγῶν ἐκπεμπόμενα τέκνα τοῦ Ἰππίου, τότε ἤναγκάσθη οὗτος νὰ παραδώσῃ τὴν ἀκρόπολιν καὶ νὰ φύγῃ ἐν ἔτει 510 π. Χ. εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὸν βασιλέα Δαρεῖον.

Μετὰ δὲ τὴν ἔξωσιν τῶν Πεισιστρατιδῶν ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας πάλιν οἱ Ἀλκμαϊωνίδαι, ὧν προΐστατο ὁ Κλεισθένης, πρὸς ὃν ἤριζον οἱ εὐπατρίδαι ἔχοντες προεστώτα τὸν δυνατὸν καὶ ἐκ δοκίμου οἴκου Ἰσαγόραν, ὅστις ἡττώμενος ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Κλεομένην, τὸν ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς πολιορκίας τῶν Πεισιστρατιδῶν φίλον τούτου καὶ ξένον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ περὶ τὸν Κλεισθένην δὲν ἠδύναντο ν' ἀντιστῶσι πρὸς τὸν εἰσβαλόντα εἰς τὴν Ἀττικὴν Κλεομένην ἔφυγον· συνέφυγον δὲ καὶ πολλοὶ ἐξ ἐπιφανῶν οἴκων, ὅσους ὑπέδειξεν εἰς τὸν Κλεομένην ὁ Ἰσαγόρας· ὅτε ὁμως ὁ Κλεομένης ἐζήτησε πρὸς χάριν τοῦ Ἰσαγόρου νὰ καταλύσῃ τὴν βουλὴν, καὶ ἄλλην νὰ συστήσῃ ἐκ τριακοσίων φίλων τοῦ Ἰσαγόρου, οἱ Ἀθηναῖοι ἀγανακτήσαντες καὶ ὀπλισθέντες ὥρμησαν κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ ἠνάγκασαν τούτους τε καὶ τοὺς περὶ τὸν Ἰσαγόραν νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὴν ἀκρόπολιν· ὅθεν τὴν τρίτην ἡμέραν διὰ συνθήκης ἐξῆλθον ἐλεύθεροι οἱ Σπαρτιᾶται, ἀλλὰ τοὺς περὶ τὸν Ἰσαγόραν ἐφόνευσαν. Ἐπανελθὼν ὁ Κλεισθένης εἰς Ἀθήνας ἠΰθεξε καὶ ἐπέβρωσε τὴν δημοκρατίαν διὰ μεταβολῶν πολλὰ ὠφελίμων· διείλε τὰς τέσσαρας παλαιὰς φυλάς εἰς δέκα, ἃς ὠνόμασεν ἀπὸ ἐπιχωρίων ἡρώων, ἐκάστην δὲ πάλιν τούτων εἰς

δέκα δήμους, ὧν ἕκαστος εἶχε δήμαρχον. Ἦσαν δὲ οἱ δήμοι τοπικαὶ διαιρέσεις ἢ κοινότητες, ἐν αἷς ἀνεμίχθησαν πολῖται μέτοικοι καὶ ξένοι, δι' ὧν ἡδέζηθη τὸ πλῆθος τῶν ἐν Ἀθῆναις πολιτῶν, καὶ τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ δύναμις πολλῶν παλαιῶν οἰκων ἡλαττώθη· ἐξ ἑκάστης δὲ τῶν φυλῶν ἐξελέγοντο πεντήκοντα βουλευταί, ὥς τ' ἡ βουλὴ ἀπετελεῖτο ἤδη ἐκ πεντακοσίων βουλευτῶν, ἑκάστης δὲ φυλῆς οἱ βουλευταὶ ἐγίνοντο διάδοχικῶς, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, πρυτάνεις. Εἰς ἐπίδοσιν δὲ τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῶν Ἀθηναίων ὁ Κλεισθένης ἡῤῥησε τὰς 48 ναυκραρίας εἰς 50, ὧν ἔργον ἦν νὰ φροντίζωσι περὶ τοῦ πληρώματος καὶ τοῦ ὅπλισμοῦ τῶν ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ναυπηγουμένων τριήρων, εἰς δὲ τὸ πλεῖστον συνετέλουν οἱ πλούσιοι.

Εἰς ἀσφάλειαν δὲ καὶ φυλακὴν τῆς δημοκρατίας εἰσήγαγεν ὁ Κλεισθένης τὸν δοστρακισμόν, ἥτοι τὴν δι' ὀστράκων ἐξορίαν ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ 10 κατ' ἀρχάς, ὕστερον ἐπὶ 5 ἔτη παντὸς ἐπιφανοῦς ἀνδρός· ἡ ψηφοφορία ἐγίνετο ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν τῶν 9 ἀρχόντων καὶ τῆς βουλῆς τῶν 500. Αἱ δὲ ψηφοὶ ἔπρεπεν οὐχὶ ὀλιγώτεραι τῶν 6000 νὰ ὦσιν (1).

Ἀντὶ δὲ τῆς μέχρι τοῦδε διὰ χειροτονίας ἐκλογῆς τῶν ἀρχόντων εἰσήχθη ἡ διὰ κυάμου, ὅθεν καὶ ἐλέγοντο οἱ οὕτως ἐκλεγόμενοι ἄρχοντες οἱ ἀπὸ κυάμου ἄρχοντες ἢ κυαμευτοί· ὁ δὲ περὶ δοκιμασίας νόμος ἐτηρεῖτο. Διὰ τοιούτων καὶ ἄλλων κατασκευασμάτων ἡῤῥησε τὴν δημοκρατίαν ὁ Κλεισθένης καὶ τὴν ἰσότητά τῶν πολιτῶν ἐπέβρωσεν.

Ἐν τούτοις ὁ Κλεομένης ἀγανακτῶν διὰ τὴν γενομένην αὐτῷ ὄβριον ἐξεστράτευσεν πάλιν κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἔχων συμμάχους Βοιωτοὺς καὶ Χαλκιδεῖς καὶ Κορινθίους· ἀλλὰ μόλις ἐφθασαν εἰς τὴν Ἐλευσίνα καὶ οἱ Κορινθιοὶ ἀπεχώρησαν μὴ θέλοντες διὰ τῆς ταπεινώσεως τῶν Ἀθηναίων νὰ αὐξήσωσι τοὺς

(1) Αὗται κατ' Ἀριστοτέλη (πολ. γ'. ἡ. 2) αἱ δημοκρατούμεναι πόλεις δοκοῦσι διώκειν τὴν ἰσότητα μάλιστα πάντων· ὥς τε τοὺς δοκοῦντας ὑπερέχειν δυνάμει διὰ πλοῦτον ἢ πολυφιλίαν ἢ τινα ἄλλην πολιτικὴν ἰσχὺν ὠστράκιζον καὶ μεθίστασαν ἐκ τῆς πόλεως χρόνους ὠρισμένους.

Σπαρτιάταις, τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐποίησε καὶ ὁ ἕτερος τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης ὁ Δημάρατος ἐκ δυσμενείας πρὸς τὸν Κλεομένην· ὡσχύτως καὶ οἱ ἄλλοι οἱ Πελοποννήσιοι ἀπεχώρησαν· ὁ δὲ Κλεομένης καταλειφθεὶς μόνος ἠναγκάσθη καὶ αὐτὸς ἄπρακτος νὰ ἐπιστρέψῃ. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Χαλκιδῶν καὶ τῶν τούτων συμμάχων τῶν Βοιωτῶν, καὶ νικῆσαντες κατέλιπον ἐπὶ τῆς χώρας τῶν πλουσίων τετρακισχιλίους κληρούχους ἀπόρους Ἀθηναίους (1). Καὶ πάλιν οἱ Σπαρτιάται ἐκ προτροπῆς τοῦ Κλεομένου ἐπειράθησαν νὰ καταγάγῃσιν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸν Ἰππῖαν, ὃν μετεκάλεσαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἠναγκάσθησαν ὅμως διὰ τὸν κατὰ τῆς τυραννίδος λαμπρὸν λόγον πρὸς τοὺς συμμάχους τοῦ ἐκ Κορίνθου Σωσικλέους νὰ καταλίπῃσι τὸν Ἰππῖαν (2), ὅστις μετέβη εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν πρὸς τὸν σατράπην Ἀρταφέρνην, ὅστις μάλιστα προέτρπεα τοὺς Ἀθηναίους νὰ δεχθῶσι τὸν Ἰππῖαν ἀπειλῶν αὐτοῖς τὰ κάκιστα.

Περὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος καὶ ἐν ἄλλαις Ἑλληνικαῖς πόλεσιν.

§ 41. Ὡς περ ἐν Ἀθήναις τὸ πολίτευμα μετεβλήθη, οὕτως καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις Ἑλληνικαῖς πόλεσιν. Ἡ βασιλεία καὶ μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Δωριέων διέμεινε περὶ τὰ 200 ἔτη, εἰτα ὅμως ἐν τισὶ μὲν πόλεσιν ἐξέλιπεν αὕτη· ἐν τισὶ δὲ κατελύθη ὑπὸ τῶν εὐγενῶν, καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐγένετο ὀλιγαρχία. Καὶ αὕτη ὅμως ἐπαχθῆς εἰς τοὺς πολλοὺς γενομένη κατελύθη ὑπὸ δυνατῶν καὶ φιλοδόξων ἀνδρῶν, οἵτινες καὶ κατέστησαν αὐτοὶ τύραννοι. Οὗτοι ἠσφάλισαν ἑαυτοὺς διὰ δορυφόρων, καὶ ἐκ τῶν ἀρίστων πολλοὺς μὲν ἐδίδωσαν, πολλοὺς δὲ ἀπεστέρησαν τῶν χρημάτων, πολλοὺς δὲ καὶ τῆς ζωῆς· ἤγειραν δὲ οἰκοδομὰς εἰς ἐργασίαν καὶ ἐπασχόλησιν τῶν πολλῶν (3). Ἀλλὰ καὶ ἡ τυραννὶς, μιση-

(1) Ἰδὲ Ηροδ. 5, 77.

(2) Ηροδ. 5, 92.

(3) Ἡ λέξις τύραννος, ἥτις τὴν ἀρχὴν ἦν συνώνυμος τοῦ βασιλέως, μετέπεσεν εἰς τὴν ὕστερον κακὴν χρῆσιν διὰ τὴν ἀ-

τῇ οὖσα εἰς τοὺς φύσει ἐλευθέρους Ἕλληνας, κατελύθη ἐπὶ τῶν Μηδικῶν ἡδὴ σχεδὸν πανταχού· εἰς τὴν κατάλυσιν δὲ τῆς τυραννίδος· οὐ μικρὸν συνέπραξαν καὶ οἱ Σπαρτιάται. Ἀντὶ δὲ τῆς τυραννίδος γίνεται ἐν μὲν ταῖς Ἰωνικαῖς πόλεσι δημοκρατία, ἐν δὲ ταῖς Δωρικαῖς ἀριστοκρατία. Οὕτως οὖν πολιτευόμενοι διέτελλεσαν οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς τούτων ὑποταγῆς εἰς τε τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς Ῥωμαίους.

Ἐν μὲν τῇ Ἠπείρῳ ἐπὶ μακρότατον ἐβασίλευον οἱ Αἰακίδαι κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῇ Μολοττίᾳ· εἶτα δὲ ἀπὸ τῆς δυναστείας τῶν Μακεδόνων ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἠπείρῳ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀποικίᾳ τῶν Κορινθίων Ἀμυρακίᾳ.

Ἡ δὲ Θεσσαλία διὰ τε τὸ εὐμετάβολον καὶ θερμὸν τῶν κατοίκων κατεσπαράττετο ὑπὸ ταραχῶν καὶ ἐμφυλίων πολέμων, καθ' οὓς δυνατοί τινες ἐγκατεστάθησαν τύραννοι· οἷον ἐν τῇ Λαρίσσει οἱ Ἡρακλεῖδαι Ἀλευάδαι, οἵτινες προΐσταντο ὥς ταχὺ τοῦ δεσμοῦ τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ πόλεων· καὶ τούτων ὁμως ἡ ἀρχὴ κατελύθη τῇ 400 π. Χ. ὑπὸ τῶν τυράννων τῶν Φερῶν, ὧν τινων πάλιν ἡ τυραννὶς κατελύθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φιλίππου.

Τῆς δὲ Ἀκαρνανίας τὸ παλαιὸν πολίτευμα ἀγνοοῦμεν· ἐκ τοῦ Ξενοφῶντος ὁμως γίνεται δῆλον, ὅτι οἱ ἀτίθασοι Ἀκαρνανες εἶχον, ὕστερον ὁμως, κοινόν τε.

Τῆς δὲ Αἰτωλίας οἱ ἄγριοι καὶ μάχιμοι κάτοικοι ἦσαν διηρημένοι εἰς μικρὰς κώμας καὶ ἐβασιλεύοντο· ὕστερον δὲ ἐδημοκρατήθησαν, τελευτώντες δὲ συνέστησαν ἐπὶ τῆς τῶν Μακεδόνων δυναστείας δεσμόν.

Αἱ δὲ Λοκρῶν μὲν τῶν Ὀζολῶν πόλεις ἦσαν καὶ πολὺ ὕστερον κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων καὶ αὐτόνομοι· αἱ δὲ τῶν Ὀπουντίων εἶχον κοινόν, οὐ ὁμως οὐδόλως μετεῖχον οἱ Ἐπικνημιδῖοι.

Οἱ δὲ Φωκεῖς οἱ πικροὶ τῶν τε Θεσσαλῶν καὶ Λοκρῶν ἐχθροὶ εἶχον μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας κοινὸν σύστημα, ἀφ' οὗ ὁμως ἦσαν ἀποκεχωρισμένοι οἱ Δελφοί, οἵτινες εἶχον ἴδιον πολίτευμα.

λαζονεῖαν καὶ τὴν παρανομίαν τινῶν αὐθαιρέτων ἀρχόντων, οἵτινες κατέστησαν φοβερόν καὶ μισητὸν τὸ ὄνομα τοῦ τυράννου.

Ἐν δὲ τῇ Βοιωτίᾳ, καταλυθείσης τῆς βασιλείας, ἐγένοντο τόσαι μικραὶ πολιτεῖαι, ὅσαι πόλεις ἀξιόλογοι ἐν αὐτῇ ἦσαν· οἷον αἱ Θῆβαι, αἱ Πλαταιαί, αἱ Θεσπιαί, ἡ Τάναγρα καὶ ἡ Χαϊρώνεια. Τούτων δὲ τὸ πολίτευμα κατέστη ἐπὶ τῶν Μηδικῶν ὀλιγαρχικόν, οὐχὶ ὁμῶς ἄνευ ἔριδος καὶ πολέμων πρὸς τὸν δῆμον. Αὗται δὲ αἱ μικραὶ καὶ αὐτόνομοι πολιτεῖαι ἀπετέλειον συμπολιτεῖαν τὸ κοινὸν τῶν Βοιωτῶν καλουμένην, ἧς προΐσταντο ἔνδεκα ἄνδρες βοιωτάρχαι καλούμενοι· οὗτοι εἶχον τὴν μεγίστην ἀρχὴν καὶ τὴν ἐν πολέμῳ ἡγεμονίαν. Τῶν Θηβῶν ὁμῶς τὸ βίαιον καὶ φιλαρχον ἐγέννησεν ἔριδος καὶ στάσεις καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ ἀποχωρισμὸν τῶν Πλαταιῶν καὶ Θεσπιῶν αἵτινες ἐγένοντο τῶν Ἀθηνῶν σύμμαχοι. Τοῦτου δ' ἕνεκα ἡ βοιωταρχία οὐδὲν μέγα καὶ οὐδὲν ἄξιον λόγον κατώρθωσεν ὥς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς χώρας. Ἡ δὲ ἡγεμονία τῶν Θηβῶν ἐπὶ Ἐπαμεινώνδου καὶ Πελοπίδου ἦν ὀλιγοχρόνιος.

Ἐν δὲ τῇ Μεγαρίδι μετὰ τὴν καταλῶσιν τῆς ἀπὸ Δωριέων βασιλείας γίνονται αἵρετοι Αἰσυνῆται. Εἰτα δὲ ὁ δῆμος στασιάζας ἐγκαθιστᾷ τύραννον περὶ τὸ 620 π. Χ. τὸν Θεαγένην. Μετὰ δὲ τὸν Θεαγένην γίνεται ὅτε μὲν ὀλιγαρχία, ὅτε δὲ ὀχλοκρατία. Ἡ Μεγαρίς ἐκακώθη πολὺ ὑπὸ ἐμφυλίων διχονοιῶν καὶ στάσεων.

Ἐν δὲ τῇ πλουσίᾳ καὶ ἐμπορικῇ Κορίνθῳ, ὅτε περὶ τὸ 777 π. Χ. ἐξέλιπον οἱ ἀπὸ Ἡρακλειδῶν βασιλεῖς, κατέσχον τὴν ἀρχὴν οἱ ἀπὸ τοῦ πλουσίου οἴκου Ἡρακλειῶδα Βακχιάδαι, ἐξ ὧν αἵρετοι κατ' ἔτος πρυτάνεις διεχειρίζον ἀπὸ τοῦ 745 τὴν ἀρχὴν. Ἡ ὀλιγαρχία αὕτη διήρκεσε περὶ τὰ ἐνενήκοντα ἔτη. Ἐν τέλει δὲ ταύτης ἐναυμάχησαν οἱ Κορίνθιοι τῷ 664 π. Χ. πρὸς τοὺς ἀχαρίστους ἀποίκους αὐτῶν Κερκυραίους τὴν παλαιοτάτην κατὰ Θουκυδίδην ναυμαχίαν, καὶ ἡττήθησαν (1). Τῷ δὲ 655 π. Χ. ἐκδιώξας ὁ Κύψελος τοὺς Βακχιάδας γίνεται αὐτὸς τύραννος. Ἐκ τῶν διωχθέντων δὲ ἦν καὶ ὁ εἰς Τυρρηνίαν καταφυγὼν καὶ αὐτοῦ τὰς Ἑλληνικὰς τέχνας μετενεγκὼν Δημάρατος. Ὁ

(1) Ναυμαχία παλαιτάτη ὣν ἴσμεν γίνεται Κορινθίοις πρὸς Κερκυραίους (Θουκ. 1,13).

φίλος τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν Κόψελος ἐτυράννησεν ἐν εἰρή-
νῃ 30 ἔτη. Τοῦτον δὲ διεδέχθη ὁ υἱὸς Περιάνδρος, εἰς ὧν ἐκ τῶν
ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ τοῦ Περιάνδρου ἐγένοντο οἱ
Κορίνθιοι δυνατοὶ καὶ πλούσιοι. Τοῦτον δὲ οἰκτρῶς ἀποθανόντα
διεδέχθη ὁ ἔκγονος Ψαμμήτιχος, ὃν ἐπ' ὀλίγον τυράννησαντα ἐ-
ξεδίωξαν οἱ Σπαρτιάται τῷ 586 καὶ ἐγκατέστησαν τὴν ἀριστο-
κρατίαν.

Ἐν δὲ τῇ Σικυῶνι, καταλυθείσης τῆς βασιλείας, ὁ δῆμος ἐ-
γένετο ἄρχων· οἱ τῶν Δωριέων ὅμως ἄριστοι ἤριζον πρὸς τοῦ-
τον. Ἐκ τῆς διχονοίας ταύτης καὶ ἔριδος ἀφελόμενος ὁ Ὀρθαγό-
ρας γίνεται αὐτὸς τύραννος ἐν ἔτει 673. Οἱ δὲ ἀπὸ τούτου ἐτυ-
ράννησαν περὶ τὰ ἑκατὸν ἔτη. Εἰτα τῆς τυραννίδος καταλυθεί-
σης, ἐγένετο ἀριστοκρατία.

Τὸ τῆς Φλιούντος πολίτευμα ἦν τὸ πλεῖστον ἀριστοκρατι-
κόν.

Τῆς δ' Ἀχαΐας αἱ 12 μικραὶ πόλεις ἐβασίλευοντὸ τὴν ἀρ-
χὴν ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τοῦ Τισαμενοῦ, εἰτα μετέστησαν τὴν
πολίτειαν εἰς δημοκρατίαν. Ἦσαν λοιπὸν 12 μικραὶ μετρίως
δημοκρατούμεναι πολιτεῖαι, ὧν τόπος ἦν τὸ Αἴγιον, ἐν ᾧ τὰς
τε συνόδους καὶ τὰ διαβούλια συνετέλουν, ἐν τῷ ἄλσει Διὸς τοῦ
Ὀμαγυρίου. Οἱ Ἀχαιοὶ ἐτήρησάν τὰ ἀρχαιότροπα ἥθη, διότι
οὗτοι ὀλίγον μετέσχον τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐμφυλίων πολέμων.

Ἐν δὲ τῇ Ἠλιῳ ἐβασίλευον οἱ ἀπὸ τοῦ Ὀξύλου μέχρι τῆς
50 Ὀλυμπιάδος· εἰτα δὲ ἀντὶ τῆς βασιλείας γίνεται ὀλιγαρ-
χία. Ἡ χώρα ὅμως ἐτέλει ἐπὶ μακρότερον ἐν εἰρήνῃ διὰ τοῦς
ἐν αὐτῇ τελουμένους Ὀλύμπιακοὺς ἀγῶνας. Τῷ δὲ 471 π. Χ.
πλεῖστοι τῶν κατὰ μικρὰς πόλεις οἰκούντων Ἠλείων συναφί-
σθησαν εἰς μίαν, τὴν ὀνομαζομένην Ἠλιν.

Ἡ δ' Ἀρκαδία ἦν καὶ αὐτὴ διηρημένη εἰς μικρὰς πολί-
τειας, ἐξ ὧν ἡ μὲν Μαντίνεια ἠνώθη μετὰ τοῦ Ἀργους, ἡ δὲ
Τεγέα μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ὡς προεῖρηται· ἦν δὲ παρ' αὐ-
τοῖς ἡ δημοκρατία τὸ ἐπικράτεστερον πολίτευμα· οὗτοι ἠνόουντο
δὲ ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων, ἀπὸ δὲ τοῦ 369 π. Χ. διὰ συμ-
μαχίας.

Τὸ δ' Ἀργος ἐβασιλεύετο μέχρι τῶν Μηδικῶν· τῶν δὲ βα-

σιλέων ὀνομαστότερος ἦν ὁ Τημενίδης Φειδῶν, ὃς ἐξέτεινε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ τῷ 748 ἐφ' ἅπασαν τὴν Ἀργολίδα καὶ Αἴγινα, ἔσχε δὲ καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Πελοποννησίων (1). Ὅτε ὁμοῦς οὗτος ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἠλείων ἐξέπεσε, τότε καὶ τὸ Ἄργος ἀπώλεσε τὰς μακρὰν κειμένας πόλεις, περὶ δὲ τὸ 524 καὶ τὰς πλησίον, εὐθὺς ὁμοῦς μετὰ τὴν ἑναρξίν τῶν Μηδικῶν ἀπέκτησε πάλιν τὰς πλησίον πόλεις, κατέσκαψε δὲ ἐν ἔτει 468 καὶ τὰς Μυκήνας(2). Τὸ δὲ πολίτευμα ἦν ἀπὸ τοῦ 524 δημοκρατία, εἰς ἀντίθεσιν τοῦ πολιτεύματος τῶν Σπαρτιατῶν, πρὸς οὓς ἤριζον αἰεὶ καὶ ἐπολέμουν περὶ τῶν ὁρίων.

Ἡ Ἐπίδαυρος ὁμοῦς, Τροιζὴν καὶ Ἑρμιόνη ἐτήρησαν τὸ ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα καὶ τὴν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας φιλίαν.

Ἐκ δὲ τῶν νήσων ἡ μὲν Κέρκυρα, ἥτις διὰ τε τὸ ἐμπόριον καὶ τὸ ναυτικὸν μεγάλη καὶ εὐδαίμων ταχέως γενομένη ἤρισε καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν μητρόπολιν, τὴν Κόρινθον(3), ἐξ ἧς ἐκτίσθη τῷ 700 π. Χ. τὸ μὲν πρῶτον ἐτυραννεῖτο ὑπὸ τῶν Κυβελιδῶν, ὕστερον δὲ ἐκακοῦτο ὑπὸ ἐρίδων καὶ στάσεων τοῦ δήμου πρὸς τοὺς δυνατοὺς.

Ἡ δὲ Αἴγινα ὀνομαστὴ διὰ τε τὸ ἐμπόριον καὶ ναυτικὸν γενομένη, ἀποχωρισθεῖσα πιθανῶς περὶ τὸ 540 π. Χ. ἀπὸ τῆς Ἐπιδάουρου, ἐξ ἧς Δωριεῖς ἐλθόντες κατέσχον τὴν νῆσον, ἐπολιτεύετο ἀριστοκρατικῶς, καὶ ἤχμαζεν ἐπὶ τῇ ναυτιλίᾳ καὶ ἐμπορίᾳ, ἕως οὗ οἱ Ἀθηναῖοι ἐγένοντο θαλασσοκράτορες(4).

Ἡ δὲ Κρήτη ὀνομαστὴ ἤδη περὶ τὸ 1300 π. Χ. οὖσα διὰ τὸν νομοθέτην καὶ βασιλέα Μίνω, ὃς καὶ τῶν Κυκλάδων ἐκράτησε καὶ τῶν παρακειμένων νήσων, ἐχωρίσθη εὐθὺς μετὰ τὰ τρωικὰ εἰς μικρὰς δημοκρατίας, αἵτινες συχνὰ διεφέροντο καὶ ἐπολέμουν πρὸς ἀλλήλας. Τούτων δὲ τὰ ἔθνη καὶ νόμιμα ἤ-

(1) Φειδῶνος τοῦ τὰ μέτρα ποιήσαντος Πελοποννησίοισι, καὶ ὕδρῖσαντος μέγιστα δὴ Ἑλλήνων ἀπάντων, ὃς ἐξαναστήσας τοὺς Ἠλείων ἀγωνοθέτας, αὐτὸς τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀγῶνα ἔθηκε. Ἡρόδ. 6, 127. παρβλ. καὶ Στράβ. 8, 3, 178· καὶ Πausan. 6.22.2.

(2) Διοδ. 11, 65. (3) Θουκυδ. 1, 13. (4) Παρβλ. Müller, *Agēnētica*. 1817.

σαν ὁμοία πρὸς τὰ τῶν Σπαρτιατῶν· δέκα ἄρχοντες ἐξελέγοντο καὶ ἐνιστοῦντο τῶν εὐγενῶν, οἵτινες ὠνομάζοντο κόσμοι· εἶχον δὲ καὶ γερουσίαν ἐκ τῶν κεκοσμηκότων καὶ καλῶς ἀρξάντων γερόντων. Τῶν δύο δὲ τούτων ἀρχῶν τὰ βουλευόμενα ἐκύρουν ἢ ἠκύρουν αἱ συνελεύσεις τοῦ λαοῦ. Οἱ δὲ κάτοικοι διηροῦντο εἰς πολίτας, (περιοίκους), ὑπηκόους καὶ μνωίτας (Ἐλωτας.)

Οἱ δ' ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνες πολλὰ ἔπαθον κακὰ ὑπὸ τῶν τυράννων, οὓς καθίστων καὶ ἐφύλαττον οἱ Πέρσαι. Σημειώσεως δ' ἀξία γίνεται ἡ ἀπόφασις τοῦ βασιλέως Δαρείου, ὅστις, μετὰ τὴν ἀποστασίαν τῆς Ἰωνίας, θέλων νὰ ἐμποδίσῃ τοῦ λοιποῦ πᾶσαν ἀποστασίαν τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων, κατέλυσε διὰ τοῦ Μαρδονίου πανταχοῦ τὴν τυραννίδα, καὶ εἰσήγαγε τὴν δημοκρατίαν. Κατὰ τὸν χρόνον λοιπὸν τοῦτον κατελύθη ἔν τε τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἡ τυραννίς, καθὼς καὶ ἐν τισὶ νήσοις τοῦ Αἰγαίου πελάγους· οἷον τῆς μὲν ἐν Λέσβῳ Μυτιληνῆς ἐτυράννησεν ὁ Πιττακὸς περὶ τὸ 600 π. Χ. τῆς δὲ Σάμου ὁ Πολυκράτης ἀπὸ τοῦ 540-523· τῆς δὲ Νάξου ὁ Λυγδάμης, ὃν ἐγκατέστησε μὲν ὁ Πεισίστρατος τῇ 541 π. Χ. ἐξέβαλον δὲ οἱ Σπαρτιάται. Ἐν Κύπρῳ δὲ δυνατώτατοι βασιλεῖς ἐγένοντο οἱ τῆς Σαλαμῖνος. Καὶ ἐν ἄλλαις ὁμοῦ πόλεσι τῆς νήσου ἦσαν βασιλεῖς, ἕως οὗ Εὐαγόρας ὁ Β. ἐγένετο κύριος τῆς πλείστης χώρας ἀπὸ τοῦ 400—390 π. Χ.

Περὶ τῆς παρ' Ἑλλήσι ποιήσεως καὶ φιλοσοφίας
κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

α. Περὶ τῆς ποιήσεως.

§ 42. Ἡ ἐν Ἑλλάδι κατάλυσις τῆς βασιλείας καὶ ἡ ἐξέγερσις τοῦ δημοκρατικοῦ φρονήματος τῶν Ἑλλήνων πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν παρὰ τούτοις ἐπίδοσιν τῆς λυρικῆς ποιήσεως, ἥτις ἐκ πάντων τῶν εἰδῶν τῆς ποιήσεως καὶ ἐπικρατεῖ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. Ἐγεωργήθη ἡ λυρική ποίησις καὶ ὑπὸ τῶν τριῶν Ἑλληνικῶν φύλων, καὶ διάφορον ἔσχε χαρακτῆρα παρ' ἑκάστῳ αὐτῶν. Καὶ οἱ μὲν Ἴωνες ἀνέπτυξαν καὶ ἐτελείωσαν τὴν ἐλεγείαν καὶ τοὺς ἰάμβους· οἱ δὲ Αἰολεῖς τὴν μονωδικὴν λυρικήν· οἱ δὲ Δωριεῖς τὴν χορικὴν λυρικήν. Λέγομεν δὲ ἐφα-

ἔης ἰδίᾳ περὶ ἐκάστου τῶν γενῶν τούτων τῆς λυρικῆς ποιήσεως· καὶ πρῶτον μὲν περὶ τῆς ἐλεγείας. Αὕτη ἐδήλου τὴν ἀρχὴν λυπηρὸν καὶ μελαγχολικὸν αἶσθημα, ὡς δηλοῖ ἡ λέξις ἔλεγος, ἐξ οὗ αὕτη γίνεται μέτρον δὲ ἀρμόζον εἰς ταύτην ἦν τὸ ἐλεγεῖον, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐξ ἐνὸς ἀκαταλήκτου δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου καὶ ἐξ ἐνὸς δικαταλήκτου καταχρηστικῶς πενταμέτρου ὀνομαζομένου. Ἡ ἐλεγεία διαδεξαμένη τὸ ἔπος καὶ μακρὸν βιώσασα χρόνον πολλὰς ἐπραγματεύθη ὑποθέσεις, ὅθεν καὶ διάφορα εἶδη αὐτῆς ἐγεννήθησαν· πρῶτον μὲν καὶ ἀρχαῖότατον ἡ θρηνώδης ἐλεγεία, ἥτις ἐχρησίμευεν εἰς κηδεῖας καὶ τὰ παρόμοια· δεύτερον δὲ ἡ πολεμική, ἥτις ἐξῆπτε τὸν θυμὸν εἰς πολέμους καὶ παρεκελεύετο εἰς πράξεις γενναίας, οἷα ἡ ἐλεγεία τοῦ Τυρταίου τοῦ Ἀθηναίου καὶ ἄλλων· τρίτον ἡ πολιτική, ἥτις εἶχεν ὑπόθεσιν πολιτικὴν, οἷα ἦν ἡ τοῦ Ἐφεσίου Καλλίνου· τέταρτον ἡ ἐρωτική, οἷα ἡ τοῦ ἐκ Κολοφῶνος Μιμνέρμου, ὅς τις ᾄμασε περὶ τὸ 630 π. Χ. τελευταία δὲ ἀνεπτύχθη ἡ διδακτικὴ καὶ γνωμικὴ ἐλεγεία, ἥτις ζητεῖ διὰ παρὰγγελμάτων ἠθικῶν καὶ παραινέσεων νὰ προτρέψῃ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὰ ἀγαθὰ ἔργα καὶ νὰ διεγείρῃ τὸν πρὸς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἔρωτα. Ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐλεγείᾳ διέπρεψαν ὁ Σόλων καὶ ὁ κατὰ τὸ 540 π. Χ. γενόμενος ἐκ Μεγάρων Θέογνις καὶ ἄλλοι.

Προσέτι ὑπὸ τῶν Ἰώνων ἀνεπτύχθη καὶ ἕτερον γένος ποιήσεως οἱ ἱαμβοὶ ἢ ἡ ἱαμβογραφία. Ἰαμβος ἐκαλεῖτο τὰ πρῶτα αὐτοσχέδιος ἐρσυχελία καὶ σκῶμμα πρὸς ἀλλήλους τῶν ἐορταζόντων τὴν ἐορτὴν τῆς Δήμητρος καὶ τοῦ Διονύσου. Ἐκ τούτων τῶν σκωμμάτων διέπλασεν ὁ ἐκ Πάρου περὶ τὰ 700 π. Χ. ἀκμάσας ὀνομαστὸς ποιητὴς Ἀρχίλοχος τὸ εἶδος τοῦτα τῆς ποιήσεως, οὗτινος τὸ μέτρον ἦν τὸ ἱαμβικὸν τρίμετρον. Ἰαμβογράφος ἦν ὁ ἐξ Ἀμοργοῦ Σιμωνίδης καὶ ἄλλοι καὶ ὁ περὶ τὰ 540 π. Χ. ἀκμάσας Ἰκπώναξ ὁ ἐξ Ἐφέσου, ὅς τις λέγεται καὶ εὐρετῆς τῆς παρωδίας, ἥτις ἦν μεταποίησις σκωπτικῆς σπουδαίων καὶ γενναίων ποιημάτων εἰς ταπεινὰ καὶ φορτικά, οἷα ἡ τῇ Ὀμήρῳ προσποιημένη Βατραχομουμαχία καὶ ὑπὸ τοῦ Πίγρητος τιθανῶς ἐπὶ τῶν Μηδικῶν γενομένη.

Τῆς δὲ αἰολικῆς ποιήσεως, ἥτις ἀνεπτύχθη ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῇ νήσῳ Λέσβῳ, κύριος χαρακτήρ εἶναι τὸ πάθος. Ταύτης ποιηταὶ ἐγένοντο ὁ ἐξ ἐπιφανοῦς οἴκου τῆς ἐν Λέσβῳ Μυτιλήνης πυρώδης καὶ φιλόπατρις Ἀλκαῖος, ὅστις ἐγένετο περὶ τὰ 600 π. Χ. πολλά δὲ οὗτος ἔπαθεν ἐρίζων πρὸς τοὺς τυράννους τῆς πατρίδος αὐτοῦ, μάλιστα δὲ πρὸς τὸν σοφὸν καὶ φιλόδημον Πιπτακόν, καθ' οὗ πικρῶς ἔκρουε τὰς χοροδὰς τῆς βαρβίτου αὐτοῦ. Ἡ ἐκ τῆς αὐτῆς Λέσβου καὶ σύγχρονος τοῦ Ἀλκαίου ποιήτρια Σαπφώ, ἥς τὸ ὄνομα ἦν γνωστὸν ἐφ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα· ταύτης ἡ ποίησις ἐθαυμάζετο διὰ τὸν πλοῦτον τῶν νοημάτων, τὸ εὐαίσθητον τῆς καρδίας καὶ τοὺς λιγυροὺς τῆς λύρας αὐτῆς ἤχους, οἵτινες ἀπέπνεον χάριν καὶ θερμὸν ἔρωτα. Εἰς τὴν αἰολικὴν λυρικὴν ποίησιν ἀνήκει καὶ ἑτέρα ποιήτρια, ἡ φίλη καὶ συμπολίτις τῆς Σαπφούς Ἡριννα, ἐν ἀκμαίᾳ ἀποθανοῦσα ἡλικίᾳ· αὕτη πολὺ ἐπηνεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων· καὶ ὁ ἐκ τῆς ἰωνικῆς πόλεως Τέω περὶ τὰ 520 π. Χ. ἀκμάσας Ἀνακρέων, ὁ ποιητὴς τῶν ἐρώτων, τῶν συμποσίων καὶ τῶν ἡδονῶν. Τὰ εἰρημένα ποιήματα τῆς αἰολικῆς λυρικῆς ἦσαν βραχέα, ἀφελῆ καὶ χαρίεντα, καὶ συντεθέντα ἐκ μικρῶν καὶ καλῶν καὶ ποικίλων στροφῶν, ἐφεξῆς ἐπαναλαμβάνομένων.

Ἡ δὲ δωρικὴ λυρικὴ ἀνεπτύχθη κατὰ πρῶτον ἐν τε τῇ Πελοποννήσῳ καὶ τῇ Σικελίᾳ, ὕστερον δὲ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος· ἦδeto δὲ ὑπὸ τῶν χορῶν, διὸ καὶ χορικὴ ποίησις. Ἐν ταύτῃ διέπρεψαν ὁ ἐκ Σάρδεων τῆς Λυδίας Ἀλκμάν· οὗτος ἠκμασε περὶ τὰ 629 π. Χ. διέτριβε δὲ ἐν τῇ Σπάρτῃ τὸ μὲν πρῶτον ὡς δοῦλος, ὕστερον δ' ὡς ἀπελεύθερος· ἐποίησεν οὗτος χορικά μέλη, οἷα ὕμνους, προσόδια, παρθένια, ὕμναίους καὶ ἐρωτικά. Ὁ περὶ τὰ 620 γενόμενος Ἀρίων ἐκ Λέσβου· οὗτος ἐτελειοποίησε τὸν ἐν ταῖς Διονυσίαις ᾄδόμενον διθύραμβον, ὃν ἤδον χοροὶ περὶ τὸν βωμὸν τοῦ θεοῦ. Ὁ ἐξ Ἰμέρας τῆς Σικελίας Στησίχορος, ὅστις ἠκμασεν ἀπὸ τοῦ 646—560 π. Χ. οὗτος ἐπενόησε τὴν διαίρεσιν εἰς στροφὴν καὶ ἀντιστροφὴν καὶ ἐπὶ ᾧ καὶ ἐποίησεν ἐρωτικά ᾄσματα, δι' ὧν ἐπραγματεύετο ἡρώων μύθους· ὁ αὐτὸς προσέτι ματεποίησε τὸ

τῆς πατρίδος αὐτοῦ ποιμενικὸν ᾄσμα εἰς βουκολικὸν ποίημα. Τὸν Στῆσίχορον ἐν τῇ αὐτῇ ποιήσει ἐμιμήθη ὁ ἐκ τοῦ Ῥηγίου τῆς κάτω Ἰταλίας Ἰθυκος, ὅστις πολλὸν χρόνον διέτριψεν ἐν τῇ Σάμῳ παρὰ τῷ Πολυκράτει. Ὁ ἐπὶ Πεισιστρατιδῶν καὶ ὕστερον τῶν Μηδικῶν ἀκμάσας Σιμωνίδης ὁ Κεῖος· ἦν δ' οὗτος φίλος τῶν τυράννων Πιπτακοῦ καὶ Ἰππάρχου καὶ τοῦ τῶν Συρακουσῶν Ἰέρωνος. Ὁ Σιμωνίδης ἐκτός τῶν πολλῶν χορικῶν ᾠμάτων, δι' ὧν πολλάκις ἐνίκησεν ἐν τοῖς ἐν Ἀθήναις ἀγῶσι, καὶ ἄλλων, δι' ὧν ἐξύμνησε νικητὰς ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσι, προσέτι ἐμύρφωσε τὸ ἐπίγραμμα, ἐπαινῶν δι' αὐτοῦ τοὺς ἐν πολέμοις πεσόντας.

Μετὰ τὸν μέγαν Σιμωνίδην ἔρχεται ὁ μέγιστος τῶν Ἑλλήνων χορικῶν ὁ Πίνδαρος ὁ Θηβαῖος γεννηθεὶς τὸ ἔαρ τοῦ 522 π. Χ. Ὁ Πίνδαρος ἦν ἱερὸς ἀοιδός, ἔργον τοῦ βίου αὐτοῦ καταστήσας νὰ ὕμνῃ κατὰ πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς, εἰτα δὲ καὶ πᾶν ἔργον γενναῖον ὑφ' ὅτου δήποτε τῶν Ἑλλήνων, εἴτε Δωριέων, εἴτε Ἰώνων, εἴτε Αἰολέων, εἴτε Ἰδιώτου, εἴτε βασιλέως, εἴτε πόλεως ἐτελεῖτο· ὅθεν καὶ ἐθνικὸς τῶν Ἑλλήνων ποιητῆς ἀπεδείχθη, τὴν σφραγίδα ἐθνικοῦ τε καὶ ἱεροῦ ἀοιδοῦ ἀπομάζας καὶ ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ οὐ μόνον κατὰ τὴν ὕλην τῶν ποιημάτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ εἶδος. Ὁ Πίνδαρος ἐποίησε ποιήματα εἰς πάντα τὰ εἶδη τῆς χορικῆς λυρικῆς ποιήσεως, οἷον ὕμνους εἰς τοὺς θεοὺς, παιᾶνας, διθυράμβους, προσόδια, παρθένια, σκόλια, θρήνους, ἐγκώμια εἰς ἔπαινον ἀνδρῶν νικητῶν ἢ βασιλέων καὶ ἐπινίκους· διεσώθησαν δὲ εἰς ἡμᾶς πλὴν πολλῶν ἀποσπασμάτων τῶν ἄλλων εἰδῶν σχεδὸν ἅπαντα τὰ ποιήματα ἑνὸς μόνου εἶδους τῶν ἐπινίκων καλουμένων, οὓς ἐποίησεν ἐπαινῶν τοὺς ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀγῶσι νικῆσαντας.

Προσέτι δὲ κατὰ τὸ μέσον τῆς ἑκτης ἑκατονταετηρίδος ἀνεπτύχθη ὁ αἶνος, ἥτοι μῦθος, ὃν τὰ θηρία ἐπλάσσαντο διαλεγόμενα πρὸς ἄλληλα· διὰ τῶν τοιούτων μύθων ἐδίδοντο πρὸς τοὺς ἀνθρώπους συμβουλαὶ καὶ νοουθεσίαι χρήσιμοι καὶ ὠφέλιμοι πρὸς τὸν βίον· ὁνομαστότατος τῶν μυθοποιῶν καὶ πλάστης ἰδίως τοῦ αἶνου ἐγένετο ὁ Αἴσωπος. Τὰ περὶ τούτου εἰσὶν ὑποσκότεινα· λέγουσιν ὅτι οὗτος ἦν ἐκ Φρυγίας, μικρὸς, δύσμορφος, καὶ δοῦλος

Σαμίου τινός· ὅστις θαυμάσας τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀπηλευθέρωσεν αὐτόν· ὁ Αἴσωπος λέγουσιν ὅτι ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Δελφῶν, παροξυνθέντων ἐκ τῶν σκωπτικῶν τούτων μύθων.

β'. Περὶ φιλοσοφίας.

§. 43. Ἐκ τῶν μύθων τῶν περὶ τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου καὶ τῆς πρὸς τοῦτον ἀναφορᾶς τοῦ θεοῦ τῶν περὶ τὸν Ὀρφέα, τῶν λατρῶν τοῦ Διονύσου, καὶ ἐκ τῶν ὕστερον κατὰ μικρὸν γενομένων ἐμβριθεστέρων ἐρευνῶν θεῶν τε καὶ ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐγεννήθησαν αἱ πρῶται ἀρχαὶ τῆς παρ' Ἑλλήσι φιλοσοφίας· ταύτης δὲ τρεῖς διεκρίθησαν αἰρέσεις ἥτοι σχολαὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἡ τῶν Ἰώνων, ἡ τῶν Ἑλεατῶν καὶ ἡ τῶν Πυθαγορείων. Οἱ μὲν Ἴωνες πρῶτοι ἐσπούδασαν περὶ τὴν ἔρευναν τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἥτοι τῆς φύσεως, διὸ καὶ ὠνομάσθησαν οὗτοι ὑπὸ τῶν παλαιῶν φυσικοὶ καὶ φυσιολόγοι· τούτων οἱ μὲν παλαιότεροι ἐζήτουν νὰ ἀνεύρωσι τὴν οὐσίαν, ἐξ ἧς τὰ πάντα συνέστησαν, οἱ δὲ νεώτεροι τὴν αἰτίαν τοῦ γίνεσθαι τὰ ὄντα καὶ ἀπόλλυσθαι. Ἀρχηγέτης δὲ τῆς παρ' Ἑλλήσι φιλοσοφίας λέγεται Θαλῆς ὁ Μιλήσιος· ἦν δ' οὗτος ἀνὴρ εὐμήχανος, εἰδήμων τῆς μαθηματικῆς καὶ ἀστρονομίας καὶ ἔμπειρος πολιτικῆς τινος σοφίας, διὸ καὶ ὁ Θαλῆς κατελέγετο εἰς τοὺς ἑπτὰ σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος· λέγουσιν ὅτι οὗτος προεῖπε καὶ ὥρισε καὶ τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἔμελλε νὰ γένηται ἔκλειψις ἡλίου, ἐν ᾧ καὶ ἐγένετο. Ὁ Θαλῆς λοιπὸν ἐδόξαζεν ὅτι τὸ πᾶν ἐξ ὕδατος ἐστίν, ἐπομένως ἀρχὴν πρώτην τῶν ὄντων ἀπάντων ὑπέλαθε τὸ ὕδωρ. Τοῦ Θαλοῦ δὲ ἀκροατῆς καὶ φίλος καὶ διάδοχος ἐγένετο ὁ Ἀναξίμανδρος Μιλήσιος, ὅστις ὑπέλαθε τὴν πρώτην οὐσίαν τὰ πάντα περιέχον καὶ αἰεὶ κινούμενον ἄπειρον, ἐξ οὗ τὰ πάντα γίνονται καὶ εἰς ὃ πάλιν τελευτῶσι. Τοῦ δ' Ἀναξίμανδρου συμπολίτης καὶ ἀκουστής καὶ διάδοχος ἦν ὁ Ἀναξίμενης· οὗτος ὑπέλαθεν ἀρχὴν καὶ ὑπόστασιν τῶν ὄντων τὸν ἀέρα, ἐξ οὗ τὰ πάντα γίνονται διὰ τῆς ἀραιώσεως καὶ πυκνότητος.

Ἐπίσημος δὲ φιλόσοφος ἦν Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος, ὅστις ἐγένετο τῷ 505 ἐνιαυτῷ π. Χ. Λέγουσιν ὅτι ἦν ἀνὴρ σκυθρωπὸς καὶ μελαγχολικός, βαθυνοῦστατος δὲ καὶ ὑψηλότατος· ἡ τοῦ ἀνδρὸς

αὕτη διάθεσις κατέστησε τὸν λόγον αὐτοῦ σκοτεινὸν καὶ ἀσαφῆ καὶ ὑεόμενον κατὰ τοὺς ἀρχαίους Δηλίου κολουμβητοῦ, διὸ καὶ Ἡράκλειτος ὁ σκοτεινὸς ἐπωνομάσθη· οὗτος ἐδόξαζεν ὅτι τὸ πᾶν ἐν ῥοτῇ διηγεκεῖ ἐστίν, οὐδὲν ὄντως ἐστίν, ἀλλὰ πᾶν αἰεὶ γίγνεται καὶ παρέρχεται· δημιουργὸν δὲ δύναμιν τῆς αἰδίου ταύτης κινήσεως καὶ γενέσεως τῶν ὄντων ὑπέλαβε τὸ πῦρ, οὐχὶ ὅμως τὸ αἰσθητὸν ἀλλὰ ὑψηλοτέραν τινὰ καὶ καθολικωτέραν αὐτοῦ δύναμιν· ὅτι ἡ αἰδὶς αὕτη κίνησις καὶ μεταλλαγὴ τῶν ὄντων γίνεται οὐχὶ κατὰ τύχην καὶ εἰκῇ, ἀλλὰ κατὰ θείους καὶ ἀναγκαιοτάτους νόμους.

Εἰς τοὺς Ἰωνας φιλοσόφους ἀνήκει καὶ ὁ Ἀναξαγόρας· οὗτος ἐγεννήθη ἐν Κλαζομεναῖς τῷ 500 ἐνιαυτῷ π. Χ. Ἀπὸ δὲ Κλαζομενῶν μετέβη εἰς Ἀθήνας, ὅπου διέτριψεν ἀπὸ τοῦ 556 μέχρι 434 καὶ ἐγνώρισε πολλοὺς καὶ ἄλλους τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν καὶ οὗ καὶ τὸν Περικλέα, οὗτινος καὶ διδάσκαλος ἐγένετο, ὡς λέγουσιν· ἀλλ' οὐ τις τῆς ἡμετέρας φιλοσοφίας παρεσκεύασεν αὐτῷ ἐχθροὺς, ἐξ ὧν ἤναγκάσθη εἰς φύγην ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Λάμφακον, ὅπου ἀπέθανεν ἐν ἔτει 428. Ὁ Ἀναξαγόρας ἐδέχετο ἀπειρον πλῆθος ἀρχηγόνων καὶ ἀναλλοιώτων τῆς ὕλης μορίων (στοιχείων), ἅτινα οὗτ' ἐλαττοῦνται οὔτε πληθύνονται, ἀλλὰ πάντα ἴσα αἰεὶ ταῦτα ἀτόμους καὶ ὁμοιομερείας ἐκάλεσαν οἱ ὕστερον, ἐδόξαζε δὲ ὁ Ἀναξαγόρας ὅτι πᾶν χρῆμα ἐκ τῆς πρὸς ταῦτα συμμείξεως γίγνεται, ἐκ δὲ τοῦ ἀπ' αὐτῶν χωρισμοῦ ἀπόλλυται. Τὰ σώματά εἰσιν ὕλη μόνη, οὐδεμίαν ἔχοντα ἐνδογενῆ δύναμιν τῆς μεταπλάσεως. Ἀρχὴν δὲ τῆς κινήσεως καὶ πάσης ζωῆς ὑπέλαθεν ὁ Ἀναξαγόρας τὸν Νοῦν, χρῆμα καλῶν τοῦτον πάντων χρημάτων λεπτότατον καὶ καθαρώτατον, ἀπηλλαγμένον παντὸς σωματοειδοῦς καὶ ἔχον γνῶσιν πάντων καὶ κρατοῦν παντός. Ἐλεγε δὲ ὅτι τὰ στοιχεῖα ὄντα τὴν ἀρχὴν φύρδην μίγδην ὁ νοῦς ἐπελθὼν διέκρινε καὶ διεκόσμησε καὶ συνέστησε τὸν νῦν ὑπάρχοντα κόσμον ἐξ ἧς ἔδωκεν αὐτοῖς ἐγκυκλίου κινήσεως, δι' ἧς καὶ οἱ ἀστέρες τηροῦνται· αὐτοὶ εἰσι κατὰ τὸν Ἀναξαγόραν λίθοι περιδινηθέντες καὶ ὁρμήσαντες ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς κινήσεως πρὸς τὸν ἔχουσιν ἄνω χώρον.

Ἡ δὲ τῶν Ἑλεατῶν σχολὴ ὠνομάσθη ἀπὸ τῆς πόλεως Ἑλέας, ἧτις ἦν πόλις τῆς κάτω Ἰταλίας· ταύτης δὲ οἰκίσται ἐγένοντο

οἱ Φωκαεῖς, οἵτινες λαμπρῶς πρὸς τοὺς Πέρσας πολεμήσαντες ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐλευθερίας ἡναγκάσθησαν τελευτῶντες νὰ καταλίπωσι τὴν πατρίδα καὶ ν' ἀποικήσωσιν εἰς τὴν Κύρον (Κορσικήν). Ἐλτα δὲ ἔνεκα τῆς πρὸς τοὺς Καρχηδονίους καὶ Τυρρηνοὺς ἔριδος ἀπέμικσαν εἰς τὴν Ἑλέαν περὶ τὰ 556 π. Χ. ὡς ἐν τῇ περὶ ἀποικιῶν κεφαλαίῳ εἶπομεν, μετὰ τῶν Φωκαέων φαίνεται ὅτι συναπώκησε καὶ ὁ ἐκ Κολοφῶνος Ξενοφάνης, ὅστις ἐγένετο ἰδρυτὴς τῆς ἐλεατικῆς σχολῆς. Οὗτος ὑπέλαβε κόσμον καὶ θεὸν ἐν καὶ ταῦτόν, «ἐν εἶναι τὸ πᾶν, καὶ τοῦτο ὑπάρχειν Θεόν.» ἐπομένως ὁ Ξενοφάνης ἐγένετο πολέμιος τῶν ὑπολαμβανόντων αὐτὸν μόνον ἀνθρωπομόρφους τοὺς θεοὺς ἀλλὰ καὶ ἀνθρωποπαθεῖς. Ἐκ τούτου προῆλθεν ἡ τῶν ποιητῶν ἔρις πρὸς τοὺς φιλοσόφους.

Ὁνομαστὴς φιλόσοφος ἦν καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς ὁ Ἀκραγαντῖνος. Ἦκμασε δ' οὗτος κατὰ τὸ 444 π. Χ. καὶ ἦν ἐξ ἐπιφανοῦς καὶ πλουσίου οἴκου καὶ ὀνομαστὸς διὰ πολλὰ καὶ ἄλλα τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ διὰ τὴν παιδείαν. Ἐκ τῶν πολλῶν μνημονευομένων τούτου συγγραμμάτων ἐπισημότερον ἦν τὸ περὶ φύσεως διδακτικὸν ποίημα, ἐξ οὗ μέρος διεσώθη εἰς ἡμᾶς. Ὁ Ἐμπεδοκλῆς ὑπελάμβανεν ὃν ἐν αἰθῆρι, ὡς καὶ οἱ Ἑλεᾶται, ὅπερ ἦν τετραπλοῦν ἤτοι ἀποτελεῖτο ἐκ τεσσάρων στοιχείων, ἦσαν δὲ ταῦτα τὸ πῦρ, τὸ ὕδωρ, ὁ ἀήρ καὶ ἡ γῆ, ἐκ τούτων πᾶν γίγνεται ἐν τῇ παντὶ διὰ μίξεως καὶ χωρισμοῦ, πρὸς τὴν λειτουργίαν ταύτην δύο ἐνεργοῦσι κινητικαὶ δυνάμεις, ἡ συνθετικὴ, ἣν ἀπεκάλει ὁ Ἐμπεδοκλῆς φιλότητα καὶ ἁρμονίαν καὶ στοργήν, καὶ ἡ ἀποσυνθετικὴ, ἣν ἀπεκάλει νεῖκος, ἔχθος καὶ ἔριν. Ὁ Ἐμπεδοκλῆς προσέτι ἐδόξαζε τὸ περὶ μετεμψυχώσεως δόγμα τοῦ Πυθαγόρου.

Ἐτέρα δὲ φιλοσοφικὴ αἵρεσις ἦν ἡ τῶν Πυθαγορείων· οὗτοι ἀνομασθήσαν ἀπὸ τοῦ ἀρχηγέτου αὐτῆς Πυθαγόρου. Ἐγενήθη δ' αὐτοῖς ἐν τῇ Σάμῳ, ἧς ἐκράτει τότε ὁ ὀνομαστὸς Πολυκράτης, οὗτος τὴν τυραννίδα μισῶν κατέλιπε τὴν πατρίδα καὶ ἀπῆλθε τεσσαρακοντούτης τὴν ἡλικίαν εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν, καὶ διέτριβεν ἐν τῇ τῶν Ἀχαιῶν καὶ Λακεδαιμονίων ἀποικίᾳ Κρότωνι. Ἦν δ' ὁ Πυθαγόρας ἀνὴρ εἰδήμων δια-

φύρων μαθημάτων, τῆς γεωμετρίας, τῆς ἀστρονομίας, τῆς μουσικῆς καὶ ἄλλων, τὸ δὲ εἶδος σεμνὸς καὶ δεινὸς τὸ λέγειν. Αἱ τοῦ ἀνδρὸς τούτου νουθεσίαι καὶ συμβουλαὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπὶ τὸ σεμνοπρεπέστερον καὶ ἐρρωμενέστερον μεταβολὴν τῶν μαλακῶν καὶ ἀβρῶν ἡθῶν τῶν Κροτωνιατῶν, ὧν ἐν τῇ πόλει συνέστησε τὸ πυθαγορικὸν καλούμενον συνέδριον, οὗτινος κύριον μέλημα ἦν νὰ ἀποτελέσῃ τὰ φρονήματα τῶν ἐταίρων γενναῖα καὶ ἀκραιφνῆ, τὸν δὲ ἄλλον βίον ἰδιόν τε καὶ δημόσιον κοσμιώτερον. Οἱ περὶ τὸν Πυθαγόραν λοιπὸν ὑπέλαβον ἀρχὴν τῶν ὄντων τὴν ἁρμονίαν, τὸν ἀριθμὸν, καὶ ὅτι ἐκ τῆς ἁρμονίας ἐναντίων στοιχείων συνέστησαν τὰ ὄντα. Εἰς διασάφησιν τῆς δόξης τῶν ταύτης παρωμοίασαν τὴν κτίσιν τοῦ κόσμου πρὸς τὴν κατασκευὴν οἰκοδομήματος εἰπόντες. « Ἐν μέσῳ τοῦ συμμετρώως συντεταγμένου καὶ σφαιροειδοῦς κόσμου ἱδρύεται τὸ κεντρικὸν καλούμενον πῦρ, τὸ τιμιώτατον πάντων τῶν ἄλλων στοιχείων καὶ κύριον αἷτιον τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ζωῆς· περὶ δὲ τὸ πῦρ τοῦτο φέρονται ἐν κύκλῳ τὰ οὐράνια σώματα, δέκα τὸν ἀριθμὸν ὄντα, ἡ γῆ, ἡ σελήνη, ὁ ἥλιος, οἱ πέντε πλανῆται καὶ ἡ ἀντίχθων. Πέραν δὲ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων ἄλλο πῦρ τὸ καλούμενον τὸ περιέχον περιβάλλει τὸν πάντα κόσμον καὶ καταυγάζει καὶ ζωοποιεῖ αὐτόν. » Προσέτι εἶπον ὅτι τὰ ἀπ' ἀλλήλων διαστήματα τῶν οὐρανίων σωμάτων εἰσὶ κατὰ λόγον τῆς ἁρμονίας· ἐπομένως ἐκ τῆς ἐμμελοῦς τούτων περιφορᾶς ἀποτελεῖται συναυλία τις παραπλησία τῇ μουσικῇ ἁρμονίᾳ. Ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ κατὰ τοὺς Πυθαγορείους ἀπορρῖνει ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ πυρός· αὕτη μετὰ θάνατον διέρχεται διὰ διαφόρων σωμάτων πρὸς κάθαρσιν προτέρων αὐτῆς ἀδικημάτων μέχρις οὗ ἐπανέλθῃ πάλιν εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. Αἱ εἰρημέραι θεωρεῖαι ἐπεβρῶννυντο ὑπὸ τῆς μελέτης τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς μουσικῆς, ὥς κυρίως ἤσχουν οἱ Πυθαγόρειοι.

Περὶ δὲ τῆς ἱστορίας κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῶν πλαστικῶν τεχνῶν ἔσται λόγος κατωτέρω.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ.

Ἀπὸ τῶν Μηδικῶν πολέμων μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἤτοι ἀπὸ τοῦ 500—431 π. Χ.

§. 44 Τὸ λαμπρότατον καὶ θυμαστότατον τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας εἰσὶν οἱ πρὸς τοὺς Πέρσας πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων· αἰτία δὲ τούτων ἐγένοντο αἱ ἐπὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Ἦσαν δ' αὗται τὴν μὲν ἀρχήν, ὡς προείπομεν, αὐτόνομοι· εἶτα δὲ ὑπετάγησαν περὶ τὸ 700 π. Χ. εἰς τοὺς βασιλεῖς τῆς Λυδίας, ἧτις ἐπὶ Κροίσου κατέστη κράτος μέγα καὶ ἰσχυρόν. Ὅτε δὲ ὁ Κῦρος νικήσας τὸν Κροῖσον ἐγένετο κύριος τῆς Λυδίας ἐν ἔτει 546 π. Χ. τότε καὶ αἱ εἰρημέ-
ναι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐγένοντο ὑπῆκοι τῶν βασιλείων τῶν Περσῶν. Διὰ τούτων δὲ τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων γνωρίσας ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου τοὺς ἐν Εὐρώπῃ Ἕλληνας ἐ-
βουλήθη νὰ καθυποτάξῃ αὐτοὺς τε καὶ ἄλλα ἔθνη αὐτῆς. Ἐπεμψε λοιπὸν τῷ 514 π. Χ. κατασκόπους, μεθ' ὧν ἦν καὶ ὁ ὀνομαστός ἱατρὸς Δημοκίδης, ἵνα διεξέλθωσι καὶ ἐρευνή-
σωσι τὰ παραθαλάσσια τῆς τε Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἰταλίας(1). Περὶ
τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐξεστράτευσεν ὁ Δαρεῖος αὐτὸς ἐπὶ τοὺς Σκύθας,
ἄγων περὶ τὰς 600,000 ἀνδρῶν καὶ στόλον 600 νεῶν δι' ἄλ-
λας τε αἰτίας καὶ ἵνα κατακτήσῃ τὴν Θράκην καὶ τὰς ἐπὶ
τῶν ἀνατολικῶν καὶ μεσημβρινῶν παραλίῳ τῆς αὐτῆς χώρας
καὶ τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ κειμένας Ἑλληνικὰς πόλεις, δι' ὧν ἡ
ὁδὸς ἔφερεν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Μετ' αὐτοῦ δ' ἠκολούθει καὶ
ὁ Ἀθηναῖος Μιλτιάδης ὁ υἱὸς τοῦ Κίμωνος, τόραννος ὢν τότε
τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου καὶ ὑποτελὲς τῇ Περσίᾳ. Εἰς
τοῦτον τὸν Μιλτιάδην καὶ εἰς τοὺς τυράννους τῆς Ἰωνίας
Κῶν τε καὶ Ἰστιάων καὶ εἰς ἄλλους στρατηγοὺς τῶν Ἑλλή-
νων παρέδωκεν ὁ Δαρεῖος τὴν φυλακὴν ἧς ἔκρυπεν ἐπὶ τοῦ
Ἰστρου γεφύρας, δι' ἧς ὁ βασιλεὺς διαβάς εἰσέβαλεν εἰς τὴν
Σκυθίαν.

(1) Ἰδὲ Ἡρόδ. 3, 133—136.

Ἀτυχήσαντος δὲ τοῦ Δαρείου εἰς τὴν πρὸς τοὺς Σκύθας ἐκ-
στρατείαν καὶ κακῶς ὑποστρέφοντος ὑπίσσω, Σκύθαι ἱππεῖς προ-
λαβόντες ἦλθον εἰς τοὺς φυλάττοντας τὴν γέφυραν Ἴωνας, καὶ
προέτρεπον αὐτοὺς νὰ λύσωσιν αὐτήν, ὥπως ἐλευθερωθῶσιν
ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν Περσῶν. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην ἐ-
τράπησαν πάντες οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων, μετεπεΐσθησαν
ὅμως ὑπὸ τοῦ Ἰστιάου τοῦ τυράννου τῆς Μιλήτου, εἰπόντος
ὅτι συμφέρει νὰ διασωθῇ ὁ Δαρεῖος, διότι ἕκαστος αὐτῶν διὰ
τὸν Δαρεῖον ἄρχει, καταστραφείσης δὲ τῆς δυνάμεως τοῦτου, οὐ-
δεὶς θὰ ἄρχῃ, διότι ἕκαστη τῶν πόλεων θὰ προτιμήσῃ μάλ-
λον τὴν δημοκρατίαν ἢ τὴν τυραννίδα. Διασωθεὶς λοιπὸν διὰ
τῆς γεφύρας ὁ Δαρεῖος ἦλθεν εἰς τὴν Σηστόν, ἐντεῦθεν αὐ-
τὸς μὲν διέβη εἰς τὴν Ἀσίαν, κατέλιπε δὲ τὸν Πέρσην Με-
γαβάζον ἐν τῇ Εὐρώπῃ μετὰ 80,000 Περσῶν, ὃς καθυπέ-
ταξε τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν· εἰτα δὲ ὁ Πέρσης Ὀ-
τάνης ὁ διάδοχος τοῦ Μεγαβάζου καθυπέταξε τὰς ἐπὶ τῆς
Προποντιδὸς Ἑλληνικὰς πόλεις, καὶ τὰς νήσους Ἀἴμῶν τε καὶ
Ἰμβρόν καὶ Ἀντανόρον. Αἱ δὲ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνικαὶ
πόλεις, ὧν ἤρχον ἐντόπιοι τύραννοι ἢ ὀλιγάρχαι, οἵτινες ὑπή-
κουον εἰς τοὺς σατράπας τῆς Περσίας, ἠσύχαζον περὶ τὰ δέ-
κα ἔτη μέχρις οὗ τινες τῶν ἐν Νάξῳ δυνατῶν ἐξωσθέντες ὑπὸ
τοῦ δήμου ἦλθον εἰς τὴν Μίλητον, ἐν ᾗ ἤρχεν ὁ Ἀρισταγόρας,
ὁ γαμβρὸς τοῦ Ἰστιάου, ὃν κατεῖχεν ὁ βασιλεὺς τότε ἐν Σούσοις
διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Εἰς τὸν Ἰστιάον ὁ Δαρεῖος εἶχε δωρήσει,
ἀντὶ τῆς πιστῆς φυλακῆς τῆς γεφύρας, χώραν εὐφορον καὶ καλὴν
παρὰ τὸν Στρυμόνα ποταμόν, ἐνθα ἦν ἄφθονος ναυπηγήσιμος
ὕλη, καὶ μέταλλα ἀργυρίου. Αὐτοῦ ἔκτισεν ὁ Ἰστιάος πό-
λιν Μόρκινον ὀνομασθεῖσαν, ἣν διενεοῖτο νὰ καταστήσῃ ἔδραν
ἄκμαίου καὶ ἰσχυροῦ κράτους· ὁ Δαρεῖος ὁμοῦ ὑποπτεύσας αὐ-
τὸν ἐκ διδαχῆς τοῦ Μεγαβάζου μετεπέμψατο ἐπὶ προφάσει
ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ παρ' αὐτῷ ἄνδρα πιστὸν καὶ συντόν(1).
Οἱ ἐκ Νάξου λοιπὸν φυγάδες ἐλθόντες παρεκάλουν τὸν Ἀρι-
σταγόραν νὰ βοηθήσῃ νὰ κατέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν.

(1) Ἡρόδ. 5, 23—25.

ὁ δὲ Ἀρισταγόρας ἐλπίσας πολλὰ ἐκ τῆς βόηθείας ἦλθεν εἰς τὰς Σάρδεϊς καὶ ἔπεισεν εἰς τοῦτο καὶ τὸν Ἀρταφέρνην τὸν τοῦ βασιλέως ἀδελφόν, ὃς ἔδωκεν αὐτῷ, συναινοῦντος καὶ τοῦ βασιλέως, 200 τριήρεις καὶ στρατὸν ἱκανόν. Ἐχων λοιπὸν ὁ Ἀρισταγόρας τὸν εἰρημένον στόλον, οὐτινος ἐναυάρχει ὁ Πέρσης Μεγαδάτης, καὶ στρατὸν ἐκ Μιλήτου ἔπλεεν ἐπὶ τοὺς Ναξίους τὸ ἔαρ τοῦ 499 π. Χ. καθ' ὁδὸν ὁμῶς ἤρισεν ὁ Ἀρισταγόρας πρὸς τὸν Μεγαδάτην, ὅστις προῦδωκεν εἰς τοὺς Ναξίους τὴν ἐπιβολήν. Οὗτοι μαθόντες ταῦτα παρεσκευάσθησαν οὕτω καλῶς, ὥστε πολιορκηθέντες τέσσαρας μῆνας λαμπρῶς ἡμύναντο τοὺς ἐχθρούς· ὁ δ' Ἀρισταγόρας ἠναγκάσθη ἄπρακτος νὰ ὑποστρέψῃ. Φοβούμενος δὲ μὴ ἀποτίσῃ τὰς εἰς τοῦτο τὸ ἀτυχὲς ἐγχείρημα γενομένας δαπάνας, διανοεῖτο εἰς σωτηρίαν νὰ ἀποστατήσῃ τοὺς Ἴωνας. Ἐν τούτῳ δὲ ἐστάλη παρὰ τοῦ Ἰστιαίου διὰ τινος πιστοῦ δούλου πρὸς αὐτὸν παραγγελία ν' ἀποστατήσῃ ἀπὸ τοῦ βασιλέως· διότι ἤλπιζε, γενομένης ἀποστασίας, νὰ σταλῇ πάλιν εἰς τὴν Ἰωνίαν.

Ὁ Ἀρισταγόρας λοιπὸν ἐξεδήλωσε πρὸς τοὺς φίλους τὴν γνώμην αὐτοῦ. Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι πάντες ἐτράπησαν πρὸς τὴν γνώμην ταύτην, Ἐκαταῖος δὲ ὁ λογοποιὸς πρῶτον μὲν ἐζήτηι νὰ ἀποτρέψῃ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ πρὸς τὸν Δαρεῖον πολέμου, ἀπαριθμῶν πάντα τὰ ἔθνη, ὧν ἤρχεν ὁ Δαρεῖος καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔπειθε συνεβούλευε δευτέρον νὰ ἐπιμεληθῶσιν, ὅπως καταλαβόντες τὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Βραγχιδαῖς Ἀπόλλωνος πολλὰ χρήματα ναυπηγήσωσι πολλὸν στόλον καὶ γένωνται δυνατοὶ κατὰ θάλασσαν. Παρὰ τὴν γνώμην δὲ ταύτην ὁ Ἀρισταγόρας συλλαβὼν τοὺς ἀρχηγούς τοῦ στόλου, ὧν οἱ πλείστοι ἦσαν ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἐκ τῶν τῆς Καρίας, εἰσήγαγε τὴν δημοκρατίαν καὶ ἐν Μιλήτῳ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Τὴν Μίλητον δ' ἐμυμήθησαν αἱ πλείστοι πόλεις τῆς Ἰωνίας, Αἰολίδος, τινὲς δὲ καὶ τῆς Καρίας καὶ Κύπρου(1).

Ἐπιθυμῶν δὲ ὁ Ἀρισταγόρας νὰ λάβῃ συμμάχους καὶ τοὺς

(1) Ἰδὲ Ἡρόδ. 5, 31—37.

ἐν Εὐρώπῃ Ἕλληνας ἦλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ παραστὰς πρὸς τὸν βασιλέα Κλεομένην ἔλεγεν ὅτι πρέπει οἱ προεστώτες τῆς Ἑλλάδος νὰ ἐλευθερώσωσιν ἐκ τῆς δουλείας τοὺς Ἴωνας, ἄνδρας συγγενεῖς καὶ ὁμαίμους· ὅτι δ' εὐκόλον ἦν εἰς τοὺς ἀνδρείους Σπαρτιάτας νὰ νικήσωσι τοὺς ἀπειροπολέμους βαρβάρους καὶ νὰ λάβωσιν αὐτοὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς χώρας αὐτῶν. Ὁ Κλεομένης σκεφθεὶς μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἠρώτησε τὸν Ἀρισταγόραν, πόσον μακρὰν ἦν ἡ ὁδὸς ἀπὸ τῆς θαλάσσης τῶν Ἰώνων εἰς τὰ Σοῦσα, ἐνθα ἦν ὁ βασιλεὺς; ἀκούσας δὲ ὅτι ἦν τριῶν μηνῶν διακρίσας εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, «ὦ ξεῖνε Μιλήσιε, ἀπαλλάσσεο ἐκ Σπάρτης πρὸ δύντος ἡλίου»· ὁ Ἀρισταγόρας ἐδοκίμασε νὰ ἐπιτύχῃ ὅ,τι διὰ χρημάτων ἐζήτει· ἔλθων λοιπὸν εἰς τοῦ Κλεομένου ὑπέσχετο αὐτῷ δέκα τάλαντα, ἂν ἐδέχετο νὰ βοηθήσῃ· ἀνανεύοντος δὲ τοῦ Κλεομένου προσέθηκε καὶ ἄλλα, ἕως οὗ προσέθηκε πεντήκοντα· τότε ἐφώνησεν ἡ παρ' αὐτῷ ἰσταμένη ἐννεαέτις θυγάτηρ Γοργῶ ὀνομαζομένη, «Πάτερ, διαφθερέει σε ὁ ξεῖνος, ἦν μὴ ἀποστάς ἔης»· ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἀφῆκε τὸν Ἀρισταγόραν καὶ μετέβη εἰς ἄλλο οἶκον (1).

Ἐκδιωχθεὶς δὲ ἐκ τῆς Σπάρτης ὁ Ἀρισταγόρας, ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρελθὼν εἰς τὸν δῆμον εἶπεν ὅσα καὶ ἐν τῇ Σπάρτῃ περὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἀγαθῶν, πρὸς τοῦτοίς ὅτι οἱ Μιλήσιοι ἦσαν ἄποικοι τῶν Ἀθηναίων, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει οἱ Ἀθηναῖοι νὰ σώσωσιν ἐκ τῆς δουλείας τοὺς ὁμοφύλους Ἴωνας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες ἐδέχθησαν ἀσμένως τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ ψηφίσαντες ἀπέστειλαν εἰς βοήθειαν εἴκοσι ναῦς, αἷς προσετέθησαν καὶ πέντε τῶν Ἐρετριέων. Ὅτε δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἀφίκοντο εἰς τὴν Μιλητον, ἐξεβράγγη τελέως ἡ ἀποστασία, ἥτις διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 500 μέχρι 494 π. Χ. εἰτα οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθον εἰς τὴν Ἐφεσον, ὅθεν μετὰ τοῦ στρατοῦ τῶν ἄλλων συμμάχων ἐστράτευσαν ἐπὶ τὰς Σάρδεεις, ἃς εὐχερῶς ἐκυρίευσαν πλὴν τῆς ἀκροπόλεως, ἣν ἐφύλαττεν αὐτὸς ὁ Ἀρταφέρνης ἔχων πολλὴν δύναμιν. Ἐπειδὴ δὲ στρατιώτης τις ἔδαλε

(1) Ἰδὲ Ἡροδ. 5,49—51.

πῦρ εἰς μίαν τῶν οἰκιῶν, καὶ τὸ πῦρ διεδόθη εὐθὺς εἰς τὰς ἄλλας οἰκίας καλαμίνας οὕσας, ἅπασα ἡ πόλις κατεκάη καὶ πολλοὶ τῶν κατοίκων ἐφονεύθησαν(1). Οἱ Πέρσαι ὁμῶς μετ' ὀλίγον ἐφώρμησαν ἐπὶ τοὺς Ἴωνας, καὶ κατεδίωξαν αὐτοὺς φονεύοντες μέχρι τῆς Ἐφέσου, ὅπου, μάχης φονικωτάτης γενομένης, ἡττήθησαν οἱ Ἴωνες καὶ διεσπάρησαν. Οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἀπῆλθον ἀπολιπόντες τοὺς Ἴωνας. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ οἱ Κύπριοι κατεδουλώθησαν ἐκ νέου καὶ ἄλλαι πόλεις αἰολικαὶ καὶ ἰωνικαὶ ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐπόρθήθησαν καὶ καθυπετάγησαν. Ἐν τούτοις ἦλθε καὶ ὁ Ἰστιάδης ἀπὸ Σούσων εἰς Σάρδεϊς ἐπὶ προφάσει νὰ καταπαύσῃ τὴν στάσιν· κατηγορηθεὶς ὁμῶς ὡς προδότης ὑπὸ τοῦ Ἀρταφέρνηους ἔφυγεν εἰς τὴν Χίον, ἐκείθεν δὲ ἦλθεν εἰς τὴν Μιλήτον, ὅθεν ὁ Ἀρισταγόρας φυγὼν ἔπλευσεν εἰς τὸν Στρυμόνα, ὅπου ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν παροξυνθέντων Θρακῶν (2). Ὁ δ' Ἰστιάδης διωχθεὶς ἐκ τῆς Μιλήτου ἐπειράτευσεν μετὰ νεῶν Ἀεσδίων παρὰ τὸ Βυζάντιον μέχρις οὗ ὤωρηθεὶς ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀνεσταυρώθη. Τούτου τὴν κεφαλὴν ταριχεύσας ὁ Ἀρταφέρνης ἐπέμψεν εἰς Σοῦσα πρὸς τὸν Δαρεῖον, ὃς ἰδὼν τὴν κεφαλὴν πολὺ ἐλυπήθη μνησθεὶς τῆς χάριτος τοῦ Ἰστιάδου, διέταξε δὲ νὰ λούσῃ καὶ καλῶς νὰ θάψῃ αὐτήν(3).

Ἄμα δὲ τῷ ἔαρι τοῦ 496 ἐπολιορκήσας τὴν Μιλήτον, ὡς ἔδραν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ὡς καταφύγιον τῶν Ἴόνων, ἐκ γῆς μὲν ὁ στρατὸς τῶν Περσῶν, ἐκ θαλάσσης δὲ ὁ ἐξ 600 νεῶν στόλος αὐτῶν, ὅστις πρότερον εἶχε κατανικήσει ἐκ προδοσίας τῶν Σαμίων τὸν ἐκ 353 νεῶν στόλον τῶν Ἴωνων παρὰ τὴν ἄντικρυ τῆς Μιλήτου κειμένην μικρὰν νῆσον Λαδην. Οὕτω λοιπὸν ἐκρηγνύθη καὶ κατεστράφη ἡ Μίλητος, ἥς τῶν μὲν ἀνδρῶν τοὺς πλείστους ἀπέκτειναν, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἀνδραποδίσαντες ἤγαγον εἰς τὰ Σοῦσα. Ἐν ἔτει δὲ 495 ὑπετάγη καὶ ἡ Καρία· εἰτα δὲ καὶ αἱ ἐν Ἑλλησπόντι νῆσοί τε καὶ πόλεις· ὁμοίως δὲ κατεσχέθη ὑπὸ τῶν Περσῶν τὸ Βυζάντιον καὶ ἡ Θρακικὴ Χερσόνησος.

Ὅτε δὲ ἡγγέλθη εἰς τὸν Δαρεῖον ἡ ἔμπρησις τῶν Σάρδεων,

(1) Ἡρόδ. 5, 99—101. (2) Ἡρόδ. 5, 102—103.

(3) Ἡρόδ. 6, 28—30.

ἡρώτησε καταταραχθεὶς τίνες ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι; μαθὼν δ' ὥρ-
γίσθη πολὺ καὶ λαβὼν τόξον ἐξετόξευσεν εἰς τὸν ἀέρα καὶ
εἶπε «Δὸς ᾧ Ζεῦ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους», καὶ προσέτα-
ξεν εἰς ἓνα τῶν θεραπόντων νὰ λέγῃ πρὸς αὐτὸν τρεῖς καθ' ἑκά-
στην ἐν ὥρᾳ τοῦ δεῖπνου «Δέσποτα μέμνεο τῶν Ἀθηναίων»· τὸν
θυμὸν τοῦ βασιλέως ὑπεξέκαie καὶ ὁ παρ' αὐτῷ Ἰππίας. Ὅθεν ἀ-
ναδείξας ὁ Δαρεῖος τὸν γαμβρὸν Μαρδόνιον διαδόχον τοῦ Ἀρτα-
φέρνηους, προσέταξεν αὐτῷ νὰ ἐκδικηθῇ τοὺς ἐμπρήσαντας τὰς
Σάρδεϊς Ἀθηναίους τε καὶ Ἑρετρίεις. Ὁ δὲ Μαρδόνιος ἐλθὼν
εἰς τὴν Ἰωνίαν κατέπαυσε πάντας τοὺς τυράννους καὶ κατέστησε
δημοκρατίας ἐν ταῖς πόλεσιν(1). Εἶτα δὲ συλλέξας καὶ στρατὸν
πολὺν καὶ στόλόν διέβη τῷ 493 τὸν Ἑλλήσποντον. Ὁ στόλος
ὅμως ἐκ 300 νεῶν περιπεσὼν εἰς σφοδρὸν χειμῶνα πλέων περὶ
τὸν Ἄθω ἐξώκειλεν ὁ πλεῖστος καὶ διεφθάρη, συνδιεφθάρησαν δὲ
καὶ ὑπὲρ τὰς δύο μυριάδας ἀνθρώπων. Ὁ δὲ Μαρδόνιος μετὰ
τοῦ πεζοῦ στρατοῦ ἐλθὼν εἰς Μακεδονίαν καθυπέταξεν αὐτήν,
ἀλλὰ πολὺ ἐκακώθη ὑπὸ τῶν Θρακῶν Βρύγων, οἵτινες ἐπιτεσόν-
τες τὴν νύκτα ἐφόνευσαν πολλοὺς, καὶ τὸν Μαρδόνιον αὐτὸν ἐ-
τραυμάτισαν. Ὅθεν ἀναγκασθεὶς οὗτος αἰσχυρῶς ὑπέστρεψεν ὑ-
πίσω(2).

Ὁ Δαρεῖος οὐδόλως ἀποθαῤῥυνθεὶς ἐκ τῆς ἀποτυχίας
ταύτης, ἣν ἀπέδωκεν εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ Μαρδονίου, διέ-
ταξε νὰ παρασκευασθῶσι νέαι καὶ μεγαλείτεραι πεζικαὶ καὶ
ναυτικαὶ δυνάμεις· ἐν ταῦτάῃ δὲ ἐπεμψε τῷ 491 π. Χ. κήρυ-
κας εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ· τὴν
δὲ τοῦτο σημεῖον ὑποταγῆς· εἰς τοὺς κήρυκας δὲ ἐλθόντας εἰς
τὴν Ἑλλάδα ἔδωσαν γῆν καὶ ὕδωρ αἱ Θῆβαι καὶ πολλὰι τῶν
Βοιωτῶν πόλεις, πάντες δὲ οἱ νησιῶται καὶ αὐτὴ ἡ κατὰ θά-
λασσαν δυνατὴ Αἴγινα(3). Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως καὶ οἱ Σπαρτιά-
ται ἐκ περιφρονήσεως ἔβαλαν τοὺς κήρυκας· οἱ μὲν Ἀθηναῖοι
εἰς βάραθρον, οἱ δὲ Σπαρτιάται εἰς φρέαρ, λέγοντες πρὸς αὐ-
τοὺς μετὰ χλεύης νὰ φέρωσιν ἐκ τούτων γῆν καὶ ὕδωρ πρὸς

(1) Ἰδὲ Ἡροδ. 6,43. (2) Ἰδὲ Ἡροδ. 6,44,45. (3) Ἡροδ.
6, 48, 49.

τὸν βασιλέα Δαρεῖον, ὅς τις ἀπέστειλεν αὐτοὺς πρὸς τοιαύτην ἄχαριν ὑπουργίαν.

Τῷ δὲ ἔαρι τοῦ 490 ἐξέπλευσε κατὰ τῆς Ἑλλάδος στόλος ἐξ 700 νεῶν μετὰ 120,000 ἀνδρῶν, ὧν ἐστρατήγουν ὁ Δάτις καὶ ὁ Ἀρταφέρνης· τούτους προσέταξεν ὁ Δαρεῖος νὰ ἐμπρήσωσι τὰς πόλεις, μάλιστα τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἐρέτριαν, καὶ νὰ ἐξανδραποδίσωσι τοὺς κατοίκους. Ὁ στόλος λοιπὸν ἐπιπλέων πολλὰς νήσους τῶν Κυκλάδων ἐκυρίευσεν, πολλὰς δὲ καὶ ἐνέπρησεν. Εἶτα δ' ἐλθὼν εἰς τὴν Ἐρέτριαν ἐπολιόρκει αὐτήν, ἥ δὲ ἐπὶ ἑξ ἡμέρας πολιορκουμένη γενναίως ἡμύνατο τοὺς πολεμίους, τῇ δὲ ἐβδόμῃ ἔπεσε διὰ προδοσίας εἰς τὰς χεῖρας τῶν Περσῶν, οἵτινες τὰς μὲν οἰκίας αὐτῆς ὥς καὶ τὰ ἱερὰ ἔκαυσαν, τοὺς δὲ κατοίκους δέσαντες ἔπεμψαν πρὸς τὸν Δαρεῖον, κατὰ τὰς τοῦτου ἐντολάς· ὁ δὲ ἔδωκεν αὐτοῖς χώραν νὰ κατοικήσωσι πλησίον τῶν Σούσων. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔπλεον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ πεισιστρατίδου Ἰππίου, ὅστις ἤλπικεν νὰ τυραννήσῃ πάλιν ἐν Ἀθήναις. Μαθόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτι ἐπ' αὐτοὺς ἐπέπλεον ὁ περσικὸς στρατός, ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν, οἵτινες ἐδεύχθησαν μὲν πρόθυμοι, ἀλλ' ἐκωλύοντο τὸ παραυτίκα νὰ στείλωσι βοήθειαν, διότι δὲν ἦν πανσέληνος, καὶ νόμον ἱερὸν εἶχον νὰ μὴ ἐκστρατεύωσι πρὸ τῆς πανσελήνου(1). Μόνοι δὲ οἱ Πλαταιεῖς ἔπεμψαν 1000 ἀνδρας εἰς βοήθειαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι στρατολογήσαντες δέκα χιλιάδας ἀνδρας, χιλίους δὲ ἐκάστης τῶν δέκα φυλῶν, καὶ δέκα ἐκλέξαντες στρατηγοὺς ἐστράτευσαν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ὅπου ἀπέβησαν οἱ Πέρσαι. Εἰς τῶν δέκα στρατηγῶν ἦν καὶ ὁ Μιλτιάδης, ὅστις μικρὸν ἔτι διέμενεν ἐν Χερσοννήσῳ μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν Ἰώνων, εἶτα ὁμῶς ἐκ φόβου κατέφυγεν εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ πέντε πλοίων καὶ τῶν θησαυρῶν αὐτοῦ· οὗτος ἦν ἀνὴρ στρατηγικὸς, ἐμπειρὸς τῶν περσικῶν πραγμάτων καὶ πλούσιος. Οἱ δέκα οὗτοι στρατηγοὶ ἐδιχογνωμόνησαν, διότι οἱ μὲν πέντε ὥκνουν νὰ προσβάλωσι τοὺς ἐχθρούς, πολυπληθεστέρους ὄντας, οἱ δὲ μετὰ τοῦ Μιλτιάδου

(1) Ἡροδ. 6, 106.

συνεβούλευον νὰ ἐπέλθωσιν ἐπ' αὐτούς· ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ γνώμαι τῶν στρατηγῶν ἦσαν διάφοροι, ἔπρεπεν ἡ τοῦ πολεμάρχου γνώμη νὰ διακρίνη περὶ τοῦ πράγματος· ἦν δὲ τότε πολέμαρχος ὁ Καλλίμαχος· πρὸς τοῦτον ἐλθὼν ὁ συνετὸς καὶ γενναῖος Μιλτιάδης ἔλεγεν· ἀπὸ σοῦ νῦν, ὦ Καλλίμαχε, ἐξαρτᾶται ἡ νὰ καταδουλώσῃς τὰς Ἀθήνας ἢ ἐλευθερώσας νὰ καταλίπῃς ὄνομα ἔνδοξον, οἷον οὐδὲ ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογέων κατέλιπον· διότι ἂν μὲν νικηθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι θέλουσιν ὑποκύβει εἰς τοὺς Μήδους, καὶ παραδοθῇ εἰς τὴν αἰσχρὰν τυραννίδα τοῦ Ἰππίου, ἂν δὲ νικήσωσιν, αἱ Ἀθηναῖοι θέλουσι γένει ἡ πρώτῃ πόλιν τῶν ἐν Ἑλλάδι· θὰ νικήσωσι δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, ἂν ἐπέλθωσιν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς νῦν, πρὶν διασεισθῇ τὸ φρόνημα καὶ τὸ θάρρος τούτων ὑπὸ τῆς διχονοίας· ἀκούσας ὁ Καλλίμαχος προσετέθη πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Μιλτιάδου (1). Τότε δὲ οἱ πέντε στρατηγοί, ὧν ἡ γνώμη ἦν νὰ προσβάλωσι, παρέδωκαν εἰς τὸν Μιλτιάδην κατὰ τὴν συμβουλὴν καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ χρηστοῦ Ἀριστείδου τὴν ἀρχιστρατηγίαν ἥς ἕκαστος ἤρχεν ἡμέρας, διότι καθ' ἡμέραν αὕτη περιήρχετο ἐναλλάξ εἰς ἕκαστον τῶν 10 στρατηγῶν. Ὡς δ' ἡ ἡμέρα τῆς ἀρχιστρατηγίας περιῆλθεν εἰς τὸν Μιλτιάδην, ἦν δ' αὕτη ἡ 29 Σεπτεμβρίου τοῦ 490 π. Χ. διέταξεν οὗτος τοὺς Ἀθηναίους συνετῶς εἰς μάχην· τὸ μὲν δεξιὸν κέραν εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι, τὸ δὲ εὐώνομον οἱ Πλαταιεῖς, τὸ δὲ μέσον ἦν ἀσθενέστατον· διότι στρατιῶται φιλοὶ καὶ δοῦλοι ἀπετέλουν αὐτό· εἶτα δὲ πάντες διαταχθέντες ἐπῆλθον δρομαίως ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς, ὥστε οὗτοι βλέποντες ὑπέλαθον αὐτοὺς μανικοὺς καὶ τελείως ἡφανισμένους· εὐθὺς δὲ ἤρξατο φονικωτάτῃ καὶ διαρκῆς μάχῃ· μέχρι οὗ οἱ Πέρσαι ὁρμήσαντες κατὰ τοῦ μέσου τοῦ στρατοῦ διέβρῃξαν αὐτὰ καὶ κατεδίωκον· τὸ δὲ κέραν ἐκάτερον, νικῆσαν τοὺς ἐναντίους, ἐτράπη εἰς βοήθειαν τοῦ μέσου· νικήσαντες δὲ καὶ ἐνταῦθα οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίωξαν πάντας τοὺς Πέρσας καὶ κατέκοπτον μέχρι τῆς θαλάσσης, ὅπου ἔντρομοι καὶ τεθορυβημένοι οἱ βάρβαροι εἰσέβαινον εἰς τὰς ναῦς, ὧν ἑπτὰ ἐκράτησαν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐν τῇ μάχῃ

(1) Ἰδὲ Ἡροδ. 6,109.

ταύτῃ ἔπεσον ἐκ μὲν τῶν Περσῶν 6400 ἐκ δὲ τῶν Ἀθηναίων 192, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ πολέμαρχος Καλλιμάχος, ὁ στρατηγὸς Στῆσιλαος καὶ ὁ Κυναίγειρος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου, ὃν ἐφόνευσαν οἱ βάρβαροι ἀποκόψαντες διὰ πελέκεος τὴν χεῖρα, κρατοῦσαν πρῶταν τριήρους βαλλομένης ἐν ταραχῇ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἀθηναῖος δὲ τις, λέγουσι, καθημαγμένος ἀπὸ τῶν πληγῶν ἔδραμεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἵνα εὐαγγελίσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν λαμπρὰν νίκην· ἐλθὼν δέ, μόλις ἔχων πνοήν, εἶπε «χαῖρετε, χαίρομεν, νενικήκαμεν» καὶ ἐξέπνευσεν.

Οἱ δὲ Πέρσαι ἐβουλεύοντο ν' ἀποβῶσιν εἰς τὸ Φάληρον, περιπλεύσαντες τὸ Σούνιον, καὶ νὰ κυριεύσῃσι τὰς Ἀθήνας, πρὶν φθάσῃσι οἱ ἐκ Μαραθῶνος· οἱ Ἀθηναῖοι ὁμῶς ἐνόησαντες ἦλθον αὐθημερὸν εἰς τὰς Ἀθήνας, καταλιπόντες ἐν Μαραθῶνι τὸν Ἀριστείδην μετὰ τῆς αὐτοῦ φυλῆς φύλακα τῶν αἰχμαλώτων καὶ τῶν πλουσίων λαφύρων, ἐν οἷς ὑπῆρχον ἀλύσεις, δι' ὧν ἔμελλον νὰ δέσῃσι τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ ἐν ἐκ Πάρου μάρμαρον, ἐν ᾧ ἔμελλον νὰ χαράξῃσι τὴν νίκην αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ μαρμαροῦ τούτου ὕστερον ὁ περίφημος Φειδίας ἐποίησε τὴν θεὰν Νέμεσιν, ἣν ἀνέστησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ Μαραθῶνος. Ἰδόντες δ' αὐτοὺς οἱ βάρβαροι ἀπέπλευσαν ἐκ τοῦ Φαλήρου εἰς τὴν Ἀσίαν. Περὶ δὲ τοῦ Ἰππίου λέγουσιν ὅτι ἀπέθανεν ὕστερον κακῶς ἐν Ἀθήνῃ. Δισχιλίοι δὲ Σπαρτιᾶται ἦλθον μικρὸν μετὰ τὴν πανσέληνον εἰς τρεῖς ἡμέρας, οἷτινες πολὺ ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ νίκῃ, ἐξήτησαν δὲ νὰ ἴδωσι τοὺς Μήδους, ἐλθόντες δὲ καὶ ἰδόντες ἐπῆνεσαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ὑπέστρεψαν ὀπίσω. Τὴν ἐν Μαραθῶνι ἐνδοξὴν νίκην, ἥτις οὐ μόνον τὰς Ἀθήνας ἔσωσε καὶ τὸ ὄνομα τῶν Ἀθηναίων ἐνδοξότατον κατέστησε παρ' ἅπασιν τοῖς Ἑλλήσιν, ἀλλὰ καὶ ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος ἐκ τῆς βαρβαρότητος ἔσωσεν, ἐνίκησαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸ μὲν διὰ τῶν γενναίων φρονημάτων καὶ ἀνδρείας, τὸ δὲ διὰ τῆς συνετῆς ἐν πολέμῳ τάξεως καὶ τῆς δρόμῳ ἐπιθέσεως, τὸ δὲ διότι οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐπιτηδειότερα ὅπλα εἰς τὴν ἐκ συστάδην μάχην παρὰ οἱ βάρβαροι (1).

(1) Πρῶτοι μὲν γὰρ πάντων Ἑλλήνων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν,

Μετὰ δὲ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ὁ Μιλτιάδης ᾗτησε παρὰ τῶν ἐπληρωμένων ὑπὸ τῆς νίκης Ἀθηναίων, καὶ κτήσεων χωρῶν θρεγομένων, ἐδοδομήκοντα ναῦς καὶ στρατόν, ἵνα ἐκστρατεύσῃ κατὰ χώρας, ὅθεν εὐκόλως θέλουσι λάβει πολλὴν χρυσὸν καὶ προσκτήσονται δύναιμιν. Παραλαβὼν δὲ τὸν στρατὸν ὁ Μιλτιάδης ἔπλεεν ἐπὶ τὴν Πάρον, πρόφασιν ἔχων, ὅτι οἱ Πάριοι ἐβοήθησαν τοὺς Πέρσας, τάληθες δέ, ἵνα ἐκδικηθῇ Πάριόν τινα βλάβαντα αὐτὸν ἄλλοτε. Ἐλθὼν δὲ ὁ Μιλτιάδης ἀπήτησεν 100 τάλαντα καὶ ἤρξατο πολιορκῶν τὴν Πάρον. Οἱ δὲ Πάριοι, καλῶς τετειχισμένοι ὄντες, ἡμύοντο γενναίως τοὺς πολεμίους. Τέλος δ' ὁ Μιλτιάδης θραύσας κατὰ τὴν πολιορκίαν τὸν μὲρὸν ἡναγκάσθη μετὰ πολιορκίαν 22 ἡμερῶν καὶ ἀτυχῇ κακῶς ἔχων νὰ ἀποπλεύσῃ ὀπίσω. Ἐπανελθὼν δὲ κατηγορήθη ὑπὸ τοῦ Ξανθίππου τοῦ πατρὸς τοῦ Περικλέους ὅτι ᾗπάτησε τοὺς Ἀθηναίους, καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ δήμου, ὅστις ὁμῶς μεταπεισθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων τοῦ Μιλτιάδου ἀπέλυσε μὲν αὐτὸν τοῦ θανάτου, ἐζημίωσε δὲ εἰς πεντήκοντα τάλαντα. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ταῦτα ὡς ἀποδώσῃ ἡπόρει, ἐβλήθη εἰς τὴν εἰρκτήν, ὅπου, σαπέντος τοῦ μῆροῦ, ἀπέθανε· τὰ δὲ πεντήκοντα τάλαντα ἀπέτισεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κίμων (†).

Ὁ ἀπὸ τοῦ πρώτου τούτου Περσικοῦ πολέμου μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ χρόνος ἦν ὁ τοῦ κλέους καὶ τῆς ἡραιότητος τῶν Ἀθηναίων. Ἐν τούτῳ κατ' ἀρχὰς δύο ἄνδρες διεχειρίζον τὰ πράγματα ἐν Ἀθήναις, οἱ μαραθωνομάχοι Ἀριστείδης τε ὁ Λυσιμάχου καὶ Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέους. Ἀμφότεροι μὲν οἱ εἰρημῆνοι ἄνδρες ἦσαν πολιτικοὶ ἀντίπαλοι, ἀμφότεροι ὁμῶς ἐφιλοτιμοῦντο νὰ καταστήσωσι τὰς Ἀθήνας μεγάλας καὶ εὐδαίμονας. Καὶ ὁ μὲν Ἀριστείδης ἦν ἐξ ἐπιφανοῦς μὲν οἴκου, οὐχὶ ὁμῶς καὶ πολλὰ εὐπόρου, ἀλλ' οὐδ' ἀπόρου τελείως, διότι δὲν θὰ ἐγίνετο ἄρχων. Εἶχε δὲ φύσιν καλὴν, καὶ τρόπους εὐγενεῖς

δρόμῳ ἐς πολεμίους ἐχρήσαντο, πρῶτοι δὲ ἀνέσχοντο ἐσθῆτά τε Μηδικὴν ὁρέωντες. . . τέως δὲ ἦν τοῖσι Ἕλλησι καὶ τὸ οὐνομα τῶν Μήδων φόβος ἀκοῦσαι. Ἰδὲ Ἡροδ. 6, 112.

(†) Ἡροδ. 6, 136.

καὶ χρηστούς, ἦν συνετός, πρᾶος καὶ καλοκάγαθος· ἐπολε-
τεύετο δὲ οὐχὶ πρὸς χάριν καὶ δόξαν, ἀλλὰ μετὰ συνέσεως καὶ
δικαιοσύνης, μάλιστα δὲ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Ἀριστείδου ἦν εἰς
πάντας γνωστή, ἔθεν καὶ ἡξιώθη τῆς ἐπωνυμίας τοῦ δικαίου.
Ὁ δ' οἶκος τοῦ Θεμιστοκλέους ἦν μὲν οὐχὶ πολὺ ἐπιφανής,
εὐπορος ὅμως· ἐγεννήθη ὁ Θεμιστοκλῆς τῷ 514 π. Χ. ἦν
δὲ νεώτερος τοῦ Ἀριστείδου κατὰ 10 ἔτη· διὰ τὴν εὐπορίαν
τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἐπαιδεύθη καλῶς· παῖς δ' ἔτι ὦν ἦν ὑψη-
λόφρων, συνετός καὶ πολυπράγμων· διότι παύων ἀπὸ τῶν μα-
θημάτων οὐκ ἦν ῥάθυμος, οὐδὲ φιλοπαίγμων, ὥς οἱ ἄλλοι
παῖδες, ἀλλ' ἐμελέετα συνετούς καὶ δικανικοὺς λόγους· κα-
θόλου δὲ ἐδιδάσκετο προθύμως τὰ πολεμικὰ καὶ τὰ πολιτικά, ἐξ
ὧν ἠλπίζε νὰ δοξασθῇ. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Μαραθῶνι ἔνδοξον νί-
κην τοῦ Μιλτιάδου, ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπεμακρύνθη ἀπὸ παντὸς
τερπνοῦ καὶ ἡδέους, ἐφαίνετο σύννους καὶ σκυθρωπός, καὶ
τὰς νύκτας ἡγρύπνει· πρὸς δὲ τοὺς θαυμάζοντας καὶ ἐρωτῶν-
τας ἔλεγεν ὅτι, «καθεύδειν αὐτὸν οὐκ ἔξ τὸ τοῦ Μιλτιάδου
τρόπαιον.» Διὰ δὲ τῆς θαυμαστῆς αὐτοῦ φύσεως καὶ συνέσεως
καὶ πείρας τῶν πολιτικῶν ἐγένετο ὁ Θεμιστοκλῆς κατὰ Θου-
κυδίδην «κράτιστος δὴ αὐτοσχεδιάζειν τὰ δέοντα.» Ὁ εὐφυής
οὗτος ἀνὴρ συνιδὼν ὅτι ἡ ἥττα τῶν Περσῶν δὲν ἦν τὸ τέλος τοῦ
πρὸς τούτους πολέμου, ὥς οἱ ἄλλοι ἐνόμιζον, ἀλλ' ἡ ἀρχὴ δεινότε-
ρων ἀγώνων, οὓς θέλουσι καλῶς ὑποστῆ οἱ Ἀθηναῖοι, ἂν ἀσκη-
θῶσιν εἰς τὰ ναυτικά καὶ παρασκευάσασιν ναυτικὴν δύναμιν· συνε-
βούλευσε, προφασιζόμενος τὸν πρὸς Αἰγινήτας πόλεμον, νὰ παύ-
σασιν οἱ Ἀθηναῖοι διανεμόμενοι πρὸς ἀλλήλους τὴν ἀπὸ τῶν
ἀργυρείων μετὰλλων λαυριωτικὴν πρόσοδον 30 — 40 ταλάντων
οὖσαν, καὶ ἐκ τῶν χρημάτων τούτων νὰ αὐξήσωσι τὸν στόλον αὐ-
τῶν(1). Ὅντως δυσχερῆ πόλεμον οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμουν πρὸς
τοὺς Αἰγινήτας, οὓς κατηγόρησαν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας ὡς
προδότης τῆς Ἑλλάδος, καὶ τελευτῶντες ἐνίκησαν· ἕνεκα τοῦ
πολέμου τούτου ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Δημάρατος ἀπώλεσε
τὴν βασιλείαν ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ Κλεομένους, καὶ κατέφυγεν εἰς

(1) Ἰδὲ Θουκυδ. 1,138. Ἡροδ. 7,144· Πλουτ. Θεμιστ. 3.

τὸν Δαρεῖον. Ἀκούσαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεδέχθησαν τὴν γνώμην του καὶ ἐναυπήγησαν τριήρεις. Ἐντεῦθεν λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι καταγινόμενοι περὶ τὰ θαλάσσια ἔργα ἐγέναντο ὀνομαστοὶ καὶ δυνατοὶ κατὰ θάλασσαν, ἐξ ἧς ὁμολογουμένως προῆλθεν ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ μετὰ ταῦτα μεγαλεῖον τῶν Ἀθηνῶν.

Οἱ δύο λοιπὸν οὗτοι ἄνδρες μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου διώκουν ἐναλλάξ τὰ τῆς πολιτείας πράγματα. Τελευτῶν ὁ Θεμιστοκλῆς διεπράξατο νὰ ἐξοστρακισθῇ ἐπὶ 10 ἔτη ὁ πολλὸ φειδωλὸς τῶν δημοσίων χρημάτων καὶ τὰ ἐναντία συμβουλευόμενος ἀντίπαλος αὐτοῦ Ἀριστείδης. Ἐν ᾧ δὲ ἕκαστος τῶν δημοτῶν ἔγραφε τὴν γνώμην αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὀστράκου, χωρικός τις προσῆλθε πρὸς τὸν Ἀριστείδην, ὃν ἠγνῶει, καὶ παρεκάλει αὐτὸν νὰ ἐγγράψῃ ἐπὶ τοῦ ὀστράκου τὸ ὄνομα τοῦ Ἀριστείδου· καὶ τί κακόν, ἤρώτησε, σὲ ἐποίησεν ὁ Ἀριστείδης; οὐδὲν ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, οὐδὲ γνωρίζω καὶν αὐτόν, ἀλλὰ λυποῦμαι ἀκούων αὐτὸν δίκαιον παρὰ πάντων καλούμενον. Ὁ Ἀριστείδης λαβὼν τὸ ὀστρακὸν ἔγραψεν ἡσύχως τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὀστράκου.

Μαθὼν ὁ Δαρεῖος τὴν ἐν Μαραθῶνι ἡττίαν τῶν Περσῶν μεγάλως ὠργίσθη κατὰ τῶν Ἀθηναίων, ἔκρινε δὲ μετὰ πλειοτέρων δυνάμεων νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα· πρὸς τοῦτο δὲ παρεσκευάζετο ἐπὶ τρία ἔτη. Τὸ τέταρτον ὅμως ἔτος συνέπεσεν ἡ ἀποστασία τῆς Αἰγύπτου καὶ ἡ περὶ διαδοχῆς ἔρις τῶν υἱῶν αὐτοῦ, οὓς καθησύχασεν, ἀποδείξας διάδοχον τῆς βασιλείας τὸν νεώτερον υἱὸν Ξέρξην, τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς παρ' αὐτῷ μέγιστα δυναμένης γυναικὸς τοῦ Ἀτόσσης, τῆς θυγατρὸς τοῦ Κύρου. Ταῦτα δὲ ἐκώλυσαν τὸν Δαρεῖον ἀπὸ τῆς κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείας, μέχρις οὗ ἀπέθανεν οὗτος τῷ 485 π. Χ.

Ὁ δὲ τοῦ Δαρείου διάδοχος Ξέρξης κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν ἦν πρόθυμος νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἤθελε δὲ μόνον τὸν συλλεγόντα στρατὸν νὰ μεταχειρισθῇ εἰς καταδούλωσιν τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἀνέπεισαν αὐτὸν τὰ μὲν ὁ φιλόδοξος Μαρδόνιος, ὅστις ἤλπιζε νὰ τυραννήσῃ τῆς Ἑλλάδος, τὰ δὲ αἱ παρακελεύσεις τῶν ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας Ἀλευαδῶν. Ὡς δ' ὁ Ξέρξης παρὰ τὴν γνώμην πολλῶν καὶ ἐπισήμων Περσῶν ἔκρινε

νά ἐκστρατεύσῃ, πρῶτον μὲν κατεδούλωσε τὴν Αἴγυπτον, μετὰ δὲ τὴν δούλωσιν τῆς Αἰγύπτου, τέσσαρα ἔτη πολλαὶ καὶ καταπληκτικαὶ παρεσκευάζοντο δυνάμεις. Ὅλον τὸ ἀπέραντον αὐτοῦ κράτος ἀπὸ τῆς Ἰνδίας καὶ Σκυθίας μέχρις Αἰγύπτου καὶ Θράκης ἐσειέτο καθ' Ἡρόδοτον ὑπὸ τῶν παρασκευῶν ἐκ πεντήκοντα καὶ πλέον ἑθνῶν, διάφορον καὶ γλῶσσαν ἔχοντων, καὶ ἤθη καὶ ὅπλα συνελέχθησαν μεγάλαι δυνάμεις. Ἦν δὲ τὸ πλῆθος τοῦ μὲν πεζοῦ στρατοῦ 1,700,000, τῶν δὲ ἱππέων περὶ τὰς 80,000, τὸ δὲ τῶν τριήρων 1,207, ὧν τὸ πλήρωμα ἦν πολλῶν μυριάδων ναυτῶν· τῶν δὲ φορτηγίδων 3,000. Εἰς τροφήν τῶν μεγάλων τούτων δυνάμεων ἐστήθησαν ἀποθῆκαι σίτου εἰς ἄπασαν τὴν Θρακικὴν παραλίαν μέχρι τῆς Μακεδονίας. Φοβούμενος δὲ ὁ Ξέρξης μὴ ὁ στόλος πλέων πάλιν περὶ τὸν Ἄθω προσπταίῃ, καθὼς προσέπταισαν οἱ πρῶτοι περὶ αὐτὸν πλεύσαντες, διέταξε νὰ διορύξωσιν αὐτὸν κατὰ τὸν ἀχένα τῆς χερσονήσου, ἔνθα ἡ πόλις Σάνη(1). Ὡς δὲ πάντα τὰ πρὸς τὴν ἐκστρατείαν ἡτοιμάσθησαν, αἱ μὲν περὶ καὶ ἱππικαὶ δυνάμεις συνηθροίσθησαν εἰς τὰ Κριτάλλα τῆς Καππαδοκίας ἔτει 481 π. Χ. Ὁ δὲ στόλος εἰς τὴν Φώκαιαν καὶ Κύμην. Ἐκ δὲ τῶν Κριτάλλων πορευθεὶς ὁ Ξέρξης μετὰ τοῦ στρατοῦ ἦλθεν εἰς τὰς Σάρδεις, ὅπου δισχέμασεν. Ἐκ δὲ τῶν Σάρδεων ἔπεμψε κήρυκας, ἵνα ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ εἰς πάσας τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, πλὴν οὔτε εἰς τὰς Ἀθήνας, οὔτε εἰς τὴν Σπάρτην ἔπεμψε, διότι οὗτοι ἐακοποίησαν, ὡς προεῖρηται, τοὺς ὑπὸ Δαρείου πεμφθέντας κήρυκας εἰς ζήτησιν γῆς καὶ ὕδατος. Προσέτι διέταξε νὰ ζεύξωσι διὰ δύο γεφυρῶν τὸν ἕξ Ἀβύδου εἰς Σηστόν πόρον τοῦ Ἑλλησπόντου· ἐπειδὴ ὅμως χειμῶν ἐπιγενόμενος συνέκοψε πάντα καὶ διέλυσεν, ὁ Ξέρξης θυμωθεὶς διέταξε καθ' Ἡρόδοτον τοὺς μὲν ἐπιστάτας τῶν γεφυρῶν ν' ἀποκεφαλίσωσι, τὴν δὲ θάλασσαν νὰ μαστιγώσωσι καὶ δεσμεύσωσιν· εἶτα

(1) Περί δὲ τοῦ διορύγματος τούτου, ὅπερ ὁ Ἰουβενάλης ἀποκαλεῖ πλάσμα Ἑλληνικὸν (Graecia mendax. Iuvenal. X. 173.) μαρτυρεῖ ὁ Θουκυδίδης (4,109)· ὁ Ἡρόδ. 7, 22—24. ὁ Στράβων καὶ ἄλλοι ἱστορικοί.

δὲ ἐποιήθησαν δύο στερεώτεραι γέφυραι πρὸς δὲ ἐγεφύρωσαν
 ζεύξαντες καὶ τὸν Στρυμόνα ποταμόν. Τὸ δ' ἔαρ τοῦ 480 π.
 X. ἐπορεύθη ὁ Ξέρξης εἰς τὴν Ἀβυδὸν, ὅπου ἐλθὼν ᾗθελ' ἤθελε
 νὰ ἴδῃ πάντα τὸν στρατόν· ἀπὸ τίνος λοιπὸν ἐπὶ λόφου ἐπίτη-
 δες ἰδρυθέντος λιθίνου θρόνου ἐθεώρει πάσας τὰς δυνάμεις αὐ-
 τοῦ. Ὡς δ' εἶδε πάντα μὲν τὸν Ἑλλήσποντον κεκρομμένον ὑπὸ
 τῶν νεῶν, πάσας δὲ τὰς παραλίας καὶ τὰ πεδία τῆς Ἀβύδου γέ-
 μοντα ἀνθρώπων, ἐμακάρισεν ἑαυτόν, μετὰ δὲ ταῦτα ἐδάκρυσε,
 συλλογισθεὶς ὅτι εἰς ἑκατὸν ἔτη οὐδεὶς ἐκ τοσούτων θέλει ὑπάρ-
 χει. Τὴν δ' ἐπ' αὖριον προσευξάμενος ὁ Ξέρξης πρὸς τὸν ἀνα-
 τελλαντα ἥλιον, ἵν' εὐοδώσῃ τὴν ἐπιχείρησιν αὐτοῦ, διέταξε νὰ
 διαβῇ ὁ στρατὸς διὰ τῶν γεφυρῶν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ διέβη
 ἐν ἑπτὰ ἡμέραις καὶ ἐν ἑπτὰ νοξί. Πορευόμενος δὲ ὁ Ξέρξης
 ἦλθεν εἰς Δορίσκον, αἰγιαλὸν ὄντα τῆς Θράκης καὶ πεδίον μέ-
 γα· αὐτοῦ ἐξήτασε καὶ δεύτερον καὶ ἐξηρίθμησεν ἀπάσας τὰς
 πεζικὰς καὶ ναυτικὰς δυνάμεις. Ἐκ δὲ τοῦ Δορίσκου πορευό-
 μενος ὁ Ξέρξης μετὰ τοῦ εἰς τρεῖς μοίρας διαιρεθέντος πεζοῦ
 στρατοῦ, ὦν μία ἐτάχθη νὰ πορεύηται παρὰ τὴν θάλασσαν
 μετὰ τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ διὰ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας,
 ὦν χωρῶν τοὺς μαχίμους κατοίκους ἠνάγκασε νὰ συστρα-
 τεύωνται, ἦλθεν εἰς τὴν ἐν τῇ Θερμαίᾳ κόλπῳ κειμένην Θέρ-
 μην, ὅπου στὰς ἀνέπαυε τὸν στρατόν. Αὐτοῦ δὲ διατρίβων εἶδε
 τοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα πεμφθέντας κήρυκας εἰς ζήτησιν γῆς
 καὶ ὕδατος τοὺς μὲν κενούς, τοὺς δὲ φέροντας γῆν τε καὶ ὕδωρ. Οἱ
 δὲ δόντες γῆν τε καὶ ὕδωρ ἦσαν οἱ δεῖ-Θεσσαλοὶ, Δόλοπες, Αἰνιά-
 νες, Περραιβοὶ, Λοκροὶ, Μάγνητες, Μαλιεῖς, Ἀχαιοὶ οἱ Φθιώται,
 οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Βοιωτοὶ, πλὴν Θεσπίων καὶ Πλαταιέων.
 Ἐν ᾧ δὲ ὁ Ξέρξης μετὰ τοσούτων καὶ τηλικούτων δυνά-
 μεων ἔσπευδε νὰ κατασκάψῃ τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ καταδουλώσῃ
 τὴν Ἑλλάδα, αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις εἶχον διάφορον γνώμην·
 διότι οἱ μὲν δόντες γῆν τε καὶ ὕδωρ εἶχον θάρρος, ὅτι οὐδὲν θέ-
 λουσι πάθει κακὸν ὑπὸ τοῦ βαρβάρου, οἱ δὲ μεγάλως φοβοῦ-
 μενοι τὴν δύναμιν τῶν βαρβάρων οὐδεμίαν ἐδείκνυνον προθυμίαν
 εἰς τὸν πρὸς τούτους πόλεμον· ὀλίγαι δὲ πόλεις, ὧν ἐσχωτέρα
 ἦσαν ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι, ἀπεφάσισαν νὰ ὑπομείνωσι τὸν

ἐχθρόν καὶ ν' ἀγωνισθῶσι τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνα, μάλιστα δὲ οἱ φιλοπατρίδες Ἀθηναῖοι, οὓς διαῤῥήδην ὁ Ἡρόδοτος σωτήρας μόνους τῆς Ἑλλάδος καλεῖ. Ἐν δὲ τοῖς Ἀθηναίοις διέπρεπε τότε ὁ μεγαλεπήβολος Θεμιστοκλῆς, ὃς ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους, ὥς προεῖρηται, ναυπηγήσαντες ναῦς νὰ γένωνται θαλάσσιοι. Οὗτος καὶ νῦν, τῶν βαρβάρων ἐπερχομένων, ἐνεθάῤῥυνεν αὐτοὺς ἐμδάντες εἰς τὰς ναῦς νὰ πολεμήσωσι πρὸς τοὺς κατὰ θάλασσαν, ἐξ ἧς ἔσται αὐτοῖς ἡ σωτηρία· καθὼς ἐδήλου καὶ ὁ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους δοθεὶς χρησμός, ὅτι τούτων ἡ σωτηρία θέλει εἶναι τὸ ξύλινον τεῖχος, ἥτοι τὰ πλοῖα, ὥς ἐξήγησεν αὐτὸν ὁ Θεμιστοκλῆς.

Συνελθόντες δὲ οἱ πρόβουλοι τῶν συμμάχων πόλεωσιν εἰς τὸν Ἰσθμὸν ἔκριναν νὰ πέμψωσιν ἄλλους εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἄλλους εἰς τὴν Σικελίαν πρὸς τὸν Γέλωνα καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν, καὶ ἄλλους εἰς τὴν Κρήτην, ἵνα προτρέψωσιν αὐτοὺς εἰς συμμαχίαν. Ἄλλ' οἱ μὲν Ἀργεῖοι φθονοῦντες τοὺς Σπαρτιάτας εἶπον ὅτι δέχονται, ἂν γένωνται ἡγεμόνες κατὰ τὸ ἥμισυ τοῦ στρατοῦ. Ὁ δὲ Γέλων ὑπέσχετο πολὺν καὶ πεζὸν καὶ ναυτικὸν στρατὸν καὶ τροφὰς ἱκανάς, ἂν γένηται στρατηγὸς ἡγεμὼν τῶν Ἑλλήνων· μετ' ἀθανακτῆσεως ὅμως τὴν πρότασιν ταύτην ἀποβαλόντες οἱ τῶν Ἑλλήνων ἄγγελοι ἀπέπλευσαν. Οἱ δὲ Κερκυραῖοι πληρώσαντες ἐξήκοντα ναῦς προσωρμίσθησαν περὶ τὸ Ταίναρον τῆς Λακεδαιμονίων γῆς, περιμένοντες τὴν ἐκβασιν τοῦ πολέμου. Οἱ δὲ Κρήτες ἡρνήθησαν νὰ γένωνται σύμμαχοι, πρόφασιν ἔχοντες τὸν χρησμόν, ὃς τις ἀπέτρεπεν αὐτοὺς τοῦ πολέμου (1).

Οἱ δὲ Θεσσαλοὶ ἔπεμψαν ἀγγέλους εἰς τοὺς ἐν τῷ Ἰσθμῷ προδούλους τῆς Ἑλλάδος, πρὶν διαβῆναι ὁ Ξέρξης εἰς τὴν Εὐρώπην, ὑποσχόμενοι, ἂν οἱ Ἕλληνες πέμψωσι στρατὸν καὶ φυλάξωσι τὰ μεταξὺ Ὀλύμπου καὶ Ὀσσης κείμενα Τέμπη, δι' ὧν ἔμελλον οἱ Πέρσαι νὰ εἰσβάλωσιν ἐκ τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ Ἑλλάδα, νὰ βοηθήσωσι καὶ αὐτοὶ δολαῖς δυνάμεσιν, εἰ δὲ μή, θὰ συνομολογήσωσι μετὰ τῶν Περ-

(1) Ἰδὲ Ἡροδ. 7, 148—152. — 157—166. 168—169.

σῶν. Οἱ δ' Ἕλληνες ἐγκρίναντες ἐπεμψαν κατὰ θάλασσαν εἰς φυλακὴν τῶν στενῶν μυρίους ὀπλίτας, οἷς προσετέθη καὶ τὸ ἱππικὸν τῶν Θεσσαλῶν· ἐστρατήγει δὲ τῶν μὲν Λακεδαιμονίων ὁ Εὐαίνετος, τῶν δὲ Ἀθηναίων ὁ Θειμιστοκλῆς. Μετ' ὀλίγας ὁμοῦς ἡμέρας ἤναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν ὀπίσω, τὰ μὲν κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου, συμβουλευσάντος αὐτοὺς δι' ἀγγέλων νὰ φύγωσι, διότι θέλουσι καταπατηθῇ αὐτοῦ μένοντες ὑπὸ τῶν ἀπείρων στρατῶν τοῦ Ξέρξου, τὰ δὲ διότι ἤκουσαν ὅτι καὶ ἄλλη ὁδὸς φέρει εἰς τὴν Θεσσαλίαν κατὰ τὴν ἄνω Μακεδονίαν διὰ Περραιῶν κατὰ πόλιν Γόννον, δι' ἧς μάλιστα καὶ εἰσέβαλεν ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου. Οἱ δὲ Θεσσαλοὶ ἐρημωθέντες συμμαχῶν ἐμήδισαν προθύμως χρησιμώτατοι σύμμαχοι τῶν Περσῶν γενόμενοι.

Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Ἕλληνες ἔκριναν τὰς μὲν Θερμοπύλας νὰ προκαταλάβωσι μεθ' ἱκανῶν ὀπλιτῶν, ἵνα κωλύσωσι τὸν Πέρσην νὰ διέλθῃ διὰ τῶν ἐν τοῖς στενοῖς παρόδων, ἐπὶ δὲ τὸ Ἀρτεμίσιον νὰ πλεύσῃ ὁ ναυτικὸς στρατός. Ἐπεμψαν λοιπὸν εἰς τὰς Θερμοπύλας περὶ τὰς 4,900 ὀπλίτας, ὧν οἱ τριακόσιοι ἦσαν ἐκλεκτοὶ Σπαρτιᾶται, οἱ δὲ ἄλλοι ἐκ τῆς Ἀρκαδίας, Κορίνθου καὶ ἄλλων πόλεων τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀπὸ τῆς Λοκρίδος, Φωκίδος, Θηβῶν καὶ Θεσπιῶν· ἀπάντων δ' ἐστρατήγει ὁ Λεωνίδας, ὁ ἕτερος τῶν βασιλέων τῆς Σπάρτης.

Ὅτε δὲ ὁ ἐκ τῆς Ἀσίας ἐκχυθεὶς καὶ καθ' ὁδὸν εἰς πολλὰ ἑκατομύρια αὐξηθεὶς καθ' Ἡρόδοτον περὶ τὸς τε καὶ ναυτικούς στρατὸς τῶν Περσῶν ἐπλησίασεν εἰς τὰς Θερμοπύλας(1), οἱ Ἕλληνες ἐκπλαγέντες ἐβουλεύοντο νὰ φύγωσι, μάλιστα οἱ Πελοποννήσιοι ᾔθελον νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ φυλάξωσι τὸν Ἰσθμόν· ὁ ἀνδρείος ὁμοῦς Λεωνίδας καὶ οἱ

(1) Ὁ στρατὸς ἡῤῥάνατο πολὺ ἀπὸ τῶν ἔθνων, δι' ὧν ἐπορεύετο ὁ Ξέρξης· καθόλου περὶ τοῦ πληθους τῆς στρατιᾶς τοῦ Ξέρξου διαφωνοῦσιν οἱ ἱστορικοί· ὁ Ἡρόδοτος, ἀριθμῶν τὸν στρατὸν καὶ τὰ ἔθνη ἐξ ὧν ἐστρατολογήθη, λέγει μετὰ θαυμασμοῦ καὶ ἐκπλήξεως· «κοῖον δὲ πινόμενόν μιν ὕδωρ οὐκ ἐπέλιπε, πλὴν τῶν μεγάλων ποταμῶν;» Ἰδὲ Ἡροδ. 7,21.

Φωκείς καὶ οἱ Λοκροὶ ἐψήφισαν νὰ μείνωσιν αὐτοῦ. Ἐν τούτῳ ὁ Ξέρξης ἔπεμψεν ἱππέα κατάσκοπον, ὅστις προσελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων εἶδε τοὺς ἔξω τοῦ στρατοπέδου τεταγμένους, ἔτυχον δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν νὰ ᾔῃαι οἱ Σπαρτιάται, τοὺς μὲν γυμναζομένους, τοὺς δὲ κτενίζομένους, ἀπελθὼν δ' εἶπε πρὸς τὸν Ξέρξην πάντα ὅσα εἶδεν· ἀκούσας δὲ ὁ Ξέρξης ἠπόρει καὶ γελοῖα ταῦτα ὑπελάμβανεν, δὲν ἐπείθετο δὲ εἰς τὸν παρ' αὐτῷ ἐξόριστον βασιλέα τῆς Σπάρτης Δημάρατον, λέγοντα πρὸς αὐτὸν ὅτι οἱ Ἕλληνες τοιαῦτα ποιῶσιν, ὅταν μέλλωσι νὰ κινδυνεύσωσι περὶ ζωῆς ἢ θανάτου. Τέσσαρας ἡμέρας περιέμενεν ὁ Ξέρξης, ἐλπίζων πάντοτε ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ φύγωσιν· ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπεν αὐτοὺς ἀφόβως ἐπιμένοντας, θυμωθεὶς διέταξε τοὺς τε Μήδους καὶ Κισσίους νὰ ζωγρήσωσι καὶ προσαγάγωσιν αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. Οἱ Μῆδοι ῥαγδαίως ἐπέπεσον ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας, κατεκρημνίσθησαν ὅμως κατὰ τῶν πετρῶν τρυπηθέντες ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν τόξων. Εὐθὺς ἄλλοι πάλιν προθύμως ἐπῆλθον, ἐδιάσθησαν ὅμως καὶ οὗτοι αἰσχυρῶς νὰ ὑποχωρήσωσι. Τότε ὁ βασιλεὺς ἐπέισθη ὅτι πολλοὺς μὲν εἶχεν ἀνθρώπους, ὀλίγους δὲ ἀνδρας. Τοὺς Μήδους δὲ διεδέχθησαν οἱ 10,000 ἐπίλεκτοι τῶν Περσῶν, οἵτινες ὠνομάζοντο ἀθάνατοι, διότι τὸ πλῆθος τῆς τάξεως τούτων ἐτηρεῖτο αἰ τὸ αὐτό, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀθανάτους τούτους κακῶς ἔπεμψαν εἰς τὸν ἄδην οἱ ἀνδρεῖοι Ἕλληνες. Ὁ Ξέρξης θεωρῶν ἀπὸ ὑψηλοῦ θρόνου τὴν μάχην τρεῖς ἀνεπύδησε φοδθβεῖς περὶ τοῦ στρατοῦ. Τῇ ὑστεραίᾳ δὲ ἐπανελήφθη φονικωτέρα ἡ μάχη, ἀλλὰ καὶ πάλιν οἱ βάρβαροι ἠναγκάσθησαν αἰσχυρῶς νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν. Οἱ Ἕλληνες δ' ἐμάχοντο ἐκ διαδοχῆς κατὰ ἔθνη πλὴν τῶν Φωκέων, οὗτοι δ' ἐτάχθησαν νὰ φυλάττωσι τὴν κατὰ τὴν ῥάχιν τοῦ ὄρους τείνουσαν ἀτραπὸν Ἀνοπίαν ὀνομαζομένην. Ἀποροῦντος δὲ τοῦ Ξέρξου περὶ τοῦ πρακτέου, ἦλθε πρὸς αὐτὸν ἀνὴρ Μαλιεύς, Ἐφιάλτης ὀνομαζόμενος, οὗτος ἐκ φιλοχρηματίας ὑπέσχετο αὐτῷ νὰ ὁδηγήσῃ τοὺς Πέρσας διὰ τῆς εἰρημένης ἀποκρήμνου ἀτραποῦ εἰς τὰς Θερμοπύλας. Ὁ Ξέρξης περιχαρὴς γενόμενος καὶ πλουσίως ἀμείψας τὸν προδότην συνεξέπεμψε μετ' αὐτοῦ τὸν στρατὸν τῶν ἀθανά-

των. Οὗτοι ἀνέβαινον πᾶσαν τὴν νύκτα ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἐφιάλτου, μέχρις οὗ περὶ τὴν αὐγὴν κατήντησαν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους· αὐτοῦ δὲ ἐφύλατταν Φωκῆων, ὡς προσέρηται, χίλιοι ὀπλῖται· οὗτοι δὲ ἡναγκάσθησαν ὑπὸ πολλῶν καὶ πυκνῶν βαλλόμενοι βελῶν νὰ φύγωσιν εἰς τὰ ὑψηλὰ τοῦ ὄρους. Οἱ δὲ Πέρσαι ἀφέντες αὐτοὺς κατέβησαν ταχέως τὸ ὄρος.

Οἱ δ' ἐν Θερμοπύλαις Ἕλληνες μαθόντες παρ' αὐτομόλων καὶ παρὰ τῶν ἡμεροσκόπων, ὅτι περιεκυκλώθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν, κατεφοβήθησαν καὶ ἠπόρουν περὶ τοῦ πρακτέου· τότε ὁ Λεωνίδας τοὺς μὲν ἄλλους συμμάχους ἔπεισε νὰ φύγωσι ταχέως εἰς τὰς πατρίδας· αὐτὸς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ Σπαρτιᾶται ἔμειναν αὐτοῦ καὶ παρεσκευάζοντο ν' ἀποθάνωσι κατὰ τοὺς νόμους τῆς πατρίδος· παρέμειναν δὲ ἐκουσίως καὶ 700 Θεσπιεῖς, φιλοτιμούμενοι νὰ συναποθάνωσι μετὰ τοῦ Λεωνίδου καὶ τῶν Σπαρτιᾶτῶν, 400 δὲ Θηβαίους κατέσχευεν ὁ Λεωνίδας, ὡς ὁμήρου, διότι αἱ Θῆβαι ἦσαν ὑποπτοὶ μηδισμῶ. Ὅτε δὲ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος προσέταξεν ὁ Ξέρξης κατὰ παραγγελίαν τοῦ Ἐφιάλτου νὰ προσβάλλωσι πρὸς τοὺς πολεμίους. Οἱ δὲ περὶ τὸν Λεωνίδα Ἕλληνες ἐξῆλθον εἰς τὸ εὐρύτερον τοῦ αὐχένος, βέδαιοι ὄντες ὅτι θ' ἀποθάνωσι, καὶ ἀνδρείως μαχόμενοι πολλοὺς ἐφόνευσαν τῶν βαρβάρων· ἐπειδὴ δὲ συνετρίβησαν τὰ ὄρατα ὠρμησαν ξιφῆρεις ἐπ' αὐτούς· τότε πολλοὶ ἔπεσον τῶν Περσῶν, ἐν οἷς καὶ δύο ἀδελφοὶ τοῦ Ξέρξεως· ἔπεσε δὲ καὶ ὁ ἀνδρεῖος Λεωνίδας, καὶ ὑπὲρ τοῦ νεκροῦ τούτου πολὺς καὶ ὠθισμὸς καὶ φόνος ἐγένετο Περσῶν τε καὶ Λακεδαιμονίων, τοῦτον τελευτῶντες ἤρπασαν οἱ Ἕλληνες, τετράκις τοὺς ἐναντίους τρέψαντες. Οὕτως ἐπάλαμον οἱ θυμολέοντες Ἕλληνες ἔως οὗ οἱ ὑπὸ τοῦ Ἐφιάλτου ὁδηγούμενοι ἐπῆλθον ὀπισθεν τούτων, ὅτε οἱ μὲν Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Θεσπιεῖς ἀνεχώρησαν ὀπίσω εἰς τὸ στενὸν τῆς ὁδοῦ καὶ συνηθροίσθησαν ἐπὶ λόφου κεκμημένου ἐν τῇ εἰσόδῳ, οἱ δὲ Θηβαῖοι ἡτομόλησαν εἰς τοὺς Πέρσας, πρὸς οὓς οἱ ὑπολειφθέντες Ἕλληνες λαμπρῶς ἀγωνισθέντες ἀπέθανον ἐνδόξως.

Ὁ Ξέρξης τασοῦτον ἐθυμώθη κατὰ τοῦ Λεωνίδου ὥστε παρηνόμησεν εἰς τὸν νεκρὸν αὐτοῦ, διότι διέταξε ν' ἀποκόψωσι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐμπέψωσιν εἰς πᾶσαλον· καὶ ταῦτα

ἔπραττε παρὰ τὰ νενομισμένα τῶν Περσῶν, οἵτινες ἐτίμων μάλιστα τοὺς ἀγαθοὺς πολεμιστάς. Οἱ Ἕλληνες ὁμῶς ἐτίμησαν ἐξόχως τὰς ἀρετὰς τῶν ἐν Θερμοπύλαις πεσόντων, διότι λέων λίθινος ἐν τῇ εἰσόδῳ τῶν στενῶν ἰδρύθη εἰς τιμὴν τοῦ Λεωνίδου, καὶ ὕμνοι καὶ ἐπιγράμματα ἐποιήθησαν εἰς τοὺς πεσόντας Σπαρτιάτας τε καὶ Θεσπίεις· ἐν ἑκ τῶν ἐπιγραμμάτων ἦν καὶ τόδε·

ὦ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε

κεῖμεθα, τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Δύο ἐκ τῶν τριακοσίων Σπαρτιατῶν Εὐρυτόν τε καὶ Ἀριστόδημον ὀφθαλμιῶντας εἶχεν ἐκπέμψει πρὸ τῆς μάχης ὁ Λεωνίδας εἰς τινα γείτονα πόλιν· τούτων ὁ μὲν Εὐρυτος ἔσπευσεν εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ συναπέθανε μετὰ τῶν ἄλλων, ὁ δ' ἔτερος ἐσώθη εἰς τὴν Σπάρτην, ὅπου ἔζη ἀτμαζόμενος καὶ ἀντιδιδόμενος ὑφ' ἀπάντων· τέλος ὁμῶς ἐξέπλυνε τὴν ἀτιμίαν ἀνδραγαθήσας καὶ πεσὼν εἰς τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην· ἕτερος δὲ ὡσαύτως Σπαρτιάτης πεμφθεὶς ἄγγελος εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ σωθεὶς εἰς τὴν Σπάρτην ἐκρεμάσθη, μὴ ἀνεχόμενος τὴν ἀτιμίαν καὶ τὸ ὄνειδος.

Οἱ δ' ἐπ' Ἀρτεμίσιον Ἕλληνες εἶχον ναῦς 271, καὶ τούτων ἦσαν αὐτῶν μὲν τῶν Ἀθηναίων 127, ὧν ἡγεῖτο ὁ Θεμιστοκλῆς· οἱ Κορίνθιοι δὲ παρείχοντο 40 ναῦς, Μεγαρεῖς 20, Αἰγινῆται 18, Σικωνῖοι 12, Λακεδαιμόνιοι δὲ 10, Ἐπιδαύριοι 8, Ἐρετριεῖς δὲ 7, Τροιζήνιοι δὲ 5, Στυρεῖς δὲ 2 καὶ ἄλλαι Ἑλληνίδες πόλεις ἐπεδοθήθουν μετὰ ναῶν· στρατηγὸς δὲ παντὸς τοῦ στόλου ἦν Εὐρυδιάδης ὁ Σπαρτιάτης. Ὁ δὲ στόλος τῶν Περσῶν κατέπλευσε πρὸς τὴν ἄκρην τῆς Μαγνησίας, Σηπιάδα ὀνομαζομένην. Ἐνταῦθα μέγας καὶ πολλὸς χειμὼν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐπιγενόμενος διέφθειρε ναῦς μὲν περὶ τὰς 400, σιταγωγὰ δὲ καὶ ἄλλα πλοῖα πολλὰ καὶ ἄνδρας πολλούς. Καὶ μετὰ τὴν φθορὰν ὁμῶς ταύτῃ ὁ στόλος τῶν Περσῶν ἦν πολλαπλάσιος τοῦ τῶν Ἑλλήνων· δι' ὃ οἱ Πελοποννήσιοι μάλιστα φοβηθέντες ἐβουλεύοντο νὰ πλεύσωσιν ἔσω εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Εὐδοεῖς μαθόντες τὴν βουλήν αὐτῶν παρεκάλουν τὸν Εὐρυδιάδην νὰ προσμείνῃσι χρόνον ὀλίγον, ἕως ἂν ἐκασώσῃ τοὺς οἰκείους. Ὡς δὲ δὲν ἔπειθον τὸν Εὐρυδιάδην, μεταδάντες ἔπεισαν τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων Θεμιστοκλέα,

δόντες αὐτῶ καὶ τριάκοντα τάλαντα. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἐπιθύμων καὶ αὐτὸς νὰ παραμείνωσιν αὐτοῦ, ἔπεισε τὸν Εὐρυβιάδην μεταδοῦς αὐτῶ ἐκ τῶν χρημάτων πέντε τάλαντα· ἔπεισε δὲ καὶ τὸν Ἀδείμαντον, τὸν στρατηγὸν τῶν Κορινθίων, μεταδοῦς καὶ αὐτῶ τρία τάλαντα.

Οὕτω λοιπὸν οἱ μὲν Ἕλληνες κατέμειναν ἐν τῇ Εὐβοίᾳ. Οἱ δὲ βάρβαροι, ἐπειδὴ εἶδον, ὅτι οἱ περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον Ἕλληνες εἶχον ὀλίγας ναῦς, ἐδείχθησαν πρόθυμοι ἐπιπλεῦσαντες νὰ κυριεύσωσιν αὐτάς· φοβούμενοι ὅμως, μὴ οἱ Ἕλληνες ἰδόντες αὐτοὺς φύγωσιν, ἐπεμψάν διακοσίας ναῦς, ἵνα περιπλέοντες περὶ τὴν Εὐβοίαν περικυκλώσωσιν αὐτούς. Οἱ δ' Ἕλληνες μαθόντες τὴν βουλὴν τῶν Περσῶν παρὰ τινος δότου Σικωνίου, αὐτομολήσαντος πρὸς αὐτούς, ἐπέπλευσαν αὐτοὶ ἐπὶ τὸν στόλον τῶν Περσῶν. Ἡ ναυμαχία ἐγένετο μέχρι νυκτὸς καρτερὰ καὶ ἰσόρροπος· καὶ ὅμως οἱ Ἕλληνες ἐκορίευσαν 30 ναῦς τῶν βαρβάρων. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν καταγίγς ἀγρία τὴν νύκτα ἐκείνην ἐγερθεῖσα μετὰ ὕμνων καὶ φοβερῶν βροντῶν ἀπὸ τοῦ Πηλίου διέφθειρε πολλὰς ναῦς τῶν βαρβάρων, μάλιστα δὲ τὰ περὶ τὴν Εὐβοίαν περιπλέοντα διακόσια πλοῖα ἐξέπεσον φερόμενα ὑπὸ τῶν ἀνέμων πρὸς τὰς πέτρας καὶ διεφθάρησαν. Ἐνθαρρυνθέντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τῆς ἐκ θεοῦ φοβρᾶς τοσοῦτων περσικῶν νεῶν, λαβόντες δὲ καὶ βοήθειαν 53 νεῶν Ἀττικῶν ἐπέπεσον τὴν ἐπαύριον ἐπὶ τὰς ναῦς τῶν βαρβάρων, οἵτινες αἰσχυρόμενοι, ὅτι τοσοῦτον ναυτικὸν αὐτοὶ ἔχοντες ἡττήθησαν ὑπ' ὀλίγων νεῶν τῶν Ἑλλήνων, καὶ φοβούμενοι τὸν Ξέρξην ἠναγκάσθησαν νὰ συνάψωσι γενικὴν ναυμαχίαν. Ἐκάτεροι ἐπολέμησαν ἀνδρείως, διότι καὶ οἱ Πέρσαι εἶχον καὶ τριήρεις εὐπαγεῖς, καὶ ναυτικούς ἐπιτηδεύους, μάλιστα δὲ διέπρεπον παρ' αὐτοῖς οἱ Αἰγύπτιοι. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν διεφθάρησαν μὲν ἐκ τῶν βαρβάρων πολλοὶ καὶ ἄνδρες καὶ νῆες· ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπώλεσαν καὶ ναῦς καὶ ἄνδρας· ἐγένετο δὲ ἡ ναυμαχία αὕτη καθ' ἡμέραν ἡγωνίζοντο καὶ οἱ ἐν Θερμοπύλαις.

Μαθόντες δὲ νῦν οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Θερμοπυλῶν, καὶ ἔχοντες τὰς πλείστας τῶν νεῶν τετρωμένας ἔκριναν καλὸν ν' ἀποχωρήσωσιν ἔσω εἰς τὴν Ἑλλάδα· εἰσέπλευσαν λοιπὸν εἰς τὴν

Σαλαμῖνα. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς ἐκλέξας ταχυπλόους ναῦς ἐπορεύθη περὶ τὰ πότιμα ὕδατα καὶ ἐν τοῖς λίθοις ἔγραψε γράμματα, δι' ὧν προέτρπε τοὺς Ἴωνας καὶ Κᾶρας ν' αὐτομολήσωσι πρὸς αὐτοὺς, ὁμογενεῖς ὄντας· εἰ δὲ μὴ δύνανται, νὰ ἐβελοκακήσωσιν ἐν τῇ μάχῃ· εἶχε δ' ἐν νῆϊ ὁ Θεμιστοκλῆς γράφων ταῦτα ἢ νὰ μεταβάλῃ τὴν τούτων γνώμην, ἢ νὰ διαβάλῃ αὐτοὺς πρὸς τὸν Ξέρξην καὶ καταστήσῃ ὑπόπτους.

Ἀπὸ δὲ τῶν Θερμοπυλῶν ἀγρίως καταφέρεται νῦν ὁ χεῖμαρρος τῶν βαρβάρων εἰς τὴν καταλειμμένην καὶ ἀβοήθητον μέσσην Ἑλλάδα· διότι οἱ Πελοποννήσιοι, ὡς ἔμαθον ὅτι οἱ περὶ τὸν Λεωνίδα ἀπέθανον ἐν Θερμοπύλαις, συνέδραμον τάχιστα ἐκ τῶν πόλεων εἰς τὸν Ἰσθμόν, καὶ συγχώσαντες τὴν Σικρινίδα ὁδὸν φκοδόμουν ἐπὶ τοῦ Ἰσθμοῦ τεῖχος, ἵνα προστατεύσωσι τὴν Πελοπόννησον. Οἱ Πέρσαι εἰσέβαλον ὁδηγούμενοι ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν διὰ τῆς μηδιζούσης Δωριδος εἰς τὴν Φωκίδα, ἣν ἐδήξωσαν καὶ κατέκαυσαν, διότι οἱ Φωκεῖς ἐφρόνουν τὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἦσαν παλαιοὶ ἐχθροὶ τῶν Θεσσαλῶν. Ἐντεῦθεν τὸ μὲν πλεῖστον τοῦ στρατοῦ καὶ δυνατώτατον στρατηγούμενον ὑπὸ τοῦ Ξέρξου εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, τὸ δ' ἄλλο ἔχοντες ἄλλους ἡγεμόνας ὥρμησαν εἰς σύλησιν τοῦ ἐν Δελφοῖς πλουσίου ἱεροῦ. Ὅτε δὲ προσῆλθον μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς Προναίας Ἀθηνᾶς, τότε κεραυνοὶ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ πέτραι ἀπὸ τοῦ Παρνασοῦ μετὰ πολλοῦ πατάγῃ καταφερόμεναι διέσφειραν πολλοὺς αὐτῶν, οἱ δὲ βάρβαροι φοβηθέντες τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐτράπησαν εἰς φυγὴν· τότε οἱ Δελφοὶ καταβάντες ἐφόνευσαν πλῆθος πολλὸν αὐτῶν (1). Διὰ δὲ τῆς Βοιωτίας ὁ Ξέρξης, ἐμπρήσας τὰς Θεσπιάς καὶ Πλαταιάς, διότι ἔμαθε παρὰ τῶν Θηβαίων ὅτι δὲν ἐμῆδιζον οὗτοι, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καίων καὶ καταστρέφων τὰ πάντα· τὴν πόλιν δὲ εὗρεν ἔρημον, διότι οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου ἀφίξιν τοῦ ναυτικοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Σαλαμῖνα ἔσπευσαν νὰ ἐκώσωσι τοὺς γέροντας, τὰ τέκνα, τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς δούλους· καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι ἀπέστειλαν αὐτὰ εἰς τὴν Τροιζῆνα, οἱ δὲ εἰς

(1) Ἰδὲ Ἡροδ. 8, 37.

Αἶγιαν, οἱ δὲ εἰς Σαλαμῖνα· αὐτοὶ δὲ ἐκλιπόντες τὴν πόλιν ἐπλευσαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα· ὀλίγοι δὲ μόνον πένητες ἔμειναν, οἷτινες ἀναθάντες εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἔφραξαν ἑαυτοὺς διὰ θυρῶν καὶ ξύλων, νομίζοντες ὅτι τοῦτο ἐδῆλου ὁ θεὸς ξύλινον τείχος· καὶ περιέμενον τοὺς βαρβάρους, οὓς ἐπελθόντας ἱκανὸν χρόνον γενναίως ἡμύναντο, ἕως οὗ οἱ Πέρσαι ἀναθάντες ἀπὸ τινος ἀπακρήμνου καὶ ἀφυλάκτου μέρους εἰσέπεσον εἰς αὐτὴν, καὶ τοὺς μὲν πολιορκουμένους ἐφόνευσαν, τὴν δὲ ἀκρόπολιν ἐνέπρησαν.

Ὅτε δὲ οἱ ἀπὸ τοῦ Ἀρτεμισίου Ἕλληνες κατέσχον τὰς ναῦς εἰς τὴν Σαλαμῖνα, συνέρρευσαν καὶ ἄλλων Ἑλληνικῶν πόλεων νῆες ἐκ Τροιζῆνος, ὅπου εἶχον συλλεχθῆ. Ἦν δὲ πᾶς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν Σαλαμῖνι Ἑλληνικῶν νεῶν 378, ἐξ ὧν 180 τὰς ἀρίστας πλεούσας παρείχοντο αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι. Ὡς δὲ εἰς τὴν Σαλαμῖνα συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ τῶν πόλεων ἐδουλεύοντο περὶ τοῦ ἐπιτηδειοτάτου εἰς ναυμαχίαν τόπου· ἡ γνώμη δὲ τῶν πλείστων ἦν πλεύσαντες πρὸς τὸν Ἰσθμὸν νᾶ ναυμαχῆσαι· ἐπειδὴ, ἂν νικηθῶσιν αὐτοῦ, ἡδύνατο νᾶ σωθῶσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐν τῷ δὲ ταῦτα ἐδουλεύοντο, ἦλθεν ἀνὴρ Ἀθηναῖος καὶ ἡγγεῖλεν ὅτι οἱ βάρβαροι καταδραμόντες διὰ τῶν Θερμοπυλῶν ἐδῆλυσαν καὶ κατέστρεψαν τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, ἐκυρίευσαν τὰς Ἀθήνας καὶ ἐνέπρησαν τὴν ἀκρόπολιν. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ Ἕλληνες, τοσοῦτον ἐθουρυδήθησαν, ὥστε τινὲς τῶν στρατηγῶν ἀφῆκαν τὴν συνέλευσιν, καὶ εἰσπεσόντες εἰς τὰς ναῦς ἐγένοντο ἕτοιμοι πρὸς ἀπόπλουν, οἱ δὲ ἄλλοι ἔκριναν νᾶ ναυμαχῆσαι πρὸ τοῦ Ἰσθμοῦ. Ὁ δὲ συνετὸς Θεμιστοκλῆς βλέπων τὴν ἐκ τοῦ τόπου καὶ τῶν στενῶν βοήθειαν, καὶ ὅτι, ἂν οἱ Ἕλληνες διασκεδασθῶσι κατὰ πόλεις, ἡ Ἑλλάς ἀπολεῖται, ἐκίνησε πᾶν πρᾶγμα, ἵνα μεταπείσῃ τὸν ἔχοντα τὴν ἡγεμονίαν Εὐρυδιάδην. Λέγοντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Κορίνθιος στρατηγὸς Ἀδεΐμαντος εἶπεν αἰὲ Θεμιστοκλες ἐν τοῖς ἀγῶσιν οἱ προεξκινιστάμενοι ραπίζονται.—Ναί, εἶπεν ὁ Θεμιστοκλῆς, οἱ δ' ἐγκαταλειπόμενοι οὐ στεφανοῦνται.» Αὐτὸς δὲ πάλιν ὁ Ἀδεΐμαντος πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα ζητοῦντα νᾶ πείσῃ τοὺς συνελθόντας στρατηγοὺς εἶπε μετ' ἀπειλῆς· «ὅτι ἀπολίσ ἀνὴρ πρέπει νᾶ σιγᾷ καὶ νᾶ μὴ γνωμοδοτῇ.» Ἡμεῖς, εἶπεν

ἀξιοπρεπῶς ὁ Θεμιστοκλῆς, ἔχομεν 200 πεπληρωμένας τριήρεις, αἱ τινες ἦλθον νὰ σᾶς βοηθήσωσιν, ἂν θέλητε δι' αὐτῶν νὰ σωθῆτε, ἀλλ' ἂν μᾶς καταλίπητε καὶ δεύτερον προδόντες ἡμᾶς, θέλομεν ἀποπλεύσει εἰς τὴν ἐν Ἰταλίᾳ Σίριν, καὶ θέλομεν κτίσει πόλιν μεγάλην καὶ λαμπράν, ὑμεῖς δὲ, μονωθέντες τοιούτων συμμάχων, θέλετε ἐνθυμηθῆ τούτους ἐμοὺς λόγους. Ὁ Εὐρυδιάδης φοβηθεὶς, μὴ ἀπολίπωσιν αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι, ἔκρινεν αὐτοῦ μένοντες νὰ ναυμαχήσωσιν.

Ἐν τούτῳ ὁ στόλος τῶν Περσῶν πλέων δι' Εὐρύπου ἦλθεν εἰς τὸ Φάληρον· εἶχον δὲ καθ' Ἡρόδοτον ὁ εἰς Ἀθήνας εἰσβαλὼν πεζὸς τε καὶ ναυτικὸς στρατὸς οὐχὶ ὀλιγωτέρους στρατιώτας, ἢ ὅτε ἦλθον εἰς τὴν Σηπιάδα καὶ εἰς τὰς Θερμοπύλας, διότι οὗς ἀπώλεσαν οἱ βάρβαροι ἄνδρας καὶ ἐν Θερμοπύλαις καὶ ἐπ' Ἀρτεμίσιον ἀνεπλήρωσαν δι' Ἑλλήνων μηδισάντων (1). Ὡς δὲ ἦλθεν εἰς τὸ Φάληρον ὁ ναυτικὸς στρατὸς, καλέσας ὁ Ξέρξης τοὺς στρατηγούς αὐτοῦ ἡρώτησεν, ἂν νομίζωσι καλὸν νὰ ποιήσωσι ναυμαχίαν. Ἐπειδὴ δὲ πάντες πλὴν τῆς μετ' αὐτοῦ συστρατευομένης ἐξ Ἀλικαρνασσὸς Ἀρτεμισίας ἦσαν τῆς γνώμης νὰ ναυμαχήσωσι, παρήγγειλε νὰ πλεύσωσι κατὰ τῆς Σαλαμῖνος· ἅμα δὲ καὶ ὁ πεζὸς στρατὸς ἐπορεύετο εἰς τὴν Πελοπόννησον. Μαθόντες δὲ οἱ ἐν Σαλαμῖνι Ἕλληνες, ὅτι ἡ Πελοπόννησος ἠπειλεῖτο ὑπὸ τοῦ πεζοῦ τῶν βαρβάρων, συνῆλθον μετὰ θορόβου καὶ παραχῆς, καὶ συσχεψάμενοι ἔκριναν ν' ἀποπλεύσωσι ταχέως εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ περὶ ἐκείνης νὰ κινδυνεύωσιν, οὐχὶ περὶ χώρας δοριαλώτου. Βλέπων δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅτι εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ ἀντιλέγων καὶ συμβουλευόν, ἐσοφίσθη τὴν περὶ τὸν Σίκιννον πραγματείαν. Ἦν δὲ ὁ Σίκιννος Πέρσης μὲν τὸ γένος, οἰκῆτης δὲ πιστὸς τοῦ Θεμιστοκλέους. Τοῦτον ἐξέπεμψεν οὗτος κρύφα πρὸς τοὺς στρατηγούς τῶν πολέμιων, παραγγείλας νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγός, φρονῶν τὰ τοῦ βασιλέως ἐκδηλοῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες φοβηθέντες βουλευόνται νὰ φύγωσι, καὶ συμβουλεύει, ἐν ᾧ οὗτοι ταρασσονται καὶ διχαγνωμονοῦσι, νὰ ἐπιτεθῶσι καὶ θέλousι νικήσει αὐτούς. Ὁ Ξέρξης

(1) Ἰδὲ Ἡροδ. 8, 66.

νομίσας ὅτι ταῦτα ἐλέγχθησαν ἀπ' εὐνοίας, ἐχάρη καὶ διέταξε τοὺς στρατηγοὺς νὰ κυκλώσωσι πλέοντες τὴν νύκτα πάντα τὸν πόρον, καὶ νὰ διαζώσωσι τὰς νήσους Σαλαμῖνα τε καὶ Ψυττάλειαν, ὅπως μὴδεὶς τῶν πολεμίων ἐκφύγῃ. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττοντο, διέβη τὴν νύκτα ὁ Ἀριστείδης εἰς τὴν Σαλαμῖνα ἐξ Αἰγίνης, ὅπου ἦν ἐξωστρακισμένος, διὰ τοῦ στόλου τῶν πολεμίων, καὶ εἶπε πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα τὴν κύκλωσιν τῶν Περσῶν. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς, θαυμάσας τὴν καλοκάγαθίαν τοῦ ἀνδρός, ἐδήλωσεν αὐτῷ τὰ περὶ τὸν Σίκιννον, καὶ παρεκάλεισε νὰ εἴπῃ πάντα εἰς τοὺς Ἕλληνας· ὁ δ' Ἀριστείδης ἐπήνεσε τὸν Θεμιστοκλέα, καὶ ἐλθὼν εἶπεν εἰς τοὺς στρατηγοὺς, ὅτι περιβάλλεται πᾶν τὸ στρατόπεδον ὑπὸ τῶν νεῶν τοῦ Ξέρξου, καὶ προέτρπευεν αὐτοὺς εἰς τὴν μάχην. Οἱ πλείονες ὁμῶς τῶν στρατηγῶν δὲν ἐπείθοντο. Ἐν τούτῳ Τηγία τριήρης αὐτομολήσασα πρὸς τοὺς Ἕλληνας εἶπε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ Ἕλληνες παρεσκευάσθησαν πρὸς ναυμαχίαν οὕτως· τὸ μὲν δεξιὸν κέρας τὸ πρὸς τὴν Ἐλευσίνα εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι, πρὸς οὓς ἀντετάχθησαν οἱ περὶ τὰ ναυτικά ἔμπειροι Φοίνικες, τὸ δὲ ἕτερον τὸ πρὸς τὸν Πειραιᾶ εἶχον οἱ Λακεδαιμόνιοι, πρὸς οὓς ἀντετάχθησαν οἱ τῶν Περσῶν σύμμαχοι Ἴωνες. Ὁ δὲ Ξέρξης ἐκάθισεν ἐπὶ τινος χρυσοῦ δίφρου ὑπὸ τὸ ἀντικρὺ τῆς Σαλαμῖνος ὄρος, ὃ καλεῖται Αἰγάλεως, ἵνα θεωρήσῃ τὸν στόλον καὶ τὴν μάχην, περὶ αὐτὸν ἔχων γραμματεῖς, ὧν ἕργον ἦν νὰ καταγράψωσι τὰ κατὰ τὴν μάχην πραττόμενα. Τὴν πρωίαν λοιπὸν τῆς 23 Σεπτεμβρίου τοῦ 480 ἤρξατο ναυμαχία ἑκατέρωθεν φορικωτάτῃ, διότι καὶ οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Πέρσαι ἠγωνίζοντο ἀνδρείως. Τέλος δὲ οἱ λαμπροὶ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Αἰγινῆται φιλοτίμως συνέτριβον ἐπιπίπτοντες τὰς ναῦς τῶν πολεμίων καὶ εἰς θόρυβον πολλὸν αὐτοὺς κατέστησαν. Ἐν τῇ θορόβῳ δὲ τούτῳ ἡ τολμηρὰ Ἀρτεμισία, διωκομένη ὑπὸ νεῶς Ἀττικῆς καὶ κινδυνεύουσα νὰ συλληφθῇ, κατέδυσσε πρυπῆσασα ναῦν φιλικὴν κατὰ τύχην παραπεσοῦσαν, ὃ δὲ τριήραρχος τῆς Ἀττικῆς νεῶς νομίσας τὴν ναῦν τῆς Ἀρτεμισίας Ἑλληνίδα, ἀφείλε αὐτὴν ἐτράπη πρὸς ἄλλας. Τοῦτο ἰδὼν ὁ Ξέρξης, καὶ ὑπολαβὼν καὶ οὗτος τὴν ναῦν Ἑλληνίδα, εἶπε θαυμάσας τὴν τόλμην τῆς γυναικός. α Οἱ μὲν ἄνδρες γε-

γόνασί μοι γυναῖκες, αἱ δὲ γυναῖκες ἄνδρες.» Ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ἀπέθανον πολλοὶ καὶ ὀνομαστοὶ Περσῶν τε καὶ Μήδων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων, ὀλίγοι δέ τινες καὶ τῶν Ἑλλήνων, διεφθάρησαν δὲ καὶ αἱ πλεῖσται τῶν νεῶν τῶν βαρβάρων. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν ἐν Σαλαμῖνι νίκην ἐπιφανεστάτην, «ἥς οὐθ' Ἑλλησι, κατὰ τοὺς ἀρχαίους, οὔτε βαρβάρους ἐνάλιον ἔργον εἴργασται λαμπρότερον.»

Ὁ Ξέρξης μεγάλως ἐλυπήθη βλέπων ὅτι αἱ ναυτικάι δυνάμεις αἰσχροῦς ἡττήθησαν, καὶ πλῆθος πολὺ νεῶν διεφθάρη, καὶ φοβούμενος διανοεῖτο νὰ φύγῃ· ἵνα μὴ γένηται ὅμως κατὰδηλος μήτε εἰς τοὺς Ἕλληνας, μήτε εἰς τοὺς ἑαυτοῦ προσεποιεῖτο ὅτι παρεσκευάζετο εἰς ἄλλην ναυμαχίαν. Ὁ Μαρδόνιος ὅμως ἔμπειρος ὢν τῆς διανοίας ἐκείνου ἔγνω ὅτι ἡ βουλή αὐτοῦ ἦν νὰ φύγῃ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν. Προσελθὼν λοιπὸν προσέτρεπε τὸν Ξέρξην νὰ ὑποστρέψῃ ὀπίσω εἰς τὴν Περσίαν, αὐτὸν δὲ νὰ καταλίπῃ σὺν τριάκοντα μυριάσιν ἀνδρῶν, μετ' ὧν ὑπέσχετο οὗτος νὰ δουλώσῃ ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ βασιλεὺς ἐδέχθη τὴν συμβουλὴν, καὶ διέταξε τὸν Μαρδόνιον νὰ ἐκλέξῃ οὗς βούλεται, τὸν δὲ στόλον νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς τὸν Ἑλλησπόντον, ἵνα διαφυλάξῃ τὰς γεφύρας. Οἱ δ' Ἕλληνες, μαθόντες ὅτι ὁ ναυτικὸς στρατὸς ἔφυγεν ἀπὸ τοῦ Φαλήρου, κατεδίωξαν αὐτὸν μέχρις Ἀνδρου, εἰς δὲ τὴν Ἀνδρον ἐλθόντες ἐβουλεύοντο· καὶ ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς συνεβούλευε νὰ ἐπιδιώξωσι τὰς ναῦς τῶν βαρβάρων μέχρις Ἑλλησπόντου καὶ ἐκεῖ νὰ λύσωσι τὰς γεφύρας· ἡ γνώμη ὅμως τοῦ Εὐρυβιάδου ἦν ν' ἀφήσωσι νὰ φύγῃ ὁ Ξέρξης μετὰ τοῦ στρατοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν· πρὸς τὴν γνώμην ταύτην ἐτράπησαν καὶ οἱ ἄλλοι τῶν Πελοποννησίων στρατηγοί. Πρὸς ταῦτα δὲ καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἤγγειλε δι' ἀγγέλου πρὸς τὸν Ξέρξην ὅτι ἐκώλυσε τοὺς Ἕλληνας βουλευσμένους νὰ διώξωσι τὰς ναῦς αὐτοῦ, καὶ νὰ λύσωσι τὰς ἐν Ἑλλησπόντῳ γεφύρας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐπέσχε νὰ ἐπιδιώξῃ προσωτέρω τὰς ναῦς τῶν βαρβάρων ἐτράπη μέρος αὐτοῦ πρὸς τὰς μηδισάσας νήσους, παρ' ὧν ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλαβεν ἀναγκάσας χρήματα. Ὁ δὲ Ξέρξης ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ναυμαχίαν ἐπορεύθη ταχέως διὰ τῆς

Βοιωτίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου καταλιπὼν τὸν Μαρδόνιον μετὰ τριάκοντα μυριάδων ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν ἐπορεύθη κατὰ τάχος μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατοῦ, αὐτὸς ὅμως τὸ πλεῖστον καθ' ὁδὸν λοιμοὺς καὶ λιμοὺς διέφθειρεν, εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου τὰς γεφύρας εὐρῶν ὑπὸ χειμῶνος διαλελυμένας διέδη διὰ πλοίου εἰς τὴν Ἄβυδον (1).

Ὑποστρέψαντες δὲ οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Σαλαμίνα πρῶτον μὲν ἠδχαρίστησαν καὶ ὕμνησαν τοὺς θεοὺς, ὥς αἰτίους τῆς ἐπιφανεστάτης κατὰ τῶν βαρβάρων νίκης· ἐπεμψαν δὲ καὶ δῶρα εἰς τοὺς Δελφοὺς ἐκ τῆς πλουσίας λείας τῶν Περσῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπλευσαν οἱ στρατηγοὶ εἰς τὸν Ἴσθμόν, ἵνα δώσωσιν ἀριστεία πρὸς τὸν ἀξιώτατον ἐκ τῶν Ἑλλήνων γενόμενον κατὰ τὸν πόλεμον. Λαθὼν δὲ ἕκαστος τῶν στρατηγῶν τὴν ψῆφον ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ Ποσειδῶνος ἔκρινεν ὑπὸ φθόνου πρῶτον μὲν αὐτόν, δεύτερον δὲ τὸν Θεμιστοκλέα. Καὶ ὅμως ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνομιζέτο ὁ σοφώτερος τῶν Ἑλλήνων· τοῦτο δ' ἐδήλωσαν οἱ Σπαρτιάται, οἳ τινες μεγάλως ἐτίμησαν τὸν Θεμιστοκλέα ἐλθόντα εἰς τὴν Σπάρτην· διότι πρὸς μὲν τὸν Εὐρυβιάδην ἔδωκαν ἀριστεῖον ἀνδρείας, πρὸς δὲ τὸν Θεμιστοκλέα ἀριστεῖον σοφίας καὶ δεξιότητος, δόντες πρὸς ἀμφοτέρους ἐλαίας στέφανον. Πρὸς τοῦτοις δ' ἐδώρησαν αὐτὸν ἄρμα τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ καλλίστων, καὶ ἀπερχόμενον προέπεμψαν μέχρι τῶν ὄρων τῆς χώρας τριακόσιοι ἱππεῖς ἐκλεκτοὶ Σπαρτιάται (2). Λέγεται δὲ ὅτι καὶ εἰς τοὺς τελουμένους Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, τοῦ Θεμιστοκλέους ἐπιφανέντος τότε πάντες οἱ θεαταὶ παραβλέψαντες τοὺς ἀγωνιστὰς προσήλωσαν πρὸς ἐκεῖνον μετὰ θαυμασμοῦ τὰ ὄμματά· ὥς τε καὶ αὐτὸς χαρεῖς εἶπε πρὸς τοὺς φίλους, ὅτι θερίζει τοὺς καρποὺς τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος πόνων του.

Τὸ δὲ ἔαρ τοῦ 479 π. Χ. ἐπεμψεν εἰς Ἀθήνας ὁ Μαρδόνιος ἐκ τῆς Θεσσαλίας (3), ὅπου διεχείμαζε, τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, ὃς ἦν ξένος καὶ φίλος τῶν Ἀθηναίων, ἵνα πείσῃ αὐτοὺς εἰς συμμαχίαν μετὰ τῶν Περσῶν, ἀντ' ἧς

(1) Ἰδὲ Ἡροδ. 8, 97—110. 115—122. (2) Ἡροδ. 8, 123. 124. (3) Ἡροδ. 8, 143.

ὑπέσχετο αὐτοῖς ὁ Μαρδόνιος ἐπ' ὀνόματι τοῦ βασιλέως· ὃ ἀφῆκε αὐτοὺς αὐτονόμους, ὃ ἀποδώσει τὴν γῆν, προσέτι νᾶ ἐκλέξωσι καὶ ὕσιν ἄλλην θέλωσι καὶ ὃ ἀνορθώσῃ τοὺς ναοὺς, ὅσους οἱ Πέρσαι ἐνέπρησαν. Μαθόντες δὲ οἱ Σπαρτιάται τὰ περὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ φοβηθέντες μὴ οἱ Ἀθηναῖοι συνομολογήσωσι μετὰ τῶν Περσῶν, ἔπεμψαν καὶ αὐτοὶ ταχέως πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, ἵνα ἀποτρέψωσι τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τοῦ νᾶ δεχθῶσι τοὺς λόγους τοῦ Μαρδονίου. Οἱ Ἀθηναῖοι, συνελθόντες καὶ ἀκούσαντες τοὺς λόγους ἐκατέρων, ἀπεκρίθησαν κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἀριστείδου πρὸς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον ὃ ἀπαγγέλλῃ πρὸς τὸν Μαρδόνιον, ὅτι αἶψα ἂν ὁ ἥλιος ταύτην τὴν ὁδὸν πορεύηται, οἱ Ἀθηναῖοι θέλουσι πολεμεῖν πρὸς τοὺς Πέρσας ὑπὲρ τῆς δεδωγμένης χώρας, καὶ τῶν ἡσθεμένων καὶ κατακεκαυμένων ἱερῶν. Πρὸς δὲ τοὺς ἀπὸ τῆς Σπάρτης πρέσβεις, ὅτι «ἔς τ' ἂν καὶ εἰς περιττὴν Ἀθηναίων, μηδαμᾶ ὁμολογήσοντας ἡμέας Ξέρξῃ» (1) ἐν ταύτῃ δὲ παρεκάλεσαν τοὺς Σπαρτιάτας νᾶ ἐκπέμψωσιν ὡς τάχιστα στρατιάν, διότι ταχέως ὁ βάρβαρος θέλει εἰσδᾶλει εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Μετὰ δὲ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ὁ Μαρδόνιος ὀρμηθεὶς ἐκ τῆς Θεσσαλίας εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐκείθεν δὲ εἰς τὴν Ἀττικὴν· εὗρε δὲ τὰς Ἀθήνας ἐρήμους, διότι οἱ πλεῖστοι τῶν Ἀθηναίων, ἀκούσαντες ὅτι ὁ μὲν Μαρδόνιος ἦν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ, οἱ δὲ ἐκ τῆς Πελοποννήσου βραδέως παρεσκευάζοντο εἰς βοήθειαν, ἐξεκώμισαν πάντα καὶ αὐτοὶ διέδωκαν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ἐξ Ἀθηνῶν δὲ ἔπεμψεν αὐτοῖς ὁ Μαρδόνιος ἄγγελον εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ἵνα προσάλῃ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ὅσα καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών. Ἐλθὼν δὲ ὁ ἄγγελος εἰς τὴν βουλὴν εἶπε τὰ παρὰ Μαρδονίου· τότε δὲ τῶν τις βουλευτῶν Λυκίθης ὀνομαζόμενος ἐγνωμοδότησε νᾶ δεχθῶσι τοὺς λόγους· οἱ Ἀθηναῖοι ὁμῶς παροξυνθέντες ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν μὲν οἱ ἄνδρες, τὴν δὲ γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων. Εἰτα δὲ ἔπεμψαν εἰς τὴν Σπάρτην πρεσβευτάς, ἵνα μεμψθῶσι τὴν βραδύτητα καὶ ὀλιγωρίαν τῶν Σπαρτιατῶν, καὶ

(1) Ἡροδ. 8, 143.

προτρέψωσι τούτους εἰς ταχεῖαν βοήθειαν, εἰ δὲ μὴ, θέλουσιν εὐ-
ραι αὐτοὶ βοήθειάν τινα. Ἐλθόντες δὲ οἱ ἄγγελοι εἰς τὴν Λακεδαι-
μονα μετὰ τῶν ἐκ Μεγάρων καὶ Πλαταιῶν ἀγγέλων, εἶπον πρὸς
τούς ἐφόρους τὰ παρ' Ἀθηναίων. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐώρταζον
τοῦτον τὸν χρόνον τὰ Ὑακίνθια, καὶ περὶ ταῦτα ἐπιμελῶς διέτρι-
βον· ἅμα δὲ ἐτεύχιζον τὸ ἐν Ἰσθμῷ τεῖχος· διὸ καὶ ἀνέδραμον
οἱ ἔφοροι τὴν ἀπόκρισιν εἰς τὴν ὑστεραίαν· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ εἰς
τὴν ἄλλην, καὶ τοῦτο ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἐποιοῦν. Ὅτε ὅμως ἀ-
νὴρ Τυχεάτης, δυνάμενος μέγιστα ἐν Λακεδαιμόνι, ἔδειξεν ὅτι
ἀνὰ τοὺς Ἀθηναίους γένωνται σύμμαχοι τῶν Περσῶν, τὴν Πελο-
πόννησον δὲν θέλει φυλάξει καὶ τὸ ἰσχυρότατον ἐν τῷ Ἰσθμῷ
τεῖχος, τότε ἐννοήσαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξέπεμψαν τὴν νύ-
κτα κρυφίως τῶν Ἀθηναίων πεντάκις χιλίους Σπαρτιάτας,
ὧν ἕκαστος ἐπὶ περὶ αὐτὸν εἶχεν Εἰλωτας, μετὰ τούτων καὶ
πεντάκις χίλιοι ἠκολούθησαν περίοικοι. Τούτων δ' ἐστρατήγει
Παυσανίας ὁ Κλεομβρότου, ἐπίτροπος ὧν τοῦ υἱοῦ τοῦ Λεωνί-
δου. Πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας ἐλθόντας εἰς τὴν Ἰσθμὸν προσε-
τέθησαν καὶ ἄλλοι ἐξ ἄλλων πόλεων τῆς Πελοποννήσου· πρὸς
τούτους ἐλθόντας εἰς τὴν Σαλαμῖνα προσέμειξαν καὶ ὀκτάκις χίλιοι
ὀπλίται Ἀθηναῖοι, ὧν ἤρχεν ὁ Ἀριστείδης. Ὁ ἅπας οὗτος ὁ
στρατὸς ἦλθεν εἰς τὴν Βοιωτίαν.

Ὁ δὲ Μαρδόνιος ἀκούσας τὴν ἔξοδον τῶν Σπαρτιατῶν ἐνέ-
πρησε τὰς Ἀθήνας, καὶ κρημνίσας καὶ συγχώσας πᾶν δ,τι ἦν
ἐτι ὀρθόν, ἧ οἰκημα, ἧ ἱερὸν ἀνεχώρησεν εἰς τὰς Θήβας· ἐλ-
θὼν δὲ ἔταξε τὸν στρατόν, πρὸ τῆς ἀρίστως τῶν Ἑλλήνων,
παρὰ τὸν Ἀσωπὸν ποταμόν. Ἐλθόντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἐστρα-
τωπέδευσαν ἀντικρὺ τῶν Περσῶν, ἐν τῇ ἐτέρᾳ ὀχθῇ τοῦ Ἀσω-
ποῦ, ἐπὶ τῆς ὑπωρείας τοῦ Κιθαιρῶνος. Ὁ Μαρδόνιος σπεύ-
δων νὰ συνάψῃ μάχην ἔπεμψεν ἐπὶ τοὺς Ἕλληνας πᾶν τὸ ἱπ-
πικόν, οὗ ἱππαρχος ἦν ὁ Μασίστιος, ἀνὴρ εὐδοκιμώτατος τῶν
Περσῶν· ὑπὸ τῆς προσβολῆς δὲ τῶν ἱππέων ἐπιέζοντο μάλι-
στα οἱ Μεγαρεῖς, οἵτινες ἔτυχον ταχθέντες εἰς πεδινὸν καὶ πο-
λὺ ἐκτεθεσμένον τόπον, πιεζόμενοι δὲ ἔπεμψαν κήρυκα εἰς τοὺς
στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων, παρακαλοῦντας νὰ διαδεχθῶσιν ἄλ-
λοι αὐτούς· ἀκνούτων δὲ τῶν ἄλλων διεδέχθησαν αὐτοὺς τρια-

κόσιοι ἐκλεκτοὶ Ἀθηναῖοι, οἳ τινες, μαχόμενοι πρὸς τοὺς ἐπελθόντας πάλιν ἱππεῖς, ἐφόνευσαν τὸν ἱππαρχὸν Μαρσίστιον, ὃν μεγάλως ἐπένθησαν ὅ τε στρατὸς καὶ ὁ Μαρδόνιος. Εἶτα δὲ οἱ Ἕλληνες ἀναλαθόντες τὰ ὅπλα κατέβησαν εἰς τὰς Πλαταιάς, διότι ὁ τόπος οὗτος ἐφαίνετο πολὺ ἐπιτηδειότερος εἰς στρατοπέδειαν καὶ εὐδρότερος· ἐλθόντες δὲ ἐτάχθησαν κατὰ ἔθνη πλησίον τῆς κρήνης Γαργαφίας. Ἐν δὲ τῇ διατάξει ἐγένετο πολλὴ λογομαχία καὶ ἔρις Ἀθηναίων τε καὶ Τεγεατῶν· διότι ἐκάτεροι ᾔχοντο νὰ ἔχωσι τὸ ἕτερον κέρας· τότε παρελθὼν ὁ Ἀριστείδης εἶπε. «Δὲν ἤλθομεν νὰ στασιάσωμεν ἐν τῇ παρόντι καιρῷ ἕνεκα τάξεως, ἀλλὰ νὰ πολεμήσωμεν πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅς τε ἡμῖν, ὦ Σπαρτιάται, ἦν ἂν θέλητε τάξιν, καὶ θέλομεν προθυμηθῇ νὰ τιμῆσωμεν αὐτὴν καὶ νὰ μὴ κατασχώνωμεν τοὺς πατέρας.» Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ σύνεδροι ἀπέδωκαν προθύμως τὸ εὐώνυμον κέρας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, τὸ δὲ δεξιὸν εἶχον αὐτοὶ οἱ Σπαρτιάται. Σύμπαντος δὲ τοῦ ἐν Πλαταιαῖς Ἑλληνικοῦ στρατοῦ τὸ πλῆθος ἦν ἑνδεκα μυριάδες, ἐξ ὧν τρεῖς μὲν μυριάδες καὶ ὀκτὼ χιλιάδες ἦσαν ὀπλίται, ἐπὶ δὲ μυριάδες καὶ χίλιοι τριακόσιοι ψιλοί. Οἱ δὲ περὶ τὸν Μαρδόνιον βάρβαροι μετέβησαν καὶ αὐτοὶ εἰς Πλαταιάς, καὶ ἐστρατοπέδωσαν ἐπὶ τῇ ἐτέρᾳ ὄχθῃ τοῦ Ἀσωποῦ· ἦν δὲ τὸ πλῆθος τούτων τριάκοντα, ὡς προεῖρηται, μυριάδες, οἷς συνεμάχουν καὶ πέντε μυριάδες μηδισάντων Ἑλλήνων· τούτους δ' ἔταξεν ὁ Μαρδόνιος οὕτως· κατὰ μὲν τοὺς Λακεδαιμονίους ἔστησε τοὺς Πέρσας δυνατωτέρους καὶ πολυπληθεστέρους ὄντας, ἐναντίον δὲ τῶν Ἀθηναίων ἔταξε τοὺς μηδίσαντας Ἕλληνας, μάλιστα δὲ τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς Θεσσαλοὺς.

Δέκα δὲ ἡμέρας ἴσταντο οἱ δύο στρατοὶ ἄπρακτοι ἐναντίον ἀλλήλων. Τέλος δὲ ὁ φιλοπόλεμος Μαρδόνιος βλέπων πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων ἐπιβρέοντας καὶ πλείονας γινομένους, ἔκρινε νὰ πολεμήσῃ, καί τοι τὰ σφάγια εἶχεν ἀπαίσια. Ταῦτα ἀκούσας ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος, ἦλθεν ἐν τῇ μέσῃ τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡσυχίας πρὸς τὰς φυλακὰς τῶν Ἀθηναίων, καὶ προσκαλέσας τοὺς στρατηγούς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ Μαρδόνιος διανοεῖτο, ἅμα φανῇ ἡ ἡμέρα, νὰ πολεμήσῃ· ἂν δὲ πάλιν, ἔλε-

γεν, ἀναβάλλῃ τὸν πόλεμον, συνεβούλευσεν αὐτοὺς νὰ περιμένωσι διότι οἱ Πέρσαι ὀλίγων μόνων ἡμερῶν τροφὰς ἔχουσι. Ταῦτα μαθὼν καὶ ὁ Πausanías διήλλαξε τὴν τάξιν, καὶ ἔδωκε πρὸς μὲν τοὺς Ἀθηναίους τὸ δεξιὸν κέρασ, πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους τὸ εὐώνυμον, διότι οἱ Ἀθηναῖοι πολεμήσαντες ἐν Μαραθῶνι ἐγίνωσκον τοὺς Μήδους καὶ τὴν μάχην αὐτῶν. Ἀκούσας δὲ ὁ Μαρδόνιος τὴν ἀλλαγὴν ταύτην, ἤλλαξε καὶ αὐτὸς τὴν τάξιν, μεταστῆσας τοὺς Πέρσας κατὰ τοὺς Λακεδαιμονίους· τοῦτο ἰδὼν ὁ Πausanías ἔταξε πάλιν τοὺς Σπαρτιάτας ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρασ· ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Μαρδόνιος ἤλλαξε πάλιν τὴν τάξιν. Κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν ἐπαλθόντες οἱ ἵππεις ἔβλαπτον τὴν Ἑλληνικὴν στρατιάν, εἰσακοντίζοντες καὶ τοξεύοντες· προσέτι συνετάραξαν καὶ συνέχωσαν τὴν κρήνην Γαργαφίαν, ἀφ' ἧς ὕδρευέτο πᾶν τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον· διὸ ἔκριναν οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων νὰ μετακινήσωσι τὸν στρατὸν εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ἀσωποῦ, πρὶ τῆς πόλεως τῶν Πλαταιέων. Γενομένης λοιπὸν νυκτός, προαπεστάλη τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ, οἱ τινες ὁμῶς προέβησαν πλέον τοῦ συμπεφωνημένου τόπου. Εἶτα δὲ καὶ οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἐξ ὧν οἱ μὲν Σπαρτιάται ἐπορεύοντο παρὰ τὰς ὑπηρείας τοῦ Κιθαιρώνας, φοβούμενοι τὸ ἱππικόν· οἱ δ' Ἀθηναῖοι τανάπαλιν διὰ τοῦ πεδίου.

Ὡς ὁ Μαρδόνιος ἔμαθεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔφυγον ὑπὸ τὴν νύκτα, εἶδε δὲ καὶ τὸν τόπον ἔρημον, ὑπέλαβεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ὑπὸ φόβου καὶ δειλίας ἔφυγον· διὸ καὶ διαβὰς μετὰ τοῦ ἱππικοῦ τὸν Ἀσωπὸν ἐδίωκε κατ' ἔχγος τοὺς Ἕλληνας· ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι, διαταχθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ἄραντες τὰ σημεῖα ἐπεδίωκον ἀτάκτως καὶ μετὰ βοῆς, νομίζοντες ὅτι θ' ἀρπάξωσι τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Μαρδόνιος ἀπῆντησε τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ Τεγεάτας μόνους, καὶ ἐπετέθη ἐπ' αὐτούς. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τῶν Τεγεατῶν ταχθέντες εἰς φάλαγγα ἡμύονοντο τοὺς πολεμίους· ἐπειδὴ ὁμῶς πολὺ ἐδλάπτοντο ὑπὸ τοῦ ἱππικοῦ, προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν τοὺς Ἀθηναίους, οἳ τινες προθυμῶτατα ἔωρμησαν νὰ βοηθήσωσιν αὐτοὺς ἐνεποδίσθησαν ὁμῶς ὑπὸ τῶν μετὰ τοῦ βασιλέως συμμαχησάντων Ἑλλήνων· πρὸς οὓς ἤρξατο σφοδρὰ μάχη. Μονωθέντες λοιπὸν οἱ

Λακεδαιμόνιοι καὶ Τεγεᾶται ἡτοιμάζοντο νὰ πολεμήσωσιν αὐτοὶ τὸν Μαρδόνιον καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ· ἕμενον ὅμως ἀκίνητοι, ἕως ἂν γένωνται καλὰ τὰ σφάγια· ἐν τούτῳ βαλλόμενοι ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐπιπτον πολλοὶ καὶ πολλοὶ ἐτραυματίζοντο· εἴτα δὲ προσεξανστάντες οἱ Τεγεᾶται προὔχωρουν εἰς τοὺς βαρβάρους· κατόπιν δὲ καὶ οἱ Σπαρτιάται· τότε ἤρξατο κρατερὰ καὶ φονικωτάτη μάχη, ἐπὶ πολὺ δὲ ἀμφίβροπος, διότι ἐκάτεροι ἀνδρείως ἐμάχοντο· οἱ Πέρσαι ὅμως εἶχον ὅπλα θραχύτερα ἢ οἱ Ἕλληγες· ἦσαν δὲ καὶ περὶ τὰ πολεμικὰ ἀδασεῖς καὶ ἄπειροι, καθ' ὅλου δὲ ὑπελείποντο πολὺ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν πολεμικὴν· φονικὴ δὲ μάλιστα καὶ ἰσχυρὰ ἐγένετο ἡ μάχη, ὥσον ὁ Μαρδόνιος ἀπὸ ἵππου λευκοῦ ἐμάχετο μετὰ χιλιῶν ἐπιλέκτων ἱππέων· ὅτε ὅμως ἔπεσεν ὁ Μαρδόνιος κτυπηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σπαρτιάτου Ἀιμινήστου καὶ τὸ περὶ ἐκεῖνον τεταγμένον ἰσχυρότατον τάγμα, τότε καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι ἐτράπησαν καὶ ἔφρουγον ἀτάκτως. Καὶ οἱ Βοιωτοὶ προθύμως μαχομένοι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἡττήθησαν, καὶ τραπέντες ἔφρουγον· μόνον δὲ τὸ ἱππικὸν τῶν Περσῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐφύλαττε καὶ ἐσκέπαζε τοὺς φίλους φεύγοντας· τελευταῖον δὲ ἐτράπη καὶ αὐτὸ εἰς φυγὴν. Ἐφρευγον δὲ οἱ Πέρσαι οἱ μὲν εἰς τὸ στρατόπεδον, οἱ δὲ εἰς τὸ πρὸς ταῖς Θήβαις κατασκευασθὲν ξύλινον τεῖχος, ὅπου προσῆλθον μὲν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἄπειροι δὲ ὄντες τῆς τειχομαχίας οὐδὲν κατέρθουν, ἕως οὗ προσῆλθον οἱ Ἀθηναῖοι· οὗτοι ἐπέβησαν τοῦ τεύχους, καὶ εἰσῆλθον καὶ οἱ ἄλλοι. Τότε γενικὸς καὶ φοβερὸς ἠκολούθησε φόνος τῶν Περσῶν, ὥς τε ἐκ τῶν τριάκοντα μυριάδων ἐσώθησαν μόνον τέσσαρες μυριάδες, οἱ τινες ἔφρουγον μετὰ τοῦ Ἀρταβάζου διὰ τῆς Φωκίδος εἰς τὸν Ἑλλήσποντον (1). Οἱ δ' Ἕλληνες ὀλίγους ἀπώλεσαν· εὗρον ὅμως ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν βαρβάρων ἀναρίθμητα καὶ πολυτιμότεα λάφυρα. Ἐκ τούτων τὸ δέκατον ἀφιέρωσαν εἰς τοὺς θεοὺς, τὰ δὲ λοιπὰ διενείμαντο ἕκαστοι πρὸς ἀλλήλους κατ' ἀξίαν· δεκαπλάσιον δὲ ἐδόθη πρὸς τὸν Πausanίαν. Ὡς δὲ οἱ Ἕλληνες διεμερίσαντο τὴν λείαν, καὶ ἔθαψαν τοὺς νε-

(1) Ἰδὲ Ἡροδ. 9,70.

προύς, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὰς Θήβας καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Θηβαίους διὰ πολιορκίας καὶ ἐρημώσεως τῆς χώρας αὐτῶν νὰ παραδῶσιν αὐτοῖς τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς μηδισάσης φατρίας, οὓς παραλαβὼν ὁ Πausanías καὶ ἀγαγὼν εἰς Κόρινθον ἐφόνευσεν (1).

Καθ' ἣν ἡμέραν ἐγένετο ἡ ἐνδοξος ἐν Πλαταιαῖς μάχη, συνέπεσε καὶ ὁ ναυτικός στρατὸς τῶν Ἑλλήνων νὰ νικήσῃ ἐν Μυκᾷ τῆς Ἰωνίας τὸν ναυτικὸν στρατὸν τῶν Περσῶν (2). Οὗτος ἀπέπλευσεν, ὡς προείπομεν, μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν εἰς τὴν Σάμον, ἵνα φυλάττῃ, μὴ ἀποστῶσιν οἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνες. Ἡ δὲ ναυτικὴ τῶν Ἑλλήνων δύναμις, ἥς ἡγοῦντο Λεωτυχίδης ὁ Λακεδαιμόνιος καὶ Ξάνθιππος ὁ Ἀθηναῖος, ἦν προσωρμισμένη ἐν τῇ Δήλῳ. Αὐτοῦ ἦλθον πρεσβεύοντες τῶν Ἰώνων, παρακαλοῦντες τοὺς Ἕλληνας νὰ ἐπιτεθῶσι, πλεύσαντες εἰς τὴν Σάμον, ἐπὶ τὴν ναυτικὴν τῶν Περσῶν δύναμιν, καὶ νὰ ἐλευθερώσωσιν ἀπὸ τῆς δουλείας τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν Ἕλληνας. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ναύαρχοι ἐνέκριναν καὶ ἐξέπλευσαν ἐκ τῆς Δήλου τὸ φθινόπωρον τοῦ 479 π. Χ. Ὡς δὲ ἔμαθον οἱ Πέρσαι τὸν ἐπίπλουν τῶν Ἑλλήνων, τὰς μὲν ναῦς τῶν Φοινίκων ἀφῆκαν, μετὰ δὲ τῶν λοιπῶν ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Μυκᾷ τῆς Ἰωνίας, ὅπου ἦν ὁ περὶ τὰς 65 μυριάδας πεζὸς στρατὸς τῶν βαρβάρων, ὃν ἐστρατήγει ὁ ἀξιολάτεις Τιγράνης· ἐλθόντες δ' αὐτοῦ ἀνείλκυσαν τὰς ναῦς, καὶ περιέφραξαν αὐτὰς διὰ ξυλίνου τείχους καὶ τάφρου βαθείας. Οἱ δ' Ἕλληνες ἐπλευσαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Μυκᾷ, ὅπου ὁ Λεωτυχίδης ἐσοφίσθη ὅτι καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, παρήγγελε διὰ κήρυκος τοὺς Ἴωνας νὰ μνησθῶσι τῆς ἐλευθερίας ἐν καιρῷ πολέμου. Οἱ δὲ βάρβαροι ὑποπεύσαντες αὐ-

(1) Οἱ Πλαταιαῖς ἐτέλουν καθ' ἑκάστον ἑναυτὸν εἰς τιμὴν τῆς νίκης θυσίαν, καθ' ἣν ὁ τῶν Πλαταιέων ἄρχων τὴν ἐξῆς πρόποσιν ἐποίει. Προπίνω τοῖς ἀνδράσι τοῖς ὑπὲρ ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ἀποθανοῦσι. Πλουτ. Θεμιστ. 20, 21. (2). Τὸ μὲν γὰρ ἐν Πλαταιῇσι, καθ' ἣν Ἡρόδοτον, πρῶτ' ἐστὶ τῆς ἡμέρης ἐγένετο, τὸ δὲ ἐν Μυκᾷ περὶ δεύτην (9, 101).

τοὺς ἀφείλοντο ἀπὸ μὲν τῶν Σαμίων τὰ ὄπλα, τοὺς δὲ Μιλησίους ἔπεμψαν ἐκτὸς τοῦ στρατοπέδου. Ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες ἀποδάντες εἰς τὴν γῆν ἐπετέθησαν ἐπὶ τοὺς βαρβάρους μετὰ πολλοῦ θάρρους καὶ προθυμίας· διότι θαυμαστὴ φήμη διήλθε εἰς πᾶν τὸ στρατόπεδον, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν ἐν Πλαταιαῖς τὸν Μαρδόνιον. Ὀμοίως δὲ καὶ οἱ Ἴωνες ἐνθαῤῥυνθέντες ἐπέτεθησαν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. Τέλος οἱ Ἕλληνες εἰσέπεσαν εἰς τὸ ταίχος, ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς βαρβάρους, ἐνέπρησαν τὰς ναῦς καὶ ἔλαβον ἀξιολόγους θησαυρούς. Οἱ δὲ Σάμιοι, Χῖοι, Λέσβιοι καὶ ἄλλοι νησιῶται ἐγένοντο σύμμαχοι τῶν Ἑλλήνων.

Εἶτα δὲ ἐκ τῆς Μυκᾶλης οἱ Ἕλληνες ἔπλευσαν εἰς τὸν Ἑλλάσποντον· ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἀθῶν, ἐκ δὲ τῆς Ἀθῶδος οἱ μὲν περὶ τὸν Λεωτυχίδην Πελοποννήσιοι ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Ἑλλάδα· οἱ δ' Ἀθηναῖοι περάσαντες ἐκ τῆς Ἀθῶδος εἰς τὴν Χερσόνησον ἐπολιόρκουν τὴν Σηστόν, ἣν ἐλόντες κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 478 ἀπέπλευσαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα (1).

Περὶ τῶν ἐπιθετικῶν πολέμων τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Πέρσας, ἡγουμένων τῶν Ἀθηναίων.

§. 45. Τὸ ἐνδοξον τέλος τῶν εἰρημένων μεγάλων καὶ φοβερῶν ἀγώνων κατέστησε δικαίως τοὺς Ἕλληνας ὑπερηφάνους καὶ φιλαύτους. Ἡ ἡμέρα καθ' ἣν οὗτοι κατέστρεψαν τὰς τῶν βαρβάρων δυνάμεις ἐτιμᾶτο κατ' ἔτος δι' ἑορτῶν καὶ θυσιῶν καὶ οἱ ὑπὲρ πατρίδος πεσόντες δι' ἐπιταφίων λόγων καὶ μνημείων, ἃ τινὰ ἀνήγειραν ἐκ τῆς πολλῆς καὶ πλουσίας λείας, ἣν ἔλαβον παρὰ τῶν Περσῶν, ἐξ ἧς λείας καὶ μετεβλήθη καθόλου ὁ βίος τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ τῶν Μηδικῶν ὁμως πολέμων κατεδείχθη καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀλλήλους διχόνοια καὶ διαίρεσις· διότι ἡ εἰς τοὺς Μήδους τόλμη τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸ πλῆθος τοῦ ναυτικῷ αὐτῶν ἐξήγειραν τὸν πρὸς αὐτοὺς φόβον τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν· ὅθεν ὅτε οἱ Ἀθη-

(1) Ἡροδ. 9, 114—121. Ἐνταῦθα τελευτᾷ ἡ ἱστορία τοῦ Ἡροδότου.

ναῖοι ἐπανελθόντες εἰς τὴν δις ὑπὸ τῶν βαρβάρων κατακαῖσαν πόλιν αὐτῶν ἐπεχείρησαν νὰ τειχίσωσιν αὐτὴν κατὰ τὴν γνώμην τοῦ μεγαλεπηρόδου Θεμιστοκλέους, οἱ Σπαρτιάται παρορμώμενοι καὶ ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐπεμψαν πρέσβεις, ἵνα ἐμποδίσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ἔργου, προφασιζόμενοι νὰ μὴ ἔχῃ ὁ θάρβαρος, ἐπελθὼν πάλιν, ὀχυρὸν ὀρμητήριον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεκρίθησαν ὅτι θέλουσι πέμψαι πρέσβεις περὶ τούτου εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ ἀπέστειλαν αὐτὸν τὸν Θεμιστοκλέα, ὃς τις συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ πέμψωσι καὶ ἄλλους πρέσβεις, ὅταν ἱκανῶς τὸ τεῖχος ὑψωθῇ. Ἐν τούτῳ δὲ ἐτείχιζον παντὶ σθένει πάντες καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες· ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἐλθὼν εἰς τὴν Σπάρτην δὲν προσήρχετο πρὸς τὰς ἀρχάς, ἀλλ' ἐβράδυνε καὶ προῦφασίζετο. Ἐπειδὴ ὁμως ἄλλοι ἐκ τῶν συμμάχων ἐρχόμενοι κατηγοροῦν, ὅτι αἱ Ἀθηναίαι τειχίζονται, ὁ Θεμιστοκλῆς τοῖς εἶπε νὰ πέμψωσιν ἄνδρας χρηστούς, παρ' ὧν θέλουσι μάθει τὴν ἀλήθειαν. Ἀπέστειλαν λοιπὸν οἱ Σπαρτιάται· ἀλλὰ καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς παραγγέλλει κρυφίως εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ κρατῶσιν αὐτούς, ἕως ἂν αὐτοὺς καὶ οἱ ἤδη μεταστάντες εἰς Σπάρτην συμπρεσθευταὶ ἐπιστρέψωσιν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔμαθε παρὰ τῶν συμπρέσβεων ὅτι τὸ τεῖχος ἔλαθεν ἤδη ἱκανὸν ὕψος, παρελθὼν εἶπε πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας ὅτι ἡ πόλις εἶνε ἤδη τετειχισμένη, καὶ ἱκανὴ νὰ σώζῃ τοὺς ἐνοικοῦντας. Οἱ Σπαρτιάται ἐλυπήθησαν, διότι ἀπέτυχον τῆς βουλῆς αὐτῶν, οὐδὲν ὁμως ἐδῆλωσαν, καὶ οἱ πρέσβεις ἐκατέρων ἀπῆλθον ἀβλαβεῖς. Ἐν ταύτῃ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ προτροπῆς πάλιν τοῦ Θεμιστοκλέους κατεσκεύασαν τὸν Πειραιᾶ λιμένα ἀσφαλέςτατον καὶ ἐπιτηδεύτατον εἰς φυλακὴν νεῶν, τειχίσαντες τοῦτον καὶ τὴν Μουνυχίαν στερεῶς ἐκ τῆς γῆς.

Ἐπειδὴ δὲ διέμενον ἔτι Πέρσαι ἐν τῇ Θράκῃ, καὶ ἐν πολλαῖς Ἑλληνικαῖς νήσοις καὶ πόλεσιν ἐπὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἐξέπλευσε τῷ 477 ἐπ' αὐτοὺς ὁ συμμαχικὸς στόλος, ναυαρχούμενος ὑπὸ τοῦ Πausaniou, Ἀριστείδου καὶ Κίμωνος. Καὶ πρῶτον μὲν ἐγένοντο κύριοι οἱ Ἕλληνες τοῦ πλείστου τῆς ἀξιόλογον ναυτικὸν ἐχούσης νήσου Κύπρου· εἶτα δὲ ἐκυρίευσαν τὸ Βυζάντιον, τὴν κλεῖδα τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τὸ ἀξιολογώτατον ἐμπορεῖον,

δπου ἐζώγρησαν πολλοὺς ἐπιφανεῖς Πέρσας. Ἐν τούτοις ὁ Πausανίας, φιλόδοξος καὶ πλεονέκτης ὢν, σκοτισθεὶς ὑπὸ τῶν νικῶν καὶ τῆς ἐκ τούτων πολλῆς καὶ πλουσίας λείας, ἐδουλήθη νὰ προδώσῃ τὴν πατρίδα πρὸς τὸν βασιλέα, ἵνα διὰ τούτου γένηται αὐτὸς τύραννος αὐτῆς· ἐπὶ τούτῳ ἔστειλε κρυφίως εἰς τὸν Ξέρξην τοὺς ἐν Βυζαντίῳ ζωγρηθέντας Πέρσας καὶ ἐπιστολὴν δι' ἧς ἐζήτηι παρὰ τοῦ Βασιλέως μίαν τῶν θυγατέρων αὐτοῦ εἰς γυναῖκα, καὶ ὑπισχνεῖτο αὐτῇ τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ξέρξης σφόδρα χαρεὶς ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ ἐπemuφεν εἰς τὴν Φρυγίαν σατράπην τὸν Ἀρτάβαζον, ἐντειλάμενος αὐτῇ νὰ συνεννοῇται μετὰ τοῦ Πausανίου. Οὗτος δὲ ὑπολαβὼν ἤδη τὸ πρᾶγμα τετελεσμένον ἐνεδύθη κατὰ τὸν περσικὸν τρόπον, ἐφρουρεῖτο ὑπὸ Μήδων καὶ Αἰγυπτίων, καθὼς Πέρσης σατράπης, καὶ προσεφέρετο κακῶς πρὸς τοὺς συμμάχους· ἐφ' ᾧ οὗτοι σφόδρα ἡγανάκτησαν· καὶ οἱ μὲν Πελοποννήσιοι ἀπέπλευσαν αἰκάδε, οἱ δὲ νησιῶται καὶ οἱ ἐξ Ἰωνίας σύμμαχοι, ἰδίᾳ οἱ Σάμιοι, Χίοι καὶ Λέσδιοι, οἱ ὑμόφυλοι τῶν Ἀθηναίων, παρεκάλεσαν τὸν Ἀριστείδην καὶ τοὺς Ἀθηναίους νὰ γένωνται ἡγεμόνες αὐτῶν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν.

Ἐν τούτῳ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀνεκάλεσαν τὸν Πausανίαν καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐξέπεμψαν ἕτερον ἄρχοντα, Δόρκιν ὀνομαζόμενον, ὃν ὅμως οἱ σύμμαχοι δὲν ἐδέχθησαν. Οὗτος ἀπῆλθε καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι οὐκέτι ὕστερον ἄλλον ἐξέπεμψαν. Οὕτω λοιπὸν μετέστη πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἡ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία, ἣν εἶχον οὗτοι ἀπὸ τοῦ 477 μέχρι τοῦ 404 π. Χ. οἱ δὲ Σπαρτιαῖται ἐτήρησαν τὴν κατὰ γῆν ἡγεμονίαν. Παραλαβόντες οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἡγεμονίαν ἔταξαν φρονίμως κατὰ συμβουλὴν τοῦ δικαίου Ἀριστείδου ὃν οἱ σύμμαχοι προσέφερον φόρον ἐπὶ τῆς τῶν Σπαρτιατῶν ἡγεμονίας εἰς τὸν πρὸς τοὺς βαρβάρους πόλεμον. Ἦν ὁ ταχθεὶς τὸ πρῶτον φόρος 460 τάλαντα· ταμεῖον δὲ τοῦ φόρου καὶ τόπος συνελεύσεως τῶν συμμάχων ὠρίσθη ἡ Δῆλος (1). Τινὲς δὲ τῶν πόλεων παρεῖχον ἀντὶ χρημάτων ναῦς. Τὸν δὲ Πausανίαν, ἐλθόντα εἰς τὴν Σπάρτην, κρίναντες οἱ

(1) Θουκυδ. 1,94—97.

Σπαριᾶται ἀπέλυσαν μὲν τῆς προδοσίας, κατεδίκασαν δὲ εἰς πρόστιμον δι' ἄλλα ἀδικήματα. Ὁ δὲ ἀφικνεῖται δευτέρον εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἐν ἰδίᾳ τριήρει· θθεν μετέβη εἰς τὴν Ἰρωάδα, ὅπου ἔπραττε τὰ τῆς προδοσίας. Οἱ ἔφοροι ἀκούσαντες ταῦτα προσεκάλεσαν καὶ δευτέρον αὐτόν, καθ' οὗ ὅμως οὐδεμίαν εὕρισκον αἰτίαν, οὐδ' ἀληθῆ ὑπελάμβανον τὴν φήμην, ὅτι αὐτὸς παρώρμα τοὺς Ἑλωτας εἰς ἀποστασίαν, διότι οὐδὲν εἶχαν σημείον· ὕστερον ὅμως, ἐπειδὴ πιστός τις τοῦ Πausανίου γραμματοκομιστῆς ἔδειξεν ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀρτάβαζον, οἱ ἔφοροι ἐπίστευσαν, καὶ ἔμελλον νὰ τὸν συλλάβωσι· τοῦτο προῖδὼν ὁ Πausανίας ἔφυγε δρομαίως πρὸς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοῖκου Ἀθηνᾶς, θθεν ἐξήγαγον αὐτὸν οἱ ἔφοροι μέλλοντα ὑπὸ τοῦ λιμοῦ νὰ τελειώσῃ, ἐξαχθεὶς δὲ παραχρῆμα ἀπέθανεν.

Ἐν ᾧ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς πόλεως καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἀθηναίων, ὁ Ἀριστείδης θέλων ν' ἀμείψῃ τὴν εἰς τοὺς Μήδους τόλμην καὶ ἀνδραγαθίαν τοῦ δήμου, καὶ νὰ αὐξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν φορολογουμένων, ἔγραψε ψήφισμα, δι' οὗ καὶ οἱ τῶν τεσσάρων τάξεων πολῖται εἶχον τὰ αὐτὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα, καὶ ἐξ ἀπάντων τῶν Ἀθηναίων ἐξελέγοντο οἱ ἄρχοντες, οὐχὶ ἐκ τῆς πρώτης τάξεως. Ἐκ τούτου τὸ ἐν Ἀθῆναις πολιτεύμα γίνεταί καθ' ὅλου δημοκρατικόν. Αὕτη ἡ ἰσότης τῶν πολιτῶν ἦν σωτήριος εἰς τὴν πολιτείαν, ἐν ᾧ τὸ πλεῖστον τοῦ δήμου ἦσαν ἄνδρες δίκαιοι καὶ φρόνιμοι, καὶ ἐν ᾧ ὁ δῆμος ἐπείθετο εἰς ἄνδρας εἰδήμονας τῶν πολιτικῶν, δικαίους καὶ φιλοπάτριδας, καὶ τὰ ψήφισματα αὐτῶν ἀπεδέχοντο· ὅτε ὅμως ἐπεκράτησαν οἱ ἀπαίδευτοι καὶ οἱ ἀκτῆμονες, οἱ τινες ὀλίγοις χρήμασιν εὐκόλως διεφθείροντο ὑπ' ἀνθρώπων φιλάρχων καὶ ἀσυνέτων, τῶν δημαγωγῶν, εἰς οὓς ἀναγκαίως ὑπεχώρησαν οἱ φρόνιμοι τῶν πολιτευομένων, τότε μετεβλήθη εἰς κακὸν ἡ εἰρημένη ἰσότης τῶν πολιτῶν, ὡς θέλομεν ἰδεῖ ὕστερον. Ὁ Ἀριστείδης μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐτιμᾶτο πολλὸ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ὑπὸ φθόνου τῶν Ἀθηναίων καὶ μίσους τῶν ἄλλοτε κτηματικῶν καὶ ἐγκρίτων πολιτῶν, οἱ τινες πολλὰ ἀπώλεσαν ἐν τοῖς πολέμοις, ἐξωστραχίσθη τῷ 471 π.Χ.

Μετά δὲ τὸ αἰσχρὸν τέλος τοῦ Πausανίου οἱ Λακεδαιμόνιοι πέμψαντες πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας κατηγόρουν τὸν Θεμιστοκλέα ὡς συναίτιον τοῦ μηδισμοῦ τοῦ Πausανίου, καὶ ἤξιον νὰ καταδικασθῇ καὶ αὐτός. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς, ὅς τις ἔτυχεν ἐξωστρακισμένος εἰς τὸ Ἄργος, μαθὼν ταῦτα ἔφυγεν εἰς τὴν Κέρκυραν, ἐκ δὲ τῆς Κερκύρας πρὸς τὸν Ἀδμητον τὸν βασιλέα τῶν Μολοσσῶν, ὅς τις ἐδέχθη καλῶς τὸν ἰκέτην. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Σπαρτιᾶται πέμψαντες πρέσβεις ἀπήτουν παρ' αὐτοῦ τὸν Θεμιστοκλέα, καὶ ἠπειλουν ἐπὶ θέλουσι πολεμήσει πρὸς αὐτόν, ἀν δὲν τοῖς ἐκδώσῃ τὸν προδότην, ὁ Ἀδμητος φοβηθεὶς ἔπεισε τὸν Θεμιστοκλέα νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν· ὁ Θεμιστοκλῆς ἔφυγε μετὰ σπουδῆς ἐκ τῆς χώρας τῶν Μολοσσῶν εἰς τὴν Πύδναν, ἐκεῖθεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅθεν ἔπεμψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν τοῦ Ξέρξου υἱὸν Ἀρταξέρξη, ὅς τις νεωστὶ ἔλαβε τὴν βασιλείαν, δι' ἧς ἐδήλου αὐτῷ πόσον οὗτος ὠφέλησε τοὺς Πέρσας πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν διὰ τῶν κρυφίων ἀγγελιῶν, καὶ ἐζήτηι παρ' αὐτοῦ ἄσυλον· ἐν ταύτῃ δ' ὑπέσχετο νὰ προσέλθῃ πρὸς αὐτὸν μετὰ ἑνα ἑνιαυτόν. Ὁ βασιλεὺς ἐθαύμασε τὴν τόλμην καὶ τὸ φρόνημα τοῦ ἀνδρός, καὶ ἀπεδέχθη τοὺς λόγους αὐτοῦ. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ὁ Θεμιστοκλῆς ἔμαθεν ὅσον ἡδύνατο τὴν περσίδα γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθνη τῆς χώρας· μετὰ δὲ τὸν ἑνιαυτὸν ἦλθε πρὸς τὸν βασιλέα, παρ' ᾧ ἡδύνατο μεγάλως καὶ διὰ τὸ ἀξίωμα καὶ διότι ὑπέσχετο αὐτῷ τὴν δούλωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐν τούτῳ ὁ βασιλεὺς ἔδωκεν αὐτῷ εἰς διατροφὴν τρεῖς πόλεις τὴν Μαγνησίαν μὲν εἰς ἄρτον, τὴν Λάμφακον δὲ εἰς οἶνον καὶ τὴν Μουσῶντα εἰς ὄψον. Ἐν τῇ Μαγνησίᾳ ὅμως ἐτελεύτησεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὡς δὲ τινες λέγουσιν ἀπέθανεν οὗτος ἐκουσίως διὰ φαρμάκου ἐκ μετανόιας δι' ἣν ἔδωκε τῷ βασιλεὶ ὑπόσχεσιν ἐξ ἀνάγκης. Ἐν δὲ τῇ Μαγνησίᾳ ὄρουσαν αὐτῷ μνημεῖον· τὰ ὅσα ὅμως αὐτοῦ μετακομίσαντες οἱ συγγενεῖς ἔθηκαν κρυφίως ἐπὶ τῆς Πειραιϊκῆς Χερσονήσου. Ἐν ἔτει δὲ 467 π. χ. ἐτελεύτησε τὸν βίον καὶ ὁ δυνατός τοῦ Θεμιστοκλέους ἀντίπαλος Ἀριστείδης, ὅς τις καὶ ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του καὶ ὑφ' ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων πολὺ ἐτιμᾶτο.

Τούτον ἡ πόλις ἐκλήθευσεν ἐκ τοῦ δημοσίου, ἐπεμελήθη περὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ καὶ ἤγειρεν αὐτῷ μνημεῖον.

Ἐκ τῆς εἰς δύο διαιρέσεως τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος προῆλθε καὶ ἡ εἰς δύο διαιρέσεις τῶν Ἑλληνίδων πόλεων. Καὶ τῶν μὲν Δωρικῶν πόλεων καὶ τῶν πλείστων τῆς Πελοποννήσου, αἵ τινες εἶχον λόγου ἀξίαν περὶ τὴν δύναμιν, ἡγεμόνευον οἱ Σπαρτιάται, ὁμοίως δὲ τὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἐφρόνουν οἱ ἀριστοκρατικοὶ καὶ πάντες ὅσοι ὑπελάμβανον σωτήρια τὰ ἀρχαιότροπα πολιτικά, τε καὶ ἰδιωτικά ἔθιμα τῶν δ' Ἰωνικῶν πόλεων, αἵ τινες εἶχον ἀξιόλογον ναυτικὴν δύναμιν, ἡγεμόνευον οἱ Ἀθηναῖοι, αἵ τινες ἐγκαθίστων πανταχοῦ τὴν δημοκρατίαν καὶ κατέλυνον τὰς ὀλιγαρχίας, οἱ δὲ Σπαρτιάται κατέλυνον τὰς δημοκρατίας. Ἐντεῦθεν δὲ προῆλθον καὶ αἱ ἔριδες καὶ οἱ πόλεμοι τῆς Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν περὶ τῆς ἡγεμονίας ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος (1).

Μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο εἰρημένων μεγάλων ἀνδρῶν Θεμιστοκλέους τε καὶ Ἀριστείδου διψοῦν τὰ τῆς πόλεως ὁ Κίμων, ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου. Ἦν δὲ οὗτος ἀνὴρ δραστήριος καὶ γενναῖος, οὐδόλως λειπόμενος τοῦ Μιλτιάδου κατὰ τὴν τόλμην, οὐδὲ τοῦ Θεμιστοκλέους κατὰ τὴν σύνεσιν. Ὁ Κίμων ἐπιθυμῶν ν' ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ δήμου ἀφειδῶς ἐδαπάνη εἰς τούτον. Λέγουσιν ὅτι τὸν Κίμωνα συνήθως παρηκολούθουν δοῦλοι φέροντες νομίσματα καὶ ἱμάτια, ἐξ ὧν ἐδίδου πρὸς οὐδὲ συνήντα ἐνδεεῖς καὶ πένητας τῶν πολιτῶν, καὶ καθ' ἑκάστην ἐδείπνιζε δημότας ἐκ τῆς φυλῆς αὐτοῦ· προσέτι ἐξέφραξε τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ, ἵνα καὶ ξένοι καὶ πολῖται ἀδεῶς ἀπολαύωσι καρποὺς ἀπὸ τούτων. Εἶχεν ὁμοίως ὁ Κίμων ἀριστοκρατικὰς ἀρχάς, διὸ καὶ αἰεὶ ἡγωνίζετο ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν τοῦ δήμου ὑπεροχὴν. Ἐπιθυμῶν δὲ ὁ Κίμων νὰ τρέψῃ τὸ δραστήριον καὶ φιλότιμον τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν, πάντα ἐκίνει τὰ ἀκίνητα νὰ ἄγῃσιν οὗτοι πρὸς ἀλλήλους εἰρήνην, μάλιστα ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι. Διὰ ταῦτα στρατηγὸς ἐκλεχθεὶς ὁ Κίμων, πολλὰ καὶ λαμπρὰ διεπράξατο ἔργα πολεμῶν ἀπὸ τοῦ 470

(1) Οἱ μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι πανταχοῦ τὰς ὀλιγαρχίας, οἱ δὲ Λάκωνες τοὺς δήμους κατέλυνον. (Αριστοτ. Πολιτ. 5, 6. 9.)

πρὸς τοὺς Πέρσας. Πρῶτον μὲν ἐξέβαλε τούτους ἐκ τῆς Θρακικῆς παραλίας πλὴν τῶν ἐχόντων τὴν ἐπὶ τοῦ Στρυμόνος κειμένην πόλιν Ἡϊόνα, οἳ τινες γενναίως ἐπὶ πολὺ πολιορκούμενοι ἡμύνοντο· ὅτε ὁμῶς παντάπασιν ἐξέλιπεν ὁ σίτος, τότε ὁ τοῦ βασιλέως στρατηγὸς Βούτης ἔβαλεν εἰς τὴν πόλιν πῦρ, καὶ συνδιδεφθάρη μετὰ τῶν φίλων καὶ τῶν πολυτίμων χρημάτων. Οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι ἐγένοντο κύριοι εὐφορωτάτης καὶ καλλίστης χώρας, ἔνθα ὕστερον ἔκτισαν οὗτοι τὴν Ἀμφίπολιν. Ὡσαύτως ὁ Κίμων ἐκυρίευσεν τὴν Σκύρον, ἧς οἱ κάτοικοι ἐλίζοντο τὴν θάλασσαν, καὶ πολὺ ἔδραπτον τοὺς ἐμπορευομένους. Ἀπὸ δὲ τῆς Σκύρου κατήγαγεν ὁ Κίμων εἰς Ἀθήνας τὰ ὅστα τοῦ Θησεῦς, ἐφ' οἷς ὑπερφυῶς ἐχάρησαν οἱ Ἀθηναῖοι.

Ἐν ἔτει δὲ 469 π. Χ. ἐξέπλευσε πάλιν ὁ Κίμων μετὰ διακοσίων τριήρων, αἷς ἠκολούθουν καὶ ἑκατὸν νῆες τῶν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν οἰκούντων Ἑλλήνων, ἵνα καὶ ἐκείθεν ἐκβάλῃ τοὺς Πέρσας. Ἐπελθὼν λοιπὸν οὗτος ἐγένετο κύριος πολλῶν πόλεων τῆς τε Καρίας καὶ Λυδίας· εἰτα ἐστράτευσεν εἰς τὴν Παμφυλίαν, ὅπου πολλὰς στρατὸς τῶν Περσῶν συνηθροίσθη καὶ στόλος ἐκ 450 μέχρι 500 νεῶν, ἐπιπλεῦσας δὲ ἐπὶ τὸν στόλον αὐτῶν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρυμέδοντος κατενίκησεν αὐτὸν καὶ πολλὰς ἐκυρίευσεν ναῦς τῶν Φοινίκων, περὶ δὲ τὰς 200 διέφθειρεν, εὐθύς δὲ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ Κίμων ἀπεθίδασκε τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν γῆν, οἳ τινες προθύμως ἐπὶ πλοῖον ἐπὶ τοὺς βαρβάρους· οἳτοι ἐπὶ πολὺ ἐμάχοντο γενναίως, τελευτῶντες ὁμῶς ἡττήθησαν καὶ ἔφυγον καταλιπόντες πολλὴν καὶ πλουσίαν λείαν· οὕτω λοιπὸν ὁ Κίμων τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐνίκησεν, ὥς περ ἀθλητῆς ἔμπειρος, δύο θαυμαστάς νίκας. Ἐκ τῶν ἡττῶν τούτων τοσοῦτον ἐταπεινώθη ἡ τῶν Περσῶν δύναμις, ὥς τε ἀπέσχον τὸ λοιπὸν οὗτοι νὰ πολεμῶσι πρὸς τοὺς Ἕλληνας (1).

(1) Ὑπὸ μεταγενεστέρων ἱστορικῶν γίνεται μνεία καὶ συνθήκης, ἣν ὁ βασιλεὺς συνέθετο πρὸς τὸν Κίμωνα· κατὰ τὴν συνθήκην ταύτην, ἥτις καὶ Κιμώνειος εἰρήνη ὠνομάσθη, οἱ Πέρσαι ὑπεχρεοῦντο ἀπὸ πλοῦ μὲν δρόμον αἰετῆς τῆς Ἑλληνικῆς ἀπέ-

Εὐπορήσας ὁ Κίμων ἐκ τῆς εἰρημένης ἐκστρατείας μεταχειρίσθη πολλὰ χρήματα εἰς ἀπόκτησιν τῆς εὐνοίας τοῦ δήμου καὶ εἰς ἐπιβρῶσιν τῆς ἀριστοκρατικῆς φατρίας, μάλιστα δὲ εἰς αὐξήσιν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηναίων· ἐκαλλώπισε τὸ ἄστυ καταφυτεύσας τὴν ἀγορὰν διὰ πλατάνων, καὶ ἀποδείξας τὴν Ἀκαδήμειαν ἄλσος κατάβρυτον διατενόμενον ὑπὸ ὕδων καὶ περιπάτων καθαρῶν καὶ συσκήων· ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἤρξατο καὶ ἡ οἰκοδομία τῶν μακρῶν τειχῶν.

Ἐν ἔτει 468 ὁ Κίμων ἐξέβαλεν ἐκ τῆς Χερσονήσου τοὺς Πέρσας καὶ τοὺς Θράκας, καὶ κατέκτησε χώραν εὐφορωτάτην καὶ πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον ἐπικαιρον, ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἐσπευσαν νὰ ἀσφαλίσωσι δι' ἀποικίων. Ἐκ τούτου ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων ἐξαίρεται, καὶ ἡ τούτων πρὸς τοὺς συμμάχους σχέσις μεταβάλλεται· διότι ἀντὶ τῶν ἐν Δῆλῳ βουλῶν καὶ ἀποφάσεων τῶν συμμάχων ἀποστέλλονται ἐξ Ἀθηνῶν διαταγαὶ πρὸς τοὺς· οἱ φόροι συλλέγονται αὐστηρῶς καὶ καταναλίσκονται ἄνευ εὐδύνης, εἰ δέ τις τῶν συμμάχων ἤρνεϊτο τὴν συνεισφοράν ἢ δυσηνεσχεῖται πολλὸ ἐκολάζετο· τοῦ κακοῦ ὅμως αἰτίοι ἦσαν καὶ αὐτοὶ οἱ σύμμαχοι, διότι οὗτοι προτιμῶντες νὰ ζῶσιν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ νὰ γεωργῶσι καὶ νὰ μετέρχωνται τὸ ἐμπόριον ἐδέχθησαν τὴν τοῦ Κίμωνος γνώμην, νὰ παρέχωσι τοῖς Ἀθηναίοις κατ' ἔτος χρήματα, δι' ὧν οὗτοι νὰ παρασκευάζωσι τὸ ὠρισμένον πλῆθος τῶν τριήρων καὶ τὸ πλῆρωμα αὐτῶν, ἐκ τούτου λοιπὸν ἐγένοντο οὗτοι γεωργοὶ καὶ χρηματισταὶ καὶ ἐκ πολεμικῶν ἀπόλεμοι· οἱ δ' Ἀθηναῖοι διαπονούμενοι εἰς τὰς στρατίας καὶ ἀσχοῦμενοι εἰς τὰ πολεμικὰ ἔργα ἐγένοντο δεσπόται τῶν διδόντων καὶ κολασταὶ τούτων ἀπαραίτητοι. Δηλοῦσιν οἱ Νάξιοι, οἱ τινες ἀποστάντες ἐπολεμήθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἐν ἔτει 466, καὶ ἡττηθέντες ἐγένοντο τελείως ὑπήκοοι τούτων.

Τὰ αὐτὰ ἔπαθον καὶ οἱ Θάσιοι· οὗτοι εἶχον ἐν τῇ Θρακικῇ παραλίᾳ, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἔκτισαν ἀποικίας, μεταλλεῖα ἀργύρου καὶ χρυσοῦ, ἐξ ὧν πολλὸ ὠφελοῦντο, ἕνεκα τούτων ἡ

χειν θαλάσσης, ἔνδον δὲ Κυανέων καὶ Χελιδονίων μακρᾷ νηὶ καὶ χαλκεμβόλῳ μὴ πλέειν.» Ἰδὲ Πλουτ. Κίμ. 13.

ρισαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς τούτων συμμαχίας. Οἱ Ἀθηναῖοι ὁμῶς στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Κίμωνος κατεναυμάχησαν αὐτοὺς ἐν ἔτει 465 π. Χ. καὶ πολιορκήσαντες ἐπὶ τρία ἔτη τὴν πόλιν αὐτῶν τοὺς ἡνάγκασαν νὰ παραδῶσασιν τὰς ναῦς, νὰ χρημίσωσι τὰ τεῖχη καὶ νὰ ἀφῇσωσι τὴν τε ἡπειρον καὶ τὸ μέταλλον. Ἐπιστρέψας δὲ ὁ Κίμων εἰς τὰς Ἀθήνας κατηγορήθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, ὅτι δωροδοκῆθεις ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀλεξάνδρου ἡμέλησε νὰ κατακτήσῃ πολλὴν χώραν ἐν τῇ Θράκῃ· τὸ ὄνομα ὁμῶς τοῦ Κίμωνος καὶ αἱ ἄλλαι τούτου ἀρεταὶ συνετέλεσαν νὰ σώσωσιν αὐτόν. Τοσαύτη δὲ ἦν ἡ παρ' Ἀθηναίοις δύναμις τοῦ Κίμωνος, ὥστε τῇ προτροπῇ τούτου οἱ Ἀθηναῖοι ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῶν ὑπὸ τῶν Εἰλώτων ἔνεκα τοῦ φοβεροῦ σεισμοῦ κινδυνεύόντων Σπαρτιατῶν.

Περὶ τοῦ τρίτου Μεσσηνιακοῦ πολέμου.

§. 46. Ἐν ἔτει 464 π. Χ. φθιερὸς σεισμός ἐγένετο ἐν τῇ Λακωνικῇ, ὅφ' οὗ ἅπανα σχεδὸν ἡ Σπάρτη ἐκρημίσθη, καὶ περὶ τὰς 20000 ἀνθρώπων ἀπώλοντο. Τοῦτο ἰδόντες οἱ Εἰλωται καὶ πάντες οἱ Εἰλωτεύοντες, ἐν οἷς καὶ οἱ ἀπόγονοι τῶν δουλωθέντων παλαιῶν Μεσσηνίων, ἀφ' οὗ καὶ Μεσσήνιοι οἱ πάντες ἐκλήθησαν, συνέδραμον πανταχόθεν, ἵνα ἀρπάσωσι καὶ ἀπολέσωσι τοὺς σεωσμένους τῶν Σπαρτιατῶν, ὅπως ἀπαλλαγθῶσι τῆς βαρείας δουλείας, ἀλλ' ἡ σύνεσις τοῦ βασιλέως Ἀρχιδάμου διέσωσε τότε τὴν Σπάρτην· διότι οὗτος συνιδὼν τὸν μέλλοντα κίνδυνον διέταξε τὸν σαλπικτὴν νὰ σαλπίγῃ τὸ πολεμικόν· οἱ δὲ πειθαρχικοὶ Σπαρτιάται ἀκούσαντες συνηθροίσθησαν ὡς τάχιστα πρὸς αὐτὸν μετὰ τῶν ὅπλων καὶ συνετάχθησαν· τούτους ἰδόντες οἱ Εἰλωται ὠπλισμένους καὶ συντεταγμένους φοδῆθέντες ἀνεχώρησαν, κχτέλαθον δὲ τὴν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ ἰσχυρὰν Ἰθώμην, ὅθεν ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας τὸν τρίτον καλούμενον Μεσσηνιακὸν πόλεμον, ὃς τις ἐπολεμήθη δέκα ἔτη ἀπὸ τοῦ 464 μέχρι τοῦ 454 (1). Ἐπειδὴ δὲ ὁ πόλεμος

(1) Θουκυδ. 1. 101, 2.

ἐμψύχοντο προσεκάλεσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἄλλους τε συμμάχους καὶ τοὺς Ἀθηναίους, ὡς ἐπιτηδαιοτάτους εἰς τειχομαχίαν· οἱ ἐν Ἀθήναις δημοκρατικοί, μάλιστα ὁ Ἐφιάλτης διεμαρτύροντο νὰ μὴ βοηθῶσιν, ὁ Κίμων δὲως ἀνέπειτε τὸν δῆμον νὰ πέμψωσιν εἰς βοήθειαν πολλοὺς ὀπλίτας καὶ αὐτὸν στρατηγὸν τούτων. Ἐπειδὴ ἡ πολιορκία ἐχρόνιζεν, οἱ Λακεδαιμόνιοι φοβηθέντες τὸ τολμηρὸν καὶ τὸν νεωτερισμὸν τῶν Ἀθηναίων μὴ πως, ἂν παραρμείνωσι, συνεννοηθῶσι μετὰ τῶν ἐν τῇ Ἰθώμῃ, ἀπέπεμφαν τούτους μόνους τῶν συμμάχων, προφασισθέντες ὅτι δὲν ἔχουσιν αὐτῶν ἔτι χρεῖαν (1). Ἐπὶ τῇ ἀναξίᾳ ταύτῃ ἀπογομπῇ παροργισθέντες οἱ Ἀθηναῖοι ἀφῆκαν τὴν κατὰ τῶν Μήδων γενομένην πρὸς αὐτοὺς συμμαχίαν καὶ γέγοντο σύμμαχοι τῶν Ἀργείων, τῶν πολεμίων τῶν Σπαρτιατῶν, ἐξωστράκισαν δὲ καὶ τὸν φιλολάκωνα καὶ μισόδημον ἐπονομασθέντα Κίμωνα εἰς δέκα ἔτη. Οἱ Ἀργεῖοι τότε ὠφεληθέντες ἐκ τῶν δυσχερειῶν τῆς Σπάρτης κατέσκαψαν τὰς μισθὰς αὐτοῖς Μυκήνας. Οἱ δὲ ἐν Ἰθώμῃ ἔλλωτες ἀποκαμόντες δέκα ἔτη πολεμοῦντες πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας συνεβιάσθησαν νὰ ἐξέλθωσιν ὑπόσπονδοι τῆς Πελοποννήσου μετὰ τῶν παίδων καὶ γυναικῶν· τούτους οἱ Ἀθηναῖοι δεχθέντες κατέχισαν εἰς τὴν Ναύπακτον, ἣν νεωστὶ εἶχον ἀφαιρέσει ἀπὸ Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν. Κατὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Κίμωνος πολλὰ ἔπαθον οἱ ἀριστοκρατικοὶ ὑπὸ τοῦ δῆμου, ὃν παρώξυνε κατ' αὐτῶν ὁ Ἐφιάλτης ὁ Σιμωνίδου, οὗτος μάλιστα ἔπεισεν αὐτὸν ν' ἀφαιρέσῃ ἐκ τοῦ Ἀρείου πάγου ἀπάσας τὰς κρίσεις πλὴν ὀλίγων· ἐκ τούτου λοιπὸν ἐπροπληκίσθη τὸ ἀξίωμα καὶ ἐμειώθη ἡ δύναμις τοῦ σεπτοῦ τούτου τῆς πολιτείας ἐρείσματος. Ἐν ἔτει δὲ 460 π. Χ. ἐπηύξησαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν φόρον τῶν συμμάχων εἰς 600 τάλαντα, καὶ μετεκόμισαν ἐκ τῆς Δήλου τὸ ταμεῖον, ἐξ οὗ ἡδύνατο νὰ δαπανῶσιν ὡς ᾔθελον.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπιθυμοῦντες τὴν αὐξήσιν τῆς δυνάμεως αὐ-

(1) Οἱ Λακεδαιμόνιοι — τὴν τολμὴν καὶ τὴν λαμπρότητα (τῶν Ἀθηναίων) δεῖσαντες ἀπεπέμφαντο μόνους τῶν συμμάχων ὡς νεωτεριστάς. Πλουτ. Κίμων. 17. Περικλ. 9.

τῶν ἀπέστειλαν 200 ναῦς εἰς τὴν μεγάλην καὶ πλουσίαν Κύπρον, ἵνα ἐκβάλωσιν ἐξ αὐτῆς τοὺς Πέρσας. Μόλις ὁμως αἱ νῆες ἀφίκοντο, καὶ εὐθὺς ἀπέπλευσαν κατὰ διαταγὴν τῶν ἐν Ἀθῆναις εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἣν ἀπέστησεν ἀπὸ τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου ὁ Ἰνάρως, ὁ βασιλεὺς τῶν Λιθύων· ἐλθόντες λοιπὸν εἰς Αἴγυπτον κατεναυμάχησαν μετὰ τῶν συμμάχων Αἰγυπτίων τὸν στόλον τῶν Περσῶν καὶ τὸν ἐπελθόντα στρατὸν αὐτῶν διέφθειραν. Ἡττηθέντες δὲ οἱ Πέρσαι κατέφυγον εἰς τὴν Μέμφιδά, ἧς τὰ δύο μέρη ἐκυρίευσαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ πρὸς τὸ τρίτον μέρος, ὃ ἐκαλεῖτο λευκὸν τεῖχος, ἐπολέμουν οὗτοι ἐπὶ τρία ἔτη. Ἐν τούτῳ ὁμως ὁ τῆς Συρίας σατραπῆς Μεγάβυζος ἐπελθὼν μετὰ πολλοῦ στρατοῦ ἐκυρίευσεν τὴν Αἴγυπτον καὶ κατέκλεισεν εἰς νησίδα τοῦ Νεῖλου τὸν Ἰνάρων καὶ τὰς ναῦς τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐπὶ πολλοὺς μῆνας ἐπολιόρχει αὐτήν, ἕως οὗ ἀπεξήρανεν οὗτος τὴν νησίδα, ἀποστρέψας τὸ ὕδωρ ἀλλοχύσει διὰ διωρύχων καὶ ἐξέθηκεν ἐπὶ ξηροῦ τὰς ναῦς· τότε ἐζωγρήθη ὁ Ἰνάρως καὶ ἀνεσταυρώθη, αἱ δὲ νῆες τῶν Ἀθηναίων κατεστράφησαν καὶ ὀλίγαι τούτων ἐξεσώθησαν εἰς τὴν Κυρήνην ἐν ἔτει 45ῷ. Ὡσαύτως δὲ διεφθάρησαν καὶ ἑτεραι 50 τριήρεις, αἵτινες ὕστερον ἔπλευσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ δὲ Πέρσαι ἀνέκτησαν πάλιν ἅπασαν τὴν Αἴγυπτον. Οὕτω λοιπὸν μᾶττην ἀπώλετο τοσοῦτος στόλος καὶ τοσαῦται τῶν Ἀθηναίων ἐλπίδες.

Καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι αὐτῇ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμουν πολέμους· πρῶτον ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Κορινθίους καὶ τοὺς τούτων συμμάχους Αἰγινῆτας ἕνεκα τῶν Μεγαρέων ἔτει 458. Οὗτοι ἀδικούμενοι ὑπὸ τῶν Κορινθίων καὶ ὀλιγωρούμενοι ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἀπέστησαν τούτων καὶ προσεχώρησαν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων· οἱ δὲ Κορινθιοὶ ἀγανακτοῦντες ἐκήρυξαν πόλεμον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἡττήθησαν καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν στρατηγουμένων ὑπὸ τοῦ Μυρωνίδου Ἀθηναίων, καὶ οἱ Αἰγινῆται πολιορκηθέντες ἐννέα μῆνας ἡναγκάσθησαν νὰ κηρυνίσωσι τὰ τεῖχη, νὰ παραδώσωσι τοῖς Ἀθηναίοις τὰς τριήρεις καὶ νὰ τελῶσιν ἐτήσιον φόρον.

Οἱ Σπαρτιαῖται πολεμοῦντες τότε τὸν πρὸς τοὺς Ἑλλήτας πό-

λεμον δὲν ἡδυνήθησαν νὰ βοηθήσωσι τοὺς συμμάχους, μετὰ ταῦτα ὁμοῦς συνεπλάκησαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὃ τε οἱ Φωκεῖς στρατεύσαντες εἰς τὴν Δωρίδα, τὴν μητρόπολιν, ὡς ἀλλαχοῦ ἐβρόντη, τῶν Λακεδαιμονίων, ἐκυρίευσαν ἐν τῶν πολισμάτων ταύτης, τότε οἱ Σπαρτιάται ἀπέστειλαν εἰς βοήθειαν στρατόν, οὗ τινος ἐστρατήγει ὁ Νικομήδης, ὁ ἐπίτροπος τοῦ νέου ἔτι ὄντος βασιλέως Πλειστοάνακτος, καὶ νικήσαντες ἡνάγκασαν τοὺς Φωκεῖς ν' ἀποδώσωσι τὴν πόλιν καὶ ἀπεχώρησαν πάλιν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ μίσους μᾶλλον πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας ἢ ἐκ φιλίας πρὸς τοὺς Φωκεῖς ἔσπευσαν νὰ ἐμποδίσωσι τούτους νὰ διαπεράσωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον, πέμψαντες στόλον νὰ περιπλέῃ τὸν Κρισαῖον κόλπον καὶ στρατιώτας νὰ φρουρῶσι τὴν δύσοδον Γεράνειαν. Οἱ Σπαρτιάται ἔκριναν νὰ περιμείνωσιν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ, καὶ σκεφθῶσι τίνι τρόπῳ ἀσφαλέστατα θὰ διαπεράσωσιν τῶν Λακεδαιμονίων πρόθυμοι βοηθοὶ ἐγένοντο οἱ μέχρι τοῦδε ἐν ὄνειδι ὄντες Θηβαῖοι, κρυφίως δὲ καὶ τινες τῶν ἀριστοκρατικῶν Ἀθηναίων, οἱ ἐν Ἀθήναις ὁμοῦς ἔσπευσαν πανδημεὶ νὰ ἐξώσωσιν ἐκ τοῦ πλησίον αὐτῶν τοὺς μισητοὺς Σπαρτιάτας, βοηθοὺς ἔχοντες 1000 Ἀργεῖους καὶ ἄλλους συμμάχους καὶ Θεσσαλοὺς ἱππεῖς, οἱ τινες ὁμοῦς ἐν τῇ μάχῃ μετέστησαν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους. Πρὸς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων ἦλθε τότε καὶ ὁ Κίμων πρόθυμος νὰ πολεμήσῃ μετὰ τῶν πολιτῶν. ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ κατὰ διαταγὴν τῆς ὑποπετυούσης αὐτὸν βουλῆς δὲν ἐδέχθησαν τὸν ἄνδρα· ἀπερχόμενος ὁμοῦς ἐκεῖνος παρεκάλεσε τοὺς φίλους ν' ἀγωνισθῶσιν ἐβρώμένως πρὸς τοὺς πολεμίους καὶ νὰ δεῖξωσιν ἔργῳ ὅτι εἰσὶν ἀνάτιοι· ὄντως οὗτοι ἐκθύμως πολεμήσαντες ἐν τῇ ἐν Τανάγρα γενομένη ἔτει 457 φονικωτάτῃ μάχῃ ἔπεσαν λαμπρῶς. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι νικήσαντες ἀπῆλθον οἴκαδε διὰ τῆς Γερανείας καὶ τοῦ Ἰσμοῦ. Ἡ ἐν Τανάγρα ἦττα τῶν Ἀθηναίων, καὶ τὸ γενναῖον καὶ φιλόπατρι τοῦ Κίμωνος παράρμηναν τὸν δῆμον νὰ μετακαλέσῃ ἐκ τῆς ἐξορίας τὸν Κίμωνα, συνεργοῦντος καὶ τοῦ Περικλέους. Δύο δὲ μῆνας μετὰ τὴν μάχην ἐστράτευσαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς Βοιωτοὺς καὶ νικήσαντες αὐτοὺς ἐν ἔτει 456 ἡνάγκασαν τὰς ἐν Βοιωτίᾳ πόλεις, πλὴν τῶν Θηβῶν, καὶ τοὺς Φωκεῖς καὶ τοὺς Λοκροὺς

Ὅπουντίους νὰ ἐγκαταστήσωσι τὴν δημοκρατίαν, καὶ νὰ γένωνται σύμμαχοι αὐτῶν. Εἴτα δὲ ἐν ἔτει 455 οἱ Ἀθηναῖοι περιέπλευσαν ἔχοντες στρατηγὸν τὸν Τολμίδην τὴν Πελοπόννησον, ἐνέπρῃσαν τὸ Γύθειον, τὸ νεώριον τῶν Λακεδαιμονίων, ὑπέταξαν τὴν Ζάκυνθον καὶ τὴν Κεφαλληνίαν καὶ ἀπέσπασαν ἀπὸ τῶν Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν τὴν Ναύπακτον, ἣν παρέδωκαν, ὡς προεῖπομεν, εἰς τοὺς ἐκ τῆς Ἰθώμης ἐξεληθόντας Μεσσηνίους. Τὸ δὲ ἐπὶ ἐτος περιέπλευσαν πάλιν οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Περικλέους τὴν Πελοπόννησον, ἐδήλωσαν μέρος αὐτῆς, καὶ διαπλεύσαντες πέραν τῆς Ἀκαρνανίας ἐκυρίευσαν πολλὰς πόλεις. Αἱ Ἀθῆναι ἦσαν τότε πολλὰ ἐνδοξοὶ καὶ δυναταί· ἐν ἔτει 457 ἐπετετέλεσθησαν καὶ τὰ μακρὰ τεῖχη.

Κατελθὼν δὲ ὁ Κίμων εὐθὺς κατέλυσε τὸν πόλεμον καὶ διήλλαξε πείρας ἀμφοτέρας τὰς πόλεις, ἀλλὰ μετὰ τριετιεῖς διαπρεσβεύσεις, εἰς πενταετιεῖς σπονδὰς ἐν ἔτει 450 π. Χ. Βλέπων δ' οὗτος τοὺς Ἀθηναίους εὐκινήτους καὶ ὀρεγομένους πράξεων πολεμικῶν, καὶ ἐπιθυμῶν ν' ἀπομακρύνῃ τούτους ἀπὸ ἐμφυλίων πολέμων ἐπλήρωσε 200 τριήρεις καὶ ἐξέπλευσεν εἰς τὴν ὑπὸ Περσῶν κατεχομένην Κύπρον, ἥς ἡ κατάκτησις πολλὸ ἐμελλε νὰ ἐπιβρώσῃ τὴν τῶν Ἀθηναίων ναυτικὴν δύναμιν· καὶ 60 μὲν ναῦς ἐπεμψεν εἰς Αἴγυπτον πρὸς βοήθειαν τοῦ ἐν τοῖς ἔλεσι πρὸς τοὺς Πέρσας ἔτι πολεμοῦντος Ἀμυρταίου· αἱ δὲ ἄλλαι ἐπολιόρκουν τὸ Κίτιον· κατὰ τὴν πολιορκίαν ὁμοῦς ἀπέθανεν ὁ Κίμων τῷ 449 π. Χ. οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀναγκασθέντες ὑπὸ λιμοῦ ἀπεχώρησαν ἀπὸ τοῦ Κιτίου· ἐνίκησαν ὁμοῦς τοὺς Πέρσας παρὰ τῇ ἐν Κύπρῳ Σαλαμῖνι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ ἀνεχώρησαν οἴκαδε μετὰ τῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐπανελθουσῶν νεῶν. Μετὰ δὲ τὴν Κίμωνος τελευτὴν ἔπαυσαν οἱ Ἕλληνες πολὺν χρόνον πολεμοῦντες πρὸς τοὺς βαρβάρους, ἀλλ' ὑπὸ δημαγωγῶν διαφθαρέντες ἐτράπησαν εἰς τὸν ἐπ' ἀλλήλους πόλεμον· α' Ἀναπνοὴ μὲν τοῖς βασιλέως πράγμασι, κατὰ Πλούταρχον, γενόμενοι, φθόρον δ' ἀμύθητον τῆς Ἑλληνικῆς δυνάμεως ἀπεργασάμενοι.»

Περὶ τῶν κατὰ Περικλῆ χρόνων.

§. 47. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ἀρχεται ἡ Ἀθήνησι τοῦ Περικλέους προστασία. Ἦν δὲ ὁ Περικλῆς υἱὸς τοῦ Ξανθίππου, τοῦ ὁδηγήσαντος εἰς Μυκάλῃν τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων, καὶ τῆς Ἀγαρίστης τῆς ἀπὸ τοῦ ἐπιφανεστάτου οἴκου τῶν Ἀλκμαιωνιδῶν. Ὁ Περικλῆς διέπρεψεν ἐπὶ συνέσει, φρονήματι γενναίῳ, φιλοπατρίᾳ, δεινότητι περὶ τὸ λέγειν καὶ ἐπὶ ἄλλαις ἀρεταῖς, ὥς ἀνέπτυξε διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς παιδείας. Φίλους δὲ καὶ διδασκάλους ἔσχε πολλοὺς καὶ γνωρίμους ἄνδρας, ἰδίᾳ τὸν φιλόσοφον Ἀναξαγόραν, ὃς τις κατέστησε τὸ τοῦτου φρόνημα σοβαρὸν, τὸν λόγῳ ὑψηλὸν καὶ καθαρὸν ὁχλικῆς καὶ πανούργου, κατὰ Πλούταρχον, βωμολοχίας. τὸ δ' ἦθος ἀπηλλαγμένον δεισιδαιμονίας. Ἡ περὶ τὸ λέγειν μάλιστα δύναμις τοῦ Περικλέους πολὺ ἐθαυμάζετο ὑπὸ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ, ὅφ' ὦν καὶ Ὀλύμπιος οὗτος προσηγορεύετο. οἱ δὲ δραματικοὶ ἔλεγον περὶ τοῦ κράτους τῆς τοῦ Περικλέους γλώσσης, ὅτι οὗτος ἐβρόντα ὅτε ἐδημηγόρει καὶ ἤστραπτε, καὶ ὅτι ἐν τῇ γλώσσῃ ἔφερε δεινὸν κεραυνόν. Ὁ Περικλῆς δεξιότατα πάντων τῶν ἐν Ἀθήναις ἀρχόντων ἐπὶ 40 ἔτη ἔπραττε τὰ τῆς πόλεως, χωρὶς νὰ ᾔνεί τις τῶν ἐννέα ἀρχόντων, ἀλλὰ ὡς πανίσχυρος ῥήτωρ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου ὅτε μὲν ἐβρώμενος παραλύων τὰς ὁρμὰς τοῦ δήμου, ὅτε δὲ προτρέπων αὐτὸν πρὸς τὰ καίρια καὶ τὰ καλὰ. Ἰδίᾳ δὲ ὑπερεπηνεῖτο καὶ ἐθαυμάζετο ἡ τοῦ Περικλέους περὶ τὴν διαχείρισιν χρηστότης καὶ τὸ ἀδωροδόκητον. Περὶ ὧν πάνυ καλῶς ὁ ἀθάνατος Θουκυδίδης λέγει· «Χρημάτων τε διαφανῶς ἀδωρότατος γενόμενος κατεῖχε τὸ πλῆθος ἐλευθέρως, καὶ οὐκ ἤγετο μᾶλλον ὑπ' αὐτοῦ ἢ αὐτὸς ἦγεν . . . ἐμίγνετό τε λόγῳ μὲν δημοκρατία, ἔργῳ δὲ ὑπὸ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς ἀρχή (1). Ὁ Περικλῆς, ὑπολαμβάνων τὴν δημοκρατίαν τὸ μόνον σωτήριον τῆς πόλεως πολίτευμα, πολὺ προύθυμήθη εἰς αὔξησιν τοῦ δήμου. Εἰς τοῦτον διὰ τοῦ Περικλέους πολλὰ δωρεὰ ἐδόθησαν

(1) Θουκυδ. 2,65. πρβλ. καὶ Πλουτ. Περικλ. 16.

ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, δι' ὧν ἐκτῆσατο μὲν ὁ Περικλῆς τὴν εὐνοίαν αὐτοῦ, ἣτις ἦν ἀναγκαία εἰς ἐπίτευξιν, ἧς εἶχε βουλῆς καὶ ἐπιθυμίας, νὰ καταστήσῃ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν ἀνεπτύχθη παρὰ τῷ δήμῳ ἡ ῥαστώνη, ἡ φιλοχρηματία, ἡ φιλαργυρία, ἡ ἀσωτία καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια, ἃ τινὰ παρέλυσαν τὰ ἀπλᾶ ἦθη τοῦ δήμου καὶ παρέδωσαν τοῦτον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συνέχοντος καὶ χειραγωγούντος τοῦτον Περικλέους εἰς τὰς χεῖρας τῶν δημαγωγῶν, οἳ τινες ἐπήνεγκον τὴν ἀπώλειαν τῆς αὐτονομίας αὐτοῦ.

Διὰ τοῦ Περικλέους λοιπὸν ἐδόθη εἰς τὸν δῆμον τὸ δικαστικόν, ἥτοι μισθὸς διδόμενος εἰς τοὺς δικαστὰς διὰ πᾶσαν δίκην· ἦν δ' οὗτος πρῶτον εἰς ὀβολός, ὕστερον δὲ τρεῖς· τὸ δικαστικόν τοῦτο ἐγένετο μὲν καλὸς πορισμὸς τοῖς πένησιν, ἀλλὰ καὶ αἴτιον καταχρήσεων, διότι οὗτοι εὐκόλως διαφθειρόμενοι ὑπὸ χρημάτων ἐξέδιδον ἀνόμους καὶ ἀδίκους ἀποφάσεις· τότε ἐγεννήθη τὸ μοχθηρὸν γένος τῶν συκοφαντῶν, οἳ τινες κέρδους χάριν ἐποιοῦντο συχνὰς κατηγορίας (εἰσαγγελίας) κατὰ τῶν πλουσίων καὶ ἄλλων ἡσύχων πολιτῶν, ὧν καὶ αἱ περιουσίαι συχνὰ ἐδημεύοντο καὶ αὐτοὶ ἐκινδύνουν· εἰς ἀπαλλαγὴν λοιπὸν καὶ ἀθώωσιν μετεχειρίζοντο καὶ οὗτοι καὶ παρακλήσεις φίλων καὶ δυνατῶν, καὶ ἀγορὰς ψήφων, καὶ δωροδοκίας καὶ πᾶν ὅ,τι ἄνομον καὶ ἀσεβὲς γίνεται ἐν αἷς πόλεσι δικάζουσι δικασταὶ κακοὶ καὶ διεφθαρμένοι· δεῦτερον τὸ ἐκκλησιαστικόν, ἥτοι μισθὸς διδόμενος εἰς τοὺς φοιτῶντας εἰς τὰς ἐκκλησίας τοῦ δήμου· ἦν δὲ καὶ οὗτος τὰ πρῶτα εἰς ὀβολός, ὕστερον δὲ τρεῖς· ὁ μισθὸς οὗτος παρῶρμα τὸ πλῆθος νὰ φοιτᾷ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐνθα ἐπεκράτει· ἀλλὰ τὸ πλῆθος εὐκόλως ἦγον καὶ ἔφερον ἐπιτηδῆεσι δημαγωγοί· τρίτον τὰ στρατιωτικά, ἥτοι χρήματα διδόμενα εἰς τοὺς στρατευομένους πολίτας, οἳ τινες πρότερον ἦσαν ἄμισθοι· ἐδίδοντο δὲ εἰς μὲν τοὺς ὀπλίτας δύο ὀβολοί, εἰς δὲ τοὺς ταξιάρχας τὸ διπλάσιον, εἰς δὲ τοὺς ἵππεῖς τὸ τριπλάσιον, εἰς δὲ τοὺς στρατηγούς τὸ τετραπλάσιον· τέταρτον τὰ θεωρικά, ἥτοι χρήματα διδόμενα εἰς τοὺς ἀπόρους, ἵνα φοιτῶσι καὶ οὗτοι εἰς τὰ θέατρα, καὶ θεῶνται καὶ ἀκροῶνται τὰς διδασκαλίας τῶν

δραμάτων. Τοσοῦτον δὲ φιλοθεάμονες ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὥς τε ἔθηκαν νόμον θανάτῳ νὰ ζημιῶται ἐκεῖνος, ὅς τις ἤθελε συμβουλευσεῖ τὴν κατάργησιν τούτων. Προσέτι παρεσκευάσθησαν ἑορταί, πανηγύρεις, δημόσιαι ἐστιάσεις καὶ ἄλλα πρὸς εὐφροσύνην τοῦ δήμου.

Ἐκ πάντων τούτων θρασυνθεὶς ὁ δῆμος ἐπαχθῶς προσεφέρετο πρὸς τοὺς πλουσίους· εἰς τούτους ἐπέθηκεν οὗτος πάντα τὰ εἰς τὴν πόλιν γινόμενα ἀναλώματα· αἱ δαπάναι ὥς καὶ αἱ ὑπηρεσίαι αὐτῶν τούτων τῶν δαπανώντων ἐκαλοῦντο λειτουργίαι. Αἱ κατὰ πᾶν ἔτος γινόμεναι κατὰ τάξιν τῶν πολιτῶν λειτουργίαι, αἵ τινες καὶ ἐγκύκλιοι ἐκαλοῦντο, ἦσαν αἱ γυμνασιαρχίαι, αἱ χορηγίαι, αἱ ἐστιάσεις, καὶ αἱ τριηραρχίαι καὶ ἄλλαι σπουδαιοτάτῃ καὶ δαπανηροτάτῃ λειτουργία ἦν ἡ τριηραρχία· ὁ τὴν λειτουργίαν ταύτην λειτουργῶν πολίτης ἐκαλεῖτο ὡς ἄρχων τριήρους τριήραρχος· οὗτος ἐλάμβανε παρὰ τῆς πόλεως πλοῖον κενὸν καὶ τὸ ἀναγκαῖον εἰς τὸ πλήρωμα χρῆμα, ὁ δὲ ἐχρεώσκει νὰ προσεξέυρῃ τὸ πλήρωμα, νὰ παρασκευάσῃ τὰ σκεύη καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν ναὺν καλὴν καὶ ἐτοίμην εἰς πόλεμον. Ὑστερον δὲ ἐπειδὴ ἐκ τῶν μακρῶν ἐμφυλίων πολέμων πολλοὶ οἴκοι ἐδυστύχησαν, ἀνετέθησαν διὰ ψηφίσματος ἔτει 357 αἱ τριηραρχίαι εἰς χιλίους καὶ διακοσίους τοὺς πλουσιωτάτους τῶν Ἀθηναίων· οὗτοι διηρέθησαν εἰς εἴκοσι συμμορίας, αὗται δὲ πάλιν εἰς συντελείας, ὧν ἐκάστη ἀπετελεῖτο ἐκ δέκα καὶ ἑξ ἀνδρῶν, καὶ ὑπεχρεοῦτο εἰς παρασκευὴν καὶ ἐτοιμασίαν μιᾶς τριήρους (1).

Ὁ Περικλῆς θέλων ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πόλιν ἀργῶν καὶ διὰ τὴν ἀργίαν πολυπραγμόνων ἀνθρώπων πολλοὺς μὲν τούτων ἔστειλε κληρούχους εἰς πόλεις ὑπόπτων συμμάχων, ἔνθα ἐθεράπευον τὴν ἔνδειαν αὐτῶν ἐξ ὧν ἐλάμβανον γαιῶν, ἐφρουροῦν δὲ καὶ τοὺς συμμάχους μὴ τι νεωτερίσωσιν· ἄλλους δὲ πάλιν τῶν πολιτῶν ἔπεμπε καθ' ἕναστον ἑναιατὸν ἐν 60 τριήρεσιν ἐπὶ ὁκτὼ μῆνας ἐμίσθους, ὅπως ἀσκῶνται τὰ ναυτικά. Ὁ Περικλῆς ἐπεμελήθη τοῦ ἐμπορίου, τῆς ναυτιλίας καὶ τῶν τεχνῶν,

(1) Δημοσθ. 18, 106. 237.

ἐξ ὧν καὶ ἡ πόλις δυνατὴ καὶ εὐδαίμων ἐγένετο, καὶ πολλοὶ τῶν πολιτῶν οὐ μικρὰν ἐκτίσαντο περιουσίαν, διότι τινῶν πολιτῶν ἡ περιουσία ἐπὶ Περικλέους ἐτιμᾶτο 100 ταλάντων, ἥτοι περὶ τὰς 600000 δραχμῶν, ἐν ᾧ ἐπὶ Σόλωνος περιουσία 50000 δραχμῶν ἐνομίζετο ἡ μεγίστη.

Ἐπιμελεία τοῦ Περικλέους κατεσκευάσθησαν ἐν Ἀθήναις λαμπρά καὶ θαυμαστά ἔργα τέχνης, ναοί, βωμοί, στοαί, ἀγάλματα καὶ ἄλλα ἀριστουργήματα ὑπὸ ὀνομαστῶν τεχνιτῶν, ὧν ἐπεστάται ὁ μέγιστος τῶν τεχνιτῶν, ὁ πολὺς Φειδίας· τὰ λαμπρότατα δὲ τούτων ἐκτίσθησαν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, οἷα τὰ προπύλαια. ἔργον τοῦ Ἀθηναίου Μνησικλέους, ὁ ἐκατόμπεδος παρθενών, ὁ ναὸς τῆς πολιούχου Ἀθηνᾶς· ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ἴστατο τὸ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ πεποιημένον μέγιστον ἄγαλμα τῆς θεοῦ, ἔργον τοῦ Φειδίου· ἕτερον δὲ καὶ κολοσσικὸν ἄγαλμα τῆς αὐτῆς θεοῦ κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Φειδίου ἐκ χαλκοῦ ἀπὸ τῶν ἐν Μαραθῶνι λαφύρων· ἦν δὲ τοῦτο τοσοῦτον ὑψηλόν, ὥς τε οἱ περὶ τὸ Σούνιον πλέοντες ἔβλεπον τὴν αἴγλην τῆς περικεφαλαίας καὶ τοῦ δόρατος αὐτῆς. Ἐπὶ Περικλέους ὡσαύτως ἐκτίσθη τὸ πολυέδρον Ὠδεῖον, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο μουσικοὶ ἀγῶνες. Προσέτι ἐγένοντο τὰ μακρὰ τεῖχη, οἷς προσετέθη καὶ τρίτον· ἀνεκτίσθησαν δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐν τῇ Ἀττικῇ καέντα ἱερὰ· ἐπὶ Περικλέους ἤρξατο καὶ ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ἐν τῇ ἀκροπόλει Ἐρεχθείου καὶ τοῦ ἐν Ἐλευσίνι περιφήμου ναοῦ τῆς Δήμητρος. Ἐν τοῖς εἰρημένοις ἔργοις μεγάλοι ἀρχιτέκτονες καὶ ὀνομαστοὶ εἰργάσθησαν τεχνῖται, καὶ ὕλης πολλῆς καὶ πολυτίμου καὶ ποικίλης ἐγένετο χρῆσις (1). Τὰ δ' εἰς τὰ ἔργα ταῦτα δαπανηθέντα χρήματα ἐλήφθησαν ἀπὸ τοῦ Ἀθῆναισι ταμείου τῶν συμμάχων.

Ἐκ τῶν εἰρημένων λοιπὸν μεγαλοπρεπεστάτων καὶ λαμπροτάτων ἔργων μεγάλη καὶ αἰδὺς δόξα προσεγένετο ταῖς Ἀθήναις.

(1) Ὅτι μὲν ἦν λίθος, χαλκός, ἐλέφας, χρυσός, ἔδενος, κυπάρισσος . . . τέκτονες, πλάσται, χαλκότυποι, λιθουργοί, βαφεῖς, χρυσοῦ μαλακτῆρες, ἐλέφαντος ζωγράφοι, ποικιλταί, τορευταί καὶ ἄλλοι. Πλουτ. Περικλ. 12.

διότι ταῦτα οὐδέποτε οὐδὲν ἄλλο ἔθνος ἡδυνήθη οὐχὶ νὰ ὑπερβάλῃ, ἀλλ' οὐδὲ καὶ νὰ μιμηθῇ (1). Ἀλλὰ ὡς ἄψασαι αἱ τέχναι ἐπέδωκαν ἐν Ἀθήναις, οὕτω καὶ ἡ ποίησις καὶ ἡ μουσικὴ θαυμαστήν δὲ μάλιστα ἐν Ἀθήναις ἀκμὴν ἐπὶ Περικλέους ἤκμασεν ἡ τραγωδία, ἡ κωμωδία, ἡ ρητορικὴ καὶ ἡ φιλοσοφία· αἱ Ἀθηναῖοι, καθόλου εἰπεῖν, ἐγένοντο σχολεῖον καὶ μουσεῖον ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος (2).

Ἡ πρὸς ἀλλήλας ζηλοτυπία τῶν δύο πόλεων Σπάρτης τε καὶ Ἀθηνῶν ἐξεδηλώθη ἐν ᾧ ἔτι ἐνέμενον αἱ πενταετεῖς σπονδαί. Ὅτε οἱ Φωκεῖς ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Δελφοὺς περὶ τῆς προστασίας τοῦ μαντείου, οἱ Σπαρτιᾶται προθύμως ἐξεστράτευσαν εἰς βοήθειαν τῶν Δελφῶν καὶ νικῆσαντες τοὺς Φωκεῖς παρέδωκαν τὸ μαντεῖον εἰς αὐτούς, ἀλλ' ἀποχωρησάντων τῶν Λακεδαιμονίων οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Περικλέους ἐνέβαλον εἰς τοὺς Δελφοὺς καὶ κρατήσαντες παρέδωκαν πάλιν εἰς τοὺς Φωκεῖς. Ὁ πόλεμος οὗτος ἐκλήθη **πρώτος** ἱερὸς πόλεμος, καὶ ἐπολεμήθη ἐν ἔτει 448.

Τὸ δὲ ἐπὶ τὸν ἔτος ἐστάσισαν ὁ Ὀρχομενὸς καὶ ἡ Χαιρώνεια καὶ ἄλλα χωρία τῆς Βοιωτίας καὶ Εὐβοίας καὶ οἱ Μεγαρεῖς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους παροτρυνόμενοι ὑπὸ πολλῶν ἐκ Βοιωτίας ἀριστοκρατικῶν φυγᾶδων· οἱ Ἀθηναῖοι δυσανασχετοῦντες ἔπεισαν εὐθὺς στρατὸν καὶ στρατηγὸν τὸν Τολμίδην, ἀλλὰ μάχης φονικῆς γενομένης περὶ τὴν Κορώνειαν ἔτει 447, ἡττήθη οὗτος καὶ ἔπεσεν, ἀπέθανον δὲ καὶ πολλοὶ καὶ γενναῖοι νέοι καὶ γνώριμοι ἄνδρες, οἷος ὁ Κλεινίας ὁ τοῦ Ἀλκιβιάδου πατὴρ καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Ἰσοκράτους. Ἐκ τῆς ἥττης ταύτης πολλαὶ τῶν ἐν Βοιωτίᾳ πόλεων ἀπέστησαν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐγένοντο σύμμαχοι τῶν Θηβαίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν. Ὡσαύτως

(1) Οὕτως ἐπανθεῖ τις καινότης, κατὰ Πλούταρχον, αἰετὶ ἀθικτον ὑπὸ τοῦ χρόνου διατηροῦσα τὴν ὄψιν, ὡς περ ἀειθαλὲς πνεῦμα, καὶ ψυχὴν ἀγήρω καταμεμιγμένην τῶν ἔργων ἐχόντων.

(2) Ὡς περὶ τούτου διαβρήδην αὐτὸς ὁ Περικλῆς λέγει· «ἐβουελὼν τε λέγω τὴν πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παιδεύειν εἶναι.» Θουκυδ. 2, 41.

καὶ οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Ὀπούντιοι Λοκροὶ διέλυσαν τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συμμαχίαν καὶ ἐγένοντο αὐτόνομοι. Μικρὸν δὲ μετὰ ταῦτα ἐν ἔτει 446 π. Χ. ἀπέστη ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἡ Εὐβοία· ὁ Περικλῆς εἶχεν ἤδη εἰσβάλλει εἰς ταύτην μετὰ στρατιᾶς, ὅτε ἠγγέλθη αὐτῷ, ὅτι ἀπέστησαν τὰ Μέγαρα, καὶ ὅτι στρατὸς Σπαρτιατῶν μετὰ Πελοποννησίων, ὧν ἡγεῖτο ὁ Πλειστοάναξ, ὁ βασιλεὺς τῶν Λακεδαιμονίων, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ Περικλῆς ἐκόμισε πάλιν κατὰ τάχος τὴν στρατιάν ἐκ τῆς Εὐβοίας, δὲν ἐτόλμησεν ὅμως νὰ συνάψῃ μάχην, ἀλλὰ κρύφα διέφθειρε διὰ δέκα τάλαντων τὸν Κλεανδρίδην, τὸν σύμβουλον τοῦ βασιλέως, ὃς τις ἀπήγαγεν ἐκ τῆς Ἀττικῆς τοὺς Πελοποννησίους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπαλλαγέντες τῶν Λακεδαιμονίων διέβησαν πάλιν εἰς τὴν Εὐβοίαν, στρατηγὸν ἔχοντες τὸν Περικλέα, καὶ καθυπέταξαν αὐτήν, ἐξοικίσαντες δὲ ἐξ αὐτῆς μόνον τοὺς Ἑστιαεῖς, κατήκισαν Ἀθηναίους. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀγανακτοῦντες τὸν μὲν Πλειστοάνακτα ἐπανελθόντα ἐξώρισαν, τὸν δὲ Κλεανδρίδην κατεδίκανον εἰς θάνατον. Ἐκτοτε ὁ Περικλῆς ἔγραψεν ἐν τῷ ἀπολογισμῷ δέκα τάλαντα, ὡς ἀναγκαῖον ἀνάλωμα (1). Τινὲς δὲ ἱστοροῦσιν ὅτι ὁ Περικλῆς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἔπεμπε δέκα τάλαντα εἰς τὴν Σπάρτην, δι' ὧν ἐδωροδοκεῖ πάντας τοὺς ἐν τέλει.

Ἐν ἔτει δὲ 445 π. Χ. οἱ Ἀθηναῖοι ἐποίησαν σπονδὰς τριακοντούτεις πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους, ἀποδόντες ὥς κατεῖχον πόλεις τῆς Πελοποννήσου. Κατὰ δὲ τὰς εἰρημένους σπονδὰς ἐπετράπη εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ γένωνται σύμμαχοι ἢ τῶν Ἀθηναίων ἢ τῶν Λακεδαιμονίων. Μικρὸν δὲ ὕστερον ἔτει 444 συμπράξει τοῦ Περικλέους ἐξωστρακίσθη ὁ προεστὼς τῆς Ἀθήνησιν ἀριστοκρατικῆς φατρίας Θουκυδίδης ὁ Μιλησίου· ἦν δ' οὗτος γαμβρὸς τοῦ Κίμωνος, ἀνὴρ καλὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ περὶ τὸ λέγειν δεινός, ἄπειρος ὅμως τῶν πολέμικων. Μετὰ τὸν ἐξωστρακισμόν τούτου ὁ Περικλῆς ἔπραττε τὰ τῆς πόλεως ἄνευ ἀντιπάλου, καὶ ἐξετέλεσε τὰς πλείστας τῶν πρὸ μικροῦ μνημονευθεισῶν πολιτικῶν διατάξεων.

(1) Ἰδὲ Θουκυδ. 1, 113—114· καὶ Πλουτ. Περικλ. 22—23.

Ἐν ἔτει δὲ 440 ἐπολεμήθη ὁ πρὸς Σαμίους πόλεμος διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Οἱ Σάμιοι ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Μιλησίους καὶ ἡττώμενοι προσεκάλεσαν βοηθοὺς τοὺς Ἀθηναίους· οὗτοι δὲ ἐκ ζήλοτυπίας πρὸς τὴν ἐπίδοσιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Σαμίων ἐξεστράτευσαν ἐπὶ τοὺτους, στρατηγούντος τοῦ Περικλέους, καὶ ἐπὶ ἑνέα μῆνας πολιορκήσαντες ἠνάγκασαν τοὺτους ἔτει 439 νὰ κρημνίσωσι τὰ τεῖχη, νὰ παραδώσωσι τὰς ναῦς, ν' ἀποδώσωσι τὰ εἰς τὸν πόλεμον δαπανηθέντα χρήματα καὶ νὰ ἐγκαταστήσωσι τὴν δημοκρατίαν. Τὸν πρὸς Σαμίους πόλεμον λέγουσιν τινες τῶν ἱστορικῶν ὅτι ἐπεχείρησεν ὁ Περικλῆς πρὸς χάριν τῆς ἐκ Μιλήτου περιβολῆς Ἀσπασίας, ἧς τὸ κάλλος, ἡ χάρις τῶν λόγων καὶ ἄλλαι ἀρεταὶ τοσαύτην δυνάμιν ἔσχον, ὥς τε ὁ Περικλῆς συνῴηγε μετ' αὐτῆς καὶ συνεβίου, μάλιστα μετὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, βίον δαπανηρότατον, ἐξ οὗ λαβόντες ἀφορμὴν οἱ ἀστέιοι Ἀθηναῖοι διεκωμώδησαν πολλὰ καὶ τὸν Περικλέα. Πρὸς τὴν χαριεστάτην καὶ ἐλλόγιμον Ἀσπασίαν πολλοὶ τῶν φιλοσόφων ὠμίλησαν καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης, ὅστις πολλὸ ἐθαύμασε τὴν περὶ τὸ λέγειν μάλιστα δύναμιν καὶ χάριν αὐτῆς. Ἡ Ἀσπασία ἀνέδειξεν ἐν Ἀθήναις τὸ γένος τῶν ἐταίρων, αἷς ὠμίλουν καὶ ἄνδρες γινώριμοι καὶ φιλόσοφοι. Ὡς δὲ οἱ Σάμιοι, οὕτω καὶ οἱ μετὰ τῶν Σαμίων συναποστάντες Βυζάντιοι, ὑπετάγησαν πάλιν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπηρμένοι νῦν πρὸς τὰς νίκας καὶ τὴν δύναμιν αὐτῶν ὠρέγοντο μεγαλειτέρων κατακτήσεων, ἐπεθύμουν νὰ γένωνται κύριοι τῆς τ' Αἰγύπτου καὶ ἄλλων παραλίῶν πόλεων τῆς Ἀσίας· νὰ κατακτήσωσι τὴν Σικελίαν καὶ νὰ νικήσωσι τοὺς Τυρρῆνοὺς καὶ τοὺς Καρχηδονίους· ἀλλ' ὁ Περικλῆς συνετῶς ἐχάλα τὰς ἐπικινδύνους ταύτας τῶν Ἀθηναίων ὁρμὰς. Ἐχων δὲ αἰεὶ οὗτος ἐν νῦν νὰ καταστήσῃ τὰς Ἀθήνας ἡγεμόνα μεγάλης καὶ πάντας τοὺς Ἑλλήνας περιλαμβανούσης ὁμοσπονδίας προέτεινε νὰ πέμψῃ πᾶσα Ἑλληνὶς πόλις πρεσβευτὴν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως συσκεφθῶσι περὶ ἀνιδρύσεως τῶν ὑπὸ τῶν Περσῶν καταστραφέντων ναῶν, περὶ τελέσεων ὧν ἐποίησαν εὐχῶν κατὰ τοὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς Πέρσας, περὶ ἐλευθέρως θαλασσοπλοΐας καὶ πῶς καθόλου νὰ διάγωσιν ἐν εἰρήνῃ. Πρὸς ταῦτα λοιπὸν ἐπεμψαν

20 αξιολόγους πρεσβευτάς εἰς τὰς πόλεις· ἀλλὰ τὸ λαμπρὸν τοῦτο καὶ σωτήριον διανόημα τοῦ Περικλέους ἐματαιώθη ἐκ τοῦ μίσους καὶ φόβου τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἐξ οὗ ἐγεννήθη ὁ πλείστας πόλεις ἐρημώσας καὶ τὰ πάντα ἐν Ἑλλάδι ἀνατρέψας καὶ φθειράς Πελοποννησιακὸς πόλεμος.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Δ.

Ἀπὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μέχρι τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης, ἥτοι ἀπὸ τοῦ 431 μέχρι τοῦ 404 π. Χ.

§ 48 Ἡ πρὸς ἀλλήλας ζηλοτυπία τῶν δύο πρωτευουσῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἡ διαφορὰ τῆς τε πολιτείας καὶ τοῦ βίου αὐτῶν, ἰδίᾳ δὲ ὁ φόβος τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς τὴν ἀξάνουσαν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων ἐγένετο αἰτία τοῦ φθοροποιοῦ πολέμου, τοῦ Πελοποννησιακοῦ (1). Αἱ δὲ εἰς τὸ φανερὸν λεγόμεναι αἰτίαι ἦσαν αὗται. Ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Ἰλλυρίας ἔκειτο ἡ Ἐπίδαμνος. Ταύτην ἀπώκνησαν οἱ Κερκυραῖοι· ὁ δὲ τῶν Ἐπιδάμωνίων δῆμος ἐρίσας πρὸς τοὺς δυνατοὺς ἐξεδίωξεν αὐτούς· οἱ δὲ ἐπελθόντες μετὰ τῶν γειτόνων βαρβάρων ἐπολιόρκουν τὴν πόλιν καὶ ἐληίζοντο τοὺς ἐν αὐτῇ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Οἱ Ἐπιδάμνιοι πιεζόμενοι ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς τὴν Κερκυραν ὡς μητρόπολιν οὖσαν, καὶ παρεκάλουν τοὺς Κερκυραίους εἰς βοήθειαν· οὗτοι ὁμως ἀπέπεμψαν αὐτοὺς ἀπράκτους. Οἱ Ἐπιδάμνιοι ἀποτυχόντες ἦλθον εἰς τὴν Κόρινθον, ὡς συνεβούλευσεν αὐτοὺς ἐρωτῶντας τὸ μαντεῖον. Οἱ Κορίνθιοι ἐδέχθησαν αὐτοὺς ἐκ μίσους πρὸς τοὺς Κερκυραίους, διότι οὗτοι, ἀποικοὶ ὄντες αὐτῶν, παρημέλουν καὶ περιεφρόνουν αὐτοὺς δι' ὃν ἐκτήσαντο πλοῦτον καὶ δύναμιν κατὰ θάλασσαν· ἔπεμψαν λοιπὸν προθύμως οἱ Κορίνθιοι στρατὸν καὶ νέους ἐποίκους. Ἐπὶ

(1) Τὴν μὲν ἀληθεστάτην πρόφασιν, ἀφανεστάτην δὲ λόγῳ, τοὺς Ἀθηναίους ἡγοῦμαι, μεγάλους γιγνομένους καὶ φόβον παρέρχοντας τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἀναγκάσαι εἰς τὸ πολεμεῖν. Θουκυδ. 1,23.

τούτοις παροξυνθέντες οἱ Κερκυραῖοι εὐθὺς ἐστράτευσαν μετὰ τῶν φυγάδων ἐπὶ τὴν Ἐπίδαμνον καὶ ἐπολιόρχουν αὐτήν· εἴτα δὲ πλεύσαντες εἰς τὸ Ἄκτιον, ὅπου ἦν ὁ στόλος τῶν Κορινθίων, καὶ παραταχθέντες ἐναυμάχησαν καὶ ἐνίκησαν τοὺς Κορινθίους· τότε δὲ παρεδόθη καὶ ἡ Ἐπίδαμνος διὰ συνθήκης ἐν ἔτει 435.

Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν οἱ Κερκυραῖοι ἐπιπλέοντες ἔφθειρον πολλὰς πόλεις τῶν συμμάχων καὶ αὐτῶν τῶν Κορινθίων τοὺς λιμένας. Ἐπειδὴ οἱ Κορίνθιοι ἐξ ὀργῆς πρὸς τοὺς Κερκυραίους πολὺ σπουδαίως ἐναυπηγοῦντο καὶ παρεσκευάζοντο εἰς νέαν ναυμαχίαν, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἐδείκνυντο πρόθυμοι νὰ βοηθήσωσι τούτους, οἱ Κερκυραῖοι φοβούμενοι, διότι οὕτε εἰς τὰς σπονδὰς τῶν Ἀθηναίων εἰσεγράφησαν, οὕτε εἰς τὰς τῶν Λακεδαιμονίων, ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐζήτησαν τὴν συμμαχίαν τούτων· ὥσαύτως καὶ οἱ Κορίνθιοι ἔπεμψαν πρέσβεις, ἵνα ἀποτρέψωσι τοὺς Ἀθηναίους τοῦ νὰ γένωνται σύμμαχοι τῶν Κερκυραίων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἀμφοτέρων τοὺς λόγους καὶ συσκεψάμενοί ἔκριναν νὰ δεχθῶσι τοὺς Κερκυραίους, διότι προέβλεπον τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον τῶν Πελοποννησίων, καὶ δὲν ᾔθελον νὰ ἀφήσωσι τὴν τοσοῦτον ναυτικὸν ἔχουσαν Κέρκυραν νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Πελοποννησίων. Ἵνα μὴ λυθῶσιν ὁμῶς αἱ τριακοντούτεες σπονδαί, συμμαχίαν μὲν οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐποίησαν πρὸς τοὺς Κερκυραίους, ἀλλ' ἐπιμαχίαν, ἥτοι βοήθειαν τῆς χώρας ἀλλήλων. Ἀφ' οὗ δὲ οἱ Κορίνθιοι ἀπῆλθον, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν εἰς βοήθειαν τῶν Κερκυραίων δέκα ναῦς παραγγείλαντες εἰς τοὺς στρατηγούς νὰ μὴ ναυμαχήσωσι πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἐὰν μὴ οὗτοι ἀποδιδάσωσι στρατὸν ἢ εἰς τὴν Κέρκυραν, ἢ εἰς τι χωρίον ἐκείνων. Ὅτε δὲ παρὰ τὸ Χειμέριον τῆς Θεσπρωτίδος ἐναυμάχουν οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Κερκυραῖοι τὴν μερίστην, κατὰ Θουκυδίδην, τῶν ναυμαχιῶν, ἦν Ἑλλήνες πρὸς Ἑλλήνας ἐναυμάχησαν, οἱ μὲν Ἀθηναῖοι τὸ πρῶτον ἀπέσχον τοῦ πολέμου, βλέποντες ὁμῶς τοὺς Κερκυραίους πιεζομένους ἐβοήθουν καὶ αὐτοί· ὡς ἐκ τούτου ἡ νίκη ἦν ἀμφίρροπος. Οἱ Κορίνθιοι ἐτοιμασθέντες πάλιν ἐπέπλεον ἐπὶ τοὺς Κερκυραίους, ἀλλὰ κατιδόντες εἶκσιν ἔτι ναῦς Ἀθηναίων προσπλευούσας ὑπεχώρησαν· οὕτω λοιπὸν ἐτελεύτησεν ἡ ναυμαχία. Ἀμφότεροι δὲ οἱ τε Κερ-

κυραῖοι καὶ οἱ Κορίνθιοι ἔστησαν τρόπαιον ὡς νενικηκότες καὶ ἀνεχώρησαν· ὡσαύτως καὶ αἱ νῆες τῶν Ἀθηναίων ἀνεχώρησαν.

Οἱ Κορίνθιοι ἐπιστρέφοντες ἐμῆχαν ὦντο πᾶσαν μηχανήν, ὅπως τιμωρήσῃσι τοὺς Ἀθηναίους· κατηγόρησαν λοιπὸν τούτους ἐν τῇ Σπάρτῃ ὅτι ἔλυσαν τὰς σπονδὰς. Οἱ Σπαρτιῆται ὁμῶς ἀνέβαλον νὰ κηρύξῃσι παρασπόνδους τοὺς Ἀθηναίους, μέχρις οὗ συνέβησαν τὰ τῶν Ποτιδαιατῶν. Οὗτοι κατέκλουν ἐπὶ τῆς χαλκιδικῆς χερσονήσου, ἦσαν δὲ ἄποικοι τῶν Κορινθίων, σύμμαχοι δὲ καὶ φόρου ὑποτελεῖς τῶν Ἀθηναίων· τούτους ὑποπτεύσαντες οἱ Ἀθηναῖοι μὴ ἀποστῶσι· πειθόμενοι ὑπὸ τῶν Κορινθίων καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Περδίκκου, πρὸς δὲν διεφέροντο οἱ Ἀθηναῖοι, διέταξαν τούτους νὰ κηρυγίσῃσι τὸ ἦμισυ τῶν τειχῶν, νὰ δώσωσιν ὁμήρους καὶ νὰ μὴ δέχωνται τοῦ λοιποῦ οὐδὲ ἡ Κόρινθος ὡς μητρόπολις καθ' ἕκαστον ἔτος ἐπαμπεῖν ἐπιδημιουργούς, ἥτοι προεστῶτας. Οἱ Ποτιδαιᾶται ἐπεμψαν πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως πείσωσι τοὺς Ἀθηναίους νὰ μὴ νεωτερίσωσι περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθησαν, ἐπιστρέφοντες δὲ ἦλθον καὶ εἰς τὴν Λακεδαιμόνα μετὰ Κορινθίων, ὅπως προτρέψῃσι τοὺς Πελοποννησίους εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Σπαρτιῆται ὑπέσχοντο αὐτοῖς ὅτι θέλουσιν εἰσβάλλει εἰς τὴν Ἀττικὴν ἂν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέλθωσιν ἐπὶ τὴν Ποτιδαίαν· τότε ἀπέστη αὕτη, συναπέστησαν δὲ καί τινα τῶν ἐπὶ τῆς Θράκης παραθαλασσίων χωρίων. Μαθόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἀποστασίαν τῆς Ποτιδαίας καὶ τῶν ἄλλων πόλεων, ἀπέστειλαν ἀξιόλογον στρατὸν μετὰ 70 νεῶν καὶ ἐνίκησαν τοὺς ἀποστάτας καὶ οὐδὲ οἱ Κορίνθιοι ἀπέστειλαν εἰς δοθήειαν Πελοποννησίους. Οὕτω λοιπὸν ἡ Ποτιδαία κατὰ κράτος ἐπολιορκεῖτο καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἐν ἔτει 432 π. Χ.

Φοβηθέντες οἱ Κορίνθιοι περὶ τῆς Ποτιδαίας καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἀνδρῶν αὐτῶν κατεσθίων ἐλθόντες εἰς τὴν Σπάρτην, ὅπου πεπρακλήθησαν καὶ οἱ σύμμαχοι τῶν Πελοποννησίων κατὰ τῶν Ἀθηναίων ὅτι ἔλυσαν οὗτοι τὰς τριακοντούταις σπονδὰς καὶ ἀδικοῦσι τὴν Πελοπόννησον· πρὸς τοὺς Κορινθίους συνεφώνησαν καὶ ἅπαντες ὅσοι ἦσαν παρόντες τῶν συμμάχων· οὕτω λοιπὸν οἱ Σπαρ-

τιᾶται ἐψήφισαν τὸν πόλεμον· ἵνα ὁμως λάβωσι καιρὸν εἰς πα-
ρασκευὴν, καὶ ἔχωσι πρόφασιν τοῦ πολέμου, τρεῖς ἐπέψαν πρέ-
σθεις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους αἰτοῦντες πράγματα ἀπαράδεκτα.
Πρῶτον μὲν ἐζήτησαν νὰ ἐκδιώξωσιν οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς πό-
λεως τὸ Κυλώνειον ἄγος, ἐν ᾧ ἐνείχετο ὁ Περικλῆς ἐκ μητρὸς·
ἐγίνωσκον μὲν ὅτι δὲν ἤθελον εἰσακουσθῆ, ἀλλ' ἤλπιζον νὰ
διαβληθῇ ὁ Περικλῆς ὡς αἷτιος τοῦ πολέμου ἐν τῇ πόλει, ἐν
ᾗ ἰσχυροὶ κατεβόων κατ' αὐτοῦ ἀντίπαλοι, οἵτινες ἤρξαντο ἤδη
νὰ καταδιώκωσι τοὺς φίλους καὶ οἰκείους τούτου. Πρῶτος μὲν
κατηγορήθη ὁ Φειδίας καὶ καταδικασθεὶς ἐδλήθη εἰς τὸ δεσμω-
τήριον, ὅπου καὶ ἀπέθανε· δεύτερος δὲ ὁ Ἀναξαγόρας, ὅς τις
ἐξεσώθη φυγὼν τὰς Ἀθήνας βοηθείᾳ τοῦ Περικλέους. Ἐἵτα κα-
τηγορήθη καὶ αὐτὴ ἡ ὡραία Ἀσπασία ἐπὶ ἀσεβείᾳ καὶ δια-
φθορᾷ τῶν ἡθῶν. Ὑπὲρ ταύτης ἀπελογήθη αὐτὸς ὁ Περικλῆς,
καὶ μόλις καὶ μετὰ κόπου καὶ δακρύων μάλιστα ἡδυνήθη νὰ
σώσῃ αὐτήν. Οἱ Ἀθηναῖοι πέμψαντες εἰς τὴν Σπάρτην ἀνταπή-
τησαν νὰ ἐξελάσωσι καὶ αὐτοὶ τὸ τῆς Χαλκιοῦκου ἄγος· δεύ-
τερον δὲ οἱ Σπαρτιάται ἐζήτησαν νὰ λύσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν
παλιορρίαν τῆς Ποτιδαίας, ν' ἀφήσωσιν αὐτόνομον τὴν Αἴγιναν,
μάλιστα δὲ πάντων νὰ ἀναιρέσωσι τὸ περὶ Μεγάρων ψήφισμα,
οἷ οὐ ἀπεκλείοντο οἱ Μεγαρεῖς τῆς Ἀττικῆς. Οἱ Ἀθηναῖοι οὐδὲ
ταῦτα ὑπέχουσιν· τέλος δὲ ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ τελευ-
ταῖοι ἐκ Λακεδαιμόνος πρέσβεις, οἵτινες εἶπον ὅτι οἱ Λακεδαι-
μόνιοι ἐπιθυμοῦσι τὴν εἰρήνην, ἥτις θέλει εἶναι, ἂν οἱ Ἀθηναῖοι
ἀφήσωσιν αὐτονόμους τοὺς Ἑλληνας. Οἱ Ἀθηναῖοι νουθετού-
μενοι καὶ ἐνθαρρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ Περικλέους ἀπεκρίθησαν
κατὰ τὴν τούτου συμβουλὴν, ὅτι εἰσὶ ἕτοιμοι [ν'] ἀφήσωσιν αὐτο-
νόμους τὰς πόλεις, ἂν καὶ αὐτοὶ ἀποδώσωσι τὴν αὐτονομίαν
εἰς τὰς συμμάχους πόλεις, ὅτι οὐδὲν θέλουσι ποιῆσαι οἱ Ἀθη-
ναῖοι ἐπιτασσόμενοι, καὶ ὅτι εἰσὶ πρόθυμοι κατὰ τὰς συνθήκας
ν' ἀπολογηθῶσι περὶ τῶν ἐγκλημάτων ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καὶ ὁμοίοις.
Μετὰ δὲ ταῦτα ἔπαυσαν αἱ διαπρεσβεύσεις, πόλεμος ὁμως δὲν
ἐκλήρυνθη καὶ πρὸς ἀλλήλους εἶχον ἐπιμειζίαν.

Κατὰ δὲ τὸ ἔαρ τοῦ 431 τριακόσιοι Θηβαῖοι εἰσῆλθον ὥπλι-
σμένοι περὶ πρῶτον ὕπνον εἰς τὰς Πλαταιάς, τὴν σύμμαχον πό-

λιν τῶν Ἀθηναίων, ἵνα ἀναγκάσωσι τοὺς Πλαταιεῖς νὰ διαλύσωσι τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συμμαχίαν. Οἱ δὲ Πλαταιεῖς τὴν μὲν νύκτα ἡσύχαζον νομίζοντες ὅτι πολὺ πλεονέστεροι ἦσαν οἱ εἰσβαλόντες Θηβαῖοι· ὅμως ὑπεφάνη ἡ ἡμέρα καὶ κατενόησαν ὅτι οἱ Θηβαῖοι ὅθεν ἦσαν πολλοί, ἐπιτεθέντες ἐδίωξαν τοὺτους, καὶ πολλοὺς μὲν ἐφόνευσαν, 180 δ' ἐζώγηρσαν. Ὁ δὲ ἀκολουθῶν στρατὸς τῶν Θηβαίων ἐδραῖονε νὰ ἔλθῃ καὶ διὰ τὸ γενόμενον πολὺ σκότος καὶ διὰ τὴν πολλὴν βροχὴν ἀκούσαντες δὲ τὸ γενόμενον ἐβουλεύοντο εἰς σωτηρίαν τῶν ζωγρηθέντων νὰ συλλάβωσι τοὺς ἔξω τῆς πόλεως εὐρισκομένους Πλαταιεῖς. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἐν τῇ πόλει ἠπειλήσαν ὅτι θέλουσιν ἀποκτείνει οὓς ἔχουσιν ἄνδρας αὐτῶν, ἂν ἀδικήσωσι τὰ ἔξω, ἀνεχώρησαν οἱ Θηβαῖοι οὐδὲν ἀδικήσαντες. Μαθόντες οἱ Ἀθηναῖοι τὰ ἐν Πλαταιαῖς γενόμενα παραχρῆμα συνέλαβον ὅσοι τῶν Βοιωτῶν ἦσαν ἐν τῇ Ἀττικῇ, καὶ εἰς τοὺς Πλαταιεῖς παρήγγειλαν νὰ φευσθῶσι τῶν ζωγρηθέντων, ἀλλ' οὗτοι ἐκ πολλῆς ὀργῆς ἐφόνευσαν αὐτούς. Οἱ Ἀθηναῖοι βλέποντες ἤδη τὸν πόλεμον ἐπικείμενον ἐστράτευσαν εἰς Πλαταιάς, ὅπου εἰσέγαγον σῖτον καὶ φρουροὺς ἐγκατέλιπον, καὶ τοὺς ἀδυνατοὺς ἀνθρώπους μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ παίδων ἐξεκώμισαν.

Τὸ ἐν Πλαταιαῖς ἔργον ἐπέσπευσε τὸν ἄγριον τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πόλεμον, εἰς ὃν ἡ συμμαχία καὶ ἡ παρασκευὴ ἑκατέρων τῶν πόλεων ἦν αὕτη. Τῶν μὲν Λακεδαιμονίων πάντες οἱ Πελοποννήσιοι πλὴν τῶν Ἀργείων καὶ τῶν Ἀχαιῶν, ἔξω δὲ τῆς Πελοποννήσου οἱ Μεγαρεῖς, οἱ Φωκεῖς, οἱ Λοκροί, οἱ Βοιωτοί, οἱ Ἀμπρακιῶται, οἱ Ἀνακτόριοι καὶ οἱ Λευκαῖοι. Ἐκ τούτων ναυτικὸν μὲν παρεῖχον οἱ Κορίνθιοι, οἱ Μεγαρεῖς, οἱ Σικυώνιοι, οἱ Ἡλεῖοι, οἱ Ἀμπρακιῶται καὶ οἱ Λευκαῖοι, ἱππεῖς δὲ ἀγαθοὺς οἱ Βοιωτοί, οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Λοκροί, αἱ δὲ ἄλλαι πόλεις παρεῖχον πεζὸν στρατόν. Καὶ ἄλλοι δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐγένοντο ἐξ εὐνοίας σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων, ὥς τε ἡ τῆς Σπάρτης πεζικὴ δύναμις ἡδύνατο ν' αὐξήσῃ εἰς 60000 ὀπλιτῶν (1). ταμεῖον ὅμως κοι-

(1) Ἡ δὲ εὐνοία παρὰ πολὺ ἐπολεῖ τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον εἰς τοὺς

νὸν δὲν εἶχον, ἐκάστη πόλις ἐχρεώσται νὰ παρέχῃ τὰ ἐπιτήδεια εἰς τοὺς ἰδίους στρατιώτας. Τῶν δὲ Ἀθηναίων σύμμαχοι ἦσαν οἱ Χῖοι, οἱ Λέσβιοι, οἱ Κερκυραῖοι, οἱ Ζακύνθιοι, οὗτοι παρεῖχον ἀξιόλογον ναυτικόν, οἱ Πλαταιεῖς, οἱ ἐν Ναυπάκτῳ Μεσσήνιοι, οἱ πλείστοι τῶν Ἀκαρνάνων, οὗτοι παρεῖχον πεζοὺς· καὶ ἐκ τῶν Θεσσαλῶν ἦλθον βοηθοὶ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, οἷον οἱ Λαρισαῖοι, οἱ Φαρσάλιοι, οἱ Κρανώνιοι, οἱ Φεραῖοι καὶ ἄλλοι. Προσέτι συμμάχους εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι τὰς ὑποτελεῖς ἐλληνικὰς πόλεις, οἷον τὰς ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὰς ἐν τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ, ἀπάσας σχεδὸν τὰς νήσους πλὴν τῆς Μήλου καὶ τῆς Θήρας· οὗτοι παρεῖχον χρήματα. Ἀπασα δὲ ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων ἀποτελεῖτο ἐκ 13000 ὀπλιτῶν, 16000 φρουρῶν ἀπὸ τῶν πρεσβυτάτων καὶ νεωτάτων, 1200 ἵππέων, 1600 τοξοτῶν καὶ 300 τριήρων. Πλὴν δὲ τῆς εἰρημένης δυνάμεως οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον καὶ χρήματα νὰ δαπανῶσιν εἰς τὸν πόλεμον· εἶχον 600 τάλαντα ἐκ τοῦ κατ' ἐνιαυτὸν φόρου ἀπὸ τῶν συμμάχων ἄνευ τῆς ἄλλης προσόδου, προσέτι ὑπῆρχον ἐν τῇ ἀκροπόλει 6000 τάλαντα καὶ πολλὰ ἀναθήματα καὶ ἱερὰ σκεύη, ὧν ἡ ἀξία ἦν 500 ταλάντων.

Αὗται ἦσαν ἐκατέρων αἱ δυνάμεις καὶ ἡ παρασκευὴ εἰς τὸν ἀγριον τοῦτον πόλεμον, τὸν Πελοποννησιακόν, ὃν διαίρουσιν εἰς τρία κύρια μέρη, πρῶτον μὲν τὸν δεκαετῆ ἢ πρῶτον πόλεμον, ὃς τις ἐπολεμήθη ἀπὸ τοῦ 431 μέχρι τοῦ 421· δεύτερον δὲ, καθ' ὃ κυριώτερον ἔργον ἦ ἐπὶ τοὺς Συρακουσαίους ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων, ἣτις ἔληξε τὸ 413· τρίτον δὲ τὸν Δεκελεικὸν πόλεμον, τὸν πολεμηθέντα ἀπὸ τοῦ 412 μέχρι τῆς ἐν ἔτει 405 ἀλώσεως τῶν Ἀθηνῶν (1).

Λακεδαιμονίους, ἄλλως τε καὶ προσιπόντων ὅτι τὴν Ἑλλάδα ἐλευθεροῦσιν· Θουκυδ. 2. 3.

(1) Τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου τὰ πρῶτα 20 ἔτη ἱστορεῖ ὁ Θουκυδίδης, τὰ δὲ τελευταῖα τούτου ὁ Ξενοφῶν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς· περὶ τοῦ αὐτοῦ πολέμου ἱστορεῖ καὶ ὁ Διόδωρος ἐν τῇ 12 (40) καὶ 13 (107)· προσέτι ὁ Πλούταρχος ἐν τοῖς βίοις Περικλέους, Νικίου, Ἀλκιβιάδου καὶ Λυσάνδρου.

Α'. Περὶ τοῦ δεκαετοῦς ἢ πρώτου πολέμου.

§ 19. Εὐθὺς μετὰ τὰ ἐν Πλαταιαῖς οἱ σύμμαχοι συνήχθησαν κατὰ παραγγελίαν τῶν Σπαρτιατῶν εἰς τὸν Ἴσθμόν, ὅθεν ὁ βασιλεὺς Ἀρχίδαμος ἔπεμψε πρῶτον εἰς τὰς Ἀθήνας πρεσβευτήν, ὃν ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέπεμψαν συνοδευσάντες μέχρι τῶν ὁρίων· ὁ δὲ ἀποχωρισθεὶς τῶν συνοδευσάντων αὐτὸν εἶπε τὰ ἀξιωμακρινόμενα καὶ προφητικὰ ῥήματα ταῦτα· «Ἦδε ἡ ἡμέρα τοῖς Ἕλλησι μεγάλων κακῶν ἄρξει.» Εἰτα ὁ Ἀρχίδαμος εἰσέβαλε μετὰ 60000 ἀνδρῶν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἧς οἱ κάτοικοι κατὰ συμβουλήν τοῦ Περικλέους εἰσεκόμισαν παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τὰ σκεύη τὰ οἰκεία εἰς τὴν πόλιν, τὰ δὲ πρόβατα καὶ τὰ ὑποζύγια ἔπεμψαν εἰς τὴν Εὐβοίαν. Ὁ Ἀρχίδαμος προχωρῶν ἔτεμνε τὰ πεδία καὶ ἡρήμου τὴν χώραν· τὴν ἐρήμωσιν αὐτὴν βλέπουσα ἡ νεότης καὶ ἀγανακτοῦσα ἐπεθύμει νὰ ἐπεξέλθῃ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀλλ' ὁ Περικλῆς, ὃν ἐκάκισον ὡς αἴτιον τῶν κακῶν, φρονίμως ἀπέτρεπεν αὐτοὺς νὰ ἐξέλθωσιν ἵνα μὴ πάθωσι πολεμοῦντες πρὸς ἅπασαν τὴν δύναμιν τῶν Πελοποννησίων, ἐξέπεμψε δὲ ἱππεῖς, ἵνα κωλύσωσι τοὺς πολεμίους νὰ πλησιάσωσι πρὸς τὴν πόλιν καὶ κακουργήσωσι τοὺς ἐγγυὲς ἀγρούς. Ἐνταυτῷ ἀπέστειλε περὶ τὴν Πελοπόννησον 100 ναῦς, μεθ' ὧν ἠκολούθησαν καὶ 50 τῶν Κερκυραίων, αἵτινες περιπλέουσαι διήρπαζον καὶ ἐδύρου πολλὰς παραθαλασσίους πόλεις αὐτῆς. Πρὸς ταῦτα ἐκπλαγέντες οἱ Πελοποννήσιοι, ὧν αἱ τροφαὶ ἤδη ἐξέλιπον, ἀνεχώρησαν ταχέως εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ διελύθησαν. Ὅτε δὲ ἀπῆλθον οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ Ἀθηναῖοι ἐξέβαλον τοὺς Αἰγινήτας ἐκ τῆς Αἰγίνης αὐτοὺς τε καὶ τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας, ὥς οὐχὶ ὀλιγώτερον αἰτίους τοῦ πολέμου, καὶ ἔπεμψαν αὐτῶν ἐποίκους. Εἰς τοὺς ἐκδιωχθέντας Αἰγινήτας ἔδωσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι νὰ κατοικήσωσι τὴν μεταξὺ Λακωνικῆς καὶ Ἀργεὺς κειμένην Θυρίαν· ἐν ταύτῃ οἱ Ἀθηναῖοι ἐποίησαν συμμαχίαν πρὸς τὸν Σιτάλκην τὸν βασιλέα τῆς Θράκης καὶ πρὸς τὸν Περδίκχαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας. Τὸ δὲ φθινόπωρον τοῦ ἔτους τούτου ὁ Περικλῆς ἄγων 10000 ὀπλιτῶν εἰσέβαλεν εἰς τὴν Μεγαρίδα καὶ ἐδύσσε τὴν χώραν.

Τὸ δὲ ἐπιὸν ἔτος ἦτοι τὸ 430 εἰσέβαλον πάλιν οἱ Πελοποννήσιοι εἰς τὴν Ἀττικὴν ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν βασιλέα Ἀρχίδαμον καὶ κατέστρεφον τὴν γῆν, ὡς καὶ τὸ πρῶτον. Ἀλλὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐνέσκηψεν εἰς τὴν πόλιν φοβερός λοιμὸς καταβάς, ὡς λέγουσιν, ἐκ τῆς Αἰγύπτου, ἐκ τούτου πολὺ πλῆθος ἀνθρώπων ἀπέβησκει ἐν καύματι ἰσχυρῷ καὶ δίψῃ καὶ ταλαιπωρίᾳ μεγάλῃ. Τὴν φοβεράν ταύτην νόσον ἐπηύξανε καὶ ὁ καύσων τοῦ θέρους καὶ ἡ ἐκ τοῦ πολέμου ταλαιπωρία, καὶ ἡ εἰς τὸ ἄστυ ἐκ τῶν ἀγρῶν συσσώρευσις πλῆθους ἀνθρώπων, οἳ τινες κακῶς καὶ ἐν καλύδαις πνιγνῶν διητῶντο (1). Πλὴν τῆς πολλῆς φθορᾶς τῶν ἀνθρώπων προῆλθεν ἐκ τοῦ εἰρημένου λοιμοῦ καὶ ἡ περὶ τὰ ἱερὰ καὶ θσια ὀλιγωρία, ἡ διαφθορά τῶν ἡθῶν καὶ τῆς κοσμιότητος, ἡ ἀνομία καὶ ἡ τροπὴ τῶν ζώντων πρὸς τὰς ἀπολαύσεις καὶ ἡδονάς, διότι οὗτοι τὰ πάντα ἔβλεπον ἐφῆμερα(2). Ἐν τοιοῦτῳ κακίῳ ἐμνήσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τοῦ παλαιοῦ χρησμοῦ τούτου,

Ἦξει Δωριακὸς πόλεμος καὶ λοιμὸς ἄμ' αὐτῷ.

Ἐν ᾧ οἱ Πελοποννήσιοι ἔτεμνον καὶ ἔδλαπτον τὴν Ἀττικὴν ὁ Περικλῆς ἔπλευσε μετὰ 50 νεῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, καὶ ἐλθὼν πρῶτον ἐδόξωσε τὴν Ἐπίδαυρον· εἶτα καὶ ἄλλα ἐπιθαλάσσια πολίσματα τῆς Πελοποννήσου. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι μείναντες ἐν τῇ Ἀττικῇ 40 ἡμέρας ἐξῆλθον φοβηθέντες τὴν νόσον. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη ἐπέπεσε καὶ εἰς τὰς ναῦς καὶ ἔφθειρε τὴν στρατιάν, οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεχώρησαν εἰς τὰς Ἀθήνας· ὡσαύτως ἡ νόσος μετεδόθη ὑπὸ τοῦ συστρατηγοῦ τοῦ Περικλέους Ἀγνωνος καὶ εἰς τὸν πολιορκοῦντα τὴν Ποτίδαιαν στρατὸν καὶ πολλοὺς ἔφθειρεν. Ἐπὶ τούτοις δυσφοροῦντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐκάκισον τὸν Περικλέα ὡς πείσαντα αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ὡς αἴτιον τῆς ἐκ τούτου συμφορᾶς, καὶ μεταβαλόντες γνώμην ἐπεμψαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας πρέσβεις περὶ εἰρήνης ἀλλ' οὗτοι ἀπεπέμ-

(1) Παρέμεινε δὲ ἡ νόσος κατὰ τὸν Θουκυδίδην δύο ἔτη, εἶτα ἐγένετό τις ἀναχωρή, παρέμεινε δὲ ὑπερὸν οὐκ ἔλασσαν ἐνιαυτοῦ, 3,87.

(2) Θεῶν δὲ φόβος ἢ ἀνθρώπων νόμος οὐδεὶς ἀπείργει. Θουκυδ. 2, 47—54 καὶ Πλουτ. 6. Περικλ. καὶ Διόδωρ. Σικελ. 12,58.

φθησαν ἄπρακτοι. Ὁ Περικλῆς ἐξήτει νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν δῆμον καὶ νὰ παραλύσῃ τὴν εἰς αὐτὸν ὀργὴν τούτου· ἀλλ' οἱ μισοῦντες τὸν Περικλέα δυνατοὶ καὶ κτηματικοὶ διεπράξαντο νὰ καταδικασθῇ οὗτος εἰς ζημίαν 15 ταλάντων, καὶ νὰ παυθῇ τῆς στρατηγίας. Ἐνταυτῷ δὲ καὶ ὁ λοιμὸς μεγάλως ἐλύπησεν αὐτόν, διότι καὶ φίλους πολλοὺς καὶ χρησιμωτάτους πρὸς τὴν πολιτείαν ἀπώλεσε, καὶ συγγενεῖς καὶ οἰκείους· ἀλλ' ἐν ταῖς συμφοραῖς κατέδειξεν ὁ Περικλῆς τὸ φρόνημα καὶ τὸ μέγεθος τῆς ψυχῆς. Ὅτε ὁμως ἐπέθηκε τὸν νεκρικὸν στέφανον κατὰ τὸ παρ' Ἑλλησιν ἔθος ἐπὶ τοῦ τελευταίου καὶ γνησίου υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ Παράλου, ἐνίκηθη ὑπὸ τοῦ πάθους, ἀνέκλαυσε καὶ πλῆθος δακρύων ἐξέχυσεν.

Ἡ κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους παράδοσις τῆς Ποτιδαίας ἐνεθάρρυνε πάλιν τοὺς Ἀθηναίους, οἳ τινες συνιδόντες ὅτι ἡδίκησαν τὸν ἐπιτηδαιότατον καὶ πλείστου ἄξιον ἄνδρα, τὸν Περικλέα, ἐξέλεξαν αὐτὸν πάλιν στρατηγόν, καὶ πάντα τὰ πράγματα ἐπέτρεψαν αὐτῷ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπέθανε καὶ ὁ Περικλῆς ὑπὸ τῆς νόσου πρὸς μεγίστην συμφορὰν τῶν Ἀθηναίων (1). Οἱ δ' ὕστερον τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως ἀναλαβόντες οὔτε τὸν ἔξοχον νοῦν τοῦ Περικλέους εἶχον, οὔτε τὴν εἰς τὸν πόλεμον πρόνοιαν, οὐδὲ τὴν χρηστότητα αὐτοῦ, ἀλλ' ἦσαν κακοὶ δημαγωγοί, οἵτινες ἐκ φιλοπρωτίας καὶ ἀντιζηλίας τὰ πάντα ἔπραττον πρὸς ἡδονὴν τοῦ δήμου (2).

Τὸ δὲ θέρος τοῦ 429 δὲν εἰσέβαλον οἱ Πελοποννήσιοι εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' ἐστράτευσαν μετὰ τῶν Βοιωτῶν ἐπὶ τὰς Πλαταιάς, ὅς ἤρξαντο νὰ πολιορκῶσι, διότι οἱ Πλαταιεῖς ἤρνοῦντο νὰ ἀποστῶσιν ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι καρτερικῶς ἡμύνοντο, καὶ ἡ πολιορκία ἐχρόνιζεν, ὁ Ἀρχίδαμος περιτειχίσας κύκλῳ τὴν πόλιν καὶ τάφρον ὀρύξας ἐντὸς καὶ ἔξωθεν τοῦ στρατοπέδου ἀνεχώρησε, καταλιπὼν μέρος τοῦ στρατοῦ εἰς φυλακὴν τοῦ τείχους. Ἦσαν δὲ σύμπαντες οἱ πολιορκούμενοι 400 Πλαταιεῖς, 80 Ἀθηναῖοι καὶ 110 γυναῖκες

(1) Ἐπεὶ ὡς (τῷ πολέμῳ) δύο ἔτη καὶ ἕξ μῆνας. Θουκυδ. 3, 63.

(2) Θουκυδ. 2, 65.

σιτοποιοί. Τούς δὲ παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ πάντας τοὺς ἀδυνατούς εἶχον προαποστείλει εἰς τὰς Ἀθήνας(1). Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔχοντες στρατηγὸν τὸν Φορμίωνα δις ἐναυμάχησαν ἐν τῇ Κορινθιακῇ κόλπῳ πρὸς τὰς τριήρεις τῶν Πελοποννησίων καὶ διαφθείραντες τὰς πλείστας αὐτῶν ἐνίκησαν δύο λαμπροτάτας νίκας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους οἱ ἐν Ἀθήναις πλούσιοι καὶ δυνατοί, ὅπως ἀντιταχῶσι πρὸς τὴν κακίαν καὶ ἀναίδειαν τῶν δημοκολάκων, μάλιστα πρὸς τὴν θρασύτητα τοῦ Κλέωνος, προήγαγον εἰς τὸ πρωτεύειν τὸν Νικίαν, τὸν υἱὸν τοῦ Νικηράτου. Ἦν δ' ὁ Νικίας στρατηγὸς ἀνδρεῖος καὶ φρόνιμος καὶ σεμνός, ἐσπερεῖτο ὅμως τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου, καὶ τῆς πολιτικῆς ἀρετῆς τοῦ Περικλέους· ἦν καὶ ἄτολμος καὶ δειλὸς καὶ δεισιδαίμων· οὗτος ἐκ τῆς πολλῆς καὶ πλουσίας περιουσίας δαπανῶν εἰς χορηγίας καὶ γυμνασιαρχίας καὶ εἰς ἄλλα ἐζήτηε νὰ οἰκειωθῇ τὸν δῆμον. Ὁ δὲ Κλέων ἦν ἐξ ἀσῆμου οἴκου καὶ κύριος βυρσοδεψείου, ἐξ οὗ καὶ ὑπὸ τῶν κωμικῶν βυρσοδέψης σκωπτικῶς ἀπεκαλεῖτο. Ἦν ἀπαίδευτος ἄνθρωπος καὶ βίαιος, ἀλλ' εἶχε φωνὴν σθεναράν καὶ περὶ τὸ λέγειν ἦν πιθανός· διὰ τούτων ἐξέπληττε καὶ ἔπειθε τὸν δῆμον μεταπλάσσωσιν τὴν ἀλήθειαν καὶ διὰ πικρῶν καὶ σκωπτικῶν λόγων καταγελάστους ποίῳν τοὺς ἀντιπάλους.

Ἐν τούτοις ὁ πόλεμος φοβερὸς ἐκατέρωθεν ἐπολεμεῖτο. Ἐν ἔτει 428 εἰσέβαλον καὶ τρίτον οἱ Πελοποννήσιοι εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔφθειραν ἀνηλεῶς τὴν χώραν. Εὐθύς δὲ μετὰ τὴν τούτων εἰσβολὴν ἀπέστη ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ Λέσθος πλὴν Μηθύμνης. Ἡ ἀποστασία αὕτη ἐτάραξε πολὺ τοὺς Ἀθηναίους, διότι ἡ Λέσθος ἡδύνατο, ἔχουσα ναυτικὸν καὶ δύναμιν ἀξιόλογον, νὰ βλάβῃ πολὺ προστιθεμένη εἰς τὴν τῶν Πελοποννησίων συμμάχίαν καὶ νὰ παρορμήσῃ τὴν πλουσίαν Ἰωνίαν εἰς ἀποστασίαν, διὸ ἔσπευσαν νὰ καθυποτάξωσιν αὐτὴν παρασκευάσαντες ναῦς περὶ τὰς 250, ἐξ ὧν 100 μὲν τριήρεις ἐφόλασσαν τὴν Ἀττικὴν, τὴν Εὐβοίαν καὶ τὴν Σαλαμῖνα, 100 δὲ περιέπλεον

(1) Ἡ φοβερά πολιορκία τῶν Πλαταιῶν εἶνε ἡ πρώτη περὶ ἧς ἀκριθῆ ἔχομεν περιγραφὴν ἐν τῷ Θουκυδῶδι 3, 21.

φθειρούσαι τὴν Πελοπόννησον, 40 δὲ ἔπεμψαν εἰς τὴν Λέσβον καὶ ἐπολιόρκουν τὴν Μυτιλήνην κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι χάριν τῶν νέων συμμαχῶν αὐτῶν, τῶν Λεσβίων, εἰσέβαλον πάλιν τῇ 427 π. Χ. εἰς τὴν Ἀττικὴν ἀνηλεῶς φθείροντες τὴν χώραν, καὶ 40 ναῦς ἀπέστειλαν εἰς βοήθειαν τῶν Μυτιληναίων, ἀλλὰ πρὶν φθάσῃ ὁ στόλος οἱ Μυτιληναῖοι πιεζόμενοι ὑπὸ τοῦ πολέμου καὶ τῆς σιτοδείας καὶ ὑπὸ τῆς πρὸς ἀλλήλους στάσεως καὶ διχονοίας παρέδωκαν ἐξ ὁμολογίας τὴν πόλιν εἰς τὸν στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων Πάχχητα, ἀπέστειλαν δὲ καὶ πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας περὶ εἰρήνης. Ὁ δῆμος ὁμοῦ παροξυνόμενος ὑπὸ τοῦ δημαγωγοῦ καὶ βιαίου Κλέωνος ἐψήφισε νὰ ἀποκτείνωσιν ἡβηδὸν ἅπαντας τοὺς Μυτιληναίους, τοὺς δὲ παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας νὰ ἀνδραποδίσωσι· τὸ ψήφισμα τοῦτο ἔπεμψεν εἰς τὸν στρατηγὸν Πάχχητα· ἀλλὰ τὴν ἄλλην ἡμέραν μετανοήσαντες οἱ Ἀθηναῖοι ἠκύρωσαν τὸ πρῶτον ψήφισμα καὶ ἀπέστειλαν μετὰ σπουδῆς ἕτερον ἡμερωτέρον, ὅπερ κατέφθασεν εἰς καιρὸν. Κατὰ τὸ δεύτερον ψήφισμα μόνον οἱ αἵτιοι τῆς ἀποστάσεως ὑπὲρ τοὺς χιλίους ὄντες, οὓς ὁ στρατηγὸς ἔπεμψεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐφονεύθησαν, τὰ τεῖχη τῆς Μυτιλήνης καθρέθησαν, αἱ νῆες παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ οἱ ἄγροί τῆς Λέσβου πλὴν τῶν τῆς Μηθύμνης ἐδόθησαν εἰς 3000 κληρούχους Ἀθηναίους, εἰς οὓς οἱ ἐργαζόμενοι αὐτοὺς Λέσβιοι ἐνιαύσιον ἀπέφερον φόρον.

Μεῖζονα συμφορὰν ἔπαθον περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους οἱ ταλαίπωροι Πλαταιεῖς. Οὗτοι πολιορκούμενοι ἔτι ὑπὸ τῶν Πελοποννησίων καὶ τῶν Βοιωτῶν καὶ ὑπὸ πολλῆς σιτοδείας κινδυνεύοντες ἐβουλεύθησαν νὰ διαφύγωσι διὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν πολεμίων, ἀλλ' οἱ μὲν ἡμίσεις ἐροδήθησαν τὸν κίνδυνον, διακόσιοι δὲ καὶ εἴκοσιν ἐτόλμησαν ἐν νυκτὶ χειμερινῇ καὶ σκοτεινῇ νὰ ἀναβῶσι τοὺς φραγμοὺς διὰ κλιμάκων, καὶ, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν ὑπολειμμένων Πλαταιῶν, οἳ τινες ἐξεληθόντες ἐξ ἄλλου μέρους τῆς πόλεως καὶ προσβαλόντες τὸ τεῖχος ἐθορύβουν τοὺς πολεμίους, νὰ διαφύγωσιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ δὲ ὑπολειμμένοι ἐκαρτέρουν πολιορκούμενοι μέχρι τοῦ θέρους τοῦ 427, ὅτε ἐκ παντελοῦς σιτοδείας ἀναγκασθέντες παρέδωκαν τὴν

πόλιν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, οἳ τινες ὑπέσχοντο αὐτοῖς νὰ κο-
λάσῃσι μόνους τοὺς αἰτίους, καὶ τούτους ἀφ' οὗ δικάσωσι δικα-
σταί Λακεδαιμόνιοι. Ἦλθον λοιπὸν ἀπὸ Λακεδαιμόνος πέντε δικα-
σταί, οἵτινες δικάζοντες ἠρώτησαν αὐτοὺς τὸ σύντομον τοῦτο
ἐπερώτημα, ἂν ἐν τῇ παρόντι πολέμῳ ἐποίησαν ἀγαθὸν τι τοὺς
Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους. Ἐπειδὴ δὲ ὠμολόγουν
ὅτι οὐδὲν εὐεργέτησαν, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπάγοντες ἀπέκτειναν
ἅπαντας, διακοσίους Πλαταιεῖς καὶ εἴκοσι καὶ πέντε Ἀθηναίους.
τάς δὲ γυναῖκας ἡνδραπόδισαν, τὴν δὲ πόλιν πᾶσαν κατηδάφι-
σαν πλὴν τῶν ναῶν, καὶ τὴν γῆν ἐνέμενοντο οἱ Θηβαῖοι, ὧν ἕνεκα
καὶ ἡ ἀπάνθρωπος καταστροφὴ τῆς ἐνδόξου πόλεως τῶν Πλα-
ταιῶν ἐγένετο.

Οὕτως ἀγρίως διετέλει πολεμούμενος ἐξ ἀμφοτέρων τῶν
πόλεων ὁ ὀλέθριος πόλεμος· τὸ δὲ πρὸς ἀλλήλους μῖσος τού-
των μετεδόθη καὶ εἰς τοὺς τούτων συμμάχους. Ἀπασα ἡ Ἑλ-
λὰς διηρέθη εἰς δύο πολέμια μέρη, τὸ τῶν δυνατῶν, ὧν προ-
στάται ἦσαν οἱ Σπαρτιάται, καὶ τὸ τοῦ δήμου, οὗ προστάται ἦσαν
οἱ Ἀθηναῖοι. Αἱ δύο αὗται στάσεις ἐγένοντο αἰτία φονικωτάτων
ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς πόλεσι πράξεων· διότι ἐν ἐκάστη πόλει ἦσαν
δημοκρατικοὶ καὶ ἀριστοκρατικοί, οἳ τινες ἀεὶ ἤριζον πρὸς ἀλ-
λήλους, καὶ οἱ νικῶντες προσεφέροντο ἀπανθρωπότητα πρὸς τοὺς
ἡττημένους. Φοβερὸν παράδειγμα τούτου παρέχεται ἡμῖν ἡ
Κέρκυρα. Ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ ὡμῶς διεφέροντο καὶ ἐπολέ-
μουν πρὸς ἀλλήλους ἀπὸ τοῦ 427 μέχρι τοῦ 425 π. Χ. οἱ ἀρι-
στοκρατικοί, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν τριήρων τῶν Πελοποννησίων,
καὶ οἱ δημοκρατικοί, βοηθούμενοι ὑπὸ τριήρων τῶν Ἀθηναίων·
τελευτῶντες δὲ ἐνίκησαν οἱ δημοκρατικοί, οἳ τινες λυσσώδως διέ-
φθειραν πολλοὺς τῶν ἀριστοκρατικῶν, ἐξ ὧν 500 ὠχυρώθη-
σαν εἰς ὄρος, ὅθεν ἡμύνοντο, κινδυνεύοντες ὅμως παρέδωκαν
ἐαυτοὺς εἰς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων, οἱ δὲ παρέδωκαν
τούτους πρὸς τὸν δῆμον, ὅς τις παραλαβὼν αὐτοὺς καθεῖρξεν εἰς
οἶκημα μέγα. ὅθεν ἐξῆγε κατὰ εἴκοσιν ἄνδρας δεδεμένους, οὓς
διεδίδασκε διὰ δύο στοίχων ὀπλιτῶν, παρατεταγμένων ἐκατέρω-
θεν, καὶ ἐφόνευεν. Ἔως 60 εἶχε φονεύσει, ὃ τε οἱ ἄλλοι οἱ ἐν
τῇ οἰκῇματι ἔμαθον τὴν συμφορὰν, καὶ ἡρνούντο νὰ ἐξέλθωσιν,

ἡπείλουν δὲ θάνατον εἰς ἐκεῖνον ὅς τις ἤθελεν εἰσέλθει. Ὁ δὲ ἥμος τότε ἀνέβη ἐπὶ τὸ στέγασμα τῆς οἰκίας καὶ διασχίσας τὴν ὀροφὴν ἐκτύπα διὰ κεράμων καὶ ἐτόξευεν αὐτοὺς μέχρι νυκτός, ὅτε οἱ ἄλλοι διέφθειραν ἑαυτοὺς διὰ τῶν εἰσπεσόντων βελῶν καὶ δι' ἀγχόνης. Ἀφ' οὗ ἐγένετο ἡμέρᾳ ἐπισωρεύσαντες τοὺς νεκροὺς ἐπὶ ἀμάξας ἐξέβαλον ἔξω τῆς πόλεως (1). Ἡ ἐν Κερκύρα αὕτη πρώτη τοῦ πολέμου τοῦτου καὶ φρικαλέα πράξις ἐγένετο ὕστερον πολλάκις καὶ ἐν ἄλλαις ἐλληνικαῖς πόλεσιν ἐκ τῆς φοβερᾶς παραλυσίας καὶ διαφθορᾶς τῶν ἡθῶν, ἣν περιγράφει ὁ πολὺς Θουκυδίδης. Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦτον καὶ ἀπιστία ἐπεκράτουν πανταχοῦ, καὶ οὕτε λόγος, οὕτε ὄρκος ἐφυλάσσετο· οἱ φαυλότεροι καὶ οἱ βιαίωτατοι ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ κατίσχυον· οἱ ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρχοντες ἐπέτρεπον τὰς ἀναισχυνοτάτας καὶ ἀδίκωτάτας πράξεις· τὸ δίκαιον καὶ ἡ εὐσέβεια κατεγελῶντο, καὶ αὕτη ἡ τῶν ὀνομάτων σημασία μετεβλήθη, διότι ἡ ἀλόγιστος τόλμη ἐνομιζέτο ἀνδρεία, ἡ δὲ μέλῃσι δειλία εὐπρεπής, ἡ δὲ σωφροσύνη πρόσχημα ἀνανδρίας. Οὕτω πᾶν εἶδος κακίας κατὰ τὸν Θουκυδίδην ἐπεκράτησεν ἐν τῇ Ἑλλάδι (2).

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 427 π. Χ. ἐπέπεσε τὸ δεύτερον ἡ νόσος εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ πολλῆς σφοδρότητος, παρέμεινε περὶ τὸν ἓνα ἐνιαυτόν, εἴτα ὅμως ἐξέλιπε. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἔστειλαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς Σικελίαν εἴκοσι ναῦς, ὅπως βοηθήσωσι τοὺς ὑπὸ τῶν Συρακουσίων κακωμένους Λεοντίνους, προσάσει μὲν τῆς συγγενείας, βουλῇ δὲ νὰ γένωνται κύριοι τῶν ἐν Σικελίᾳ πραγμάτων καὶ ν' ἀποκόψωσι τὴν ἐκείθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον σιτοπομπίαν (3). Ἐπειδὴ δὲ ἐκράτουν οἱ Συρακούσιοι ἀπέσται-

(1) Θουκυδίδ. 4, 46—49.

(2) Οὕτως ὡμὴ στάσις προὐχώρησε, καὶ ἔδοξε μᾶλλον, διότι ἐν ταῖς πρώτῃ ἐγένετο, ἐπεὶ ὕστερόν γε καὶ πᾶν, ὡς εἰπεῖν, τὸ ἐλληνικὸν ἐκινήθη... τὸ συγγενὲς τοῦ ἐταιρικοῦ ἀλλοτριώτερον ἐγένετο... Πᾶσα ἰδέα κατέστη κακοτροπίας διὰ τὰς στάσεις τῇ ἐλληνικῇ, καὶ τὸ εὐθές, οὗ τὸ γενναῖον πλεῖστον μετέχει. καταγελασθὲν ἠφανίσθη. Θουκυδ. 3, 82—84.

(3) Πρόπειραν ποιοῦμενοι εἰ σφισι δυνατὰ εἶη τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ πράγματα ὑποχέριᾳ ποιήσασθαι. Θουκυδ. 2, 86.

λαν οἱ Ἀθηναῖοι ἔτει 425¹ τεσσαράκοντα ναῦς· περιπλέοντες δὲ οὗτοι τὴν Πελοπόννησον ἠναγκάσθησαν ὑπὸ χειμῶνος νὰ εἰσπλεύσωσιν εἰς τὴν Πόλιν. Τὸ χωρίον τοῦτο πολὺ ὀχυρὸν ὃν ἐτείχισαν τάχιστα οἱ Ἀθηναῖοι, κατὰ συμβουλήν τοῦ ὀξύνου Δημοσθένους, ὅστις συνέπλεον ὡς ἰδιώτης, ὅπως ἐκ τούτου ὁρμώμενοι οἱ Μεσσήνιοι μάλιστα φοβερὰ βλάβηται τοὺς Λακεδαιμονίους· φύλαξ δὲ τοῦ χωρίου κατελείφθη αὐτὸς ὁ Δημοσθένης μετὰ πέντε νεῶν καὶ μέρος στρατοῦ· αἱ δὲ ἄλλαι ἔσπευσαν εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Σπαρτιαῖται, οἵτινες ἔτυχον τότε ἑορτάζοντες ἑορτὴν τινα, ἔμειναν κατ' ἀρχὰς ἀμέριμνοι, ὥστερον ὅμως συνειδὼν ὅσον ἡπειλοῦντο ἐκ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ παραμονῆς τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ οἱ ἐν τῇ Ἀττικῇ πρὸ 14 ἡμερῶν εἰσδελόντες Πελοποννήσιοι, ὧν ἐστρατήγηε ὁ βασιλεὺς Ἅγις ὁ τοῦ Ἀρχιδάμου, ἀνεχώρησαν ταχέως, καὶ ἐλθόντες ἐπολιόρκουν τὸν Δημοσθένην κατὰ γῆν. Ὡσαύτως προσεκληθήσαν καὶ αἱ εἰς τὴν Κέρκυραν ἀποπλεύσασαι ἡδὴ τριήρεις, δι' ὧν ἀφικομένων ἐπολιορκεῖτο καὶ ἐκ θαλάσσης ὁ Δημοσθένης· προσέτι διεδίδασσαν καὶ εἰς τὴν παρατείνουσαν καὶ ἐγγὺς ἐπικειμένην καὶ δασυδὴ νῆσον Σφακτηρίαν 420 ὀπλίτας Σπαρτιατῶν καὶ Εἰλώτων. Ὁ Δημοσθένης προφθάσας ὑπεξέπεμψε δύο ναῦς ν' ἀναγγεῖλωσι πρὸς τὸν Εὐρυμέδοντα καὶ πρὸς τοὺς εἰς τὴν Ζάκυνθον ὑπὸ ἐναντίων ἀνέμων κατεχομένους ἐν ταῖς ναυσὶν Ἀθηναίους τὸν κίνδυνον, ὥπλισε δὲ καὶ 40 πρὸς βοήθειαν ἐλθόντας Μεσσηνίους. Μετὰ τῆς μικρᾶς ταύτης δυνάμεως πολλὴ ἐπιθεσίως ἀπέκρουσε τὰς ἐκ γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης σφοδρὰς προσβολὰς τῶν Λακεδαιμονίων, μάλιστα τὰς τοῦ ἀνδρείου Βρασίδου, ὅς τις ἐκ παντὸς τρόπου προὔθυμεῖτο ν' ἀποθιβάσθῃ εἰς τὴν ἀποβάθραν· ἀλλὰ τραυματισθεὶς ἐλειποφύχθη, καὶ ἀπώλεσε καὶ τὴν ἀσπίδα (1). Τῇ τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ παραγίνονται καὶ αἱ ἐκ τῆς Ζακύνθου περὶ τὰς πεντήκοντα τριήρεις τῶν Ἀθηναίων· ὡς δ' εἶδον οὗτοι τὴν τε γῆν πλήρη ὀπλιτῶν καὶ τὸν κόλπον πλήρη νεῶν, τὴν

(1) Τοῖς μὲν περὶ κρατοῦσι θαλασσοκρατεῖν συνέβαινε, τοῖς δὲ κατὰ θάλασσαν πρωτεύουσι τῆς γῆς ἀπείργειν τοὺς πολεμίους. Διοδ. 12, 62 καὶ Θουκ. 6, 11.

δὲ παρακειμένην Σφακτηρίαν κατεχομένην ὑπὸ Σπαρτιατῶν οὐδὲν ἐπεχείρησαν τὴν πρώτην ἡμέραν, τὴν δ' ἐπαύριον εἰσπλεύσαντες ὥρμησαν ἐπ' αὐτοὺς καὶ τὰς μὲν πλείονας καὶ ἀντιπρόρους τῶν νεῶν αὐτῶν κατέστησαν εἰς φυγὴν καὶ ἐπιδιώκοντες πολλὰς ἔφθειραν, πέντε δὲ ἔλαβον· τὰς δὲ λοιπὰς ἐξώθησαν εἰς τὴν γῆν· τὴν δὲ νῆσον Σφακτηρίαν εὐθὺς περιέπλεον καὶ ἐφύλασσον. Ἰὰ περὶ τὴν Πύλον γενόμενα ἐθορύβησαν πολὺ τοὺς ἄρχοντας τῆς Σπάρτης, καὶ εἰς φόβον αὐτοὺς κατέστησαν περὶ τῶν ἐν Σφακτηρίᾳ ἀποκεκλισμένων ἀνδρῶν, ὥς τε ἐποίησαν σπονδὰς πρὸς τοὺς ἐν τῇ Πύλῳ Ἀθηναίους, ἀπέστειλαν δὲ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις περὶ εἰρήνης· συνωμολόγησαν δὲ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι νὰ παραδώσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰς ναῦς ἐν αἷς ἐναυμάχησαν, καὶ πάσας τὰς ἐν τῇ Λακωνικῇ πολεμικάς, περὶ τὰς 60 οὖσας, ἃς τινες θέλουσιν ἀποδώσει πάλιν οὗτοι, ὥς ἐπιστρέψωσιν οἱ πρέσβεις· οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ν' ἀφήσωσι νὰ πέμψωσι πρὸς τοὺς ἐν τῇ νήσῳ ἄνδρας τακτὸν μέτρον τροφῶν, νὰ εἶνε δὲ ἀνακαωχῆ, ἕως ἐπιστρέψωσιν οἱ πρέσβεις. Οὗτοι δὲ ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ὠρέγοντο κατὰ Θουκυδίδην μειζόνων, παραπειθόμενοι ὑπὸ τοῦ ὁρμητοῦ Κλέωνος, ἐπομένως διελύθησαν αἱ σπονδαί· οἱ Ἀθηναῖοι δὲ μὴ ἀπέδοσαν τὰς ναῦς κατὰ τὰς ὁμολογίας, ἐγκαλοῦντες αὐτοῖς ὅτι ἐποίησαν παράσπονδόν τινα. Οὕτως ἤρξατο αὖθις ὁ πόλεμος. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι περιέπλεον μετὰ 70 νεῶν φυλάσσοντες τὴν νῆσον· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι σφοδρῶς ἐκ τῆς γῆς προσέβαλλον τὸ τεῖχος· προσέτι εἰσῆγον διὰ τολμηρῶν ναυτῶν καὶ κολυμβητῶν τροφὰς εἰς τὴν νῆσον, ἐκ τούτου ἡ πολιορκία ἐχρόνιζε, καὶ ἐπίπονος ἐγίνετο εἰς τοὺς Ἀθηναίους διὰ ἀπορίαν τροφῶν καὶ ὕδατος. Μαθόντες δὲ οἱ ἐν Ἀθήναις ὅτι ἡ στρατιὰ ταλαιπωρεῖται, καὶ ὅτι τροφαὶ εἰσάγονται εἰς τοὺς ἐν τῇ νήσῳ, καὶ φοβούμενοι μὴ ἀναγκασθῶσιν οἱ περὶ τὴν Πύλον ὑπὸ τοῦ ἐπικειμένου χειμῶνος καὶ τῆς σιτοδείας νὰ διαλύσωσι τὴν πολιορκίαν μετεμελήθησαν ὅτι δὲν ἐδέχθησαν τὰς σπονδὰς, καὶ ἐκάκιζον τὸν Κλέωνα ὥς παραίτιον τῆς μὴ συμβάσεως. Οὗτος δὲ ἀποβλέπων εἰς τὸν Νικίαν ἔλεγεν ὅτι ἡ μὴ παράδοσις τῆς νήσου προέρχεται ἐκ τῆς δειλίας τῶν στρατηγῶν, καὶ ὅτι αὐτὸς ἂν ἦτον ἀρχηγὸς θὰ ἐποίει τοῦτο· ὁ

δὲ παρὼν τότε τυγχάνων Νικίας εἶπεν ὅτι, ἂν ὁ Κλέων νομίζῃ εὐκόλον τὸ πρᾶγμα, αὐτὸς παραχωρεῖ εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχήν. Ὁ Κλέων ὑπέφευγε νὰ στρατηγήσῃ καὶ ἀπεποιεῖτο· ἀλλ' ὁ δῆμος ἐπεθόα νὰ παραλάβῃ ὁ Κλέων τὴν ἀρχήν· ὁ δὲ μὴ ἔχων πῶς ν' ἀπαλλαγῇ δέχεται αὐτὴν καὶ ἀλαζονευόμενος εἶπεν ὅτι αὐτὸς ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν ἢ θέλει κομίσαι τοὺς Λακεδαιμονίους ζῶντας ἢ θέλει φονεύσει αὐτούς. Ἀπέπλευσε λοιπὸν ταχέως εἰς τὴν Πύλον, ὅπου ἐνωθεῖς μετὰ τοῦ Δημοσθένους ἀπέβη εἰς τὴν Σφακτηρίαν, ἐν ᾗ ἔτυχε μέρος τοῦ προσφυλάσσοντος τοὺς πολιορκουμένους δάσους νὰ κατῇ, καὶ ἐπιπεσὼν ἠνάγκασε τοὺς Σπαρτιάτας βαλλομένους πανταχόθεν νὰ παραδώσωσι τὰ ὅπλα καὶ ἑαυτοὺς εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐλήφθησαν δὲ 292, οἱ δὲ ἄλλοι ἀπέθανον, ἐκ τούτων δὲ Σπαρτιᾶται ἦσαν περὶ τοὺς 120. Τοὺς πάντας ἀεθέντας ἐκόμισεν ὁ Κλέων εἰς τὰς Ἀθήνας, οὐτινος ἡ ὑπόσχεσις, καίπερ μανιώδης οὖσα, ὥς λέγει ὁ Θουκυδίδης, ἀπέβη ὅμως.

Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Πύλου, ἣν παρέδωκαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ φρουρῶσιν εἰς τοὺς ἐπιτηδαιοτάτους ἐκ τῆς Ναυπάκτου Μεσσηνίους, οἱ τινες διὰ τὸ πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας μῖσος προθυμώτατα διήρπαζον καὶ πλεῖστα ἔδλαπτον τὴν Λακωνικὴν ἐξ ὄχυροῦ ὀρμώμενοι χωρίου. Διὰ τοῦτο καὶ διότι ᾔθελον νὰ σώσωσι τοὺς ἄνδρας οἱ Σπαρτιᾶται ἐπεμψαν πρέσβεις περὶ εἰρήνης εἰς τοὺς Ἀθηναίους· ἀλλ' ὑπέστρεψαν ἄπρακτοι· τοὺς δὲ αἰχμαλώτους οἱ Ἀθηναῖοι ἐφύλαττον δεσμίους, ἀπειλοῦντες νὰ φονεύσωσιν αὐτούς, ἂν οἱ Πελοποννήσιοι εἰσβάλωσιν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι ἔχοντες στρατηγὸν τὸν Νικίαν ἐπόρθουν πλέοντες τὰ παραθαλάσσια τῆς Πελοποννήσου, κατέσχον τὰ Κύθηρα, καὶ ἐγένοντο κύριοι τῆς Θυρέας, ἐξ ἧς ἐξέβαλον τοὺς Αἰγινήτας εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ κατεδίκασαν εἰς θάνατον. Αἱ ἐπιτυχίαι αὐταὶ τῶν Ἀθηναίων ἐξέπληξαν τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ ἀτολμοτέρους εἰς τὰς μάχας κατέστησαν (1). Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι αὐτοὶ ἡτύ-

(1) Ἀτολμότεροι δὲ δι' αὐτὸ ἐς τὰς μάχας ἦσαν καὶ πᾶν ὅ,τι κινήσειαν ὥοντο ἀμαρτῆσεσθαι διὰ τὸ τὴν γνώμην ἀνεγέγρυσσιν γεγενῆσθαι ἐκ τῆς πρὶν ἀηθίας τοῦ κακοπραγεῖν. Θουκυδ., β, 55.

χησαν εἰς τινας ἐπιχειρήσεις· οἷον ἐπειράθησαν νὰ γένωνται κύριοι τῶν Μεγάρων, ἀλλ' ἀπέτυχον· ἐξεστράτευσαν εἰς τοὺς Βοιωτοὺς ἐλπίζοντες νὰ ὑποτάξωσι τὴν Βοιωτίαν βοηθείᾳ τῶν δημοκρατικῶν, ἀλλ' ἠττήθησαν πολλοὺς ἀπολέσαντες παρὰ τὸ Δῆλιον ἐν ἔτει 424. Πρὸς τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Σικελίας, διότι οἱ Σικελιώται ὠμονήσαν πρὸς ἀλλήλους. Κίνδυνον ὅμως πολὺν ἐκινδύνευσαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, διότι ὁ βασιλεὺς Περδίκκας καὶ αἱ ἀπ' Ἀθηναίων ἀποστάσαι πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς προσεκάλεσαν βοηθοὺς τοὺς Λακεδαιμονίους· οὗτοι δὲ προθύμως ἀπέστειλαν τὸν Βρασίδαν, ἄνδρα δραστήριον καὶ συνετὸν καὶ πρᾶον. Πρὶν ὅμως οὗτος ἀπέλθῃ οἱ Σπαρτιάται ἔπραξαν ὠμοκτείαν καὶ ἀνήκουστον πρᾶξιν· οὗτοι φοβούμενοι τὴν νεότητά καὶ τὸ πλῆθος τῶν Εἰλωτῶν προσεῖπον ὅτι θέλουσιν ἐλευθερώσει ἴσως ἐκ τούτων ἀξιούσιν ὅτι ἐγένοντο ἄριστοι ἐν τοῖς πολέμοις· ἐκρίθησαν λοιπὸν ἕως 2000 τούτων, οὓς οἱ Σπαρτιάται στεφανώσαντες ὡς ἡλευθερωμένους περιήγαγον εἰς τὰ ἱερά· μετ' ὀλίγον δ' ὕστερον ἠφάνισαν αὐτούς, ἄδελφον πῶς ἕκαστος διεφθάρη.

Ὁ Βρασίδας λοιπὸν ἄγων 700 ὀπλίτας καὶ ἄλλους Πελοποννησίους ἀφίκετο καλῶς κατὰ γῆν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅπου διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ συνέσεως καὶ πραότητος ἀπέστησε πολλὰς πόλεις ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ πολλὰ χωρία ἐκυρίευσεν. Ἡ τῶν Ἀθηναίων αὕτη ἀπώλεια καὶ ἡ περὶ τὸ Δῆλιον ἡττα ἠνάγκασε τούτους νὰ ποιήσωσιν ἐν ἔτει 423 ἀνακωχὴν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπὶ ἐν ἔτος. Ὁ Κλέων ὅμως ἀγανακτῶν ἐπὶ τῇ ἐκχειρίᾳ καὶ κακίῳ τούτοις στρατηγούσι ὡς ραθύμους καὶ ἀναξίους ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀποστείλωσιν αὐτὸν στρατηγὸν εἰς τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία. Ἐξέπλευσε λοιπὸν οὗτος ἔχων ἀξιολόγους ὀπλίτας καὶ ἵππεις καὶ ναὺς 30 καὶ ἐλθὼν ἀνέκτεψε τὴν Ἰορῶνην καὶ ἄλλα χωρία· εἰτα ἀπὸ τῆς Ἰορῶνης ἐπλευσεν εἰς τὴν Ἀμφίπολιν· αὐτοῦ ἠναγκάσθη ἄκων νὰ πολεμήσῃ πρὸς τὸν ἀνδρεῖον Βρασίδαν, ὅφ' οὗ κατὰ κράτος ἠττήθη καὶ ἔπεσε φεύγων· ἀλλὰ καὶ ὁ Βρασίδας αὐτὸς τραπείς ἐτελεύτησεν. Ἐπειδὴ δὲ ἀπέθανον οἱ ἐναντιούμενοι εἰς τὴν εἰρήνην Κλέων τε καὶ Βρασίδας οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐποίησαντο ἐν ἔτει 421 πεν-

τηγονταετῇ εἰρήνην, καθ' ἣν ὑπεχρεώθησαν ἀμφοτέραι αἱ πόλεις ν' ἀποδώσωσι τὰς κατὰ τὸν πόλεμον κυριευθείσας πόλεις, νὰ ἀφῃσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι αὐτονομίους τὰς ὑποτελεῖς αὐτῶν πόλεις, αἵτινες ὁμως θέλουσι φέροι τὸν ἐπ' Ἀριστείδου φόρον, καὶ ν' ἀπολυθῶσι παρ' ἀμφοτέρων οἱ αἰχμαλῶται (1). Ἐπὶ τῇ γενομένῃ ταύτῃ εἰρήνῃ πολὺ ἐχάρησαν οἱ ἐν Ἀθήναις, καὶ τὸν Νικίαν, δι' οὗ μάλιστα ἐγένετο αὕτη, πάντες ἐπευφύμουν, καὶ τὴν νίκην ἀπ' αὐτοῦ Νικίσιον ἐκάλεσαν (2). Κατὰ τοῦτον λοιπὸν τὸν τρόπον κατελύθη ὁ ἐπὶ δέκα ἔτη πολεμηθεὶς οὗτος πόλεμος.

B. Περὶ τῆς ἐπὶ τοὺς Συρακουσίους στρατείας τῶν Ἀθηναίων.

§. 50. Αἱ πρὸς ἀλλήλους γερόμεναι σπονδαὶ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἀθηναίων δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς, διότι ταύτας δὲν ἔσπεραν οἱ Κορίνθιοι, οἱ Βοιωτοί, οἱ Ἡλεῖοι, οἱ Μεγαρεῖς καὶ αἱ ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς πόλεις δι' ἄλλα τε καὶ διότι ὑπώπτευσαν μὴ ἐκ τῆς συμμαχίας τῶν δύο πόλεων κινδυνεύσῃ ἡ ἐλευθερία τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, διὸ καὶ συνδιελέγοντο οὗτοι περὶ συμμαχίας κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Λακεδαιμονίων, ὧν ἦ τε δύναμις καὶ τὸ ἀξίωμα οὐ μικρὸν εἶχεν ἐν τῷ πολέμῳ ταπεινωθῇ. Ἡ θορυβώδης αὕτη κατάστασις τῆς Ἑλλάδος διήγειρεν ἐν τοῖς Ἀργείοις τὴν ἐλπίδα ν' ἀνακτήσωνται τὴν παλαιὰν ἐπὶ τῆς Πελοποννήσου ἡγεμονίαν· ἐπὶ ταύτην προῆγον μάλιστα αὐτοὺς οἱ Κορίνθιοι, οἵτινες ἔπεισαν τοὺς Ἀργείους νὰ γένωνται ἡγεμόνες συμμαχίας κατὰ τῶν δύο πόλεων, ἧς ὁμως μέτοχοι δὲν ἐγένοντο οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Μεγαρεῖς διὰ τὰ δημοκρατικὰ φρονήματα τῶν Ἀργείων καὶ ἐκ προτροπῆς τῆς Σπάρτης· ὡς αὐτῶς δὲ καὶ ἄλλαι πόλεις ἠρνήθησαν νὰ συμμαχήσωσιν. Ἀ-

(1) Ἰδὲ Θουκυδ. 5, 15.

(2) Τὸν Νικίαν διὰ στόματος εἶχον, ὡς ἀνὴρ εἰς θεοφιλῆς καὶ τὸ δαιμόνιον αὐτῷ δι' εὐσεβείαν ἐπωνύμῳ γενέσθαι τοῦ μεγίστου καὶ καλλίστου τῶν ἀγαθῶν δέδωκε. Ἐφ' ἡμῶν ὄντι Νικίου τὴν εἰρήνην ἐνόμιζον ἔργον εἶναι, ὡς Περικλέους τὸν πόλεμον. — Διὸ καὶ τὴν εἰρήνην ἐκείνην ἄχρι νῦν Νικίσιον καλοῦσι. Πλουτ. Νικ. 9.

πασαι δὲ νῦν αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις ἐκινουῦντο, καὶ πᾶσαν ἐμ-
χανῶντον μηχανὴν ὅπως ἀποτελέσωσιν ἰδίας συμμαχίας εἰς ἀ-
ποσώδησιν κινδύνων ἐξ ἄλλων συμμαχιῶν ἄλλων πόλεων. Ἐν
δὲ ταῖς ἀξιολογωτέραις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος οἱ πολῖται ἐσχί-
σθησαν εἰς δύο ἀντίπαλα μέρη, ὧν τὸ μὲν ἐπεθύμει τὴν διατή-
ρησιν τῆς εἰρήνης, τὸ δὲ ᾗθελε τὴν ἀνανέωσιν τοῦ πολέμου,
ὥς ἐν Ἀθήναις οἱ εὖ φρονούντες καὶ οἱ προκριτώτεροι τῶν
πολιτῶν ἐπεθύμουν τὴν εἰρήνην, τὸ δὲ πλῆθος καὶ ἡ νεω-
τερίζουσα νεότης ᾗθελον τὸν πόλεμον, καὶ τῶν μὲν προύστατο
ὁ συνετὸς καὶ μέτριος Νικίας, τῶν δὲ φιλοπολέμων ὁ Ἀλκι-
βιάδης ὁ τοῦ Κλεινίου υἱός. Κατήγετο δὲ οὗτος ἐξ ἐπιφανεστά-
του γένους, ἦν συγγενὴς τοῦ Περικλέους, ὅστις καὶ ἐπετρόπευεν
αὐτόν. Τοῦ Ἀλκιβιάδου πολλὰ ἐπηρεῖτο ἡ εὐφυΐα, ἡ τῶν λό-
γων γλυκύτης, τὸ φιλότιμον καὶ ἄλλαι ἀρεταὶ ἰδίᾳ δὲ τὸ ἐξαί-
σιον κάλλος, ὅπερ παρέσχεν αὐτὸν ἀεὶ ἐράσμιον καὶ ἡδύ-
πρὸς τοῦτοις ἐκέκμητο πολὺν πλοῦτον καὶ κτῆσιν ἀξίας, ὡς
λέγουσι, πολλῶν ἑκατομυριῶν δραχμῶν. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐ-
πεθύμει ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας παρὰ πᾶσι νὰ πρωτεύῃ,
πάντες νὰ θαυμάζωσι τὰς πράξεις αὐτοῦ, καὶ περὶ τούτου νὰ
γίνηται λόγος ἐν τῇ πόλει. Τὰς τοῦ Ἀλκιβιάδου ἀρετὰς καὶ
τὸ χρηστὸν ἐνόησας ὁ σοφὸς Σωκράτης ἡγάπησεν αὐ-
τόν καὶ διὰ σοφῶν παραινέσεων καὶ συμβουλῶν ἐζήτηε νὰ προ-
φυλάξῃ τὰς συμφύτους αὐτοῦ ἀρετὰς ὥσαύτως καὶ ὁ Ἀλκι-
βιάδης ἐτίμα παρὰ πάντας καὶ ἡδεῖτο τὸν Σωκράτην, ὃν καὶ ἔ-
σωσεν ἐν τῇ παρὰ τὸ Δῆλιον μάχῃ, ὡς καὶ ὁ Σωκράτης ἔσω-
σε τὸν Ἀλκιβιάδην ἐν τῇ παρὰ τὴν Ποτιδαίαν μάχῃ· δὲν ἡδυ-
νήθη ὅμως ὁ Σωκράτης νὰ καταστήσῃ τοῦτον ἐραστὴν τοῦ
δικαίου, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ καλοῦ, διὰ τὰς πρὸς τοῦτον ὁμι-
λίας τῶν κολάκων, ὅφ' ὧν παρεκαλεῖτο εἰς πότους καὶ εἰς ἔρω-
τας καὶ εἰς πράξεις ὑπερηφάνους καὶ ὕβριστικὰς, ἃς τινες οἱ
μὲν πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἄριστοι ἐβδελύσσοντο καὶ ἐφοβοῦντο ὡς
τυραννικὰς καὶ παρανόμους, ὁ δὲ δῆμος ἡνεύχετο καὶ συνεχώ-
ρει διὰ τὴν δόξαν τῶν προγόνων, τὴν δύναμιν τοῦ λόγου, τὴν
εὐπρέπειαν τοῦ σώματος, τὴν περὶ τὰ πολεμικὰ ἐμπειρίαν,
μάλιστα δὲ διὰ τὰς πρὸς τὴν πόλιν φιλοτίμους αὐτοῦ ἐπιδόσεις

καὶ χορηγίας καὶ δι' ἄλλας μεγαλοπρεπεῖς δωρεάς. Περιβόη-
τοι δὲ ἐγένοντο κατὰ Πλούταρχον αἱ ἵπποτροφίαι τούτου καὶ τὸ
πλῆθος τῶν ἀρμάτων, ἐξ ὧν ἑπτὰ ἐνταύτῃ ἐπεμψεν εἰς τοὺς
ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ὅσα οὐδὲ βασιλεὺς ἐπεμψε, καὶ τρεῖς
διὰ τούτων ἐνίκησεν(1). Ὁ Ἀλκιδιδῆς λοιπὸν, φθονῶν τὸν Νι-
κίαν ὅτι οὗτος πολὺ ἐτιμᾶτο καὶ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ
ὑπὸ τῶν πολιτῶν, ἐβουλεύετο νὰ συγχύσῃ τὰς σπονδάς. Γινώ-
σκων δὲ καλῶς ὅτι οἱ Ἀργεῖοι ἐκ μίσους καὶ φόβου πρὸς τοὺς
Λακεδαιμονίους ἐπεθύμουν τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων
παρεθάρρυνε τούτους νὰ πέμψωσι περὶ ταύτης πρέσβεις εἰς τὰς
Ἀθήνας. Ὡς δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἔμαθον ταῦτα ἐπεμψαν καὶ
αὐτοὶ πρέσβεις, ὅπως ἀποτρέψωσι τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τῆς
πρὸς τοὺς Ἀργεῖους συμμαχίας, καὶ διὰ φιλικῶν καὶ ἐπεικῶν
τρόπων ἐξομαλύνωσι τὰς πρὸς ἀλλήλους διαφοράς· ἐλθόντες
δὲ εἰς τὴν βουλὴν εἶπον ὅτι ἦλθον αὐτοκράτορες περὶ πάντων.
Ἡ βουλὴ ἀπεδέχθη εὐμενῶς τούτους, ἔμελλον δὲ τῇ ὕστεραίᾳ
νὰ εἰσαχθῶσι καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Ὁ Ἀλκιδιδῆς
ἔσπευσε νὰ συνδιαλεχθῇ πρότερον μετ' αὐτῶν, οὓς ἔπεισε
νὰ μὴ εἰπωσιν εἰς τὸν δῆμον ὅτι ἦλθον αὐτοκράτορες περὶ τῶν
δικαίων, διότι οὗτος μέγα φρονῶν θέλει ἀπαιτήσῃ πλείονα.
Ὅτε δὲ τῇ ὕστεραίᾳ οἱ πρέσβεις εἰσῆλθον εἰς τὴν ἐκκλησίαν
καὶ ἐρωτώμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀλκιδιδῆου ἠρνήθησαν ὅτι ἦλθον αὐ-
τοκράτορες, ἡγέρθη μετὰ κραυγῆς καὶ ὀργῆς οὗτος καὶ ἀπεκά-
λει τοὺς Σπαρτιάτας ἀπίστους καὶ παλιμβούλους, τὸν δὲ Νικίαν
κακόν. Ὁ δὲ δῆμος ἀγανακτῶν ἀπέπεμψε τοὺς Λακεδαιμο-
νίους καὶ ἀνέδειξε στρατηγὸν τὸν Ἀλκιδιδῆν, ὅστις εὐθὺς ἐ-
ποίησεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους συμάχους τοὺς Ἀργεῖους καὶ
Μαντινεῖς καὶ Ἡλείους. Οὕτω δὲ ἀκίνδονοι ἐνομιζόντο τότε
οἱ Σπαρτιάται, ὥστε οἱ Ἡλείοι ἐτόλμησαν νὰ ἀποκλείσωσι τοὺς
τῶν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 420 π. Χ. τελουμένων ὀλυμ-
πιακῶν ἀγώνων, λέγοντες ὅτι οὗτοι ἐν τῇ ὀλυμπιακῇ ἀναχωχῇ
εἰσέβαλον εἰς πόλιν καὶ καταδικασθέντες ἠρνήθησαν νὰ ἀποτί-
σωσι τὴν κατὰ τὸν δεδογμένον νόμον καταδίκην. Μετὰ τινας

(1) Πλουτ. Ἀλκιδ. 11.

φιλονεικίας καὶ ἔριδος ἐξεστράτευσαν οἱ Σπαρτιᾶται μετὰ τῶν συμμάχων εἰς τὴν Μαντίνειαν ἔτει 418, καὶ πολεμήσαντες πρὸς τοὺς Ἀργεῖους καὶ τοὺς τούτων συμμάχους ἐνίκησαν. Διὰ τῆς νίκης ταύτης οἱ Σπαρτιᾶται οὐ μόνον τὸ ἀξίωμα αὐτῶν διεφύλαξαν ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν Ἀργεὶ καὶ οἱ ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Πελοποννήσου δυνατοὶ ὑπερίσχυσαν καὶ κατέλυσαν τὴν δημοκρατίαν· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον πάλιν ὑπερίσχυσεν ὁ δῆμος καὶ ἀνενέωσε τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους συμμαχίαν· ὁ δ' Ἀλκιβιάδης σπύσας εἰς τὸ Ἀργεὺς μετὰ 20 νεῶν ἔλαβε 300 ἐκ τῶν φρονούντων τὰ τῶν Λακεδαιμονίων Ἀργεῖους καὶ κατέβησαν αὐτοὺς εἰς τὰς ἐγγυὲς νήσους, ὧν ἤρχον οἱ Ἀθηναῖοι. Ὡσαύτως οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεμψαν πολλὰκις βοήθειαν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Πελοποννήσῳ συμμάχους. Ἐπολέμουν λοιπὸν αἱ δύο πρωτεύουσαι τῆς Ἑλλάδος πόλεις οὐ μόνον ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ Θράκῃ, καὶ ὅμως αἱ σπονδαὶ παρέμενον ἔτι. Ἦν δὲ ἡ κατάστασις αὕτη τῆς Ἑλλάδος οὔτε εἰρηνικὴ, οὔτε ἐμπόλεμος. Ἐν τούτῳ οἱ Ἀθηναῖοι ἐστράτευσαν ἐπὶ τὴν νήσον Μῆλον, ἧς οἱ κάτοικοι ἦσαν ἄποικοι τῶν Λακεδαιμονίων καὶ δὲν ἤθελον νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Τούτους οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ κράτος πολιορκήσαντες ἠνάγκασαν νὰ παραδοθῶσιν· ὅσους δὲ ἄνδρας ἔλαβον τῶν Μηλίων ἀπέκτειναν, παῖδας δὲ καὶ γυναῖκας ἡνδραποδίσαν, τὴν δὲ νῆσον αὐτοὶ κατέκρησαν.

Ἡ τῶν σπονδῶν διάλυσις καὶ ἡ τοῦ πολέμου ἀνανέωσις προῆλθεν ἐκ τῆς Σικελίας. Ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ πόλεως Ἐγέστης ἐπέμφθησαν ἔτει 416 πρέσβεις εἰς τὰς Ἀθήνας, ἵνα ζητήσωσι τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Σελινουντίων καὶ τῶν τούτων συμμάχων Συρακουσίων λέγοντες ἄλλα τε πολλὰ καὶ ὅτι ἂν οἱ Συρακούσιοι κατισχύσωσι, θέλουσι κυριεύσει ἅπασαν τὴν Σικελίαν, καὶ θέλουσι βοηθήσει τοὺς συγγενεῖς Πελοποννησίους, ὅπως καταλύσωσι καὶ τὴν ἐκείνων δύναμιν· προσέτι ὑπέσχοντο ὅτι θέλουσιν οἱ Ἐγεσταῖοι παράσχει ἱκανὰ χρήματα εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης ἐπιθυμῶν νὰ στρατηγήσῃ καὶ ἐλπίζων νὰ κυριεύσῃ τὴν Σικελίαν καὶ μεγάλως νὰ δοξασθῇ ἔπεισε παραινῶν τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀναλάβωσι τὸν

πόλεμον. Μάτην ἀντέλεγον οἱ φρονιμώτεροι, μάλιστα δὲ ὁ Νικίας, ὅστις διὰ φρονίμων παραινέσεων ἐζήτει νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς ἀπὸ τοῦ πολέμου· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι παραπεισθέντες ὑπὸ τῶν μεγάλων λόγων τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ὑπὸ τῶν ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων περὶ τῆς εὐπορίας τῶν Ἑγεσταίων ἐψήφισαν νὰ στρατεύσων ἐπὶ τὴν Σικελίαν, ἧς οὔτε τὸ μέγεθος ἐγίνωσκον οἱ πολλοί, οὐδὲ τὰ ἐνοικοῦντα πλήθη Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων. Στρατηγοὺς δὲ αὐτοκράτορας ἀπέδειξαν τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν Νικίαν καὶ τὸν Λάμαχον, τὸν υἱὸν τοῦ Ξενοφάνους. Ἐν τούτῳ παρεσκεύασαν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἅπαντα τὰ πρὸς μεγάλην στρατείαν χρήσιμα. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἰδιωτῶν προὔθυμήθησαν νὰ συνεκστρατεύσωσι δι' ἰδίων τριήρων, ἄλλοι δὲ τούτων ὑπέσχοντο νὰ δώσωσι χρήματα, πολλοὶ δὲ προσήρχοντο ἐκουσίως καὶ κατεγράφοντο εἰς τοὺς στρατιώτας, ἐλπίζοντες πολλὰ ἐκ τοῦ πολέμου τούτου. Παρεσκευάσθησαν λοιπὸν δυνάμεις, ὅας οὐδέποτε οὐδεμία ἄλλη πόλις ἑλληνικὴ ἐξαπέστειλε διὰ θαλάσσης. Ἀπετελοῦντο δὲ αὗται ἐξ 134 τριήρων, ἐξ ὧν 100 μὲν ἦσαν τῶν Ἀθηναίων, 34 δὲ τῶν συμμάχων, καὶ ἐκ 5100 ὀπλιτῶν καὶ 1300 ψιλῶν, συνηκολούθουν δὲ καὶ πλῆθος τι ὀπλιταγωγῶν καὶ σιταγωγῶν πλοίων.

Ἐν ᾧ δὲ ὁ στόλος ἦν ἤδη ἕτοιμος εἰς ἀπόπλουν περιεκόπησαν ἐν μιᾷ νυκτὶ οἱ πλείστοι τῶν ἐν τῇ πόλει Ἑρμῶν τοῦτο διατάραξε τὴν πόλιν, καὶ ὁ δῆμος μεγάλας ἐψήφισε ὠρεάς εἰς τὸν μηνύσοντα τοὺς πράξαντας, προσέτι καὶ εἰς ἐκεῖνον ὃς τις ἤθελε μηνύσει ἄλλο τι γεγεννημένον ἀσέδημα. Μηνύεται λοιπὸν ὑπὸ τινων μετοίκων καὶ δούλων ὅτι ἐγένοντο ἤδη πρότερον περικοπαί τινες ἀγαλμάτων ὑπὸ νεωτέρων ἐν παιδιᾷ καὶ μέθῃ, καὶ ἐν συμποσίοις ἀκολάστοις ἐβδελήωσαν οὗτοι τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια καὶ τὰς τελετὰς τούτων μετὰ ἀσεβοῦς ἐμπαιγμοῦ ἀπεμιμήθησαν. Τὰς βεδηλώσεις ταύτας καὶ τὰς παρ' οἶνον ἀπομιμήσεις ἀπέδιδον οἱ μισοῦντες τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς αὐτὸν τοῦτον καὶ εἰς τοὺς φίλους τούτου. Ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης συνιδὼν τὴν κακὴν βουλὴν τῶν ἐχθρῶν ἐζήτει νὰ ἀπολογηθῇ πρὸς τὰ μηνύματα καὶ νὰ κριθῇ πρὶν ἐκπλεύσῃ· ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ φοδοῦμενοι, μὴ ὁ δῆμος ἀπολύσῃ τὸν Ἀλκιβιάδην διὰ

τὴν πρὸς τοῦτον εὐνοίαν τοῦ στρατεύματος, καὶ διότι οἱ Ἀργεῖοι καὶ τινες τῶν Μαντινέων δι' ἐκείνον συνεστράτευον, διεπράξαντο νὰ ψηφίσῃ ὁ δῆμος νῦν μὲν αὐτὸς νὰ πλεύσῃ, νὰ μὴ ἐμποδισθῇ δὲ ὁ ἀπόπλους τῆς στρατιᾶς, καί, ὅταν διαπραχθῇ ὁ πόλεμος, ἄς ἀπολογηθῇ παρών.

Μετὰ δὲ ταῦτα περὶ τὰ μέγα τοῦ Ἰέρους τοῦ 415 κατέβησαν εἰς τὸν Πειραιᾶ οἱ στρατηγοὶ μετὰ τῶν στρατιωτῶν· συγκατέβη δὲ καὶ πᾶς σχεδὸν ὁ ἐν τῇ πόλει ὄχλος καὶ ἀστῶν καὶ ξένων προπέμποντες οἱ μὲν τοὺς φίλους, οἱ δὲ τοὺς συγγενεῖς, οἱ δὲ τοὺς υἱούς, καὶ οἱ μὲν μετὰ πολλῆς ἐλπίδος, οἱ δὲ μετὰ λυπηρᾶς προαισθήσεως ἂν ποτε ἔμελλον πάλιν νὰ ἴδωσιν αὐτούς. Ἐκ τοῦ Πειραιῶς δὲ ἀπάρας ὁ στόλος ἦλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν, ἐντεῦθεν ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὅπου αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις δὲν ἐδέχθησαν αὐτούς, οὐτ' ἀγορὰν παρείχον οὐδὲ ἐπέτρεπον αὐτοῖς νὰ προσορμίσωσι· προσέτι καὶ αἱ περὶ χρημάτων μεγάλα ὑποσχέσεις τῶν Ἑγεσταίων ἦσαν ψευδεῖς. Ἐκ τούτων πάντων πολλὴ ἠθύμησαν οἱ στρατηγοὶ καὶ συνελθόντες ἐβουλεύοντο τί ποιητέον· καὶ τοῦ μὲν Νικίου ἡ γνώμη ἦν νὰ συνδιαλλάξωσι τοὺς Σελινουντίους πρὸς τοὺς Ἑγεσταίους καὶ ν' ἀποπλεύσωσι οἰκάδε, τοῦ δὲ Ἀλκιβιάδου νὰ ζητήσωσι πρῶτον διὰ κηρύκων τὴν συμμαχίαν τῶν ἄλλων πόλεων πλὴν Σελινούντος καὶ τῶν Συρακοσίων, ν' ἀποστατήσωσι τοὺς Σικελούς ἀπὸ τῶν Συρακοσίων, εἶτα νὰ ἐπιτεθῶσιν ἐπὶ τούτους, τοῦ δὲ Λαμάχου ἡ γνώμη ἦν νὰ ἐπιπλεύσωσι παραχρῆμα ἐπὶ τοὺς Συρακοσίους καὶ νὰ πολεμήσωσι πρὸς τούτους ἀπαρασκεύους ἔτι ὄντας καὶ μάλιστα ἐκπεληγμένους· ἐνίκησεν ὅμως ἡ γνώμη τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ἐν ᾧ δὲ ἡτοιμάζοντο νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἦλθεν ἡ Σαλαμινία ναὺς νὰ παραλάβῃ τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ τινὰς τῶν μετ' αὐτοῦ στρατιωτῶν, ἃν ἀπολογηθῶσιν ἐν Ἀθήναις περὶ τῶν Ἑρμῶν καὶ τῶν μυστηρίων, περὶ ὧν ἐνεκάλει αὐτοὺς ἡ πόλις. Διότι οἱ μισοῦντες τὸν Ἀλκιβιάδην προφασισζόμενοι τὴν τῶν Ἑρμῶν περικοπὴν διέβαλον αὐτὸν ἀπόντα ὡς συνομόσαντα νὰ καταλύσῃ τὴν δημοκρατίαν· ὁ δὲ δῆμος πιστεύσας καὶ παροξυνθεὶς ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν πολλοὺς μὲν τῶν χρηστῶν πολιτῶν συλλαβὼν ἐνέβαλεν εἰς τὸ δε-

σματοῦριον ὡς ὑπόπτους, πολλοὺς δὲ ἀπέκτεινεν, εἰς δὲ τὴν Σικελίαν ἀπέστειλε τὴν Σαλαμινίαν ναῦν διατάσσων νὰ ἔλθῃ τὴν ταχίστην ὁ Ἀλκιβιάδης νὰ κριθῇ. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀναλαβὼν εἰς τὴν ἰδίαν τριήρη τοὺς συνδιαβεβλημένους ἀπέπλευσε μετὰ τῆς Σαλαμινίας· ὅτε δὲ κατέπλευσαν εἰς τοὺς Θουρίους, φοβηθέντες τὰς διαβολὰς τῶν ἐχθρῶν ἔφυγον κρύφα ἀπὸ τῆς νεώς· οἱ δὲ ἐκ τῆς Σαλαμινίας τὸ μὲν πρῶτον ἐζήτουν τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, ὡς δὲ οὐδαμοῦ ἐφαίνοντο οὗτοι, ἀπέπλευσαν εἰς τὰς Ἀθήνας· τότε οἱ Ἀθηναῖοι δικάσαντες ἐρήμην κατεδίκασαν εἰς θάνατον αὐτόν τε καὶ τοὺς μετ' ἐκείνου· ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης ἐπεραιώθη ἐπὶ πλοίου ἐκ τῆς Θουρίας εἰς τὸ Ἄργος, ἐκεῖθεν εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ πολὺ παρῴξυνε τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους ἐξαιπῶν πᾶσαν τὴν τούτων βουλὴν περὶ τῆς στρατιᾶς τῆς ἐπὶ τοὺς Συρακουσίους παρόντων καὶ τῶν ἀπὸ τούτων καὶ τῶν ἀπὸ Κορινθίων ἀποσταλέντων πρέσβεων, ἵνα παρακαλέσωσι τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς φανερώτερον πόλεμον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους καὶ εἰς ἀποστολὴν βοήθειας εἰς τὴν Σικελίαν. Προσέτι ὁ Ἀλκιβιάδης συνεδούλευσε τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ κατάρχωσι τὴν οὐ μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν ἀπέχουσαν Δεκέλειαν, ἐξ ἧς ὁρμώμενοι οὗτοι θέλουσι δεινῶς βλάπτει τοὺς Ἀθηναίους ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ· οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπιβρώσθέντες ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀλκιβιάδου ἔπεμψαν νὰ ἐπιτειχίσωσι τὴν Δεκέλειαν καὶ βοηθῇαν εἰς τοὺς ἐν τῇ Σικελίᾳ, ἧς στρατηγὸν ἀνέδειξαν τὸν συνετὸν καὶ ἀνδρεῖον Ἰόλιππον.

Οἱ δὲ ἐν τῇ Σικελίᾳ Ἀθηναῖοι ὀλίγα ἔπραξαν κατὰ τὸ ἔτος τοῦ 415 π. Χ. Τὸν δὲ ἐπιόντα χειμῶνα ἐνίκησαν τοὺς Συρακουσίους πρὸ τῶν Συρακουσῶν, καὶ ἔχοντες τὰ ἐκ τῶν πολεμίων λάφυρα ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κατάνην νὰ διαχειμάσωσι. Τὸ δὲ θέρος τοῦ 414 ἐπῆλθεν πάλιν ἐπὶ τοὺς Συρακουσίους ὁ Νικίας καὶ ὁ Λάμαχος, καὶ νικήσαντες ἐγένοντο κύριοι τῶν Ἐπιπολῶν, χωρίου ἀποκρήμνου καὶ ὑπὲρ τῆς πόλεως εὐθὺς κειμένου, καὶ ἐπολιόρχουν καὶ περιετείχιζον τὰς Συρακούσας. Ἐν τινι δὲ τῶν ἐφόδων ἔπεσεν ἀνδρείως μαχόμενος καὶ ὁ ἕτερος τῶν στρατηγῶν Λάμαχος. Οἱ δὲ Συρακούσιοι πολιορκούμενοι

καὶ ἐκ γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης, καὶ οὐδεμίαν βοήθειαν οὐδαμῶθεν λαμβάνοντες· οὐδὲ ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, ἐποίησαν συμβιβαστικούς λόγους πρὸς τὸν Νικίαν. Ἐν τούτῳ ἦλθεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου μετὰ τῶν συμμάχων ὁ Γούλιππος, ὃς τις λίαν δραστηρίως καὶ συνετῶς ἔπεισε τὰς ἐν τῇ Σικελίᾳ δωρικὰς πόλεις νὰ συμμαχήσωσιν· εἶτα μετὰ πολλῶν ἐκ τούτων ἐπελθὼν ἐπὶ τοῖς Ἀθηναίοις ἐξέβαλε τούτους ἐκ τῶν Ἐπιπολῶν, καὶ ἐκώλυσε δι' ἀντιτειχίσματος τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν Συρακουσῶν. Βλέπων δὲ ὁ Νικίας τὴν ἀξέανουσαν δύναμιν τῶν πολεμίων καὶ τὸν ἐξ αὐτῶν κίνδυνον, ἔπεμψεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἄγγελον καὶ ἐπιστολὴν δηλωτικὴν τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Σικελίᾳ πραγμάτων, καὶ παρεκάλει ἢ νὰ μετακαλέσῃ τὸν στρατὸν ἢ νὰ ἐπιπέμψωσιν ἱκανὴν στρατιὰν πεζικὴν καὶ ναυτικὴν καὶ χρήματα, καὶ διάδοχον αὐτοῦ, διότι αὐτὸς ἦν ἀδύνατος νὰ παραμείνῃ δι' ἣν ἐνόσει νόσον νεφρίτιν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀπέπεμψαν εἰς τὴν Σικελίαν πολλὴν καὶ πεζικὴν καὶ ναυτικὴν στρατιὰν καὶ χρήματα καὶ συνάρχοντας τοῦ Νικίου δύο δοκίμους ἄνδρας, τὸν Δημοσθένην καὶ τὸν Εὐρυμέδοντα. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἀπέστειλαν νέας ἐπικουρίας εἰς τὴν Σικελίαν. Πρὸ τῆς εἰς τὴν Σικελίαν ἀφίξεως τῶν ἐκατέρωθεν ἐπικουριῶν, οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ τούτων σύμμαχοι ἐπετέθησαν ἐν ἔτει 413 ἐπὶ τοῖς Ἀθηναίοις καὶ ἐκ γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης· οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ θάλασσαν ἐνίκησαν τοὺς Συρακουσίους, ἀλλὰ τὰ ἐν τῇ Πλημμυρίῳ ἀκρωτηρίῳ τειχίσματα αὐτῶν ἠλώθησαν ὑπὸ τοῦ αἰφνιδίως ἐν καιρῷ τῆς ναυμαχίας προσπεσόντος Γουλίππου· ἐν τῇ εἰρημένῃ ἀλώσει τῶν τειχῶν πολλοὶ ἀπέθανον καὶ ἐξωγρήθησαν, καὶ πολλὰ χρήματα ἀπώλεσαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες ἡναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὸ παρὰ τὴν ἀκτὴν στρατόπεδον, ὅπου δυσκόλως καὶ οὐχὶ ἄνευ μάχης ἐλάμβανον τὰς τροφάς, διότι ἐκ τῆς καταλήψεως τοῦ Πλημμυρίου καὶ οἱ εἰσπλοὶ καὶ αἱ εἰσκομιδαὶ ἐκωλύοντο ὑπὸ τῶν Συρακουσίων. Δευτέρως δὲ ναυμαχίας γενομένης ἐκ προθυμίας τῶν Συρακουσίων, ἐνίκησαν κατὰ κράτος οὗτοι τοὺς Ἀθηναίους, ἐξ οὗ καὶ θάβραλεώτεροι ἐγένοντο. Ἐν τούτῳ ἦλθαν οἱ στρατηγοὶ Δημοσθένης καὶ Εὐρυ-

μέδων ἔχοντες τὴν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀξιόλογον βοήθειαν, πρὸς ἣν πολὺ κατεπλάγησαν οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι. Ὁ Δημοσθένης ἰδὼν ὅτι τὰ πράγματα εἶχον κακῶς, καὶ νομίσας ὅτι οὐ καλὸν νὰ διατρίβῃ, μὴ πάθῃ ὅ,τι ἐκ τῆς διατριβῆς ἔπαθεν ὁ Νικίας, ἔπεισε τοὺς στρατηγούς ν' ἀνακτῆσονται, πανστρατιᾷ εὐθύς ἐπιτεθέντες, τὰς Ἐπιπολάς, καὶ κατορθώσωσιν ἢ νὰ κρατήσωσι τῶν Συρακουσῶν ἢ ν' ἀποχωρήσωσιν· ἀναλαβὼν λοιπὸν οὗτος πᾶσαν τὴν στρατιὰν προὐχώρησεν ἐν νυκτὶ πανσελήνῃ πρὸς τὰς Ἐπιπολάς, καὶ φρουρίων τινῶν ἐκράτησαν οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ θαρρῆσαντες προέβαινον ἐν ἀταξίᾳ ὡς νενικηκότες. Τότε οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι ἐπετέθησαν ἐπὶ τοὺτους οὕτως ἀτάκτως προβαίνοντας, καὶ ἔτρεψαν οἱ δὲ διὰ τὴν ἀπειρίαν τῶν τόπων διωκόμενοι καὶ πλανώμενοι ἐρρίπτοντο κατὰ τῶν πετρῶν καὶ ἀπέθνησκον. Ἐκ τῆς γενομένης ἀπροσδοκῆτου ταύτης συμφορᾶς ὁ στρατὸς ἀποθαῦρονθεις καὶ ὑπὸ τῆς νόσου πιεζόμενος ἡγανάκτει παραμένων ἐν χωρίῳ ἐλώδει καὶ ἐν πολλῇ καύσωνι. Οὕτω λοιπὸν ἔχόντων τῶν πραγμάτων ὁ Δημοσθένης συνεβούλευσε ν' ἀποπλεῦσαι τὴν ταχίστην εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ νὰ βοηθηθῶσι τὴν χώραν αὐτῶν κακουμένην ὑπὸ τῶν ἐπιτειχιζόντων τὴν Δεκέλειαν ἢ νὰ ἀποχωρήσωσιν εἰς σύμμαχον πόλιν· τῆς γνώμης τοῦ Δημοσθένους ἦν καὶ ὁ Εὐρυμέδων. Ὁ Νικίας ὁμῶς φοβούμενος τοὺς ἐν Ἀθήναις συκοφάντας ἀντεῖπε καὶ συνεβούλευσε νὰ μὴ ἐγκαταλίπῃσι τὴν πολιορκίαν ἄνευ τῆς τοῦ δήμου γνώμης. Ἐν τούτῳ ἦλθεν εἰς τοὺς Συρακούσιους βοήθεια ἀπὸ τε τῆς Πελοποννήσου καὶ ἀπὸ τῆς Σικελίας, ἣν ἰδόντες οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων μετεμελήθησαν ὅτι δὲν ἀπέπλευσαν πρότερον· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Νικίας αὐτὸς οὐκέτι ἡνταντιοῦτο. Τῇ δ' ὑπεραίᾳ, ὅτε ἦσαν ἑτοιμοὶ ν' ἀποπλεύσωσιν, ἐγένετο ἐκλειψις σελήνης, ἣτις ἐφόβησε τὸ πλῆθος καὶ τὸν δεισιδαίμονα Νικίαν, ὅστις ἀνέδραλε τὸν ἀπόπλουν ἐπὶ τρεῖς ἐννέα ἡμέρας, ὡς οἱ μάντιες ἀπεφάνητο (1). Μαθόντες δὲ οἱ Συρακούσιοι τοῦτο παρὰ τινῶν αὐτομόλων προσέβαλον τοὺς Ἀθηναίους καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θά

(1) Θουκ. 7,50. Ἐξ ἀνάγκης οἱ Ἀθηναῖοι ἔμειναν ὀλιγώτερον χρόνον.

λασσαν, καὶ νικήσαντες πολλοὺς τούτων ἀπέκτειναν, καὶ ναῦς διέφθειραν, καὶ τὸν ἕτερον τῶν στρατηγῶν Ἰδρυμέδοντα ἐφόνευσαν· προθυμοῦμενοι δὲ νὰ λάθωσιν ἅπαν τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων αἰχμάλωτον ἀπέφραξαν τὸ στόμα τοῦ λιμένος. Βλέποντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐκ τῆς ἀποκλείσεως ἐπικρεμάμενον κίνδυνον ἐπειράθησαν, ἐμβάντες εἰς τὰς ναῦς, νὰ λύσωσι τὸ ζευγμα, ἀλλὰ κρατερῶς ναυμαχήσαντες πρὸς τοὺς Συρακούσιους καὶ πρὸς τὸ ζευγμα καὶ κατὰ τὸν λιμένα ἤττήθησαν, καὶ διωκόμενοι ἐξέπεσον εἰς τὸ στρατόπεδον. Ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Νικίας παρήγγειλαν νὰ εἰσβῶσι πάλιν εἰς τὰς ναῦς καὶ διὰ τῆς βίας νὰ ἐκπλεύσωσιν, ἀλλ' οἱ ναῦται καταπεπληγμένοι πρὸς τὴν ἥτταν δὲν ἤθελον νὰ εἰσβῶσι· τότε ἔκριναν ἅπαντες ν' ἀναχωρήσωσι κατὰ γῆν εἰς τινα σύμμαχον πόλιν τῆς Σικελίας. Τῇ τρίτῃ λοιπὸν ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς ναυμαχίας ἐξῆλθον καὶ ταλιπόντες ἀτάφους τοὺς νεκροὺς καὶ τοὺς νοσοῦντας ὀδυρομένους καὶ ἰκετεύοντας· ἦν δὲ τὸ πλῆθος τούτων περὶ τὰς 40000. Τούτων τοὺς μὲν ὁπλίτας ὁ Νικίας ἔταξεν ἐν πλαισίῳ, τοὺς δὲ σκευοφόρους καὶ τὸν πλεῖστον ὄχλον ἐντὸς τούτου· καὶ τοῦ μὲν πρώτου ἡγεῖτο αὐτὸς ὁ Νικίας, τοῦ δὲ ἐφεπομένου ὁ Δημοσθένης. Ἡ πορεῖα τῶν Ἀθηναίων ἐγένετο βραδεῖα καὶ λίαν δυσχερής, διότι οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι προεξεληθόντες ἐκ στρατηγῆματος ἀπέφραξαν τὰς κατὰ τὴν χῶραν ὁδοὺς, καὶ παρακολουθοῦντες αὐτοὺς μοχθηρῶς προχωροῦντας προσέβαλλον, καὶ πολλοὺς ἐτραυματίζον· τούτων ἕνεκα διανοήθησαν οἱ στρατηγοὶ νὰ καταλίπωσιν ἦν οὗτοι ἐπορεύοντο καὶ ἐτήρουν οἱ Συρακούσιοι ὁδὸν καὶ νὰ τραπῶσι τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν φέρουσαν, ἀλλ' εἰς τὸν στρατὸν ἐν νυκτὶ καὶ ἐν φόβῳ πορευόμενον ἐνέπεσε ταραχή, ἐξ ἧς τὸ τοῦ Δημοσθένους στρατεύμα ἀπεσπάσθη καὶ ἀτακτοτερον ἐχώρει πρὸς τοῦτο προσπεσόντες οἱ Συρακούσιοι καὶ κυκλώσαντες ἠνάγκασαν τὸν Δημοσθένην νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα ἐξ ὁμολογίας μηδεὶς νὰ θανατωθῇ, μηδ' ἄλλως νὰ κακωθῇ· ἦσαν δὲ οἱ παραδοθέντες περὶ τὰς 6000 ἀνδρῶν. Μαθὼν ὁ Νικίας τὰ περὶ τὸν Δημοσθένην καὶ ἀδυνατῶν ἐκ τῆς κακοπαθείας ν' ἀντιμάχεται παρεδόθη καὶ αὐτός. Τότε συναθροίσαντες οἱ Συρακούσιοι καὶ οἱ σύμμαχοι τοὺς αἰχμα-

λώτους καὶ τὴν πολλὴν λείαν ἀνεχώρησαν εἰς τὴν πόλιν· καὶ τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀθρόους καταβίβασαν εἰς τὰς λιθοτομίας, τὸν δὲ Νικίαν καὶ τὸν Δημοσθένην ἀπέσφαξαν παρὰ τὴν γνώμην καὶ θέλῃσιν τοῦ Γυλίππου. Οἱ δὲ ἐν ταῖς λιθοτομίαις ἐν στενωφὶ καὶ ἀστέγῳ χώρῳ συσσεσωρευμένοι ἐπὶ 70 ἡμέρας φοβερὰ ἐκακοπάθησαν ὑπὸ πείνης καὶ δίψης καὶ ἡλίου καὶ ὑπὸ τῶν μετοπωρινῶν καὶ ψυχρῶν νυκτῶν, ἐξ ὧν πολλοὶ καὶ ἐνόσησαν καὶ ἀπέθανον· ἔπειτα πλὴν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἐκ Σικελίας καὶ Ἰταλίας συστρατεύσαντων Ἑλλήνων τοὺς ἄλλους ἐπάλησαν. Ὀλίγοι δὲ ἀπὸ τῶν πολλῶν Ἀθηναίων ἐπανήλθον οἵκαδε, οἱ δὲ λοιποὶ κακούμενοι οἰκτρῶς ἀπέθανον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἄρχεται τὸ τρίτον μέρος τοῦ φοβεροῦ δράματος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὁ Δεκελεικὸς κληθεὶς πόλεμος ἀπὸ τῆς ἐν Ἀττικῇ ὀχυρᾶς Δεκελείας, ἣν κατέλαβον κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὡς προερρήθη, οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἐξ ἧς ἐξορμῶντες οὗτοι μεγάλως ἐκακούργουν τὴν Ἀττικὴν, καὶ πολὺ ἔδραπτον τοὺς Ἀθηναίους (1).

Γ. Περὶ τοῦ Δεκελεικοῦ πολέμου.

§. 51. Πρὸς τὴν ἀγγελίαν τῆς Σικελικῆς συμφορᾶς μεγάλως κατεπλάγησαν καὶ ἐφοβήθησαν οἱ ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐνόμιζον ὅτι οἱ πολέμοι πολλαπλάσιοι νῦν γενομένοι εὐθὺς θέλουσι καὶ ἐκ γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης ἐπιτεθῆ ἑπ' αὐτοὺς στερουμένους καὶ πλοίων καὶ ὀπλιτῶν καὶ χρημάτων, καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν θέλουσι παροτρύνει εἰς ἀποστάσιν. Ἐν τούτοις μετὰ πολλῆς σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας κατεσκεύασαν ναῦς, συνέλεξαν στρατὸν καὶ ἐξέπεμψαν ὥπως προσέχωσι μὴ ἀποστῶσιν οἱ σύμμαχοι· ἐν ταύτῃ ἐξέλεξαν τετρακοσίους ἄνδρας, οἷς ἔδωκαν ἐξουσίαν νὰ πράξωσιν ὅτι ἂν κρίνωσι χρήσιμον πρὸς τὸν πόλεμον (2).

(1) Λακεδαιμόνιοι—καταλαβόντες χωρίον ὀχυρὸν Δεκέλειαν φρούριον ἐποίησαν κατὰ τῆς Ἀττικῆς διὸ καὶ συνέβη τὸν πόλεμον τοῦτον Δεκελεικὸν προσαγορεύεσθαι (Διοδωρ 13, 9.).

(2) Ἐλόμενοι τετρακοσίους ἄνδρας τούτοις ἔδωκαν ἐξουσίαν τὰ κατὰ τὸν πόλεμον ὑπελάμβανον γὰρ τὴν ὀλιγαρχίαν εὐθετωτέραν εἶναι τῆς δημοκρατίας ἐν ταῖς τοιαύταις περιστάσεσιν. Διοδωρ. 13, 36. 121. Θουκυδ. 8, 18.

Ἐξ ἀπορίας δὲ χρημάτων ἠναγκάσθησαν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἀνέ-
σωσι τὸν φόρον τῶν συμμάχων. ἐφ' ᾧ πολὺ ἠγανάκτησαν οὗτοι,
καὶ περὶ ἀποστάσεως ἐκινολογοῦντο πρὸς τοὺς Λακεδαιμο-
νίους ἢ Εὐβοία, ἢ Λέσθος, ἢ Χίος καὶ αἱ ἐν Ἰωνίᾳ Ἐρυθραί·
καὶ αὐτὴ ἡ Περσία, ἥτις πολὺ ἐχάρη ἐπὶ τῇ συμφορᾷ τῶν Ἀ-
θηναίων, ἐκινεῖτο εἰς ἀνάκτησιν τῆς προτέρας ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν
ἀποικιῶν ἐξουσίας· τούτων ἕνεκα καὶ ὁ τῆς Ἰωνίας καὶ Κα-
ρίας σατράπης Τισσαφέρνης καὶ ὁ σατράπης τῶν ἐπὶ τοῦ Ἑλ-
λησπόντου κειμένων ἐλληνικῶν πόλεων Φαρνάδαζης ἐδοήθουν
καὶ συνέπραττον προθύμως εἰς τὴν ταπεινώσιν τῶν Ἀθηναίων
μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες ἐπεμφαν εἰς τὴν Ἰωνίαν ναῦς
αὐτῶν τε καὶ τῶν συμμάχων καὶ ἄρχοντα τὸν Χαλκιδέα μετὰ
τοῦ Ἀλκιβιάδου· τούτων ἡ ἄφιξις καὶ μάλιστα ἡ διδασκαλία
τοῦ Ἀλκιβιάδου ἐνεθάρρυνεν εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων
τοὺς Χίους, τοὺς Ἐρυθραίους, τοὺς Κλαζομένιους, τοὺς Τηίης
τὴν Λέσθον, εἴτα καὶ τὴν ἀξιολογωτάτην Μίλητον, κατὰ μι-
κρὸν δὲ καὶ ἄλλας νήσους. Ἡ τῆς Μιλήτου ἀπόστασις ἐθορύ-
βησε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἠνάγκασε τούτους νὰ λάβωσι τὰ εἰς
τὴν ἀκρόπολιν ἀπὸ τοῦ Περικλέους ἀπαιτηθεῖμένα διὰ τὴν ἐ-
σχάτην κρίσιν τῆς πόλεως 1000 τάλαντα· ἐκ τούτων τῶν χρη-
μάτων κατεσκευάσαν καὶ ἐπλήρωσαν οὐκ ὀλίγας ναῦς, ἃς ἀπέ-
στειλαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπως τηρῶσι τὴν Σάμον καὶ
τὴν Λέσθον, μὴ ἀποστῶσιν. Ἐλθόντες δὲ οἱ Ἀθηναῖοι προθύμως
ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Πελοποννησίους· καὶ πρὸς τοὺς ἐκ Σικε-
λίας καὶ Ἰταλίας Ἑλλήνας· καὶ προελάμβανον τὰς τῶν συμμά-
χων ἀποστάσεις· ἕνεκα τούτου οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐποίησαν συμ-
μαχίαν πρὸς τὸν βασιλέα διὰ τοῦ Χαλκιδέως καὶ τοῦ Τισσα-
φέρνου, καθ' ἣν ὡμολόγησαν ὅτι βασιλεὺς καὶ οἱ Λακεδαι-
μόνιοι μετὰ τῶν συμμάχων κοινῶς ν' ἀμύνωνται καὶ πο-
λεμῶσι πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ δὲ Χαλκιδεὺς ἐκύρου τὰ
δίκαια ἐπὶ τῶν πόλεων καὶ χωρῶν, ἅτινα εἶχεν ὁ βασιλεὺς
καὶ οἱ τούτου πατέρες. Ἡ συνθήκη αὕτη δὲν ἤρρεσεν εἰς τοὺς
μετὰ ταῦτα ἐκ Σπάρτης ἀποσταλέντας πρέσβεις, διότι διὰ ταύτης
ἀφύνοντο πάλιν εἰς τὴν δουλείαν τῶν Περσῶν οὐ μόνον οἱ ἐν
Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνες ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἐλληνικαὶ νῆσοι καὶ

χῶραι ἐν τῇ Εὐρώπῃ· διὸ καὶ ἐζήτησεν ὁ Σπαρτιάτης μάλισ-
τα Λίχας ἐτέρας καλλιτέρας νὰ ποιήσῃσι συνθήκας. Ὁ Τισσα-
φέρνης ἀγανακτῆσας ἀπεχώρησεν ὠργισμένος. Ἐν τούτοις ὁ
Ἀλκιβιάδης, πεσόντος τοῦ Χαλκιδέως ἐν τῇ ἐν Μιλήτῳ μάχῃ,
ὑποπτος γενόμενος εἰς τοὺς Πελοποννησίους, καὶ ἐχθρὸς ὢν
τοῦ Ἀγίδος καὶ ἄλλως ἄπιστος, ὑπεξέφυγεν εἰς τὸν Τισσαφέρνην,
μαθὼν ἐν καιρῷ ὅτι ἐστάλη ἐπιστολὴ ἐκ τῆς Λακεδαιμόνου πρὸς
τὸν ναύαρχον Ἀστύοχον ν' ἀποκτείνῃ αὐτόν καὶ διὰ πειστικῶν
λόγων ἔπεισε τοῦτον ὁ Ἀλκιβιάδης νὰ ἐλαττώσῃ τὴν εἰς τοὺς
Πελοποννησίους μισθοφοράν, ἅμα δὲ παρῇναι νὰ μὴ διαλύσῃ
τὸν πρὸς ἀλλήλους πόλεμον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ ν' ἀφήσῃ ἀμ-
φοτέρους νὰ κατατρίβωνται ὑπὸ τούτου. Ὁ Τισσαφέρνης
θαυμάσας καὶ ἀγαπήσας τὸν Ἀλκιβιάδην ἔπραξεν ὡς οὗτος
παρῇναι, ἀπέτρεψε τὰς προσπλευρούσας Φοινίσσας ναῦς νὰ
προστεθῶσι πρὸς τὰς τῶν Πελοποννησίων, καὶ οὕτω ἐμα-
ταίωσε τὰς ἐπιχειρήσεις τούτων. Ἀμα δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπιθυ-
μῶν νὰ κατέλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας ἔπεμψε λόγους πρὸς τοὺς
ἐν Σάμῳ δυνατωτάτους τῶν Ἀθηναίων ἄνδρας, ὑποσχόμενος
ὅτι θέλει πείσει τὸν Τισσαφέρνην νὰ γένηται σύμμαχος τῶν Ἀ-
θηναίων, ἐὰν συμπράξωσιν οὗτοι εἰς τὴν μεταβολὴν τῆς δημοκρα-
τίας εἰς ὀλιγαρχίαν, ἵνα πιστεύσῃ αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς καὶ γένηται
σύμμαχος. Μόνος ὁ στρατηγὸς Φρόνιχος συνεῖδεν ὅτι ὁ Ἀλ-
κιβιάδης οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖ ἢ πῶς νὰ κατέλθῃ εἰς τὰς Ἀθή-
νας, καὶ ἀντέπραττεν· ἀλλ' ὁ στρατὸς ἄσμενος ἐδέχθη τοὺς λό-
γους τοῦ Ἀλκιβιάδου πολλὰ ἐλπίσας ἐκ τῆς φιλίας τοῦ Τις-
σαφέρνου καὶ ἔπεμψεν εἰς τὰς Ἀθήνας πρέσβεις τὸν Πείσαν-
δρον καὶ ἄλλους ἐκ τοῦ στρατοῦ, ὅπως συμπράξωσι περὶ τῆς
τοῦ Ἀλκιβιάδου καθόδου καὶ περὶ τῆς καταλύσεως τοῦ δήμου.

Οἱ δὲ μετὰ τοῦ Πεισάνδρου πρέσβεις ἦλθον ἐν ἔτει 411
εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ συντόμως εἶπον τὰ περὶ τῆς καθόδου τοῦ
Ἀλκιβιάδου καὶ τῆς εἰς τὴν ὀλιγαρχίαν μεταβολῆς τῆς δημο-
κρατίας· ὁ δῆμος τὸ μὲν πρῶτον χαλεπῶς ἤκουσε τὸ περὶ ὀλι-
γαρχίας, διδασκόμενος ὅμως ὑπὸ τοῦ Πεισάνδρου ὅτι οὐδεμία
ὑπάρχει ἄλλη σωτηρία ἐνέδωκε καὶ ἔπεμψε τὸν Πείσανδρον
καὶ δέκα ἄνδρας μετ' αὐτοῦ νὰ συνδιαλεχθῶσι μετὰ τοῦ Τις-

σαφέρνους καὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου, καὶ πράξωσιν ὅπως αὐτοῖς φανῇ ἄριστον. Ἀπῆλθον ὁμῶς ἄπρακτοι εἰς τὴν Σάμον διὰ τὰς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Τισσαφέρνους ὑπερβολικὰς καὶ δεινὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ἀλκιβιάδου. Εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα ὁ Τισσαφέρνης ἐποίησε νέας συνθήκας πρὸς τοὺς Πελοποννησίους. Ἐν ταῖς Ἀθήναις ὁμῶς κατελύθη ἡ δημοκρατία συμπράξει τῶν συνωμοσιῶν ἥτοι ἐταιριῶν ἀνδρῶν ἀρίστων, οὓς ἐνεθάρρυνεν ὁ ἀπὸ τῆς Σάμου ἐπίτηδες ἀποσταλὴς Πείσανδρος, καὶ ὁ τούτου φίλος Θηραμένης, καὶ ἐγένετο ὀλιγαρχία, ἧς ἐπεμελήθη ὁ συνετὸς καὶ ὀνομαστὸς ῥήτωρ Ἀντιφῶν καὶ ἄλλοι πεπειραμένοι ἄνδρες (1).

Εἰσῆχθησαν λοιπὸν ἀντὶ τῆς καταλυθείσης βουλῆς, τετρακόσιοι ἄμισθοι καὶ αὐτοκράτορα ἐξουσίαν ἔχοντες ἄνδρες, καὶ ἀντὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἐξελέχθησαν πεντακισχίλιοι ἄνδρες, οὓς συνεκάλουν οἱ τετρακόσιοι, ὅποτε ἤθελον. Ἡ ὀλιγαρχικὴ τούτων τῶν ἀνδρῶν διοίκησις μετετέτραπη οὐ πολὺ ὕστερον εἰς τυραννικὴν, οὗτοι οὐδέποτε συνεκάλουν τοὺς 5000, ἀπέκτειναν πολλοὺς τῶν πολιτῶν, ἐξώρισαν ἄλλους καὶ ἄλλους ἔβαλον εἰς τὰ δεσμοτῆρια, δὲν κατήγαγον δὲ τοὺς φεύγοντας, ἵνα μὴ κατέλθῃ καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης· ἅμα δὲ ἔπεμψαν καὶ πρέσβεις πρὸς τὸν ἐν τῇ Δεκλείᾳ ὄντα βασιλέα τῶν Λακεδαιμονίων Ἀγιν περὶ διαλλαγῆς. Ὁ δὲ ἐν τῇ Σάμῳ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων βαρέως ἤκουσε τὰ ἐν Ἀθήναις γενόμενα καὶ συμπράξει δύο παρ' αὐτοῖς νέων ἀρχηγῶν καὶ δημοκρατικῶν Θρασυβούλου καὶ Θρασύλλου μετέστησαν εἰς δημοκρατίαν τὰ ἐν τῇ Σάμῳ, καὶ ὥμοσαν πάντες οἱ στρατιῶται τὸν μέγιστον ὅρκον ὅτι θὰ δημοκρατῶνται, θὰ διατελῶσι πολεμοῦντες πρὸς τοὺς Πελοποννησίους καὶ θὰ ὦσι πολέμιοι τῶν τετρακοσίων· τὸν αὐτὸν δὲ ὅρκον συνώμοσαν καὶ πάντες οἱ Σάμιοι. Ἀμα δὲ οἱ ἐν τῇ Σάμῳ προεστῶτες καὶ μάλιστα ὁ Θρασύβουλος ὑπολαμβάνοντες τὸν Ἀλκιβιάδην ἐπιτήδειον νὰ παράσχῃ τὴν παρὰ βασιλέως συμμαχίαν ἔπεισαν τὸ πλῆθος τῶν στρατιωτῶν νὰ ψηφίσῃ νὰ κατέλθῃ οὗτος. Τὸν Ἀλκιβιάδην εὐθὺς κατελθόντα εἰς τὴν Σάμον ἐξέλεξαν στρατηγὸν μετὰ τοῦ Θρασυ-

(1) Θουκυδ. 8, 65—70

δούλου καὶ Θρασύλλου. Τόσαῦτα δὲ ὁ στρατὸς ἀγαθὰ ἤλπιζε παρὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὥστε κατεφρόνησε τοὺς πολεμίους καὶ ἐζήτει νὰ πλεύσῃ εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ καταλύσῃ τὴν ἀρχὴν τῶν τετρακοσίων, ὁ Ἀλκιβιάδης δὲ ὁρῶς συμβουλεύων ἐκώλυσεν αὐτὸν τοῦ ἐπίπλου, καὶ ἐδήλωσεν εἰς τοὺς ἀπὸ τῶν τετρακοσίων ἀποσταλέντας πρέσβεις ὅτι ὁ στρατὸς δὲν κωλύει οὐς πεντακισχιλίους ν' ἄρχωσι, καταλύει δὲ ὁρῶς τοὺς τετρακοσίους καὶ ζητεῖ νὰ καταστήσῃσι τὴν βουλὴν. Οἱ δ' ἐν Ἀθήναις βλιγαρχικοὶ ἐστασίαζον καὶ ἤριζον πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὰ ἀπαγγελθέντα παρὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου πολλῶ μᾶλλον ἐπέβρωσαν τὸν στασιασμὸν τούτων. Ἐν τούτῳ τῶν Πελοποννησίων νῆες πλεύσασαι εἰς Εὐβοίαν καὶ νικήσασαι τὰς τῶν Ἀθηναίων τριήρεις ἀπέστησαν ἅπασαν τὴν νῆσον. Ἡ ἀγγελία τῆς ἀπωλείας τῆς Εὐβοίας φοβερὰ κατέπληξε τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες συνελθόντες εἰς τὴν Πνύκα κατέπαυσαν τοὺς τετρακοσίους καὶ παρέδωκαν τὰ πράγματα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους· τὰς ἀρχὰς ἐποίησαν ἀμίσθους, καὶ ἔπαυσαν πολλὰς καταχρήσεις. Τὴν ἐξ ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας σύγκρασιν ταύτην τῶν Ἀθηναίων ἐπαινεῖ ὁ Θουκυδίδης (1). ἐφήφισαν προσέτι νὰ κατέλθῃ ὁ Ἀλκιβιάδης, οὗ τὴν στρατηγίαν ἐπεκύρωσαν. Ἀπὸ τοῦ νῦν τρέπεται ἡ νίκη πάλιν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· διότι ἐν ἔτει 411 οἱ στρατηγοὶ Θράσυλλος καὶ Θρασύδουλος δις ἐνίκησαν παρὰ τὴν Ἀβυδὸν τοὺς Λακεδαιμονίους, ὧν ἐναυάρχει ὁ Μίνδαρος, ὅστις προσεκτέσαστο σύμμαχον τὸν Φαρνάβαζον καὶ τροφὰς παρ' αὐτοῦ ἐλάβεσαν. Τὸν αὐτὸν δὲ τοῦτον Μίνδαρον τὸ ἐπὶ ἐτος κατενίκησεν ὁ Ἀλκιβιάδης μετὰ τοῦ Θηραμένους καὶ Θρασυδούλου ἐν τῇ παρὰ τὴν Κύζικον ναυμαχίᾳ, καθ' ἣν ἔπεσεν ὁ Μίνδαρος (2) καὶ τὰ πλοῖα τῶν Πελοποννησίων τὰ πλεῖστα διεφθάρη-

(1) Θουκυδ. 8, 97.

(2) Τὴν συμφορὰν τῶν Λακεδαιμονίων δηλοῦσι τὰ εἰς τὴν Λακεδαίμονα πεμπόμενα καὶ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων πιασθέντα γράμματα, τὰδε. Ἐρρει τι κάλα, Μίνδαρος ἀπεσσοῦα· πεινῶντι τῶνδρες ἀπορίομες τί χρὴ δρᾶν. Ξενοφ. Ἑλλην. 1, 23, καὶ Πλουτ. Ἀλκιβ. 28.

σαν, πολλά δὲ καὶ ἐλήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐγένετο κύριος τῆς Κυζίκου καὶ ἄλλων πόλεων τοῦ Ἑλλησπόντου, παρ' ὧν ἔλαβε πολλά χρήματα. Εἶτα ἐνίκησε τὸν Φαρνάβασον ἐν ἔτει 409 παρὰ τὴν Ἀβυδὸν, καὶ πάλιν τὸ ἐπιόν ἔτος παρὰ τὴν Χαλκηδὸνα, καὶ ἠνάγκασε τοῦτον νὰ δώσῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους εἴκοσι τάλαντα καὶ νὰ ποιήσῃ ἀναχωρήν. Εἶτα δὲ διὰ αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκυρίευσαν τὴν Χαλκηδὸνα καὶ τὸ Βυζάντιον καὶ τὰ ἀπ' αὐτῶν ἀποστάντα παραθαλάσσια χωρία τῆς Θράκης· πάλιν καθυπέταξαν, καὶ τὰς παλαιὰς πηγὰς χρυσοῦ ἠνέφξαν, καὶ ἡσφάλισαν ἐκ νέου τὴν πρὸς τὰς Ἀθήνας σιτοπομπήν.

Ἐπὶ οὗτοι ἤδη ὁ τοσάκις τοὺς πολεμίους νικήσας Ἀλκιβιάδης νὰ ἴδῃ τὴν πατρίδα. Ἦλθε λοιπὸν πρῶτον εἰς τὴν Σάμον καὶ ἔλαβε πολλά χρήματα παρὰ τῶν Ἰωνικῶν πόλεων· ἀπὸ δὲ τῆς Σάμου ἀπέπλευσεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἔχων κεκοσμημένας τὰς Ἀττικὰς τριῖρεις μετὰ πολλῶν ἀσπίδων καὶ λαφύρων, κομιζων καὶ ἀκροστόλια 200 διαφθαρεισῶν νεῶν τῶν Πελοποννησίων καὶ πολλὰς δοριαλώτους ἐπισύρων. Ὅτε δὲ οὗτος κατέπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ τῇ 6 Ἰουνίου τοῦ 408 ἄπειρον πλῆθος καὶ ἐκ τοῦ Πειραιῶς καὶ ἐκ τοῦ ἄστεως ἤθροίσθη πρὸς τὰς ναῦς, ἵνα ἴδῃ τὸν Ἀλκιβιάδην, ὃν ἀπεκάλει τὸν κράτιστον τῶν πολιτῶν. Οὗτος δὲν ἀπέβη εὐθύς φοβούμενος τοὺς ἐχθρούς· ὅτε ὅμως σκοπῶν κατεῖδε τοὺς οἰκείους αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτῶν τοὺς φίλους, τότε ἀποθὰς ἀναβαίνει εἰς τὴν πόλιν παραπεμπόμενος ὑπὸ τοῦ βοῶντος πλῆθους καὶ ἀσπαζομένου καὶ στεφανοῦντος αὐτόν. Παρελθὼν δὲ εἰς τὴν βουλὴν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπελογήθη περὶ τοῦ παρελθόντος καὶ ἐπήλπισεν αὐτοὺς περὶ τοῦ μέλλοντος· ἐπαινέει δὲ ὑφ' ἀπάντων ἀνεῖρήθη στρατηγὸς αὐτοκράτωρ καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν· ἀπεδόθη δὲ τοῦτω καὶ ἡ δημευθεῖσα κτῆσις καὶ προσετάχθησαν οἱ ἱερεῖς ν' ἀναιρέσωσι τὰς γενομένας ἀρὰς κατ' αὐτοῦ ὡς βεβήλου τῶν μυστηρίων· ἅτινα ἀφ' οὗ ἐπετειχίσθη ἡ Δεκέλεια κατὰ γῆν δὲν ἐτελοῦντο, διότι τὰς εἰς τὴν Ἐλευσίνα παρόδους ἐκράτουν οἱ πολέμιοι, ἀλλ' ἐλλιπῶς κατὰ θάλασσαν. Ἦδη ἐκ προνοίας πολλῆς τοῦ Ἀλκιβιάδου ἡσφαλίσθη ἡ πρὸς τὴν Ἐλευσίνα ὁδός, οἱ

ζερεῖς ἐπιμελῶς ἐδορυφορήθησαν καὶ ἡ τελετὴ σεμνῶς καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐτελέσθη, τὸ δὲ κατὰ τὴν πομπὴν τοῦ περιχαροῦς πλήθους ἀναφώνημα· Ἰαχε! Ἰαχε! ἐπλήρου τὸν ἀέρα(1)

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκπεπληγμένοι πρὸς τὰς νίκας τῶν Ἀθηναίων ἐξέπεμψαν ναύαρχον τὸν Λύσανδρον, ἄνδρα πολυμήχανον καὶ φιλόδοξον., ὁμότερον ὅμως καὶ ἄπιστον εἰς τὰς πρὸς τὰς πόλεις ὁμολογίας. Οὗτος ἐπλευσεν εἰς τὴν Ἐφεσον, ὅπου ἔμενεν, ἔχων πολλὰς ναῦς· ἐκεῖθεν δὲ ἀνέβη εἰς τὰς Σάρδεας πρὸς τὸν Κύρον τὸν νεώτερον υἱὸν τοῦ βασιλέως Δαρείου τοῦ Νόθου, ὃν οὗτος συμπράξει τῆς μητρὸς Παρυσάτιδος ἐπεμψε σατραπὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅπως προθυμότερα βοηθήσῃ τοὺς Λακεδαιμονίους, οἷς καὶ πολὺν μισθὸν παρείχεν· ὁ δ' Ἀλκιβιάδης ἐκπλεύσας ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπου διέτριψε τρεῖς μῆνας, προσωρμίσθη εἰς τὸ οὐ μακρὰν τῆς Ἐφέσου κείμενον Νότιον, καὶ εἰς ναυμαχίαν συχνὰ ἐξεκάλει τὸν ἡσυχάζοντα Λύσανδρον, πρὸς ὃν πολλὰ ἐχορήγει χρήματα ὁ Κύρος· ὁ Ἀλκιβιάδης ἐξ ἀπορίας χρημάτων ἠναγκάσθη νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Καρίαν πρὸς ἀργυρολογίαν· κατέλιπε δὲ ἐπιμελητὴν τῶν νεῶν τὸν Ἀντίοχον, τὸν κυβερνήτην αὐτοῦ, προστάξας νὰ μὴ ἐπιπλεύσῃ ἐπὶ τὰς ναῦς τοῦ Λυσάνδρου, μηδ' ἂν ἐπιπλεύσωσιν οἱ πολέμοιοι· ἀλλ' ὁ ἀνόητος Ἀστύοχος παρακούσας εἰσέπλευσεν εἰς τὸν λιμένα τῶν Ἐφεσίων καὶ ἐγένετο αἴτιος νὰ ναυμαχήσωσιν ἀτάκτως οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς ἐν τάξει πλέοντας Λακεδαιμονίους, οἵτινες ἐνίκησαν, διέφθειραν τὸν Ἀντίοχον καὶ ναῦς ἔλαβον δεκαπέντε. Οἱ δὲ μισοῦντες τὸν Ἀλκιβιάδην Ἀθηναῖοι διέβαλον τοῦτον πρὸς τὸν δῆμον εἰπόντες ὅτι δι' ἀμέλειαν ἀπώλεσε τὰς ναῦς· ὁ δὲ πεισθεὶς ἐξέλεξε δέκα ἄλλους στρατηγούς, ἐν οἷς ἦσαν ὁ Κόνων, ὁ Θράσυλλος καὶ ὁ Περικλῆς· ὁ Ἀλκιβιάδης λαβὼν τριῆρη μίαν ἀπέπλευσεν εἰς τὰ ἐν τῇ Χερσονήσῳ κτήματα αὐτοῦ καὶ δὲν εἶδε πλεόν τὴν ἀγνώμονα πατρίδα· Ἐν ἔτει δὲ 407 οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπεμψαν κατὰ τὸν νόμον ἕτερον ναύαρχον ἀντὶ τοῦ Λυσάνδρου, τὸν Καλλικρατίδαν. Οὗτος ἐκυρίευσεν τὴν Μήθυμναν καὶ κατεδίωξε τὸν

(1) Πλουτάρχ. Ἀλκιβ. 32—34 Ξενοφ. Ἑλλην. 1, 4. 8—21.

Κόνωνα εἰς τὴν Μυτιλήνῃν καὶ ἐπολιόρκει αὐτόν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀκούσαντες τὴν πολιορκίαν ἔπεμψαν 110 ναῦς εἰς βοήθειαν, πρὸς αἷς προσετέθησαν καὶ ἄλλαι 40 τῶν συμμάχων ἐπὶ ταύτας ἐπέπλευσεν ὁ Καλλικρατίδας· γενομένης δὲ κρατερᾶς ναυμαχίας ἔτει 405 ἐν ταῖς ἔναντι τῆς Λέσβου καίμεναις Ἀργινούσαις, ἐνίκηθησαν οἱ Πελοποννήσιοι, ἀπολέσαντες περὶ τὰς 70 ναῦς καὶ τὸν ναύαρχον Καλλικρατίδαν, ὅστις ἔπεσεν ἀνδρείως μαχόμενος. Ἐκ τῆς νίκης ταύτης τῶν Ἀθηναίων ἀπελύθη καὶ ὁ Κόνων τῆς πολιορκίας. Ἐπειδὴ δὲ οἱ στρατηγοὶ ἐκωλύθησαν ὑπὸ τοῦ κατὰ τὴν ναυμαχίαν χειμῶνος νὰ σώσωσι τοὺς ναυαγοὺς καὶ τοὺς παρόντας νὰ θάψωσι, κατηγορήθησαν ὑπὸ τοῦ Θηραμένους καὶ ἄλλων δημαγωγῶν, καὶ ἐθανατώθησαν ἕξ τούτων, ἐν οἷς ὁ Περικλῆς καὶ ὁ Θράσυλλος.

Μετὰ δὲ ταῦτα πάντες οἱ σύμμαχοι καὶ αὐτοὶ ὁ Κῦρος ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην, ἵνα ζητήσωσι ναύαρχον πάλιν τὸν Λύσανδρον. Ἐπειδὴ νόμον εἶχον οἱ Λακεδαιμόνιοι νὰ μὴ ναυαρχῇ δις ὁ αὐτός, ἔστειλαν ναύαρχον μὲν τὸν Ἀρακόν, ἐπιστολέα δὲ λόγῳ τὸν Λύσανδρον ἔργῳ δὲ ἀληθεῖ τοῦ στόλου ἡγεμόνα. Οὗτος ἐλθὼν καὶ συναθροίσας πάσας τὰς ναῦς, καὶ λαβὼν ἀργύριον παρὰ τοῦ Κύρου πολὺ εἰσέπλευσεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ προσέβαλε τὴν σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων πόλιν Λάμψακον, ἣν ἐκυρίευσαν καὶ διήρπασαν οἱ στρατιῶται. Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ πόδας πλέοντες μετὰ 180 νεῶν προσωρμίσθησαν πρὸς τοὺς ἔναντι τῆς Λαμψάκου Αἰγὸς ποταμούς· ὁ Ἀλκιβιάδης κατιδὼν ἕξ οὗ ἦν χωρίου τὸν ἀλίμενον καὶ κακὸν τόπον τῶν Ἀθηναίων, ἐλθὼν παρήνευσε τούτους νὰ μεθορμίσωσιν εἰς τὴν Σηστόν, ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ δὲν ἤκουσαν τὴν ὀρθὴν τοῦτου συμβουλὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι καταφρονοῦντες τὸν Λύσανδρον, διότι οὗτος καθεκάστην προκαλούμενος εἰς μάχην δὲν ἀντεπέπλει, ἐπιστρέφοντες διεσκηδάζοντο κατὰ τὴν χερσόνησον καταλιπόντες κενὰς τὰς ναῦς. Ὁ Λύσανδρος ὠφεληθεὶς ἐκ τούτου προσέπεσε πρὸς αὐτοὺς αἴφνης καὶ ἀπροσδοκῆτως μὴν δεκεμβρίῳ τοῦ 405, καὶ ἔλαβε πάσας αὐτῶν τὰς ναῦς περὶ τὰς 200 οὕσας, πλὴν τῆς Παράλου καὶ 9 νεῶν τοῦ Κόνωνος, ὅς τις κατέφυγεν εἰς τὴν Κύπρον πρὸς τὸν Εὐαγόραν. Τῶν δὲ αἰχμαλώτων 3000 Ἀθη-

ναίους κατέσφαξεν ὁ Λύσανδρος καὶ τὸν στρατηγὸν Φιλοκλέα. Μετὰ δὲ τὴν ναυμαχίαν ἅπαντες οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦτων πλὴν τῆς Σάμου. Ὁ δὲ Λύσανδρος ἐπιπορευόμενος τὰς πόλεις διέτασσε τοὺς ἐν αὐταῖς φρουροὺς Ἀθηναίους νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὥπως ταχύτερον αὐξήσῃ ἡ ἔνδοξα τροφῶν, καὶ ἐν ἐκάστη τῶν πόλεων ἐγκαθίστα δεκαρχίαν, ἧς προΐστατο εἰς ἁρμοστής Σπαρτιάτης. Αἱ δ' Ἀθηναῖοι ἔρημοι οὖσαι συμμάχων καὶ πλοίων καὶ ἐνδεεῖς σίτου ἐπολιορκήθησαν κατὰ γῆν μὲν ὑπὸ τοῦ καταβάντος ἐκ τῆς Δεκελείας Ἀγιδος καὶ τοῦ ἐπελθόντος Πausanίου, κατὰ θάλασσαν δὲ ὑπὸ τοῦ καταπλεύσαντος Λυσάνδρου μετὰ 150 νεῶν. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ καθ' ἐκάστην ἀπέθνησκον ὑπὸ τοῦ λιμοῦ ἐν τῇ πόλει, ἐπέμφθη ὁ Θηραμένης πρῶτον πρὸς τὸν Λύσανδρον, εἰτα μετὰ 9 ἄλλων ἀνδρῶν εἰς τὴν Σπάρτην περὶ εἰρήνης· ἐν τῇ γενομένῃ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Θηβαῖοι προὔβαλαν νὰ ἀνδραποδίσωσι τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' οἱ Σπαρτιάται εἶπον ὅτι εἶνε ἄδικον ν' ἀνδραποδίσωσι πόλιν, ἣτις μέγα ἀγαθὸν εἰργάσατο τῇ Ἑλλάδι ἐν τοῖς μεγίστοις κινδύνοις (1). Ἐγένετο λοιπὸν ἡ εἰρήνη κατὰ τὰς ὁμολογίας ταύτας· νὰ κηρυνίσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ τε μακρὰ τεῖχος καὶ τὰ περὶ τὸν Πειραιᾶ, νὰ παραδώσωσι τὰς ναὺς πλὴν 12· νὰ κατέλθωσιν οἱ φυγάδες καὶ ν' ἀκολουθῶσιν ἐν πολέμῳ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Οὕτω κατέπλευσεν ὁ Λύσανδρος ἔτει 404 π. Χ. εἰς τὸν Πειραιᾶ, καὶ κατεσκάφησαν τὰ τεῖχος ἐν αὐλοῖς καὶ χαρᾷ πολλῇ τῶν συμμάχων, οἷτινες ἐνόμιζον τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡμέραν τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος (2)· προσέτι κατελύθη ἡ ἐν Ἀθήναις πολιτεία, καὶ ἐξελέχθησαν τριάκοντα ἄνδρες, οἷς ἐπετράπη πᾶσα ἡ ἐξουσία καὶ ἡ συγγραφή τῶν πατρίων νόμων, καθ' οὓς θέλουσι πολιτευθῆ.

Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἡγεμονίας τῶν Σπαρτιατῶν.

§. 52. Ἡ Σπάρτη μετὰ τὴν ἀπροσδόκητον ἐν Αἰγὸς ποτα-

(1) Ὡσαύτως καὶ ὁ ἐν Δελφοῖς θεὸς διέταξε τὴν κοινὴν ἐστίαν τῆς Ἑλλάδος μὴ κινεῖν Ἀλιαν. 4, 6. Μὴ ποιήσῃτε ἑτερόφθαλμον τὴν Ἑλλάδα. Πλουτ. Ἡθικ.

(2) Ξενοφ. Ἑλλην. 2, 2, 23. καὶ Πλουτ. Λυσαν. 15.

μοῖς ἦσαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὴν ἐκ ταύτης ταπεινῶσιν τούτων γίνεται πάλιν ἡγεμὼν τῆς Ἑλλάδος· ἀλλὰ ἡ τῶν Σπαρτιατῶν ἀρχὴ ταχέως γίνεται ἐπαχθῆς οὐ μόνον εἰς τοὺς ὑποταχθέντας Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς συμμάχους διὰ τὸ τραχὺ καὶ ὑπερήφανον τοῦτων καὶ διὰ τὴν ἀκόρεστον φιλαργυρίαν τῶν ἐκ τῆς Σπάρτης ἀρμοστών. Ὁ Λυσάνδρος ταχέως καὶ ὑπερηφάνως κατέλυε τὰς δημοκρατίας, κατεδίωκε τοὺς φιλοδῆμους καὶ φόρον ἀφόρητον 1000 ταλάντων ἐπέβαλεν εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ δεινοῦ πολέμου εἰς ἐσχάτην πτωχείαν ἐλθούσας πόλεις καὶ νήσους. Τὰ δὲ παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀποσταλέντα εἰς τὴν Σπάρτην πολλὰ χρήματα, ἅτινα οὗτος ἔλαβεν ἐξ ἄλλων πόλεων καὶ ἀπὸ τῆς κυριευθείσης Σάμου, διέφθειραν τὰ Δωρικά ἔθνη, καὶ τοὺς ἀπαιδεύτους Σπαρτιάτας ἀπειργάσαντο ἡδουπαθεῖς καὶ ὕβριστάς. Ἐν τῇ Σπάρτῃ προσέτι ἰδρύθη καὶ δημοσίον ταμεῖον. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως καὶ ἐν τῇ ταπεινώσει καὶ κακοπραγίᾳ ἐδείκνυντο μεγάλοι καὶ εὐγενεῖς, διότι αἰεὶ διετέλουν φιλοῦντες τὰς Μούσας καὶ τὰ καλὰ. Τῆς ἀττικῆς ἀνατροφῆς καὶ τῶν ἀττικῶν χαριέντων τρόπων πάντες οἱ Ἕλληνες ἐγίνοντο μιμηταὶ καὶ ἐρασταί, ἐν ᾧ τὴν τῶν Σπαρτιατῶν ὠμότητα καὶ ἀπληστίαν ἀπηχθάνοντο καὶ ἐμίσουν καὶ αὐτοὶ οἱ σύμμαχοι Πελοποννήσιοι· διὸ δὴ καὶ ἡ τῶν Σπαρτιατῶν ἀρχὴ ταχέως κατελύθη καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις.

Οἱ ἐν Ἀθήναις συμπράξει τοῦ Λυσάνδρου ἐγκαταστάντες τριάκοντα ἄνδρες, οἳ τινες διὰ τὴν ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν ὕστερον τριάκοντα τύραννοι ἐκλήθησαν, νόμους μὲν νὰ συγγράψωσιν ἀνέβαλον, τὴν δὲ βουλὴν καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἐκ τῶν ἰδίων φίλων καταστήσαντες διαΐκουν τὸ πρῶτον ἐπεικῶς, εἰτα δὲ τούτων οἱ πλεῖστοι, ἐν οἷς ὁ Κριτίας, ὁρεγόμενοι νὰ κρατήσωσι τὴν ἀρχὴν παρεκάλεσαν τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ πέμψωσι φρουροὺς εἰς φυλακὴν τῆς πόλεως· συμπράξει λοιπὸν τοῦ Λυσάνδρου ἐπέμφθησαν φρουροὶ καὶ ἀρμοστής ὁ Καλλίβιος. Ὅτε δὲ οὗτοι ἐλθόντες κατέλαβον τὴν ἀκρόπολιν, τότε οἱ 30 ἀφῆρσαν πάντων τῶν παλιῶν τὰ ὅπλα, πλὴν τῶν ὁμογνημόνων καὶ φίλων αὐτῶν, καὶ ἔπραττον ὅ,τι ᾔθελον· πολλοὺς μὲν ἐχθρας ἔνεκα ἀπέκτεινον, πολλοὺς δὲ ἔνεκα χρημάτων. Ἐκ τῶν

πολλῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, οἳ τινες ἐκ τῆς πλεονεξίας τούτων μὴδὲν ἀδικήσαντες ἀπέθανον, ἦν καὶ ὁ ὀνομαστός ῥήτωρ ὁ Ἀντιφῶν· ὡσαύτως καὶ πολλοὺς τῶν ἐπισήμων μετοίκων ἀπέκτειναν καὶ πολλοὺς ἐξώρισαν, ὅπως λάβωσι τὴν κτῆσιν τούτων. Φοβερά δέ, καθ' ὅλου εἰπεῖν, ἐγένετο ἡ ἐξουσία τῶν τριάκοντα, ἐξ ἧς καὶ τριάκοντα τύραννοι ἐκλήθησαν· ἀπανθρωποτέρα ὅμως ἀπέβη αὐτῇ, ἀφ' οὗ ἐθα νατώθη συμπράξει τοῦ ὧμοῦ καὶ φιλοδοξοτάτου Κριτίου ὁ Θηρα μένης, εἰς τῶν 30 καὶ οὗτος ὢν, διότι οὗτος ἀντέλεγε καὶ ἀντέπραπτεν εἰς τὰς ἀδίκους τοῦ Κριτίου πράξεις. Οἱ ἀνὸσιώτατοι οὗτοι τύραννοι ἔνεκα ἰδίων κέρδεων ἀπέκτειναν εἰς ὀκτὼ μῆνας, κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, πλείονας ἢ πάντες Πελοποννήσιοι δέκα ἔτη πολεμοῦντες (1). Ἐκ τῶν πολλῶν φυγάδων ἐνεπλήσθησαν τὰ Μέγαρα, τὸ Ἄργος καὶ αἱ Θῆβαι, αἳ τινες μάλιστα φιλανθρώπως ὑπεδέχοντο τοὺς φυγάδας καταφρονήσασαι τοῦ ψηφίσματος τῶν Λακεδαιμονίων, δι' οὗ ἐπετάσσοντο αἱ πόλεις νὰ παραδίδωσι τοὺς φυγάδας εἰς τοὺς τριάκοντα· ἐν τοῖς φυγάσιν ἐλογίσθη καὶ ὁ ἀγχίνους καὶ ὁ μηχανητικὸς Ἀλκιβιάδης, ὅστις ἀνέβαινεν ἤδη εἰς τὸν βασιλεῖα, ὅπως προσκτῆσται τοῦτον καὶ διδάξῃ περὶ τοῦ κινδύνου, ὃν ἐκινδύνευεν οὗτος ἐκ τῶν Λακεδαιμονίων. Οἱ Λακεδαιμόνιοι παροξυνόμενοι ὑπὸ τῶν λόγων τοῦ Κριτίου παρεκάλεσαν τὸν Φαρνάδαζον νὰ ἀφανίσῃ αὐτόν· ἐκ διαταγῆς λοιπὸν τοῦ ἀπίστου τούτου σατράπου ἐδολοφονήθη ὁ Ἀλκιβιάδης ἐν τινι χωρίῳ τῆς Φρυγίας.

Ἐκ τῶν εἰς τὰς Θῆβας καταφυγόντων ἦν καὶ ὁ Θρασύβουλος· οὗτος ὁρμηθεὶς μετὰ 70 κατέλαβε τὸ πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀττικῆς κείμενον ἰσχυρὸν χωρίον, τὴν Φυλὴν. Ἐκεῖθεν δὲ ἐξῆλθεν ἐνδυναμωθείς ὑπὸ πολλῶν ἐκ τῆς πόλεως προσελθόντων Ἀθηναίων, καὶ μετὰ τινες εὐτυχεῖς ἀψιμαχίας πρὸς τὸ στρατεύμα τῶν 30 κατέλαβον οὗτοι τὸν Πειραιᾶ καὶ συνεσπειράθησαν περὶ τὴν Μουνυχίαν. Ἐπὶ τούτους ἐπῆλθον οἱ τριάκοντα, ἐνίκηθησαν ὅμως καὶ κατέφυγον μετὰ τῶν φίλων ἐν τῇ Ἐλευσίνι· ἐν τῇ μάχῃ ἔπεσον καὶ οἱ διαβόητοι τῶν 30 τυράννων ὁ Κριτίας καὶ ὁ Ἰππόμαχος. Οἱ ἐν Ἀθήναις ὁμοφρονήσαντες ἐξέλεξαν ἄλλους

(1) Ξενοφ. Ἑλλην. 4, 4, 21. Ἰδὲ καὶ Ἰσοκρ. Πανηγ. 32.

δέκα ἄρχοντας, ἓνα ἀπὸ φυλῆς· ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἱεζήτησαν νὰ ἰδρύσωνιν ὀλιγαρχίαν καὶ ἀνευθύνως νὰ ἄρχωσι. Τούτου ἕνεκα ἔτρεχον ἐξ Ἀθηνῶν ἀθρόοι πρὸς τὸν ἐν Πειραιεὶ Θρασύβουλον, ὥπως διὰ τῶν ὅπλων ἀναστήσωσιν ἐν Ἀθήναις τὴν δημοκρατίαν. Ἐκ τούτου οἱ δέκα φοβηθέντες ἔπεμψαν εἰς τὴν Σπάρτην ζητοῦντες βοήθειαν· τὸ αὐτὸ ἐποίησαν καὶ οἱ τριάκοντα. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπέστειλαν τὸν Λύσανδρον· οὗτος ἐλθὼν ἐπολιόρκησε τοὺς περὶ τὸν Θρασύβουλον καὶ ἐκ γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης. Ἐν τούτῳ ὁ βασιλεὺς Πausanίας φθονῶν τὸν Λύσανδρον συνέπραξε νὰ σταλῇ καὶ αὐτὸς μετὰ στρατοῦ· οὗτος ἐλθὼν διήλλαξε τοὺς διαμαχομένους· ὁ δὲ Θρασύβουλος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἀνέδρῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ πάντες φυγάδες καὶ ἐξόριστοι κατῆλθον, εἰς πάντας δὲ ἐδόθη ἀμνηστία. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἐν Ἐλευσίνι τριάκοντα παρεσκευάζοντο εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις δημοκρατικούς, οὗτοι ἐξεστράτευσαν ἐπ' αὐτούς, καὶ συλλαβόντες τοὺς στρατηγούς ἐφόνευσαν, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους διηλλάγησαν (1). Πάλιν λοιπὸν ἀποκατέστη ἐν Ἀθήναις ἡ πολιτεία τοῦ Σόλωνος μετὰ τῶν ὑπὸ Κλεισθέλους γενομένων μεταρρυθμίσεων ἐν ἔτει 481 ἐπὶ ἄρχοντος Εὐκλείδου, τοῦ εἰσαγαγόντος ἐν Ἀθήναις τέλειον τὸν Ἰωνικὸν ἀλφάβητον (2).

Ἄλλ' ἡ λειτουργία τῶν πατρῶν νόμων δὲν ἡδυνήθη νὰ ἐπαναγάγῃ πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας τὴν παλαιὰν εὐδαιμονίαν καὶ εὐκλειαν τῆς πόλεως διὰ τὴν ἐπιπολάσασαν διαφθοράν τῶν ἡθῶν, ὧν ἕνεκα ἐπλήσθη ἡ ταλαίπωρος πόλις δικηγόρων πλεονεκτῶν, ἀναιδῶν δημαγωγῶν καὶ συκοφαντῶν, οἵτινες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις παρέπειθον τὸν δῆμον ν' ἀδικῇ. Τεκμήριον ἢ εἰς θάνατον καταδίκη τοῦ σοφωτάτου τῶν παρ' Ἑλλήσι σοφῶν Σωκράτους, ὃς τις πάντοτε καὶ πανταχοῦ καὶ εἰς περιπάτους καὶ εἰς γυμνάσια καὶ εἰς πλήθουσιν ἀγορὰν ἐξηλέγχε τὴν ἀμάθειαν τῶν σοφιστῶν καὶ προθύμως ἐδίδασκε τοὺς νέους τὰ χρηστά, καὶ πρὸς ἀρετὴν αἰεὶ προέτρεπεν αὐτούς. Τοῦ Σωκράτους μαθηταὶ ἐγένοντο οἱ ὀνομαστότεροι τῶν ἀρχαίων φιλοσό-

(1) Ξενοφ. Ἑλλην. 2, 4, 42—43. (2) Περὶ τῆς μετ' Εὐκλείδην γραμματικῆς ἰδὲ Πλουτ. Ἀριστ. 1.

φων, οἷος ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Ξενοφῶν καὶ ἄλλοι, περὶ ὧν ἀλλαχοῦ θέλομεν εἰπεῖ. Τὸν χρηστότατον τοῦτον διδάσκαλον ἀπέκτειναν διὰ κωνείου οἱ ἄβουλοι Ἀθηναῖοι παραπεισθέντες παρὰ τῶν ἀθλίων συκοφαντῶν, οἷς ὁμοῦς ἀπέκτειναν μετ' οὐ πολὺ μεταμεληθέντες, καὶ πολλὰ ἀλγῆσαντες ἐπὶ τῇ θανάτῳ τοῦ σοφοῦ καὶ δικαίου διδασκάλου αὐτῶν.

Ἐν τούτῳ τῇ χρόνῳ ἐγένετο καὶ ἡ τοῦ Κύρου ἐκστρατεία ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρην, τὸν βασιλέα τῆς Περσίας, ὃν ἀπὸ πολλοῦ διεννοεῖτο ὁ Κύρος, νὰ ἐκθρονίσῃ καὶ νὰ βασιλεύσῃ αὐτός, πρὸς ὃ ἐπῆγε τοῦτον καὶ ἡ εὐνοῦσα καὶ ἀγαπῶσα αὐτὸν μῆλλον ἢ τὸν βασιλεύοντα Ἀρταξέρην μήτηρ Παρόσατις. Τούτου ἕνεκα προσεποιεῖτο ὁ Κύρος τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ προθυμότητας τούτους ἐδοῆθησε πολεμοῦντας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους περὶ τὰ τέλη τοῦ Πελοποννησιακοῦ, ὡς εἴπομεν, πολέμου, Προσέτι καὶ πολλοὺς τῶν δυνατῶν τῶν Ἑλλήνων προσεκτίσαστο ὁ Κύρος διὰ τῶν μεγαλοδωριῶν καὶ τῶν ἐρασμίων τρόπων ὑπὸ τῶν εἰρημνῶν δυνατῶν μάλιστα ἐδοθηθήθῃ εἰς συλλογὴν 13,000 Ἑλλήνων μισθωτῶν, ὧν ἦρχε Κλέαρχος ὁ Σπαρτιάτης. Τούτους λοιπὸν ἔχων ὁ Κύρος καὶ 70,000 Ἀσιανούς ἐπορεύετο ἄνω, προσασίζόμενος ὅτι θέλει νὰ ἐκβάλῃ ἐκ τῆς χώρας τοὺς Πισίδας. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν εἰς Θάψακον, ὅπου ὁ Κύρος ἐδήλωσεν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅτι ὁδεύει ἐπὶ τὸν βασιλέα, εἰς Βαβυλῶνα· καὶ διὰ μεγαλοπρεπῶν δώρων καὶ ὑποσχέσεων ἔπεισε τοὺς στρατιώτας νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ. Ἐφθασαν λοιπὸν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἔντεῦθεν πάλιν πορευόμενοι ἔτυχον τὸν στρατὸν τοῦ Ἀρταξέρου παρὰ τὰ ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ Κούναξα, ὅπου μάχης φονικῆς γενομένης οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν τὸ καθ' αὐτοὺς καὶ ἐδίωκον, ἀλλ' ὁ Κύρος ἰδὼν τὸν βασιλέα καὶ τὸ περὶ ἐκείνον στίφος ἐφορμᾷ καὶ μαχόμενος κατ' αὐτοῦ ἀκοντίζεται καὶ ἀποθνήσκει μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὀλίγων ἀρίστων. Ὡς δὲ ἔπαιον ὁ Κύρος, εὐθύς καὶ ὁ τοῦτου στρατὸς μετέστη πρὸς τὸν βασιλέα καταλιπὼν τοὺς Ἕλληνας νικῶντας καὶ περιμένοντας τὸν Κύρον. Πρὸς τούτους μαθόντας τὸν θάνατον τοῦτου ἔπεμψεν ὁ Τισσαφέρνης κήρυκας περὶ παραδόσεως τῶν ὀπλῶν, οἱ δὲ γενναίως ἀντείπον. Εἶτα πάλιν ὁ Τισσαφέρνης ὑπεσχέθη ἐπ' ὀνόματι τοῦ βα-

σιλέως ν' ἀφήσῃ αὐτοὺς ὑποσπόνδους νὰ ἀπέλθωσιν· ὁ ἄπιστος ὅμως οὗτος σατράπης συλλαβὼν δολίως τοὺς στρατηγούς τῶν Ἑλλήνων καὶ δέσας ἀπέστειλεν εἰς τὸν βασιλέα, ὃς ἀπέσφαξεν αὐτούς. Νῦν οἱ Ἕλληνες περὶ τοὺς 10,000 ὄντες ἠπόρουν περὶ τοῦ πρακτέου καὶ ἀπηλπίζοντο· τότε ἀνέστη ὁ παρ' αὐτοῖς ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης στρατεύων Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος· οὗτος διὰ συνετῶν παραινήσεων καὶ προτροπῶν ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς νὰ μὴ μένωσιν ἀδρανεῖς καὶ ἄθρομοι, ἀλλὰ διὰ τῶν ὅπλων προθύμως ν' ἀνοίξωσι τὴν πρὸς τὴν πατρίδα φέρουσαν ὁδόν. Οἱ Ἕλληνες πεισθέντες εὐθὺς ἐξέλεξαν ἄλλους τε στρατηγούς καὶ αὐτὸν τοῦτον τὸν Ξενοφῶντα καὶ ἤρξαντο τῆς πορείας· αὕτη δὲ ἐγένετο λίαν δυσχερής, διότι στερούμενοι οἱ Ἕλληνες ὁδηγῶν καὶ χωρογραφικῶν χαρτῶν, καὶ προσβαλλόμενοι ὑπὸ τῶν πολεμίων διέδαινον ἐρήμους, ὄρη ὑπερύψηλα καὶ ὄδατα, γηλόφους, χαράδρας, ποταμοὺς βαθεῖς καὶ ἀπόρους, καὶ δι' ἀγρίων καὶ πολεμικῶν λαῶν. Ἀπαντας τοὺς εἰρημένους κινδύνους ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ καρτερίας αὐτῶν καὶ διὰ τῆς φρονήσεως τοῦ στρατηγοῦ Ξενοφῶντος, ὃς τις ὁδηγῆσας αὐτοὺς ἕως εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν παρέδωκεν εἰς τὸν πρὸς τὸν Τισσαφέρνην καὶ Φαρνάδαζον πολεμοῦντα Θίβρωνα. Ἡ ἀπὸ τῆς Ἐφέσου μέχρι Κουνάδων ἀνάδασις τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἡ ἐντεῦθεν μέχρι τοῦ Εὐξείνου ἑνδοξος κατάδασις τούτων διήρκεσεν ἐνιαυτὸν ἓνα καὶ μῆνας τρεῖς (1).

Τῶν χωρῶν ὧν ἤρχεν ὁ Κῦρος σατράπης ἐπέμφθη ὁ Τισσαφέρνης· οὗτος ἐζήτησε νὰ λάβῃ ὑπηκόους τοὺς ἐπὶ τῆς Ἀσίας Ἕλληνας· οἱ δὲ θέλοντες τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν ἔπεμψαν πρέσβεις πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους ὡς προστάτας τῆς Ἑλλάδος περὶ βοήθειας. Οἱ δὲ ἔπεμψαν ἔτι 400 τὸν Θίβρωνα μετὰ στρατεύματος, τοῦτον ὅμως κατηγορηθέντα ἀνικατέστησαν τὸ ἐπὶν ἔτος διὰ τοῦ Δερκυλλίδου, στρατηγοῦ συνετοῦ καὶ εὐτόλμου· οὗτος πολλὰς πόλεις ἐκαύσας παρέλαβε καὶ πρὸς τὸν Φαρνάδαζον καὶ Τισσαφέρνην καλῶς ἐπολέμει, οἷτινες ἠναγκάσθησαν νὰ ποιήσωνται σπονδὰς ἔτι 397 πρὸς τὸν Δερκυλλίδαν

(1) Ἰδὲ Ξενοφ. Ἀνάβ. καὶ Διοδ. 14, 19, 31.

ἐπὶ τῇ ὁμολογίᾳ νὰ ἀφήσῃ ὁ βασιλεὺς αὐτονομίους τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἡγγέλθη εἰς τὴν Σπάρτην ὅτι οἱ σατράπαι ὁλοῖως παρεσκευάσαν μεζονας δυνάμεις, ὅπως ἐκβάλωσι τοὺς Λακεδαιμονίους ἐκ τῆς Ἀσίας, οἱ Σπαρτιάται ἔπεμψαν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν βασιλέα Ἀγησίλαον, ὅστις πρὸ μικροῦ ἀνέλαθε τὴν βασιλείαν, παροραθέντος, συμπράξει τοῦ Λυσάνδρου, τοῦ Λεωτυχίδου, ὅστις ἐλέγετο οὐχὶ τοῦ Ἀγιδος, ἀλλὰ τοῦ Ἀλκιβιάδου υἱός, ὃν ὁμοῦς ὁ Ἅγις ἀποθνήσκων ἀνεγνώρισεν ὡς ἴδιον υἱόν. Ἦν δὲ ὁ Ἀγησίλαος χωλὸς μὲν τὸν ἕνα πόδα, ἀνδρείος δὲ στρατηγὸς καὶ μηχανητικὸς καὶ φιλοτιμώτατος, εἶπερ τις καὶ ἄλλο(1). Τοῦτον τὸν ἄνδρα ἔπεμψαν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐν ἔτει 396 μετὰ 8000 ἀνδρῶν, μετὰ τούτου δὲ ἠκολούθησε καὶ ὁ Λύσανδρος, ὅστις ἐνόμιζεν ὅτι ὁ ὑπ' αὐτοῦ προστατευθεὶς Ἀγησίλαος θέλει ἐν πᾶσιν ὑπακούει αὐτῷ, ἀλλὰ ἀπατηθεὶς ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ ἀγανακτῶν τὸν στρατόν. Ὁ θαυμάσιος Ἀγησίλαος διεννοεῖτο οὐ μόνον τὰς Ἑλληνίδας πόλεις νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τῶν Περσῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ προσθῇ πολεμῶν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας καὶ συντρίψῃ τὴν δύναμιν τοῦ βασιλέως. Ἐνίκησε λοιπὸν μετὰ στρατηγικῆς συνέσεως τοὺς Πέρσας παρὰ τὰς Σάρδεις ἐπὶ τῇ ἡττῇ ταύτῃ τῶν Περσῶν ἀγανακτῆσας ὁ Δαρεῖος, καὶ νομίσας αἴτιον ταύτης τὸν Τισσαφέρην, ἔπεμψε τὸν Τιθραύστην καὶ ἀπέκοψε τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· τὸν δὲ Ἀγησίλαον ἔπεισεν ὁ Τιθραύστης δοῦς καὶ 30 τάλαντα νὰ ἐπέλθῃ ἐπὶ τὴν Φρυγίαν τοῦ Φαρναβάζου. Ὁ Ἀγησίλαος λοιπὸν διήλασε καίων καὶ πορθῶν τὴν Φρυγίαν καὶ Βιθυνίαν, τὰς χώρας τοῦ Φαρναβάζου. Ἐν δὲ τῷ ἔαρη τοῦ 394 παρεσκευάζετο ν' ἀναβῇ, ὅσον ἡδύνατο ἀνωτάτω, καὶ συντρίψῃ τὴν δύναμιν τοῦ βασιλέως(2), ἀλλ' ἠναγκάσθη ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων νὰ καταλίπῃ περίλυπος τὴν Ἀσίαν καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἧς τὰς ἐξοχωτέρας πόλεις παρώρμησαν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης τὰ ὑπὸ τοῦ Τιθραύστου ἀποσταλέντα χρήματα.

(1) Ξενοφ. Ἑλλην., 3, 1—4. Ἰδὲ καὶ Ξενοφ. β. Ἀγησ. καὶ Πλουτ. Ἀγησ. (2) Ξενοφ. Ἑλλην. 3, 4, 1—15, καὶ 4, 1, 41.

Ὁ Τιθραύστης ἐννοήσας ὅτι ὁ Ἀγησίλαος βουλευέται νὰ καταλύσῃ τὴν ἀρχὴν τῶν Περσῶν, ἔπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιτήδειον Ἑλληνα μετὰ πολλῶν χρημάτων, ἵνα διὰ δωροδοκιῶν προαγάγῃ τὸ κατὰ τῶν πλεονεκτῶν Λακεδαιμονίων μῖσος τῶν ἐξοχωτέρων ἐν Ἑλλάδι πόλεων. Ἐκ τῶν χρημάτων ἔλαβον αἱ Θῆβαι, ἡ Κόρινθος καὶ τὸ Ἄργος πλὴν τῶν Ἀθηναίων, αἵτινες ὁμῶς μετέσχον τῆς ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους γενομένης συμμαχίας τῶν εἰρημένων πόλεων. Ἀρχὴν δὲ ἔλαβεν ὁ πόλεμος τούτων ἀπὸ τινος ἔριδος τῶν Φωκέων πρὸς τοὺς Ὀπουντίους Λοκρούς, οὓς ἔδοξέθουν αἱ Θῆβαί. Ἐκ τούτου λαβόντες ἀφορμὴν οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐξέπεμψαν τὸν Λύσανδρον εἰς τοὺς Φωκεῖς, παραγγέλλαντες νὰ συλλέξῃ στράτευμα ἔκ τε τῶν Φωκέων καὶ τῶν κατ' ἐκείνα χωρίων, καὶ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Βοιωτίαν, ὅπου θέλει ἐντύχει τὸν ἄγοντα τὸ κύριον τοῦ στρατοῦ Πausanián. Ὁ Λύσανδρος ἔστη ἐν τῇ Ἀλιάρτι, ὅπου δὲν ἀνέμεινε τὸν Πausanián, ἀλλὰ μετὰ τοῦ περὶ αὐτῶν στρατεύματος ἐπολέμησε πρὸς τοὺς Θηβαίους, ὅφ' ὧν ἡττήθη καὶ ἔπεσε μαχόμενος· οὐ πολὺ ὕστερον ἀνεφάνη ὁ Πausaniás, ἀλλ' ὠκνήσας νὰ ἀνανεώσῃ τὴν μάχην, ἡρκέσθη δὲ νὰ λάβῃ ὑποσπόνδους τοὺς νεκρούς, οὓς θάψας ἀπῆλθεν. Ἡ νίκη αὕτη περιποιήσατο πολλὰς καὶ ἄλλας πόλεις τῇ εἰρημένῃ συμμαχίᾳ, ἥς ὀρμητήριον κατὰ τῆς Πελοποννήσου κατέστη ἡ Κόρινθος, ἐξ ἧς καὶ ὁ μέχρι τοῦ 387 πολεμηθεὶς πόλεμος Κορινθιακὸς ἐκλήθη.

Περὶ τοῦ Κορινθιακοῦ πολέμου.

§. 53. Ὅρωντες οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν πρὸς αὐτοὺς σύστασιν πολλῶν πόλεων ἔπεμψαν πρὸς τὸν Ἀγησίλαον παραγγέλλαντες νὰ βοηθήσῃ ὡς τάχιστα τῇ πατρίδι. Ὁ Ἀγησίλαος εὐθὺς ἀπεχώρησεν ἐκ τῆς Φρυγίας, καὶ διαβὰς τὸν Ἑλλήσποντον ἐπορεύθη τὴν αὐτὴν ὁδόν, ἣν ὁ βασιλεὺς, ὅτε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἐξεστράτευσεν. Ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ τῶν Περσῶν στόλος ναυαρχούμενος ὑπὸ τοῦ Φαρναβάζου καὶ τοῦ Κόνωνος διέφθειραν περὶ τὴν Κνίδον τὸν στόλον τῶν Λακεδαιμονίων, οὗ ναύαρχος ἦν ὁ Πείσανδρος, ὃς ἔπεσε λαμπρῶς μαχόμενος καὶ πεντῇ

κοντα τριήρεις τῶν Λακεδαιμονίων ἔλαβον οἱ περὶ τὸν Κόνωνα. Μετὰ δὲ τὴν νίκην ταύτην ἐξεβλήθησαν οἱ ἄρμολογοὶ καὶ αἱ φρουραὶ τῶν Λακεδαιμονίων ἐξ ἀπασῶν τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἑλληνίδων πόλεων καὶ τῶν παρακειμένων νήσων. Ἀπὸ δὲ τοῦ χρόνου τούτου οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπώλεσαν τὴν κατὰ θάλασσαν ἀρχὴν διὰ τοῦ Κόνωνος, ὃς τις καταπλεύσας εἰς τὸν Πειραιᾶ ἀνφοκοδόμησε χρήμασι τῶν Περσῶν τὰ τεῖχη τῆς πόλεως καὶ τοῦ Πειραιῶς.

Ὁ Ἀγγησίλαος ἐνέτυχε τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων εἰς τὸ κατὰ τὴν Κορώνειαν πεδίον, ὅπου μάχης φονικῆς γενομένης ἔτει 394, ἐνίκησε μὲν οὗτος, ἀλλὰ τοσοῦτον κατεπονθήθη, ὥστε εὐθὺς ἀπέπλευσεν οἴκαδε.

Ἐν τούτοις ὁ πόλεμος διετέλει ἔτι ἑπτὰ ἔτη πολεμοῦμενος καὶ ἐνίκων κατὰ γῆν μὲν οἱ Λακεδαιμόνιοι, κατὰ θάλασσαν δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες συμπράξει τῶν Περσῶν διεπόρθουν καὶ ἐδύρου τὰ παραθαλάσσια τῆς Ἀσωνικῆς. Οἱ Λακεδαιμόνιοι βαρέως φέροντες τὴν ἀπώλειαν τῆς ἡγεμονίας ἔπεμψαν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν Ἀνταλκίδαν, ἄνδρα ἐπιτηδεῖον καὶ πανοῦργον, ὅπως ποιήσῃ συμπράξει τοῦ Σατραπῆος Τιριδάζου εἰρήνην πρὸς τὸν βασιλέα. Οἱ λόγοι τοῦ Ἀνταλκίδου τοσοῦτον ἤρσαν εἰς τὸν Τιριδάζον ὥς τε οὗτος τὸν Κόνωνα τὸν φοβερὸν πολέμιον τῶν Λακεδαιμονίων συλλαβὼν καθεῖρξεν, ἀνέβη δὲ εἰς τὰ Σούσα, ἵνα πείσῃ τὸν βασιλέα· ἀλλ' οὗτος τὸ μὲν πρῶτον δὲν ἐπέισθη καὶ ὁ πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας πόλεμος ἐπολεμεῖτο, ἀλλ' ὅτε πάλιν τὸ δεῦτερον ἀπεστάλη ὁ αὐτὸς Ἀνταλκίδας εἰς τὴν Ἀσίαν ἔτει 388, τότε ὁ βασιλεὺς συμπράξει πάλιν τοῦ εὐνοοῦντος τὸν Ἀνταλκίδαν Τιριδάζου ἐπέισθη νὰ ποιήσῃ εἰρήνην, ὥς ὁ Ἀνταλκίδας ἐδίδασκεν. Ὁ Τιριδάζος παρήγγειλεν εἰς τοὺς περὶ εἰρήνης πεμφθέντας πρέσβεις καὶ ἐξ ἄλλων Ἑλληνικῶν πόλεων ν' ἀκούσωσιν ἣν ὁ βασιλεὺς, ὥς τις κρατερὸς κύριος, κατέπεμψεν εἰρήνην. Κατὰ ταύτην αἱ μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις καὶ αἱ νῆσοι Κλαζομεναὶ καὶ Κύπρος ἀφίνονται εἰς τὸν βασιλέα, αἱ δὲ ἄλλαι Ἑλληνικαὶ πόλεις μικραὶ καὶ μεγάλαι γίνονται αὐτόνομοι πλὴν Ἀθήνων καὶ Ἰμβρου καὶ Σχύρου, αὗται ὥς καὶ τὰ πρῶτά εἰσι τῶν Ἀθηναίων· ἡπεῖλει δὲ ὁ βασιλεὺς τοὺς μὴ δεχομέ-

νους ταύτην τὴν εἰρήνην νὰ πολεμήσῃ μετὰ τῶν ἀποδεχομένων καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ διὰ χρημάτων.

Ἐργάζεται τῆς ἐν ἔτει 387 π. Χ. γενομένης ἀτίμου Ἀνταλκιδείου εἰρήνης ταύτης, ἣν Πλούταρχος δικαίως ἀποκαλεῖ ὕβριν τῆς Ἑλλάδος, ἐγένοντο οἱ Σπαρτιάται, οἵτινες ἐς ἀνάγκησιν ἥς ἀπώλεσαν ἡγεμονίας προθύμως παρέδωκαν τὰς Ἑλληνικάς πόλεις εἰς τὸν βασιλέα, καὶ παρέσχον τοῦτω τὴν ἀφορμὴν νὰ ἀναμιγνύηται, ὥςτις ἰσχυρὸς διαιτητής, εἰς τὰ Ἑλληνικά, καὶ νὰ διαλύῃ τὰς διαφόρους τῶν Ἑλλήνων ἐριδας (1).

Κατὰ τὸν Κορινθιακὸν κληθέντα τοῦτον πόλεμον ἐγένετο μεταβολὴ τῆς τῶν πολεμικῶν τῶν Ἑλλήνων. Οἶδαμεν ὅτι πρότερον οἱ ἔχοντες καὶ οἱ κτηματικοὶ μετεῖχον τῶν ἀρχῶν καὶ ἀπετέλουν ἐν πολέμῳ τὸ κύριον τοῦ στρατοῦ, τοὺς ὀπλίτας· σὺν τῷ χρόνῳ δέ, διαφθαρέντων τῶν πραγμάτων, αὐτοὶ μὲν ἀπέσχον τοῦ πολέμου, ἀντὶ δὲ τούτων εἰσῆχθησαν οἱ μισθωτοί, οἵτινες ἀπὸ τοῦ τέλους μάλιστα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὑπηρετοῦν ἐπὶ μισθῷ οὐ μόνον τοῖς Ἑλλησιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς Πέρσαις· τῶν μισθωτῶν στρατηγοὶ καὶ ἡγεμόνες ἐγένοντο οἱ ἀγχινούστεροι τούτων καὶ τολμηρότεροι, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ ἐξ Ἀθηνῶν ὀνομαστός Ἴφικράτης, οὗτινος πολὺ ἐπηρεῖτο ἢ τε στρατηγικῇ ἀγχινοῖα καὶ ἡ ἐμπειρία τῶν πολεμικῶν. Οὗτος ἐξεῦρε νέον εἶδος πολεμικοῦ, ὅπερ μετεῖχε τοῦ τε ὀπλητικοῦ καὶ τῶν ψιλῶν· διότι πρὸς μὲν τούτους ὁμοιάζει κατὰ τὴν ταχύτητα καὶ τὸ εὐκίνητον, πρὸς δὲ τοὺς ὀπλίτας κατὰ τὸ μάχεσθαι ἐν πυκνῇ φάλαγγι. Οἱ τοῦ Ἴφικράτους συχνὰ ἐγυμνάζοντο καὶ ἤσκουν τὰ πολεμικά, καὶ ἐπιμελῶς καθ' ἑκάστην εὐδιάσκοντο ἐξελιγμούς, ἐπιστροφάς, πυκνώσεις, συνασπισμούς καὶ ἄλλας στρατιωτικὰς τάξεις, δι' ὧν πολὺ ἐν πολέμῳ ἐξέπλησσαν οὗτοι καὶ ἐθορύβουν τοὺς πολεμίους. Χάριν τῆς εὐκινήσιας τῶν στρατιωτῶν ὁ Ἴφικράτης κατεσκεύασε τὰ ὅπλα τῶν μισθωτῶν ἐπιτήδεια εἰς τὰς πολεμικὰς κινήσεις, διότι τὰ μὲν ἀγχέμαχα τούτων ὅπλα ἦσαν ἐλαφρότερα παρὰ πρότερον, τὰ δὲ ἐπιθετικά μα

(1) Ξενοφ. Ἑλλην. β.1, 31. Εἰ δαὲ τὴν τῆς Ἑλλάδος ὕβριν καὶ προδοσίαν εἰρήνην καλεῖν Πλουτ. Ἀρταξέρ. 21 καὶ Ἀγησίλ. 23.

κρότερα· οἷον ἔφερον οὗτοι μικράν καὶ κούφην ἀσπίδα, ἣν πέλ-
την ἐκάλουν, ἐξ ἧς καὶ οὗτοι πελτασταὶ ἐκαλοῦντο, θώρακα δὲ
ἐφόρουσαν λινοῦν οὐχὶ δὲ χαλκοῦν καὶ ὑπόδεσιν ἐλαφράν, τὰ δόρα-
τα δὲ καὶ τὰ ξίφη αὐτῶν ἦσαν σχεδὸν διπλάσια. Πολλὰ δὲ
καὶ ἄλλα χρήσιμα εἰς τοὺς πολέμους ἐπενόησεν ὁ Ἰφικράτης,
ἰδίᾳ δὲ πολὺ ἐπηρεῖτο καὶ ἐθαυμάζετο ἡ τῶν μισθωτῶν τοῦ
Ἰφικράτους πειθαρχία καὶ ἡ ἐν πολέμῳ τῶν παραγγελιῶν ἀ-
κριβής ἐκτέλεσις.

Ἡ εἰς μικρὰς αὐτονόμους πολιτείας διαίρεσις τῶν ἐν Ἑλλάδι
πόλεων πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῆς
Σπάρτης, ἥτις ὁμοῦς ταχέως ἀπέβη τυραννικὴ καὶ βιαία. Οἱ Λα-
κεδαιμόνιοι ἐξεστράτευσαν ἐπὶ τὴν Μαντίνειαν, καὶ ἠνάγκασαν
τοὺς Μαντινεῖς νὰ κρημνίσωσι τὴν πόλιν καὶ νὰ διοικισθῶσι
τετραχῇ κατὰ κώμας, ὥς τὸ παλαιὸν ᾤκουν. Ὡσαύτως ἠνάγκ-
ασαν καὶ τοὺς Φλιασίους νὰ καταδεχθῶσι τοὺς φυγάδας. Προσ-
έτι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐταπεινώσαν τὴν ἐπὶ τῆς Θωράκης δυνατὴν
πόλιν Ὀλυνθον. Αὕτη ἐγένετο μετὰ τὰ περσικὰ διὰ τοῦ ἐμπο-
ρίου καὶ τῆς ναυτιλίας μεγάλη καὶ εὐδαίμων· προσηγάγετο
πολλὰς καὶ μεγάλας περὶ αὐτὴν Ἑλληνικὰς πόλεις· καὶ ἄλλας
πόλεις τῆς Μακεδονίας προσέλαθεν, ὥστε κατέστησεν αὐτοῦ μι-
κράν ἡγεμονίαν. Ἐπὶ ταύτην λοιπὸν ἐπορεύθησαν οἱ Λακεδαιμό-
νιοι ἔτει 382, πεισθέντες ὑπὸ τῶν ἀποσταλέντων πρέσβεων ἐκ τῆς
Ἀκάνθου καὶ Ἀπολλωνίας καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας
Ἀμύντου, ἵνα ζητήσωσι τὴν βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Ὀ-
λυνθιοὶ ἐπὶ τρία ἔτη πολιορκούμενοι ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐρ-
ρωμένως ἐπολέμουν καὶ ἡμύνοντο, κακῶς δὲ ἔχοντες ὑπὸ
τοῦ λιμοῦ ἠναγκάσθησαν νὰ ποιήσωσι συνθήκας πρὸς τοὺς Λα-
κεδαιμονίους, καθ' ἃς κατέλιπον τὰς κατακτήσεις αὐτῶν καὶ ἡκο-
λούθουν ἐν πολέμῳ μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων.

Ἐν ᾧ δὲ ἐπολεμεῖτο ὁ πρὸς Ὀλυνθίους πόλεμος ὁ ἐκ Σπάρ-
της Φοιβίδας πορευόμενος μετὰ στρατοῦ διὰ τῆς Βοιωτίας ἐπὶ τὴν
Ὀλυνθον ἔστη ἔξωθεν τῶν Θηβῶν καὶ ἐστρατοπέδευσεν. Ἐν τῇ
πόλει ἐστασίαζον τότε οἱ ἀριστοκρατικοὶ πρὸς τοὺς δημοκρατικούς·
ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν Λεοντιάδης πρὸς κατάληψιν τῆς
τυραννίδος ἤλθε πρὸς τὸν Φοιβίδαν καὶ παρώρμησε τοῦτον νὰ

καταλάβῃ τὴν ἀκρόπολιν. Ὁ Φοιδίδας προθύμως ἐδέχθη, καὶ εἰσαχθεὶς εἰς τὴν πόλιν ὑπὸ τοῦ Λεοντιάδου κατέσχευεν ἔτει 382 τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὸν Ἰσμηνίαν, τὸν ἀρχηγὸν τῶν δημοκρατικῶν καθεῖρξεν. Ἡ Ἑλλὰς ἅπασα ἠγανάκτησεν ἐπὶ τῇ παρασπόνδῳ ταύτῃ πράξει. Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι μετεκάλεσαν μὲν τὸν Φοιδίδαν καὶ χρήμασιν ἐζημίωσαν αὐτόν, διότι ἄνευ προσταγῆς τῆς πόλεως ἔπραξε ταῦτα, ἀλλὰ διετελουν κατέχοντες τὴν ἀκρόπολιν· ἐγκατέστησαν ἐν ταῖς Θήβαις τὴν ὀλιγαρχίαν καὶ ἐφυγάδευσαν τοὺς δημοκρατικούς, τὸν δὲ Ἰσμηνίαν δικάσαντες ὤκισαν ἐκ Λακεδαίμονος καὶ τῶν συμμάχων κατεδίκαναν εἰς θάνατον (1).

Περὶ τοῦ Βοιωτικοῦ πολέμου

§. 54. Τῶν ἐν Θήβαις ὀλιγαρχικῶν προΐστατο ὁ Λεοντιάδης καὶ δύο πολέμαρχοι, ὁ Ἀρχίας καὶ ὁ Φίλιππος· οὗτοι ἐφυγάδευσαν πολλοὺς τῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν, ἐξ ὧν περὶ τοὺς 400 κατέφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ Πελοπίδας, ὃς τις καὶ τοι νεώτατος παρῶρμα τοὺς ἄλλους νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς Θήβας. Οὗτοι λοιπὸν πεισθέντες ἔπεμψαν κρύφα πρὸς τοὺς ἐν Θήβαις φίλους καὶ ἐδήλωσαν αὐτοῖς τὰ δεδογμένα· οἱ δὲ συνεπύκνουν καὶ ὑπέσχοντο ὁ μὲν γραμματεὺς τῶν πολεμάρχων Φυλλίδας νὰ προσκαλέσῃ εἰς δεῖπνον τοὺς πολεμάρχους καθ' ἣν ἐσπέραν ἔμελλον οἱ περὶ τὸν Πελοπίδαν καὶ Μέλωνα νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, ὁ δὲ Χάρων νὰ παράσχῃ αὐτοῖς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Οἱ φυγάδες λοιπὸν ἐξ Ἀθηνῶν ἐξορμήσαντες ἔστησαν ἐν τοῖς μεθορίοις· δώδεκα δὲ ἐκ τούτων οἱ ἐπιτηδεύοντες, ἐν οἷς ἦσαν ὁ Πελοπίδας, ὁ Μέλων καὶ ἄλλοι ἐξ ἐπιφανῶν οἰκων ἄνδρες, φορέσαντες ἐσθῆτας γεωργῶν καὶ θηρευτικὰ ὄργανα ἔχοντες, ἵνα μὴ ὑποπτευθῶσι, παρειαῖον ἐν νυκτὶ χειμερινῇ ἄλλοι ἄλλοθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ κατέλυσαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χάρωνος, ὅπου παρσκευάζοντο εἰς τὸ ἔργον. Ἐν τούτῳ ὁ Ἀρχίας προσέταξε τὸν Χάρωνα δι' ὑπηρετοῦ νὰ προσέλθῃ εἰς αὐτόν. Οὗτος μετέβη παραχρῆμα καὶ πρὸ τῶν θυρῶν

(1) Ἰδὲ Ξενοφ. Ἑλλην. 5. 2. 25—37 καὶ Διοδ. 15, 30.

τῆς οἰκίας τοῦ Ἀρχίου ἡρωτήθη παρὰ τούτου, παρόντος καὶ τοῦ Φυλλίδου. « Ἦκουσα, ὦ Χάρων, ὅτι τινὲς τῶν φυγάδων κρύπτονται ἐν τῇ πόλει, καὶ βοηθοῦνται ὑπὸ τινων τῶν πολιτῶν. » Ὁ Χάρων καθησύχασε τὸν Ἀρχίαν ὑποσχεθεὶς αὐτῷ ὅτι ἐπιμελῶς θέλει ἐξετάσει. Ὁ Φυλλίδας ἐπήνεσε τὴν προθυμίαν τοῦ Χάρωνος, καὶ ἐπαναγαγὼν τὸν Ἀρχίαν εἰς τὸ συμπόσιον κατήνεγκεν αὐτὸν εἰς πότον πολύν· ἅμα δὲ ὑπέσχετο αὐτῷ νὰ εἰσαγάγῃ ταχέως καὶ ἑταίρας. Ἐν τούτῳ ἤλθε τις ἐξ Ἀθηνῶν κομίζων πρὸς τὸν Ἀρχίαν ἐπιστολὴν δηλοῦσαν σαφῶς πάντα τὰ τῆς συνωμοσίας, καὶ εἶπεν εἰς τὸν Ἀρχίαν εὐθὺς ν' ἀναγνώσῃ αὐτήν, διότι περὶ σπουδαίων τινῶν αὕτη δηλοῖ· ὁ δ' Ἀρχίας μεθῶν εἶπε μειδιᾶσας. « Ἐς αὐρίον τὰ σπουδαῖα. » καὶ ὑπέβαλε τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον. Ὅτε δὲ ἐγένοντο οἱ πολέμαρχοι ἐκλελυμένοι καὶ κάτοινοι εἰσῆχθησαν καὶ αἱ ἑταῖραι· ἦσαν δὲ αὗται οἱ περὶ τὸν Μέλωνα, οἵτινες ἐφόρουσαν ἄνω τῶν θωράκων γυναικεῖας ἐσθῆτας καὶ δασεῖς στεφάνους ἐλάτης καὶ πύρκης, εἰσελθόντες λοιπὸν οὗτοι ἐπέπεσον ἐνφῆρεις ἐπὶ τοὺς πολεμάρχους καὶ ἀπέκτειναν. Τότε ὁ Φυλλίδας προσλαβὼν τοὺς περὶ τὸν Πελοπίδαν ἐπορεύθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Λεοντιάδου, ὃν οὐχὶ εὐχερῶς ἀπέκτεινεν ὁ Πελοπίδας. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ περὶ τὸν Μέλωνα ἠνέφξαν τὸ δεσμώτήριον, ἀπέλυσαν τοὺς δεσμώτας καὶ ὤπλισαν, ἐπεμφαν δὲ καὶ ἱππεῖς πρὸς τοὺς μείναντας εἰς τὰ ὄρια τῆς Ἀττικῆς φυγάδας, ἐκάλουν δὲ καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας εἰς ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος, κηρύσσοντες ἐνταυτῇ ὅτι ἀπέθανον οἱ τύραννοι· προσῆλθον πολλοὶ πολῖται πρόθυμοι καὶ ὠπλίζοντο ἐκ τῶν ἀναρρήχθέντων ὀπλοποιείων, προσῆλθον δὲ καὶ ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Γοργίδας μετ' ὧν εἶχον ἡσυχασμένους ἀνδρῶν εἰς φυλακὴν τῆς πόλεως, ἧτις ἦν μεστὴ βοῆς, θορύβου, φόβου καὶ ταραχῆς. Οἱ δὲ τὴν Καῶμεϊαν κατέχοντες ἐκπεπληγμένοι πρὸς τὸ κήρυγμα καὶ τὸν ἀλαλαγμὸν τῶν πολιτῶν ἠσύχαζον. Ἀμα δ' ἐγένετο ἡμέρα παρῆσαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς οἱ φυγάδες ὠπλισμένοι καὶ συνηθροίσθη ὁ δῆμος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου εἰσῆχθησαν ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Γοργίδας, τούτους ἐστεμμένους καὶ παρακαλοῦντας τοὺς πολίτας εἰς βοήθειαν τῆς πατρίδος μετὰ κρότου καὶ βοῆς

ἐδέχθησαν ὡς εὐεργέτας καὶ σωτῆρας. Ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας ἐξελέχθησαν βοιωτάρχαι ὁ Πελοπίδας, ὁ Μέλων καὶ ὁ Χάρων. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ προσήλθον βοηθοὶ καὶ ἐξ ἄλλων πόλεων καὶ 5,000 Ἀθηναίων, ὥστε τὸ πλῆθος αὐτῶν ἐγένετο περὶ τὰς 10,000 ὁπλιτῶν καὶ 2,000 ἵππέων, οἱ πολέμαρχοι ἤρξαντο νὰ προσβάλλωσι τὴν ἀκρόπολιν, οἱ δὲ ἐν αὐτῇ φρουροὶ φοβηθέντες εἶπον ὅτι παραδιδούσι τὴν ἀκρόπολιν, ἂν ἀφήσωσιν αὐτοὺς ἀσφαλῶς καὶ μετὰ τῶν ὀπλων ν' ἀπέλθωσιν. Οἱ δὲ Θηβαῖοι ἄσμενοι ἔδωκαν αὐτοῖς ὅσα ἀπήτουν, καὶ ὄρκους ἠμόσαντες ἐξέπεμψαν.

Ἀπὸ δὲ τοῦ χρόνου τούτου αἱ Θῆβαι προΐστανται πάλιν τῶν ἐν Βοιωτίᾳ καὶ πρωτεύουσι τῶν ἐν Ἑλλάδι πόλεων. Ἦσαν μὲν οἱ Θηβαῖοι ῥωμαλέοι καὶ ἡ τούτων χώρα εὐάνδρος, ὡς καὶ πᾶσα ἡ Βοιωτία, ἀλλ' ἦσαν ἡδυπαθεῖς καὶ παχυλοὶ καὶ ἡ τούτων νωθρότης ἦν παροιμιώδης. Οἱ Θηβαῖοι μάλιστα εἶχον ὄνομα κακὸν διὰ τε τὴν ἐν τοῖς Μηδικοῖς κακὴν διαγωγὴν καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς Πλαταιεῖς ἀπαρδαιγμάτιστον ὀμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν· ἀλλ' ἦδη δύο μεγάλοι ἐκ Θηβῶν ἄνδρες ἐξαιρουσι τὰς Θήβας καὶ ἡγεμόνα τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τινα χρόνον ἀναδεικνύουσιν· ἦσαν δ' οὗτοι ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας. Ἀμφότεροι δὲ οἱ ἄνδρες οὗτοι ἦσαν ἐξ ἐπιφανῶν τῶν ἐν Θήβαις οἴκων, ἀλλ' ὁ μὲν τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἦν πτωχός, ὁ δὲ τοῦ Πελοπίδου πλούσιος. Ἀμφότεροι ἦσαν ἐκ παιδῶν φιλάταιοι φίλοι καὶ καλῶς ἐξετράφησαν καὶ ἐπαιδεύθησαν τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ ἀγωγὴν· ὁ μὲν Πελοπίδας ἐβίου βίον κοινωνικόν, ἔγημε πλουσίαν γυναῖκα, ἐξ ἧς ἐγένοντο καὶ παῖδες, διέτριβε περὶ τὰς παλαίστρας καὶ τὰ γυμνάσια καὶ τὰ κυνηγέσια· ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας διῆγε μονότροπον καὶ φιλόσοφον βίον· ἐγένετο ἀκροατῆς τοῦ πυθαγορείου Λύσιδος καὶ ὁπαδὸς τῆς πυθαγορείου σχολῆς, ἐξ ἧς ἐκτέσταιτο τὸ ἐν ταῖς κρίσεσιν αὐτοῦ καθαρὸν καὶ εὐκρινές, καὶ τὸ ἐν τοῖς λόγοις καὶ ἔργοις ἀτάραχον καὶ ἔμπεδον· ἐκ τῆς φιλοσοφίας ἐγένετο οὗτος ἄκρος ἐραστῆς τοῦ δικαίου καὶ πρόθυμος ἐκπληρωτῆς τῶν τε πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τῶν πρὸς τοὺς συμπολίτας καθηκόντων. Τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐπηγεῖτο ἡ δύναμις τοῦ λόγου, ἡ τῶν Ἑλληνικῶν

πραγμάτων πείρα καὶ ἡ στρατηγική. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐγένετο ὁμολογημένος ὁ ἐξοχώτερος τῶν συγχρόνων αὐτοῦ στρατηγῶν τοῦ Ἀγησίλαου, τοῦ Ἰφικράτους καὶ τοῦ Χαβρίου, Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπενόησε τάξεις πολεμικὰς, αἱ ἐμιμήθησαν οἱ μετ' αὐτὸν ὀνομαστοὶ στρατηγοὶ ἄνδρες καὶ ἡγεμόνες καὶ πολλοὶ τῶν νεωτέρων. Ἀμφοτέροι οἱ εἰρημένοι δτε ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας μέγιστον ἀπ' ἀρχῆς ἡράσθησαν ἔρωτα τοῦ ἰδεῖν τὴν πατριδα, κατὰ Πλούταρχον, λαμπροτάτην καὶ μεγίστην ἐφ' ἑαυτῶν γενομένην (1).

Ἀκούσαντες οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν ἐν Θήβαις ἐπανάστασιν παραχρῆμα ἔπεμψαν εἰς τὴν Βοιωτίαν βοηθὸν τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τὸν βασιλεῖα Κλεόμβροτον. Ἐπειδὴ ὁμοῦ οὗτος ἔμαθεν ὅτι ἡ ἀκρόπολις παρεδόθη, κατέλιπεν εἰς Θεσπιάς ἀρμωστὴν τὸν Σφοδρίαν μετὰ ὀλίγων στρατιωτῶν καὶ ἐπέστρεψεν οἴκαδε· ὁ δὲ Σφοδρίας ἄδουλός τῶν παρώξυνε τοὺς Ἀθηναίους δι' αἰφνιδίου καὶ νυκτερινῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὅπως καταλάβῃ ἄφρουρον τὸν Πειραιᾶ, νὰ γένωνται πρόθυμοι σύμμαχοι τῶν Θηβαίων. Οἱ Λακεδαιμόνιοι τρεῖς εἰσέβαλον εἰς τὴν Βοιωτίαν τῇ 378, 377 καὶ 376, κακουργοῦντες τὴν χώραν· οἱ δὲ Θηβαῖοι ἐν ταῖς πρὸς τούτους συμπλοκαῖς καὶ συγκρούσεσιν ἐδιδάσκοντο καὶ ἡσχοῦντο τὰ πολεμικά, καὶ θαρράλειότεροι ἐγίνοντο, διὸ καὶ εἰς τὸν Ἀγησίλαον τετρωμένον ἐπιστρέψαντα ἐκ Βοιωτίας ὁ Ἀνταλκίδας «καλὰ διδασκάλια, εἶπε, παρὰ Θηβαίων ἀπολαμβάνεις, διδάξας αὐτοὺς μὴ βουλομένους μάχεσθαι». Πρὸς πάσας τὰς ἐπιχειρήσεις οἱ Θηβαῖοι ἐβοηθοῦντο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες οὐκ ἄσχημον παρεσκεύασαν ναυτικὴν δύναμιν· προσηγάγοντο οὗτοι πάλιν συμμάχους τὰς ἀπ' αὐτῶν ἀποστάσας Ἑλληνικὰς νήσους· ὁμολογῆσαντες νὰ ἔχωσι μὲν ἡγεμόνας τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ νὰ ᾧσιν αὐτόνομοι καὶ ἐν τῇ κοινῇ συνεδρίῃ νὰ ἔχωσι δικαίωμα ἴσης ψήφου, καὶ νὰ συντελῶσιν εἰς διατήρησιν κοινοῦ στόλου· ἀπετελέσθη λοιπὸν ὁμοσπονδία ἐκ πάντε καὶ ἐβδόμηχοντα πόλεων. Δύο ἔτη αἱ τριῆρεις τῶν Ἀθηναίων ἔπλεον ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ οὐδεὶς τῶν Σπαρτιατῶν

(1) Πλουτ. β'. Πελοπ. 4.

ἐτόλμησε νὰ ἀντιστῇ εἰς αὐτάς. Ἐν ἔτει δὲ 376 ἀντεπέπλευσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι μετὰ τῶν συμμάχων ἐπὶ τοὺς Ἀθηναίους, ὧν ναύαρχος ἦν ὁ Χαθρίας, ἀλλ' ἠττήθησαν ναυμαχήσαντες παρὰ τὴν Νάξον, καὶ πάλιν παρὰ τὴν Λευκάδα ἔτει 375 ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ὧν ἐναυάρχει ὁ τοῦ Κόνωνος υἱὸς Τιμόθεος.

Περὶ τοῦτον τὸν χρόνον πολὺ ἐκακώθησαν ἢ τε Πελοπόννησος καὶ αἱ νῆσοι ὑπὸ τε τῶν ἐρίδων καὶ τῶν στάσεων τοῦ δήμου πρὸς τοὺς δυνατοὺς καὶ ὑπὸ σεισμῶν καὶ κατακλυσμῶν μεγάλων καὶ ἀπίστων, ἐξ ὧν πολλοὶ ἀπώλοντο ἄνθρωποι καὶ πόλεις, ἐξ ὧν ἦσαν καὶ αἱ ἐν Ἀχαΐα πόλεις Βούρα καὶ ἡ μέγιστον πρὸ τοῦ σεισμοῦ ἀξίωμα ἔχουσα τῶν κατὰ τὴν Ἀχαΐαν πόλεων Ἐλίκη, ἣτις κατεκλύσθη ὑπὸ τῆς θαλάσσης μετεώρου γενομένης ἐν ἔτει 373 (1).

Ἐπειδὴ οἱ Θηβαῖοι κατέστρεψαν τὰς ἐν Βοιωτίᾳ φίλας καὶ πιστάς τῶν Ἀθηναίων Ἠλατιάς καὶ Θεσπιάς, ἐστράτευσαν δὲ καὶ εἰς τὴν Φωκίδα, οἱ Ἀθηναῖοι ἀγανακτήσαντες ἔπεμψαν πρέσβεις εἰς τὴν Σπάρτην περὶ εἰρήνης· ἐν τῇ Σπάρτῃ συνήλθον καὶ ἐξ ἄλλων Ἑλληνίδων πόλεων πρέσβεις καὶ ἐκ τῶν Θηβῶν ἅπαντες οὗτοι συνωμολόγησαν εἰρήνην ἐν ἔτει 371, ἧς βάσις ἦν ἡ Ἀντακίδειος. Ὁ Ἑπαμεινώνδας ὁμῶς ἀντεῖπε πρὸς τὸν Ἀγησίλαον ὑπὲρ τῶν Θηβαίων, διότι οὗτοι ἔμελλον ν' ἀπολέσωσιν ἢν ἀνέκτησαν ἡγεμονίαν ἐπὶ τῶν τῆς Βοιωτίας πόλεων· παρακαλούμενος ὁμῶς ὑπὸ τῶν ἄλλων, εἶπεν ὅτι ἀποδέχεται, ἂν καὶ οἱ Σπαρτιάται ἀφήσωσιν αὐτονόμους τὰς ἐν τῇ Λακωνικῇ πόλεις. Ὁ Ἀγησίλαος ὀργισθεὶς ἐξήλειψεν ἐκ τῶν σπονδῶν τοὺς Θηβαίους.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπέστειλαν πρὸς τὸν ἐν τῇ Φωκίδι ὄντα βασιλέα Κλεόμωρον νὰ στρατεύσῃ ἐπὶ τοὺς Θηβαίους· ὁ δὲ παραχρῆμα εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν ἄγων ὀπλίτας μυρίους, ἐν οἷς ἦσαν τέσσαρες χιλιάδες ὀπλίται καὶ χίλιοι ἵππεῖς Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἐσρατοπέδευεν εἰς τὰ Λεῦκτρα ἐπὶ ὑψώματός. Οἱ Θηβαῖοι μόνους συμμάχους ἔχοντες τοὺς Βοιωτοὺς καὶ τούτους ὑπόπτους ἀντεπεξῆλθον περὶ τοὺς 6000 ὄντες καὶ ἐσρατοπέ-

(1) Διοδ. 15, 48,

δευσαν ἀπαντικρὺ τῶν Λακεδαιμονίων· ἐστρατηγοῦντο δ' οὗτοι ὑπὸ τῶν δύο ἐνδόξων στρατηγῶν τοῦ Πελοπίδου, δισις ἡγήετο τοῦ φιλοτίμου ἱεροῦ λόχου, καὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, οὗτινος ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ σύνεσις ἐν παντὶ πολὺ ἐνεθάρρυνεν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐξάγων τὸ στράτευμα καὶ ἀκούσας, ὅτι ἀπαίσιος οἰωνὸς φανεῖς ἐθορύδητε τοὺς ἐκ τῆς πόλεως ἐκπορευομένους Θηβαίους, ἐξερώνησε τὸν τοῦ Ὀμήρου στίχον.

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Ἐν Λεύκτροις λοιπὸν μηνὶ Ἰουλίῳ τοῦ 377 ἐγένετο φονικὴ μάχη, καθ' ἣν κατὰ κράτος ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι τοὺς Λακεδαιμονίους, οἵτινες καὶ ἄνδρας Σπαρτιάτας πολλοὺς καὶ ἐπισήμους ἀπώλεσαν καὶ αὐτὸν τὸν βασιλέα Κλεόμβροτον. Τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην ἤρχοντο οἱ Θηβαῖοι διὰ τῆς συνέσεως τῶν στρατηγῶν, διὰ τῆς ἀνδρείας τοῦ ἱεροῦ λόχου, διὰ τοῦ ἀειολόγου ἱππικοῦ, μάλιστα δὲ διὰ τῆς ἐν τῇ μάχῃ εἰς λοξὴν φάλαγγα ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου παρατάξεως τῶν Θηβαίων (1).

(1) Πρὸς χάριν τῶν φιλοτίμως τὴν ἱστορίαν μελετῶντων καλὸν ἐνομίσαμεν νὰ προσθέσωμεν ὡς βραχεία τινα περὶ τῆς λοξῆς φάλαγγος, ἥς χρῆσις ἐγένετο καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις καὶ ὀνομαστοῖς στρατηγοῖς. Ἦν δὲ ἡ εἰρημένη τάξις τοιαύτη τις. Τὸ μὲν εὐώνυμον κέρας εἰς βάθος 30 ἀνδρῶν συντεταγμένον ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς δυνάμεως καὶ κατ' οὐρὰν ἔχον τὸν ἱερὸν λόχον τοῦ Πελοπίδου ἀντέταξεν ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς τὸ δεξιὸν τῶν Λακεδαιμονίων, ὧν αἱ ἐνωματαὶ ἦσαν συντεταγμέναι κατὰ τρεῖς στίχους, εἰς δώδεκα τὸ βάθος, καὶ ἡγήτο αὐτὸς ὁ Κλεόμβροτος· τὸ δὲ ἕτερον κέρας ἐκ τῶν ἀσθενεστάτων ἀποτελούμενον παρέταξε κατὰ στίχον (εἰς παράταξιν) οὐ τὸ βάθος ἄσχηλον. Τὸ δὲ παράγγελμα τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἦν τὸ μὲν ἱππικὸν τῶν Θηβαίων ἐπιτηδεύτερον ὃν τοῦ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἐκ τῶν συγχῶν πολέμων πρὸς τοὺς πολεμίους πολὺ ἡσχημένον νὰ ἐπιτεθῇ ἐπὶ τὸ προτεταγμένον ἱππικὸν τῆς φάλαγγος τοῦ Κλεομβρότου, μετὰ δὲ τοῦ ἱππικοῦ νὰ ἐπιτεθῶσι καὶ οἱ λοιποὶ ὀπλιταὶ τοῦ εὐωνόμου, οἱ δὲ τοῦ δεξιοῦ κέρατος νὰ μὴ συνεπιτεθῶσιν, ἀλλὰ νὰ ὑποχωρῶσιν ἐν τῇ μάχῃ. Κατὰ τὸ παράγγελμα λοιπὸν τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐπιτεσόντες οἱ τῶν Θηβαίων ἱππεῖς ἔτρεψαν τοὺς τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες φεύγοντες ἐπέπεσον εἰς τοὺς ἑαυτῶν ὀπλίτας τοῦ Κλεομβρότου μικρὸν πρὸς ἀριστερά περὶ τὸ μέσον τοῦ βίου στρατεύματος τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων, ὥστε ἐκωλύθη τοῦτο νὰ προελάσῃ, οὐχὶ ὅμως καὶ τὰ κέρατα, ὧν τὸ μὲν δεξιὸν ὑπερφαλάγγει τὸ

Ἡ ἀγγελία τῆς ἐν Λεύκτροις συμφορᾶς πολὺ ἐλόπησε τοὺς ἐφόρους, ἀλλὰ δὲν ἐταπείνωσε τὸ Σπαρτιατικὸν φρόνημα αὐτῶν, διότι καὶ τὴν ἑορτὴν, ἣν ἐώρταζον, δὲν διέκοψαν, καὶ στράτευμα ἕτερον συλλέξαντες ἀπέστειλαν εἰς τὴν Βοιωτίαν εἰς σωτηρίαν τῶν ὑπολοίπων· προσέτι ἔπεμψαν καὶ τὰ ὀνόματα πρὸς τοὺς οἰκείους ἐκάστου τῶν τεθνεώτων, οἵτινες γενναίως ἔφερον τὸ πάθος (1). Οἱ δὲ Θηβαῖοι εὐθὺς μετὰ τὴν μάχην προσεκάλεσαν βοηθοὺς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τὸν τύραννον τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Φερῶν. ἀλλ' οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἐκ ζηλοτυπίας οὐδὲν περὶ βοηθείας ἀπεκρίθησαν, ὁ δὲ Ἰάσων ἀνὴρ δραστήριος ὢν καὶ φιλοτιμώτατος καὶ ἀπὸ πολλοῦ ἐπιθυμῶν ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰ Ἑλληνικὰ καὶ ἐκ τῆς τούτων διαφθορᾶς καὶ παραλύσεως ὠφελούμενος νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος προθύμως ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Βοιωτίαν μετὰ πολλῆς δυνάμεως, ἀλλ' οὐκ ἐβοήθησε τοὺς

ἐπιτεθὲν τῶν Θηβαίων, τὸ δὲ ἀριστερόν ἐκ τῶν συμμάχων αποτελούμενον, ὡς εἶδε τὸ δεξιὸν τῶν Θηβαίων ὑποχωροῦν, ἐπετέθη ἐπ' αὐτό, ὥστε ἀπετελέσθη μηχανοειδὴς τάξις. Ἐν τούτῳ τὰ ἀριστερὰ πλάγια τῆς βαθείας φάλαγγος τοῦ Ἑπαμεινώνδου ἦσαν ἀσκεπῆ, ἵτινα κατιδὼν ὁ Κλεόμβροτος ἐστράφη ἐπ' αὐτά, ἀλλ' εὐθὺς ὁ Πελοπίδας ἐπεξῆλθε μετὰ τοῦ ἱεροῦ λόγου πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ ἠπείλει ὀλεθρον' εἰς τὰ δεξιὰ καὶ εἰς τὰ νῦτα τῶν ἀπειλούντων νὰ ἐπιτεθῶσι Λακεδαιμονίων. Ἐκπλαγεὶς πρὸς τὸ στρατήγημα ὁ Κλεόμβροτος ἐζήτει ν' ἀναστρέψῃ καὶ ἀποκαταστήσῃ πάλιν τὸ δεξιόν. Ἐκ τούτου πολλὸς θόρυβος καὶ παραχῇ ἐγένετο ἐν τοῖς Λακεδαιμονίοις· ἐν τούτοις ἐπιπίπτει ὁ μὲν Ἑπαμεινώνδας κατὰ μέτωπον ἐπὶ τὸ δεξιὸν κέρας τῶν Λακεδαιμονίων, ὁ δὲ Πελοπίδας ἐπὶ τὰ πλάγια τούτων, τότε ἤρξατο φοινικὴ μάχη, καθ' ἣν τὸ μὲν πρῶτον ἀνδρείως ἀντέστησαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ὅτε ὁμως ὁ Κλεόμβροτος ἔπεσε καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισήμων Σπαρτιατῶν, τότε εἰς τελείαν τροπὴν ἐτράπη τὸ στράτευμα τῶν Λακεδαιμονίων. Ἰδὲ Ξενοφ., Ἑλλην. 6, 4, 2—15, Διοδ. Σικελ. 15, 51—56. Πλουτ. Πελοπ. 20—23. Παράβαλε καὶ τὴν καλὴν συγγραφὴν περὶ τῶν πολεμικῶν τῶν Ἑλλήνων τῶν Rüstow καὶ Köchly σελ. 175.

(1) Ἡ δ' ὑστεραία ἦν ὁρᾶν, ὧν μὲν ἐτέθνασαν οἱ προσήκοντες, λιπαροὺς καὶ φαειροὺς ἐν τῇ φανερῇ ἀναστρεφόμενους, ὧν δὲ ζῶντες ἡγγελμένοι ἦσαν, ὀλίγους ἀν εἶδες, τούτους δὲ σκυθρωποὺς καὶ ταπεινοὺς περιμόντας. Ξενοφ., Ἑλλην. 6, 4, 16,

Θηβαίους νά ταπεινώσωσι τελείως τοὺς Λακ εδαιμονίους καὶ ἐκ τῆς τούτων ταπεινώσεως κραταιωθῶσιν οὗτοι, ἀλλὰ συνέπραξε παρ' ἀμφοτέροις νά ποιήσωσιν εἰρήνην, καὶ νά ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς Βοιωτίας οἱ Λακεδαιμόνιοι.

Ἐκ τῆς ταπεινώσεως καὶ συμφορᾶς τῶν Σπαρτιατῶν ἐνθαῦρ. ῥυνθεῖσαι αἱ ἐν Πελοποννήσῳ πόλεις ἐκινήθησαν εἰς ἀνάκτησιν τῆς αὐτονομίας αὐτῶν. Οἱ Μαντινεῖς λοιπὸν σπουδῇ ἐπιστρέψαντες περιτείχισαν τὴν πόλιν αὐτῶν, εἰς οὐδὲν λογιζάμενοι τὰς ἀπειλάς τοῦ Ἀγρησίου. Οἱ δὲ Ἀρκάδες ἐκ διδασκαλίας τοῦ Λυκομήδους, τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν δημοκρατικῶν, συνφικίσθησαν ἐκ τῶν μικρῶν δῆμων εἰς τὴν προσαγορευθεῖσαν μεγάλην πόλιν, εἰς τὴν νότιον καὶ δυτικὴν τῆς Ἀркаδίας καὶ κατέστησαν κοινὸν πολίτευμα. Ἐπειδὴ οἱ Ἀρκάδες ἐδιχογνωμόνουν καὶ ἤριζον, οἱ Λακεδαιμόνιοι ὠφελοῦμενοι ἐκ τῆς τούτων διχονομίας εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀρκადίαν ἔχοντες στρατηγὸν τὸν Ἀγρησιον τῷ 310. Τότε οἱ Ἀρκάδες ἐζήτησαν τὴν συμμαχίαν τῶν Θηβαίων. Οὗτοι εὐθὺς ἔπεμψαν στρατεύματα καὶ στρατηγοὺς τοὺς βοιωτάρχας Ἐπαμεινώνδαν καὶ Πελοπίδαν. Πρὸς τούτους ἐλθόντας προσήλθον οἱ Ἀρκάδες, οἱ Ἀργεῖοι, οἱ Ἡλεῖοι καὶ ἄλλοι καὶ ἀπετελέσθη δύναμις ἐκ 50, 000 ἀνδρῶν· ὁ Ἀγρησίλος εἶχε ἤδη ἐπιστρέψει οἴκαδε. Οἱ δὲ ἡγεμόνες τῶν Πελοποννησίων πρήτρεπον τοὺς Θηβαίους νά ἐμβάλωσιν εἰς τὴν Λακωνικὴν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας, εἰ καὶ πολλὰς δυσχερεῖας παρείχεν ἡ τοιαύτη ἐπιχείρησις, καὶ ὁ χρόνος τῆς βοιωταρχίας ἤδη ἔληγε, καὶ ἐγίνωσκον ὅτι θανάτῳ ἐξημιούτο πᾶς ὁ παρανόμως παρατείνων τὸν χρόνον αὐτῆς, ἐτόλμησαν ὅμως τὴν τολμηρὰν ταύτην πράξιν, εἰσέβαλον εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ καίοντες καὶ πορβοῦντες ἐδάδιζον ἐπὶ τὴν Σπάρτην αὐτὴν ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν Εὐρώταν. Φόβος καὶ ἀμηχανία κατέλαβε τοὺς Σπαρτιάτας. ὅτε εἶδον τὸν ἐκ τῶν πυρῶν τῶν πολεμίων ἀποθρῶσκοντα καπνόν· διότι οὗτοι καὶ πόλιν ἀτείχιστον εἶχον, καὶ ἡ εὐρύστος νεότης αὐτῶν ἔπεσεν ἐν τοῖς πολέμοις, καὶ πολλοὶ τῶν περιόικων ἀπέστησαν. Τότε τὴν Σπάρτην ἐκ τοῦ μεγίστου κινδύνου ἔσωσεν ἡ φρόνησις τοῦ Ἀγρησίου· διότι οὗτος ὠφελούμενος ἐκ τοῦ δυσεισδόλου τῆς χώρας, ὣτω συνετῶς ὠδήγησε τοὺς εὐπειθεῖς Σπαρτιάτας, ὥστε οὗτοι

ἐβρώμενέστατα ἀπέκρουσαν τὰς ἐφόδους τῶν πολεμίων, οἵτινες τελευτῶντες ἀπεχώρησαν πρὸς τὸ Ἑλος καὶ τὸ Γύθειον, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὴν Μεσσήνην. ὅπου ἔκτισαν ἐν ἔτει 369 π. Χ. ὑπὸ τὸ ὄρος Ἰθώμην τὴν νέαν Μεσσήνην, ἣν συνώκισαν οἱ ἀπόγονοι τῶν Μεσσηνίων καὶ πολλοὶ τῶν περιοίκων καὶ Εἰλώτων. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀθυμαῶντες πρὸς τὰς νίκας τῶν Θηβαίων ἔπεμψαν τὸν στρατηγὸν Ἰφικράτην εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἵνα κωλύσῃ τοὺς Βοιωτοὺς νὰ ἀπέλθωσιν οἴκαδε· ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας διεβίβασεν ἀπαθὲς τὸ στρατεύμα εἰς τὴν Βοιωτίαν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐποίησαν φιλίαν καὶ συμμαχίαν.

Τὸ δὲ θέρος τοῦ 369 ἔτους εἰσέβαλον καὶ δεύτερον οἱ Θηβαῖοι εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔνθα εἶχε προαποσταλῆ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὁ Χαθρίας, ὅς τις μετὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ στίφους τινὸς τῶν Λακεδαιμονίων ἐφύλαττε πλησίον τῆς Κορίνθου, ἀλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας διὰ στρατηγήματος προσπεσὼν αἴφνης πρὸς τοὺς φυλάσσοντας Λακεδαιμονίους ἐξεδίωξε τούτους, καὶ εἰσβάλων εἰς τὴν Πελοπόννησον συνέσμιξε μετὰ τῶν συμμάχων Ἀρκάδων, Ἠλείων καὶ Ἀργείων καὶ προσέβαλε τοὺς Σικυωνίους, οὓς ἠνάγκασε νὰ γένωνται σύμμαχοι τῶν Θηβαίων. Ἐν τούτῳ κατέπλευσεν εἰς Κόρινθον ἡ παρὰ Διονυσίου τοῦ ἐκ Συρακουσῶν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους βοήθεια, διὸ καὶ οἱ Θηβαῖοι ἀπῆλθον οἴκαδε, καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι ἕκαστος οἴκαδε.

Μετὰ ταῦτα οἱ Θηβαῖοι προσέσχον τὸν νοῦν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν. Ἡ Θεσσαλία διηρεῖτο εἰς πολλὰς μικρὰς πόλεις, αἵτινες ἀπετέλουν κοινόν· ταύτης τῆς χώρας ἄρχοντες ἦσαν οἱ εὐγενεῖς, ὧν κτῆμα ἦσαν οἱ ἄγροί καὶ οἱ τούτους γεωργοῦντες πενέσαι. Οἱ εὐγενεῖς καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ἀπετέλουν τοὺς ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν τεθωρακισμένους καὶ γνωστοὺς ἐν τῇ Ἑλλάδι ἵππεις. Ἐκ τούτων ἀνεφαίνετο κατὰ καιροὺς δραστήριός τις καὶ ἐπιβολώτερος ἀνὴρ, ὅστις καθίστατο τύραννος πολλῶν πόλεων, καὶ ἀπετέλει ἰσχυράν τινα ἡγεμονίαν, οὐχὶ ὅμως ἐπὶ πολλὴ διαμένουσαν. Ἐκ τούτων ἦν ὁ ἐκ Φερῶν Ἰάσων, ὅς τις ἐκράτησεν ἀπάσης τῆς Θεσσαλίας· οὗτος θαρρῶν εἰς τὰ πλούτη αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἐκ μισθω-

τῶν δυνάμιν διενεόθη νὰ λάβῃ τὴν ἡγεμονίαν ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος, εἴτα δὲ νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐπὶ τὴν Περσίαν. Ἄλλ' ἐν ᾧ ταῦτα ἐβουλεύετο ἐδολοφονήθη. Ἀνέλαθον δὲ τὴν ἀρχὴν οἱ δύο τούτου υἱοὶ ὁ Πολύδωρος καὶ ὁ Πολύφρων, ἀλλὰ τὸν Πολύδωρον ἐφόνευσε μετ' οὐ πολὺ ὁ Πολύφρων, καὶ τοῦτον πάλιν ὁ ἀνεψιὸς Ἀλέξανδρος ἔτει 369 π. Χ. οὗτος ὅμως ἐτυράννει οὕτω ὡμῶς καὶ ἀπανθρώπως, ὥστε οἱ Θεσσαλοὶ προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν τοὺς Θηβαίους· οὗτοι ἔπεμψαν τὸν Πελοπίδαν μετὰ στρατεύματος· ὁ Πελοπίδας καὶ τὰ ἐν Θεσσαλίᾳ καλῶς διέταξε καὶ τὰ ἐν Μακεδονίᾳ, ἐνθα οἱ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου, ἐν πολλῇ ἔριδι ἦσαν περὶ τῆς ἀρχῆς· ταύτην φρονίμως κατέλυσε, τότε πιθανῶς παρέλαθεν ὁμηρον τὸν μετὰ ταῦτα ὀνομαστὸν γενόμενον βασιλέα Φίλιππον· ἀλλ' ἡ παρὰ Πελοπίδου διάταξις ταχέως διαταράχθη, διὰ τοῦτο ἀπεστάλη πάλιν οὗτος μετὰ τοῦ Ἰσμηνίου εἰς τε τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν. Καὶ ἐν μὲν τῇ Μακεδονίᾳ εὐκόλως ἀποκατέστη ἡ τάξις· ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ ὅμως ὁ τύραννος Ἀλέξανδρος συλλαβὼν ἀμφοτέρους τοὺς πρέσβεις καθεῖρξεν. Οἱ Θηβαῖοι παραχρῆμα ἀπέστειλαν στρατεύμα εἰς τιμωρίαν τοῦ ἀνοσίου Ἀλεξάνδρου· ὁ στρατὸς ὅμως μέγιστον ἐκινδύνευσεν κίνδυνον ἐξ ἀφροσύνης τῶν στρατηγῶν, ἐξ οὗ ἐσώθη ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου, διὰ στρατιωτὴν ἀπλοῦν ὄντα ἀνέδειξαν στρατηγὸν οἱ στρατιῶται· οὗτος ἠνάγκασε τὸν Ἀλέξανδρον ν' ἀπολύσῃ τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἰσμηνίαν.

Ἐν τούτοις πολλοὶ τῶν Πελοποννησίων κατανοήσαντες ὅτι οἱ Θηβαῖοι βουλευόνται αὐτοὶ νὰ λάβωσι τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πελοποννήσου, ἣν εἶχον οἱ Σπαρτιᾶται, διέλυσαν τὴν πρὸς τοὺς Θηβαίους συμμαχίαν. Οἱ Ἀρκάδες μάλιστα πλησθέντες φρονήματος ὑπὸ τοῦ Λυκομήδους τοῦ Μαντινέως ἤξιον νὰ γένωνται αὐτοὶ ἡγεμόνες καὶ παρεσκευάζοντο πρὸς τοῦτο. Διὰ ταῦτα οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐστράτευσαν ἐπὶ τούτους ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν βασιλέα Ἀρχίδαμον, καὶ μάχης γενομένης ἐν τοῖς ὑπὲρ Μηδέας γηλόφοις ἐνίκησαν κατὰ κράτος τοὺς Ἀρκάδας παμπληθεῖς τούτων φρονεύσαντες, οὐδένα αὐτοὶ ἀπολέσαντες· διό

καὶ ἄδακρυς αὕτη ἡ μάχη ἐκλήθη(1). Τότε οἱ Θηβαῖοι, ἵνα μὴ ἀπολέσωσι τὴν ἡγεμονίαν, ἔπεμψαν μιμούμενοι τὸν ἄζηλον ζῆλον τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἰσμηνίαν, ὅπως λάθωσι τοῦτον σύμμαχον· πρὸς τὸν αὐτὸν βασιλέα ἀνέβησαν πρέσβεις καὶ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἀρκάδων καὶ Ἡλείων καὶ Ἀργείων καὶ Ἀθηναίων· ἀλλὰ τὸν βασιλέα προσεκτήσατο ὁ Πελοπίδας πολὺ καὶ ἄλλα εἰπὼν καὶ ὅτι μόνον τῶν Ἑλλήνων αὐτοὶ ἐν Πλαταιαῖς συνεμάχουν τῷ βασιλεῖ. Οὗτος λοιπὸν ἔγραψε, καθὼς ἐζήτει ὁ Πελοπίδας, ἡ Μεσσηνὴ νὰ ᾔγῃ αὐτόνομος ἀπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἀνεγκύσωσι τὰς ναῦς. Οἱ Θηβαῖοι λοιπὸν συνεκάλεσαν τὰς πόλεις, ἵνα ἀκούσωσι τὴν παρὰ βασιλέως ἐπιστολὴν καὶ ὁμώσωσιν· οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιάται ἐκ περιφρονήσεως οὐδένα ἔστειλαν πρεσβευτήν, αἱ δ' ἄλλαι πόλεις ἔπεμψαν πρέσβεις, ἀλλ' ἤρνηθησαν νὰ δεχθῶσι τὴν εἰρήνην καὶ νὰ ὁμώσωσιν.

Οἱ Θηβαῖοι ψευθεύοντες τῶν ἐλπίδων ἔκριναν διὰ πολέμου νὰ ὑπερισχύσωσιν. Εἰσέβαλε λοιπὸν καὶ τρίτον ὁ Ἐπαμεινώνδας εἰς τὴν Πελοπόννησον ἔτει 367· καὶ πρῶτον στρατεύσας εἰς τὴν Ἀχαΐαν ἠνάγκασε τὰς πλείστας τῶν πόλεων ταύτης νὰ γένωνται σύμμαχοι τῶν Θηβαίων· μικρὸν ὅμως ὕστερον διέλυσαν πάλιν αἱ αὐταὶ τὴν πρὸς τοὺς Θηβαίους συμμαχίαν καὶ συνεμάχησαν τοῖς Λακεδαιμονίοις. Ἐν τούτοις οἱ Πελοποννήσιοι κατετρώχοντο ὑπὸ ἐμφυλίων ταραχῶν καὶ πολέμων, καὶ αὕτη δὲ ἡ ἐκχειρία καὶ ἡ ὀλυμπιακὴ πανήγυρις δὲν ἤδυνήθη νὰ διακωλύσῃ τὰς εἰρήσεις. Τότε οἱ Θηβαῖοι παρῆλθον τὰ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ γινόμενα διότι ἠναγκάσθησαν νὰ πέμψωσι τὸν Πελοπίδαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπως τιμωρήσῃ τὸν πρὸς τοὺς Θεσσαλοὺς ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπότητα προσφερόμενον Ἀλέξανδρον τῶν Φερῶν. Ὁ Πελοπίδας ἐπελθὼν ἐνίκησε μὲν λαμπρῶς τὸν Ἀλέξανδρον παρὰ τὰς Κυνὸς Κεφαλὰς, ἀλλ' ἔπεσε καὶ αὐτός· ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη νὰ ποιήσῃ ἐπιζήμιον εἰρήνην. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐγνοήσας ὅτι ἄλλως οὐκ ἔσται δυνατόν νὰ λάθωσιν αἱ Θηβαι

(1) Ξενοφ. Ἑλλην. 7, 1, 28. καὶ Διοδ. 15, 72.

τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος, τῶν Ἀθηναίων κατὰ θάλασσαν κρατούντων, ἔπεισε τοὺς Θηβαίους νὰ ναυπηγήσωσιν ἑκατὸν τριήρεις· σὺν ταύταις ἐκπλεύσας ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐκ τῆς Ἀλλίδος τῇ 363 κατέπληξε τοὺς Ἀθηναίους, προσέλαθε συμμάχους καὶ τοὺς Βυζαντίους καὶ Χίους καὶ Ῥοδίους· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν οἰκαδὲ ἐννοήσας ὅτι ἔργον τῶν Θηβαίων οὐκ ἦσαν τὰ θαλάσσια ἔργα.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον τὰ ἐν Πελοποννήσῳ εἶχον κακῶς, τινὲς τῶν ἐν αὐτῇ πόλεων, οἷα ἡ Κόρινθος, ἡ Φλιοῦς καὶ Ἄλλαι, ἐγένοντο σύμμαχοι τῶν Θηβαίων· ἄλλαι ὅμως ἀπέστησαν ἀπὸ τῆς τούτων συμμαχίας καὶ ἐγένοντο σύμμαχοι τῶν Λακεδαιμονίων· οἱ δὲ Ἀρχάδες ἤριζον πρὸς ἀλλήλους· τούτων τινὲς διήρπασαν τὰ χρήματα τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἱεροῦ· οἱ δὲ Μαντινεῖς καὶ ἄλλοι τὴν ἀνοσίαν ταύτην πράξιν μισήσαντες ἐκινήθησαν νὰ τιμωρήσωσι τοὺς ἱεροσύλους, προσλαβόντες συμμάχους τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ Ἀχαιοὺς καὶ Ἡλείους, τοὺς δὲ ἐναντίους τούτων ἐβοήθουν τὸ Ἄργος, ἡ Μεσσήνη, ἡ Τεγέα, ἡ Μεγαλόπολις· καὶ ἄλλαι μικρότεραι πόλεις, αἷς ἀπάσαις συνεμάχηνσαν οἱ Θηβαῖοι, οἵτινες ἀπέστειλαν τὸν Ἐπαμεινώνδαν· ὁ θαυμάσιος οὗτος στρατηγὸς εἰσέβαλε μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ τέταρτον εἰς τὴν Πελοπόννησον τὸ ἔαρ τοῦ 362 π. Χ. καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἐντὸς τῆς Τεγέας· οἱ δὲ πολέμιοι συνηθροίσθησαν ἐν τῇ Μαντινείᾳ. Ἐν αὗτῃ δὲ οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀγησιλάου στρατηγούμενοι Λακεδαιμόνιοι ἐστράτευσαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ὁ Ἐπαμεινώνδας ὑπολαβὼν τὴν Σπάρτην ἔρημον στρατιωτῶν ὤρμησε τὴν νύκτα ἐπ' αὐτήν· καὶ αἶμα τῇ ἡμέρᾳ ἐπεφάνη εἰς αὐτήν, ὅπου μικρὸν πρότερον ἔφθασε μετὰ μοίρας στρατοῦ ὁ Ἀγησίλαος, πρὸς ὃν ἐν καιρῷ προὔδόθη ἡ ἐπιβουλὴ. Οἱ Σπαρτιάται ἀνδρείως ἡμύονοντο τοὺς μέχρι τῆς ἀγορᾶς προελάσαντας Θηβαίους, οἵτινες τελευτῶντες ἠναγκάσθησαν ν' ἀποχωρήσωσι τῆς Σπάρτης, ἧς βοήθοι ἦλθον ἄλλοι τε καὶ οἱ Μαντινεῖς πανδημεῖ. Δευτέραν δὲ ἀγχίνουον βουλὴν ἐβουλεύθη ὁ Ἐπαμεινώνδας νὰ ἐπιπέσῃ αἰφνης ἐπὶ τὴν Μαντινείαν ἔρημον ἀνδρῶν τότε οὖσαν, ἀλλὰ καὶ ἡ βουλὴ αὕτη ἀπέτυχε, διότι μικρὸν πρότερον κατέφθασαν οἱ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων πρὸς βοήθειαν πεμ-

φθέντες ἰππεῖς· εὐθὺς δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Μαντινεῖς ἐπεφάνησαν, καὶ παρεσκευάζοντο ἅπαντες πρὸς τὴν τῶν ὀλων κρίσιν. Ἐν ἔτει λοιπὸν 362 π. Χ. συνήφθη ἡ ἐν Μαντινεῖα ὀνομαστὴ μάχη, καθ' ἣν ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ νικηφόρον ἵππομαχίαν διεβόρησε διὰ τῆς λοξῆς φάλαγγος τὰς στίχας τῶν πολεμίων καὶ τούτους ἔτρεψεν, ἀλλ' ἐν τῇ τροπῇ καιρίαν ἔλαβε πληγὴν εἰς τὸν θώρακα καὶ παραχρῆμα ἔπεσεν, ἡ τοῦτου πτώσις τοὺς μὲν Θηβαίους κατεθορύδησε, τοὺς δὲ πολεμίους ἐνεθάρρυνε νὰ ἀποκαταστήσωσι τὰς τάξεις. Οἱ Θηβαῖοι ὁμολογουμένως ἐνίκησαν, ἀλλὰ παρῆδον νὰ ὠφεληθῶσιν ἐκ τῆς νίκης· ἐπομένως ἀμφοτέρω ἀντεποιοῦντο τῆς νίκης. Τὸν Ἐπαμεινώνδαν ζῶντα ἔτι ἐξεκόμισαν εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπου οἱ συγληθέντες ἱατροὶ ἐξετάσαντες τὸν καταλειφθέντα ἐν τῇ θώρακι σιθῆρον τοῦ θραυσθέντος δόρατος ἐδόλυσαν ὅτι ἀποθνήσκει, ὅταν ἐξαχθῇ οὗτος· ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀκούσας ἐζήτησε νὰ ἴδῃ τὴν ἀσπίδα, εἰτα ἐρωτήσας καὶ μαθὼν ὅτι οἱ Θηβαῖοι ἐνίκησαν. «ὦρα εἶπε, ν' ἀποθάνω» καὶ ἀποσπασθέντος τοῦ δόρατος εὐφύχως ἐξέπνευσεν (1).

Ἡ ἐν Μαντινεῖα μάχη ἦν ἡ τελευταία τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Θηβαίων. Ἡ δὲ ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἐξασθένεισι καὶ ἐρήμωσις τῶν ἐν Ἑλλάδι πόλεων ἐπήνεγκε τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν εἰρήνην, ἣν ἐμεσίτευσαν οἱ τῆς Περσίας πρέσβεις· τῆς εἰρήνης μόνον οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν μετέσχον, διότι κατ' αὐτὴν οἱ Μεσσήνιοι ἐγίνοντο αὐτόνομοι, ἀπέσχον ὅμως οἱ Σπαρτιαταὶ παντὸς πολέμου καὶ ἔχθρας (2). Ὁ δὲ ὀγδοηκοντούτης Ἀγησίλαος βαρέως φέρων τὴν ταπεινώσιν τῆς Σπάρτης πάντα ἐκίνει λίθον νὰ ἐξεύρῃ πόρους εἰς ἔξαρσιν αὐτῆς. Ἐδέχθη λοιπὸν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ βοηθήσῃ τὸν ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀπειλούμενον βασιλέα Ταχίω. Ἀθροίσας λοιπὸν πολλοὺς μι

(1) Ἐν τῇ ἐν Μαντινεῖα μάχῃ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι μετὰ τῶν συμμάχων παρέταξαν 20,000 ὀπλιτῶν καὶ 2,000 ἱππέων, ὁ δὲ Ἐπαμεινώνδας 30,000 πεζῶν καὶ 3,000 ἱππέων. «Οὐδέποτε γὰρ Ἑλλήνων, ἱστορεῖ ὁ Διόδωρος (15,86.) πρὸς Ἑλληνας ἀγωνιζομένων οὔτε πληθὺς ἀνδρῶν τοσοῦτο παρετάξατο οὐθ' ἡγεμόνες αξιολογώτεροι τοῖς ἀξιώμασι. Παράβαλε καὶ Ξενοφ. 5, 18. (2) Πλουτ. Ἀγῆς 35.

σθοφόρους ἀφ' ὧν χρημάτων ἔπεμψεν αὐτῷ ὁ Ταχῶς καὶ πλοῖα ἐξέπλευσεν. Ἐπειδὴ ὁμως οὐχ ὥς περ ἤλπιζε στρατηγὸς ἀπάσης τῆς δυνάμεως ἀπεδείχθη, ἀλλὰ τῶν μισθοφόρων μόνων, τὴν δὲ τοῦ ναυτικοῦ στρατηγίαν παρέδωκεν ὁ Ταχῶ εἰς τὸν Χαθρίαν τὸν Ἀθηναῖον, πικρανθεὶς κατέλιπε τὸν ἄφρονα Ταχῶ καὶ ἐδοήθησε τὸν κατὰ τοῦτου ἀποστάντα Νεκτανεβῶ τὸν Β. τὸν ἀνεψιὸν τοῦτου νὰ κρατήσῃ τῆς ἀρχῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἀγησίλαος λαβὼν πλοῦσια καὶ πολλὰ δῶρα καὶ τάλαντα ἀργυρίου 230 ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πατρίδα διὰ τῆς Κυρήνης· ὑπὸ χειμῶνος δὲ πολλοῦ ἡναγκάσθη νὰ προσορμίσῃ εἰς τὸν λιμένα Μενέλαον, ὅπου ἀπέθανεν ἐν ἔτει 364 π. Χ.

Μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην ἥ μὲν τῆς Σπάρτης δύναμις κατέπεσεν, ἥ δὲ τῶν Θηβαίων, ἣν ἐξῆρον οἱ δύο μεγάλοι αὐτῶν στρατηγοί, κατέστη πάλιν ἄσημος, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, οἵτινες εἶχον ἀνακτήσει ναυτικὴν δύναμιν καὶ πολλὰς νήσους συμμαχοῦς προσέλαβον, παραπειθόμενοι ὑπὸ τῆς λώθης τῶν δημαγωγῶν προσεφέροντο οὕτω ἀπλήστως καὶ κακῶς πρὸς τοὺς συμμαχοῦς, ὥστε ἡναγκάζοντο ν' ἀποστῶσιν ἀπὸ τούτων· ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις Ἑλληνικαῖς πόλεσι φοβερὰ ἐπεκράτει παραλυσία τῶν ἡθῶν· οὐδεμία πόλις, καθόλου εἰπεῖν, ἐφαίνετο ἀξία ἐν τῇ Ἑλλάδι νὰ περιποιήσῃ ἑαυτῇ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Ὑπὸ τοὺς χρόνους τούτους ἕτερον κράτος, ὅπερ Ἑλληνικῶς καὶ ἀνετράφη καὶ ἐπαιδεύθη καὶ τὴν κατὰ τοὺς πολέμους τῶν Θηβαίων ἀναπτυχθεῖσαν ἑλληνικὴν πολεμικὴν εἰσήγαγεν εἰς τοὺς στρατοὺς αὐτοῦ, ἔμελλε νὰ ἡγεμονεύσῃ τῶν Ἑλλήνων καὶ μετὰ τούτων ἐπελθὼν νὰ καταλύσῃ τὴν τῶν Περσῶν ἀρχήν. Ἦν δὲ τοῦτο τὸ πρὸς βορρᾶν τῆς Ἑλλάδος κείμενον κράτος τῶν Μακεδόνων.

Περὶ τῶν Μακεδόνων.

§. 55. Ἡ Μακεδονία ἐξετείνεται πρὸ τοῦ Φιλίππου πρὸς νότον μὲν μέχρι τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Καμβουνίων ὄρων, ἅτινα ὠρίζον ταύτην ἀπὸ τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου, πρὸς ἀνατολὰς δὲ μέχρι τοῦ Στρυμόνος, ὃς τις ὠρίζει τὴν Θράκην ἀπὸ τῆς Μακεδονίας, πρὸς δὲ βορρᾶν καὶ δυσμὰς μέχρι τῆς Παιονίας καὶ

Ἰλλυρίας, ὑπὸ δὲ τοῦ Φιλίππου πολὺ ἠδξήθη ἡ Μακεδονία.

Παλαιότατοι κάτοικοι τῆς Μακεδονίας ἦσαν οἱ τε Πελασγοί, ὧν κυρία ἔδρα ἦν ἡ Ἑλλάς, καὶ οἱ Θρᾶκες, οἵτινες ἰδίᾳ κατοικοῦν ἐν τῇ Πιερίᾳ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος, καθὼς καὶ ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου. Τούτοις τοῖς πρὸς βορρᾶν τοῦ Ὀλύμπου πελασγικοῖς φύλοις ἀνemieθθησαν, πολὺ ὁμως πρὸ τῶν Τρωικῶν, ἔθνη ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, οἷον Φρύγες καὶ Μυσοὶ καὶ Τεῦκροὶ, οἵτινες μόνον εἰς τὴν Ὀρεστιδα τὴν ἐν τῇ ἄνω Μακεδονίᾳ κειμένην χώραν καὶ εἰς τὴν Χαλκιδικὴν δὲν εἰσέδραμον. Ἡ Ὀρεστὶς ἦν ἡ παλαιοτάτη ἔδρα τῶν Μακεδόνων, οἷς συνήκισαν καὶ Δωριεῖς, ἐξ ἀμφοτέρων τούτων ἀποτελέσθη ἓν ἔθνος, οὗ οἱ βασιλεῖς κατήγοντο πάντες ἀπὸ τοῦ ἐν Ἀργεὶ Τημενίου τοῦ Ἡρακλείδου, διὸ δὴ καὶ ἡγωνίζοντο οὗτοι τὸν ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα. Μητρόπολις τῆς τῶν Τημενιδῶν δυναστείας ἦν ἡ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Λυσίου κειμένη Ἐδεσσα ἢ αἱ Αἶγαι καλούμεναι, ἐνθα ὕστερον, ὅτε ἡ Πέλλα ἐγένετο μητρόπολις τοῦ κράτους, ἐθάπτοντο αἱ βασιλεῖς.

Οἱ Μακεδόνες καὶ διάλεκτον διελέγοντο συγγενῇ τῆς αἰολικῆς μάλιστα καὶ δωρικῆς διαλέκτου, καὶ θεοὺς ἐνόμιζον καὶ ἐτίμων, οὗς καὶ οἱ Ἕλληνες αὐτοί, ἰδίᾳ δὲ τὸν Δία καὶ τοὺς παρὰ Δωριεῦσι μάλισα τιμωμένους Ἀπόλλωνα τε καὶ Ἡρακλέα.

Πρῶτος δὲ τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας ἦν ὁ διὰ κατακτήσεων τὴν χώραν αὐξήσας Περδίκκας. Ἐπὶ δὲ τοῦ βασιλεύοντος κατὰ τὸ 513 π. Χ. Ἀμύντου τοῦ Α. ὑπετάγη ἡ Μακεδονία εἰς τοὺς Πέρσας· τούτου δὲ ὁ υἱὸς Ἀλέξανδρος ὁ Α. συναστράτευσεν τῷ Ξέρξῃ ἐξ ἀνάγκης, διότι ἦν ξένος καὶ φίλος τῶν Ἀθηναίων, ἀλλ' εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην ἀπέστη ἀπὸ τῶν Περσῶν καὶ κατεδίωξε τούτους φεύγοντας διὰ τῆς Μακεδονίας. Ὅτε δὲ ἀπεχώρησαν οἱ Πέρσαι τῆς Θράκης, τότε ἡ Μακεδονία ἐγένετο πάλιν αὐτόνομος. Ἐπὶ δὲ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἦρχεν ὁ τοῦ Ἀλεξάνδρου υἱὸς Περδίκκας ὁ Β. οὗτος πολὺ ἐπιδείξας ἐξέτεινε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ πρὸς βλάβην τῶν Ἀθηναίων ἐν τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Χαλκιδικῇ. Τοῦ δὲ Περδίκκου ὁ υἱὸς Ἀρχέλαος ἐφίλει τὴν Ἑλ-

ληνικὴν παιδείαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν τέχνην· καὶ πολὺ προύθυ-
μείτο νὰ εἰσαγάγῃ ταύτας εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ. Ὁ οἶκος τοῦ
Ἀρχελαοῦ κατέστη ἐνδιαίτημα πολλῶν ἐπισήμων ποιητῶν καὶ
τεχνιτῶν καὶ ἄλλων ἐνδόξων ἀνδρῶν. Τοῦ Ἀρχελαοῦ δολο-
φονηθέντος, περὶ τὰ 40 ἔτη ἡ Μακεδονία ἐταράσσεται· διότι
αὕτη ὑπὸ πολέμων καὶ ἐξ ἀνατολῶν ἠπειλεῖτο καὶ ἐκ δυσμῶν,
καὶ ὑπὸ φοδερῶν ἐμφυλίων στάσεων καὶ ἐρίδων κατετρώχετο,
ἐν αἷς συχναὶ δολοφονίαι βασιλέων ἐγίνοντο. Ἐν τούτοις βα-
σιλεὺς τῆς Μακεδονίας γίνεται ὁ Ἀμόντας ὁ Β. Μετὰ δὲ τοῦ-
τον ἐβασίλευσεν ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τούτου Ἀλέξανδρος βοήθειαν
τοῦ Πελοπίδου, ὅστις καλῶς διέλυσε τὰς περὶ διαδοχῆς τῶν βα-
σιλικῶν ἐρίδας καὶ παρέλαθεν δμηρον εἰς Θήβας ὡς προεῖπομεν
τὸν νεώτατον ἀδελφὸν Φιλίππον ἔτει 368· τὸν δὲ βασιλεῖα Ἀλέ-
ξανδρον δολοφονήσας ὁ νόθος ἀδελφὸς Πτολεμαῖος ὁ Ἀλωρίτης
παρέλαθε τὴν ἀρχήν· καὶ τοῦτον ὁμως ἐφόνευσεν ὁ γνήσιος
τῆς βασιλείας κληρονόμος Περδίκκας ὁ Γ. ὅστις τέλος βασι-
λεὺς τῆς Μακεδονίας γίνεται· οὗτος μαχόμενος πρὸς τοὺς
ἄρπαγας Ἰλλυριοὺς ἔπενεν αὐτὸς καὶ 4,000 Μακεδόνες ἐν
ἔτει 360. Οἱ Ἰλλυριοὶ ἐκράτησαν μέρος τῆς Μακεδονίας, οἱ δὲ
Παῖονες ἐδόχουν καὶ διήρπαζον τὰ γείτονα μέρη αὐτῆς. Οἱ δὲ
Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν στρατὸν εἰς βοήθειαν τοῦ ἀξιοῦντος νὰ
βασιλεύσῃ τῆς Μακεδονίας Ἀργαίου· οἱ δὲ Θρᾶκες παρεσκευά-
ζοντο νὰ ἐμβάλλωσιν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὥπως λάβῃ τὴν βα-
σιλείαν ὁ ἐκδληθεὶς ἐξ αὐτῆς ἄρπαξ τῆς ἀρχῆς τῶν Μακε-
δόνων Πausanίας. Ἐν τοῖς δεινοῖς τούτοις καιροῖς τῆς Μακεδο-
νίας, οὗς δεινότερους ἀπειργάζετο ἡ ἀρχὴ ἀνηλίκου βασιλέως
Ἀμόντου τοῦ Γ. τοῦ υἱοῦ τοῦ Περδίκκου, ἐπεφάνη ὁ Φίλιπ-
πος ὁ Β. ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἐν τῇ μάχῃ πεσόντος Περδίκκου τοῦ
Γ. Οὗτος κατ' ἀρχὰς ἐβασίλευσεν ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνεψιοῦ
Ἀμόντου, εἴτα τούτου ἀποθανόντος ἔτει 359 π. Χ. ἀνεδείχθη
αὐτὸς βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ εὐγνώμονος λαοῦ.

Ὁ Φίλιππος κατὰ τὴν ἐν Θήβαις ὡς δμηρος τριετὴ διαμο-
νὴν διέτριψε παρὰ τῷ Ἐπαμεινώνῃ καὶ τοῖς τούτου φίλοις,
περιεπορεύθη τὰς ἀξιολογωτέρας τῆς Ἑλλάδος πόλεις καὶ ἔγνω
τὰ ἥθη, τὰς ἐπιστήμας, τὰς τέχνας, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν

πολεμικὴν τῶν Ἑλλήνων. Ἐκ τῆς πρὸς τοὺς Ἑλληνας ἐπιμιξίας πολλὰς καὶ καλὰς ὁμολογουμένως ἐκτίσαστο ὁ Φίλιππος γνώσεις, δι' ὧν θαυμαστῶς ἀνέπτυξε τὰς συμφύτους αὐτῷ ἀρε. τὰς τὴν στρατηγικὴν, τὴν πολιτικὴν καὶ τὸ ἀρχικόν, (1) δι' ὧν καὶ ἔσωσε καὶ δυνατὴν ἀνέδειξε τὴν Μακεδονίαν. Ἐβουλεύετο δὲ καὶ τῆς Ἑλλάδος νὰ ἡγεμονεύσῃ καὶ συλλέξας τὰ ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων περισωθέντα λείψανα τῶν Ἑλλήνων νὰ καταλύσῃ ἐπελθὼν τὴν ἀρχὴν τῶν Περσῶν. Πρὸς ταῦτα ὁ Φίλιππος πάντα μετεχειρίζετο καὶ ἀπάτην καὶ δωροδοκίας καὶ υποσχέσεις καὶ ὅρκους. Καὶ πρῶτον μὲν ἐζήτησε νὰ πραινῇ

(1) Τεκμήριον τῆς στρατηγικῆς ἀρετῆς τοῦ Φιλίππου εἶνε ἡ παρ' αὐτοῦ τελείωσις τῆς Ἑλληνικῆς φάλαγγος, ἣν οὗτος ἀληθῶς ἀπρόσμαχον ἀπειργάσατο· ταύτην ἀπετέλουν οἱ ἐκ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ τῶν Μακεδόνων στρατολογηθέντες 24.000 πεζοί. Οἱ δὲ εὐγενεῖς τῶν Μακεδόνων ἑταῖροι καλούμενοι διηρῶντο εἰς δύο, τούτων οἱ μὲν πλουσιώτεροι καὶ ἐπισημότεροι ἀπετέλουν τὸ ἱππικόν, οἱ δὲ ὑποδεέστεροι, οἱ πεζέταιροι καλούμενοι, ἀπετέλουν τὸ κύριον τῆς φάλαγγος· οἱ δὲ πάντων διαπρεπέστατοι ἐν τῇ στρατῷ ἀπετέλουν τὸ ἄγγμα τῶν ἑταίρων, οὗτοι ἐνδιηρῶντο ἐκ παιδῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις, διὸ καὶ παῖδες βασιλικοὶ ἐλέγοντο, καὶ ἀνδρωθέντες ἀπετέλουν βασιλικὴν συνοδίαν, ἐν πολέμῳ δὲ ἴσταντο παρὰ τῷ βασιλεῖ· εἰς τὸ εἰρημένον ἄγγμα δὲν κατετάσσοντο εἰ μὴ οὗς ὁ βασιλεὺς ἐξέλεγε· πλὴν δὲ τῶν εἰρημένων ὑπῆρχον καὶ αἱ τάξεις τῶν ὑπασπιστῶν καὶ ἀργυρασπίδων, οἵτινες πιθανῶς ἦσαν εἶδη ψιλῶν στρατιωτῶν.

Ἡ φάλαγξ ἀπετελεῖτο, ὡς εἵπομεν, κυρίως ἐξ 24,000 ὁπλιτῶν, φαλαγγιτῶν, ἰδίᾳ καλουμένων. Αὕτη δὲ ὑποδιηρεῖτο ἐξ ὧν ἐστρατολογοῦντο οἱ στρατιῶτα ἐξ μερῶν τῆς Μακεδονίας εἰς 6 τάξεις, αἵτινες καὶ φάλαγγες πολλάκις ἐκαλοῦντο· ἐκ τούτων ἐκάστη περιεῖχε 4,000 ἄνδρας ἡ δὲ τάξις πάλιν ὑποδιηρεῖτο συνήθως εἰς 4 χιλιάρχιας, ὧν ἐκάστη περιεῖχεν 700 — 1,000 ἄνδρας καὶ καθεξῆς. Παρετάσσετο δὲ ἡ φάλαγξ εἰς βάθος 12 μέχρι 16 ἀνδρῶν, εἰ ἐπέτρεπεν ὁ χώρος. Ὁ δὲ ὅπλισμός τῶν φαλαγγιτῶν ἦν ἀσπίς χαλκῇ, κράνος στρογγύλον μετὰ κρασπέδου, καυσία καλούμενον, ἐλαφραὶ κνημίδες ὡς αἱ Ἰπικρατίδες λεγόμεναι, ἕλφος βραχὺ καὶ λόγχαι μακραί, σάρισσαι ὀνομαζόμεναι, τούτων τὸ μῆκος ἦν 14 ἕως 16 ποδῶν, ὥστε αἱ τοῦ πέμπτου στίχου ὑπερέβαινον τὸ μέτωπον τοῦ πρώτου. Ἡ θέα καὶ ἡ ἐνέργεια τῆς φάλαγγος ἐξέπληττε τοὺς ὀρώντας. Ἰδὲ ἱστορίαν τῶν πολεμικῶν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ Rüstow καὶ Köchly, σελ. 232.

τοὺς Ἀθηναίους, οὓς σφόδρα ἠὐλαβεῖτο, τούτους βλέπων φιλοτιμουμένους ν' ἀνακτήσωσι τὴν Ἀμφίπολιν καὶ βοηθοῦντας τὸν Ἀργαῖον νὰ βασιλεύσῃ τῆς Μακεδονίας ἀφ' ἧκεν αὐτὴν αὐτόνομον καὶ ἐποίησεν εἰρήνην πρὸς αὐτούς· ἀπολυθεὶς λοιπὸν τοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους πολέμου ἐπετέθη ἐπὶ τοὺς Παίονας καὶ νικῆσας ἐγένετο κύριος τῆς χρυσοφόρου χώρας τούτων. Ἔκτα δὲ ἐστράτευσεν εἰς τὴν τῶν Ἰλλυριῶν χώραν καὶ κατὰ κράτος τούτους νικῆσας ἐξέτεινε τὸ κράτος τῶν Μακεδόνων μέχρι τῆς Λυχνίτιδος λίμνης τῆς νῦν Ὀχρίδος καλουμένης. Μετὰ δὲ ταῦτα κατέκτησε τὴν Ἀμφίπολιν, τὴν Πύδναν καὶ τὴν Ποτίδαιαν, τῶν Ἀθηναίων ἀποικίας οὕσας. Ἐν ἔτει δὲ 358 ἐγένετο κύριος ὁ Φίλιππος καὶ τῆς μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Νήσου κειμένης χρυσοφόρου χώρας, ἀπὸ τῶν μεταλλείων τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ Παγγαίου εἶχεν αὐτὸς πρόσδοον κατ' ἐνιαυτὸν χιλίων ταλάντων· εἰς ἀσφάλειαν δὲ ἔκτισεν αὐτοῦ ὄχυράν πόλιν Φιλίππους ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν.

Περὶ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου.

§. 56. Οἱ Ἀθηναῖοι κατ' ἀρχὰς ὠλεγώρουν τοῦ Φιλίππου, ὕπερον ὅμως. ὅτε συνεῖδον τὴν ἐξ αὐτοῦ κίνδυνον, ἐκωλύοντο νὰ κινηθῶσιν εἰς ἀνάκτησιν ὧν ἀπώλεσαν ἐν τῇ Θράκῃ πόλιν ὑπὸ τοῦ πολέμου τοῦ συμμαχικοῦ, οὗτινος αἵτιοι ἐγένοντο αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι· διότι οὗτοι κατέβληον καὶ κατεπίεζον τοὺς συμμαχοὺς, ἐπομένως ἠνάγκασαν τὸς νήσους Χίον, Βυζάντιον, Πρόδον καὶ Κῶν ν' ἀποστῶσιν ἀπ' αὐτῶν. Πρὸς τούτους βοηθουμένους καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Καρίας Μουσώλου ἐπολέμουν οἱ Ἀθηναῖοι τρία ἔτη ἀπὸ τοῦ 358 ἕως τοῦ 355. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον πολλὰ ἐκακώθησαν οὗτοι· διότι καὶ χρήματα πολλὰ ἐδαπάνησαν καὶ ἄνδρας ἀπώλεσαν, καὶ τῶν μεγάλων στρατηγῶν αὐτῶν ἐστερήθησαν, οἷον τοῦ Χαδρίου πεσόντος εἰς τὴν Χίον, καὶ τοῦ Τιμοθέου καὶ τοῦ Ἰφικράτους, οὓς ἔπαυσαν τῆς στρατηγίας καὶ κατεδίκασαν εἰς πρόστιμον πολλῶν ταλάντων, παροξυνθέντες ὑπὸ τοῦ ἀναξίου καὶ ἀκολάστου Χάρητος, ὅστις διέδωκεν αὐτούς ὡς προδότας. Τελευτῶντες οἱ Ἀθηναῖοι κατέλυσαν τὸν πρὸς τοὺς ἀποστάτας πόλεμον, ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῶν ἀπει-

λῶν τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας, ὃν παρώξυνε κατ' αὐτῶν ὁ ἄ-
βουλος Χάρης, καὶ ἀφῆκαν αὐτοὺς αὐτονόμους (1).

Περὶ τοῦ Φωκικοῦ ἢ τρίτου ἱεροῦ πολέμου.

§. 57. Ἐν ᾧ ὁ Φίλιππος εἰσεχώρει εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου εἶχε προσκληθῆ παρὰ τῶν καταθλιβομένων Θεσσαλῶν ὑπὸ τῶν τυ-
ράννων τῶν Φερῶν, καὶ τούτους προσεκτᾶτο διὰ τῶν προσηγῶν
καὶ χαριέντων αὐτοῦ τρόπων καὶ διὰ τῆς εὐτραπείας συνέστη ὁ
κληθεὶς τρίτος ἱερὸς πόλεμος, ὅστις ἐπολεμήθη ἑννέα ἔτη ἀπὸ τοῦ
355 ἕως τοῦ 346. καὶ ἤνοιξε τὰς πύλας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν
σφόδρα ἐπιθυμοῦντα τὴν ταύτης ἡγεμονίαν Φίλιππον. Τὸν πόλε-
μον τοῦτον ἐξέκαυσαν οἱ Θηβαῖοι. Οὗτοι μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις
μάχην δυνατοὶ ὄντες καὶ ἐπιθυμοῦντες ν' ἀσφαλίσωσι τὴν ἐπὶ
τῶν βοιωτικῶν πόλεων ἡγεμονίαν καὶ νὰ ταπεινώσωσι τοὺς Σπαρ-
τιατάς καὶ τοὺς τούτων φίλους Φωκεῖς κατηγόρησαν ἀμφοτέ-
ρους εἰς τοὺς Ἀμφικτύονας, τοὺς μὲν Σπαρτιατάς διὰ τὴν κατά-
ληψιν τῆς Καδμείας, τοὺς δὲ Φωκεῖς, διότι ἐσφετερίσθησαν ἡ-
γεμονίαν τῆς ἱερᾶς χώρας· οἱ Θηβαῖοι διεπράξαντο νὰ καταδικα-
σθῶσιν ὑπὸ τοῦ συνεδρίου εἰς ἀπότισιν πολλῶν ταλάντων. Ἐπειδὴ
δὲ καὶ οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ Φωκεῖς παρήκουσαν, οἱ Ἀμφικτύο-
νες ἐκέρηξαν αὐτοὺς ἱεροσόλους καὶ πολεμίους. Οἱ Φωκεῖς κινδυ-
νεύοντες ἀνέδειξαν στρατηγὸν τὸν παρ' αὐτοῖς πολὺ τιμώμενον Φι-
λόμηλον. Οὗτος παρεκάλεσεν εἰς βοήθειαν τοὺς Σπαρτιατάς καὶ
τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες προθύμως ἐδέχθησαν αὐτοὺς ἀδικουμέ-
νους· ἡ Σπάρτη μάλιστα κρύφα ἐχορήγει αὐτοῖς χρήματα, ἐξ ὧν
ὁ Φιλόμηλος συνέλεξε πλῆθος μισθοφόρων, δι' ὧν κατέλαβεν οὖ-
τος καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἱερὸν τῶν Δελφῶν, καὶ ἐξέκοψεν ἐκ τῶν
στηλῶν τὰ περὶ καταδίκης τῶν τε Σπαρτιατῶν καὶ Φωκέων
γράμματα. Οἱ Θηβαῖοι ἤλπιζον ὅτι πάντες οἱ Ἕλληνες ἤθελον
κινήθῃ κατὰ τῶν Φωκέων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν, ἀλλὰ μόνοι
οἱ Βοιωτοὶ, οἱ Λοκροὶ καὶ οἱ Θεσσαλοὶ, πλὴν τῶν τυράννων
τῶν Φερῶν, ἐξεστράτευσαν, ὅπως ἐκβάλωσι τοὺς Φωκεῖς ἐκ τῶν
Δελφῶν. Οἱ δὲ Φωκεῖς ἐδογηθῶντο ὑπὸ τε τοῦ δουρεισδόλου

(1) Διοδ., 16, 23.

χώρας καὶ ὑπὸ τῶν ὀχυρῶν πόλεων αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν ἱερῶν τῆς χρημάτων, ἐξ ὧν συνέλεξαν 10,000 μισθωτῶν καὶ ὠχύρωσαν τοὺς Δελφούς. Ὁ πόλεμος διετελεῖ ἐκατέρωθεν ἀγρίως καὶ ἀπανθρώπως πολεμούμενος. Κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου φοινικῆς γενομένης μάχης πρὸς ἀλλήλους οἱ Βοιωτοὶ ὑπερέχοντες κατὰ τὸ πλῆθος ἐνίκησαν τοὺς Φωκεῖς καὶ ἔτρεψαν τοὺς, ἐξ ὧν πολλοὶ κατεκόπησαν· ὁ δὲ Φιλόμηλος συγκλεισθεὶς πολὺ τετραυματισμένος εἰς τινα κρημνῶδη τόπον καὶ ἀδιέξιτον καὶ φοβούμενος τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ὕβριν κατεκρήμνισεν ἑαυτὸν καὶ ἀπέθανεν ἐν ἔτει 353 π. Χ. Οἱ Φωκεῖς ἀνέδειξαν στρατηγὸν αὐτοκράτορα τὸν ἀδελφὸν τοῦ Φιλομήλου Ὀνόμαρχον· οὗτος πολὺ τι πλῆθος χρημάτων ἀδεῶς λαθὼν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, καὶ μισθοφόρους πολλοὺς συναθροίσας καὶ ὅπλα κατασκευάσας καὶ προσλαθὼν συμμάχους τοὺς τυράννους τῶν Φερῶν καὶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ Σπαρτιάτας ἐδόχῃσε τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Δωρίδα, καὶ εἰσβαλὼν εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐκυρίευσεν τὸν Ὀρχομενόν. Τότε παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν Θεσσαλῶν ὁ Φίλιππος, ὁ πρὸ μικροῦ ἀπολέσας τὸν ὀφθαλμὸν ἐκ τοξέουματος κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Μεθώνης, ἦλθεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ ἐνίκησε τοὺς τυράννους καὶ τοὺς εἰς βοήθειαν ἀποσταλέντας 7000 Φωκεῖς. Ὅτε ὁμως ὁ Ὀνόμαρχος ἀναλαθὼν πᾶσαν τὴν δύναμιν ἦλθεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὁ Φίλιππος δις ἐνίκηθη πολεμήσας πρὸς τοῦτον καὶ ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλ' ὁ Φίλιππος δεόντως παρασκευασθεὶς ἐξεστράτευσε πάλιν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπου δις ἐνίκησε τὸν Ὀνόμαρχον καὶ τοὺς Φωκεῖς ἔτρεψεν, ἐξ ὧν 6000 ἐφρονεύθησαν, ἐν οἷς ἦν καὶ αὐτὸς ὁ Ὀνόμαρχος, 3000 δὲ ζωγρηθέντες ὡς ἱερόσυλοι κατεποντίσθησαν. Ὁ δὲ παρὰ τὰς Θερμοπύλας παραπλέων μετὰ πολλῶν τριήρων Χάρης καὶ ἡ αὐτοῦ τῶν Ἀθηναίων φρουρὰ ἐκώλυσαν τὸν Φίλιππον νὰ προελάσῃ ἐνδοτέρω. Ὁ Φίλιππος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, χαίρων ὅτι ἐξέτεινε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ, ὅπου ἐν πολλαῖς πόλεσιν εἶχεν ἐγκαταστήσει φρουράς Μακεδόνων, καὶ τὸ κοινὸν τῶν Θεσσαλῶν εἶχε διαλύσει καὶ πολλὰς ἄλλας μεταβολὰς ἐποίησε πρὸς τὰς μελλούσας βουλὰς αὐτοῦ χρησίμους.

Περὶ τοὺς χρόνους τούτους ὁ Φίλιππος κατέκτησε πολλὰ καὶ ἄλλα ἐπὶ τῆς Θράκης χωρία, τελευτῶν δὲ ἐστράτευσεν μετὰ πολλῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν δυνατὴν Ὀλυνθον, καλῶς φρονῶν ὅτι ἡ κατάκτησις τῆς Ὀλύνθου θέλει εὐχερεστέραν καταστήσει τὴν κατάκτησιν τῆς Χαλκιδικῆς. Τὸ μὲν πρῶτον οἱ Ὀλυνθιοὶ πολιορκούμενοι γενναίως ἡμύοντο τοὺς Μακεδόνας, πολλοὺς τούτων κατὰ τὰς τειχομαχίας φονεύσαντες, τὸ δὲ δεύτερον ἔτος τῆς πολιορκίας ἔτει 348 οἱ προεστῶτες τῶν Ὀλυνθίων διαφθαρέντες ὑπὸ τῶν χρημάτων τοῦ Φιλίππου προῦδωκαν τὴν πόλιν, ἣν διήρπασεν οὗτος καὶ τοὺς κατοίκους ἐξηνδραπόδισεν. Ἐπεμψάν μὲν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς βοήθειαν τῶν κινδυνευόντων Ὀλυνθίων, πρῶτρεπόμενοι ὑπὸ τοῦ ῥήτορος Δημοσθένους, τὸ μὲν πρῶτον τὸν στρατηγὸν Χάρητα μετὰ 2000 μισθοφόρων, οὓς ἐστρατολόγουν οἱ τὸν πόλεμον φεύγοντες πλούσιοι ἐκ συνεισφορῶν (ἐπιδόσεων), διότι ὁ διαφθαρεὶς δῆμος οὐδαμῶς συνήγει νὰ κινήσῃ τὰ θεωρικά, ἀλλ' ὁ Χάρης ἀνάξιός ὦν καὶ ἀνίκανος καὶ στρατὸν μισθοφόρων καὶ ἀπειθῆ ἔχων οὐδ' εἶδε κἄν τὴν Ὀλυνθον, τὸ δὲ δεύτερον τὸν Χαριόδημον, ὅστις ἀκόλαστος ὦν καὶ ὑβριστὴς ἐγένετο πολὺ ἐπαχθὴς εἰς τοὺς Ὀλυνθίους· καὶ τρίτον ἀπέστειλαν στρατὸν ἐξ Ἀθηναίων, κατ' ἐπίμονον συμβουλήν τοῦ φιλοπάτριδος ῥήτορος, ἀλλ' οὗτος δὲν προῦλαθεν.

Ὡς δὲ τὰ ἐν Ὀλύνθῳ ὁ Φίλιππος διὰ τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν προδοτῶν κατειργάσατο, οὕτω καὶ ἐν ταῖς ἀξιολογωτέραις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος πολλοὺς τῶν ἰσχυρόνων διὰ χρημάτων διαφθείρας εἶχε προδότας, δι' ὧν μᾶλλον ἢ διὰ τῶν θπλων ἠύξανεν ὁ Φίλιππος τὸ ἴδιον κράτος· ἀφοβερά δὲ φορὰ προδοτῶν, κατὰ Διόδωρον, ὑπῆρξε τότε κατὰ τὴν Ἑλλάδα. » Καὶ ἐν Ἀθῆναις πολλοὶ ἦσαν οἱ Φιλιππίζοντες καλούμενοι· παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις μάλιστα δύο διεκρίθησαν φατρίαι, ὧν ἡ μὲν ἐξήτει τὸν πρὸς τὸν Φίλιππον πόλεμον, ἡ δὲ τὴν εἰρήνην, εἰς ταύτην μὲν κατελέγοντο οὐ μόνον οἱ χρήμασι διαφθαρέντες προδόται, ἐν οἷς ἦν ὁ ἀρχεῖος ῥήτωρ Δημάδης καὶ ὁ ἀναίδης Αἰσχίνης, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἀγαθῶν πολιτῶν, οἷος ὁ γενναῖος καὶ ἀνεπίληπτος Φωκίων· οὗτοι βλέποντες τὴν καθ' ἅπασαν

τὴν Ἑλλάδα ἐπιπολάσασαν πᾶσαν κακίαν, οὐδεμίαν εἶχον ἐλπίδα ὅτι θέλει ποτε ἡ πατρίς δι' ἰδίας δυνάμεως σωθῆ· ἐπομένως ὑπελάμβανον τὴν πρὸς τὸν ἰσχυρὸν Φίλιππον εἰρήνην σωτηρίαν τῆς ἰδίας πόλεως. Οἱ δὲ περὶ τὸν χρηστὸν Ἰσοκράτην ὑπελάμβανον τὴν ἤδη δυνατὴν γενομένην Μακεδονίαν ἱκανὴν νὰ καταπαύσῃ τὰς ἐμφυλίους ταραχάς, καὶ προσλαβοῦσαν τοὺς Ἕλληνας νὰ καταλύσῃ τὴν ἀρχὴν τῶν Περσῶν· ἐκ δὲ τῶν ζητούντων τὸν πόλεμον ἦν ὁ μέγιστος καὶ ὀνομαστότατος τῶν ῥητόρων Δημοσθένης, οὗτος διορῶν τὰς ἐπιβούλους βουλὰς τοῦ Μακεδόνος προϋθυμεῖτο διὰ τῆς πυρώδους αὐτοῦ γλώσσης νὰ διεγείρῃ ἐν τοῖς Ἀθηναίοις τὰ παλαιὰ καὶ γενναῖα φρονήματα, δι' ὧν οὗτοι ἐπὶ τῶν Μηδικῶν ἔσωσαν τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ παραδειγματικῆς φιλοπατρίας καὶ τόλμης ἐκάκιζεν ὁ Δημοσθένης τὴν δειλίαν, τὸν ὄκνον, τὴν προδοσίαν καὶ τὴν δοκησιοφίαν τῶν ἐπ' αὐτοῦ γραμματικῶν· ἀλλ' οὐχὶ πάντοτε ὁ εὐγενὴς ῥήτωρ ἐπετύγχανε νὰ διεγείρῃ τοὺς Ἀθηναίους εἰς ἔργα δραστήρια διὰ τὴν τούτων ῥαστώνην καὶ χανυρότητα, ἐν ᾧ ὁ δολόφρων Φίλιππος ἦν αἰεὶ ἐγρηγορῶς καὶ δραστήριος καὶ καρτερικός. Πᾶν πρᾶγμα μετεχειρίζετο, πᾶσαν καθόλου μηχανὴν ἐμηχανᾶτο ὅπως τύχῃ τῶν βουλῶν αὐτοῦ. «Πανοῦργος ἄνθρωπος, λέγει ὁ Δημοσθένης, καὶ δεινὸς πράγμασι χρῆσθαι» (1).

Ἐν τούτοις ὁ ἱερὸς πόλεμος ἐλυμαίνει το τὴν Ἑλλάδα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀνομάρχου διεδέξατο τὴν τῶν Φωκῶν ἡγεμονίαν ὁ ἀδελφὸς Φάυλλος· ἀποθανόντος καὶ τούτου περὶ τὰς ὀνομαζομένας Ἀῤῥας ἔτει 352 ἀνέδειξαν οἱ Φωκεῖς στρατηγὸν τὸν τοῦ Ὀνομάρχου υἱὸν Φάλαικον. Ἀλλὰ καὶ οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Θηβαῖοι πολεμοῦντες ἀπέκαμον· διὸ οἱ Θηβαῖοι παρεκάλεσαν τὸν Φίλιππον εἰς βοήθειαν. Οὗτος ἐδείχθη πρόθυμος νὰ βοηθήσῃ τοῖς Θηβαίοις, διότι ἔβλεπεν ὅτι οὕτω θέλει εὐκόλως διέλθῃ τὰς Πύλας· ἐζήτησεν ὁμῶς πρῶτον νὰ εἰρηνεύσῃ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτινες ἀπὸ τῆς καταστροφῆς τῆς Ὀλύνθου ἐπολέμουν πρὸς αὐτόν· ἐπέτυχε διὰ τῶν

(1) Ὀλυθ. Α, 2.

Ἀθήνησι προδοτῶν νὰ δεχθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς περὶ εἰρήνης λόγους αὐτοῦ καὶ νὰ πέμψωσι πρέσβεις, ἐν οἷς ἦν ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Αἰσχίνης. Διὰ τῆς εἰρήνης ἐζήτουν οἱ Ἀθηναῖοι οὐ μόνον τὰς κτήσεις αὐτῶν νὰ σώσωσιν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς Θράκης Κερσοβλέπτην καὶ τοὺς Φωκεῖς νὰ περιλάβωσιν εἰς τὴν εἰρήνην· τούναντίον δὲ ὁ Φίλιππος ἐζήτηε ν' ἀποκοιμίσῃ τοὺς Ἀθηναίους, ἵνα καταπολεμήσῃ τοὺς Φωκεῖς· ἐπέτυχε δὲ τοῦτο διὰ τῶν προδοτῶν καὶ μάλιστα διὰ τοῦ Αἰσχίνου, ὃς τις αἰεὶ ἔπραττε πρὸς ὄφελος τοῦ τὰ πάντα μηχανωμένου πρὸς ἀπάτην τῶν Ἀθηναίων Φιλίππου, ὥς τοῦτο ἀπεδείχθη ἐκ τῆς δευτέρας πρεσβείας, ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Φίλιππον, ὅπως λάβωσι τοὺς περὶ εἰρήνης ὅρκους αὐτοῦ, ὥς καὶ οὗτοι ἔδωκαν ὅρκους εἰς τοὺς προαποσταλέντας παρὰ τοῦ Φιλίππου τρεῖς ἐπισήμους στρατηγούς τῶν Μακεδόνων. Ὁ προδότης Αἰσχίνης διὰ τῆς ἐπίτηδες μακρᾶς διατριβῆς ἐν Πέλλῃ παρέσχε καιρὸν εἰς τὸν Φίλιππον νὰ καθυποτάξῃ τὸ κράτος τοῦ Κερσοβλέπτου, νὰ καταλάβῃ πολλὰς τῶν ἐπὶ τῆς Χερσονήσου καὶ Θράκης κτήσεων τῶν Ἀθηναίων καὶ νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Θεσσαλίαν συμπαραλαβὼν καὶ τοὺς διαφθαρέντας πρέσβεις τῶν Ἀθηναίων· ἐκεῖ πλησίον τῶν Φερῶν ἐν τινι πανδοχείῳ ὥμοσε τὸν περὶ εἰρήνης ὅρκον· ἵνα δὲ ἐξαπατήσῃ τοὺς Ἀθηναίους διέδωκε διὰ τῶν προδοτῶν ὅτι ὁ Φίλιππος δὲν θέλει βλάψῃ τοὺς Φωκεῖς ἀλλὰ τοὺς Θεβαίους, καὶ ὅτι θέλει ἀποδώσει εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὴν Εὐβοίαν. Ἐν τούτῳ ταχέως διαπερᾷ τὰς Θερμοπύλας, εἰσβάλλει ἔτει 346 εἰς τὴν χώραν τῶν Φωκέων, ὧν ὁ στρατηγὸς Φάλαϊκος διαφθαρεῖς χρήμασι παρέδωκε τῷ Φιλίππῳ τὰς περὶ τὰς Θερμοπύλας ὀχυρὰς πόλεις Νίκαιαν, Θρόνιον καὶ Ἀλπήνους καὶ μετὰ τῶν μισθοφόρων 8000 ὄντων ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ Φωκεῖς προδοθέντες ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν καὶ καταληφθέντες ἐν ἀγνοίᾳ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων μεγίστην ὑπέστησαν συμφορὰν. Παρέδωκαν τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἵππους, ἐκρήμνισαν τὰς πόλεις αὐτῶν καὶ κατεδικάσθησαν κατὰ κώμας νὰ κατοικῶσι, καὶ νὰ δίδωσιν ἐκ τῆς καλλιέργειας τῶν ἀγρῶν 60 τάλαντα κατ' ἐνιαυτὸν μέχρις ἂν ἐκτίσωσιν εἰς τὸ

ἱερὸν τὰ συληθέντα χρήματα. Ἐξεκλείσθησαν δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ συνεδρίου, τὰς δὲ δύο ψήφους, ἃς εἶχον οὗτοι πρότερον, μετέδωκαν οἱ Ἀμφικτύονες εἰς τὸν Φίλιππον.

Σφόδρα κατεπλάγησαν οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τὴν ἀγγελίαν τῆς συμφορᾶς τῶν φίλων Φωκέων· ἐν τούτῳ ὁμοῦς πρέσβεις τοῦ Φιλίππου ἦλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως ἀγγελίῳσι τὴν μετοχὴν τοῦ Φιλίππου εἰς τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ φρονήσεως ἐτήρησαν τὴν εἰρήνην κατὰ τὰς φρονίμους συμβουλὰς τοῦ Δημοσθένους. Εἴτα ὁ Φίλιππος ἀπέδλεψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἣν πολλὰ ἐξησθένησαν αἱ πρὸς ἀλλήλας τῶν ἐν αὐτῇ πόλεων ἐμφύλιοι ἔριδες καὶ μάχαι, μάλιστα δὲ τὸ κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν μῖσος τῶν Μεσσηνίων καὶ τῶν πλείστων Ἀρκάδων. Τούτων χάριν ὁ Φίλιππος ἀπέστειλε πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους νὰ ἀφήσωσιν αὐτονόμους τοὺς Μεσσηνίους. Ἐν ἔτει δὲ 344 ἐξεστράτευσεν ὁ βέκτης Φίλιππος εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, ἣς πολλὰς πόλεις ἐλεηλάτησε· διήγειρε ταραχὰς ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ· ἐποίησε φιλίαν πρὸς πολλὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐν Εὐβοίᾳ τελέως κατέστρεψε τὴν τῶν Ἀθηναίων δύναμιν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Θράκῃ καὶ ἐν τῇ Χερσονήσῳ ἀπὸ τοῦ 343 ἕως τοῦ 339 διήγειρε ταραχὰς ὁ Φίλιππος πρὸς βλάβην τῶν Ἀθηναίων. Οὗτοι ἀπέστειλαν τὸν στρατηγὸν Διοπίθην μετὰ πολλῆς δυνάμεως εἰς σωτηρίαν τῶν ἰδίων κτήσεων. Ὁ Διοπίθης διέλυσε τὴν πρὸς τὸν ἐπίορχον Φίλιππον εἰρήνην καὶ μετὰ πολλῶν μισθοφόρων εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπὸ τούτου ἀρχομένην παραθαλάσσιαν τῆς Θράκης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Φίλιππος ἐζήτησε τὴν τιμωρίαν τοῦ Διοπίθους καὶ δὲν εἰσηκούσθη ἐστράτευσεν ἐπὶ τὰς ἐν τῇ Προποντίδι ἐλληνίδας πόλεις· καὶ πρῶτον ἐγένετο κύριος τῆς Σηλυμβρίας· εἴτα ἐστράτευσεν ἐπὶ τὴν Πέρινθον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Περίνθιοι εὐρώστως ἡμύοντο ἐκ τῆς ὀχυρᾶς πόλεως αὐτῶν, καὶ οἱ Πέρσαι σατράπαι κατὰ διαταγὴν τοῦ ὀφρωῦντος βασιλέως τὴν τοῦ Φιλίππου δύναμιν ἔπεμψαν εἰς βοήθειαν τῶν Περωνθίων καὶ μισθοφόρους πολλοὺς καὶ χρήματα καὶ πολλὰ ἄλλα χρησιμα πρὸς τὸν πόλεμον· ὁ Φίλιππος τότε ἠναγκάσθη νὰ μερίσῃ εἰς δύο τὰς δυνάμεις, καὶ τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν στρατιωτῶν ἀφῆκεν ἐπὶ τῆς πολιορκίας, τοὺς δὲ ἄλλους παραλαβὼν ἐπέπεσεν· αἱ

φνης ἐπὶ τὸ Βυζάντιον καὶ ἐπολιόρκει τοῦτο. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι διέλυσαν τὴν πρὸς τὸν Φίλιππον εἰρήνην καὶ δύναμιν ναυτικὴν ἀξιόλογον ἐξέπεμψαν εἰς βοήθειαν τῶν Βυζαντίων· ὁμοίως δὲ βοήθειαν ἔπεμψαν καὶ οἱ Χῖοι καὶ οἱ Κῶοι καὶ οἱ Ῥόδιοι· ὁ Φίλιππος ἐκπλαγεὶς τὴν συνδρομὴν τῶν Ἑλλήνων διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Περίνθου καὶ τοῦ Βυζαντίου.

Περὶ τοῦ πρὸς Ἀμφισσεῖς ἱεροῦ πολέμου.

§. 58. Ἐν τούτῳ ἑτερον ἐμφύλιον κακὸν ἐνέσκηψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ πρὸς τοὺς Ἀμφισσεῖς πολεμηθεὶς ἐν ἔτει 339 ἱερὸς πόλεμος. Τοῦτον ἐξέκαυσεν ὁ προδότης Αἰσχίνης· οὗτος κατηγορησεν εἰς τοὺς Ἀμφικτύονας τοὺς τῆς Ἀμφίσσης Λοκροὺς ὅτι ἐγεώργησαν γῆν ἱερὰν καὶ παρώρμησαν αὐτοὺς νὰ ἐπιτεθῶσι μετὰ τῶν Δελφῶν ἐπὶ τοὺς ἱεροσύλους· ἐπετέθησαν λοιπὸν οἱ Ἀμφικτύονες, ἀλλ' ἠττήθησαν· ἐκ τούτου ἀνέθηκαν οὗτοι εἰς τὸν Φίλιππον νὰ κολάσῃ τοὺς ἱεροσύλους· οὗτος προθύμως ἐνέθαλε μετὰ πολλῆς δυνάμεως εἰς τὴν Φωκίδα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν εἰς βοήθειαν τῶν Ἀμφισσεῶν 10000 μισθοφόρων, ἀλλ' ἠττήθησαν οὗτοι ὑπὸ τῆς πολλῆς καὶ καλῶς ἡσκημένης στρατιᾶς τῶν Μακεδόνων. Εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα κατέλαθεν ὁ Φίλιππος τὴν Ἑλλάειαν. Ἡ κατάληψις τῆς κειμένης ταύτης πόλεως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν εἰς τὰς Θήβας φερούσης κατέπληξε πολὺ καὶ ἐθορόδησε τοὺς Ἀθηναίους, οὓς συνελθόντας εἰς ἐκκλησίαν τὴν ἐπαύριον οὐδεὶς τῶν ῥητόρων ἐτόλμα νὰ συμβουλεύσῃ· μόνος ὁ εὐγενὴς ῥήτωρ Δημοσθένης· διὰ συνετοῦ λόγου ἐνεθάρρυνεν αὐτούς, ὥπως ψηφίσωσι νὰ ἀποστείλωσι παραχρῆμα 200 ναῦς, νὰ ἐκστρατεύσωσι πανδημεὶ καὶ νὰ πέμψωσι πρέσβεις περὶ συμμαχίας εἰς τοὺς Θηβαίους. Ἡ προθυμία τῶν Ἀθηναίων ν' ἀγωνισθῶσι τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἀγωνὰ ὑπομινύσκει τὴν τῶν προγόνων αὐτῶν ἀρετὴν, οἵτινες περὶ πλείονος κατὰ τὸ ψήφισμα τοῦ Δημοσθένους ἐποιῶντο τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίαν διατηρεῖν ἢ τὴν ἰδίαν πατρίδα. Τὸν Δημοσθένην μετ' ἄλλων ἔπεμψαν οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τοὺς Θηβαίους, οὓς νὰ ἀποτρέψῃ τῆς μετὰ τῶν Ἀθηναίων συμμαχίας ἐζήτει ὁ Φίλιππος πολ-

λά ὑποσχόμενος διὰ τοῦ ῥήτορος Πύθωνος· ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι κατεπεῖσθην ὑπὸ τῆς ἐθγλωττίας τοῦ Δημοσθένους καὶ συνεμάχωντο πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Φίλιππος δύο ἀπολέσας μάχας τὴν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Κηφισσοῦ καὶ τὴν χειμερινὴν ἐπὶ τῆς Ἀμφίσσης καὶ κατέστρεψεν αὐτὴν μηνὶ μαΐῳ τοῦ 338· μετὰ ταῦτα ἐστρατοπέδευσε ἐν τῇ Χαιρωνείᾳ· ἐπ' αὐτὸν ἀντεπεξῆλθον οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Χάρητος καὶ Λυσικλέους μετὰ τῶν συμμάχων Ἑδοέων, Κορινθίων, Μεγαρέων, Ἀχαιῶν, Λευκαδίων καὶ Κερκυραίων καὶ οἱ Θηβαῖοι στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Θεαγένους. Ἐν Χαιρωνείᾳ ἐγένετο φοινικὴ μάχη μηνὶ αὐγούστῳ τοῦ 338, καθ' ἣν λαμπρῶς ἠγωνίσαντο οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, ἀλλὰ ἀσυνέτως στρατηγούμενοι ἡττήθησαν ὑπὸ τῆς ἐδτάκτου τάξεως τῶν Μακεδόνων καὶ τῆς ἀνδρείας τοῦ διοικοῦντος τὴν θετταλικὴν ἱπποὺς Ἀλεξάνδρου· ἐν τῇ καρτερᾷ ταύτῃ μάχῃ ὁ ἑρὸς λόχος ἀνδρείως ἀγωνισθεὶς ἡφανίσθη· τῶν δὲ Ἀθηναίων ἔπεσον ἐν τῇ μάχῃ ὑπὲρ τοὺς 1000, ἡχμαλωτίσθησαν δὲ περὶ τοὺς 2000, καὶ ἐκ τῶν Βοιωτῶν πολλοὶ ἔπεσον καὶ πολλοὶ ἐζωγρήθησαν. Οὕτω συνετάφη, κατὰ τὸν ῥήτορα Λυκούργον, τοῖς τούτων (ἐν Χαιρωνείᾳ θανόντων) σώμασιν ἢ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλευθερίᾳ» (1). Οἱ Ἀθηναῖοι κατεπλάγησαν μαθόντες τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ ἥτταν καὶ συμφορὰν αὐτῶν, δὲν ἀπεθαρρύνθησαν ὅμως, ἀλλὰ δραστηρῶς παρσκευάζοντο νὰ φυλάξωσι τὴν πόλιν· οἱ Φιλιππίζοντες ὅμως καὶ οἱ εἰρηνόφιλοι ἔπεισαν τὸν δῆμον νὰ δεχθῇ τὴν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου διὰ τοῦ Δημάδου καὶ τοῦ στρατηγοῦ Φωκίωνος προτεινομένην εἰρήνην· καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν πάσας τὰς ἔξω κτήσεις αὐτῶν πλην τῆς Σάμου· ἀπέλαβον ὅμως τοὺς αἰχμαλώτους ἄνευ λύτρων καὶ τὸν ὑπὸ τῶν Θηβαίων κατεχόμενον Ὠρωπόν. Ἐν δὲ τῇ ἀκροπόλει τῶν Θηβῶν ἐγκατέστησεν ὁ Φίλιππος φρουρὰν Μακεδόνων.

Ἡ ἀπώλεια τῆς τῶν Ἀθηναίων δυνάμεως παρέλυσεν τὸ

(1) Λυκούρ. κ. Λεωκρ. σ' 154, 50 Διοδώρ. 16, 85 — 88. Πλούτ. Β. Ἀλεξ. 9.

ἐμπόριον καὶ τὰ οἰκονομικά αὐτῶν· ἅτινα εἶχεν ἀνορθώσει ἢ συνετῇ διοίκησις τοῦ Λυκούργου, ὅστις ἀπὸ τοῦ 350 τὰς προσόδους τῆς πόλεως ὡς ταμίας ἐπὶ τῆς διοικήσεως ἐπὶ 12 ἔτη ἐπαινουμένως διόκησε (1).

Διὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ νίκης ὁ Φίλιππος ἐκράτουνε τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐν τε τῇ βορείᾳ καὶ μέσῃ Ἑλλάδι. Ἐν δὲ τῇ Πελοποννήσῳ μόνῃ ἢ Σπάρτῃ εἶχε πολεμικῶς πρὸς τοὺς Μακεδόνας, καὶ δὲν ἔπαυε ν' ἀντιποιῆται τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος· διὰ ταῦτα ὁ Φίλιππος εἰσέλασεν εἰς τὴν Πελοπόννησον προφάσει νὰ βοηθήσῃ τοὺς συμμάχους Μεσσηνίους, Ἀργεῖους, Ἀρκάδας καὶ Ἡλείους κατὰ τῆς Σπάρτης, ἧς βασιλεὺς τότε ἦν ὁ Ἅγις ὁ Γ. καὶ διαπορθῶν τὴν Λακωνίαν ἡνάγκασε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ παύσωνται τοῦ πολέμου. Ἐν ἔτει δὲ 337 συνήγαγεν οὗτος ἐν Κορίνθῳ τοὺς πρέσβεις τῶν ἑλληνίδων πόλεων εἰς συνέδριον, ὅφ' οὗ ἀνεδείχθη στρατηγὸς τῶν Ἑλληνικῶν αὐτοκράτωρ κατὰ τῶν Περσῶν· ὁ Φίλιππος ἐπιστρέφει εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐποίει μεγάλας παρασκευὰς πρὸς τὴν ἐπὶ τοὺς Πέρσας στρατείαν. Ἀπέστειλε δὲ ἤδη εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν μετὰ μέρους τῆς δυνάμεως τὸν Παρμενίωνα καὶ τὸν Ἀττάλον. Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ Φίλιππος ἐτέλει ἐν Αἰγαῖς τῆς Μακεδονίας τὸ φθινόπωρον τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς Κλεοπάτρας μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Ἠπείρου Ἀλεξάνδρου φονεύεται ὑπὸ τοῦ σωματοφύλακος Πausανίου, ὃν παῖδα εὐγενῆ ὄντα ἡτίμασεν ὁ Ἀττάλος· τοῦτου τὴν τιμωρίαν μάτῃ ἐπὶ πολὺ ὁ Πausανίας ἐζητεῖ παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ὅτε εἶδε τὸν Φίλιππον ὅτι ἐχωρίσθη τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ὀλυμπιάδος καὶ ἐνυμφεύθη τὴν ἀνεψιάν τοῦ Ἀττάλου, τότε ἀπελπισθεὶς ἐδολοφάνησε τὸν Φίλιππον.

(1) Διοδώρ. 16, 88.

Περὶ τῆς παρ' Ἑλλησι ποιήσεως καὶ ἱστορίας
φιλοσοφίας καὶ τῶν τεχνῶν καθόλου κατὰ
δύο πραιρετημένας περιόδους.

α'. Περὶ τῆς ποιήσεως.

§. 59. Ἔστι καὶ κέντρον τῆς ποιήσεως καὶ τῶν γραμμάτων καθόλου καὶ τῶν τεχνῶν παρ' Ἑλλησι κατὰ τὰς δύο προειρηται περιόδους ἐγένοντο αἱ Ἀθῆναι. Ἐν Ἀθήναις ἐγεννήθη τελειώθη νέον εἶδος ποιήσεως, τὸ δράμα. Ἐγεννήθη δὲ ἐκ τῶν ἐνθουσιαστικῶν τοῦ Διονύσου ἑορτῶν, οἱ ἑορταῖοι ἐμιμοῦντο καὶ ἔδρων τὰ τοῦ θεοῦ ἐκ τῆς μιμήσεως καὶ τῆς ποιήσεως ταύτης ὠνομάσθησαν ἥ τε τραγωδία καὶ ἡ κωμῳδία. Ἦσαν δ' αὗται τὴν ἀρχὴν ἄσματα, διθυράμβοι, λούμενοι, ἐνθουσιῳδαί, ὧδαί, εἰς τὸν Διόνυσον, αἵτινες τὰ μὲν πρῶτα ὑπὸ θιάσου μεθυόντων, ὕστερον δὲ ὑπὸ οὐ οἱ ἑξαρχοὶ ὑπεκρίνοντο τὸν θεὸν αὐτὸν ἢ τινα τῶν θεῶν. Οὗτοι παριόντες διηγοῦντο τοὺς κινδύνους τοῦ θεοῦ καὶ τὴν νίκην αὐτοῦ· ὁ δὲ χορὸς Σατύρους μιμούμενος, ὧν σκευὴν καθόλου εἶχεν, ἐξεδήλου τὴν πρὸς τὰ πάθη τῆς συμπαθείαν. Δύο δὲ ἦσαν εἶδη διθυράμβων ὁ μὲν ἦν καὶ λυπηρὸς, ὁ δὲ ἕτερος εὐθυμος καὶ τερπνός· ὁ μὲν ἄσμα τοῦ χειμῶνος ἀρχομένου ἐν ταῖς Ἀθηναίσις, ἑορτὴ Διόνυσον, ὁ δὲ τὸ ἔαρ. Ἐκ τοῦ σεμνοῦ διθυράμβου ἐγεννήθη ἡ τραγωδία, ἥτις ὠνομάσθη πιθανώτερον ἐκ τοῦ λυμῶν καὶ καταστρέφοντος τὴν τοῦ θεοῦ ἱεράν ἄμπελον τῶν ἐθῶν ἐπὶ τοῦ θωμοῦ, περὶ ὃν ὥρχετο καὶ ᾗδεν ὁ χορὸς.

ἐκ τῆς ἱστορίας. Οὕτω λοιπὸν ἡ τραγωδία ἐξῆλθεν ἐκ τῶν βακχικῶν καὶ βομολόχων πράξεων τοῦ Διονύσου εἰς τὰς σεμνάς καὶ σπουδαίας πράξεις τῶν ἡρώων, ὅπου ὁ χορὸς τῶν Σατύρων ἦν ξένος καὶ ἀλλότριος. Ἠγωνίζοντο δὲ οἱ ποιηταὶ ἐκάστοτε διὰ τριῶν δραμάτων, οἷς ἐπεφέρετο καὶ τέταρτον σατορικόν, ὥς τις εὐτράτελος καὶ παιζουσα τραγωδία, ἥτις τὴν ὕλην ἠρύετο ἐκ τῶν περὶ τοῦ Βάκχου μυθολογουμένων (1). Τὸν Φρόνιχον διεδέξαντο ἐν τῇ τραγωδίᾳ πολλοὶ τραγικοί, ἐξ ὧν ἐπισημώτατοί εἰσι τρεῖς ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης.

Ὁ μὲν Αἰσχύλος ἐγεννήθη ἐν Ἐλευσίνι τῷ 525 π. Χ. ἐπολέμησεν οὗτος πάντας τοὺς πρὸς τοὺς Πέρσας πολέμους ἐν Μαραθῶνι, ἐν Ἀρτεμισίῳ, ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἐν Πλαταιαῖς· ἦν λοιπὸν ὁ Αἰσχύλος Μαραθωνομάχος, ἥτοι ἀνὴρ οὗ τινος τὰ στέρνα ἐθέρμαινεν ἔρως ἀκραιφνῆς τῆς πατρίδος, τιμῇ, χρηστότης καὶ εὐσέβεια. Ὁ Αἰσχύλος ἐδελτίωσε πολὺ τὴν τραγωδίαν ἐξεύρε τὸν δεύτερον ὑποκριτὴν, τὸν δευτεραγωνιστὴν λεγόμενον, ἐκύσμησε τὴν σκευοποιίαν, καὶ ἄλλας πολλὰς βελτιώσεις ἐποίησεν ἐν τῷ δράματι, διὸ καὶ οὐκ ἀτόπως ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πατὴρ τῆς τραγωδίας ἐλέγετο. Τὸ μεγαλόφρον, τὸ φιλόπατρι καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τοῦ Μαραθωνομάχου Αἰσχύλου ἐκδηλοῦσιν αἱ ἐπτὰ περιωθεῖσαι ἐκ τῶν 70 τούτου τραγωδιῶν· αὗται δὲ εἰσὶ σεμναὶ καὶ μεγαλοπρεπεῖς καὶ τολμηραὶ καὶ φοβεραὶ καὶ γιγάντειοι καὶ κατὰ τὴν πρᾶξιν καὶ κατὰ τὴν λέξιν, διὸ καὶ ὠνομάσθη ὁ Αἰσχύλος ὁ τῶν τραγικῶν μεγαλοφρονότατος. Ἐν τοῖς δράμασι τοῦ ποιητοῦ τούτου ἐπικρατεῖ ἔτι μᾶλλον τὸ λυρικὸν καὶ ἐπικόν ἢ τὸ δραματικόν. Γέρων ὦν ὁ Αἰσχύλος κατέλιπε τὰς Ἀθήνας καὶ μετέβη εἰς Σικελίαν παρὰ τῷ

(1) Περὶ δὲ τῶν ὑποκριτῶν καὶ τοῦ θεάτρου, ἐν ᾧ οἱ τοῦ ἔτους κατὰ τὰς δύο καὶ μεγάλας ἑορτὰς τοῦ Διονύσου ἐγίνοντο διδασκαλαὶ δραμάτων, διεληθετὰ διὰ μακρῶν γεγραμμένα μοι ἐν τῷ ἐμῷ ἔργῳ Περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (223 — 232): ὡς λίαν ἀνα-

Ἰέρωνι, ὅστις πολὺ ἐτίμησε τὸν ἄνδρα· ἀπέθανεν ὁ Αἰσχύλος ἐν τῇ ἐν Σικελίᾳ Γέλᾳ ἔτει 456.

Ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἐγεννήθη τῷ 495 ἢ 497 π. Χ. ἐν τῇ δῆμῳ Κολωνῷ· τοῦτον καλῶς καὶ ἀνέθρεψε καὶ ἐπαιδεύσεν ὁ πατὴρ Σόφιλος· ἥσκησε δ' ἰδίᾳ ὁ Σοφοκλῆς τὴν μουσικὴν καὶ τὴν ὀρχηστικὴν, ἀμφοτέρας χρησίμους οὖσας εἰς γύμνασιν χορῶν. Φύσιν ἔχων ὁ Σοφοκλῆς δαιμονίαν καὶ γονιμωτάτην πρὸς τὴν δραματικὴν, ταχέως καὶ θαυμασίως εἰς αὐτὴν ἐπέδωκε· διότι εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ἐτῶν τὴν ἡλικίαν ὧν οὗτος ἡγωνίσαστο πρὸς τὸν ἀκμαῖζοντα τῶν δραματικῶν Αἰσχύλον καὶ ἐνίκησεν. Ἐτελειopoίησε δὲ ὁ Σοφοκλῆς τὴν σκηνογραφίαν, συνέστησε τὸν χορὸν ἐκ δεκαπέντε ἀντὶ δώδεκα καὶ τὸν τρίτον ὑποκριτὴν ἐξεῦρε καὶ κατέλυσε τὴν ὑπόκρισιν τοῦ ποιητοῦ. Ἐκ τῶν 113 τραγῳδιῶν καὶ σατυρικῶν, ἅτινα ἐποίησεν ὁ Σοφοκλῆς, ἑπτὰ μόνον διεσώθησαν. Ἐν ἀπάσαις δὲ ταῖς τραγῳδαῖς τοῦ Σοφοκλέους διαπρέπει τὸ χαρίεν καὶ μεγαλοπρεπὲς καὶ ὑψηλὸν καὶ ἁρμονικόν, ἀποβαλὼν δὲ τὸν τοῦ Αἰσχύλου ὄγκον, τὸ πικρὸν καὶ τὸ σκληρόν, μετέλαθε τῆς ἡδεΐας λείψεως, ἣτις ἀρίστη εἰς τὴν ἡθοποιίαν· ἀπέθανε δὲ ὁ Σοφοκλῆς μικρὸν πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐν ἔτει 406 π. Χ.

Ὁ δὲ Εὐριπίδης ἐγεννήθη ἐν Σαλαμῖνι τῷ 480 π. Χ. Ἀνετράφη δὲ καὶ ἐπαιδεύθη καλῶς, ἰδίᾳ ἐπεμελήθη τῶν γυμνικῶν ἀσκήσεων, ἐφ' αἷς ἠδουκίμησε τοσοῦτον, ὥστε παῖς ἔτι ὧν ἐνίκησεν, ὡς λέγουσιν, ἐν τοῖς Παναθηναίοις καὶ ἔλαβε τὸ πρῶτον ἄθλον· νεανίας δὲ γενόμενος ἐγένετο μαθητὴς τοῦ περιφήμου Ἀναξαγόρου, ὕστερον δὲ ἠχροάσατο τοῦ Προδίκου καὶ Πρωταγόρου, ἠγάπησε τὸν Σωκράτην καὶ τὴν κατὰ τοῦτον φιλοσοφίαν. Ἄλλ' εἰτα ἐτράπη ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν δραματοποιίαν, ἄθλον ἐκ τίνος ἀφορμῆς. Ἐποίησε δὲ ὁ Εὐριπίδης 75 δράματα, ἐξ ὧν 19 περιεσώθησαν. Αἱ τραγῳδαὶ τοῦτου καλῶς ἀ-

ση καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ονομαζέει τὸν Εὐριπίδην τραγικωτάτων τῶν ποιητῶν. Ὑπέρβηρος ὢν ὁ Εὐριπίδης ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ Μαγνησίαν, ὅπου πολὺ ἐτιμήθη· ἐκείθεν δὲ μετὰ μικρὸν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρχέλαον, παρ' ᾧ τότε καὶ ἄλλοι διέτριβον ποιηταὶ καὶ τεχνῖται, καὶ πολλὰ ἐτιμήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ἀλλ' οὐκ ἐπέζησε πολὺ, ἀπέθανε δὲ πιθανῶς ἐν ἔτει 407 π. Χ.

Ὡς δὲ ἡ τραγωδία ἐγεννήθη ἐκ τῶν Ἀθηναίων, ἑορτῆς ἀγομένης χειμῶνος τῷ Διονύσῳ, οὕτω καὶ ἡ κωμωδία ἐκ τῶν μικρῶν ἢ τῶν κατ' ἀγροῦς λεγομένων Διονυσίων, ἑορτῆς εὐθύμου καὶ ταύτης τῷ Διονύσῳ τελουμένης κατὰ τὸν τρυγητὸν τῆς ἑορτῆς ἴδιον γνώρισμα ἦν ὁ κῶμος, ἔτοι συμπόσιον, ἐν ᾧ ἔτρωγον, ἔπινον ἀνέτως, ἤδον, ὠρχοῦντο καὶ ἐμέθουν. Ἀπὸ τοιοῦτου εὐθύμου κώμου καὶ αὐτοσχεδίων σκωμμάτων ἐγεννήθη ἡ κωμωδία. Αὕτη ἐπὶ πολὺ ἦν παίγνιον γελοτοποιῶν γεωργῶν καὶ κωμητῶν· ὕστερον δὲ μικρὸν πρὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἐδελτιώθη ὑπὸ τῶν κωμωδῶν Κρατίνου τε καὶ Κράττηος καὶ Εὐπόλιδος, ἐτελειώθη δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους. Εἰς διδασκαλίαν τῶν κωμωδιῶν ἐχρησίμευσεν ὅσα καὶ εἰς τὴν τῶν τραγωδιῶν θέατρον, σκηνή, ὀρχήστρα, ὑποκριταί, προσωπεῖα, στολαὶ καὶ πᾶν ἑ, τι χρήσιμον εἰς τὴν μίμῃσιν.

Ὁ Ἀριστοφάνης ἐγεννήθη πιθανῶς τῷ 452 π. Χ. ἤκμασε δὲ ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Λέγουσιν ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης ἐποίησε περὶ τὰς 5 ἢ κωμωδίας, ἐξ ὧν 11 περιεσώθησαν. Μετὰ πολλῆς ἀγχινοίας κωμωδεῖ οὗτος τὸν ἐπ' αὐτοῦ ἠθικόν, θρησκευτικόν καὶ πολιτικόν βίον τῶν Ἀθηναίων· μαστίζει μετὰ πολλῆς παῖρησις πάντα στρατηγόν, ἄρχοντα καὶ ἐπίσημον ἄνδρα, οὗ τινος οἱ τρόποι καὶ αἱ βουλαὶ ἐγίνοντο παραίται τῆς παραλυσίας τῆς πόλεως, δεικνύων αὐτοὺς ἐπὶ τῆς σκηνῆς οὐχὶ πινυνομενῶδες ἀλλὰ διὰ προσωπεύων δεικνύοντων σκωπτικὰ τὰ ἑ

ἡ κη ΒΕΡΟΙΚΕ

αχρείους δημαγωγούς παρασιωσμένων Αθηναίων, αἰσούρει με-
τὰ γλώσσης φορτικῆς καὶ βωμολόχου τὴν φιλοδοξίαν καὶ φι-
λαρχίαν τῶν ἀρχόντων, τὴν ἀλαζονίαν καὶ τὸ δοκησάσπον
τῶν σοφιστῶν καὶ διδασκάλων καὶ ἄλλων. Ἡ ἀττικὴ ὁμως καὶ
χαρίεσσα γλώσσα τοῦ Ἀριστοφάνους, τὰ πικρὰ τοῦτου σκώμ-
ματα καὶ αἱ ἐν τούτοις ὑποκρυπτόμεναι νοουθεσίαι περὶ χρη-
στῶν ἡθῶν καὶ πολιτικῆς ἀρετῆς καθιστῶσι τὸν Ἀριστοφάνην
χρηστώτατον καὶ ὠφελιμώτατον εἰς πάντα.

Ἡ κωμωδία διηρέθη καθ' οὗς ἤκμαζε χρόνους εἰς τρία, εἰς
ἀρχαίαν κωμωδίαν, μέσην καὶ νέαν. Τῆς μὲν ἀρχαίας κωμω-
δίας, ἥτις διέμεινε μέχρι τῆς τυραννίας τῶν ἐν Ἀθήναις 30
τυράννων, ποιηταὶ ἐγένοντο ἄλλοι τε καὶ ὁ ἐπισημώτατος πάν-
των Ἀριστοφάνης· οὗτος ἐκωμῶδει, ὡς εἵπομεν, ἐξ ὀνόματος
καὶ διὰ προσωπεύων δηλωτικῶν τῶν γνωρισμάτων τοῦ τε προσώ-
που καὶ τοῦ σώματος ἀναξίους στρατηγούς, φιλοδόξους ἄρ-
χοντας, πονηροὺς δημαγωγούς, διεφθαρμένους σοφιστάς, ποιη-
τὰς καὶ ῥήτορας. Τῆς δὲ μέσης κωμωδίας οἱ ποιηταὶ δὲν ἐκω-
μῶδουν ἐπισήμους καὶ δυνατοὺς τῆς πολιτείας ἄνδρας, ἀλλὰ
φιλοσόφους, γραμματικούς, ποιητάς, τεχνίτας, τέκτονας, στρα-
τιώτας, ἐταίρας καὶ ἄλλους δημότας. Τῆς δὲ νέας κωμωδίας
οἱ ποιηταὶ ἀπέσχον νὰ κωμῶδῶσι πολιτικὰς πράξεις, ἔπλατ-
τον δὲ μύθους καὶ ἐκωμῶδουν τὸν ἐπ' αὐτῶν βίον καὶ ἦθῃ πρὸς
τέρψιν τῶν θεατῶν, ἐν τῇ νέᾳ κωμωδίᾳ διέπρεψαν ὁ Φιλίμων
καὶ ὁ Μένανδρος.

β'. Περὶ τῆς ἱστορίας.

§. 60. Αἱ ἐπὶ τῶν Μηδικῶν πρῶται ἀπόπειραι ἱστορίας ἦ-
σαν ἀπλᾶ παραδόσεις περιγραφαὶ καὶ λόγων Ἰώνων γραμ-
ματικῶν, διὸ καὶ αἱ περιγραφαὶ αὗται λογογραφίαι ὠνομάσθη-
σαν καὶ οἱ γράψαντες λογογράφοι· ἀπὸ δὲ τῶν Μηδικῶν ἄρ-
χεται ἡ ἀληθὴς ἱστορία· ταύτης πατὴρ ἐγένετο ὁ Ἡρόδοτος.
Οὗτος ἐγεννήθη τῇ 484 π. Χ. ἐν Ἀλικαρνασσὶ, ἣν ἡναγκάσθη
ὑπὸ τοῦ τυράννου αὐτῶς Λυγδάμιδος τοῦ ἐννόμου, τῆς Ἀρτε-

τας Θουριους, ὅπου διέτριψε συγγραφῶν ἐπιμελῶς τὴν ἱστορίαν, μέχρις οὗ ἀπέθανεν ἐν ἔτει 408.

Ὁ Ἡρόδοτος εἰς πιστὴν τῶν πραγμάτων διαγραφὴν περιεπορεύθη καὶ ἔγνω πολλὰς χώρας, οἷον τὴν Αἴγυπτον καὶ Λιβύην, τὴν Φοινίκην, τὴν Βαβυλῶνα, τὴν Περσίαν, τὸν Κιμμέριον Βόσπορον, τὴν Σκυθίαν, τὴν Καλχίδα, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν κάτω Ἰταλίαν. Θέμα δὲ κύριον τῆς ἱστορίας ὁ Ἡρόδοτος ἐξελέξατο τὰ Μηδικά, ποιεῖται ὁμῶς μνεῖαν πολιτειῶν καὶ θρησκείας καὶ ἐθίμων καὶ ἄλλων χωρῶν καὶ ἐθνῶν. Ἐν τῇ εἰς Ἰωνικὴν διάλεκτον γεγραμμένη ἱστορίᾳ τοῦ Ἡροδότου διαπρέπει ἡ ἀλήθεια, ἡ ἀφέλεια, ἡ χάρις, ἡ ἡδεῖα λέξις, μάλιστα δὲ ἡ ἔντεχνος ἀλληλουχία τῶν ἱστορουμένων, ὧν ἕνεκα τὸ ἔργον τοῦ Ἡροδότου ὁμοιάζει πῶς πρὸς ἔπος ἀνευ μέτρου. Οἱ θεοὶ καθ' Ἡρόδοτον φθονοῦσι πᾶν τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑπερέχον· πᾶν ἔθνος, πᾶς ἄνθρωπος ὑπερβαίνει τὸ ὑπὸ τῶν θεῶν ὀρισμένον ὅριον καὶ μέτρον φοβερά κολάζεται, ὥς ἐκολάσθη καὶ τὸ ὑπερφίαλον κράτος τῶν Περσῶν, οἵτινες ὑπερηφάνως ἐφορμήσαντες εἰς δουλώσιν τῶν γενναίων καὶ φιλελευθέρων Ἑλλήνων δεινὴν ὑπὸ τούτων ἔπαθον συμφορὰν.

Μέγιστος δὲ καὶ κράτιστος ἱστορικὸς ἦν ὁ Θουκυδίδης. Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 471 π. Χ. ἐξ ἐπιφανῶν γονέων· κατήγετο πατρώθεν μὲν ἐκ τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Ὀλόρου, μητρώθεν δὲ ἐκ τοῦ Μιλτιάδου. Ὁ Θουκυδίδης εὐπορῶν ἐκ τῶν ἐν τῇ Σικαπτῇ Ὀλῃ μάλιστα χρυσεῖαν μετὰ τῶν αὐτοῦ καλῶς καὶ ἀνεγράφη καὶ ἐπαιδεύθη· διδάσκαλος δὲ τούτου ἐν μὲν τῇ ῥητορικῇ ἐγένετο ὁ πολὺς ῥήτωρ Ἀντιφῶν, ἐν δὲ τῇ φιλοσοφίᾳ ὁ Ἀναξαγόρας. Κατὰ τὸ 8 ἔτος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὁ Θουκυδίδης ἀπεστάλη μετὰ 7 τριήρων εἰς βοήθειαν τῆς ὑπὸ τοῦ Βρασίδου πολιορκουμένης Ἀμφιπόλεως, ἐπειδὴ ὁμῶς δὲν προῦλαβε νὰ σώσῃ αὐτὴν καταδικασθῇ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς ἔξορον. 20 ἔτη ἔξοριστος διέτριψεν ἐν τῇ Σικαπτῇ Ὀλῃ, πρὶν

καὶ παρασκευαζομένη καὶ ἀποδομένη ἀντι-
κτῆς λέξεως καὶ φράσεως.

Ὀνομαστὸς ἱστορικὸς ἐγένετο ὁ ἐν Ἀθήναις τῷ 446 π. Χ.
γεννηθεὶς Ξενοφῶν. Οὗτος συνέγραψε τὰ Ἑλληνικά, ἥτοι τὴν
ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἀρχάμενος ὅθεν κατέλιπεν αὐτὴν ὁ Θου-
κυδίδης μέχρι τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης. Ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς
ὁ Ξενοφῶν αἰεὶ ἐπαινεῖ τὰ ἥθη καὶ τὴν πολιτείαν τῶν Σπαρ-
τιατῶν, ὧν χάριν πολλὰ πολλοῦ ἄξια παρατρέχει, ἄλλων δὲ
παρέργως μνημονεύει. Πολλοὺς δὲ τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς ὑπερ-
βολὴν ἐπαινεῖ, περὶ ἄλλων δὲ καὶ ἐπισήμων Ἑλλήνων μόλις
ποιεῖται λόγον. Τοῦ Ξενοφῶντος ἔργον ὀνομαστὸν εἶνε ἡ Κύρου
ἀνάβασις ἐν ἣ διαπρέπει ἡ τοῦ συγγραφέως σύνεσις καὶ ἀν-
δρεία, δι' ὧν ὠδήγησεν ὁ Ξενοφῶν εἰς τὴν πατρίδα τοὺς μετὰ
τὴν ἐν Κουνάξοις μάχην περισωθέντας μυρίους Ἕλληνας. Ὡ-
σαύτως ἐπαινετὸν ἔργον τοῦ Ξενοφῶντος εἶνε ἡ Κύρου παιδεία·
αὕτη εἶνε τὰ πλεῖστα πλαστὴ ἱστορία, διότι διὰ τοῦ πρεσβυ-
τέρου Κύρου ὁ Ξενοφῶν θελοῦσιν μὴ διδῆναι ἑποῖς ἀπὸ τῆς ἀ-

γ. Περὶ τῆς φιλοσοφίας.

§. 61. Ὡς ἡ ποίησις καὶ ἡ ἱστορία οὕτω καὶ ἡ φιλοσοφία πολὺ ἐπέδωκεν ἐν Ἀθήναις ἀπ' οὗ ἡ τῶν Ἰώνων καὶ Ἑλεατῶν αἵρεσις μετηνέχθη αὐτοῦ. Αὕτη ὁμως ἐκινδύνευσε νὰ διαστραφῇ κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ μικρὸν πρότερον ὑπὸ τοῦ γένους τῶν σοφιστῶν. Οὗτοι διέφερον οὐσιωδῶς τῶν μέχρι τούτου φιλοσοφησάντων, καθότι οὗτοι μὲν ἐζήτουν, ὡς ἐρρήθη, νὰ ἀνεύρωσι τὰς πρώτας τῶν ὄντων ἀρχὰς ἐν τῇ ἐκτὸς ἡμῶν κόσμῳ, οἱ δὲ σοφισταὶ ἀρχὴν καὶ κριτήριον τῆς τῶν ὄντων ἀληθείας ἔλεγον τὴν ἰδίαν γνώμην ἐνὸς ἐκάστου. Πρῶτος ὁ τὴν γνώμην ταύτην εἰσαγαγὼν ἦν ὁ ἐπὶ Περικλέους ἐν Ἀθήναις διατρίβων Πρωταγόρας εἰπὼν «πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος, τῶν μὲν ὄντων, ὡς ἔστι, τῶν δὲ μὴ ὄντων, ὡς οὐκ ἔστιν.» Κατὰ τοῦτον ἄρα καὶ τοὺς ἄλλους σοφιστὰς ἕκαστος δύναται περὶ παντὸς πράγματος νὰ λέγῃ τοὺς ἐναντιωτάτους ἀλλήλων λόγους, νὰ ἐπαινῇ ἅμα καὶ νὰ λέγῃ ταῦτα κατ' ἴσον λόγον. Ὁ δὲ ἐκ Λεοντίνων τῆς Σικελίας δεινὸς σοφιστὴς καὶ ῥήτωρ Γοργίας ἀποσταλεὶς εἰς Ἀθήνας πρεσβευτὴς τῷ 427 π.Χ. μετεχειρίζετο τὴν τῶν Ἑλεατῶν μέθοδον, τὴν διαλεκτικὴν, ἧς εὐρετὴς ἐγένετο ὁ Ζήνων, ἵνα δεῖξῃ πρῶτον, ὅτι οὐδὲν ἐστὶ δεύτερον, ὅτι εἰ καὶ ἐστίν, ἀκατάληπτον ἀνθρώπῳ· τρίτον, ὅτι εἰ καὶ καταληπτόν, ἀλλὰ ἀνερμηνεύτον τῷ πέλας ὑπάρχει. Οἱ τὴν τέχνην ταύτην, τὴν φαινομένην σοφίαν κατ' Ἀριστοτέλην, πραγματευόμενοι σοφισταὶ καὶ σεμνονόμενοι ἐπὶ τῇ εὐρίσκειν ἐκάστοτε τοὺς γλαφυρωτάτους λόγους περὶ παντὸς πράγματος ἐπεδόθησαν εἰς τὸ παιδαγωγεῖν καὶ παιδεύειν τοὺς νέους. Ὁ μὲν Γοργίας ἐδίδασκε τὴν ῥητορικὴν, ὁ δὲ Πρόδικος τὰ γραμματικά, ὁ δὲ Ἰππίας τὰ περὶ φύσεως καὶ τὴν ἱστορίαν, ἄλλοι δὲ ἄλλα. Οὐδὲν ὁμως οὗτοι λόγου ἱξίον ἤνυσαν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, ἐχρησίμευσαν ὁμως εἰς διάδοσιν χρησίμων μαθήσεων εἰς τοὺς πολλούς. Καὶ ὁ μὲν Πρωταγόρας καὶ ὁ Γοργίας ἠόλαβον νὰ ἐκφραλίσωσι τὰ τῶν θεῶν καὶ περὶ ἀρετῆς ἀσαφῶς ἔλεγον, ἀλλ' οἱ ὕστερον σοφισταὶ ἤρμωσαν τὴν τοῦ Πρωταγόρου δόξαν καὶ πρὸς τοὺς περὶ θεῶν καὶ περὶ

δικαιοσύνης λόγους καὶ τῆς ἄλλης ἀπάσης ἀρετῆς εἰπόντες ὅτι τούτους ἐπενόησαν οἱ ἀσθενεῖς ἄνθρωποι πρὸς ἐκφρόβησιν τῶν ἰσχυροτέρων καὶ θυνάτων, καὶ ὅτι φύσει δίκαιόν ἐστι τὸν ἀσθενεστέρου. Οἱ μεταωρολέσχει οὗτοι σοφισταὶ συνεβάλλοντο εἰς κατὰλυσιν τῶν παλαιῶν ἡθῶν καὶ κατὰσεισιν τῆς περὶ τὰ θεῖα πίστεως τῶν ἀνθρώπων, ὥστε τὸ ὄνομα τοῦ σοφιστοῦ ἦν ἐπὶ Ἀριστοτέλους ἐν πολλῇ ὀνειδεῖ. Διὰ τὰ ἀσεβῆ καὶ ἡθοφθόρα διδάγματα ταῦτα πολλοὶ τῶν σοφιστῶν κατηγορήθησαν καὶ ἐφυγαδεύθησαν ἐξ Ἀθηνῶν.

Ἐναντίος δὲ καὶ πολέμιος τῶν σοφιστῶν ἐγένετο ὁ Σωκράτης· οὗτος ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 469 πρὸ Χριστοῦ. Σωφρονίσκος δὲ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦν τὴν τέχνην λιθοργῆς καὶ Φαιναρέτῃ ἡ μήτηρ μαῖα. Περὶ τῆς τούτου νεότητος καὶ παιδείας πάντῃ ὀλίγα γινώσκομεν. Λέγεται δὲ ὅτι τὸ πρῶτον ἐπετήδευσε τὴν τέχνην τοῦ πατρός, τὴν ἀγαματοποιίαν· εἰτα προσωμίλησε πρὸς τινὰς τῶν ἐπὶ φιλοσοφίᾳ διαπρεπόντων, μάλιστα δὲ πρὸς τὸν σοφὸν Πρόδικον· ἦδη δὲ ἀνὴρ πρεσβύτερος ὁμολογεῖται ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ξενοφῶντος ὅτι ἦν πάντων ἀνθρώπων ἄριστος καὶ φρονιμώτατος καὶ δικαιοτάτος καὶ ἐγκρατέστατος, καὶ πρὸς χειμῶνα καὶ θέρος καὶ πάντας πόνους καρτερικώτατος, ἐπὶ πᾶσι δὲ εὐσεβέστατος καὶ πράτατος, ἀλλ' ἡ ἐξωτερικὴ τοῦ Σωκράτους μορφή δὲν συνῆδε πρὸς τὰς τῆς ψυχῆς καλλίστας ἀρετάς. Εἶχεν οὗτος ὤμους μὲν εὐρεῖς, γαστέρα δὲ προέχουσαν, ὀφθαλμοὺς ἐπιπολαίους, ῥίνα σιμῆν, στόμα μέγα καὶ χεῖλη παχέα, ὁμοίᾳζε δὲ καθόλου εἰπεῖν ἔξωθεν πρὸς τοὺς Σιληνοὺς καὶ Σατύρους, ἀλλ' ἐνδοθεν ἔγεμε θεῶν καὶ χρυσῶν καὶ παγκάλων ἀρετῶν. Πολιτικὸς δὲ οὐκ ἦν ὁ Σωκράτης, ἀλλ' εἰπειθῶς ἐτέλει τὰ περὶ τὴν πολιτείαν χρῆν αὐτοῦ· διότι καὶ ὡς πρότασις καὶ ὡς δικαστὴς εὐσυνείδητος καὶ ἀφιλοκερδὴς ἐδείχθη, καὶ ὡς στρατιώτης καρτερικῶς καὶ ἀνδρείως ἐπολέμησε. Παρ' ὅλον δὲ τὸν βίον ἐφρόντιζεν ὅπως ἀπεργάζηται τὴν διάνοιαν τῶν ὁμιλητῶν αὐτοῦ καθαρὰν καὶ πάσης ἀτοπίας ἀπηλλαγμένην· πανταχοῦ δὲ καὶ πάντοτε προθύμείτο νὰ προσιδάξῃ πάντας, μάλιστα δὲ

τοὺς νεωτέρους ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ σεμνὰ καὶ τὴν τοῦ ἀληθοῦς ἐπιστήμην, ἥτις κατ' αὐτὸν ἦν οὐχὶ φάντασμα καὶ δόγμα ἀπλοῦν ἐκάστου ἀνθρώπου, ὡς ἀνοήτως δισχυρίζετο τὸ γένος τῶν σοφιστῶν, ἀλλ' ἡ μετὰ λόγου θεωρία τῶν ὄντων καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς ἄλληλα ἔν τε τοῖς πρὸς ἄλλους διαλόγοις καὶ ἐν τοῖς ἰδίῳ ἔργοις. Οὐδὲ ποτε ἔληγε, λέγει ὁ Ξενοφῶν, «σκοπῶν σὺν τοῖς συνοῦσι, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων» καὶ διδάσκων αὐτοὺς «λόγῳ καὶ ἔργῳ διαλέγοντας κατὰ γένη, τὰ μὲν ἀγαθὰ προαιρεῖσθαι, τῶν δὲ κακῶν ἀπέχεσθαι» (1). Τοὺς δὲ τὸ φρόνημα ἐπηρμένους προσαναγκάζων νὰ ὁμολογήσῃσι τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν καὶ νὰ διορθώσῃσι τὰ ἡμαρτημένα, μεταχειριζόμενος πρὸς τοῦτο τὴν ἐν λόγοις μαιείαν. Ἀρχὴ δὲ καθόλου εἰπεῖν, καὶ δόγμα κύριον τῆς κατὰ Σωκράτην φιλοσοφίας ἦν τὸ περὶ παντὸς πράγματος ὀρθῶς διαγινῶναι καὶ εἰδέναι (2)· διότι ἐκ τούτου ἕκαστος ποιεῖ τὰ δέοντα καὶ βέλτιστα περὶ παντὸς πράγματος, ὁ δὲ παρὰ τὰ βέλτιστα πράττειν, πράττει δι' ἄγνοιαν καὶ βλάπτει ἑαυτόν· διὸ δὴ καὶ ἀπεκάλει τὴν ἐπὶ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ἐπιγραφὴν «γινῶθι σαυτὸν» ἀρχὴν ἀληθοῦς φιλοσοφίας. Εἰς τὸ ὀρθῶς εἰδέναι κορυφοῖ ὁ Σωκράτης ἰδίᾳ τὴν ἠθικὴν ἀρετὴν, ἥτις περιέχει πάσας τὰς κατὰ μέρος ἀρετάς. Ταύτην ὑπελάμβανε πολλὰ ὠφέλιμον καὶ λυσιτελὴ εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρώπου. Προσιδιάζον αὐτῷ χρῆμα ἦν τὸ θρυλούμενον δαιμόνιον, ὅπερ συνεβούλευεν αὐτῷ τὰ βέλτιστα περὶ παντὸς ἀδήλου ἔργου. Ἦν δὲ τοῦτο ἡ ἐνδιάθετος φωνή, ἥτις, ὡς τις θεία ἐπίπνοια, ἐσήμαινεν αὐτῷ τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν (3).

Οὕτω διάγων καὶ πολιτευόμενος ὁ Σωκράτης καὶ ἀμαθεῖς ἐξελέγχων τοὺς ἀλαζονικῶς ἐπὶ δοκησιοσφίᾳ ἐπαιρομένους παρέσχεν ἀφορμὰς νὰ ὑποληφθῇ καὶ αὐτὸς εἰς τῶν σοφιστῶν, ὡς δηλοῦσιν αἱ τοῦ Ἀριστοφάνους Νεφέλαι, ἐν αἷς οὗτος εἰσάγεται ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν σοφιστῶν ἀεροθατῶν καὶ φλυαρῶν καὶ διὰ καινῆς τινος παιδείας μετακλίνων ἐπὶ τὸ χεῖρον τὰ ἥθη τῶν νέων

(1) Ξενοφ. Ἀπομνημον. 4. 6, I. καὶ 4. 5, 11, 12. (2) Ξενοφ. Ἀπομνημ., 4. 6, (3) Ἀπομνημ. 1.

᾽Ωσαύτως καὶ εἰς πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς πολίτας ἐγένετο ὁ Σωκράτης λυπηρὸς, διότι προὔτίμα οὗτος πολιτευόμενος νὰ εὐορκῇ ἢ νὰ χαρίζεται εἰς τὸν δῆμον παρὰ τὸ δίκαιον. Πρὸς τοῦτοις μετὰ πολλῆς παρῥησίας ἀπεδοκίμαζε τοὺς μὴ καλῶς ἔχοντας νόμους τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Σωκράτης διετέλει ἐπὶ μὲν τῶν τριάκοντα τυράννων ἀκινδύνως διδάσκων, διότι καὶ τῶν δημοσίων ἀξιωματῶν ἀπέιχε, καὶ πολιτικῆς φατρίας οὐδεμιᾶς μετείχεν· ὅτε ὅμως ἀποκατέστη ἡ δημοκρατία, τότε διεδόθη ἡ γνώμη ὅτι ὁμιλεῖται τοῦ Σωκράτους ἐγένοντο ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ὁ πάντων βιαιότατος Κριτίας, οἵτινες ἐκ διδασκαλίας δῆθεν αὐτοῦ πλεῖστα κακὰ ἐποίησαν τὴν πόλιν· ταῦτα παρέσχον ἱκανὴν λαβὴν εἰς τοὺς κακοβούλους νὰ διαβάλῃσι καὶ κατηγορήσῃσι τὸν ἄνδρα πρὸς τὸν δῆμον. Ἦσαν δὲ οἱ κατήγοροι ὁ Μέλητος, ὁ ῥήτωρ Λύκων καὶ ὁ δημαγωγὸς Ἄνυτος. Ἡ δὲ κατ' αὐτοῦ κατηγορία ἦν· «ἀδικεῖ Σωκράτης οὐς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων, τίμημα θάνατος» (1). Ὁ Σωκράτης ἀπελογίθη πρὸς τοὺς δικαστὰς μετὰ πολλῆς παρῥησίας, ἀπέφυγε νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐπιείκειαν αὐτῶν καὶ μετὰ τινος μεγαληγορίας κατέδειξε ψευδομένους τοὺς κατηγοροὺς. Οἱ Ἀθηναῖοι δι' ὀλίγων ψήφων πλέον κατεδίκασαν αὐτόν. Ὅτε ὅμως ἤρω· τήθη, καθὼς εἰθιζέτο, τίνος ἄξιον νομίζει αὐτόν, καὶ αὐτὸς συνειδὼς ἑαυτῷ ὡς μὴδὲν ἀδικήσας, ἀλλὰ καὶ πλεῖστα ὠφελήσας τὴν πόλιν εἶπεν ὅτι ἄξιον ἑαυτὸν νομίζει τῆς ἐν Πρυτανείῳ σιτήσεως, τότε δεινῶς παρωργίσθησαν οἱ δικασταὶ καὶ διὰ περισσοτέρων ψήφων ἢ τὸ πρῶτον κατεδίκασαν αὐτὸν εἰς θάνατον. Ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ὅπου εὐθὺς ἀπήχθη, διήλθον τριάκοντα ἡμέραι, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἔτυχον τῇ προτεραίᾳ τῆς δίκης ν' ἀποστείλῃσιν εἰς τὴν Δῆλον τὴν κατ' ἔτος θεωρίαν τῷ Ἀπόλλωνι, ἣν δὲ νόμος μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς πάλιν τοῦ πλοίου εἰς τὰς Ἀθήνας νὰ καθαρεύῃ ἡ πόλις καὶ μηδεὶς δημοσίᾳ νὰ φονεύηται.

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ μεταξύ διετέλεσεν ὁ Σωκράτης γενναίως

(1) Ξενοφ. Ἀπομνημ. 1, 1. Πλάτ. ἀπολ. Διογ. Α. 2.

τατα καὶ πρῶτα διαλεγόμενος πρὸς τοὺς μαθητὰς τὰ ἄριστα καὶ κάλλιστα. Ἐλαβε δὲ ἀτρέστως τὸ θανατηρόρον πόμα, παρηγορῶν τοὺς κλαίοντας μαθητὰς Κρίτωνα καὶ Ἀπολλόδωρον καὶ ἄλλους, ἀπέθανε δὲ τὸ 72 ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων, ἄριστος καὶ φρονιμώτατος καὶ δικαιοτάτος τῶν ἀνθρώπων γενόμενος.

Ὁ Σωκράτης οὐδὲν σύστημα φιλοσοφικὸν οὐδὲ σχολὴν ἰδίαν εἶχε· σύλλογος ὅμως τις νέων πολὺ ἐνθουσιαστικῶς ἡγάπων αὐτὸν καὶ τὰ περὶ ἀρετῆς αὐτοῦ διδάγματα αἰετὶ ἠκροῶντο. Ἐκ τούτων ἦσαν ὁ Ἀντισθένης, ὅστις καθ' ἑκάστην ἀνέβαινε ἐκ τοῦ Πειραιῶς εἰς τὰς Ἀθήνας, ἵνα ἀκροᾶται τοῦ Σωκράτους· οὗτος συνέστησε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ σχολὴν ἰδίαν ἐν τῇ γυμνασίῳ τῇ καλουμένῃ Κυνοσάργει, καὶ ἐδόξαζεν ὅτι τὰ κατ' ἀρετὴν ζῆν εἶνε ἄκρον καὶ μόνον ἀγαθὸν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ κυριώταται τῶν ἀρετῶν ἡ αὐτάρκεια, ἡ καταφρόνησις πασῶν τῶν ἡδονῶν καὶ ἡ πρὸς πάντας πόνους καὶ ταλαιπωρίας καρτερία. Ὁ Ἀντισθένης καὶ οἱ τούτου μαθηταὶ ἐπωνομάσθησαν Κυνικοὶ εἴτε ἐκ τοῦ τύπου τῆς σχολῆς, εἴτε ἐκ τῆς πολὺ λιτῆς διαίτης αὐτῶν· οἱ ὕστερον ὅμως Κυνικοὶ πολὺ ἐξέκλιναν ἀπὸ τῆς σεμνῆς διαίτης τοῦ διδασκάλου εἰς ἄτοπον καὶ εἰδεχθῆ. Τούτων ἐλλογιμώτατος ἐγένετο Διογένης ὁ Σινωπεύς· δευτέρως ὁ Μεγαρεὺς Εὐκλείδης, ὅστις τοσούτον ἐθαύμασε καὶ ἡγάπησε τὸν Σωκράτην, ὥς τε δὲν κατόικει συχνὰ νὰ πορεύηται τὴν ἐκ Μεγάρων εἰς Ἀθήνας μακράν ὁδὸν ἵνα διδάσκηται παρὰ τοῦ Σωκράτους, μάλιστα δὲ ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον ἐκ μίσους πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς ἐψήφισαν θάνατον κατα παντὸς Μεγαρέως, ὅστις ἤθελε φωραθῆ διατρίβων ἐν Ἀθήναις, ὁ Εὐκλείδης ἵνα μὴ στερηθῇ τῆς θείας τοῦ Σωκράτους διδασκαλίας ἐπορεύετο τὴν νύκτα μετημφισμένος γυναικεῖα ἐνδύματα εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ὅτε ὑπεφαίνετο ἡ ἡμέρα ἐπέστρεψε πάλιν οἴκαδε· οὗτος μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους ὑπεδέχθη πολλοὺς τῶν εἰς τὰ Μέγαρα καταφυγόντων Σωκρατικῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν Πλάτωνα. Ὁ Εὐκλείδης ἐγένετο ἰδρυτὴς τῆς μεγαρικῆς αἵρέσεως. Τρίτος ἦν ὁ ἐκ Κυρρήνης Ἀρίστιππος. Οὗτος ἦν ἱλαρὸς τὸ ἦθος καὶ ἀστεῖος καὶ ἀβροδαίαιος, ἀρχὴν δὲ ὑπέλαβε τὴν διὰ τοῦ σώματος ἡδονὴν καὶ

τὴν εἰς κτῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν ταύτης φρόνησιν. Οἱ δὲ ὕστερον ὁπαδοὶ τῆς φιλοσοφικῆς ταύτης αἰρέσεως ὑπέλαβον τέλος τῆς ἐν ἀνθρώποις σπουδῆς καὶ μελέτης τὴν ἰδέαν τῆς ἡδονῆς.

Ἐξοχώτατοι δὲ καὶ ἐπιφανέστατοι τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους ἐγένοντο ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Πλάτων. Ὁ μὲν Ξενοφῶν ἀπειμνημόνευσεν ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τὰς τυχαίας τοῦ Σωκράτους συνδιαλέξεις περὶ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ ὠφελίμου εἰς τὴν ἀνθρωπινὴν ἥτις περὶ τῆς χρησίμου ἀρετῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ἐμβριθέστερον δὲ καὶ ἐναργέστερον τοῦ Ξενοφώντος καὶ πάντων τῶν ἄλλων ἐνενόησε τὰ Σωκράτους ὁ Πλάτων. Οὗτος ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις ἔτει 429 π. Χ. τοῦτου ὁ πατὴρ ἐκαλεῖτο Ἀρίσταν ἡ δὲ μήτηρ Περικτιόνη· ἀμφότεροι δὲ κατήγοντο ἐκ παλαιοῦ καὶ λαμπροῦ οἴκου τοῦ Κόδρου. Λέγουσιν ὅτι ὁ Πλάτων ὠνομάζετο πρότερον Ἀριστοκλῆς ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πάππου, ὕστερον δὲ μετωνόμασεν αὐτὸν ὁ διδάσκαλος τῆς γυμναστικῆς Πλάτων διὰ τὸ πλατὺ στέρνον αὐτοῦ καὶ μέτωπον. Ἐν ἡλικίᾳ 20 ἐτῶν προσῆλθε πρὸς τὸν Σωκράτην, παρ' ᾧ διετέλεσε μαθητῆς καὶ φίλος πιστὸς ὢν μέχρι τοῦ θανάτου ἐκείνου, ὅτε ἐπορεύθη εἰς τὰ Μέγαρα παρὰ τῷ Εὐκλείδῃ. Ὑστερον δὲ ἀπεδήμησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον· μετὰ δὲ ταῦτα εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὴν μεγάλην Ἑλλάδα, ὅπου ἐνέτυχε τοῖς ἐπισημοτάτοις τῶν Πυθαγορείων τὸν Ἀρχύταν τὸν Ταραντῖνον καὶ Τιμαῖον τὸν Λοκρὸν καὶ ἄλλους, παρ' ὧν παρέλαβέ τινα τῶν ἀξιωματῶν ἐκείνων· ἐν τῇ Σικελίᾳ δὲ διατρίβων ἡυνοήθη ὑπὸ τοῦ τυράννου Διονυσίου τοῦ πρεσβυτέρου, ἀλλ' ἡ εὐνοία αὕτη δὲν παρέμεινε πολλὸν χρόνον διὰ τὰς πικρὰς παραινέσεις καὶ νουθεσίας τοῦ φιλοσόφου, ἐξ ὧν ὁ τύραννος ὀργισθεὶς ἀπέπεμψε τοῦτον οἴκαδε. Μετὰ δεκαετῇ δὲ ἀποδημίᾳ, τессαρακοντούτης ἡδὴ ὢν ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἤρξατο διδάσκων ἐν τοῖς σκαιοῖς αἷσιν τῆς Ἀκαδημίας, ὅπου πολὺ τι πλῆθος νέων καὶ πρεσβυτέρων συνωθοῦντο περὶ αὐτὸν ἀκροώμενοι, ἐν οἷς ἦσαν ἐπίσημοι στρατηγοὶ καὶ πολιτικοί. Ἀπεδήμησεν ὁ Πλάτων καὶ πάλιν εἰς τὰς Συρακούσας ἐνδοὺς εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ φίλου καὶ θαυμαστοῦ αὐτοῦ Δίωνος, ἵνα φιλοσοφικῶς ἐκπαιδεύσῃ τὸν νεωστὶ τὴν ἀρχὴν λαβόντα νεώτερον Διονύσιον, ἀλλ'

ἡ ἀπόπειρα αὐτῇ νὰ μετατρέψῃ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τὸν βασιλέα ὑπῆρξε ματαιά· ὁ δὲ Πλάτων ἐπανῆλθεν αὖθις εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου διετέλεσε μέχρι βαθέως γήρατος διδάσκων καὶ μέχρις ἐσχάτων ἡμερῶν συγγράφων· ἐτελεύτησε δὲ τῷ 348 π. Χ. Ἐν καὶ ὁδοιχροντα ἔτη ζήσας. Ἐκ πάντων τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους ὁ Πλάτων, ὡς προσῆρμήθη, κατενόησε τὴν φιλοσοφίαν τοῦ διδασκάλου καὶ καλῶς συνήρμωσεν εἰς ἓν ὅλον τὰς περὶ ἐκάστου τῶν ὄντων γνώμας αὐτοῦ, ἐγκαταμίξας τὴν περὶ φύσεως τοῦ παντὸς ἔρευναν, ἧς ὁ Σωκράτης ὠλιγώρησεν. Ὡσαύτως ὁ Πλάτων λυσιτελῶς διεσκέυασε τὰς ἀρχὰς τῶν πρώην φιλοσοφησάντων καὶ τὰς κατὰ καιροὺς ἐκδηλώσεις τούτων ἐπὶ τὸ ἱστορικώτερον μετῆλθεν, ἐτελείωσε δὲ καὶ ἦν μεταχειρίζετο ὁ Σωκράτης ἐπακτικὴν μέθοδον.

Ὁ Πλάτων δὲν ἐξεδήλωσε μὲν ἐν φιλοσοφικῇ τινι συστήματι τὰς θεωρίας αὐτοῦ· ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ δῆλον γίνεται ὅτι ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν μερῶν, ἐκ τῆς διαλεκτικῆς, φυσικῆς καὶ ἠθικῆς, αἱ δὲ κυριώτεραι ἀρχαὶ αὐτοῦ εἰσιν αὗται. Ἡ διαλεκτικὴ, ἣν ὁ Πλάτων καλεῖ τὸ ἀξιολογώτατον καὶ ἀνώτατον πάντων τῶν μαθημάτων, «ὡς περ θριγκὸς τοῖς μαθήμασιν ἡ διαλεκτικὴ ἡμῖν ἐπάνω κεῖσθαι». εἶναι ἡ τοῦ ὀρθῶς διαλέγεσθαι καὶ διανοεῖσθαι τέχνη περὶ τῆς οὐσίας ἐκάστου τῶν ὄντων· τούτων δὲ τῶν ὄντων εἰσὶ δύο εἶδη τὰ μὲν αἰδία, ἀμετάβλητα, οὐχὶ αἰσθητέα· ἀλλὰ νοήσι καταληπτά, ταῦτα καλεῖ ἰδέας ὁ Πλάτων, τὰ δὲ ὁμώνυμα καὶ ὅμοια ἐκείνοις, αἰσθητὰ, γιγνώμενα ἐν τινι τόπῳ καὶ πάλιν ἀπολλύμενα, ταῦτα καλεῖ μιμήματα καὶ ὁμοιώματα ἢ εἰκόνας τῶν ἰδεῶν· ἡ δὲ τοῦ ἀληθοῦς καὶ ἀγαθοῦ καὶ καλοῦ ἰδέα εἶνε ἡ κρατίστη πασῶν τῶν ἄλλων ἰδεῶν, ὡς περιέχουσα ἐν ἑαυτῇ τὰς ἄλλας· αὕτη παρέχει τὴν ἀλήθειαν τοῖς γινωσκομένοις καὶ τῷ γινώσκοντι ἀποδίδωσι τὴν δύναμιν, αὕτη εἶνε ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς παραλαβὼν τὸ ὁρατὸν ἤτοι τὴν ὅλην ἀτάκτως κινουμένην καὶ ἀποθλέπων ὡς παραδειγμα πρὸς τὰς ἰδέας ἐδημιούργησε τὸν κόσμον· μετὰ δὲ τὴν πλάσιν τοῦ κόσμου ἐδημιούργησε τὴν παγκόσμιον καὶ ἀθάνατον ψυχὴν καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, αἱς κατήκισεν ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἄστροις, ὅθεν αὗται διὰ οἰ-

κεῖαν κακίαν καὶ ἀσθένειαν κατηνέχθησαν εἰς τὰ σώματα. Εἰς τὴν πρώτην δὲ πάλιν καὶ μακαριωτάτην πατρίδα, εἰς τὴν πρωτογενῇ καταστάσει τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὁμοιώσεως ἐπανέρχονται ἐκεῖναι αἱ ψυχαί, ὅσαι ἐν τῷ βίῳ ἐδίωσαν κατὰ τὰς κυρίας τῆς ψυχῆς δυνάμεις ἢ ἀρετάς, τὴν σωφροσύνην, τὴν ἀνδρείαν, τὴν φρόνησιν καὶ τὴν δικαιοσύνην. Τὰς αὐτὰς ἀρετάς παραινεῖ ὁ φιλόσοφος νὰ ἀσκῶμεν ἐν τε τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ καὶ μάλιστα ἐν τῇ πολιτείᾳ, ὅπως αὕτη γένηται καλλίστη καὶ ἀρίστη.

Ἡ Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος διετέλει λειτουργοῦσα καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἐκ τινων ὅμως ἰδίων ἀρχῶν καὶ γνωμῶν τῶν σχολαρχησάντων τῆς σχολῆς διεκρίθη αὕτη εἰς τρία, εἰς τὴν παλαιάν, μέσην καὶ νεωτέραν Ἀκαδημίαν· τῆς μὲν παλαιᾶς ἐσχολάρχησεν ὁ διάδοχος τοῦ Πλάτωνος Σπεύσιππος· τοῦτον διεδέχθη ὁ μέχρι τοῦ 314 π. Χ. βιώσας Ξενοκράτης· μετὰ δὲ τοῦτον ἐσχολάρχησεν ὁ Πολέμων· μετὰ δὲ τὸν Πολέμωνα δ Κράτης, μεθ' ὃν ὁ Ἀρκεσίλαος, ὅστις ἔζησεν ἀπὸ τοῦ 318 ἕως τοῦ 241 π. Χ. καὶ ἐγένετο ἀρχηγέτης τῆς μέσης Ἀκαδημίας.

δ'. Περὶ τῆς ῥητορικῆς.

§. 62. Λόγοι ἐκ παλαιοτάτων ἐλέγοντο πρὸς τὸν λαὸν παρ' ἀνδρῶν γνωρίμων, οἳ οἱ παρ' Ὀμήρῳ Νέστωρ, «τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέειν ἀοδή.» καὶ ὁ εὐφραδῆς Ὀδυσσεὺς καὶ ὁ Μενέλαος, οὗτινος ἐπαινοῦνται οἱ βραχεῖς μὲν ἀλλὰ συνετοὶ καὶ φρόνιμοι λόγοι. Ὅτε δὲ ἀνεπτύχθη ἐν Ἑλλάδι ἡ δημοκρατία ἐλέγοντο γενναῖοι τινες λόγοι ἐν ταῖς συνελεύσεσι τοῦ δήμου. Εἶτα δὲ ἀνεπτύχθη ἡ ῥητορικὴ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις, ἣν ὅμως αὕτη ἀπόβροια φυσικῶν ἀρετῶν μᾶλλον ἢ θεωρίας. Λόγοι γενναῖοι καὶ συνετοὶ ἦσαν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ ἄλλων ἐνδόξων ἀνδρῶν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Περικλέους, τοῦ μεγάλου ἐκείνου πολιτικοῦ ἀνδρός, ἡ ῥητορικὴ ἐγένετο ἀξιολογώτατον χρῆμα. Τούτου οἱ πρὸς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων λόγοι ἦσαν συνετοί, μεγαλοπρεπεῖς καὶ σθεναροί, ἐξ ὧν καὶ Ὀλύμπιος οὗτος προσηγορεύθη. Εἰς τὴν ἐπίδοσιν τῆς ῥητορικῆς συνετέλεσαν πολλοὶ οἱ σοφισταί, διότι οὗτοι μετεχειρίσθησαν αὐτὴν ὡς ὄργανον ἐπιτυχίας τῶν παρ' αὐτῶν διδα-

σκομένων. Σοφισται δὲ ἦσαν οἱ τὸ πρῶτον τὰς ῥητορικὰς λεγο-
 μένας τέχνας συγγράψαντες· μάλιστα δὲ ὁ Γοργίας ὁμολογεῖται
 ὅτι ἐξῆρεν ἐν τῇ Ἑλλάδι τὴν ῥητορικὴν εἰς θαυμαστόν τι κάλ-
 λος, καὶ τὸν πεζὸν λόγον ἐπὶ τὸ ἀνθηρότερον διεσκεύασεν. Ἐκ
 τοῦ φυσικοῦ σθένους τῶν λόγων τοῦ τε Περικλέους καὶ
 ἄλλων ὀνομαστῶν ἀνδρῶν καὶ ἐκ τῶν ῥητορικῶν σπουδῶν τῶν
 σοφιστῶν ἐγεννήθη ἡ τέχνη ἡ ῥητορικὴ· ταύτης πρῶτος εἰση-
 γητὴς ἐγένετο Ἀντιφῶν ὁ Ἀθηναῖος, οὗ τινος μαθηταὶ ἐγένον-
 το ἄλλοι τε πολλοὶ τῶν Ἀθήνῃσι νέων καὶ ὁ ὀνομαστὸς ἱστο-
 ρικὸς Θουκυδίδης· ἀμφοτέρω οἱ εἰρημένοι ἄνδρες ὁμολογοῦν-
 ται οἱ ἐπισημότατοι διδάσκαλοι τῆς ἀρχαιοτρόπου καὶ σε-
 μνῆς ῥητορικῆς, ἧς ἀρεταὶ κύριαί εἰσιν ἡ εὐκρίνεια, ἡ ἀκρίβεια
 καὶ ἡ εὐδότης τῶν λεγομένων. Τὸν δὲ πεζὸν λόγον ἀνθηρό-
 τατον ἀπειργάσαντο οἱ ἔνδοξοι ῥήτορες, ὁ χαρίεις καὶ καθαρὸς
 τὴν φράσιν Λυσίας, ὁ πρὸς τοῦτον ὁμοιάζων κατὰ τὸ καθαρὸν
 καὶ ἀκριβὲς καὶ σαφὲς καὶ σύντομον τῆς λέξεως Ἰσαῖος, καὶ
 ὁ Ἰσοκράτης, οὗ τινος ἡ λέξις εἶνε σαφής, πιθανὴ καὶ ἠθικὴ,
 καὶ πλήρης ὁμοιοτελεσμάτων καὶ παρίσων καὶ συγχῶν ἐνθυμη-
 μάτων. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ῥήτωρ οὗτος διὰ τὸ ἄτονον τῆς φωνῆς καὶ
 ἀπαρῆρσιάστον ὥκνει νὰ εἴπῃ λόγους ἀπὸ τοῦ βήματος
 πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, συνέστησε σχολήν, ἐν ᾗ ἐδιδάχθησαν
 πολλοὶ καὶ εὐδόκιμοι καὶ ἐπιφανεῖς μαθηταί. Ὁ χρυσοῦς Ἰ-
 σοκράτης πάντα ἐκίνει τὰ ἀκίνητα ὅπως προτρέψῃ τοὺς Ἕλλη-
 νας πρὸς τὰ λιτὰ καὶ ἀρχαιοτρόπα ἔθνη καὶ καταλύσαντες τὰς
 πρὸς ἀλλήλους δεινὰς ἔριδας ἐκστρατεύσωσιν ἐπὶ τὴν Περσίαν.

Θαυμαστὴν δὲ τινα ἀκμὴν ἤχμασεν ἡ ῥητορικὴ ἀπὸ τοῦ ἔτους
 360 ἕως τοῦ 338 π. Χ. καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμουν
 πρὸς Φίλιππον τὸν Μακεδόνα τοὺς περὶ τῶν ἑλῶν πολέμους.
 Ἡ δὲ νίκη ἐκρέματο τότε οὐχὶ τοσοῦτον ἐκ τῆς ἐκθάσεως τῶν
 μαχῶν, ὅσον ἐκ τῆς πολιτικῆς ἐπιδεδειγμένης διὰ ἣν οἱ πολι-
 τευόμενοι ὤφειλον νὰ ὦσιν ἀξύνιοι, εὐδῆμονες τῆς ἱστορίας, δει-
 νοὶ περὶ τὸ λέγειν καὶ ἐπιτηδειότατοι εἰς τὰ πολιτικά. Τοιοῦτους
 πολιτικοὺς ἀνδρας ἀπειργάζετο μόνη ἡ ἐν Ἀθήναις παιδεία
 καὶ ἀγωγή. Ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ αὐτὸς ὁ Φίλιππος παρε-
 λάμβανεν ἀνδρας πρὸς τὰς πολιτικὰς αὐτοῦ χρεῖας. Κορυφαῖοι

δὲ τῆς ῥητορικῆς τέχνης ἐγένοντο ὁ Αἰσχίνης καὶ ὁ Δημοσθένης. Ὁ ῥήτωρ μάλιστα Δημοσθένης παρ' ἀπάντων ὁμολογεῖται ὁ τῶν ῥητόρων ἀπάντων ἐξοχώτατος· οὗτος ἤκραάσατο πολλὸν χρόνον τὸν Ἰσαῖον, ἐμελέτησε καλῶς τοὺς λόγους τῶν ἐπισημοτάτων ῥητόρων καὶ ἐκ τῆς διδασκαλίας ὀνομαστῶν ὑποκριτῶν ἐκτίησατο καὶ στάσιν σώματος εὐπρεπῇ καὶ ἐπιτηδειότητι καὶ καλὴν ἀπαγγελίαν· ἦν δὲ πολλὴ εἰδήμων τῆς ἱστορίας καὶ τῶν πολιτικῶν τῆς Ἑλλάδος· ἐπὶ πᾶσι δὲ ἦν χρηστὸς τὸ ἦθος καὶ εὐθύς καὶ πολλὸ φιλόπατρις. Τὰς εἰρημένους ἀρετὰς μετεχειρίσθη ὁ ἀθάνατος οὗτος ῥήτωρ εἰς σωτηρίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Ἑλλάδος καθόλου, ἐβρωμένως καὶ σθεναρῶς πολεμῶν τὴν πονηρίαν τοῦ Φιλίππου, ὅς τις πᾶσαν ἐμυχανᾶτο μηχανὴν εἰς διαφθοράν τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων καὶ εἰς δούλωσιν αὐτῆς. Ἐκ τῶν 65 λόγων τοῦ ἥρωος Δημοσθένους, ὃν παρὰ πάντας ἐφοβεῖτο ὁ Φίλιππος, 60 περιεσώθησαν, καὶ τούτων τινὲς λέγονται νόθοι.

Μετὰ τὸν Δημοσθένην δεύτερος ῥήτωρ παρ' ἀπάντων ὁμολογεῖται ὁ Αἰσχίνης· τούτου οἱ λόγοι μὲν ἦσαν εὐχερεῖς καὶ ἐπιδέξιοι καὶ σθεναροὶ ἀλλὰ τὸ ἦθος κακὸν καὶ ἡ πολιτικὴ ἐπιτήψιμος. Ἦν οὗτος τῆς φιλιππιζούσης φατρίας καὶ αἰεὶ συνεβούλευε τοῖς Ἀθηναίοις εἴτε ἐκ πεποιθήσεως, εἴτε χρήμασι διαφθαρεῖς νὰ ἔχωσιν εἰρηνικῶς πρὸς τὸν Φίλιππον, ἐπομένως ἦν δεινὸς ἀντίπαλος τοῦ Δημοσθένους. Τοῦ Φιλίππου πολέμιοι ἐγένοντο καὶ ἄλλοι ῥήτορες, ἐν οἷς καὶ ὁ Λυκοῦργος, οὗ τινος πολλὴ ἐπαινεῖται ἡ εὐστάθεια, ἡ τιμιότης καὶ ἡ ἀκραφνὴς φιλοπατρία, τὸ σεμνὸν καὶ ἀπέριττον τοῦ λόγου καὶ ἡ περὶ τὰ πολιτικὰ γνώσις.

ε'. περὶ τῶν τεχνῶν καθόλου.

§ 63. Τὴν εὐφυΐαν ἔθνους τινὸς καὶ τὴν δύναμιν τοῦ νοῦ αὐτοῦ δηλοῦσιν αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστήμαι. Ἔστι δὲ τέχνη ἡ διὰ καλῶν εἰδώλων ἐκδήλωσις τῶν ἐκ τῶν φαινομένων τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων παθήσεων καὶ διαθέσεων τῆς ψυχῆς. Οἱ Ἕλληνες τὰς ἐντυπώσεις καὶ τὰς ἰδέας τοῦ πνεύματος αὐτῶν λαμπρότερα καὶ χαριέστερα παντὸς ἔθνους ἐσωμα-

τοποίησαν, εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ ὁ λαμπρὸς καὶ εὖδιος οὐρανός, ὁ συγκεκραμένος ἀήρ, καὶ καθόλου τὸ ἐξαιρετόν τῆς περικυκλώσεως αὐτοὺς φύσεως.

Ἡ παρ' Ἑλλήσι τέχνη ὑποδιαιρεῖται εἰς διάφορα εἶδη, ὧν τὸ μὲν ὀνομάζεται ἀρχιτεκτονία ἢ ἀρχιτεκτονική, τὸ δὲ πλαστική, τὸ δὲ γραφική. Ἀρχιτεκτονική μὲν λέγεται ἡ τέχνη τοῦ μετ' εὐρυθμίας καὶ κάλλους οἰκοδομεῖν ναοὺς, μέγαρα, ἀγορὰς καὶ ἄλλα οἰκοδομήματα. Παλαιότατα δὲ ἐν Ἑλλάδι οἰκοδομήματα ἦσαν τὰ πελασγικά τεῖχη, αἵτινα καὶ κυκλώπεια, ὡς εἶπαμεν, ἐκάλουν διὰ τὸν θαυμαστὸν τῆς κατασκευῆς αὐτῶν τρόπον. Μετὰ δὲ τὴν καθόδον τῶν Ἑρακλειδῶν ἀρχεται ἡ οἰκοδομὴ ναῶν μεγάλων καὶ καλῶν, ὧν κόσμος κάλλιστος ἦσαν οἱ ἀνέχοντες αὐτοὺς κίονες· οὗτοι κατεσκευάζοντο κατὰ τὸν ῥυθμὸν ἢ τὸν δωρικὸν ἢ τὸν ἰωνικὸν ἢ τὸν κορινθιακόν. Ναοὶ κτισθέντες ἀπὸ τοῦ 580 μέχρι τοῦ 466 ἦσαν ἄλλοι τε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῃ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος, τὸ ἐν Σάμῳ Ἡραῖον καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός.

Ἐπίδοσιν ἔλαβον καθόλου αἱ τέχναι μετὰ τὰ Μηδικὰ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις· αὐτοῦ οἰκοδομήθησαν λαμπρότατα ἱδρύματα, οἷον ναοί, θέατρα, ψόδεῖα, στοαὶ καὶ ἄλλα θαυμάσια οἰκοδομήματα, οἷα τὸ Θησεῖον, ὁ Παρθενών, τὰ Προπύλαια, ὁ ναὸς τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς καὶ ὁ ἐν Ἐλευσίνι ναὸς τῆς Δήμητρος, ἐν δὲ τῇ Ὀλυμπίᾳ ἐκτίσθη τότε ὁ ναὸς τοῦ Διὸς καὶ ἄλλα ἀλλαχοῦ.

Ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ πλαστική, ἥτοι ἡ τέχνη τοῦ κατασκευάζειν ἀγάλματα καὶ ἀνδριάντας ἐξ εὐχρήστου ὕλης, θαυμαστῶς προήχθη καὶ ἐτελειώθη ἐν Ἀθήναις μάλιστα ἀπὸ τοῦ 460 ἕως τοῦ 336 π. Χ. καθ' ὃν χρόνον συμπίπτει ἡ ἐκ τῶν Μηδικῶν πολέμων προσελθοῦσα δόξα καὶ δύναμις τῆς Ἑλλάδος, ἰδίᾳ δὲ ὁ μεταωρισμὸς τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τὸν εἰρημέμον λαμπρὸν χρόνον ἐγένοντο πολλοὶ καὶ ὀνομαστοὶ τεχνῖται, ὧν τὰ ἔργα ἦσαν πολύτιμα. Ἐξοχώτατος ἀπάντων καὶ εὐφροέστατος ἦν ὁ κατὰ τὸ 485 π. Χ. γεννηθεὶς Φειδίας ὁ Ἀθηναῖος, ὃν ἡ μεγαλειότης Περικλῆς ἐπέστησεν ἀγωνιζόμενον ἀπέναν-

κοδομημάτων· ὁ Φειδίας ἔχων περὶ αὐτὸν πολλοὺς πολλῶν καὶ παντοίων τέκτονας, ἐποίησε πολλὰ καὶ ὀνομαστά ἔργα, ὧν ἐπὴνείτο τὸ σεμνὸν καὶ μεγαλύτεχρον καὶ ἀξιωματικόν, τοῦτων ἡ ἔργασία γίνεται ἀμίμητος καὶ ἀνέφικτος, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη. Τὸ ὀνομαστότατον δὲ καὶ θαυμαστότατον ἔργον τοῦ Φειδίου ἦν ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος καὶ πολυτίμων λίθων πεποιημένος Ζεὺς κατασκευῶν, ὃς τις δικαίως ἐλογίζετο ἐν τοῖς θαύμασι τῶν ἀρχαίων· ὡσαύτως ἔργα τοῦ Φειδίου ἦσαν καὶ αἱ μετόπαι τοῦ ναοῦ τοῦ Θησέως καὶ τοῦ Παρθενῶνος. Τῷ Φειδίᾳ ἐφάμιλλος ἦν ὁ ἐκ Σικυῶνος Πολύκλειτος· οὗτος ἐτελείωσεν ἰδίᾳ τὴν χαλκοπλαστικὴν, ἐν ἣ ἐποίει νέων ἀθλητῶν ἔργα, ὧν ὀνομαστότερον ἦν ὁ Δορυφόρος, ὃς τις ὑπὸ τῶν τεχνιτῶν ὠρίσθη ὡς κανὼν ἀναλογίας ἀθλητικοῦ σώματος. Ἄλλος τῶν νῶν τεχνιτῶν ὡρίσθη ὡς κανὼν ἀναλογίας ἀθλητικοῦ σώματος. Ἄλλος τῶν νῶν τεχνιτῶν ὡρίσθη ὡς κανὼν ἀναλογίας ἀθλητικοῦ σώματος. Ἄλλος τῶν νῶν τεχνιτῶν ὡρίσθη ὡς κανὼν ἀναλογίας ἀθλητικοῦ σώματος.

Ἀπὸ δὲ τοῦ 392 μέχρι τοῦ 352 π. Χ. ἡ πλαστικὴ μεταπίπτει ἀπὸ τοῦ σεμνοῦ καὶ μεγαλοπρεποῦς εἰς τὸ κομψὸν καὶ θηλυπρεπές. Ὀνομαστοὶ περὶ τοὺς χρόνους τούτους τεχνῖται ἦσαν ὁ ἐκ Πάρου Σκόπας· οὗτος εἰργάζετο ἔργα ἐκ τῶν περὶ Διονύσου καὶ Ἀφροδίτης μυθολογουμένων. Μετὰ δὲ τὸν Σκόπαν τάσσεται ὁ ἀπὸ τοῦ 364 π. Χ. γενόμενος Πραξιτέλης ὁ Ἀθηναῖος· οὗτος εἰργάσατο ἔργα ἐκ τῶν περὶ Ἀφροδίτης καὶ Ἐρωτος καὶ Βάκχου μυθολογουμένων. Μιμηταὶ τοῦ Πολυκλείτου ἐγένοντο ὁ Εὐφράνωρ καὶ ὁ χαλκοπλάστης Λύσιππος, οὗ τινος τὰ πλάσματα ἐγένοντο μετὰ πολλῆς εὐρυθμίας καὶ χάριτος· διὸ καὶ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος τῷ Λυσίππῳ ἐπέτρεψε νὰ ποιῇ τοὺς ἀνδριάντας αὐτοῦ.

Μέρος τῆς πλαστικῆς ἀπετέλουν καὶ ἄλλαι τέχναι, οἷον ἡ ξυλογλυπτικὴ, ἡ χαλκουργικὴ, ἡ κεραμευτικὴ καὶ ἡ σφραγιστικὴ ἢ ἡ τέχνη τοῦ γλύφειν πολυτίμους λίθους, οὓς ἐνέβαλλον ἐν τοῖς δακτυλίδιοις δι' ὧν οἱ ἀρχαῖοι ἐσφράγιζον τὰς ἐπιστολάς αὐτῶν καὶ τὰ ταμεῖα· ἐγλύφον δὲ ἐν αὐτοῖς εἰκόνας θεῶν καὶ ἀνδρῶν ἐπιφανῶν καὶ γραφὰς δηλωτικὰς ἀξιολόγων πράξεων.

Ὡσαύτως ἡ γραφικὴ ἢ ἡ ζωγραφικὴ λεγομένη τέχνη ἀρχεται προκρίπτουσα ἀπὸ τοῦ 463 π. Χ. κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐ-

γένοντο ὀνομαστοὶ γραφεῖς, οἷος ὁ ἐκ Θάσου Πολύγνωτος, ὅστις διὰ τὸ ἡθικὸν καὶ ἐξάαιρετον τῆς γραφῆς σφόδρα ἐπαινεῖται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων· οὗτος ἔγραψε τὴν Ἀθήνησι ποικίλην στοάν, τὸ Θησεῖον καὶ ἄλλα. Ὁ Ἀθηναῖος Ἀπολλόδωρος· οὗτος προήγαγεν ἐπὶ πλεόν τὴν τέχνην ἐπινοήσας τὴν ἐν ταῖς γραφαῖς σκιάν καὶ τὸ φῶς· καὶ ἄλλοι δόκιμοι ἐγένοντο τῆς ἐποχῆς ταύτης γραφεῖς. Ἀπὸ δὲ τοῦ 400 π. Χ. ἄρχεται ἡ ἐποχὴ τῆς ἰωνικῆς τέχνης· ταύτης γνώρισμα ἦν τὸ κομψὸν καὶ χάριεν καὶ πολυτελές. Πρῶτοι τῶν τεχνιτῶν τῆς σχολῆς ταύτης λέγονται οἱ ἐξ Ἐφέσου Ζεῦξις καὶ Παρθράσιος καὶ ὁ εὐφροέστκτος Τίμανθος, οὗ τινος ὀνομαστὴ γραφὴ ἦν ἡ τῆς Ἰριγενείας θυσία. Ἀπὸ δὲ τοῦ 392 μέχρι τοῦ 308 π. Χ. ἄρχεται ἡ Σικυώνιος σχολή. ἥς γνώρισμα ἦν τὸ σεμνὸν καὶ κόσμιον τοῦ ὁωρικοῦ τρόπου. Ἐκ τῆς εἰρημένης σχολῆς πολλοὶ τεχνῖται ἐξῆλθον, ὧν ἐξοχώτατος καὶ ὀνομαστότατος ἀπάντων τῶν γραφέων ἦν ὁ Ἀπελλῆς· τούτου τὰ ἔργα διεκρίνοντο τῶν ἄλλων κατὰ τὴν χάριν καὶ τὴν καλλονήν. (1)

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Ε.

*Ἀπὸ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν
Ῥωμαίων ἀλώσεως τῆς Κορίνθου, ἥτοι ἀπὸ
τοῦ ἔτους 338 μέχρι τοῦ 146 π. Χ.*

Α. Περὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου

§. 64. Ἀποθανόντος τοῦ Φιλίππου παρέλαδε τὴν βασιλείαν ὁ τούτου υἱὸς Ἀλέξανδρος· ἐγεννήθη δ' οὗτος τῇ 356 π. Χ. καθ' ἣν ἡμέραν ἐκάη ὁ ἐν Ἐφέσῳ ὀνομαστός ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος, οὗ ἕνεκα καὶ ἔπλασαν ὅτι κατεφλέχθη ὁ ναός, διότι ἡ Ἀρτεμις ἡσχολεῖτο περὶ τὴν μαίωσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἦν δ' ὁ Ἀλέξανδρος φύσει ἐμβριθὴς καὶ μεγάλῳφρων καὶ φιλοτιμότα-

(1) Ἰδὲ τὰ διὰ μακρῶν γεγραμμένα μοι περὶ τῶν παρ' ἀρχαίοις Ἑλληνιστῶν καλῶν τεχνῶν ἐν τῇ περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν ἀρχαίων Ἑλληνιστῶν ἐμῇ ἔργῳ σελ. 206—244.

τος. Αἱ εἰρημεναι ἀρεταὶ ἀνεπτυχυσάν καὶ εὐεκτησυσάν οὐα
τῆς χρηστῆς ἀγωγῆς καὶ παιδείας. Τροφεῖς μὲν καὶ παιδαγωγοὶ
τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐγένοντο ἄλλοι τε καὶ ὁ τῆς Ὀλυμπιάδος συγ-
γενῆς Λεωνίδα, ἀνὴρ ὢν αὐστηρὸς καὶ ἐμβριθὴς διδάσκαλος
δὲ ὁ ἐξοχώτατος καὶ πολυμαθέστατος τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλο-
σόφων Ἀριστοτέλης. Ἐκ τῆς εἰρημένης λαμπρᾶς ἀγωγῆς διηγέ-
θησαν ἀπὸ πρώτης ἡλικίας αἱ πρὸς τὰ γενναῖα καὶ σεμνὰ φυσικαὶ
ὁρμαὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου· διότι ἐκ παιδῶν ἀπέφευγεν οὗτος, ὡς λέγε-
ται, τὰς τρυφὰς καὶ ἀπολαύσεις καὶ περιπαθῶς ἡγάπα τοὺς ἀγῶνας
καὶ τοὺς πολέμους καὶ πᾶν φιλότιμον καὶ ἐπαινετόν, προθύμειτο
δὲ καθόλου νὰ δειχθῇ ἄξιος τοῦ Ἀχιλλέως, ἀφ' οὗ ἐκαυχᾶτο
ὅτι κατήγετο. Τὴν πολλὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ μαρτυροῦσιν αἱ
ἐν τοῖς ἀγῶσι νίκαι καὶ ἄλλα καὶ ἡ καταδάμασις ἀγρίου καὶ
ἀδαμάστου ἵππου τοῦ Βουκεφάλα καλουμένου, ὃν οὐδεὶς τῶν
περὶ τὸν Φίλιππον ἡδυνήθη ν' ἀναβῇ, τοῦτον ὁ Ἀλέξανδρος πα-
ραλαβὼν καὶ ἐπιδεδίωξεν ἵππεύσας ἐδάμασε καὶ χειροῆθη κατέκτησε
πρὸς ἑκπληξιν πάντων καὶ αὐτοῦ τοῦ Φιλίππου, ὅστις φιλήσας
τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ «Ζήτει, ὦ παῖ, ἐφώνησε περιχαρὴς καὶ δα-
κρύων, σεαυτῷ βασιλείαν ἔσθην· Μακεδονία γάρ σε οὐ χωρεῖ.»
Τὸν ἵππον τὸν Βουκεφάλαν ἵππευσεν αἰεὶ ἐν τοῖς πολέμοις ὁ Ἀλέ-
ξανδρος. Εἰκοσαετῆς ὢν ὁ Ἀλέξανδρος παρέλαβε τὴν βασιλείαν τῷ
336 π. Χ. πανταχόθεν κινδυνεύουσιν καὶ ταρασσομένην· διότι
πολλοὶ τῶν δυνατῶν ἀντεποιοῦντο τῆς ἀρχῆς τῆς Μακεδονίας
καὶ ἐτάρασσαν αὐτήν· τὰ δὲ ὑποταχθέντα εἰς τὴν Μακε-
δονίαν ὁμορὰ ἔθνη ἐκινήθησαν εἰς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας
αὐτῶν, εὐθὺς ὡς ἤκουσαν τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου. Ὡσαύ-
τως δὲ ἡγγέλθη ὅτι ὁ μὲν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἀτταλος βου-
λεύεται νὰ σφετερισθῇ αὐτὸς τὴν ἀρχὴν τῆς Μακεδονίας, οἱ δὲ
Ἕλληνες προθύμως κινοῦνται εἰς ἀνάκτησιν τῆς ἰδίας αὐτονο-
μίας. Ὁ Ἀλέξανδρος λοιπὸν ταχέως ἐπιδραμὼν μετὰ τοῦ πι-
στοῦ στρατοῦ αὐτοῦ κατέπαυσε πρῶτον τὰ ἐν Μακεδονίᾳ στα-
σιαστικά κινήματα καὶ καθυσόχασε τὴν χώραν. Εἰτα ἐξαπέ-
στειλεν εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ ἱκανῶν στρατιωτῶν τὸν Ἐκαταῖον,
δοὺς ἐντολὴν νὰ σμίξῃ μετὰ τοῦ πιστοῦ Παρμενίωνος καὶ ἡ
νὰ ἀπαγάγῃ τὸν Ἀτταλον ζῶντα εἰς Μακεδονίαν ἢ νὰ δολο-

φωνήσῃ αὐτόν. Αὐτὸς δὲ ὀξέως εἰσέβαλεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ διὰ λόγων φιλανθρώπων καὶ μεγάλων ὑποσχέσεων ἔπεισε τοὺς Θεσσαλοὺς νὰ ὑποταχθῶσιν. Ὡς δὲ ἤκουσαν οἱ Ἕλληνες τὴν εἰρηνικὴν ὑποταγὴν τῶν Θεσσαλῶν ἠναγκάσθησαν καὶ αὐτοὶ ἀνέτοιμοι ὄντες νὰ εἰρηνεύσωσιν. Ὁ Ἀλέξανδρος παρελθὼν εἰς τὰς Θερμοπύλας καὶ συναγαγὼν τὸ τῶν Ἀμφικτυόνων συνέδριον ἔπεισε νὰ δοθῇ αὐτῷ ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος. Μόνοι δὲ οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ μετὰ τούτων οἱ Θηβαῖοι ἐτόλμησαν νὰ ὑπομείνωσι τὸν ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας ἔσχατον κίνδυνον. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ θαυμαστῆς ταχύτητος εἰσέβαλεν ἄγων τὴν εὐτακτον τῶν Μακεδόνων δύναμιν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ κατέπληξε τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἐξαπέστειλαν πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ζητοῦντες συγγνώμην. Ὁ Ἀλέξανδρος γενναίως συνεχώρησεν αὐτοῖς, παρήγγειλεν ὅμως νὰ πέμψωσι πρέσβεις καὶ συνέδρους εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου καὶ αὐτὸς ἐδύσκετο. Οἱ σύνεδροι συνήλθον εἰς τὴν Κόρινθον καὶ οἱ πρέσβεις τῶν ἑλληνίδων πόλεων πλὴν τῶν ἐκ Σπάρτης, καὶ πεισθέντες ὑπὸ τῶν ἐπεικῶν λόγων καὶ τῆς γενναιότητος τοῦ Ἀλεξάνδρου προθύμως ἐψήφισαν τοῦτον στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῆς Ἑλλάδος κατὰ τῆς Περσίας καὶ στρατὸν νὰ παρέχωνται αὐτῷ.

Καταπαύσας ὁ Ἀλέξανδρος τὰς κατὰ τὴν Ἑλλάδα ταραχὰς ἐστράτευσεν ἐν ἔτει 335 π. Χ. ἐπὶ τοὺς Θρᾷκας καὶ τοὺς Ἰλλυριοὺς, οὓς κατέπληξε καὶ κατηνάγκασε νὰ ὑποταχθῶσιν· εἰτα διέβη τὸν Ἰσθμὸν καὶ νικήσας τὸ μάχιμον ἔθνος τῶν Γετῶν κατέστησεν ἀσφαλὲς ὄριον τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ τὸν Ἰσθμὸν. Ἐν τούτοις φήμῃ διεδόθη ἐν τῇ Ἑλλάδι ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος πολεμῶν πρὸς τοὺς Γέτας ἐφονεύθη. Οἱ δὲ μισοῦντες τὴν τῶν Μακεδόνων ἀρχὴν παρώρμησαν τοὺς Ἕλληνας νὰ ἀποστατήσωσι καὶ ἀπαλλαγῶσιν αὐτῆς. Πρῶτοι λοιπὸν ἀπέστησαν οἱ Θηβαῖοι καὶ ἐγκλείσαντες τὴν τῶν Μακεδόνων φρουρὰν ἐν τῇ ἀκροπόλει ἐπολιόρχουν αὐτήν· παρεκάλεσαν δὲ καὶ τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀπόστασιν. Οἱ μὲν Ἀθηναῖοι πεισθέντες ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ἐψήφισαν νὰ βοηθήσωσιν, οἱ δὲ Πελοποννήσιοι παρεσκευάζοντο καὶ αὐτοὶ νὰ συμπολεμήσωσι,

καὶ ἤδη στρατὸς μισθωτὸς τῶν Ἀρχαδῶν ἀφίκετο εἰς τὸν Ἰσθμόν. Ὁ Ἀλέξανδρος μαθὼν τὰ τῶν Θηβαίων καὶ τὰς ἀποστατικὰς ὁρμὰς τῶν Ἑλλήνων ἀναξυῶς εἰσέβαλεν ἀπροσδοκῆτως καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ κατεστρατοπέδευσε πρὸ τῶν Θηβῶν, ὅπου συνήφθη φονικωτάτῃ μάχῃ, καθ' ἣν οἱ Θηβαῖοι ἡγωνίσθησαν πλέον ἢ κατ' ἄνθρωπον πρὸς τοὺς Μακεδόνας πολλαπλασίους ὄντας, οἵτινες τελευτῶντες εἰσέπεσον εἰς τὴν πόλιν, ἐπλήρωσαν αὐτὴν νεκρῶν καὶ διήρπασαν ὑπὲρ τοὺς ἑξακισχιλίους, ὡς λέγουσιν, ἐφονεύθησαν τῶν Θηβαίων καὶ τρισμῦριοι ἐξηνδραποδίσθησαν καὶ ἐλαφυροπωλήθησαν, ἡ δὲ πόλις αὐτῶν κατεσκάφη κατὰ τὴν συμβουλὴν καὶ ἐπιθυμίαν τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου συμμάχων Πλαταιέων καὶ Φωκέων καὶ ἄλλων Βοιωτῶν, οἵτινες αἰεὶ διέκειντο δυσμενῶς πρὸς τοὺς Θηβαίους, τοὺς ἱερεῖς δὲ καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Πινδάρου καὶ τοὺς ἀπογόνους τούτου διεφύλαξεν ὁ Ἀλέξανδρος. Οἱ δὲ τῶν Θηβαίων διασωθέντες περιεπλανῶντο τῇδε κακεῖσε ἀνέστιοι καὶ ταιλαιπωρούμενοι· τούτων πολλοὺς φιλανθρώπως ὑπέδεχθησαν οἱ Ἀθηναῖοι.

Ἡ φοβερὰ αὕτη συμφορὰ καὶ τὸ πάθος τῆς ἐνδόξου πόλεως τῶν Θηβαίων κατέπληξε καὶ κατεθροῦδισε τοὺς Ἕλληνας μάλιστα τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, ὅστις παραχρῆμα ἔπεμψε πρέσβεις, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ Δημάδης, πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον περὶ ὑποταγῆς. Ὁ Ἀλέξανδρος φιλανθρώπως ἀπεκρίθη πρὸς τὴν πρεσβείαν, καὶ γράψας ἐπιστολὴν πρὸς τὸν δῆμον ἐξήτει δέκα τῶν ῥητόρων, ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ ἐπιφανέστατοι Δημοσθένης καὶ Λυκούργος, ὡς πολλῶν αὐτῷ κακῶν αἰτίους καὶ τῆς τῶν Θηβαίων ἀποστάσεως. Οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἄνδρας δὲν ἐξέδωκαν, ἀλλὰ παρεκάλεσαν αὐτὸν ν' ἀφήσῃ τὴν κατ' αὐτῶν ὀργήν· ὁ Ἀλέξανδρος πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους τοῦ Δημάδου ἀφῆκεν αὐτούς, μόνον τὸν ἄθλιον Χαρίδημον διέταξε νὰ φυγαδεύσωσιν ἐκ τῆς πόλεως. Ὁ Χαρίδημος ἐφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς τὸν βασιλέα Δαρεῖον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπανῆλθεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν Μακεδονίαν τῷ 335 π. Χ. ὅπου παρεσκευάζετο τὸν χειμῶνα εἰς τὴν ἐπὶ τοὺς Πέρσας ἐκστρατείαν. Τὰ κατὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ τοὺς Ἕλληνας ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Ἀντίπατρον

εἰς ὃν παρέδωκε καὶ 12,000 ἄνδρας καὶ παρήγγειλεν ἐπιμελῶς νὰ ἀποστέλλῃ αὐτῶν στρατιώτας εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ (1).

Τὸ κράτος τῶν Περσῶν ἦν ἐπὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου τὸ μέγιστον καὶ δυνατώτατον πάντων· ἀπετελεῖτο δὲ τοῦτο ἐκ πολλῶν ἔθνων τῆς Ἀσίας, ἅτινα συνεκράτουν οἱ σατράπαι. Αἱ σατραπῖαι ἦτοι ἐπαρχίαι ἐτέλουν φόρον, παρῆχον στρατὸν καὶ συνετήρουν τοὺς σατράπας καὶ τοὺς περὶ αὐτοὺς ἄρχοντας· ἐτήρουν ὅμως τὰ παλαιὰ νόμιμα αὐτῶν καὶ τοὺς ἰδίους ἡγεμόνας, οἵτινες ὅμως ἦσαν ὑποτελεῖς τῶν Περσῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἤρξατο τὸ εἰρημένον κράτος πολιτικῶς νὰ καταπίπτῃ καὶ νὰ ἐξασθενῇ ἐκ τε τῶν συχνῶν ἀποστάσεων τῶν σατραπῶν καὶ τῶν φονικῶν περὶ τῆς βασιλείας ἐρίδων, πρὸς ἃς οὐ μικρὸν συνειργάζοντο οἱ εὐνοῦχοι τῆς γυναικωνίτιδος καὶ ἡ μήτηρ αὐτῇ τοῦ βασιλέως, οἵτινες εἰς ἐπιτυχίαν τῶν βουλῶν αὐτῶν μετεχειρίζοντο μισθωτοὺς στρατιώτας καὶ στρατηγούς· Ἕλληνας, ὅτε ὁ Φίλιππος ἐγένετο βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἀπέθανεν ὁ ἑκατοντούτης Ἀρταξέρξης· τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς Ἀρταξέρξης ὁ Ὡχος, δεσπότης ὧν αἰμοσύρορος, ἄνανδρος καὶ ἀκόλαστος, ὅστις ἐκ φόβου μὴ ἀπολέσῃ τὴν βασιλείαν ἐφόνευσε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. Οὗτος βοηθούμενος ὑπὸ μισθωτῶν Ἑλλήνων καθυπέταξε πάλιν τὴν μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Αἴγυπτον, ἣν φοβερά ἐκόλασε διὰ τὴν ἀποστασίαν, ἀπέκτεινε δὲ καὶ τὸν ἱερὸν Ἄπιν, μιμηθεὶς τὸν Καμβύσην. Ἀλλὰ τοῦτον ἐφαρμάκευσεν ὁ ἐξ Αἰγύπτου πιστὸς αὐτοῦ εὐνοῦχος Βαγῶας ἔτει 339· καὶ πάντας τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως ἀπέκτεινε πλὴν τοῦ νεωτάτου Ἀρσῆ, ὃν καὶ ἀνέδειξε βασιλέα, ἀλλὰ καὶ τοῦτον περὶ τὰ δύο ἔτη βασιλεύσαντα ἀπέκτεινε καὶ βασιλέα ἀνέδειξε τὸν ἐκ βασιλικοῦ οἴκου καὶ ἐπὶ

(1) Περί τῆς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβάσεως τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν τούτου πολέμων πρὸς τοὺς Πέρσας ἱστορεῖ ὁ ἐκ Νικομηδείας Ἀρρίανος ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ ἔργῳ « Ἀρριανοῦ ἀνάβασις Ἀλεξάνδρου. » ὁ Διόδωρος βιβλ. 17. ὁ Πλούτ. ἐν β'. Ἀλεξάνδρου, ὁ Ίουστίνος XI. καὶ XII. καὶ ἄλλοι, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν νεωτέρων.

κάλλει καὶ ἀνδρεία διαπρέποντα Δαρεῖον τὸν Κοδομαννόν· καὶ τοῦτον νὰ φαρμακεύσῃ ἐπειράθῃ ὁ Βαγῳάς, ἀλλ' ὁ Δαρεῖος ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ πῇ αὐτὸς ὅπερ παρσκευάσῃ φάρμακον.

Τοιαύτη ἦν ἡ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου διαφθορά, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς σατράπαις φοβερὰ ἐπεκράτει ἀπληστία, ἀκολασία καὶ ἀπιστία· ὁ δὲ λαὸς ἐκ τῆς δουλείας καὶ τῶν φοβερῶν καταθλίψεων τῶν σατραπῶν τούτων εἶχε καταστῇ ἀχρεῖος καὶ ψυχρὸς καὶ ἀδιάφορος πρὸς πᾶν γινόμενον ἐν τῇ κράτει. Ἀλλὰ τὸ κράτος τῶν Περσῶν, καίτοι ἦν ἐν παραλυσίᾳ καὶ διαφθορᾷ, ἦν ὅμως ἔτι μεγα καὶ δυνατόν, διότι τοῦτο ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Ἰνδοῦ ἕως τοῦ Αἰγαίου καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰαζάρτου ἕως τῶν ἐρήμων τῆς Λιβύης· ἐπομένως ἡδύνατο πολλὰς δυνάμεις νὰ παρασκευάσῃ καὶ πεζικὰς καὶ ναυτικάς.

Τὴν εἰρημένην μεγίστην ἀρχὴν τῶν Περσῶν ἐβουλεύετο καὶ ἐκινεῖτο νὰ καταλύσῃ ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ δυνάμεως, ἧς τὸ πλῆθος ἦν τριάκοντα χιλιάδες πεζῶν καὶ πέντε χιλιάδες ἵππων Μακεδόνων τε καὶ Ἑλλήνων, ἀλλ' ἀνδρείων, καλῶς ἡσκημένων τὰ πολεμικά καὶ στρατηγούμενων ὑπὸ στρατηγῶν ἐμπειροπολέμων καὶ συνετοῦ καὶ φιλοτιμοτάτου βασιλέως τοῦ

Τούτων δὲ ἐστρατήγουν ἄλλοι τε ἐπιφανεῖς καὶ φιλοπόλεμοι σατράπαι καὶ ὁ ἐπὶ στρατηγικῇ συνέσει ἐπαινούμενος Μένων ὁ Ῥόδιος· οὗτος συνεδούλευσε νὰ μὴ διακινδυνεύσῃ πρὸς τοὺς Μακεδόνας, ἀλλ' ὑποχωροῦντες νὰ φθείρῃσι τὴν χώραν καὶ νὰ καίωσι τὸν ἐν τῇ γῇ καρπὸν, ὥστε νὰ ἀναγκασθῇ ὁ Ἀλέξανδρος ἐξ ἀπορίας τροφῶν καὶ τῶν ἐπιτηδεύων νὰ καταλίπῃ τὴν Ἀσίαν, ἀλλὰ δὲν ἔπεισε τοὺς ἀλαζόνας σατράπας. Ὁ Ἀλέξανδρος λοιπὸν ἐλθὼν ἐχύθη θαρράλει· εἰς τὰ βέρυματα τοῦ Γρανικοῦ μετὰ τῶν ἱλῶν τῶν ἱππέων εἰπὼν εἰς τὸν ἀποσρέποντα αὐτὸν νὰ διαβῇ Παρμενίωνα «αἰσχύνομαι τὸν Ἑλλήσποντον εἰ φοδήσομαι τὸν Γρανικόν.» καὶ ἀποδὰς ἐμβάλλει εἰς τοὺς Πέρσας, οἵτινες εὐρώστως ἡμύοντο· τότε ἤρξατο καρτερά καὶ φονικὴ ἵππομαχία, καθ' ἣν ἐκινδύνευσεν νὰ πέσῃ ὁ ἀνδρεῖος Ἀλέξανδρος, διότι εἰς τῶν στρατηγῶν τῶν Περσῶν ἐφιππεύσας πλῆσσει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διὰ μαχαίρας οὕτω σφοδρῶς, ὥστε διεσχίσθη τὸ κράνος. Ὁ Ἀλέξανδρος καταβάλλει μὲν τοῦτον διατριπύσας τὸν θώρακα, ἀλλ' ἕτερος στρατηγὸς ἐξ ὀπισθεν ἦν ἑτοιμὸς νὰ κατενέγκῃ διὰ μαχαίρας ἐτέραν θανατηφόρον πληγὴν, δτε προφθάσας ὁ Κλεῖτος ἀπέκοψε τὴν χεῖρα τοῦ βαρβάρου καὶ ἔσωσεν ἐκ τοῦ ἐσχάτου κινδύνου τὸν γενναῖον Ἀλέξανδρον. Τέλος οἱ Πέρσαι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐπάγων τὴν φάλαγγα ἐπέπεσεν ἐπὶ τοὺς μισθοφόρους τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐπὶ πολλὴ ἀνδρείῳ ἐμάχοντο, ἤττηθησαν ὁμῶς ὑπὸ τῆς φάλαγγος, καὶ πολλοὶ κατεκόπησαν· οἱ δὲ ζωγρηθέντες ἐστάλησαν δέσμιοι εἰς τὴν Μακεδονίαν νὰ ἐργάζωνται, ὅτι Ἕλληνες ὄντες πρὸς Ἕλληνας ὑπὲρ τῶν βαρβάρων ἐπολέμησαν. Ὁ Ἀλέξανδρος λαμπρὸς ἐτίμησε τοὺς πεσόντας, εἰς δὲ τὰς Ἀθήνας ἀπέστειλε 300 πανοπλίας περσικὰς σὺν τῇ ἐπιγραφῇ τῇδε «Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου καὶ οἱ Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν ἐν Ἀσίᾳ βαρβάρων.» Ἡ εἰρημένη νίκη ἀπεθάρρυνε τοσοῦτον τοὺς Πέρσας, ὥστε οἱ φεροῦντες τὸ ἐν τῇ Φρυγίᾳ Δασκύλιον, πρωτεύουσαν πόλιν τοῦ σατράπου, κατέλιπον αὐτὴν εἰς τὸν Παρμενίωνα· τὰς δὲ Σάρδεϊς παρέδωκεν εἰς τὸν ἐπὶ τῶντα Ἀλέξανδρον ὁ ἀποστάτης αὐτῶν

ἐδέχοντο τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις εὐγενῶς κατέλυσεν ἐν αὐταῖς τὰς ὀλιγαρχίας καὶ ἐγκαθίστα δημοκρατίαν. Δύο δὲ μεγάλαι πόλεις ἀντέστησαν εἰς αὐτὸν ἡ Μίλητος καὶ ἡ Ἀλικαρνασσός, διότι ἐν αὐταῖς ἐκράτουν οἱ ἀριστοκρατικοί, οἷς ἐδοῦντο πολὺς στρατὸς Περσῶν καὶ μισθοφόρων· ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος ὁξέως ἐπελθὼν ἐκυρίευσεν πολιορκήσας τὴν Μίλητον, ἣν κατέλιπεν ἀδοθήτητον ὁ ἐκ 400 νεῶν ἀποτελούμενος στόλος τῶν Περσῶν· ὁ Ἀλέξανδρος διέλυσε καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον ναυτικὸν ὡς ἄχρηστον καὶ πολυδάπανον. Ἐκεῖθεν δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Καρίαν, ἐξ ἧς εἶχεν ἐξώσει τὴν βασίλισσαν Ἀδαν ὁ ἀδελφὸς Πιζύδαρος καὶ ἐπολιόρκησε τὴν Ἀλικαρνασσόν, πόλιν ὀχυράν καὶ φρουρουμένην ὑπὸ ἀξιολόγου δυνάμεως τῶν τε βαρβάρων καὶ μισθοφόρων, ὧν ἡγεῖτο ὁ ὀνομαστὸς Μέμνων, ὃν ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἀναδείξει ἡγεμόνα τῆς τε κάτω Ἀσίας καὶ τοῦ ναυτικοῦ. Μετὰ δὲ καρτερὰν καὶ φονικὴν πολιορκίαν ἐνίκησεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἐγένετο κύριος τῆς πόλεως, καὶ τῆς ἄλλης Καρίας, ἧς ἀπάσης τὴν ἀρχὴν ἐπέτρεψεν εἰς τὴν Ἀδαν. Μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέστειλε τοὺς νεωστὶ πρὸ τῆς ἐκστρατείας νυμφευθέντας νὰ διαχειμάρωσιν εἰς τὴν Μακεδονίαν, αὐτὸς δὲ προὐχώρησεν εἰς τὰ μεσημβρινὰ παραθαλάσσια τῆς μικρᾶς Ἀσίας μέχρι τῆς εἰς τὰ ὄρια τῆς τραχείας Κιλικίας Ἀσπένδου, ἐκεῖθεν δὲ διὰ τῆς ὀρεινῆς καὶ τραχείας χώρας τῶν μαχίμων Πισιδῶν, οἵτινες ἀνδρικότατα ἡμύοντο τοὺς Μακεδόνους, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Φρυγίαν, καὶ μετέβη εἰς τὴν μητρόπολιν ταύτης, τὸ Γόρδιον, ὅπου ἀπῆντησε τὸν Παρμενίωνα καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος ἀποσταλέντας νεογάμους καὶ ἄλλην νεοσύλληκτον στρατίαν· ἐκεῖ εἶδε καὶ τὴν θρυλουμένην ἄμαξαν τῶν τῆς Φρυγίας παλαιῶν βασιλέων, καὶ τὸν δεσμὸν τοῦ ζυγοῦ τῆς ἀμάξης, περὶ οὗ ἐλέγετο παλαιὸς λόγος, ὅστις λύσῃ τὸν δεσμὸν, ἐκεῖνος θέλει ἄρξει τῆς Ἀσίας, ὁ Ἀλέξανδρος ἔλυσεν αὐτὸν διακόψας διὰ τῆς μαχαίρας. Ἐν τούτῳ οἱ Παφλαγόνες διὰ πρεσβείας ὑπετάγησαν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις ἐν ἔτει 333 π. Χ. προῆλσε διὰ τῆς Καππαδοκίας μέχρι τῆς Κιλικίας, ἧς τὰς πύλας ἀκινδύνως διαβάς κατέλαβε τὴν Ταρσόν, τὴν μητρόπολιν τῆς χώρας αὐτοῦ ἐνόσησεν ἐπι-

κινδύνως λουσθεις ἰδρῶν εἰς τὰ ψυχρά ὕδατα τοῦ ἐκ Ταύρου πηγάζοντος καὶ διαῤῥέοντος τὴν πόλιν ποταμοῦ Κύδνου· ἔθεράπευσε δὲ αὐτὸν ὁ πιστὸς αὐτοῦ ἱατρὸς Φίλιππος ὁ Ἀκαρνάν, περὶ οὗ μικρὸν πρὸ τῆς θεραπείας εἶχε γράψει ὁ Παρμενίων ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον λέγουσαν νὰ φυλάττηται τὸν Φίλιππον ὡς διαφθαρέντα χρήμασιν ὑπὸ τοῦ Δαρείου ἵνα ἀποκτείνῃ αὐτόν· ὁ Ἀλέξανδρος καλῶς γινώσκων τὴν πίστιν τοῦ ἱατροῦ δὲν ὤκνησε νὰ λάβῃ τὸ φάρμακον, καὶ ἐν ᾧ ἀνυπόπτως ἔπινεν αὐτό, ὁ Φίλιππος ἀνεγίνωσκε τὴν παρὰ Παρμενίωνος ἐπιστολὴν, ἀναγνούς δὲ εἶπεν ἀταράχως εἰς τὸν Ἀλέξανδρον νὰ θαρρῇ καὶ θέλει σωθῇ, ὡς καὶ ἐγένετο.

Ἐν τούτοις ὁ Δαρεῖος συναθροίσας πολλὴν καὶ καταπληκτικὴν στρατιάν, ἧς τὸ πλῆθος ἦν, ὡς λέγουσι, περὶ τὰς 600,000 πεζῶν, ἐξ ὧν 100,000 ἦσαν καλῶς ἡσκημένοι Ἀσιᾶται. 30,000 δὲ Ἑλληνες μισθοφόροι, ἀνέζευξεν ἐκ τῆς Βαβυλωνος καὶ ἐστρατοπέδευσεν ἐν τοῖς πρὸς βορρᾶν τῆς Συρίας Σώχοις. Ὡς δὲ ἡγγέλθη ἡ ἐπέλασις τοῦ Δαρείου, ὁ Ἀλέξανδρος ἐστράτευσεν εἰς τὴν Ἰσὸν· ἐντεῦθεν εἰς τὴν πρὸς μεσημβρίαν Μυριάνδρον πόλιν, ὅθεν ἔμελλε νὰ προαγάγῃ διὰ τῶν πυλῶν τῆς Συρίας τὸν φιλοπόλεμον στρατὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Δαρεῖον· οὗτος ὅμως δειλίαν ὑπολαβὼν τὴν ἕνεκα τῆς νόσου διατριβὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐν τῇ Κιλικίᾳ, ἀνέζευξεν ἐκ τοῦ ἀναπεπταμένου ἐκείνου πεδίου καὶ ἐπιτηδεύειν εἰς τε τὸ πλῆθος τῆς στρατιᾶς καὶ εἰς τὴν ἵππον, καὶ ὑπερηφάνως προῆγε διὰ τῶν Ἀμανικῶν καλουμένων πυλῶν εἰς τὴν Ἰσὸν· ὅπου ἀπανθρώπως ἐκάκωσε τοὺς ὑπολειφθέντας διὰ νόσον Μακεδόνας καὶ ἀπέκτεινεν. Ὡς δὲ ἤκουσεν ὁ Ἀλέξανδρος ὅτι εἰς τὰ ὅπισθεν αὐτοῦ ἦν ὁ Δαρεῖος ἐπιστρέψας ταχέως ἦλθεν εἰς τὴν Ἰσὸν καὶ συνέταξε τὴν στρατιάν εἰς μάχην· ὡσαύτως καὶ ὁ Δαρεῖος ἀντέταξε τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Μηνὶ δὲ νοεμβρίῳ τοῦ 333 π. Χ. συνήφθη μάχη φοινικωτάτῃ, καθ' ἣν λαμπρῶς ἡγωνίσθη ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ, καὶ ἦσαντο ἐπιφάνῃ νίκην τρέψαντες καὶ κατακόψαντες πολλὰς μυριάδας τῶν Περσῶν, ἐν ᾧ ὀλίγοι ἀπώλοντο τῶν Μακεδόνων. Πρῶτος ὁ Δαρεῖος φοβοῦμενος μὴ ζωγρηθῇ ἔφυγεν ἐπὶ τοῦ ἄρματος, τοῦτον δὲ κατὰ κράτος ἐδίωκεν ὁ Ἀ-

λέξανδρος, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθη νὰ συλλάβῃ, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ στρατόπεδον φέρων ἅτινα εὗρεν ἐν τινι φάραγγι ἄρμα, ἀσπίδα, τόξον καὶ μανδύαν τοῦ Δαρείου. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ στρατόπεδον τοῦ Δαρείου ἐκυριεύθη καὶ ἡ μήτηρ καὶ ἡ γυνὴ καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ, πρὸς ἃς προσηνέχθη βασιλικώτατα. ὁ Ἀλέξανδρος καὶ φιλοφρονέστατα, συγχωρήσας εἰς αὐτάς βασιλικὴν θεραπείαν καὶ νὰ καλῶνται βασίλισσαι.

Ὁ Δαρεῖος μετὰ ὀλίγων τῶν διασωθέντων ἐκ τῆς μάχης φεύγων μετέβη τὸν Εὐφράτην ποταμόν, ὅθεν ἔπεμψεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, δι' ἧς παρεκάλει ν' ἀφήσῃ τὴν μητέρα, τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ νὰ ποιήσῃ φιλίαν καὶ συμμαχίαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεκρίθη ὅτι ὡς ἡγεμῶν τῶν ὑπὸ τῶν Περσῶν κακοποιηθέντων Ἑλλήνων, καὶ ὡς υἱὸς τοῦ Φιλίππου τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀρταξέρξου ἀδικηθέντος διέβη εἰς τὴν Ἀσίαν, ἵνα τιμωρήσῃ τοὺς Πέρσας, τοῦ λοιποῦ, ἔλεγεν, ὅταν πέμπῃ παρ' ἐμὲ ὡς βασιλέα τῆς Ἀσίας πέμπε. Ἐν τούτῳ ὁ μὲν Παρμενίων εἰσελθὼν εἰς τὴν Δαμασκὸν κατέσχε πολλά χρήματα τοῦ Δαρείου, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐπορεύθη διὰ τῆς συριακῆς παραλίας καὶ προσελάμβανε δι' ὁμολογίας τὰς πόλεις τῆς Φοινίκης· μόνῃ δὲ ἡ Τύρος δὲν ἐδέχθη τοὺς Μακεδόνας, καὶ ὑπέμεινεν ἐπτάμηνον καὶ πονηρὰν πολιορκίαν, τέλος βίᾳ ἐξεπολιορκήθη. αὕτῃ μηνὶ αὐγούστῳ τοῦ 332 π. Χ. καὶ κατεστράφη. Εἰτα Ὁ Ἀλέξανδρος προὐχώρησεν ἀπόνως εἰς τὴν Παλαιστίνην· ἀνέστη δὲ αὐτῷ ἡ πρὸς μεσημβρίαν ταύτης κειμένη Γάζα, ἧς φρούραρχος ἦν εὐνοῦχος τις Βάτις καλούμετος· ὑπὸ τούτου παρενοχλούμενοι οἱ Γαζαῖται ἐπιμονώτατα ἐπὶ δύο μῆνας ἀντειχόμενοι τέλος ἐάλω ἡ πόλις καὶ οἱ Γαζαῖοι ἀνδρεῖως μαχόμενοι ἀπέθανον. Ἐκ τῆς Γάζης ἐπορεύθη ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸ Πηλούσιον τῆς Αἰγύπτου, ἧς ὁ παρὰ Δαρείου καταστάς σατράπης Μαζάκης στερούμενος δυνάμειος παρέδωκε τὴν χώραν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ὃν οἱ Αἰγύπτιοι φιλικῶς ὑπεδέχοντο διὰ τὴν πρὸς τοὺς ὑπερβαλλομένους Πέρσας ἀπέχθειαν. Εἰτα μετέβη εἰς τὴν Ἡλιούπολιν καὶ εἰς τὴν Μέμφιν· ἐντεῦθεν κατέπλευσε τὸν ποταμὸν Νεῖλον καὶ ἦλθεν εἰς τὸν Κάνωβον, ὅπου ἔκτισεν ἐπὶ παραθαλασσίας ἄκρας τὴν

καὶ αὐτὸς τὸν μὲν ἀπὸ τῆς ἑλπίδος καὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Τίγριτος ἐστρατοπέδευσεν. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἐπορεύθη ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἀποτελουμένην ἐκ 40,000 πεζῶν καὶ 7,000 ἵππέων, ἀπὸ τῆς Μέμφιδος διὰ Παλαιστίνης καὶ Φοινίκης εἰς τὴν Θάψακον, ὅθεν διέδῃ τὸν Εὐφράτην· ἐντεῦθεν ἐπορεύθη εἰς τὴν Νίσιδιν, ὅθεν διέδῃ τὸν Τίγριν, καὶ ἐνέτυχε τὴν δύναμιν τῶν Περσῶν. Αὐτοῦ ἐν Γαυγαμήλοις ἀντετάχθησαν ἀμφότεροι οἱ στρατοί, καὶ τῇ 2 Ὀκτωβρίου τοῦ 331 π. Χ. ἔτους ἐπολεμήθη φονικώτατος πόλεμος, καθ' ὃν ἐνιαχοῦ ἡλαττοῦντο οἱ Μακεδόνες, μέχρις οὗ ὁ Ἀλέξανδρος εὐρώστως ἐμβάλων εἰς τὸ κέντρον, ὅπου ἦν αὐτὸς ὁ Δαρεῖος, διέβρηξεν αὐτόν. Ὁ Δαρεῖος τρομάξας ἔφυγεν, ἥ δὲ τοῦτου φυγὴ κατεθροῦθησε τὸν στρατὸν τῶν Περσῶν, οἵτινες τελευτῶντες ἐτράπησαν καὶ αὐτοὶ εἰς φυγὴν καταδιωκόμενοι καὶ φονευόμενοι ὑπὸ τῶν Μακεδόνων. Οἱ μὲν Πέρσαι ἀπώλεσαν πολλὰς μυριάδας ἀνδρῶν, ἐκ δὲ τῶν Μακεδόνων ὀλίγοι ἔπεσαν. Διὰ τῆς φονικῆς ταύτης μάχης κατελύθη ἤδη ἡ τοῦ Δαρείου ἀρχή. Μετὰ ταύτην τὴν μάχην ὁ Ἀλέξανδρος ἐπορεύθη ἐκ τῶν Ἀρβήλων εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἣν προθύμως παρέδωκαν αὐτῷ οἱ Βαβυλώνιοι· ἐντεῦθεν εἰς Σοῦσα, ἅτινα ὥσαύτως παρέλαβε παρὰ τῶν Σουσιῶν ὁ σιρατηγὸς αὐτοῦ Φιλόξενος. Ἐκ δὲ τῶν Σουσῶν ἐλαύνει εἰς

τὰ στενά τῆς Περσίδος, αἶνα δι' αἱματηρῶν ἀγώνων διαβά-
εισῆλθεν εἰς τὴν Περσέπολιν καὶ εἰς Πασαργάδας, ἔνθα ἀμυ-
θήτους εὗρε θησαυροὺς καὶ βασιλικά πράγματα. Ἐν δὲ τῇ
Περσεπόλει ἐνέπρησε τὰ βασιλικά ἀνάκτορα, δίκας λαθῶν ὑπὲρ
τῶν Ἑλλήνων, ὧν τὰ ἱερὰ οἱ Πέρσαι ἐνέπρησαν καὶ κακῶς
εἰργάσαντο αὐτούς.

Ὁ Ἀλέξανδρος τέσσαρας μῆνας παραμείνας ἐν τῇ κοιλάδι
τοῦ Ἀράξου καὶ διατάξας τὰ τῆς Βαβυλωνος καὶ Σούσων, αἵ
τινας ἐπέτρεψεν εἰς σατραπίας Πέρσας, προδύωρσεν εἰς τὴν
Μηδίαν, ὅπου ἔμαθεν ὅτι τὴν ὁ Δαρεῖος, ὅστις μετὰ τὴν ἐν
Ἀρβήλοις μάχην κατέφυγεν εἰς τὰ Ἐκδάτανα μετὰ ὀλίγων
συμφυγόντων Περσῶν καὶ μισθοφόρων Ἑλλήνων, καὶ συνή-
θροισε νέας δυνάμεις. Ὁ Δαρεῖος ἀκούσας τὴν ἐπέλασιν τοῦ
Ἀλεξάνδρου ἔφυγε διὰ Ῥαγῶν καὶ Κασπίων πυλῶν εἰς τὴν
χώραν τῶν Πάρθων. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐν σπουδῇ ἐπιδιώκει με-
τὰ ὀλίγων ἐλαφρῶν στρατιωτῶν τὸν Δαρεῖον. Ἐν τούτῳ μανθάν-
ει ὅτι ὁ Βῆσσος, ὁ σατράπης Βακτριῶν, μετ' ἄλλων συνομόσα-
σιν ἐλάσσει τὸν Δαρεῖον καὶ κομίζει αὐτὸν ἐφ' ἄρμαμάξης εἰς τὰ
πρὸς ἀνατολὰς χώρας. Ὁ Ἀλέξανδρος σπεύσας ἦλθεν εἰς τὴν Ἐ-
κατόμυλον, ὅπου πλησίον ἦσαν οἱ φεύγοντες. Ὁ Βῆσσος τὸ
τε κατατρώσας τὸν Δαρεῖον ἀφῆκεν αὐτὸν καὶ ἔφυγε μετὰ
600 ἵππεων εἰς τὴν Βακτριανήν. Ὁ Δαρεῖος μετ' ὀλίγον ἀπε-
θάνει πρὶν ἰδῆναι τὸν Ἀλέξανδρον. Οὗτος ἰδὼν τὸν βασιλέα κε-
μενον ἄπνουν, καὶ οἰκτείρας ἐκάλυψε μετὰ τοῦ μανδύου αὐτοῦ
τὸ σῶμα, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸ εἰς Περσέπολιν νὰ ταφῇ εἰς τὰ
βασιλικά θήκας.

Ἐν τούτῳ ὁ τῆς Σπάρτης βασιλεὺς Ἅγις ὁ Γ. ἐκινεῖτο κα-
τέδουλεύειτο νὰ διεγείρῃ τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῆς ἀρχῆς τῶν
Μακεδόνων ἀπὸ τοῦ Μέμονος ἡδῇ, ὅστις μετὰ τὴν ἀλωση-
ν τῆς Ἀλικαρνασσοῦ ἀθροίσας πλῆθος μισθοφόρων καὶ ναῦς ἐ-
πλευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως μεταθέσῃ αὐτοῦ τὸν πόλεμον
ἐκ τῆς Ἀσίας προσέλαβε τὴν Χίον καὶ ἄλλας νήσους, καὶ
ἔξω ἐπολιόρχει τὴν Μυτιλήνην, ἀρρώστῃσας ὁμως ἀπέθανεν.
Ἅγις λοιπὸν ἀκούσας τὴν ἐν Ἀρβήλοις νίκην τοῦ Ἀλεξάνδρου
παρῴρησε τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν ὑπὲρ τῶν ὀλων ἀγῶνα, ἔα

αμένωσι τὰ τῶν Περσῶν· συνεμάχησαν λοιπὸν μετὰ τῶν Λα-
 εδαμονίων οἱ Ἀχαιοί, οἱ Ἡλεῖοι, οἱ Ἀρκάδες καὶ ἄλλοι.
 ἅλῃ τῶν Ἀθηναίων, οὗτοι προτιμώμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάν-
 δρου ἡσύχαζον. Συνηθροίσθη λοιπὸν δύναμις 20,000 πεζῶν
 καὶ 2,000 ἱππέων, ὧν ἡγεῖτο αὐτὸς ὁ γενναῖος Ἀγίς· οὗτος
 ἐπῆλθεν ἐπὶ τὴν Μεγαλόπολιν, ὥς μὴ συμμαχήσασαν, καὶ ἐπο-
 ῥοῦρε αὐτήν. Ἀλλ' εἰς βοήθειαν ταύτης ἐπῆλθεν ὁ Ἀντίπα-
 τερ ἀγὼν 40,000 ἀνδρῶν· πρὸς τοῦτον λαμπρῶς ἐπολέμησεν
 Ἀγίς, ἀλλ' ἔπεσε μαχόμενος αὐτὸς καὶ 5,000 σὺν αὐτῷ ἐν
 εἰ 330 π. Χ. ὁ δὲ παραλαβὼν τὴν βασιλείαν Εὐδαμίδης ὁ Α.
 ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐποίησεν εἰρήνην πρὸς τὸν Ἀντίπατρον, καθ' ἣν
 ἐπεχρεώθησαν νὰ ἀποτίσωσιν οἱ Σπαρτιάται μετὰ τῶν συμμαχῶν
 20 τάλαντα πρὸς τοὺς Μεγαλοπολίτας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δαρείου νόμιμος τῆς Ἀσίας βασιλεὺς
 ὡς κατὰ τὴν γνώμην τῶν Ἀσιανῶν ὁ Ἀλέξανδρος, διό καὶ οἱ
 ἀνατολῆς καὶ οἱ ἐπιφανέστατοι τῶν Περσῶν, οἵτινες ἦσαν πιστοὶ
 τῷ Δαρείῳ θεράποντες μέχρι τῆς τούτου τελευτῆς, προσεκύ-
 κτησαν νῦν καὶ ἐθεράπευσαν τὸν Ἀλέξανδρον ὡς βασιλεῖα νόμιμον
 αὐτῶν, ὥς καὶ οὗτος φιланθρωπότατα προσεφέρετο πρὸς αὐ-
 τοὺς. Μετὰ ταῦτα προχωρήσας ὁ Ἀλέξανδρος καθυπέταξε τὰς
 ἀνατολὰς καὶ ἀνατολὰς τῆς Κασπίας κειμένας χώρας τὴν
 Ἀρμένίαν, ἥς πόλις μεγίστη ἦν Ζαδράκαρτα, καὶ τὴν Παρθυαίαν,
 καὶ τὴν Ἀρειαν, ἔνθα ἔκτισεν ὁμώνυμον αὐτοῦ πόλιν Ἀλε-
 ξανδρείαν τὴν ἐν Ἀρείοις, καὶ τὴν Δραγγιανήν, ἥς πρώτη πό-
 λις ἦν ἡ Προφθασία. Τὰ οἰκονομικὰ καὶ στρατιωτικὰ τῶν χω-
 ρῶν καθόλου ἐπέτρπευεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τοὺς Μακεδόνας,
 καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχὰς τὰς πολιτικάς εἰς τε τοὺς Μακεδόνας καὶ
 ἐπιφανεῖς Πέρσας· ἐπὶ τούτοις ἡγανᾶκτον οἱ ἐπίσημοι τῶν
 Μακεδόνων, ὅφ' ὧν συνυφάνθη συνωμοσία· ἐν ταῖς συνωμοταῖς
 ἐλέγετο καὶ ὁ Φιλώτας ὁ υἱὸς τοῦ Παρμενίωνος· τοῦτον δικά-
 ζοντες κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος οἱ Μακεδόνες αὐτοὶ καὶ καταδι-
 κσαντες ἀπέκτειναν. Ὡσαύτως δὲ ἐφόνευσαν ὡς συμμαχα-
 ρόντα τῆς συνωμοσίας καὶ τὸν Παρμενίωνα, ὅστις διέτριβε
 τε εἰς τὴν Μηδίαν μετὰ στρατοῦ φυλάσσων τοὺς ἐκ Περσεί-

Ἐκ δὲ τῆς Δραγγιανῆς ἐπορεύθη ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὰς πρὸς βορρᾶν καὶ ἀνατολὰς χώρας, εἰς τὴν τῶν Ἀραχωτῶν χώραν, ὅπου ἔκτισε τὴν ἀπ' αὐτοῦ κληθεῖσαν πόλιν Ἀλεξάνδρειαν, καὶ εἰς τὴν τῶν Παροπαμισαδῶν, ὅπου διέτριψε μικρόν, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ ὄριμος χειμὼν. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει χειμῶνος ἔτι ὄντος εἰς τὰ Βάκτρα ἐπὶ τὸν Βῆσσον, φθάσαι εἰς τὸ ὑψηλὸν ὄρος Παροπάμισον, Καύκασον καὶ τοῦτον ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καλούμενον, ὅπου ἔκτισε τὴν πρὸς Καυκάσῳ πόλιν Ἀλεξάνδρειαν, τοῦτο μετὰ καταπληκτικῆς τόλμης ὑπερβάς ἦλθε μετὰ δεκατετραήμερον δυσχερεστάτην πορείαν διὰ τε τὴν πολλὴν χιὼνα καὶ τὴν ἐνδοίαν τῶν ἀναγκαίων εἰς τὰ Δράψακα, μεγίστην πόλιν τῶν Βάκτρων, καὶ ἐγένετο κύριος τῆς χώρας, ἣν ἐκ φόβου κατέλιπεν ὁ Βῆσσος, ὃς διαβάς τὸν μέγιστον ποταμὸν Ὡξον ἀπεχώρησεν εἰς Ναύτακα τῆς Σογδιανῆς ὁ Ἀλέξανδρος περάσας καὶ τὸν Ὡξον σπουδῇ ἐδίωκε τὸν Βῆσσον· ὃν τέλος συνέλαβεν ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου καὶ ἤγαγεν εἰς ὕψιν τοῦ Ἀλεξάνδρου· τοῦτον μαστιγώσαντες ἐφόνευσαν. Ἐκ δὲ Ναυτάκων ἐπορεύθη εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Σογδιανῆς Μαρακάνδαν· ἐντεῦθεν δὲ προῆλθε μέχρι τῶν ὄχθων τοῦ Ταναΐδος, ὃν καὶ Ἰαξάρτην οἱ ἐπιχώριοι ἐκάλουν καὶ ὄριον ἐποιοῦν τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Ἐν τῇ Σογδιανῇ δὲ καὶ τῇ Βακτριανῇ διέτριψε περὶ τὰ δύο ἔτη, ἵνα τελέως ὑποτάξῃ τὰς χώρας ταύτας ταρασσομένας ὑπὸ τῶν ἀγρίων κατοίκων τούτων καὶ καλῶς μάθῃ τὰ τῶν Ἰνδῶν, εἰς ὧν τὴν χώραν ἡτοιμάζετο νὰ εἰσδῇ, ἐκόλασε σκληρῶς τοὺς ἀτιθάσους Σκύθας, κατέπαυσε τὴν ἐκ προτροπῆς τοῦ σατραπόου Σπιταμένους ἐκραγεῖσαν ἀποστασίαν ἐν τῇ Σογδιανῇ δι' ἀρπαγῆς τῶν πόλεων καὶ φόνου πολλοῦ καὶ διεχείμασεν ἐν Ζαριάσπῃ τῇ μεγίστῃ τῶν Βάκτρων πόλει. Ἐνταῦθα πολλὰ εἰργάσατο ὁ Ἀλέξανδρος, ἐξ ὧν καταδῆλον γίνεται τὸ γενναῖον καὶ ὑψηλὸν αὐτοῦ φρόνημα. Ἐκτισε πολλαχοῦ πολλὰς καὶ μεγάλας πόλεις, ἐν αὐαῖς κατέφυκε τοὺς μισθοφόρους τοῦ Δαρείου Ἑλλήνας εἰς ἔνωσιν τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων τοῦ κράτους μερῶν, καὶ εἰς ἡμέρῳ τῆς ἀπεράντου Ἀσίας διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Πρὸς τοὺς Πέρσας παραγγέλλει ἀπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡγεμό-

οὐχὶ ὥς δεσπότης κεκτημένων ἀνθρώπων, ἀλλ' ὥς βασιλεὺς χρηστός ὑπηκόων ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κράτους, ὧν ἕνεκα καὶ περσικὸν διάδημα καὶ περσικὴν ἐσθῆτα ἐφόρησε, καὶ ἐν τοῖς ἀνακτόροις εἰσῆγαγε μέρος τῆς περσικῆς διαίτης, καὶ τὴν βασιλικὴν θεραπείαν διέταξε νὰ διακονῇ αὐτὸν κατὰ τὸν περσικὸν τρόπον, καὶ μίαν τῶν αἰχμαλωτισθεῖσων γυναικῶν κατὰ τινα ἐκπόρθησιν ἀκροπόλεως ὀχυρᾶς, τὴν καλλίστην τῶν ἀσιανῶν γυναικῶν Ῥωξάνην, τὴν κόρην τοῦ Ὀξυάρτου, σωφρόνως ἐνυμφεύθη· ἵνα δὲ συνενώσῃ καὶ συσσωματοποιήσῃ τὰ ὑπ' αὐτῇ ἔθνη κατέτασσε Πέρσας καὶ ἐν τῷ στρατῷ καὶ ἐν τῇ σωματοφυλακῇ, καὶ Πέρσας στρατηγούς· ἀνεδείκνυσεν ἐν ταῖς κεκτημέναις χώραις καὶ τοπάρχας καὶ ἄρχοντας ἐγκαθίστα ἐν αὐταῖς οὐ μόνον Ἕλληνας καὶ Μακεδόνες ἀλλὰ καὶ ἰθαγενεῖς. Τούτων ἕνεκα οἱ μὲν Πέρσαι ὑπερηγάπων τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὰς τούτου διατάξεις ἐπήνουν, οὐχὶ ὅμως καὶ οἱ Μακεδόνες καὶ οἱ Ἕλληνες· οὗτοι ὑπελάμβανον τοὺς ἡττηθέντας Πέρσας καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη βαρβάρους καὶ προωρισμένους νὰ δουλεύωσιν αὐτοῖς.

Ἡ δυσἀρεστήσις αὕτη τῶν ἰδίων πολὺ ἐλύπει τὸν Ἀλέξανδρον, διὸ καὶ ἔστειργεν οὗτος τὸν Ἡφαιστίωνα καὶ Κράτερον ὥς γιγνώσκοντας καὶ ἀποδεχομένους τὰς συνετάς βουλὰς αὐτοῦ. Ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους ταύτης δυσἀρεστῆς εως καὶ λύπης συνέβη τὸ ἐν Μαρακάνδᾳ πάθημα τοῦ Κλεῖτου. Ἐν ἑορταστικῇ δηλονότι συμποσίῳ τινὲς κολακεύοντες τὸν Ἀλέξανδρον ἐπήνουν τὰς πράξεις αὐτοῦ λέγοντες αὐτὰς κρείττονας τῶν τοῦ Βάκχου καὶ τῶν τοῦ Ἡρακλέους αὐτοῦ· ὁ Κλεῖτος ὑπὸ τοῦ οἴνου παροξυνόμενος ἐκάκιζεν αὐτοὺς λέγων μεγαλοφώνως ὅτι τὸ περισσύτερον μέρος τῶν θαυμαστῶν ἐκείνων ἔργων κατέπραξαν οἱ Μακεδόνες αὐτοί, καὶ ὅτι ὁ Φίλιππος ἦν πολὺ ἀξιώτερος τοῦ υἱοῦ, ἐμνήσθη δὲ καὶ τῆς ἐν Γρανικῷ μάχης, καθ' ἣν ἐκ τοῦ ἐσχάτου κινδύνου ἔσωσεν αὐτὸν αὐτὸς ὁ Κλεῖτος. Ὁ Ἀλέξανδρος ὀργισθεὶς ἀνεπήδησεν ἐπ' αὐτόν, ἀλλ' ἐκρατήθη ὑπὸ τῶν ἄλλων, οἵτινες ἐξέβαλον τὸν Κλεῖτον ἐκ τοῦ συμποσίου, ἀλλ' οὗτος παροιῶν εἰσῆλθε δι' ἄλλης θύρας καὶ αὐθαδέστερα ἐκάκιζε τὸν Ἀλέξανδρον, ὅστις τότε ἐκμανῶς

ἀρπάζει τὴν λόγχην παρὰ τινος τῶν δορυφόρων καὶ διατρυπήσας κατέβριψε νεκρὸν τὸν Κλεῖτον, ἀλλ' εὐθὺς ἀνανήψας ἐκ τῆς μέθης καὶ τοῦ θυμοῦ ἐχύθη κλαίων ἐπὶ τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ φίλου, ἐξ οὗ ἐξελεύσας τὴν αἰχμὴν ἐζήτησε νὰ διατρυπήσῃ ἑαυτὸν καὶ συναποθάνῃ, ἀλλ' οἱ σωματοφύλακες ἔλαβον τὰς χεῖρας αὐτοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας χωρισθεὶς τῶν φίλων ἔκλαιε πικρῶς καὶ ἐκαρτέρει ἅσιτος καὶ ἄποτος, μόνις δὲ ὑπὸ τῶν παρακλήσεων τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ καὶ φίλων πεισθεὶς καὶ παρηγορηθεὶς ἔλαβε τροφήν. Τὸ αὐτὸ πάθημα ἔπαθε καὶ ὁ φιλόσοφος Καλλισθένης, ὁ μαθητὴς καὶ συγγενὴς τοῦ Ἀριστοτέλους. Οὗτος ζηλοτυπῶν τὸν ἀνάξιον σοφιστὴν Ἀνάξαρχον, ὅστις κολακεύων τὸν Ἀλέξανδρον προὔδαλε παρὰ πόντον λόγον ὑπὲρ τῆς προσκυνήσεως αὐτοῦ. Εἰς τοῦτον ἡναντιώθη ὁ Καλλισθένης πολλὰ εἰπὼν, ἅτινα μεγάλως ἐλύπησαν τὸν Ἀλέξανδρον, ὧν ἕνεκα διεβλήθη ὑστερον ὁ Καλλισθένης, ὅτι παρώξυνε τινὰς τῶν μειρακίων Μακεδόνων εἰς συνωμοσίαν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου· συλληφθεὶς δὲ ἐδεδεσμένῳ καὶ ἐτελεύτησεν ἐν τῇ κατὰ τῶν Ἰνδῶν ἐκστρατείᾳ.

Ἐπιτοὺς Ἰνδοὺς ἐξεστράτευσεν ἐκ Βάκτρων ὁ Ἀλέξανδρος τὸ ἔαρ τοῦ 327 π. Χ. ἄγων στρατιάν, ἣς τὸ πλῆθος ἦν 120,000 πεζῶν καὶ 5,000 ἵππέων. Ταύτην διελὼν εἰς δύο μέρη παρέδωκε τὸ μὲν εἰς τὸν Ἡφαιστίωνα καὶ τὸν Περδίκκαν, οἵτινες παρὰ τὸν ποταμὸν Κωφῆνα πορευθέντες ἦλθον εἰς τὸν Ἰνδὸν ποταμόν, τὸ δ' ἕτερον μέρος ἀναλαβὼν αὐτὸς προύχώρησεν ἐκεῖ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Χοάσπου καὶ κατέκτησεν οὐχὶ ἄνευ κινδύνων τὰς ἐπὶ τὰ ἀριστερά τοῦ ἄνω Ἰνδοῦ πόλεις. Τὸ δὲ ἔαρ τοῦ 326 διεπέρασε τὸν Ἰνδὸν μεθ' ἀπάσης τῆς δυνάμεως, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν εὐδαίμονα χώραν τοῦ ἡγεμόνος Ταξίλου, ὃς φιλικῶς ὑπεδέχθη τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐντεῦθεν μετὰ τοῦ Ταξίλου προύχώρησεν εἰς τὸν Ὑδάσπην, εἰς οὗ τὴν ἀντίπεραν ὄχθην ἦν ἐστρατοπεδευμένος ὁ ἰσχυρότατος καὶ ἀνδρείοτατος τῶν παρ' Ἰνδοῖς ἡγεμόνων Πῶρος μετὰ πολλῆς στρατιᾶς, ἣς τὸ πλῆθος ἦν 50,000 πεζῶν, 4,000 ἵππέων, 200 ἐλέφαντες καὶ 400 ὄρεπανηφόρα. Ὁ Ἀλέξανδρος στρατηγικῶς διαβάς τὸν ποταμὸν ἐπολέμησε πρὸς τὸν ἀνδρείως καὶ ἀφαιδῶς ἀντιστάντα Πῶρον, ὃν

ελευτῶν ἠνάγκασε νὰ τραπῇ. Τοῦτον δὲ ἐκ παρακλησέων καὶ
 ροτροπῶν τῶν ἀποσταλέντων ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου πρέσβειαν
 πιστρέψαντα ἰδὼν ὁ Ἀλέξανδρος ἐθαύμασε τὸ μέγεθος αὐτοῦ
 καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ ἀδούλωτον τοῦ φρονήματος καὶ ἀπέδωκεν
 ὑπὲρ τὴν ἀρχὴν τῶν τε Ἰνδῶν αὐτοῦ καὶ ἄλλην ἔτι χώραν
 λείονα προσέθηκεν. Ἐκτισε δὲ καὶ δύο πόλεις ἐπὶ τοῦ Ὑδά-
 που, ὅπου συνέβη ἡ μάχη, τούτων τὴν μὲν ὠνόμασεν Νί-
 αιαν ἐξ ἧς ἤρατο νίκης κατὰ τῶν Ἰνδῶν, τὴν δὲ Βουκέφα-
 α, εἰς μνήμην τοῦ αὐτοῦ ἀποθανόντος ἵππου Βουκεφάλαι.
 Ἔτα μετὰ τοῦ Ταξίλου καὶ Πώρου διαβάς τὸν Ἀκεσίην ποτα-
 ῶν καθυπέταξε τὴν μέχρι τοῦ Ὑδραῶτου ποταμοῦ χώραν ἑ-
 ρου ἡγεμόνος, Πώρου καὶ τούτου καλουμένου, διαπεράσας
 καὶ τὸν ποταμὸν τοῦτον προῦχώρησε μέχρι τοῦ ποταμοῦ
 φάσιος καὶ ἐγένετο κύριος πολλῆς χώρας καὶ ἄλλων Ἰνδῶν
 εμόνων καὶ τῶν αὐτονόμων καὶ μαχιμωτάτων Καθαίων, οὓς
 νναίως πολεμήσαντας ἐνίκησεν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ τούτων
 ν μεγίστην πόλιν τὰ Σάγγαλα ἐξεδόρθησεν· ἔπεισον δὲ ἐκ τῶν
 αθαίων κατὰ τὴν μάχην 17,000, καὶ 70,000 ἥχημαλωτίσθη-
 ν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὠρέγετο ἤδη νὰ προχωρήσῃ καὶ εἰς τὴν
 ραν τοῦ Ὑφάσιος κειμένην χώραν, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ἀ-
 στρέψῃ ὀπίσω ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ὅστις ἀποκαμῶν πρὸς
 ὤς πόρους καὶ τὰς συνεχεῖς ταλαιπωρίας καὶ ποθῶν νὰ ἴδῃ
 ν πατρίδα, τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας αὐτοῦ ἡρνεῖτο νὰ
 οχωρήσῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐνέδωκεν ἄκων, προσέταξε δὲ
 ἵν ἀποστρέψωσι νὰ κατασκευάσωσι δώδεκα βωμοὺς χαριστή-
 α εἰς τοὺς θεοὺς ὡς αἰτίους τῶν μέχρι δεῦρο νικῶν· καὶ εἰς
 ἡμὴν τῶν πόνων αὐτῶν· εἰτα ἀπεχώρησεν εἰς τὸν Ὑδᾶ
 ῆν. Αὐτοῦ παρεσκευάσθησαν περὶ τὰ 2,000 πλοῖα μι-
 α καὶ μεγάλα, ὅπως διαπεράσωσι τὴν στρατιάν διὰ τῶν πο-
 αῶν Ἀκεσίου καὶ Ἰνδοῦ εἰς τὴν μεγάλην θάλασσαν, τῶν δὲ
 οίων τὰ πληρώματα ἀπετέλουν οἱ συνακολουθοῦντες μετὰ
 στρατιᾶς Φοίνικες, Κύπριοι, Κᾶρες καὶ Αἰγύπτιοι. Παντὸς
 τοῦ στόλου ναύαρχος ἀπεδείχθη ὁ Νεάρχος. Περὶ τὰ τέλη
 πὸν τοῦ μηνὸς ὀκτωβρίου τοῦ 326 ἀπέπλευσεν ὁ Ἀλέξαν-
 ρς μετὰ μέρους τῆς στρατιᾶς· τὸ δ' ἕτερον ταύτης ἀναλαβὼν

Ἡφαιστίων ἐπορεύοντο παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ
κατὰ τὴν ἀριστεράν, ὁ δὲ κατὰ τὴν δεξιάν· ὁ
ἑὼν καταλάμβανε τοὺς προσοικουντας πρὸς
τοὺς ἐκόντας, πλὴν τῶν Μαλλῶν καὶ τῶν Ὀλ-
υσσάν καὶ πλῆθος πολὺ καὶ μαχιμώτατοι τῶν
ἀνδρείως ἀμυνομένων καὶ πολεμοῦντας ἐνί-
κα καὶ ὀχυράς πόλεις τούτων ἐξεπόρθησεν, ἐν
τῶν μέγιστον ἐκινδύνευσεν κίνδυνον ὁ πάντολ-
μαρὲως τρωθεὶς· τέλος ὑπετάγησεν καὶ οὗτοι
ἐκουσίως. Εἶτα ὁ Ἀλέξανδρος προῦχώρησεν
πρὸς τοῦ τε Ἰνδοῦ καὶ τοῦ μεγάλου καὶ πολλοῦ
τοῦ Ἀχεσίνου· ὅπου ἔκτισεν ὁμώνυμον αὐτοῦ
καστὴν. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν Κράτερος μετὰ τῆς στρα-
τιᾶς 325 ἐπαρεύθη δεξιᾷ τοῦ Ἰνδοῦ, ὁ δὲ Ἀ-
λέξανδρος εἰς τὴν Σογδιανήν, ἥς τὴν μητρόπολιν
καλεῖται πόλιν τὴν Σογδιανήν Ἀλεξάνδρειαν ὁ
ἐντεῦθεν ἐξέπεμψε τὸν Κράτερον πάλιν μετὰ μέ-
γιστον αὐτὸς δὲ κατέπλευσεν εἰς τὴν ἐπικράτειαν
ταύτην· οὐ φιλίως παρέλαβε τὴν χώραν, ἥς τὴν
καλεῖται αὐτῇ ὁ Ἀλέξανδρος. Εἶτα δὲ ὁ Μουσικανδρῆς
καὶ τῶν δεισιδαιμόνων καὶ ξενηλατῶν Βραχ-
μαῶν καὶ πολεμήσας πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ἡττηθῆναι
παραμάσθη αὐτὸς καὶ πολλοὶ τῶν Βραχμάνων
ἐκείνοι καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες ὁ Ὀξυκανδρῆς καὶ
ἄλλοι εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, ἀλλ' ἡττηθέντες ὑπε-
τάγησαν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον ὁ ἡγεμὼν
τῆς χώρας, ἥτις ἀπετελεῖτο ὑπὸ τοῦ ποιουμένου
Δέλτα, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς αὐτὸν τὴν χώραν
αὐτοῦ. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος τὸν μὲν Κράτερον
ἐξἈλεξάνδρειας μετὰ μέρους τῆς στρατιᾶς δι-
εστῆναι καὶ Δραγγῶν γῆς εἰς τὴν Καρμανίαν
καὶ τὸν τέλη Ἰουλίου προῦχώρησεν εἰς τὰ Πάτταλα
καὶ ἀξιόλογον ναύσταθμον καὶ νεώρια· ἐντε-
ῦθεν δεξιᾷ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τῶν
ἐπὶ τοῦ Ἰνδοῦ πρὸς τὸν μεγάλου Βάλλασσαν· πρὸς τὸν

ειδῶνα· καὶ πάλιν ἀνέπλευσεν εἰς τὰ Πάτταλα. Τότε τὸν ἐν Νέαρχον διέταξε νὰ ἀποπλεύσῃ εἰς ἐξέτασιν τῆς μέχρι τοῦ τομοίου τοῦ Εὐφράτου παραλίας, ὅταν οἱ ἀπ' ἄρκτου καὶ ἀνατολῆς ἄνεμοι ἐπικρατήσωσιν, αὐτὸς δὲ ἐκ τῶν Παττάλων προὐώρῃσει μετὰ 40.000 ἀνδρῶν εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἄνυδρον χώραν τῶν Γαδρωσίων, δι' ἧς ἡ πορεία ἐγένετο δυσχερεστάτη καὶ τὰ ἀφόρητα καὶ ξηρὰ καύματα, τὸ βάθος τῆς ἄμμου καὶ ἦν ἔλλειψιν ὕδατος καὶ τροφῶν, ὧν ἕνεκα καὶ ἵππων καὶ ὄνων καὶ καμήλων φθορὰ πολλὴ ἐγένετο, καὶ ἀνθρώπων ὀλεθροῦ πολὺς, διότι λέγουσιν ὅτι μόνον τὸ τέταρτον τῆς μαχίμου δυνάμεως ὑπελείφθη. Τὴν ὀλεθρίαν ταύτην πορείαν ἐπορευθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος ἵνα καὶ εἰς τὸν στόλον πλησίον εὐρίσκηται, οὗ ἕνεκα καὶ φρέατα ἀνωρύχθησαν καὶ σίτος ἐστίαλη, καὶ ἵνα τὰς ῥοὰς βορρᾶν κειμένας ἐπαρχίας ἀσφαλίσῃ διὰ τῆς ὑποταγῆς τῶν παρὰ τὴν παραλίαν ληστικῶν ἐθνῶν. Τέλος μετὰ ἐξηκοντῆμερον μοχθηροτάτην πορείαν ἤλθεν εἰς Πούρα, εἰς τὴν μητροπόλιν τῶν Γαδρωσίων, ἔνθα μικρὸν ἀνέπαυσε τὸν ἐν αὐδεϊᾷ ἄλλῃ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐκστρατειῶν τοσοῦτον ταλαιπωρηθέντα στρατόν (1). Εἶτα προὐχώρησεν ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὴν εὐφωτάτην Καρμανίαν, ὅπου ἤλθε καὶ ὁ Κράτερος μετὰ τῆς στρατῆς αὐτοῦ καὶ ἄλλοι ἄλλοθεν στρατηγοὶ μετὰ στρατιωτῶν. Ἐν οὕτῃ κατέπλευσε καὶ ὁ Νέαρχος μετὰ ὀγδοηκοντῆμερον παρὰ τοῦ στόλου παρὰ τὴν χειμαζομένην καὶ σκοπελώδη καὶ ὑπὸ ἀγέλων τινῶν ἰχθυοφάγων κατοικουμένην παραθαλασσίαν, καὶ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τὰ περὶ τὸν κινδυνώδη πλοῦν. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς καταπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου περιέπλευσε τὰ ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν περσικὴν μέχρι τῆς γῆς τῶν Περσισιανῶν καὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τίγριτος ποταμοῦ, ὅπου καὶ ὁ Ἡφαιστίων μετὰ τοῦ πλείστου τῆς στρατιᾶς ἔφθασε πορευθεὶς ἡν παρὰ τὴν θάλασσαν εἰς τὴν Περσίδα φέρουσιν ὁδόν· ὁ

(1) Οὐδὲ τὰ ἑμπάντα, κατὰ τὸν Ἀρριανόν, ὅσα ἐταλαιπώρησεν αὐτῷ κατὰ Ἀσίαν ἡ στρατιὰ συμβηθῆναι ἄξια εἶναι τοῖς τῇδε πονηθεῖσι λόγοις.

δὲ Ἀλέξανδρος μετὰ τῶν ἐλαφροτάτων καὶ τῶν ἐταίρων τοῦ ἱππικοῦ προχωρήσας ἀπὸ τῆς Καρμανίας διὰ τῶν ὄρων τῶν Πασαργαδῶν καὶ τῆς Περσεπόλεως ἀφίκετο εἰς Σοῦσα τὸν Φεβρουάριον τοῦ 324. Ἡ ἀπροσδόκητος καὶ ἀνέλπιστος ἐπιστροφή ἐκ τῶν Ἰνδιῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου κατέπληξε καὶ κατεθορύβησε τοὺς ἐκ Μακεδόνων καὶ Περσῶν σατράπας τῶν ὑποτεταγμένων σατραπειῶν, διότι τούτων πολλοὶ πολλὰ εἶχον καταθλίψει καὶ κακώσει τοὺς ὑπηκόους καὶ πολὺ ἐνσωτέρισαν εἰς τὴν πολιτείαν. Τούτους ἅπαντας αὐστηρῶς ἐκόλασε καὶ ἐτιμώρησεν ὁ Ἀλέξανδρος (1).

Ὁ Ἀλέξανδρος αἰεὶ διανοούμενος νὰ φιλιώσῃ καὶ συναρμόσῃ Μακεδόνας καὶ Πέρσας ἐτέλεσεν ἐν Σούσοις, ὅπου συνήλθον πανταχόθεν οἱ δυνατοὶ τοῦ κράτους καὶ ἄλλοι, ἐορτὴν καθ' ἣν ἐποίησε γάμους ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἐταίρων· αὐτὸς μὲν ἔλαβε γυναῖκα τὴν πρεσβυτάτην τῶν θυγατέρων τοῦ Δαρείου, εἶχε δὲ καὶ τὴν Ῥωξάνην· εἰς ὀδοήκοντα δὲ τῶν ἐπιφανεστάτων φίλων αὐτοῦ ἔδωκε τὰς δοκιμωτάτας παρθένους Περσῶν καὶ Μήδων· εἰς μυρίους δὲ ἄλλους Μακεδόνας ἔδωκεν Ἀσιανὰς γυναῖκας· καὶ προίκας πλουσίας ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ δωρεάς· οἱ δὲ γάμοι ἐποικίθησαν κατὰ τὸν νόμον τὸν περσικόν. Ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς πάντας τοὺς στρατιώτας ἔδωκε δωρεάς καὶ τὰ τούτων χρέη αὐτὸς ἀπέτισε, πληρώσας 20,000 ταλάντων. Καὶ ὅμως αἱ εὐεργεσίαι αὗται καὶ αἱ πλούσιαι δωρεαὶ δὲν ἡδυνήθησαν νὰ παύσωσι τὴν ἐν τοῖς Μακεδόσι γεννηθεῖσαν ἀθυμίαν καὶ ἀγανάκτησιν διὰ τὸν ἐν τῇ στρατῷ εἰσαγόμενον νεωτερισμόν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἐκ συνετῆς προνοίας κατέταξεν εἰς τὸν στρατὸν 30000 ἰβῶντας Πέρσας, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐπὶ τὰς Ἰνδίας ἐκστρατείας ἤσκούντο τὰ πολεμικὰ κατὰ τὸν μακεδονικὸν τρόπον καὶ ἔφερον στολὴν καὶ ὅπλα μακεδονικά· καθόλου δὲ ἡ εἰς τὰ μακεδονικά ἦθη κόσμησις καὶ ἀνάμειξις τῶν ἀλλοφύλων πολλὰ ἐλύπει τοὺς Μακεδόνας. Ἡ λύπη δὲ

(1) Ὅτι χρόνιος ὁ εἰς Ἰνδοὺς στόλος . . . καὶ οὐ πιστὸν ἐφαίνετο ἀπαραστήσει αὐτοῦ (Ἀλέξανδρου) ἐν περσικῇ . . .

τοῦτων ἐξουλιώσῃ, οἷε ἐν τῇ αἰκῇ εἰρησὶ ἐξουσίαις τοῦ οὐρα-
τοῦ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος προεῖπεν ὅτι ἀποπέμψει οἴκαδε πλου-
σίως ἀμείψας τοὺς ὑπὸ γήρως καὶ πληγῶν ἀπολέμους γενο-
μένους· τότε μετὰ πικρίας ἀνεβόησαν «οὐχὶ τοὺς ἀπομάχους,
ἀλλὰ πάντας ν' ἀπαλλάξῃ τοῦ πολέμου, καὶ τὸ λοιπὸν νὰ πο-
λεμῇ μετὰ μόνων τῶν Ἀσιανῶν.» Ὁ Ἀλέξανδρος παροξυνθεὶς
κατέβη ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ διέταξε νὰ συλλάβωσι 13 τοὺς
ἐπιφανεστάτους τῶν ταραξάντων καὶ νὰ θανατώσωσιν· ἀναθὰς
δὲ πάλιν ἐπὶ τὸ βῆμα εἶπε πρὸς τοὺς ἄλλους Μακεδόνας, οἵτι-
νες καταπεπληγμένοι ἐσιώπων, ὅσον εἰργάζεσθαι καὶ ἐμόχθη-
σαν ὁ Φίλιππος ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ
τῆς εὐδαιμονίας· τῶν Μακεδόνων, καὶ ἄλλα πολλὰ προσεῖπε καὶ
τελευτῶν μὲν ὑπάγετε καὶ παραδώσατε τὴν βασιλείαν ὑμῶν τὸν
νικητὴν τασούτων καὶ τηλικούτων ἐθνῶν νὰ φυλάττωσιν οἱ νε-
νικημένοι βάρβαροι, ὅπερ θέλει εἶναι εἰς ὑμᾶς καὶ ἄδοξον
καὶ ἀσθεές.» Ταῦτα εἰπὼν κατεπήδησεν ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ
ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐπὶ 3 ἡμέρας ἦν ἀφανής. Εἶτα ἐ-
κάλεσεν ἔσω τοὺς ἐπιλέκτους τῶν Περσῶν, ὠνόμασεν αὐτοὺς
συγγενεῖς καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς μόνοις νὰ φιλῶσιν αὐτόν. Ἐπὶ
τούτοις πολλοὶ ἐλυπήθησαν οἱ Μακεδόνες, καὶ μεταμεληθέντες
συνέδρομον εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ ἐδόων καὶ παρεκάλουν νὰ εἰ-
σέλθωσιν ἔσω, ὑπισχόμενοι νὰ παραδώσωσι τοὺς αἰτίους τῆς
ταραχῆς· ὁ Ἀλέξανδρος ἐνέδωκε καὶ διηλλάγῃ πρὸς αὐτούς.
ἐπὶ δὲ τῇ διαλλαγῇ καὶ φιλιῶσαι ἔθυσσε θυσιάς τοῖς θεοῖς καὶ
ἐποίησε δημοτελές συμπόσιον. Μετὰ δὲ ταῦτα 10,000, ὅσοι ἦ-
σαν ἀπόλεμοι, ἐθέλονται ἀπῆλθον οἴκαδε, λαθόντες πλουσίας δω-
ρεάς· τούτων δὲ φύλακα καὶ ἡγεμόνα ἀνέδειξεν ὁ Ἀλέξαν-
δρος τὸν πιστὸν αὐτοῦ στρατηγὸν Κράτερον, ὅστις παρηγγέλ-
θη νὰ μένῃ αὐτὸς κυβερνῶν τὰ κατὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν
Ἑλλάδα, ὁ δὲ Ἀντίπατρος νὰ μεταγᾶγῃ πρὸς αὐτόν ἐκ Μα-
κεδονίας ἀχμαίους ἄνδρας. Τοῦτο δὲ ἐποίησεν, ὅπως παύσῃ
τὴν πρὸς τὸν Ἀντίπατρον δεινὴν ἔριν καὶ διαφορὰν τῆς πολυ-
πράγμονος μητρὸς αὐτοῦ Ὀλυμπιάδος. Προσέτι τελουμένων
τότε τῶν Ὀλυμπίων ἐκήρυξεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τῇ Ὀλυμπίᾳ

νά κατέλθωσιν εἰς τὰς πατριῖδας πάντες οἱ φυγάδες πλὴν τῶν ἱεροσύλων καὶ φονέων.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν 10.000 ἀπολέμων στρατιωτῶν ὁ Ἀλέξανδρος ἀπῆλθεν ἐκ τῆς Ὠπιδος εἰς τὰ Ἐκβάτανα, καθ' ὁδὸν δὲ ἐπεσκέψατο τὴν εὐφορωτάτην καὶ πλήρη καρπίμων δένδρων χώραν, ἔνθα ἐξετρέφοντο ἔτι περὶ τὰς 60, 000 ἵππων φορβάδων. Ἐν τῇ μεγίστῃ πόλει τῆς Μηδίας, ἐν Ἐκθατάνοις, ἐπετέλεσεν ἀγῶνας γυμνικοὺς καὶ θυμελικούς καὶ συμπόσια συνεχῆ, ἐξ ὧν νοσήσας, ὡς λέγουσιν, ὁ φίλτατος φίλος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἡφαιστίων ἀπέθανεν. Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τούτου πολλὰ ἐλυπήθη καὶ ἐπένθησεν ὁ Ἀλέξανδρος, τὸν δὲ νεκρὸν ἀπέστειλεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ὅπου καὶ αὐτὸς ἐλθὼν ἐποίησε λαμπροτάτην καὶ πολυδάπανον ταφὴν αὐτοῦ. Ἐν τούτῳ ἦλθον ἐκ πολλῶν καὶ ἀπωτάτων ἔθνων πρέσβεις, οἵτινες ἐπῆνουν καὶ συνέχαιρον τὸν Ἀλέξανδρον ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ τῆς Ἀσίας, ἣν ὁμοῦς δὲν ἠδυνήθη αὐτός νά χαρῇ, διότι κεκμηκῶς ἤδη ἐκ τῶν ἀμυθητῶν ταιλαιπωριῶν καὶ ἐκ τῆς πολλῆς λύπης καὶ ἀνίας ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῶν φίλων ἐτράπη εἰς συχνούς πότους καὶ κώμους, ἐξ ὧν ἐνόσησε τῇ 1. Ἰουνίου καὶ δεσινῶς πυρέσσωσιν ἀπέθανε τῇ 11 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς τοῦ 323 ἔτους π. Χ. Ὡς δὲ διεδόθη ἡ πικρὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἀγγελία ἅπασα ἡ πόλις ἐνεπλήσθη ταραχῆς καὶ ὀδυρμῶν καὶ θρήνων, οἱ δὲ Μακεδόνες συντρέχοντες πρὸ τῶν ἀνακτόρων ὠδύροντο καὶ ἔκλαιον τὸν ἀνδρεῖον βασιλεῖα αὐτῶν, τὸν δικαιοτάτον καὶ φιλοπονώτατον καὶ φιλοτιμώτατον Ἀλέξανδρον.

Ὁ καθ' ὅλα δικαίως ἐπικληθεὶς μέγας ἀληθῶς Ἀλέξανδρος ἐτελεύτησεν ἐν ᾧ χρόνῳ μέγαλα καὶ φιλόανθρωπα ἐβουλεύετο, πρῶτον νά κυριεύσῃ τὴν Ἀραβίαν, νά ἀνεύρῃ θαλασσίαν ὁδὸν φέρουσαν ἀπὸ τοῦ περσικοῦ κόλπου περὶ τὴν Ἀραβίαν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, εἰτα ἐπελθὼν νά κατακτήσῃ τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Σικελίαν, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ἰδηρίαν, τὴν δὲ Βαβυλῶνα, ἣν προητοιμάζοντο ἤδη νά ἀποκαταστήσωσιν εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῆς λαμπρότητα, νά καταστήσῃ κέντρον καὶ μητρόπολιν τοῦ ἀπεράντου κράτους· ἡ θάυμαστή

ἀρχομέναι, καὶ ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ ἀνατολικοῦ νῦν πα-
 δεῖα ἀνεπτύχθη. Ἐν τοῖς εἰρημένους βασιλείοις εἰσῆχθησαν ἐλ-
 ληνικαὶ τέχναι καὶ γράμματα, ὧν πολὺ ἐπεμελήθη αὐτὸς ὁ Ἀ-
 λεξανδρὸς, ὅστις καὶ ὁδοὺς νέας ἠνέφξε, καὶ πόλεις ἔκτισε
 καὶ ποταμοὺς πλωίμους ἐποίησε καὶ νέας θαλασσίας ὁδοὺς
 ἐξεῦρε· διὰ τοῦ Ἀλεξανδρου καθόλου τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ
 τέχναι διεδόθησαν πανταχοῦ. Ὡσαύτως διὰ τοῦ Ἀλεξανδρου τὰ
 πολεμικὰ πολὺ ἐβεβελιώθησαν· οὗτος κατέστησε τελειώτερόν τι
 πολεμικὸν σύστημα ἐκ τε τῶν πολεμικῶν ἐπινοήσεων τῶν Ἑλ-
 λήνων καὶ τῶν κεκτημένων ἔθνων· ἐβεβελιώσε τὴν μηχανικὴν,
 τὰ ὄργανα τὰ μηχανικὰ καὶ τὰλλα τοῦ πολέμου· εἶχε παρ'
 αὐτῷ ἐπιτελεῖον, ὑπερ ἀπετέλουν γεωγράφοι, μετρητικοί, γεω-
 δοῖται καὶ ἄλλοι, οἵτινες εἶχον ὄργανα πολλὰ καὶ διάφορα καὶ
 μέγαν χάρτην δεικνύοντα τὰς τοῦ Ἀλεξανδρου ἐκστρατείας.
 Τοὺς πεπαιδευμένους ἄνδρας πολὺ ἐτίμα ὁ Ἀλέξανδρος καὶ
 τούτων πολλοὺς εἶχε παρ' αὐτῷ, ἐξαιρέτως δὲ ἡγάπα καὶ ἡβ-
 νόει τὸν Ἀριστοτέλην, εἰς ὃν πολλὰς καὶ γενναίας ἀπαστολάς ἀ-
 πέστειλε χρημάτων εἰς σύνταξιν τῆς διεξοδικῆς περὶ ζώων ἱ-
 στορίας αὐτοῦ, καὶ εἰς ἐνίσχυσιν τῶν πολυτίμων περὶ πολιτευ-
 μάτων παμπόλλων πόλεων καὶ περὶ ἄλλων πραγμάτων ἐρευνῶν
 αὐτοῦ. Ἡ μὲν ἀγαστὴ καὶ φιλόφρων βουλή τοῦ Ἀλεξαν-
 δρου νῦν ἐνώσθη, ὡς εἵπομεν, τὰ τῆς Δύσεως ἔθνη μετὰ
 τῶν τῆς Ἀνατολῆς, ὡς βουλή ἐνὸς ἀνδρός, καὶ τούτου ὠκυμο-
 ρωτάτου γενομένου, δὲν ἐτελέσθη, ἀλλ' ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους
 πρόθεσις νῦν συναρμύσθη τὰς πνευματικὰς ὀργὰς ἀπάντων τῶν
 πρὸ αὐτοῦ ἀνδρῶν ἀπάντων τῶν ἔθνων διὰ τῶν ἐπιστημῶν
 καὶ τῆς φιλοσοφίας θαυμαστικῶς ἀπετελέσθη, διότι ἡ τοῦ Ἀρι-
 στοτέλους φιλοσοφία γίνεται ἀνεξάντλητος πηγὴ τοῦ σκοπεῖν
 καὶ εἰδέναι εἰς ἅπαντας τοὺς ἐπιστήμονας.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐγεννήθη τῷ 384 ἔτει π. Χ. ἐν Σταγειρίσ·
 τούτου ὁ πατήρ Νικόμαχος ἐγένετο ἰατρὸς Ἀμόντου τοῦ Β'
 τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Φιλίππου·
 ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἦν ἐκ Χαλκίδος τῆς Εὐβοίας· δεκαεπτα-

εἰς μεῖράκιον ὣν ὁ Ἀριστοτέλης ἐπορεύθη εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἐγένετο ὕστερον μαθητῆς τοῦ Πλάτωνος, ὅστις ἐνεῖδεν ἐν αὐτῇ τῇ τὸν πολὺν νοῦν καὶ τὴν πολλὴν φιλομάθειαν. Ἐν Ἀθήναις διέτριψεν 20 ἔτη μέχρι τοῦ 347 ἔτους· μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Πλάτωνος ἀπῆλθεν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, ὅθεν τῷ 343 π. Χ. προσεκληθὴν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὡς διδάσκαλος τοῦ Ἀλεξάνδρου· ὅκτω ἔτη διέμεινεν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, ὅθεν ἐπανῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἡτοιμάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐπὶ τοὺς Πέρσας. Ἐν Ἀθήναις συνέστησεν ἰδίαν φιλοσοφικὴν σχολὴν ἐν τῇ Λυκείῳ, ἔνθα ὑπὸ τὰ σκιερὰ δένδρα περιπατῶν μετὰ τῶν μαθητῶν ἐφιλοσόφει, ἀφ' οὗ καὶ αὐτός, ὡς λέγεται, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ περιπατητικοὶ ἐκλήθησαν. Λέγεται δὲ ὅτι δύο καθ' ἑκάστην αὐτοῦ ἐγίνοντο παραδόσεις, τὴν πρωίαν καὶ τὴν ἑσπέραν, καὶ τὴν μὲν πρωίαν ἐγίνοντο πρὸς τοὺς οἰκειότερους τῶν μαθητῶν ἐπιστημονικαὶ ἀγορεύσεις, αἵτινες ἐλέγοντο ἀκροαματικά, τὴν δὲ ἑσπέραν ἐγίνοντο ὁμιλίαι περὶ ῥητορικῆς, περὶ διαλεκτικῆς καὶ περὶ πρακτικῆς φιλοσοφίας πρὸς τοὺς ἐρχομένους ἔξωθεν, διὸ καὶ ἐξωτερικαὶ αὗται καὶ δημοτικαὶ ἐλέγοντο. Δέκα καὶ τρία ἔτη ἐδίδασκεν ἐν Ἀθήναις ὁ Ἀριστοτέλης, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὡς ἀσεβὴς ὑπέστηλθεν εἰς τὴν Χαλκίδα, ἔνθα ἀπέθανε τῷ 322 π. Χ. Ὁ βαθυνούστατος καὶ κριτικώτατος τῶν μαθητῶν τοῦ Πλάτωνος Ἀριστοτέλης διαφέρει τοῦ διδασκάλου εἰς τὴν θεωρίαν, καθότι ὁ μὲν Πλάτων ἀναζητεῖ τὰ ὄντα, ὡς εἶδομεν, ἐν τῇ ὑπὲρ αἴσθησιν κόσμῳ, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης εὕρισκει αὐτὰ ἐν τῇ πείρᾳ. Αἱ τῶν ὄντων ἰδέαι κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην οὐκ εἰσὶ χωρισταὶ τῶν ὄντων ὡς οὐσίαι αὐταὶ καθ' αὐτάς, ἀλλ' ἐμπεφυκυῖαι τοῖς πράγμασιν, ὡς εἰσὶ μορφαί. Ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ τὴν μέθοδον διαφέρουσιν ἀλλήλων οἱ δύο εἰρημένοι μέγιστοι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους φιλόσοφοι, ὁ μὲν Πλάτων ὁρμᾶται ἀπὸ τῶν καθόλου ἀρχῶν καὶ προσκαταβαίνει ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστον, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης χωρεῖ ἀπὸ τῶν ἐπὶ μέρους καὶ τῶν ὑπὸ τῆς πείρας δεδομένων καὶ προσαναβαίνει εἰς τὸ τοῦτο εἰς ἐνυπάρχον· ἀποδοκιμάζει δ' οὗτος ἐπὶ τῶν φυσικῶν καὶ τῶν διαλεκτικῶν σκοπεῖν, καὶ ἀντεισάγει τὸ φυσικῶς σκοπεῖν. Βάσις τῆς

φιλοσοφίας του Αριστοτέλους εινε η πειρα, και η επαγωγη μεθοδος, και ακυριωτατον του ειδεναι το δι' ουτω θεωρειν» τουτο δε παρεχεται ημιν η φιλοσοφια, διδ' οη και αποκαλει αυτην ο 'Αριστοτελης εν τη Μεταφυσικη κρατιστην και θειαν των επιστημων. Πολλα και περι πολλων πραγματευόμενα συγγράμματα συνέγραψεν ο πολυμαθέστατος 'Αριστοτέλης,ων σπουδαιότατον η Λογική. Ταύτης της κρατιστης άπασων των επιστημων επιστήμης, ως δικαίως αποκαλει αυτην ο Κικέρων, και της αυτης μέχρι του νυν διαμενούσης Λογικής πατήρ παρ' άπαντων όμολογείται ο 'Αριστοτέλης, δεστι ταυτην δικαίως υπολαμβάνει καλλιστον οργανον των του νου ενεργειων, και καλλιστην μορφωτριαν συνετης πολιτειας, ης χάριν συνέγραψεν ουτος τα Πολιτικά και την τέχνην την ρητορικην. Διά των έργων αυτού των μεστων θετικων γνώσεων λίαν συνετέλεσεν ο 'Αριστοτέλης εις την προαγωγήν των επιστημων, και εις ην ελαβε μετ' αυτον επίδοσιν η μαθηματική, διότι το μετ' τον 'Αριστοτέλην άποτελεσθέν μαθηματικόν σύστημα εδράζεται όμολογουμένως επί των λογικων έρευνων αυτού. Έκ τούτων διεκρίθη η μαθηματική εκ των φυσικων μεθ' ων ην ηνωμένη αυτη, η αριθμητική εκ της γεωμετρίας και η έφηρμοσμένη μαθηματική, ητοι η μηχανική, η ισορροπική και η οπτική κατετάχθησαν εις την τάξιν των επιστημων. Η δε φυσική και η θεωρητική αστρονομία,περί ων μέχρις αυτού ουδέν εγένετο, διεπλάσθη και διεμορφώθη υπό του 'Αριστοτέλους. Αί περι φυσικων βαθείαι μελέται αυτού εγένοντο βάσις της επί πολυ μετ' αυτα αναπτύξεως των φυσικων επιστημων. Ο 'Αριστοτέλης λέγεται ιδρυτής της ζωολογίας, της ανατομίας και της βοτανικής αυτης, ην ο τούτου μαθητής Θεόφραστος επί το πρακτικώτερον ανέπτυξε και έβελήτισεν.

Η περιπατητική φιλοσοφία εστέρχθη πολυ υπό των Έλληνων, και ως πρακτικώτερα και ως αρμόζουσα τοις τότε χρόνοις, καθ' ους επεκράτει το μοναρχικόν, προτιμήθη της του Πλάτωνος διδασκαλίας. Μετ' τον θάνατον του 'Αριστοτέλους προέστη της σχολής ο τούτου μαθητής και φίλος Θεόφραστος ή Λέσβιος, ου τινος και το ηθος και η πολλή παιδεία πολυ εθau-

μάζετο καὶ ἐπηνεῖτο. Μετὰ τὸν Θεόφραστον ἐσχολάρχησαν ἄλλοι ἄνδρες τῆς σχολῆς οὐ πολὺ ἐπίσημοι.

B. Περὶ τῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου γεγονότων.

§ 63. Λέγουσιν ὅτι ἐρωτηθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκων τί τι καταλείπει τὴν ἡγεμονίαν; τῷ ἀρίστῳ, ἀπεκρίθη, καὶ ἐν ταύτῃ παρέδωκε τὸν δακτύλιον εἰς τὸν Περδίκκαν, ὑποδεικνύων διὰ τοῦτου τὸν μέλλοντα διάδοχον αὐτοῦ· τοῦτο ἐπλάσθη πιθανῶς ὑπὸ μεταγενεστέρου τινὸς γραμματικοῦ, ὁρμηθέντος ἐκ τῆς περὶ διαδοχῆς ἐρίδος τῶν ἐπισημοτέρων στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἥτις προῆλθεν ἐκ τῆς ἐλλείψεως υἱοῦ διαδόχου τῆς βασιλείας, διότι ὁ Ἀλέξανδρος κατέλιπε τὴν μὲν γυναῖκα αὐτοῦ Ῥωξάνην ἐγκυον, υἱὸν δὲ νόθον ἄλλ' ἀνήλικον, Ἡρακλέα καλούμενον, καὶ ἀδελφὸν ἑτεροθαλῇ ἀλλὰ βλάβα, τὸν Ἀρρίδαον. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἐγεννήθη στάσις καὶ φιλονεικία πολλή τῶν στρατηγῶν πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς ἡγεμονίας, οἵτινες τελευτῶντες ὡμονόησαν καὶ ἀνέδειξαν ἐπίτροπον τῶν κατὰ τὴν Εὐρώπῃν χωρῶν τὸν Ἀντίπατρον καὶ Κράτερον, τῶν δὲ κατὰ τὴν Ἀσίαν τὸν Περδίκκαν. Εἰς τὴν διατάξιν ὁμοῦς ταύτην ἡναντιώθη ὁ πεζικὸς στρατὸς ἐκ προτροπῆς τοῦ Μελέαγρου, καὶ συνέπραξε νὰ κατασταθῇ βασιλεὺς ὃς τε ἐν Βαβυλῶνι διατρίβων Ἀρρίδαος, ὃς καὶ μετωνομάσθη Φίλιππος, καὶ ὁ ἐκ τῆς Ῥωξάνης, ἂν ἔμελλέ ποτε νὰ γεννηθῇ, υἱός. Ὁ Περδίκκας, ὃν ἠρόνησαν οἱ ἱππεῖς ἐτήρει τὸ ἀξίωμα τοῦ χιλιάρχου, ὃ δὲ Μελέαγρος τοῦ διοικητοῦ τῆς πεζικῆς δυνάμεως. Τούτον ὁμοῦς μετ' ὀλίγον ὡς στασιαστὴν καὶ προδότην ἐφόνευσεν ὁ Περδίκκας, ὅστις τὴν μὲν χιλιarchίαν παρέδωκεν εἰς τὸν Σέλευκον, αὐτὸς δὲ ἔμεινεν ἐπιμελητὴς αὐτοκράτωρ, καὶ ἵνα προσοικειωθῇ τοὺς ἄλλους στρατηγούς διένειμε πρὸς αὐτοὺς τὰς ἐπαρχίας ὡς στραταπείας τοῦ κράτους· οὕτως εἰς μὲν τὸν Πτολεμαῖον τὸν Αἰγίου ἔδωκε τὴν Αἴγυπτον, εἰς δὲ τὸν Ἀντίγονον τὴν μεγάλην Φρυγίαν, εἰς δὲ τὸν Λεοννάτον τὴν μικρὰν Φρυγίαν, εἰς δὲ τὸν Λυσίμαχον τὴν Θράκην, εἰς δὲ τὸν Εὐμένην τὴν Καππαδοκίαν καὶ τὴν Παφλαγονίαν. ὅς τις ἔμελλε πρῶτον νὰ κυ-

ἡ βοήθεια τοῦ Περσικοῦ, τὰς δὲ ανατολικὰς σατραπείας
ῥῆκεν εἰς τοὺς αὐτοὺς ἰθαγενεῖς ἡγεμόνας, οὓς αὐτὸς ὁ Ἀ-
λέξανδρος κατέστησεν. Οὗτοι ὠφελοῦμενοι ἀπὸ τῶν μετὰ ταύ-
την πρὸς ἀλλήλους πολέμων τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐ-
γένοντο αὐτόνομοι, οἳ οἱ ἡγεμόνες τῆς Παρθυαίας, τῆς Βα-
κτριανῆς καὶ τῆς Ἰνδικῆς.

Περὶ τοῦ Λαμιακοῦ πολέμου.

§.66. Ἡ χαρμύσινος ἀγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου
αὐάρμησε τοὺς Ἕλληνας νὰ ἀπαλλαγῶσι τῶν μισητῶν Μακε-
δόνων. Ἐκ παρακλίσεως λοιπὸν τῶν Αἰτωλῶν καὶ μάλιστα
τῶν Ἀθηναίων συνέστη ἀξιόλογος συμμαχία, ἥς οὐ μετέσχον
οἱ Σπαρτιᾶται, οἱ Ἀχαιοί, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Βοιωτοί, καὶ δὲ
ἡμεις παρεσκευάσθη εἰς τὸν πόλεμον τριάκοντα χιλιάδων ἄν-
δρῶν, ἐξ ὧν Ἀθηναῖοι μὲν πεζοὶ ἦσαν πεντακισχίλιοι ἵππεῖς δὲ
100, οἱ αὐτοὶ δὲ καὶ δισχιλίους μισθοφόρους εἶχον, προσέτι καὶ τρι-
κκοὶ ὅπλιται. Στρατηγὸς δὲ αὐτοκράτωρ παντὸς τοῦ στρα-
τοῦ ἀνεδείχθη ὁ ἑμπειροπόλεμος καὶ στρατηγικὸς Λεωσθένης.
Ἰάτην ὁ Φωκίων καὶ οἱ Ἀθήνησι κτηματικοὶ ἐζήτουν νὰ ἀποτρέ-
ψωσι τούτους ἀπὸ τοῦ τολμηροῦ τούτου ἔργου. Ὁ Λεωσθένης
ἀναλαβὼν τὴν εἰρημένην δύναμιν ἐστράτευσε διὰ τῆς Βοιω-
τίας εἰς τὰς Θερμοπύλας, ὅπου ἐνέτυχε τὸν ἐκ τῆς Μακεδονί-
ας ἐπελθόντα κατὰ τῶν Ἑλλήνων Ἀντίπατρον, καὶ νικήσας
οὗτον ἠνάγκασε νὰ φύγῃ εἰς τὴν Λαμίαν, ἣν ἰσχυρῶς ἐπο-
λιόρκει ὁ Λεωσθένης, ἐκ τῆς πολιορκίας ταύτης ἐκλήθη καὶ ὁ
πόλεμος Λαμιακός. Συνέπεσε δὲ κατὰ τὴν πολιορκίαν νὰ πέσῃ
ὁ Λεωσθένης, ὃν οἱ Ἀθηναῖοι ἥρωικῶς ἔθαψαν· ὁ θάνατος τοῦ
ἀνδρείου καὶ συνετοῦ Λεωσθένους ἔδραψε πολὺ τὰ πράγματα.
Ἐτερον δ' ἀπέδειξαν στρατηγὸν οἱ Ἕλληνες τὸν Ἀντίφιλον, ἄν-
δρα συνετὸν καὶ ἀνδρείον· οὗτος μαθὼν ὅτι ἐκ τῆς Ἀσίας ἤρχετο
ἐπ' αὐτὸν ἀξιολόγου δυνάμεως εἰς βοήθειαν ὁ Λεοννάτος, λύσας τὴν
πολιορκίαν ἐστράτευσεν ἐπ' αὐτὸν, ὃν ἐνίκησε γενναίως μαχό-
μενον καὶ πεσόντα. Ἐν τούτῳ ἦλθεν ἐκ τῆς Κιλικίας ὁ περὶ
ἡμῶν Κράτερος ἄγων 10,000 ἀπομάχων, πρὸς ὃν συνέ-
μιξε καὶ ὁ Ἀντίπατρος· μάχης δὲ φονικῆς γενομένης παρὰ τῇ

ληνές, και επεμψαν κηρυκας περι καταλυσεως του πολεμου. Οι περι τον 'Αντίπατρον ἐδέχθησαν, ἀλλ' ἡγάγκασαν ἐκάστην πόλιν νά ποιήσῃ κατ' ἰδίαν συνθήκην. Ὁ 'Αντίπατρος πρὸς πάσας μὲν τὰς πόλεις προσηνέχθη ἐπεικῶς, πρὸς τοὺς 'Αθηναίους ὁμως ἀπηνέστατα, οἷότι παρὰ τούτων ἐζήτει πολλὰ καὶ βαρέα· οἱ δὲ ἔρημοι νῦν συμμάχων γενόμενοι, καὶ οὐκ ὄντες ἀξιόμαχοι νά ἀντιτιπῶσιν ἐπὶ πλεον πρὸς ἅπαντα τὴν δύναμιν τῶν Μακεδόνων ἐδέχθησαν ἣν οὗτος ἐζήτει συνθήκην· κατὰ ταύτην οἱ 'Αθηναῖοι μετέστησαν τὴν δημοκρατίαν εἰς πλουτοκρατίαν, ἥς μετεῖχον πάντες οἱ κεκτημένοι πλεον τῶν δισχιλίων δραχμῶν, οἱ δὲ κατωτέρω τούτων ἀπεκλείοντο αὐτῆς· ἐδέχθησαν φρουρὰν Μακεδόνων εἰς τὴν Μουνυχίαν καὶ ἀπέτισαν τὰς εἰς τὸν πόλεμον δαπάνας, ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἔφυγον πάντες οἱ δυσμενεῖς πρὸς τοὺς Μακεδόνας ἄνδρες, ὧν τὴν παράδοσιν ἀπῆτει ὁ 'Αντίπατρος· ὁ Δημοσθένης ὑπεξέφυγεν εἰς τὴν Καλαυρίαν καὶ διωκόμενος ὑπὸ τοῦ 'Αρχίου ἐκάθισεν ἱκέτης· ἐν τῇ ἱερῇ τοῦ Ποσειδῶνος, ὅπου ἔλαβεν ἐκ τοῦ καλάμου αὐτοῦ φάρμακον καὶ ἀπέθανε τῷ 322 π. Χ.

Ἐν τούτοις ὁ Περδίκκας πολλὰ ἐμηχανάτο, ἵνα ἄρξῃ αὐτὸς παντὸς τοῦ κράτους· τοῦτο ὑπονοήσαντες ὁ 'Αντίπατρος, ὁ Κράτερος, ὁ 'Αντίγονος καὶ ὁ Πτολεμαῖος συνεμάχησαν κατ' αὐτοῦ. Ἐπὶ τοὺς πρώτους τούτων ἐπῆλθεν ὁ πιστὸς φίλος τοῦ Περδίκκου Εὐμένης καὶ πολεμήσας ἐνίκησεν· ἔπειτα δὲ ἐν τῇ μάχῃ λαμπρῶς μαχόμενος ὁ Κράτερος· ἐπὶ δὲ τὸν Πτολεμαῖον ἐξεστράτευσεν αὐτὸς ὁ Περδίκκας, ὅστις ἐπὶ πολὺ εἰσῆλασεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐπειδὴ ὁμως πλῆθος στρατιωτῶν διεφθάρη κατὰ τὴν ἀπερίσκεπτον τοῦ Νείλου διάβασιν· ἢ φάλαγγ' αὐτῶν πεζῶν ἀφῆκεν αὐτόν, ὃν τινὲς τῶν ἱππέων ἐπιπεσόντες εἰς τὴν σκηνὴν κατέσφαξαν ἐν ἔτει 321 π. Χ. Τότε οἱ Μακεδόνες ἐξέλεξαν ἐπιμελητὴν αὐτοκράτορα τὸν 'Αντίπατρον· οὗτος τὸν μὲν 'Αντίγονον ἀπέδειξε στρατηγὸν τῆς βασιλικῆς δυνάμεως, καὶ προσέταξε νά καταπολεμήσῃ τὸν Εὐμένην, τὸν πιστὸν φίλον τοῦ Περδίκκου· εἰς δὲ τὸν Σέλευκον ἔδωκε τὴν Βαβυλωνίαν, εἰς ἄλλους δὲ ἄλλας σατραπείας ἔδωκεν, αὐτὸς δὲ ἐπανελθὼν εἰς τὴν

Μακεδονίαν ὑγδοηκοντούτης ὡν ἀπέθανε τῷ 319 π. Χ. κατέλιπε
 δὲ τὴν ἀρχὴν οὐχὶ εἰς τὸν υἱὸν Κάσσανδρον, ἀλλ' εἰς τὸν Πο-
 λυσπέρχοντα. ἀνδρεῖον μὲν στρατηγὸν οὐχὶ ὅμως ἄξιον ἧς ἀνέ-
 λαθεν ἀρχῆς· οὗτος καταπολιτευόμενος τοῦ Κασσάνδρου μετε-
 κάλεσεν ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων τὰς φρουράς τῶν Μακεδόν-
 ων καὶ ἀπέδωκε τοῖς Ἑλλήσι τὴν αὐτονομίαν· μόνος δὲ ὁ τὴν
 Μουρυχίαν φρουρῶν Νικάνωρ ὁ φίλος τοῦ Κασσάνδρου οὐ μόν-
 ον οὐκ ἐξήγαγε τὴν φρουράν, ἀλλὰ καὶ τὸν Πειραιᾶ κατέσχε·
 τοῦτον ὁ Κάσσανδρος ἐξέβαλε βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Ἀντι-
 γόνου τῷ 316, καὶ παρέδωκε νὰ θανατωθῇ ἡ δυσμενὴς αὐτῷ
 Ὀλυμπιάς· ἡ μήτηρ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἧτις συνέπραξε τῷ 317 νὰ
 φονευθῇ ὁ Ἀρριδαῖος, καὶ παρέλαθεν ἐν τῇ αὐτοῦ ἐξουσίᾳ τὸν νέον
 Ἀλέξανδρον, ἠνάγκασε δὲ καὶ τοὺς Ἀθηναίους νὰ δεχθῶσιν ἐπι-
 μελητὴν ἢ ὑπατὸν ἄρχοντα τῆς πόλεως τὸν πεπαιδευμένον Δημή-
 τριον τὸν Φαληρέα, οὗτινος ὁ ἄσματος καὶ τρυφηλὸς βίος ἐγένετο
 αἴτιος φοβερᾶς διαφθορᾶς τῶν ἡθῶν καὶ τῆς θρησκείας τῶν Αθη-
 ναίων· Ἐν δὲ τῇ Ἀσίᾳ ὁ Εὐμένης συμμάχους ἔχων τοὺς ἡγεμό-
 νας τῶν ἀνατολικῶν σατραπειῶν ἤρξατο ἔτει 319 γενναίως πολε-
 μῶν ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ βασιλικοῦ οἴκου πρὸς τὸν Ἀντίγονον,
 βεστis κύριος γενόμενος τοῦ πλείστου τῆς μικρᾶς Ἀσίας διανοεῖτο
 νὰ ἄρξῃ αὐτονόμως· καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ὁ Εὐμένης ἐπιτυχῶς
 ἐπολέμει, ἀλλ' εἴτα παραδοθεὶς ὑπὸ τῶν συνομοσάντων στρα-
 τιωτῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἐθανατώθη τῷ 315. Νῦν
 ἡγεμονεύουσι τῆς μὲν Μακεδονίας καὶ τοῦ πλείστου τῆς Ἑλ-
 λαδος ὁ Κάσσανδρος, ὁ δὲ Λυσίμαχος τῆς Θράκης, ὁ δὲ
 Πτολεμαῖος τῆς Αἰγύπτου, Συρίας καὶ τῆς Φοινίκης, ὁ δὲ Ἀν-
 τίγονος τῶν ἐπισημοτέρων χωρῶν τῆς Ἀσίας. Ἐπειδὴ δ' ὁ
 Ἀντίγονος ἐκίνει πάντα λίθον νὰ γένηται κύριος ἀπασῶν τούτων
 τῶν χωρῶν συνεμάχησαν κατ' αὐτοῦ τῷ 315 ὁ ἐξ ὑποφίας πρὸς
 αὐτὸν καταλιπὼν τὴν Βαβυλῶνα Σέλευκος, ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Κάσ-
 σανδρος καὶ ὁ Λυσίμαχος· Ὁ Ἀντίγονος δὲ ἐξέφυγε νικηθεὶς ἐν τοῖς

Βέροιας

μεμέρις του γεννηται ενηλις ο Αλεξανδρος, αυτοι μεν να τηρωσι την
αρχην ων εχουσι χωρων, να αναλάβη δε ο Σέλευκος την αρχην της
Βαθυλωνίας και των πλείστων ανατολικών σατοσπειών. Το αυτό
ετος ο Κάσσανδρος εθανάτωσεν, να αὐτὸς ἀρχὴ τῆς Μακεδονίας,
τὸν Ἀλεξάνδρον μετὰ τῆς μητρὸς Ῥωξάνης, καὶ ὁ τῆς Πελοπον-
νήσου ἐξουσιάζων Πολυσπέρχων εθανάτωσεν ἐν ἔτει 309 προ-
τραπείς ὑπὸ τοῦ Κασσάνδρου τὸν νόθον καὶ ἑτεροθαλὴ ἀδελφὸν
τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἡρακλέα, ὡσαύτως ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Κλεο-
πάτρα ἐφρονεύθη διαταγῇ τοῦ Ἀντιγόνου. Μετ' οὐ πολὺ
ῥῆξαντο πάλιν πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους αἱ στρατηγοί· ὁ Δη-
μητρίος ὁ τοῦ Ἀντιγόνου υἱὸς ἐπελθὼν ἡλευθέρωσε τὰς Ἀθή-
νας ἀπὸ τοῦ Κασσάνδρου τῷ 307· καὶ κατεναυμάχησε τὸν τοῦ
Πτολεμαίου στόλον ἐν Κύπρῳ. Ὑπὸ τῶν νικῶν τούτων ἐπαρ-
θαίς οὗτος καὶ ὁ τοῦτου πατὴρ Ἀντίγονος ἀνέδειξαν αὐτοὺς
βασιλεῖς, ὡσαύτως καὶ οἱ ἄλλοι τούτους μιμούμενοι ἀνηγόρευσαν
αὐτοὺς βασιλεῖς, ὁ Σέλευκος, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Κάσσανδρος
καὶ ἄλλοι (1). Ἡ δὲ τοῦ Ἀντιγόνου μετὰ τοῦ υἱοῦ Δημητρί-
ου ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἐκστρατεία ἀπέτυχεν ὥς καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ
Δημητρίου δεινὴ τῆς Ῥόδου πολιορκία, ἐξ ὧν οὗτος ἐπενόησε
καταπληκτικῶν πολιορκητικῶν μηχανημάτων, ἀφ' ὧν καὶ Δη-
μητρίος ὁ πολιορκητὴς ἐπωνομάσθη. Ὅτε ὅμως οὗτος ἐξε-
πλευσε διαλύσας τὴν πρὸς τοὺς Ῥοδίους ἔχθραν ἔτει 303 κα-
τὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐξέβαλεν ἐκ
τῶν ἑλληνίδων πόλεων τὰς φρουράς τοῦ Κασσάνδρου, ἡπεῖλει
δὲ νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν, συνεμάχησαν πάλιν
ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Κάσσανδρος, ὁ Σέλευκος καὶ ὁ Λυσίμαχος,
καὶ μετὰ τινὰς μάχας ἀντιπαρετάχθησαν πρὸς ἀλλήλους ὅτε Ἀν-
τίγονος μετὰ τοῦ υἱοῦ Δημητρίου καὶ οἱ σύμμαχοι βασιλεῖς
πλὴν τοῦ Πτολεμαίου, ἐν τῇ περὶ τὴν Ἰφὸν πεδιάδι, ἐνθα μά-
χησονται γενόμενης ἔτει 301 ἔπεσαν ὁ Ἀντίγονος ὁπ-
λοῦστος

πολλῶν βελῶν κατατρωθεῖς, ὁ δὲ Δημήτριος ἔφυγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Μετὰ ταῦτα οἱ δύο βασιλεῖς διένειμαν πρὸς ἀλλήλους τὸ κράτος τοῦ Ἀντιγόνου, τὴν μὲν μέχρι Ταύρου μικρὰν Ἀσίαν προσέλαβεν ὁ Λυσίμαχος, τὰς δὲ ἄλλας χώρας ὁ Σέλευκος εἰς δὲ τὸν τῆς μάχης μὴ μετασχόντα Πτολεμαῖον ἔδωκαν τὴν Κοίλην Συρίαν (1). Ἄλλ' οἱ βασιλεῖς οὗτοι ταχέως ὑποπεύσαντες ἀλλήλους ἐπολέμησαν ἐν τῷ Κύρου Πεδίῳ τῆς ἐφ' Ἑλλησπόντων Φρυγίας τῇ 282 ἔτει π.Χ. ὅπου ἔπεσεν ὁ Λυσίμαχος (2). ὁ Σέλευκος κατέλαβε τὴν μικρὰν Ἀσίαν, καὶ διαβάς τὸν Ἑλλησπόντον ἐπορεύετο εἰς τὴν Λυσιμάχειαν, καθ' ὁδὸν ὁμῶς ἐδολοφονήθη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου. Οὕτω λοιπὸν ἐκ τοῦ ἀπεράντου κράτους τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐγεννήθησαν τρία, πλὴν ἄλλων μικρῶν καὶ πολλῶν, βασίλεια ἐπίσημα τὸ τῆς Αἰγύπτου, τὸ τῆς Συρίας καὶ τὸ τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

Περὶ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχῆς τῶν Πτολεμαίων (3).

§. 67. Ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τῆς μοναρχίας τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἡ εὐφορωτάτη Αἴγυπτος ἐγένετο τὸ πρῶτον αὐτόνομον καὶ μόνιμον βασίλειον. Ταύτης ὁ βασιλεὺς Πτολεμαῖος καὶ οἱ τοῦτου πλησιέστεροι διάδοχοι προσέλαβον καὶ ἄλλας ὁμόρους χώρας, οἷον τὴν Παλαιστίνην, τὴν Κοίλην Συρίαν, καὶ τὴν Φοινίκην, εἰτα δὲ τὴν Κυρήνην, τὴν Κύπρον, πολλὰς χώρας τῆς μικρᾶς Ἀσίας, τὰς Κυκλάδας καὶ τινὰς πόλεις τῆς Θράκης· ἐκ τῶν χωρῶν τούτων πολὺ ἠύξανεν ἡ δύναμις τῆς Αἰγύπτου. Ἐκ τῆς φρονήσεως καὶ τῆς πολλῆς φιλοτιμίας τῶν βασιλέων Πτολεμαίων ἐγένετο ἡ Αἴγυπτος δυνατωτάτη καὶ εὐδαιμονεστάτη καὶ ἐστία τῶν ἑλληνικῶν τεχνῶν καὶ γραμμάτων καὶ τῆς ἀρμοζούσης εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους πνευματικῆς μορφώσεως, ἥτις ἀλεξανδρινῇ ἐκλήθη ἐκ τῆς μητροπόλεως Ἀ-

(1) Ἰδὲ Διοδω. 20, 107—113. 21, 1. (2) Ultimūm hoc certamen commilitorum Alexandri fuit. Justin. XVII, 1, 2. (3) Στρατ. 17, 1.

λευκὸν φεγγοντὸν σφῶν, γραμματικῶν καὶ τεχνιτῶν, ὧν ἐνεκα
 καὶ ἐκτίσθη ἐν τῷ καλλίστῳ μέρει τῆς πόλεως ταύτης, τῷ
 Βρυχίῳ, τῷ Μουσείῳ, ἐν ᾧ ἐπιφανεῖς γραμματικοὶ βασιλικάς
 δαπάναις διαιτώμενοι συνεμελέτων καὶ συνεφιλολόγουν. Ὡ-
 σαύτως δὲ ἰδρυθῆσαν δύο βιβλιοθήκαι ἡ μὲν ἐν τῷ Βρυχίῳ, ἡ
 δὲ ἐν τῷ ναυί τοῦ Σεράπιδος, ὅπου περισυνήχθησαν τὰ περισω-
 ζόμενα ἔργα τῶν ὀνομαστῶν τῆς Ἑλλάδος σοφῶν. Οἱ πρῶτοι
 Πτολεμαῖοι, ὁ τοῦ Λάγου υἱὸς Πτολεμαῖος ὁ Α'. ὁ ἐπικληθεὶς
 Σωτήρ, ὁ τούτου νεώτερος υἱὸς Πτολεμαῖος ὁ Β'. ὁ ἐπικληθεὶς
 Φιλᾶδελφος καὶ Πτολεμαῖος ὁ Γ'. ὁ ἐπικληθεὶς εὐεργέτης συν-
 ετῶς καὶ φιλοτίμως ἐπὶ μίαν ἑκατονταετηρίδα ἐβασίλευσαν· τε-
 κμηριοὶ δὲ τοῦτο ὁ Πτολεμαῖος ὁ Β'. ὅστις κατέλιπεν ἐν τῷ γαζο-
 φολακίῳ 740,000 τάλαντα, στόλον 2000 νεῶν καὶ στρατὸν 240,
 000. Ἀπὸ δὲ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Δ. τοῦ Φιλοπάτορος ἄρχεται
 σειρά κακῶν βασιλείων, ὧν ὁ βίος εἶνε πλήρης ἀποτροπαίων ἀνοσι-
 ουργημάτων καὶ φονικῶν ἐρίδων περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ βασιλείας
 τῆς Αἰγύπτου. Ἐκ τῆς ἀρχῆς τούτων ἔκλινεν ἡ δυνατὴ καὶ εὐδαί-
 μων Αἴγυπτος ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἀπώλεσε πολλὰς χώρας καὶ μετὰ
 τὴν αὐτοχειρίαν τῆς τελευταίας βασιλείας, τῆς ἀπὸ τοῦ δια-
 φθαρέντος γένους τῶν Πτολεμαίων καταγομένης Κλεοπάτρας,
 ἔπεσεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων τῷ 30 ἔτει π. Χ.

Περὶ τῆς ἐν Συρίᾳ ἀρχῆς τῶν Σελευκιδῶν.

§. 68. Σέλευκος ὁ Α'. ὁ ἐπικληθεὶς Νικάτωρ ἐγένετο ἰδρυτὴς
 τοῦ μεγάλου κράτους τῶν Σελευκιδῶν· τοῦτο ἐξετείνετο ἀπὸ
 τοῦ Ἑλλησπόντου μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ καὶ πρὸς ἄρκτον μέχρι
 τοῦ Ἰαξάρτου καὶ διηρεῖτο εἰς 72 σατραπείας. Κυριωτάτῃ δὲ
 τοῦ κράτους χώρα ἦν ἡ Συρία, ἐξ ἧς καὶ Συριακὸν ἐκλήθη τοῦτο,
 καὶ μητρόπολις ἡ ὑπὸ τοῦ Σελεύκου κτισθεῖσα παρὰ τὸν ποταμὸν
 Ὁρόντην Ἀντιόχεια. Ὁ Σέλευκος προθύμως εἰσέγαγεν εἰς
 τὴν χώραν αὐτοῦ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ ἀγωγὴν, δι' ἧς
 ἐξηγουένη τὴν δυτικὴν καὶ μέσσην Ἀσίαν ἑλληνικὰ γράμματα.

τα. τέχνηαι καὶ ἐπιστῆμαι ἐγεωργοῦντο μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ· πόλεις μεγάλαι καὶ δυναταὶ ἰδρῦθησαν, αἵτινες ἐγένοντο σπουδαῖαι ἔδραι τοῦ ἐμπορίου, τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων. ἐξ ὧν μεγίστη καὶ πολυανθρωποτάτη καὶ ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας ἀκμάσασα ἦν ἡ παρὰ τὸν Ὀρόντην Ἀντιόχεια καὶ ἡ ἐπὶ Τίγριδι Σελεύχεια καὶ ἄλλαι. Οἱ τοῦ Σελεύκου διάδοχοι ἦσαν τὸ πλεῖστον ἄφρονες, οἵτινες ταχέως ἐξέκλιναν ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ἀγωγῆς εἰς τὸν ἄσωτον, ἀκόλαστον καὶ θεσποτικὸν βίον τῶν Ἀνατολικῶν, μόνον δὲ ἐπὶ Ἀντιόχου τοῦ Γ. τοῦ ἐπικληθέντος μεγάλου, ἀνέλαβε πάλιν μικρὸν τὸ κράτος. Ὁ ἀπὸ τοῦ 224 μέχρι τοῦ 187 βασιλεύσας Ἀντίοχος· οὗτος προτραπεί· ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου ἐνέπεσεν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀπὸ τοῦ 192—189 ἔτους, ὑφ' ὧν ἡττηθεὶς ἀπώλεσε τὴν μέχρι Ταύρου καὶ Ἄλυος μικρὰν Ἀσίαν. Οἱ δὲ τούτου διάδοχοι διεφθείρον τὸ κράτος διατελοῦντες ἀκολασταίνοντες καὶ ἐρίζοντες περὶ τῆς ἀρχῆς, καὶ τελευτῶντες κατῆνεγκον αὐτὸ εἰς τὴν ὥμην τῶν Ῥωμαίων ἐξουσίαν.

Ἐκ τῶν χωρῶν, αἵτινες ἀπεχωρίσθησαν τοῦ κράτους τοῦ Συριακοῦ διὰ τὴν ἀχρεϊότητα τῶν Σελευκιδῶν, ἐπισημότεραι ἦσαν ἡ Καππαδοκία, ἡ Παφλαγονία, ὁ Πόντος καὶ ἡ Βιθυνία. Αἱ χῶραι αὗται ἐπὶ τῶν βασιλείων τῆς Περσίας ἦσαν σατραπείαι κληρονομικαί, ἐπὶ δὲ τῆς ἀρχῆς τῶν ἀνωφελῶν Σελευκιδῶν ἐγένοντο αὐτόνομοι ὡς καὶ πολλαὶ μεγάλαι καὶ ἐπίσημοι πόλεις τῆς Συριακῆς μοναρχίας. Ἐκ τούτων ἦν τὸ Πέργαμον, ὅπερ ἐγένετο ὀνομαστὴν βασιλείην τεσσαράκοντα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ κράτος τοῦτο ἀπὸ τοῦ 240 ἐπὶ τῶν βασιλείων Ἀττάλου τοῦ Α. Εὐμένους τοῦ Β. καὶ Ἀττάλου τοῦ Β. πολὺ ηὐξήθη διὰ τῆς προσκτήσεως τῆς Φρυγίας, Λυδίας καὶ μέρους τῆς Καρίας. Οἱ εἰρημένοι χρηστοὶ βασιλεῖς ἐπεμελήθησαν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων, συνήγαγον πολλὰ συγγράμματα καὶ τεχνουργήματα ὀνομαστῶν ἀνδρῶν, καὶ πολλὰ ἐτίμων τεχνίτας καὶ ἐλλογιμούς ἀνδρας. Τὸ Πέργαμον

μενον τοῦτο Πέργαμον Ἀτταλος ὁ Γ. ἐκληροδότησε τοῖς Ῥωμαίοις τῷ 133 π. Χ. (1).

Περὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Γαλατῶν.

§. 69. Περὶ τὴν τρίτην ἑκατονταστηρίδα π. Χ. ἰδρύθη ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ τὸ βασιλεῖον τῆς Γαλατίας ὑπὸ τῶν Κελτῶν ἢ Γαλατῶν. Ἦσαν δ' οὗτοι ἔθνος τῆς Ἰνδο-γερμανικῆς φυλῆς, καὶ κατέκλιναν ἀρχικῶς ἐν τῇ Γαλλίᾳ καὶ ἐπὶ τῶν Βρετανικῶν νήσων· περὶ δὲ τὸ 500 π. Χ. πολλοὶ τούτων ἀπέκλιναν καὶ εἰς τὴν Ἰδηρίαν, ἄλλοι δὲ τούτων εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἄλλοι κατέσχον τὴν Ἑλουητίαν καὶ τὰ νότια τῆς Γερμανίας μέχρι τοῦ Δανουβίου καὶ Οὐγγαρίας· ὅθεν παμπληθῆ τούτων στίφη ἐχύθησαν τῷ 280 π. Χ. εἰς τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν διαρπάζοντες, καίοντες τὰς πόλεις καὶ φονεύοντες τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπὶ τοὺς ἀγρίους τούτους φονεῖς ἐπῆλθεν ὁ Πτολεμαῖος ἐπὶ κλησὶν Κεραυνός, ἀλλ' ἔπεσε μαχώμενος· τούτους ὁμως κατεπολέμησεν ὁ στρατηγὸς Σωσθένης. ὅς τις διώκησε τὰ τῆς Μακεδονίας ἐπὶ δύο ἔτη ὡς στρατηγός· ἀλλὰ πάλιν τὸ ἔαρ τοῦ 279 π. Χ. ἐτέρα ἀγέλη ἐκ 200,000 ἀγρίων Γαλατῶν στρατηγουμένη ὑπὸ τοῦ Βρέννου εἰσέπεσαν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ νικῆσασα ἐφόνευσεν τὸν Σωσθένην ἔτει 278 π. Χ. κατερηνώσαντες δὲ τὴν Μακεδονίαν εἰσέβαλον εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Τότε οἱ Ἕλληνες συμφρονήσαντες συνεμάχησαν εἰς ἀποσόβησιν τοῦ κινδύνου, μόνον δὲ οἱ Πελοποννήσιοι οὐ μετέσχον τῆς συμμαχίας. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἀνέδειξαν στρατηγὸν τοῦ ἐκ 30,000 συλλεγέντος στρατοῦ τὸν ἐξ Ἀθηνῶν Κάλλιππον. Οὗτος μετὰ σπουδῆς κατέλαβε τὰς Θερμοπύλας καὶ ἐκώλυσε τοὺς βαρβάρους νὰ διαβῶσι τὰς Πύλας, μέχρις οὗ οἱ Θεσσαλοὶ προὔδωκαν αὐτοῖς τὴν διὰ τοῦ ὄρους Οἰτῆς ἀτραπὸν. Οἱ Ἕλληνες ἰδόντες αἰφνης τοὺς βαρβάρους προσπεσόντας ἐκεδάσθησαν. Οἱ δὲ Γαλάται εἰσέβαλον εἰς τὴν Φωκίδα πρὸς σύλησιν τοῦ μαντείου. Ἐν ᾧ λοιπὸν οὗτοι κατέλαβον τοὺς Δελ-

(1) Στράβ. 13, 4.

φους αἰφνης ἐσείσθη ἡ γῆ, καὶ βρονταὶ καὶ κεραυνοὶ συνεχεῖς ἐγένοντο, καὶ πέτραι μεγάλαι ἐκ τοῦ Παρνασοῦ κατηνέχθησαν καὶ κρημνοὶ κατερρήχθησαν, πρὸς δὲ τούτοις ῥίγος ἰσχυρὸν καὶ νιφετὸς συνέβη, ἐξ ὧν φθορὰ τῶν βαρβάρων ἐγένετο πολλή. Οἱ βάρβαροι καταπεπληγμένοι ἔφυγον κατακοιτόμενοι ὑπὸ τῶν διωκόντων Ἑλλήνων ὀπίσω εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην, καὶ αὐτοῦ Ἰδρυσαν βασιλεῖον, ὅπερ 60 μόνον ἔτη διέμεινεν· ἐντεύθεν μετέδυσαν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Βιθυνίας Νικομήδους τοῦ Α. Αὐτοῦ ἐπὶ 25 ἔτη ἐπλανῶντο ὅτε μὲν ὑπηρετοῦντες ὡς μισθοφόροι δυναστῶν καὶ πόλεων, ὅτε δὲ διαρπάζοντες καὶ καίοντες τὰς πόλεις· τελευτῶντες δὲ κατώκησαν μέρος τῆς μεγάλης Φρυγίας, ὅπερ ἀπ' αὐτῶν ὠνομάσθη Γαλατία (1).

Περὶ τῶν βασιλείων τῶν Πάρθων καὶ Βακτριανῶν.

§ 70. Δύο προσέτι μεγάλα βασίλεια ἐγεννήθησαν πρὸς ἀνατολὰς τῆς μικρᾶς Ἀσίας, τὸ τῆς Παρθυαίας καὶ τὸ τῆς Βακτριανῆς· καὶ τὸ μὲν τῆς Παρθυαίας διετέλεσε μέχρι τοῦ 226 π.Χ. βασιλευόμενον ὑπὸ τῶν Ἀρσακῶν τῶν διαδόχων τοῦ Ἰδρυτοῦ τοῦ κράτους Ἀρσάκου, ἀφ' οὗ καὶ ὠνομάσθησαν. Ὁ κατὰ τὸ 236 π.Χ. ἀποθανὼν Μιθριδάτης ὁ Α. ἡῤῥησε πολὺ τὸ κράτος διὰ τῆς προσκλήσεως τῆς Μηδίας, Ὑρκανίας, Βαβυλωνίας καὶ Βακτριανῆς. Οἱ Πάρθοι διετέλεσαν αἰεὶ νομαῶδες καὶ ἀπαίδευτοι καὶ χαλαρῶς πρὸς ἀλλήλους συνδεόμενοι. Πόλεις πρωτεύουσαι τούτων ἦσαν ἡ Κτησιφῶν καὶ ἡ Σελεύκεια. Τὸ κύριον τοῦ στρατοῦ τῶν Πάρθων ἀπετέλουν ἵππεις ἐλαφρῶς καὶ βαρέως ὀπλισμένοι. Ὑπὸ τῶν ἀγρίων τούτων νομαδῶν ἐξηφανίσθη πᾶν ἔχνος πολιτισμοῦ ἐν ταῖς μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Ἰνδοῦ κειμέναις χώραις. Τουναντίον δὲ εἰς τὸ κράτος τῆς Βακτριανῆς εἰσῆγαγεν ὁ Ἰδρυτὴς αὐτοῦ ὁ Ἑλλήν Διόδοτος ἐλληνικὴν ἀγωγὴν, δι' ἧς ἐξηυγένισε καὶ τὴν Βακτριανὴν καὶ τὰς πρὸς νότον καὶ ἀνατολὰς μέχρι τῆς Ἰνδικῆς χώρας.

(1) Πολυβ. 2, 17. 18. 4, 46. Διοδώρ. 14, 113. 22. 13. Πανυσαν. 10, 19—23. Ἀππιαν. Κελτικ.

ομῶς οὕτως καταλείψαις ὑπὸ τοῦ στρατοῦ διὰ τὴν ἀφροσύνην καὶ ὑπεροφίαν ἐξεβλήθη ἐκ τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ πολὺ ἐπαινουμένου βασιλέως τῆς Ἡπείρου Πύρρου, καὶ ἀθλίως ἀπέθανεν ὡς αἰχμάλωτος τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Σελεύκου· ἀλλὰ καὶ ὁ Πύρρος μετὰ μικρὸν ἐδιώχθη τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τοῦ Λουσιμάχου, οὗτινος ἀποθανόντος ἀνεδείχθη βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνός, ὃς ἔπεσεν, ὡς προεῖρηται, μαχόμενος πρὸς τοὺς Γαλάτας. Μετὰ τοῦτον ἀνέλαθε τὴν βασιλείαν ὁ Γονατᾶς ὁ υἱὸς Δημητρίου τοῦ πολιορκτητοῦ· οὗτος δις ἐξεβλήθη τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Πύρρου, καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦτου Ἀλεξάνδρου, ὅτε αὐτὸς ἔπεσεν ἐν Ἀργεῖ ἐν ἔτει 272, π. Χ. τελευτῶν δ' ὁ Γονατᾶς ἐγένετο πάλιν βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, καὶ οἱ τοῦτου ἀπόγονοι ἐβασίλευσαν μέχρι τοῦ 168 π. Χ. ἐν συγχοῖς ὅμως καὶ φονικοῖς πολέμοις πρὸς τοὺς Ἕλληνας· εἴτα δὲ ἐδημοκρατίηθι ἡ χώρα καὶ ἐν ἔτει 148 ἀνεδείχθη αὕτη ὑπὸ τοῦ Μετέλλου ἐπαρχία ῥωμαϊκῇ.

Τὴν Ἑλλάδα ἐλυμαίνοντο οἱ πρὸς τοὺς Μακεδόνας πόλεμοι καὶ πολλὰ καὶ ἄλλα ἐμφύλια κακὰ, ἐξ ὧν κατεφέρετο αὕτη εἰς τὴν φθορὰν καὶ τὴν ἀπώλειαν, διότι τινὲς μὲν τῶν πόλεων κατεπίεζοντο ὑπὸ τυράννων, ἄλλαι δὲ διηρπάζοντο ὑπὸ ληστρικῶν ὁπλοφόρων στιφῶν καὶ ἄλλαι ἄλλα ἔπασχον πάθῃ. Ἐν τοιαύτῃ συγχύσει καὶ διαφθορᾷ τῶν πραγμάτων ἀνεφάνθησαν δύο συμπολιτεῖαι, ὧν κυρία βουλὴ ἦν ἡ ἀποσύβησις τῶν ἐκ τῶν Μακεδόνων κινδύνων καὶ ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος· ἦσαν δ' αὗται ἡ τῶν Αἰτωλῶν καὶ ἡ τῶν Ἀχαιῶν. Οἱ Αἰτωλοὶ ἦσαν ἔθνος ὄρεινόν καὶ ἄγριον, ὑπελαμβάνοντο δὲ οὗτοι μέχρι τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου ὡς ἔθνος ἡμιβάρβαρον. Ἐπὶ δὲ τῶν μακεδονικῶν χρόνων οἱ ῥωμαῖοι καὶ ὄρεινοὶ Αἰτωλοὶ ἀπετέλεσαν συμπολιτείαν ἐκ πόλεων καὶ χωρίων, ἧς δεσμός ἦσαν τὰ αὐτὰ ἦθῃ,

ἡ αὐτὴ διάλεκτος καὶ ἡ αὐτὴ ἀγωγή· ἰσχυρότερος δὲ κατέστη ὁ εἰρημένος· δεσμός· ὅτε εἰσέβαλον εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐν ἔτει 322 π. Χ. ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Κράτερος. Τῆς εἰρημένης ὁμοσπονδίας, ἧς καὶ ἄλλαι πόλεις τῆς Ἑλλάδος μετέσχον, προΐσταντο εἰς στρατηγός, εἰς ἵππαρχος καὶ εἰς γραμματεῖς· οὗτοι ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς κατ' ἔτος συναγειρομένης εἰς τὸ Θέρμον συνόδου Παναιτωλίων καλουμένης, ἧς μετεῖχεν ἕκαστος Αἰτωλὸς παλίτης· πλὴν τῶν ἀρχῶν τούτων ἐξελέγετο ὑπὸ τῆς αὐτῆς συνόδου καὶ ἐν συμβούλιον διαρκές· τὸ τῶν Ἀποκλήτων καλούμενον.

Ἀξιολογωτέρα δὲ καὶ χρησιμωτέρα ἐγένετο ἡ συμπολιτεία τῶν Ἀχαιῶν. Τῆς Ἀχαΐας αἱ 12 πόλεις ἐδασιλεύοντο τὴν ἀρχήν, ὡς ἀλλαχοῦ ἐρρήθη, εἰτα μετέστησαν αἱ αὐταὶ τὴν πολιτείαν εἰς δημοκρατίαν καὶ ἀπετέλεσαν μίαν συμπολιτείαν. Αὕτη δὲ κατὰ τοὺς πολέμους τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου διελύθη, καί τινες μὲν τῶν πόλεων ταύτης ὑπέταξεν ὁ Δημήτριος ὁ πολιορκητής, ὁ Κάσσανδρος καὶ Ἀντίγονος ὁ Γονατᾶς, ἄλλαι δὲ ἐτυραννήθησαν· περὶ δὲ τὸ 280 π. Χ. τέσσαρες πόλεις τῶν Ἀχαιῶν ἀνενέωσαν τὴν συμπολιτείαν (1), ταύτης μετ' οὐ πολὺ καὶ ἄλλαι μετέσχον. Ἡ συμπολιτεία αὕτη τῶν Ἀχαιῶν ἐγένετο πολλοῦ λόγου ἀξία 30 ἢ 40 ἔτη ὕστερον, ὅτε κοινωνοὶ αὐτῆς ἐγένοντο δύο ἀξιόλογοι πόλεις τῆς βορείου παραθαλασσίας τῆς Πελοποννήσου ἡ Κόρινθος καὶ ἡ Σικυὼν ἐκ προτροπῆς τοῦ Σικυωνίου Ἀράτου, ὅστις καὶ τὴν πατριδα τυραννουμένην ἡλευθέρωσε καὶ ἐκ τῆς Κορίνθου ἐξέβαλε τὴν τῶν Μακεδόνων φρουράν (2). Καὶ ἄλλας πόλεις ὁ αὐτὸς εἰσήγαγεν εἰς τὴν συμπολιτείαν, δι' ὧν αὕτη καὶ ἰσχυροτέρα καὶ ἐπισημωτέρα παρὰ ποτε ἐγένετο. Αἱ πόλεις τῆς συμπολιτείας ἦσαν ἀπασαι ἴσαι καὶ ὅμοιαι· τούτων αἱ συνελεύσεις, ὧν μετεῖχε πᾶς ἔχων ἡλικίαν 29 ἐτῶν, ἐγίνοντο δις τοῦ ἔτους εἰς τὸ Αἴγιον· αὗται ἐδουλεύοντο περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης, περὶ παραδοχῆς καὶ ἀποδοχῆς συμπολιτῶν, περὶ ἀποδοχῆς καὶ ἀποδοχῆς ἀλλοτρίων.

ὁ στρατηγὸς καὶ οἱ τοῦτω ὑπηρετοῦντες ἑκπαρχοὶ καὶ γραμματεῖς. Ἐνδοξότατοι στρατηγοὶ τῆς συμπολιτείας τῶν Ἀχαιῶν ἐγένοντο ὁ Ἄρατος καὶ ὁ Φιλοποίμην. Τοῦ μὲν Ἀράτου βουλὴ καὶ ἐπιθυμία ἦν νὰ ἴδῃ τοὺς Πελοποννησίους ὁμονοοῦντας καὶ ἀποτελοῦντας ἐν σύστημα πολιτικόν, ἔχον ταῦτά νόμιμα, ταῦτά ἦθῃ καὶ ταῦτά συμφέροντα. Τοῦ δὲ Φιλοποίμενος νὰ μεταβάλλῃ ἐπὶ τὸ κρεῖττον τὰ πολεμικὰ τῆς συμπολιτείας καὶ ν' ἀποτελέσῃ ἐν ὁμοίαν καὶ τελειότερον σύστημα. δι' οὗ καὶ μό-
νου ἤλπιζε νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Ἑλλάδα.

Ὡς δὲ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ, οὕτω καὶ ἐν τῇ Λακωνικῇ ἐγένετο μεταβολὴ τις τῆς πολιτείας πρὸς τὸ βέλτιον. Ἡ Λακωνικὴ ἕνεκα τῶν ἐμφυλίων πολέμων εἶχεν ἐρημωθῇ ἀνδρῶν· ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ οἱ οἴκοι εἶχον ἐλαττωθῇ ἀπὸ 9,000 εἰς 700, καὶ οἱ κληροὶ εἶχον περιέλθει διὰ τῆς ρήτρας τοῦ ἐφόρου Ἐπιτάδους, δι' οὗ ἕκαστος Σπαρτιάτης ἠδύνατο οὐχὶ μὲν νὰ πωλήσῃ ἀλλὰ νὰ δωρήσῃται ἢ διαθήσῃ τὴν κτῆσιν αὐτοῦ εἰς ὅν τινα ἤθελεν, εἰς χεῖρας ὀλίγων, ἐπομένως πολλοὶ παλαιοὶ καὶ ἐπίσημοι οἴκοι νῦν ἐταλαιπωροῦντο καὶ ἐπένοντο, ἄλλοι δὲ ἔζων ἐν ἀσωτίᾳ πολλῇ· οἱ δὲ βασιλεῖς διητῶντο ἀσώτως καὶ τρυφῇ· λῶς μιμούμενοι τοὺς βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου, Συρίας καὶ Μακεδονίας, φοβερὰ δὲ, καθόλου εἰπεῖν, ἐπεκράτει ἐν τῇ Σπάρτῃ παραλυσία καὶ διαφθορά, ὡς τοῦτο τεκμηριοῖ ἡ τρυφὴ καὶ ἡ ἀκολασία τῶν γυναικῶν. Ἐν τῇ Σπάρτῃ τότε αἱ θυγατέρες τῶν πλουσίων προθύμως ἐγίνοντο ἐρωμέναι πολλῶν νέων. Αἱ βασιλίσσαι καὶ αἱ δέσποιναι τῆς Σπάρτης ἐξέδιδον αὐτάς εἰς ἔρωτας ἀκολάστους, καὶ πολλὸν ἠδύναντο πρὸς τοῖς ἄρχουσιν. Ἐκ τούτων λοιπὸν τῶν κακῶν παρορμώμενος ὁ ἀπὸ τοῦ 244 μέχρι τοῦ 240 π. Χ. βασιλεύσας τῆς Σπάρτης Ἅγις ὁ Δ. καὶ ἐπιθυμῶν ν' ἀποδώσῃ εἰς τὴν Σπάρτην τὴν παλαιὰν δόξαν καὶ δύναμιν ἐτόλμησε νὰ ἀνανεώσῃ τὴν λυκοῦργειον νομοθεσίαν, νὰ περικύψῃ τὴν δύναμιν τῶν ἐφόρων καὶ ν' ἀποδώσῃ εἰς τοὺς βασιλεῖς τὴν προτέραν ἀξίαν· ἀλλὰ τὸν τοιαῦτα σωτήρια τῇ Σπάρτῃ βουλευσάμενον γενναῖον Ἅγιν συλλαβόντες οἱ ἔφοροι καὶ ὁ συμβασθεὺς Λεωνίδας ἐκρέμασαν αὐτόν τε καὶ τὴν μητέρα καὶ τὴν μάμμην αὐτοῦ Ἀρχεμιστράτην καὶ Ἀρχιδάμειαν.

Τὸν καλὸν τοῦτον ἀγῶνα τοῦ Ἀγιδος ἀνέλαθεν ὁ τοῦ βασιλέως Λεωνίδου υἱὸς Κλεομένης ὁ Γ. οὗτος εἰς εὐδῶσιν τοῦ ἔργου μετεχειρίσθη οὐχὶ τὸ πρῶτον καὶ ἡμερον τοῦ Ἀγιδος, ἀλλὰ τὸ θίαιον καὶ φονικόν· διότι ὡς οὗτος ἐπανήλθεν εἰς τὴν Σπάρτην μεγαλοφρονῶν ἐπὶ τῇ νίκῃ κατὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἐπέπεσε ταχέως ἐπὶ τοὺς ἐφόρους μετὰ ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν καὶ ἐφόνευσεν αὐτοὺς καὶ τοὺς τούτων φίλους, ἐξέβαλε δὲ ἐκ τῆς Σπάρτης προγράψας 80 τῶν γνωρίμων ὀλιγαρχικῶν, εἶτα ἤρξατο τῆς μεταβολῆς· πρῶτον ἀπήλλαξε τοὺς ὑφείλοντας ἐκ τῶν χρεῶν· δεύτερον θέσας εἰς τὸ μέσον τὴν ἰδίαν περιουσίαν διένειμε τὴν χώραν εἰς ἵσους κλήρους καὶ ἀπένειμεν ἓνα εἰς ἕκαστον τῶν πολιτῶν, ὧν τὸ πλῆθος αὐξήσας ἐκ τῶν περιούκων ἐποίησε τέσσαρας χιλιάδας ὑπλίτας· εἶτα ἐβελτίωσε τὰ πολεμικά· ἐπανήγαγε δὲ, καθόλου εἰπεῖν, τὸν σῶφρονα καὶ δώριον ἐκείνου τοῦ Λυκαύργου νόμον καὶ βίον (1). Διὰ τῆς ἀγωγῆς ταύτης καὶ διὰ τῶν πολεμικῶν καὶ τῆς στρατηγικῆς ἀπέδωκε πάλιν ὁ Κλεομένης τὴν παλαιὰν φήμην καὶ δύναμιν εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐδουλεύετο δ' ἤδη ν' ἀποδώσῃ αὐτῇ καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πελοποννήσου, πρὸς τοῦτο ὅμως ἀντέστη ὁ Ἀρατος, ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀχαιῶν, οἵτινες καὶ πόλεμον ἐκήρυξαν πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας ἔτει 224. Ὁ Κλεομένης λαμπρῶς ἐνίκησε τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ πολλὰς τούτων πόλεις κατέλαβε· τότε ὁ Ἀρατος ἐκ φιλοδοξίας μᾶλλον ἢ ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν Ἑλλήνων ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν τῆς Μακεδονίας βασιλέα Ἀντίγονον τὸν Δώσωνα, εἰς ὃν ἐλθόντα παρέδωκε τὸν Ἀκροκόρινθον. Ὁ Κλεομένης ἠναγκάσθη διὰ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν ἐναντιῶν νὰ ἀποχωρήσῃ εἰς τὴν Λακωνικὴν, ὅπου μάχης φονικῆς γενομένης ἐν Σελλασίᾳ ἔτει 222 π. Χ. ἔπεσον οἱ πλεῖστοι τῶν Σπαρτιατῶν. Τότε ὁ μὲν Ἀντίγονος εἰσέλασεν εἰς τὴν Σπάρτην ἀμαχητεῖ, ἀνέτρεψε τὰς πολιτικὰς μεταβολὰς τοῦ Κλεομένου, ἀποκατέστησε τὴν ἀρχὴν τῶν ἐφόρων καὶ ἐγκατέστησε φρουρὰν Μακεδόνων, ὁ δὲ Κλεομένης ἐξέφυγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅπου οἰκτρὸν θάνατον ἔθανεν (2).

(1) Πλουτ. Κλεομ. 16. (2) Πλουτ. Κλεομ. καὶ Πολυβ. 5,35—39.

των εφόρων πληρωθεντων ο στασιωτης Λοκουργος. Ουτοι μισουν-
 τες τους 'Αχαιοὺς καὶ τοὺς Μακεδόνας συνεμάχησαν μετὰ τῶν
 Αἰτωλῶν καὶ 'Ηλείων, ἵνα ταπεινώσωσιν αὐτοὺς ἐν τῇ Πελο-
 ποννήσῃ. Πρῶτοι λοιπὸν οἱ Αἰτωλοὶ παρασπονδήσαντες εἰσέ-
 δαλον εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ διήρπασαν τὴν Μεσσηνίαν,
 εἴτα καὶ ἄλλας πόλεις τῶν συμμάχων τῶν 'Αχαιῶν διέφθει-
 ραν καὶ μέρος τῆς χώρας τούτων. Ἐκ τῆς παρασπονδίας ταύ-
 της τῶν Αἰτωλῶν ἐπολεμήθη ὁ ἀπὸ τοῦ 220 μέχρι τοῦ ἔ-
 τους 217 συμμαχικὸς κληθεὶς πόλεμος (1). Ἐπὶ τοὺς Αἰτω-
 λούς ἐπῆλθεν ὁ 'Αράτος, ἀλλ' αὐτοχόσας κατὰ τὴν ἐν 'Αρκα-
 δίᾳ μάχην προσεκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδο-
 νίας Φίλιππον, τὸν υἱὸν τοῦ 'Αντιγόνου· οὗτος πρόθυμος ἔ-
 σπευσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ 10.000 φαλαγγιτῶν, 5.000
 πελταστῶν καὶ 800 ἵππεων, καὶ εἰσβαλὼν διὰ τῆς Θεσσαλίας
 καὶ 'Ηπείρου εἰς τὴν Αἰτωλίαν ἐφθειρε τὴν χώραν· μετὰ δὲ
 ταῦτα ἐξεπόρθησε τὸ Θέρμον καὶ τῆς Λακωνικῆς τὴν χώραν
 μέχρι Ταινάρου καὶ Μαλεῶν διέφθειρεν. Ἐν τούτῳ ἡγγέλθη-
 σαν εἰς τὸν Φίλιππον αἱ τοῦ 'Αννίδου νῆκαι ἐν Ἰταλίᾳ, πρὸς ἣν
 οὗτος ἀπὸ πολλοῦ προσεῖχε τὸν νοῦν, μεγάλων ὀρεγόμενος πρά-
 ξων, καὶ παρορμηθεὶς ὑπὸ τῶν φίλων ἐποίησεν εἰρήνην ἐν ἀρ-
 χῇ τοῦ θέρους τοῦ 217 ἔτους πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς, ἧς κοινω-
 νοὶ ἐγένοντο καὶ οἱ 'Αχαιοὶ πλην τοῦ 'Αράτου, ὅστις ἐκάκιζε
 τὴν εἰρήνην. τοῦτον ὁμως ἐφαρμάκευσαν ἐκ διαταγῆς τοῦ Φι-
 λίππου. Οἱ Σικυώνιοι ἐπένθησαν τὸν ἄνδρα καὶ θυσίας αὐτῷ
 καὶ τιμὰς ἥρωϊκάς ἐψήφισαν.

Αἱ τοῦ Φιλίππου βουλαὶ καὶ διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ 'Αν-
 νίδου ἐγένοντο γνωσταὶ εἰς τοὺς 'Ρωμαίους, πρὸς οὓς οὗτος

(1) Τὸν πόλεμον τοῦτον διὰ μακρῶν ἱστορεῖ ὁ Πολύβιος 4,—37.
 57. 5, 1—30. 91—106. καὶ Πλούτ. ἐν β. 'Αράτου καὶ 'Αγίδος.

ἦλθεν εἰς πόλεμον ἐν ἔτει 215 π. Χ. συμμάχους ἔχων αὐτὸς μὲν τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τοὺς τούτων φίλους, Βοιωτοὺς, Θεσσαλοὺς, Ἀκαρναντας, Ἠπειρώτας, Εὐβοεῖς καὶ Λοκροὺς, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τοὺς Αἰτωλοὺς, οἷς ὑπεσχέθησαν νὰ βοηθήσωσιν εἰς ἀνάκτησιν τῆς Ἀκαρναντίας, τοὺς Ἠλείους, τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Μεσσηνίους. Ὁ πρὸς ἀλλήλους πόλεμος οὗτος τῶν Ἑλλήνων, ὅστις ἐπολεμήθη δεινῶς ἀπὸ τοῦ 211 ἕως τοῦ 204 π. Χ. διέφθειρε τελέως τὰς ὑπολειπομένας δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, καὶ πολλὰς ταύτης πόλεις ἠρῆμωσε (1). Τῶν Ἀχαιῶν κατὰ τὸν προεξηγούμενον πόλεμον ἐστρατήγει ἀπὸ τοῦ 208 ὁ ὀνομαστὸς Φιλοποίμην ὁ ἐκ Μεγαλοπόλεως· τοῦ ἀνδρὸς τούτου ἐπαινεῖται πολὺ τὸ φιλόπατρι καὶ ἀφιλοκερδές, ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ στρατηγική· οὗτος ἐβελτίωσε τὰ πολεμικά καὶ τὸν ὅπλισμόν, ἐπενόησεν ἐπιτηδεσιότερας πολεμικὰς τάξεις, καὶ ἤσκει συχνὰ τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς τὰ πολεμικά· τοῦτα πάντα ἡῤῥξανον τὸ θάρρος τῶν νέων καὶ φιλοπαράδολους καὶ προθύμους εἰς τοὺς κινδύνους ἀπειργάζοντο αὐτούς (2). Οἱ Αἰτωλοὶ ἐν τούτοις καταλειφθέντες ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐποίησαν εἰρήνην πρὸς τὸν Φίλιππον, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, διότι οὗτοι τότε ἐπολέμουν ἐν τῇ Ἀφρικῇ πρὸς τὸν Ἀννίβαν διὰ τῆς συνθήκης συνωμολογήθη μῆδέτερος νὰ ἀδικῇ τοὺς ἐκατέρωθεν φίλους (3).

Ἐν τῇ Σπάρτῃ τότε ἐδασίλευε τυραννικῶς ἀπὸ τοῦ 211 ὁ Μαννίδας, τούτου πεσόντος ἐν τῇ ἐν Μαντινείᾳ ἔτει 207 γενομένη μάχῃ πρὸς τὸν Φιλοποίμενα, ἐτυράννει αὐτῆς ὁ ἐξωλέστατος καὶ παρανομώτατος Νάβις· οὗτος τελέως διέφθειρε τὰ τῆς Σπάρτης πράγματα καταστήσας ταύτην κατοικητήριον καὶ ὀρμητήριον πάντων τῶν κακούργων (4), τὸν προστατὴν αὐτὸν ἀνέδειξε καὶ

(1) Λιβ. XXVI, 24—26 XXVII, 29 — 33. Πολυβ. 9, 29 — 39.

(2) Πλουτ. Φιλοποίμ. καὶ Πολυβ. 10, 24·25. 16, 8 9. Πausan. 8, 49—52.

(3) Ἀππιαν. Μακεδόν.

(4) Οὗτοι δ' ἦσαν ἀνδροφόνου καὶ παρασχίσται, λωποδύται, τοιχωρῆχοι — Εἶχε δὲ καθ' ἑλπὴν τὴν Πελοπόννησον ἱεροσόλους, ὁδοιῶκους φονέας, οἷς μερίτης γενόμενος τῶν ἐκ τῆς ῥαδιουργίας λυσitelῶν ὀρμητήριον καὶ καταφυγὴν παρείχετο τούτοις τὴν Σπάρτην. Πολυβ. 13, 6—8, καὶ Πausan. 4, 29, 4. 5.

μαίων στρατηγὸν πολεμήσας ὁ Φίλιππος παρὰ τὰς ἐν Θεσσαλίᾳ Κυνὸς Κεφαλὰς ἔτει 197 ἡττήθη καὶ ἡναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην, ἣτις ἐγένετο· κατὰ τὰς πρὸς ἀλλήλους ὁμολογίας ὁ Φίλιππος ἀπήγαγε τὰς φρουράς τῶν Μακεδόνων ἐκ τῶν πόλεων, οἱ Ἕλληνες ἐγένοντο αὐτόνομοι, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι διετήρουν ἐμφορούρους τὸν Ἀκρακόρινθον, τὴν Χαλκίδα καὶ τὴν Δημητριάδα, τὰς πέδας τῆς Ἑλλάδος, ὡς ὠνόμαζον τὰς εἰρημένους πόλεις. Ἡ περὶ αὐτονομίας τῶν Ἑλλήνων ἀγγελία, ἣν αὐτὸς ὁ Φλαμῖνος διὰ κήρυκος ἡγγεῖλεν εἰς τὰ θεώμενα πλήθη τὴν πανήγυριν τῶν Ἰσθμίων ἦν ἡ τελευταία χαρὰ τῶν ἀπατηθέντων Ἑλλήνων (1). Οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν καὶ τὸν διαδόχον τυραννον τῶν Λακεδαιμονίων Νάβιν καὶ ἡνάγκασαν νὰ ἀποδώσῃ ὅπερ ἐκράτει Ἄργος καὶ τὸν στόλον αὐτοῦ, ἐκήρυξαν δὲ ἐλευθέρως καὶ 24 παραθαλασσίους πόλεις τῆς Λακωνικῆς, ὧν οἱ κάτοικοι ἔκτοτε Ἑλευθερολάκωνες ἐκαλοῦντο. Ἐν τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι τὸν μὲν Νάβιν ἀφῆκαν νὰ τυραννῇ τῶν Λακεδαιμονίων, αὐτοὶ δὲ παρέμειναν ἐτι τρία ἔτη ἐν τῇ Ἑλλάδι πρόφασιν ἔχοντες τὴν ἡσυχίαν αὐτῆς, ἔργῳ δὲ νὰ ἔχωσιν οἱ Ἀχαιοὶ ἀντίμαχόν τινα. Ταῦτα βαρέως ἔφερον οἱ Ἕλληνες, καὶ ἐκθρῶς καὶ πολεμικῶς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους διέκειντο, μάλιστα

(1) Πλουτ. 6. Φλαμιν.

οἱ Αἰτωλοὶ ὧν ἕνεκα οἱ Ῥωμαῖοι ἐγένοντο ἰσχυροὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι· οὗτοι προθύμως συνεμάχησαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Συρίας Ἀντίοχου, ὅστις πλεύσας εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ πρόσκλησιν αὐτῶν τῶν Αἰτωλῶν ἀπέβη εἰς τὴν Δημητριάδα ἐν ἔτει 192 π. Χ. Μετὰ τοῦ βασιλέως τούτου συνεμάχησαν καὶ ἄλλοι Ἕλληνες, οἳ οἱ Ἡλεῖοι, οἱ Μεσσήνιοι, οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Ἡπειρώται (1). Ἐπὶ τὸν Ἀντίοχον καὶ τοὺς τούτου συμμάχους ἀπέστειλαν οἱ Ῥωμαῖοι τὸν ὑπατον Ἀχίλιον Γλαβρίωνα· οὗτος ταχέως εἰσήλασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἔτει 191, κατέσχε τὰς ἀμελῶς φρουρουμένας Θερμοπόλεις, καὶ ἐγένετο κύριος τῆς Ἡρακλείας. Οἱ Σύριοι ἐκπλαγέντες πρὸς τὴν αἰφνίδιον ἐπὶ θεσιν τῶν Ῥωμαίων ἐτράπησαν εἰς φυγὴν κατακοπτόμενοι ὑπὸ αὐτῶν, ὁ δὲ Ἀντίοχος ἐκφυγὼν μετὰ ὀλίγων ἱππέων ἀπέπλευσεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Εἰς δὲ τοὺς καταλειφθέντας ὑπὸ τοῦ Ἀντίοχου καὶ πολεμουμένους ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Αἰτωλοὺς ἐδόθη ἐξάμηνος ἀνακωχή· μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Σκιπιωνος φοβρὰν καὶ ἦτταν τοῦ Ἀντίοχου ἐν τῇ ἐν Ἀσίᾳ Μαγνησίᾳ ἐν ἔτει 180 ἐγένετο εἰρήνη, καθ' ἣν οὗτοι πλὴν ἄλλων ὑπεχρεώθησαν νὰ ἀποτίσωσι 500 τάλαντα. Οὕτω λοιπὸν ἐταπεινώθη καὶ ἡ τῶν Αἰτωλῶν συμπολιτεία.

Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Ἀχαιοὶ βλέποντες ὅτι ἡπατήθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἡγανάκτουں. Ὅτε δὲ ὁ Νάβις παροτρυνθεὶς ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν ἐκινήθη εἰς ἀνάκτησιν ὧν ἀπώλεσε παραβλασσίῳ τῆς Λακωνικῆς πόλεως, διήρπασε δὲ καὶ συμμάχους τῶν Ἀχαιῶν πόλεις, ὁ γενναῖος Φιλοποίμην εἰσπεσὼν ὀξέως εἰς τὴν Σπάρτην ἀπέκλεισεν αὐτήν, ἔνθα πρὸ ὀλίγου εἶχε δολοφονηθῇ ὁ Νάβις ὑπὸ τῶν ἰδίων φίλων, καὶ ἡνάγκασε νὰ προστεθῇ εἰς τὴν Ἀχαικὴν συμπολιτείαν· μετέδωκε δὲ καὶ πολλὰ τῆς Σπάρτης καὶ αὐτὴν τὴν Λυκούργειον ἀγωγὴν κατήργησεν, ἀναγκάσας τοὺς παῖδας καὶ τοὺς ἐφήβους νὰ μεταλάβωσι τὴν ἀχαικὴν ἀντὶ τῆς πατρίου παιδείας· ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν Μεσσήνην ἡνάγκασε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συμπολιτείαν τῶν Ἀχαιῶν, ἀλλὰ ταύτην ἀπέστησε μετ' ὀλίγον ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν ὁ

(1) Πολυβ. 18, 27, 29. 20, 3. 7.

ποιμην, καίτοι εδόσηκοντούτης ων, ταχέως εισεβαλεν εις την Μεσσηνίαν και τον Δεινοκράτην έτρεψεν, αλλά πεσών αιφνης του ίππου εις χωρία πετρώδη, και συλληφθεις εφαρμακεύθη ταχέως υπό του αίσχρου Δεινοκράτους. Οι 'Αχαιοι εϋθὺς εξέλεξαν στρατηγόν τον Λυκόρταν, τον πατέρα του Πολυδίου, και έμβολόντες εις την Μεσσηνίαν φοδερῶς διέφθειραν την χώραν και πολλούς έθασάνισαν και απέκτειναν, εκδικούμενοι τον θάνατον του ένδόξου στρατηγού αυτών, οϋτινος τὰ λείψανα θέντες εις υδρίαν μεγαλοπρεπῶς εκόμισαν εις Μεγαλόπολιν και ένδόξως έθαψαν (1).

'Αποθανόντος του βασιλέως της Μακεδονίας Φιλίππου του Γ. ανέλαβε την βασιλείαν ο τούτου υίος Περσεύς έν έτει 179 π. Χ. Οϋτος μισών τους 'Ρωμαίους, ως και ο πατήρ, και την αυτην έχων βουλήν περι αύξήσεως του κράτους συνωμολόγητε συμμαχίαν κατ' αυτών μετά των βασιλέων Συρίας τε και Βιθυνίας, 'Ιλλυρίας τε και Θράκης, και μετά των 'Ηπειρωτών και Θεσσαλῶν, εκίνησε δε και πάντα λίθον να προσκτήσεται συμμάχους και τους 'Αχαιούς. αλλ' οϋτοι προτρεπόμενοι υπό του αίσχρου Καλλικράτους, του προΐσταμένου ισχυράς ρωμαϊζούσης φατρίας, ήρνήθησαν. Έκ των Βοιωτών δε οι Θηβαίοι έγέγοντο σύμμαχοι των 'Ρωμαίων, οι άλλοι όμως ήρνήθησαν, διό και οι 'Ρωμαίοι πολὺ εκάκωσαν αυτούς, μάλιστα την 'Αλίαρτον πολιορκήσαντες εξεπόρθησαν και κατέστρεψαν. 'Ο Περσεύς λαμπρῶς κατ' αρχάς κινηθεις και ύπατικους στρατηγούς των 'Ρωμαίων ενίκησε, και στόλους διέφθειρε, και έν τη Μακεδονία νικήσας έν ίππομαχία 2,500 άνδρας αγαθούς αυτών απέκτεινε, και ζώντας πολλούς έλαβε, πολλά δε, καθόλου ειπειν, παρείχετο πράγματα τοις 'Ρωμαίοις· έφ' οίς αίσχυνόμενοι οϋτοι άνέδειξαν ύπατον τον ονομαστον Παῦλον Αίμιλιον και τουτον εξέπεμψαν επί τον Περσέα, προς δν έπολέμησεν οϋτος πρό της Πύδνης μέγιστον και φονικώτατον πόλεμον έτει 168 π. Χ καθ' ον ο Παῦλος Αίμιλιος ενίκησεν αυτον εκ πολλων και άλλων εϋ-

(1) Πλουτάρ. Φιλοποίμ. 18—21.

τοχημάτων ὠφεληθεῖς. μάλιστα δὲ ἐκ τῆς ἀμυθῆτου φιλαργυρίας τοῦ Περσέως. Οὗτος ἡττηθεῖς ἔφυγεν ἀνάνδρως ἐκ τῆς Πύδνης, συλληφθεὶς δὲ ἀπήχθη εἰς τὴν Ῥώμην. ὅπου αὐτὸς καὶ ἡ γυνὴ καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ἠκολούθησαν κατόπιν τοῦ μεγαλοπρεποῦς θριαμβευτικοῦ ἄρματος τοῦ νικητοῦ, καὶ ὅπου οἰκτρῶς ἐτελεύτησε. Κατὰ τὰς ἐκ Ῥώμης ἐντολὰς ὁ Αἰμίλιος ἀπέδωκεν εἰς μὲν τοὺς Μακεδόνας τὴν χώραν. ἦν ὁμως διήρρεσεν εἰς τέσσαρα μέρη, ὧν ἕκαστον διωκεῖτο αὐτονόμως, καὶ οὐδεμίαν πρὸς τὰλλα ἔχον ἐπιμίσχιν. ἐτέλουν δὲ φόρον τοῖς Ῥωμαίοις τὸ ἥμισυ οὗ ἐλάμβανον οἱ βασιλεῖς. Τὸν δὲ βασιλέα τῶν Ἰλλυριῶν ἐξέβαλε τῆς Ἰλλυρίας, καὶ ταύτην παρέλαβον οἱ Ῥωμαῖοι. Ἀπανθρωπώτατα ὁμως καὶ ἀσεβέστατα προσηνέχθη ὁ Αἰμίλιος πρὸς τοὺς Ἡπειρώτας ἐκ φιλεκδικίας ἀγενοῦς τῶν Ῥωμαίων, διότι τούτων ἐδόρυχοντα πόλεις ἀνέτρεψε καὶ πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ μυριάδας ἀνθρώπων ἐξηνδραπόδισεν (1). Οἱ ἐκ Ῥώμης ἀποσταλέντες δέκα πρεσβευταὶ διαθέσαντες τὰ τῆς Μακεδονίας πράγματα μετέβησαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα ἀνέωρῃσι τοὺς ὑπαθοὺς τοῦ Περσέως εἰς τούτους ἐλθόντας οἱ Ῥωμαῖζοντες, οἵτινες ἐκ τῆς ἐν Πύδνῃ νίκης τῶν Ῥωμαίων ἐγένοντο θρασύτεροι, κατέδειξαν πολλοὺς τούτων ἐκ πολλῶν τῆς Ἑλλάδος πόλεων. Ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ οἱ ἀναίσχυντοι προδῶται Καλικράτης καὶ Ἀνδρονίδας κατέδειξαν ὡς ὑπαθοὺς τοῦ Περσέως τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν Ἀχαιῶν ἄνδρας, ἐξ ὧν ἦν καὶ ὁ ποτὲ στρατηγὸς Ξένων, ὅστις ἀγανακτῶν προεῖπεν ὅτι ἦν πρόθυμος νὰ ἀπολογηθῇ καὶ πρὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ συγκλήτου. Οἱ πρεσβευταὶ ἀπελκίσαντες ἀπὸ τοῦ ἐκλήντος ἐν ἀνατολῇ ἑκάμιστος τοῦ Ξένωνος

150 π. Χ. ὅτε γενομένου λόγου ἐν τῇ βουλῇ ἐκρίθη νά κατέλθωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ἔτι 300 ἐπιζῶντες (1).

Ἐν τούτοις πολλαὶ καὶ ἄλλαι ἐμφύλιοι ἔριδες καὶ ταραχαὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐγένοντο καὶ διαφορὰ τις τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς, ἥς αἰτία ἐγένετο ἡ διαρπαγὴ τῆς πόλεως Ὠρωποῦ ὑπὸ τῶν πενομένων Ἀθηναίων. Οἱ Ὠρώπιοι κατέφυγον εἰς τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες ἐπέβαλον αὐτοῖς ζημίαν 500 ταλάντων. Εἴτα οἱ Ῥωμαῖοι πρᾶυνθέντες ὑπὸ τῶν ἐξ Ἀθηνῶν ἀποσταλέντων πρεσβευτῶν, τῶν φιλοσόφων Καρνεάδου, Διογέλους καὶ Κριτολάου, ἡλάττωσαν τὴν ζημίαν εἰς 100 τάλαντα. Οἱ Ὠρώπιοι ἀδικηθέντες καὶ δεύτερον ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων παρεκάλεσαν εἰς βοήθειαν τοὺς Ἀχαιοὺς, οὗτοι ὅμως ἐκ φιλίας καὶ αἰδοῦς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους κατ' ἀρχὰς ὤκνουν νά βοηθήσωσιν· εἴτα ὅμως πειραπεισθέντες ὑπὸ τοῦ δωροδοκηθέντος ὑπὸ τῶν Ὠρωπίων στρατηγοῦ αὐτῶν Μεναλκίδου ἐψήφισαν νά τιμωρήσωσι τοὺς Ἀθηναίους· οὗτοι τότε ἡναγκάσθησαν νά ἀπαγάγωσι τὴν φρουρὰν ἐκ τοῦ Ὠρωποῦ. Ἡ πρὸς ἀλλήλους αἰσχρὰ ἔρις τῶν στρατηγῶν Μεναλκίδου καὶ Καλλικράτους περὶ τῆς διανομῆς ὧν ἔλαβον παρὰ τῶν Ὠρωπίων χρημάτων, καὶ ἡ φωραθεῖσα προδοσία τοῦ ἐτέρου στρατηγοῦ Δαιίου ἐνέβαλον τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας. Ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν Σπαρτιατῶν καὶ Ἀχαιῶν ἀνηγέχθη εἰς τὴν Ῥώμην, ἥτις ἐπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα δικαστάς. Οὗτοι ἐλθόντες συνεκάλεσαν ἐν Κορίνθῳ τὸ συνέδριον τῶν Ἀχαιῶν, καὶ ἐξεῖπον αὐτοῖς τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ τῶν Ῥωμαίων. Νά χωρισθῶσιν ἀπὸ τῆς συμπολιτείας τῶν Ἀχαιῶν ἡ Κόρινθος, τὸ Ἄργος, ἡ Σπάρτη, ὁ ἐν Ἀρκαδίᾳ Ὀρχομενὸς καὶ ἡ πρὸς τὴν Οἶτην Ἡράκλεια. Ἡ ἀδικος αὕτη καὶ τυραννικὴ προσταγὴ τῶν Ῥωμαίων, ὧν κυρία βουλὴ ἦν ἡ ἐξασθένησις τῆς συμπολιτείας, τοσαῦτον παρώξυνε τοὺς Ἀχαιοὺς, ὥστε ἡναγκάσθησαν οἱ ἐκ Ῥώμης δικασταὶ ταχέως νά ἀπέλθωσιν ἐκείθεν ἐκ φόβου περὶ τῆς ἰδίας ζωῆς αὐτῶν. Οἱ Ἀχαιοὶ νῦν ταρασσονται καὶ ὀλέθρια διανοοῦνται, εἰς ἀποδoléπων ὁ διαλλακτικὸς Μέτελλος, ὅστις τότε ἔτι 148

(1) Πausan. 7, 10. Πλουτ. Κάτ. 9.

ἐπολέμει ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς τὸν ἄρπαγα τῆς βασιλείας Ψευδοφιλιππον καλούμενον, ἐπειράθη νὰ πραινῇ τούτους συμβουλεύων νὰ μὴ ἐπιχειρήσωσιν ὑπὲρ δύναμιν ἔργον τι, ἀλλ' εἰρηνικῶς νὰ συμβιβασθῶσιν. Οἱ Ἀχαιοὶ ὅμως σκοτισθέντες ὑπὸ τοῦ πάθους καὶ τοῦ μίσους πρὸς τοὺς πάντα τὰ ἀνόσια μεταχειρισθέντας Ῥωμαίους εἰς ἐκφαλισμὸν καὶ δούλωσιν τῆς Ἑλλάδος, παροξυνόμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν Κριτολάου ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν προστατευομένης Σπάρτης καὶ κατ' αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων (1). Μετὰ τῶν Ἀχαιῶν συνεμάχησαν ἄλλοι τε τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ ἐν Εὐβοίᾳ Χαλκιδαῖς. Ὁ ἄκριτος Κριτόλαος μετὰ μικρᾶς δυνάμεως ἐστράτευσεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ὅπως βοηθήσῃ τὸν πρὸς τὸν Μέτελλον πολεμοῦντα Ψευδοφιλιππον, ἀλλὰ πρὶν φθάσῃ εἰς τὰς Θερμοπύλας ἤγγελλθῃ ὅτι ὁ Ψευδοφιλιππος ἠττήθη πολλοὺς ἀπολέσας τῶν Μακεδόνων, καὶ συνελήφθη. ἡ δὲ Μακεδονία ἐγένετο Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία τῷ 148 π. Χ. τότε αὐτοὺς θορυβηθεὶς ἐκ τῆς ἀγγελίας κατέλιπε τὴν ἐπίκαιρον θέσιν, καὶ ἔσπευσεν εἰς τὴν Λοκρίδα. Ὁ Μέτελλος, εἰς ὃν ἐπετράπη ὁ πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς πόλεμος, ἐμβάλλει ἐκ τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ νικᾷ τὸν ἄφρονα Κριτόλαον κατακόψας τὸ πλεῖστον τῶν Ἀχαιῶν, καὶ χιλίους Ἀρκάδας εἰς βοήθειαν τῶν Ἀχαιῶν σπεύσαντας καὶ καταληφθέντας ἐν Χαιρωνείᾳ ἀπηνῶς κατέσφαξεν. Ἀντὶ τοῦ ἀφανοῦς μετὰ τὴν μάχην γενομένου Κριτολάου ἐξελέχθη στρατηγὸς τῆς συμπολιτείας ὁ τῶν Ῥωμαίων σφοδρὸς ἐχθρὸς Δίαιος. Ὁ Μέτελλος ἐμβάλλει εἰς τὰς Θήβας, ὧν οἱ κάτοικοι ἀπεσώθησαν εἰς τὰς φάραγγας τοῦ Κιθαιρῶνος· ἐντεῦθεν προήλασε μέχρι Μεγάρων αὐτοῦ ἦλθον πρέσβεις τῶν Ἀχαιῶν πρὸς αὐτὸν περὶ εἰρήνης· τούτους ὁ στρατηγὸς εὐμενῶς ἐδέχθη, καὶ εὐμενεῖς προτάσεις εἰς αὐτοὺς προέτεινεν, ἀλλ' ἡ ἀφροσύνη τοῦ Διαιῶ ἐματαιώσε τὴν εἰρήνην παρὰ τὰς παρακλήσεις καὶ προτροπὰς τῶν εὐφρονούντων πολιτῶν.

(1) Ὁ δὲ Κριτόλαος παροξύνας τοὺς ἐχλοὺς—ἐπεισε τοὺς Ἀχαιοὺς πάλιν ψηφίσασθαι, λόγῳ μὲν τὸν πρὸς Λακεδαιμονίους πόλεμον, ἔργῳ δὲ τὸν πρὸς Ῥωμαίους. Πολυβ. 38—40. 1—5. Πausan. 7.14—17.

Νὺν παρὰ τοῦ Μετελλοῦ λαμβάνει τὴν στρατηγίαν ὁ ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἐκπεμφθεὶς ἔτει 146 Ὑπατος Μόμμιος, ἀνὴρ ὠμὸς ὢν καὶ ἄγριος· πρὸς τοῦτον βουλὴν ἔχων νὰ διακινδυνεύσῃ ὁ Δίαιος συνήθροισε 14,000 πεζοὺς, ἐν οἷς πολλοὶ ἦσαν δοῦλοι, καὶ 600 ἵππεις καὶ ἀντετάχθη παρὰ τὴν Λευκόπετραν πρὸς τὸν Ὑπατον ἔχοντα στρατὸν 23.000 πεζοὺς καὶ 3500 ἵππεις. Οἱ Ἀχαιοὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀνδρείως ἐμάχοντο, καὶ πολλοὺς τῶν Ρωμαίων ἔφθειραν, ἀλλὰ καταλειφθέντες ὑπὸ τῶν ἰδίων ἱππέων ἐτράπησαν. Ὁ Μόμμιος εἰσῆλασεν ἀμυχθεὶς εἰς τὴν Κόρινθον, ἣν ἀγρίως κατέκαυσε, τοὺς δὲ ὑπολειφθέντας κατοίκους ταύτης ἐξηνδραπόδισε. τῶν δὲ ἐν αὐτῇ θαυμαστῶν ἀναθημάτων καὶ δημιουργημάτων καὶ ἀπείρων κοσμημάτων τὰ μὲν ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ῥώμην, τὰ δὲ κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ὀλιγωρίας τοῦ ἀφιλοτέχνου Μομμίου καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἡ δὲ Κορινθία ἀνεδείχθη χώρα ῥωμαϊκὴ (ager publicus). Μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ ἀπάνθρωπον καταστροφὴν τῆς Κορίνθου τῆς ποτὲ μεγίστης καὶ εὐδαιμονεστάτης πόλεως τῆς Ἑλλάδος, αἱ δημοκραταίαι καὶ τὰ συνέδρια τῶν Ἀχαιῶν καὶ Φωκέων καὶ Βοιωτῶν κατελύθησαν· ἅπασα δὲ ἡ Ἑλλὰς ἐγένετο ἐπαρχία ῥωμαϊκὴ, ἣν διώκει εἰς ἕκ τῆς Ῥώμης ἀποστελλόμενος στρατηγός, ὅστις ἐκαλεῖτο ἡγεμὼν οὐχὶ τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ τῆς Ἀχαιῆς. Εἰς τὰς Ἀθήνας δὲ ἀφέθη σκιά τις ἐλευθερίας καὶ παλαιᾶς πολιτείας, ὥς καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ εἰς τὴν Ῥόδον καὶ εἰς τινὰς πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας.

Περὶ τῶν παρ' Ἑλλησιν ἡθῶν τε καὶ ἐμπορίου,
παιδείας τε καθ' ὅλου καὶ τῶν τεχνῶν κατὰ
τὴν προειρημένην περιόδον.

§. 73 Διὰ τῶν δορικτησιῶν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου διεδόθη εἰς μέρος τῆς Ἀσίας καὶ εἰς τὴν Αἴγυπτον εἰδός τι πολιτισμοῦ, Ἑλληνισμὸς καλούμενος. Ἦν δὲ οὗτος κρᾶμα ἕκ τε τῶν ἡθῶν καὶ παιδείας τῶν τε Ἑλλήνων καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν, ἐν ᾧ ἐπεκράτει τὸ Ἑλληνικόν· οἷον ἡ ἑλληνικὴ θρησκεία ἔν τε τῇ Αἰγύπτῳ καὶ τῇ Συρίᾳ μετέλαθε μέρους τῆς θεολατρίας τῶν Ἀνατολικῶν. Ὡσαύτως καὶ τὰ ἑλληνικὰ ἥθη

διὰ τῆς ἐπιμιξίας τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν ἐθνῶν χωρῶν μετεβλήθησαν καὶ ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Μακεδονίᾳ.

Τὸ ἐμπορίον διὰ τῶν Ἑλλήνων μάλιστα ἔλαβε πολλὴν ἐπίδοσιν ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ, Ἀντιοχείᾳ, Περγᾶμι καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσιν, ἐνθα κατεσκευάζοντο διὰ τῆς ἑλληνικῆς εὐφυΐας θαυμάσια ὑφαντουργήματα καὶ ἄλλα πολυτελείας πράγματα, ἅτινα ἐκ τῆς Ἀλεξανδρείας μετεφέροντο διὰ συνοδιῶν μὲν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας, διὰ θαλάσσης δὲ εἰς τὸν Ἀραβικὸν κόλπον καὶ τὴν Ἰνδικὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον, διὰ τῶν Ῥοδίων μάλιστα εἰς τὴν Σικελίαν καὶ εἰς τὸν Πόντον.

Οὐ μόνον τὰ ἔργα καὶ τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων ἐξωογόνουν ἀπάσας τὰς ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν τούτου στρατηγῶν κατακτηθείσας χώρας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ γλῶσσα τούτων· αὕτη ὅμως διὰ τῆς ἐπιδόσεως αὐτῆς εἰς τοσαύτας ξένας καὶ ἀπωτάτας χώρας ἀπώλεσε πολὺ τοῦ κάλλους καὶ τῆς δυνάμεως αὐτῆς. Ἐκ ταύτης καὶ ἐκ πολλῶν ξένων ἰδιωμάτων ἐμορφώθη σὺν τῷ χρόνῳ ἡ κοινὴ καλουμένη διὰ λ ε κ τ ο ς.

Τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι καὶ ἅπαντα σχεδὸν τῶν Ἑλλήνων κατέπεσον ἀπὸ τοῦ προτέρου ὕψους αὐτῶν καὶ μεγαλείου. Τὸ μεγαλόδωρον καὶ φιλόκαλον τῶν πεπαιδευμένων Πτολεμαίων κατέστησαν μὲν τὴν Ἀλεξανδρείαν ἐστὶαν πνευματικῆς μορφώσεως, καὶ συνετέλεσαν νὰ καλῶνται οἱ ἐπ' αὐτῶν χρόνοι Ἀλεξανδρεωτικοί, δὲν ἠδυνήθησαν ὅμως νὰ ἐπαναγάωσι πάλιν τὸ δημιουργὸν καὶ φιλόκαλον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἔργον νῦν κύριον τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γραμματικῶν ἦν νὰ περισυνάγῃσι τὰ ἀθάνατα ἔργα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, νὰ κατατάττωσιν αὐτὰ καθ' ὅλην, νὰ διορθῶσι τὰ διεφθαρμένα χωρία καὶ ἐπιμελῶς νὰ ἐρευνῶσιν αὐτά. Τῶν γραμματικῶν τούτων ἐπαινεῖται πολὺ ἡ πολυμαθία καὶ ἡ γνώσις περὶ τε τὴν κριτικὴν, μετρικὴν, ἀρχαιολογίαν καὶ μυθολογίαν. Ἐξοχώτατοι τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γραμματικῶν ἦσαν οἱ ἑξ' Ἐφέσου Ζηνόδοτος, ὅστις παῖς ποιεῖται τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Μου-

σείου, ὁ τούτου μαθητὴς Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος καὶ ὁ τούτου μαθητὴς ὁ ἐκ Σαμοθράκης Ἀρίσταρχος.

Ἡ ποίησις παρήκμασε καὶ αὕτη μεταπεσοῦσα ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς κάλλους καὶ φυσικοῦ εἰς τὴν ἐπιδεικτικὴν πολυμάθειαν καὶ ἄχαριν τέχνην. Οἱ Ἀλεξανδρίνοι ποιηταὶ στεροῦνται μὲν τοῦ ἀληθοῦς ποιητικοῦ νοῦ καὶ τῆς γονίμου φαντασίας τῶν παλαιῶν, ἔχουσιν ὅμως πολυμάθειαν, γνώσεις πολλὰς ἱστορικὰς καὶ μυθολογικὰς καὶ εὐχέρειαν περὶ τὴν στοιχειουργίαν. Οἰκεία καὶ ἀρμόζουσα εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους ἦν ἡ νέα κωμωδία, ἥς γνωρίσματά εἰσιν, ὡς ἀλλαχοῦ προεδηλώθη, ἡ εὐτραπελία καὶ οἱ σεμνοὶ χαριεντισμοί.

Ἐκ τῶν πολυπληθῶν Ἀλεξανδρίνων ποιητῶν ἐπισημότεροι εἰσὶ πρῶτος ὁ ἀπὸ τοῦ 217 μέχρι τοῦ 204 π. Χ. ζήσας Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος. Οὗτος ἐποίησε τὸ ὀνομαστὸν ἐπικὸν ποίημα, τὰ Ἀργοναυτικά, ἐν οἷς διαπρέπει ἡ ἀφέλεια καὶ ἡ εὐθύτης· ἐνιαχοῦ τοῦ ποιήματος ὁμολογουμένως ὁ ποιητὴς ἐμμήθη ὃν ἐξήλου Ὁμηρον. Τὸν Ἀπολλώνιον πολὺ ἐμμήθη ὁ Οὐίργιλιος καὶ πολλὰ παρ' αὐτοῦ παρέλαθεν.

Ἄλλος δὲ ὀνομαστὸς ποιητὴς ἦν ὁ περὶ τὸ 270 π. Χ. γενομένος ἐκ Σόλων Ἀρατος· οὗτος ἐποίησε τὸ ὀνομαστὸν καὶ διδακτικώτατον τῶν χρόνων ἐκείνων ἐπικὸν ποίημα, ὅπερ ἐπιγράφεται Φαινόμενα καὶ Διοσημεΐα.

Πεπαιδευμένος καὶ ἐλλόγιμος ἀνὴρ ἦν ὁ ἐν ἔτει 270 ἀκμάσας Καλλίμαχος. Οὗτος ἐποίησεν ὕμνους, ὧν καὶ ἡ γλῶσσα πολὺ ἐπαινεῖται καὶ ὁ ἐλληνικὸς τρόπος. Τοῦτον ἐμμήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι ποιηταὶ Κάτουλλος καὶ Ὀβίδιος.

Οἱ δὲ ποιηταὶ τῆς καλουμένης τραγικῆς πλειάδος ὑπολείπονται πολὺ τῶν παλαιῶν δραματικῶν. Εἰς τὴν Πλειάδα ταύτην συγκαταλέγονται πολλοί, ὧν ἐξοχώτατος ἦν ὁ κατὰ τὸ 189 π. Χ. ἀκμάσας Λυκόφρων ἐκ Χαλκίδος τῆς Εὐβοίας. Οὗτος ἐποίησε τὴν Κασάνδραν ἐν γλώσσῃ σκοτεινῇ καὶ δυσνοήτῃ, γέμει ὅμως αὕτη πολλῶν πολλοῦ λόγου ἀξίων μύθων καὶ γεωγραφικῶν καὶ ἱστορικῶν παραδόσεων.

Νοῦν δὲ καὶ τρόπον ἐλληνικὸν καταδεικνύουσι τὰ ἐν δωρικῇ διαλέκτῳ πεποιημένα *Εἰδυλῖα* τοῦ κατὰ 270 π. Χ. ἀκμάσαντος

Θεοκρίτου τοῦ Συρακουσίου. Τοῦτου σύγχρονοι εἰσὶν οἱ βουκουλι-
κοὶ ποιηταὶ Βίων ὁ Σμυρναῖος καὶ Μόσχος ὁ Συρακούσιος.

Αἱ δὲ ἱστορίαι αἱ ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρίνων συγγεγραμμέναι
εἰσὶν ἄμοιροι τῶν ἀρετῶν τῶν παλαιῶν ἱστορικῶν, ὧν κύ-
ριον γνώρισμα εἰσὶν ἡ ἀλήθεια, ὡς προσδηλώθη, καὶ ἡ ἐμ-
βριθία. Οἱ Ἀλεξανδρίνοι ἱστορικοὶ συνέγραψαν οὐχὶ ἱστορίας
τῶν κατ' αὐτοὺς χρόνων, ἀλλ' ἱστορίας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῶν
παναρχαίων χρόνων. εἰς αὐτὰς ἀνέμειξαν μύθους καὶ παραδόσεις
παραδόξους, ὅπως καταστήσωσιν αὐτάς τερπνάς. Ἐκ τῶν ἱστο-
ρικῶν τούτων γνώριμοι εἰσὶ πρῶτος ὁ ἀπὸ τοῦ 252 μέχρι τοῦ
256 ἀκμάσας Τίμαιος ἐκ Ταυρομενίου τῆς Σικελίας. Οὗτος
συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς Σικελίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων
χρόνων μέχρι τῆς 129 ὀλυμπιάδος, τοῦτον κακίζει ὁ Πολύ-
βιος ὡς μὴ φιλαλήθη.

Δεύτερος ὁ ἐκ Σικελίας Εὐδήμερος. Οὗτος συνέγραψεν ἱερὰν
ἀναγραφὴν, ἧτις γέμει πλαστῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἀρχαίων παρα-
δόσεων, δι' ὧν ὁ ποιητὴς ζητεῖ νὰ πείσῃ ὅτι οἱ παρ' Ἑλλήσι
θεοὶ εἰσὶν ἀποτεθεωμένοι ἄνθρωποι, ἰδίᾳ ὁ Ζεὺς ἦν μέγας κα-
τακτητὴς, ὅστις ἐτάφη ἀποθανὼν ἐν τῇ Κρήτῃ.

Ἐξοχώτερος δὲ τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους γενομένων
ἱστορικῶν ἦν ὁ τοῦ Λυκόρτα υἱὸς Πολύβιος ὁ Μεγαλοπολίτης.
Τούτου ἐπαινεῖται ἡ πολλὴ σύνεσις, ἡ ἀκριβεία τῶν ἱστορου-
μένων καὶ ἄλλα· διὸ καὶ ἰδρυτὴς τῆς πραγματικῆς
ἱστορίας λέγεται.

Ἡ δὲ φιλοσοφία ἦν εἰκὼν πιστὴ τῆς τῶν χρόνων ἐκείνων
καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Ἐκαστος τῶν τότε ἀνθρώπων
ἐσκόπεε πράττων τὸ ἴδιον ὄφελος καὶ κέρδος, ἐπομένως καὶ
τῆς φιλοσοφίας κυριώτατον ζήτημα κατέστη ὁ σκοπὸς καὶ τὸ
τέλος τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, καὶ ἡ πρακτικὴ φιλοσοφία ἀντι-
μετώπιζε τὴν θεωρητικὴν. Τὸς τότε φιλοσοφίας δύο ὑπῆρχον

οὐχὶ ὅμως ἡ γινομένη ἐκ τοῦ πρὸς τὰ ἡδέα γαργαλισμοῦ τῶν αἰσθήσεων, ἀλλ' ἐκ τῆς χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης καὶ ἀλυπίας καὶ ἀφοβίας, ἃς προσπορίζει τῇ ψυχῇ ἡ εὐεξία καὶ ἡ γαλήνη τῶν κατὰ τὸ σῶμα. Ἦν δὲ ὁ Εἰπίκουρος καὶ πολυγραφώτατος ἀνὴρ.

Τῆς δὲ Στωικῆς φιλοσοφίας ἀρχηγὸς λέγεται ὁ ἀπὸ τοῦ 340 — 260 π. Χ. ἀκμάσας Ζήνων. Οὗτος ἐδίδασκεν ἐν τῇ Ἀθήνῃσι Ποικίλῃ Στοᾷ, ἀφ' ἧς καὶ ἡ Σχολὴ Στωικὴ ἐκλήθη. Ἡ σχολὴ αὕτη υπελάμβανε κυριώτατον ἀγαθὸν τὸ ἠθικῶς πράττειν, ἥτοι τὸ ἀεὶ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν, ἐξ ἧς γεννᾶται ἡ ἀταραξία τοῦ βίου καὶ ἡ εὐδαιμονία. Τὰς δὲ ἄλλας ἐπιστήμας τὴν φυσικὴν καὶ τὴν λογικὴν ἔκρινον οἱ Στωικοὶ τοσοῦτον μόνον ἀξίας, ὅσον εἰς εὐδαιμονίαν βίου ὑπάρχουσι συντελεστικά.

Ἦν δὲ καὶ ἑτέρα ὀνομαστὴ σχολὴ ἡ Σκεπτικὴ ἢ Πυρρόνειος κληθεῖσα ἀπὸ τοῦ ἐξ Ἡλείας περὶ τοῦ 323 γενομένου Πυρρόνους. Οἱ Πυρρόνειοι ἦσαν ἐν διηνεκεῖ ἀπορία περὶ τῆς ἀληθείας τῶν πραγμάτων· ἔλεγον δὲ ὅτι οὔτε αἱ αἰσθήσεις ἡμῶν οὔτε αἱ δόξαι ἀληθεύουσιν ἢ ψεύδονται, ὅτι πᾶσαι αἱ ἰδέαι ἡμῶν περὶ πάντων ἐγγίγνονται ἡμῖν νόμῳ καὶ ἔθει, ἐπομένως ὁ φιλόσοφος πρέπει νὰ ᾗ ἐφεκτικὸς πρὸς τὰ ἐκτὸς καὶ διστακτικὸς· τοῦτο δὲ τὸ διστάζειν προσπορίζεται αὐτῷ τὴν ἀταραξίαν καὶ ἀπάθειαν ἥτοι τὴν εὐδαιμονίαν.

Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι ἐν τῷ τότε χρόνῳ πρὸς οὐδὲν ἄλλο ἀπέδλεπον πράττοντες ἢ πρὸς τὸ ἴδιον, ὡς ἀνωτέρω ἐρρήθη, κέρδος καὶ πρὸς τὰς ἰδίας ἀνάγκας, διὰ τοῦτο αἱ πρὸς ταύτας χρήσιμα τέχνη καὶ ἐπιστήμαι πολὺ ἐπίδοσιν ἔλαβον, οἷον ἡ μαθηματικὴ, ἡ μηχανικὴ, ἡ ἱατρικὴ καὶ ἡ φυσικὴ. ὥστε οἱ Ἕλληνες ἐγένοντο διδασκαλοὶ τῶν Ῥωμαίων, τῶν Ἀράβων καὶ τῶν τοῦ Μεσαίωνος ἀνδρῶν. Οἱ πρῶτοι Πτολεμαῖοι συνετέλεσαν εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, διότι οὗτοι χάριν τῶν ἐπιστημῶν καὶ συλλογὰς διαφόρων πραγμάτων ἐποίησαν καὶ ζῶα σπάνια ἔτρεφον.

Καὶ ἡ μὲν φυσικὴ ἦν πολὺ ἐτι ἡμελημένη δι' ἔλλειψιν ὁργάνων καὶ παρατηρήσεων.

Τὴν δὲ ἱατρικὴν ὁ ἐκ Κῶ ἀπὸ 461 — 377 ὑπάρξας ἀθάνατος

Ἰπποκράτης κατέστησεν ἐπιστήμην. Ταύτης δὲ βέβαιος θεμέλιος ἐγένετο ἢ ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων προαχθεῖσα ἀνατομικὴ ἐκ τοῦ ἔθους τοῦ ταριχεύειν τοὺς νεκρούς, ἐξ οὗ ὁμολογουμένως πολλὴν ἐπίδοσιν ἔλαβεν ἡ ἱατρικὴ. Ἐπίτημοι δ' ἐγένοντο ἐπὶ ἀνατομικαῖς ἀνακαλύψεσιν οἱ ἱατρικοὶ Ἐρασίστρατος καὶ Ἡρόφιλος.

Τῶν δὲ μαθηματικῶν πρῶτος ὁ περὶ τὸ 308 ἀκμάσας Εὐκλείδης ἐποίησε σύστημα, ὅπερ ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς, γεωμετρίας καὶ τῆς στερεομετρίας· ἐπενόησε δὲ καὶ μέθοδον τῆς μαθηματικῆς, ἥτις μέχρι τῆς σήμερον ἔχει τὴν αἰῶνα.

Εἰς προκοπὴν δὲ τῶν μαθηματικῶν ἰδίᾳ τῆς γεωμετρίας καὶ τῆς μηχανικῆς συνετέλεσε πολὺ ὁ ἐκ Συρακουσῶν ἀπὸ τοῦ 287 — 212 ζήσας Ἀρχιμήδης. Οὗτος ὁ δικαίως μηχανικὸς κληθεὶς διὰ τὰς περὶ τὴν ὑδροστατικὴν ἀνακαλύψεις καὶ ἐπινοήσεις πολλῶν μηχανῶν, ἐδίδασκε περὶ τῆς σφαίρας καὶ κυλίνδρου, κύκλου μετρήσεως, περὶ κωνοειδῶν καὶ σφαιροειδῶν, περὶ ἐλλίπων καὶ περὶ ἄλλων μαθηματικῶν. Τούτου μαθητὴς ἐγένετο ὁ ἐκ Πέργης τῆς Παμφυλίας περὶ τὸ 246 ἀκμάσας Ἀπολλώνιος, ὁ μέγας γεωμέτρης κληθεὶς· οὗτος ἔγραψε περὶ κωνικῶν στοιχείων.

Τῆς δὲ γεωγραφίας ἰδίᾳ ἐπεμελήθη ὁ ἐκ Κυρήνης τὸ 275 π. Χ. γεννηθεὶς Ἐρατοσθένης. Τοῦτον τὸν ἄνδρα διὰ τὴν πολυμαθεῖαν προσεκάλεσεν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν Πτολεμαῖος ὁ Γ. Οὗτος συνέγραψε μέγα ἔργον, ὅπερ ὠνόμασε Γεωγραφικά ἢ Γεωγραφούμενα, διηρεῖτο δὲ τοῦτο εἰς τρία μέρη· τὸ πρῶτον ἐπραγματεύετο περὶ τῆς φυσικῆς γεωγραφίας, τὸ δεύτερον περὶ τῆς μαθηματικῆς καὶ τὸ τρίτον περὶ τῆς χωρογραφίας. Προσεῖτι συνέγραψε καὶ τοὺς Καταστερισμοὺς καὶ ἄλλα πολλὰ ἔργα πολλῆς μαθήσεως δηλωτικά, ἀφ' ὧν καὶ ἐπωνομάσθη αὐτὸς πρῶτος, ὡς ἱστοροῦσι, φιλόλογος.

Τῆς δὲ Ἀστρονομίας ἰδρυτὴς ἐγένετο ὁ ἐκ Νικαίας τῆς Βιθυνίας ἀπὸ τοῦ 160 — 125 ἀκμάσας Ἰππάρχος. Οὗτος ἐδίδασκε περὶ δύσεως καὶ ἀνατολῆς τῶν ἀστέρων, περὶ μεγέθους, ἀποστάσεως καὶ κινήσεως τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης καὶ τῆς γῆς καὶ περὶ ἄλλων οὐρανίων ἀστέρων. Πιθανὸν ὅτι οὗτος ἐγίνωσκε καὶ τὴν σφαιρικὴν τριγωνομετρίαν καὶ χρῶσιν αὐτῆς ἐποίη-

σατο. Προσέτι καὶ εἰς προκοπὴν τῆς γεωγραφίας ὁ αὐτὸς συνετέλεσε, διότι βοηθούμενος οὗτος ὑπὸ τῆς ἀστρονομίας ἐδίδασκε περὶ τῆς τοῦ μήκους καὶ πλάτους εὐρέσεως τόπου τινός.

Ἐκ δὲ τῶν τεχνῶν ἡ τεκτονικὴ ἐδοθηθήθη πολὺ ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ μεγαλοδωρίας τῶν ἡγεμόνων. Οἱ τέκτονες ἔκτιζον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δημόσια καὶ θαυμαστά ἔργα καὶ οἰκίας μεγαλοπρεπεῖς καὶ μνημεῖα ἡγεμόνων καὶ ἀρχόντων, ἀλλ' ἀπεμακρύνοντο πολὺ τοῦ καλοῦ καὶ τελείου τῶν παλαιῶν ἱδρυμάτων, διότι ἡ τέχνη τούτων ἦν μεμιγμένη ἐκ τε τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς τῶν Ἀνατολικῶν.

Ἡ Πλαστικὴ μιμεῖται μὲν τὰ παλαιὰ ὀνομαστά ἔργα, ἀλλὰ ζητεῖ τὰ κολοσσικά, ὥς δηλοῖ ὁ ἐν Ῥόδῳ ὀνομαστὸς κολοσσὸς τοῦ ἡλίου. Πιθανῶς τῆς ἐν Ῥόδῳ σχολῆς ἦν καὶ ὁ ἐν Βασιλικῇ τῆς Ῥώμης κείμενος Λαοκόων.

Ὀνομαστὸς δὲ πλάστης ἦν καὶ ὁ ἐξ Ἀθηνῶν υἱὸς τοῦ Ἀπολλοδώρου Κλεομένης, ὁ ἄξιος τοῦ Πραξιτέλους διαδόχος. Οὗτος ἦν ὁ ποιήσας τὴν Ἀφροδίτην τῶν Μεδίκων. Πολλὰ δὲ καὶ καλὰ κατεσκευάζοντο τότε σκεύη, οἷον κρατῆρες, λίκυθοι, λαμπτήρες καὶ τὰ παρόμοια.

Ἐνταῦθα λοιπὸν τελευτᾷ ἡ ἱστορία τῆς ἐλευθέρως καὶ αὐτονόμου Ἑλλάδος, ἥτις, μεγάλη καὶ ἔνδοξος γενομένη διὰ τῆς ὁμονοίας μάλιστα τῶν ἀνδρείων τέκνων αὐτῆς, ἐφθάρη καὶ ἡρημώθη ἀνδρῶν ἕνεκα τῶν μακρῶν καὶ ἀνδροκτόνων πολέμων, οὓς αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες πρὸς ἀλλήλους ἐπολέμησαν καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, ἐλαυνόμενοι ὑπὸ τῶν κακῶν θαιμόνων τῆς φιλαρχίας καὶ τοῦ φθόγου, καὶ τελευτῶντες οὗτοι παρέδωκαν εἰς ξένα ἔθνη τὰ ἴδια κύτῳ ὅπλα, μεθ' ὧν ὀπλισθέντα ταῦτα καὶ αὐτοὺς τοῦ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν τε Ῥωμαίων καὶ Βυζαντινῶν
καὶ τῶν Τούρκων.

ΕΛΛΑΣ

Ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων.

§. 74. Οἱ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου κύριοι τῆς Ἑλλάδος γενόμενοι Ῥωμαῖοι καλῶς γινώσκοντες τὴν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ αὐτονομίαν τῶν Ἑλλήνων φυσικὴν ῥοπὴν καὶ τὸ ἐκ τῆς ὁμονοίας σθένος αὐτῶν μετεχειρίσθησαν ἀπ' ἀρχῆς ὕπουλον καὶ κακόνουν πολιτικὴν, διότι, ὅπως ἔχωσιν αὐτοὺς διηρημένους καὶ ἀνικάνους κοινῶς νὰ ἐπιχειρήσωσι τι πρὸς σωτηρίαν αὐτῶν, εἰς τινὰς μὲν αὐτῶν ἐπέτρεψαν νὰ φυλάττωσι πατρίους τινὰς νόμους καὶ ἔθνη, ἰδίᾳ εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ Σπαρτιάτας, εἰς ἄλλους δὲ οὐ· καὶ τινὰς μὲν τῶν ἐλληνίδων πόλεων εὐηργέτουν, ἄλλας δὲ κατέθλιβον, πανταχοῦ δὲ ἐπιμελῶς ὑπέθαλπον τὰς ἐμφυλίους ἐριδας καὶ ταραχάς· καθόλου δὲ ἡ τῶν Ῥωμαίων ἐξουσία ἦν θλιθερά καὶ ὀλεθρία. Διὰ ταῦτα λοιπὸν ἐν τοῖς πολεμηθεῖσι τῶν Ῥωμαίων πολέμοις ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων συνεμάχουν μετὰ τῶν στρατηγῶν ἐκείνων παρ' ὧν ἤλπιζον τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν· ὡς τοῦτο ἐγένετο πρῶτον κατὰ τὸν ἐν ἔτει 78 πολεμηθέντα πόλεμον τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸν Μιθριδάτην τὸν βασιλέα τοῦ Πόντου. Ὁ φοβερὰ μισῶν τοὺς δολίους Ῥωμαίους βασιλεὺς οὗτος ἀπέκτεινεν αἰφνης 80,000 τούτων ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, καὶ βουληθεὶς νὰ πολεμήσῃ αὐτοὺς καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἐπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ πολλῆς δυνάμεως τὸν στρατηγὸν Ἀρχέλαον, ὅπως προσλάβῃ τοὺς Ἑλληνας συμμάχους. Ὅντως μετὰ τοῦ Ἀρχελάου συνεμάχησαν ἄλλοι τε τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ τυραννοῦμενοι ὑπὸ τοῦ ἀθλίου καὶ μισορρωμαίου Ἀριστίωνος Ἀθηναῖοι, οἳ τινες ἐδέχθησαν ἐν Ἀθήναις φρουρὰν τῶν Ποντικῶν. Οἱ Ῥωμαῖοι ἐπεμψαν στρατηγὸν ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην τὸν Σύλλαν. Ὁ ἄγριος οὗτος καὶ

ὤμῳ στρατηγὸς ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπολιόρχησε τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰς Ἀθήνας, ὡς μετὰ πολύμοχθον πολιορκίαν ἐξεπόρθησε καὶ παρέδωκε τῷ στρατῷ εἰς διαρπαγὴν καὶ φόνον· ἅπαντα ἡ πόλις ἐπληρώθη νεκρῶν καὶ αἵματος ἐκ τῶν ἀνηλεῶς σφαγέντων Ἀθηναίων· τὸν δ' ἄθλιον Ἀριστίωνα συλλαβὼν ἀπέκτεινεν ὁ Σύλλας, ἐγένετο δὲ κύριος καὶ τοῦ Πειραιῶς, οὗ τὰ πλεῖστα κατέσκαψε καὶ κατέκαυσεν, οὐδενὸς φειδόμενος οὔτε τῆς τοῦ Φίλωνος ὀπλοθήκης, οὔτε τινὸς ἄλλου τῶν ὀνομαστῶν ἔργων· ἐσύλησε δὲ καὶ τὰ ἐν Δελφοῖς πολύτιμα ἱερά καὶ τὰ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ τὰ ἐν Ἐπιδαύρῳ, καὶ ἐξ αὐτῶν ἔδᾳ πάντα εἰς τὸν πόλεμον (1)· ἀπέστειλε δὲ εἰς τὴν Ῥώμην καὶ τὴν πολυτίμην τοῦ Τηίου Ἀπελλικῶντος βιβλιοθήκην, ἐν ἣ ἦσαν τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους (2). Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπῆλθεν ἐπὶ τὸν εἰς Βοιωτίαν ἐκφυγόντα Ἀρχέλαον, τοῦτον δὲ καταπολεμήσας περὶ τε τὴν Χαιρώνειαν καὶ τὸν Ὀρχομενὸν ἐξέβαλε τῆς Ἑλλάδος. Ὁ εἰρημένος πρὸς τὸν Μιθριδάτην πόλεμος τῶν Ῥωμαίων ἐγένετο αἰτία πολλῶν κακῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὧν ὅμως τὴν πόλιν, ὥς τροφὸν τοσούτων ἀειδύμων ἀνδρῶν, πολλοὶ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες ἄσμενοι ἐπεσκέπτοντο καὶ διέτριβον ἐν αὐτῇ καὶ τοὺς κατοίκους ταύτης ὠφέλουν· οἷος ὁ ἐκ Ῥώμης Πομπώνιος ὁ Ἀττικὸς καὶ ἄλλοι καὶ αὐτὸς ὁ ὀνομαστός στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Πομπήιος. Οὗτος ἀπαλλάξας τὴν Ἑλλάδα τῶν ἀδελῶς λεηλατούντων τὰ παραθαλάσσια αὐτῆς φοβερῶν πειρατῶν, καὶ τελειώσας τὸν πρὸς τὸν Μιθριδάτην πόλεμον ἐδώρησεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους 50 τάλαντα εἰς ἀνέγερσιν τῶν τειχῶν, ἀνθ' ὧν χάριν ἀνταποδιδόντες οἱ Ἀθηναῖοι συνεμάχησαν αὐτοῖς τε καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων μετ' αὐτοῦ πολεμοῦντος πρὸς τὸν Καῖσαρα. Ἡττηθέντος δὲ τοῦ Πομπηίου ἐν Φαρσάλῳ ἔτει 48 π. Χ. ὁ Καῖσαρ δὲν ἐμνησικαχήσῃ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ εὖνους τούτοις ἐδείχθη, καὶ τὴν Κόρινθον πάλιν ἀνέκτισεν, ἥτις ταχέως μεγάλη καὶ εὐδαίμων ἐκ τοῦ ἐμπορίου ἐγένετο.

(1) Πλουτ. Λούκουλ. 2. (2) Πλουτ. Σύλ. 26.

Ὅτε δὲ πάλιν ὁ Ἀντώνιος μετὰ τοῦ Αὐγούστου κατεπολέμησαν περὶ Φιλίππους ἔτει 42 π. Χ. τὸν Βρούτον καὶ τὸν Κάσσιον, οὓς ἐδοχέουν πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὡς ὑπερμάχους τῆς ἐλευθερίας, χαίρων διέτριβεν ἐν Ἀθήναις. Μικρὸν δὲ ὕστερον πολεμήσαντος τοῦ Ἀντωνίου πρὸς τὸν Ὀκτάβιον παρὰ τὸ Ἄκτιον ἔτει 31 π. Χ. καὶ ἡττηθέντος, ὁ Ὀκτάβιος τοὺς μὲν κατὰ τὴν εἰρημένην μάχην πολεμίους αὐτῷ γενομένους Ἕλληνας ἡλέησε, τοὺς δὲ εὐνοὺς ὠφέλησεν, οἷον τὴν Σπάρτην καὶ ἄλλας ἐλληνίδας πόλεις, ἀνέκτισε δὲ καὶ τὰς Πάτρας καὶ πόλιν ἔκτισεν, ὅπου ἐνίκησε τὸν Ἀντώνιον, ἧτις ἐκ τῆς νίκης Νικόπολις ἐκλήθη, συνωκίσθη δὲ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Αἰτωλῶν.

Ἐκ δὲ τῶν ἐν Ῥώμῃ αὐτοκρατόρων ὁ μὲν Τιβέριος καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπήλλαξε τοῦ φόρου καὶ διοικητὴν αὐτῆς ἔστειλε τὸν φρόνιμον Γερμανικόν.

Ὁ δὲ κατὰ τὸ 66 μ. Χ. ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα Νέρων, πολλὰ ἐπαινέσεις καὶ κολακευθεῖς ὑπὸ τῶν ταπεινῶν Ἑλλήνων ὡς Ὀλυμπιονίκης, ἀπέδωκεν αὐτοῖς τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀπήλλαξεν αὐτοὺς τῶν φόρων· ἐπειδὴ ὁμως ἡ ἐλευθερία ἐγέννησε ταραχὰς ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ πολὺ τοὺς Ἕλληνας ἐβλαψεν, ὁ περὶ τὸ 70 μ. Χ. αὐτοκρατορεύσας Οὐεσπεσιανὸς κατήργησε τὸ τοῦ Νέρωνος διάταγμα, εἰπὼν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀπέμαθον τὴν ἐλευθερίαν.

Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ ἐν ἔτει 98 μ. Χ. γενόμενος αὐτοκράτωρ Τραιανὸς ὠφέλησε τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες διὰ τοῦτο ἔστησαν αὐτῷ ἀνδριάντα ἐν Ὀλυμπίᾳ.

Ὁ δὲ ἀπὸ τοῦ 117 μέχρι τοῦ 138 ἔτους μ. Χ. αὐτοκρατορεύσας Ἀδριανὸς ἡγάπα νὰ διατρίβῃ ἐν Ἀθήναις, ὅπου πολλὰ καὶ λαμπρὰ ἰδρύματα ὥρυσεν, καὶ αὐτὸν τὸν θαυμαστὸν ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, οὗτινος ἡ οἰκοδομὴ ᾗρξατο ἀπὸ Πεισιστράτου, ἀπετελείωσεν.

Ἐπεικὴς δὲ ἦν καὶ ἡ ἀρχὴ τῶν αὐτοκρατόρων Ἀντωνίνου Πίου, καὶ Μάρκου Αὐρηλίου Ἀντωνίνου· οὗτος μάλιστα γενναίως ἐμισθωσε τοὺς Ἀθηναίους διδασκάλους τῆς φιλοσοφίας.

Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι καὶ ἐπίσημοι Ῥωμαῖοι προθύμως ἐφοί-

ἀνηκεστός τοις ἑλληνικοῖς καλλιτεχνήμασιν ἐγενοντά οἱ ἀτιμᾶσαι
 Ῥωμαῖοι, οἵτινες οὐ μόνον ἀπέσπων αὐτὰ ἀπὸ τῶν οἰκείων τό-
 πων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πολλῶν λαμπρῶν ἀγαλμάτων ἀφῆρουν τὴν
 ἐπιγραφὴν καὶ ἐνεχάρασσον τὸ ἴδιον ὄνομα (1). Τὰ μέγιστα, συντό-
 μως εἰπεῖν, οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεμύζησαν καὶ ἔφθειραν τὴν Ἑλλάδα.
 Περίλυπος ὁ Στράβων διηγεῖται τὴν ἐκ τῶν πολέμων τῶν Ῥω-
 μαίων πρὸς τε τοὺς Μακεδόνας καὶ τοὺς Ἕλληνας διαφθοράν
 καὶ ἐρήμωσιν τῆς Ἑλλάδος. Τὰς ἄλλοτε, λέγει, εὐάνδρους καὶ
 εὐδαίμονας χώρας τῆς τε Ἡπείρου καὶ Ἀκαρνανίας, Αἰτωλίας τε
 καὶ Λοκρίδος καὶ Βοιωτίας καὶ ἄλλων ἐρημία κατεῖχε καὶ οἱ
 ὑπολειπόμενοι τῶν ἐθνῶν τούτων κωμηδὸν ᾤκουν· αἱ δὲ τῆς
 Ἀρκαδίας πόλεις οὐκέτι ἦσαν ἢ ἔχνη αὐτῶν ἐφαίνοντο, καὶ
 αὐτῇ, λέγει, ἡ Μεγαλόπολις ἐρημία μεγάλη ἦν καὶ νομὴ θαφιλῆς
 εἰς βοσκήματα (2). Τὴν δὲ προτέραν σεμνότητα καὶ τὸ μέγεθος
 τῆς Ἑλλάδος ἐνέφαινον, κατὰ Δίωνα τὸν Χρυσόστομον, οἱ λί-
 θοι μᾶλλον καὶ τὰ ἐρείπια τῶν οἰκοδομημάτων· οὐ μὴν
 ἀλλὰ καὶ τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων καὶ τὰ ἥθη καὶ τὸ ἐμπό-
 ριον καὶ τὰς τέχνας διέφθειρεν ἡ δυναστεία τῶν Ῥωμαίων καὶ
 ὅλον τὸν τῶν Ἑλλήνων βίον ἄθλιον κατέστησεν.

(1) Ὡς δηλοῦσιν ἄλλοι τε καὶ ὁ Πausanías ἐλέγων, «Τὰς γὰρ Μιλιτιά-
 δου καὶ Θεμιστοκλέους εἰκόνας ἐς Ῥωμαῖόν τε ἄνδρα καὶ Θραῖκα με-
 τέγραψαν». Ἀττ. 18, 3, 17, 3. (2) Στράβ. 7, 8, 2.

ὑπὸ τοὺς χρόνους τούτους τῆς τελείας τῶν ἀνθρώπων διαφθορᾶς καὶ ἀθλιότητος διαδίδοται ἐν τῇ Ἑλλάδι ἡ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλία, ἥτις ἔμελλε νὰ σώσῃ καθόλου τὸ ἀνθρώπινον γένος, νὰ παρηγορῇ τοὺς Ἕλληνας ἐν τῇ δεινῇ δουλείᾳ καὶ ταῖς συμφοραῖς αὐτῶν, καὶ τέλος νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν. Ταύτην τὴν ἐθνοσωτήριον διδασκαλίαν πρῶτος ἐκήρυξεν εἰς πολλὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος αὐτὸ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ὁ θεσπέσιος Παῦλος, εἰτα καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ αὐτὸς περὶ τὸ 53 ἐλθὼν καὶ στὰς ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου μετὰ σθεναρᾶς φωνῆς ἐγνώρισε τοῖς Ἀθηναίοις τὸν παρ' αὐτοῖς λατρευόμενον ἄγνωστον θεόν, καὶ ἐδίδασκε περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς τούτου διδασκαλίας, εἰς ἣν πλείστα τῶν Ἑλλήνων ταχέως ἐπίστευσαν· καὶ ἐν πολλαῖς ὀνομασταῖς πόλεσι τῆς Ἑλλάδος ἰδρύθησαν ἐπίσημοι ἐκκλησίαι, καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Κορίνθῳ, ἥτις μάλιστα ἐγένετο ἡ ἔδρα τοῦ Ῥωμαίου ἀνθυπάτου.

Περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου μεταθέσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς ἑδρας εἰς τὸ Βυζάντιον.

§ 75. Μικρὸν ὕστερον βάρβαρα ἔθνη ἐξορμήσαντα ἐκ τῶν ἀρκτηίων χωρῶν τῆς Εὐρώπης ἐχύθησαν εἰς τὰς ὠραίας χώρας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους διαρπάζοντες καὶ φθειρόντες αὐτάς· ἐκ τούτων οἱ Γότθοι, οἱ Σκύθαι καὶ οἱ Αἴρουλοι ἐπανειλημμένως ἐληλάτουν καὶ ἤρπαζον ἀπὸ τοῦ 250 μ. Χ. τὰς παραθαλασσίους ἐλληνικὰς πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐνέπρησαν τὸν ἐν Ἐφέσῳ ναόν, διήρπασαν τὰς Ἀθήνας, τὰς Θήβας, τὴν Κόρινθον, τὸ Ἄργος καὶ τὴν Σπάρτην. Τοὺς βαρβάρους τούτους τελευταίων κατενίκησε πλησίον τῶν Ἀθηνῶν ὁ Δέξιππος, ὁ τελευταῖος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων. Αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν εἰρημένων ἀγρίων ἔθνων ἐπανελήφθησαν πάλιν οὐ πολὺ ὕστερον, ἀλλὰ ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐβλάφθη ὑπ' αὐτῶν, διότι ἐκ φόβου οἱ Ἕλληνες ἀπ' αὐτῶν εἶχον τειχίσαι τὰς πόλεις.

Ἐκ τότε ἐτέλεσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἡ Ἑλλὰς ἀσινὴς ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν βαρβάρων, ἐν ᾧ τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος καὶ ὑπὸ τούτων καὶ ὑπὸ τῶν φοινικῶν ἐρίδων τῶν αὐτοκρατόρων περὶ τῆς

ἀρχῆς ἐταράσσεται καὶ ἐφθείρετο. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον ἐγένοντο καὶ φονικαὶ διωγμοὶ τῶν χριστιανῶν, ὧν πολλοὶ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων ὑπέμειναν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον· μέγας οὖν Κωνσταντῖνος ὁ μέγας, κύριος γενόμενος παντὸς τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους ἔτει 314, μετέθηκεν ἔτει 331 τὴν αὐτοκρατορικὴν ἔδραν εἰς τὸ Βυζάντιον, ὅπερ ἀπ' αὐτοῦ Κωνσταντινουπόλις ὠνομάσθη. Τὴν πόλιν ταύτην καλῶς ἐτείχισε καὶ ᾠξήσῃ καὶ ἐκόσμησεν διὰ τῶν ὀνομαστοτάτων ἐλληνικῶν τεχνουργημάτων, ἅτινα μετεκομίσθησαν ἐκ τῶν ἐξοχωτάτων ἐλληνικῶν πόλεων Ἀθηνῶν τε καὶ Κορίνθου, Δήλου τε καὶ Ἐφέσου καὶ Ἀντιοχείας. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐτίμησεν πολὺ τὰ ἐλληνικά, μάλιστα δὲ τοὺς Ἀθηναίους, ὧν ἔχαιρε καλούμενος στρατηγός· διέφρασε τὸ κράτος εἰς τέσσαρα μεγάλα μέρη· τὴν Ἀνατολήν, τὸ Ἰλλυρικόν, οὗ μέρος ἀπετέλει ἡ Ἑλλάς, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλατίαν καὶ συνετέλεσεν οὗτος νὰ στερεωθῇ ἀπανταχοῦ τοῦ κράτους καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις, ὅπου δευνῶς ἐμισεῖτο καὶ ἐπολεμεῖτο ὑπὸ τῶν σοφιστῶν, ὁ χριστιανισμός, ὅφ' οὗ βοήθηθαι καὶ νίκας λαμπράς ἤρατο καὶ μέγας ἐπεκλήθη.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ τούτου υἱοῦ τοῦ ὠμοῦ Κωνσταντίου ἐγένετο αὐτοκράτωρ ἀπὸ τοῦ 361 μέχρι τοῦ 363 ἔτους παντὸς τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους ὁ Ἰουλιανός· οὗτος πολὺν χρόνον διέτριψεν ἐν ἄλλαις πόλεσι καὶ δὴ καὶ ἐν Ἀθήναις διδασκόμενος, τοσοῦτον δὲ ἡγάπησεν τὰ ἐλληνικά καὶ ἐθαύμαζε τὴν τῶν θεῶν τῶν Ἑλλήνων λατρείαν, ὥστε ἀπέστη τοῦ χριστιανισμοῦ, ὃν διδασκόμενος μεγάλως ἐταλαιπωρήθη ὑπὸ τῶν διδασκάλων· διὸ καὶ ἀποστάτης ἐκλήθη. Οὗτος πάντα λίθον ἐκίνησεν νὰ ἀνορθώσῃ τὴν τῶν εἰδώλων τιμὴν, νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν παλαιὸν ἐλληνικὸν αἰῶνα καὶ νὰ καταπαύσῃ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ λατρείαν, ἀπέτυχεν ὅμως τοῦ πόθου τούτου, διότι τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν αὐτὴ ἡ δεξιὰ τοῦ Ὑψίστου ἐθεμελίωσεν ἐπὶ πέτραις βεβαίαις καὶ ἀσάλευτον· ὠφέλησεν ὅμως ὁ Ἰουλιανός τὴν Ἑλλάδα, διότι καὶ πόλεις ἐπίσημοί ποτε ἀνυποκινῆθησαν, καὶ ἄλλαι ταπεινωθεῖσαι ἀνέλαβον, ἐξ ὧν ἦσαν καὶ αἱ Ἀθῆναι, αἵτινες ἐγένοντο πάλιν ἐστία τῶν γραμμάτων καὶ τῆς φιλοσοφίας τῆς νεοπλατωνικῆς.

Περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου γενομένης
εἰς δύο διανομῆς τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους.

§ 76. Πεσόντος δὲ τοῦ Ἰουλιανῆ ἐν τῇ πρὸς τοὺς Πέρσας ἐν ἔτει
363 γενομένη μάχῃ ἀνηγορεύθη αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν
ὁ ἀδρανὴς ἀλλὰ πολὺ ζηλωτὴς τοῦ χριστιανισμοῦ Ἰοδιανός· καὶ τοῦ-
του μετ' ὀλίγον ἀποθανόντος ἀνεδείχθη αὐτοκράτωρ ὁ γενναῖος
Οὐαλεντινιανὸς ἐν ἔτει 364. Οὗτος κατέστησεν Αὐγουστον καὶ κύ-
ριον τῆς Ἀνατολῆς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Οὐάλεντα. Ἐπὶ τῆς
τούτων ἀρχῆς ἤρξατο ἡ φοβερά μετανάστασις τῶν ἐθνῶν. Ἰαύ-
της δὲ αἰτία ἐγένετο, ὥς ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν μέσων αἰώνων
μανθάνομεν, ἡ ἀγρία φυλὴ τῶν Οὐννων. Οὗτοι περάσαντες τὸν
Βόλγαν ἐχυθῆσαν, ὥς τις φοβερὸς χειμάρρῃς, εἰς τὴν Εὐρώπῃν.
Οἱ Γότθοι ἐκ τοῦ πρὸς αὐτοὺς φόβου κατέλειπον τὴν χώραν
αὐτῶν, καὶ διαβάντες τὸν Ἰστρον συναινέσει τοῦ Οὐάλεντος κα-
τέφυκον εἰς τὴν Μοισίαν. Δεινῶς ὁμως ταλαιπωρούμενοι καὶ
θλιβόμενοι ὑπὸ τῶν ἀπλήστων στρατηγῶν τοῦ αὐτοκράτορος
ἔλαβον τὰ ὅπλα, καὶ πολλάκις ἐνίκησαν τοὺς στρατοὺς αὐτοῦ καὶ
αὐτὸν τοῦτον τὸν Οὐάλεντα ἐφόνευσαν ἐν τῇ γενομένῃ τῇ 378
μάχῃ ἐν Ἀδριανουπόλει· ὅποτε ἀκάθεκτοι γενόμενοι διήρπαζον
τὰς χώρας τοῦ κράτους(1). Τότε οἱ τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ υἱοὶ προ-
σεκάλεσαν ἐξ Ἰσπανίας τὸν Θεοδοσίον, ὃν ἀνέδειξαν Αὐγουστον τῆς
Ἀνατολῆς. Ὁ μεγάλθυμος οὗτος καὶ συνετὸς ἀνὴρ ἀνδρείως κα-
τέπαυσε τὰς ἀρπαγὰς τῶν Γότθων καὶ εἰρήνευσε τοὺτους. Μετ'
οὐ πολὺ δ' αὐτοκράτωρ γενόμενος παντὸς τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους
διὰ τὰς λαμπράς αὐτοῦ ἀρετάς, πολλὰ καὶ ἄλλα καλὰ ἐποίησε
καὶ πολλὰ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐξουθένισιν καὶ καταστροφὴν τῆς
εἰδωλωλατρείας καὶ εἰς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὅτε
δὲ ἐν ἔτει 395 ἀπέθνησκεν ὁ μέγας δικαίως ἐπικληθεὶς Θεο-
δόσιος, διένειμε τὸ κράτος εἰς τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ τὸν Ἀρ-
κάδιον καὶ τὸν Ὠνώριον· καὶ εἰς μὲν τὸν Ἀρκάδιον ἔδωκε τὰ
ἀνατολικά μέρη τοῦ κράτους, ἐν οἷς συγκατελέγη καὶ ἡ Ἐλ-
λὰς μετὰ τῆς Μακεδονίας, εἰς δὲ τὸν Ὠνώριον τὰ δυτικά,

(1) Ἰδὲ Ζώσιμ. 4. 20—24.

Ἐκ τῆς διανομῆς ταύτης προῆλθεν ἡ εἰς δύο χωριστὰ κράτη διαίρεσις τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, εἰς τὸ ἀνατολικὸν ῥωμαϊκὸν ἢ Βυζαντιακὸν κληθὲν καὶ εἰς τὸ δυτικὸν ῥωμαϊκόν.

Περὶ τῆς πνευματικῆς λειτουργίας τῶν Ἑλλήνων
ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Ῥωμαίων.

§ 77. Ὁ γόνιμος πνευματικῶν ἔργων νοῦς τῶν Ἑλλήνων λειτουργεῖ ἔτι καὶ ἐπὶ τῆς δυναστείας τῶν Ῥωμαίων διότι καὶ ἐπὶ τούτων πολλοὶ ἄνδρες διέπρεψαν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ. Τούτων τοὺς ἐπισημωτέρους μνημονεύομεν ὥδε καθ' ὃν ἕκαστος ἤκμασε χρόνον. Ἑλλόγιμοι λοιπὸν ἄνδρες ἐγένοντο.

Πρῶτος ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας περὶ τὸ 40 ἔτος π. Χ. ἀκμάσας γραμματικὸς Δίδυμος, ὁ συγγραφεὺς 4,000 ἔργων, ἀφ' ὧν καὶ χαλκέντερος ἐπωνομάσθη.

Εἶτα ὁ περὶ τὸ 60 ἔτος π. Χ. γεννηθεὶς Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, ὁ συγγράψας τὴν ῥωμαϊκὴν ἀρχαιολογίαν· ὁ ἐπὶ Καίσαρος καὶ Αὐγούστου ἀκμάσας Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, ὁ συγγραφεὺς τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἱστορικῆς, τῆς περιλαμβανομένης τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων· ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀκμάσας Διονύσιος ὁ περιηγητής. Οὗτος συνέγραψε περιήγησιν τῆς Οἰκουμένης. Ἑλλόγιμος γεωγράφος ἀνὴρ ἦν ὁ ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ Πόντου Ἀμασείας κατὰ τὸ 12 ἔτος μ. Χ. ἀκμάσας Στράβων, ὅστις πολὺ ἐπιμελῶς καὶ φιλοσοφικῶς διαγράφει ἐν τοῖς γεωγραφικοῖς αὐτοῦ τὴν ἱστορίαν, τὰ ἥθη καὶ τὴν πολιτείαν τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν. Γνώριμος σοφιστὴς καὶ στωικὸς φιλόσοφος ἐγένετο ὁ ἐκ Προύσης τῆς Βιθυνίας περὶ τὸ 100 ἔτος ζήσας Δίων ὁ Χρυσόστομος. Ὡσχύτως ὀνομαστὸς λείων ἦν ὁ ἐκ Χαιρωνείας Πλούταρχος. Οὗτος ἐγεννήθη τῷ 50 ἔτει μ. Χ. ἐτελεύτησε δὲ τῷ 120. Συνέγραψε τοὺς παραλλήλους βίους, καὶ ἠθικά καὶ ἄλλα ἔργα πολλῆς σοφίας μεστά. Ἱστορικὸς καὶ φιλόσοφος ἐπαινετὸς ἦν καὶ ὁ περὶ τὸ 130 μ. Χ. γενόμενος Ἀρρίανος ἐκ Νικομηδείας· οὗτος συνέγραψεν, ὡς προείπομεν ἀλλαχοῦ, τὴν ἀνάβασιν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Λόγου ἀξίος ἦν καὶ ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας ἐπὶ Τραϊανῷ

καὶ Ἀδριανοῦ ζήσας ἱστορικὸς Ἀππιανός. Ἐνδοξὸς ἰατρὸς καὶ γραμματικὸς καὶ μαθηματικὸς ἐγένετο ὁ περὶ τὸ 166 μ. Χ. ζήσας Κλαύδιος Γαληνός. Γνωστὸς ἦν ὁ ἐκ Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας περὶ τὸ 174 ἀκμάσας Πausανίας. Οὗτος συνέγραψε τὴν τῆς Ἑλλάδος περιήγησιν. Ἀπὸ δὲ τοῦ 122 μέχρι τοῦ 200 ἔτους ἤχμασεν ὁ ἐκ Σαμοσάτων τῆς Συρίας περιφήμος Λουκιανός. Ἐλλόγιμος ἐγένετο ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐν ἔτει 185 γεννηθεὶς Ὡριγένης ὁ ἐν Καισαρείᾳ πρεσβύτερος χειροτονηθεὶς. Ὁ δὲ ἐξ Ἀθηῶν ῥήτωρ καὶ σοφιστὴς Φιλόστρατος ὁ πρεσβύτερος ἐγένετο περὶ τὸ 200 ἔτος, τούτου δὲ ἀνεψιὸς ἦν Φιλόστρατος ὁ νεώτερος. Γραμματικὸς δὲ καὶ σοφιστὴς ἄξιος λόγου ὑπῆρξεν ὁ ἐκ Ναυκράτιδος τῆς Αἰγύπτου περὶ τὸ 200 ἔτος γενόμενος Ἀθήναιος ὁ δειπνοσοφιστής. Περίφημος δὲ τῆς νεοπλατωνικῆς σχολῆς φιλόσοφος ἦν ὁ ἐν Λυκοπόλει τῆς Αἰγύπτου τῇ 205 ἔτει γεννηθεὶς Πλωτῖνος, οὗτινος τὰ ἡθικὰ καὶ φυσικὰ ἔργα κατέταξε καὶ διώρθωσεν ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Πορφύριος. Ὀνομαστοὶ δὲ καὶ ἑνδοξοὶ εἰσὶν ὁ μέγας Ἀθανάσιος, οἱ μεγάλοι τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι οἱ περὶ τὰ τέλη τῆς τρίτης ἑκατονταετηρίδος ἀκμάσαντες, ὁ ἐκ Καππαδοκίας Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ὁ ἐκ Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας Βασίλειος ὁ μέγας καὶ ὁ κατὰ τὸ 354 ἐν Ἀντιοχείᾳ γεννηθεὶς Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι οὐ μικροῦ λόγου ἄξιοι ἐγένοντο ἐλλόγιμοι ἄνδρες τῶν Ἑλλήνων, ὅτε οὗτοι ἐδεσπόζοντο ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, οὓς παραλείπομεν τῆς συντομίας χάριν.

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΩΝ ΤΙΝΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

Σελίδι, στίχῳ.

5. 41, ἐν τῇ Ἑλλάδι, γράφε ἐν τῇ κυρίᾳ Ἑλλάδι.
 22. 7, ἐπεμήγνυντο γρ. ἐπεμήγνοντο.
 25. 23, πολύκαμπος γρ. πολύκαμπτος.
 55. 11, μετηλάστευσαν. γρ. μετανέστησαν.
 57. 27, ἀπέσθβεν γρ. κατεπράυνεν.
 ὁπαδοί γρ. ὁπαδοί.
 62. 25, Ἀχελφῶ γρ. Ἀλφειοῦ.
 64. 35, ἔδρα γρ. μητρόπολις.
 65. 27, ἀντικαταστήσας γρ. ἀποκαταστήσας.
 87. 11, τὴν κατὰ γρ. κατὰ τὴν
 99. 6, (περιοίλους), ὑπηκόους, γρ. ὑπηκόους (περιοίλους)
 110. 16, ἐννεάτις γρ. ἐνναέτις
 157. 29, Μιλησίου γρ. Μελησίου.
 158. 2, Μιλησίους καὶ, γρ. Μιλησίους, οἵτινες.
 159. 8, μέχρι τοῦ 404, γρ. 338.
 168. 10, ἄτολμος καὶ δειλός, γρ. μελλητής.
 168. 10, Σιμωνίδου γρ. Σοφωνίδου.
 177. 9, περὶ τούτου γρ. περὶ αὐτοῦ.
 185. 15, καὶ λιπόντες γρ. καταλιπόντες.
 192. 24, Ἀστύοχος γρ. Ἀντίοχος.
 196. 2, ῥήτωρ ὁ Ἀντιφῶν γρ. ῥήτωρ Ἀντιφῶν.
 196. 10, κέρδεων γρ. κερδῶν.
 197. 19, 431, γρ. 433.
 198. 1, διάγραφον τὸ Ἀριστοτέλης.
 208. 28, ὁμολογήσαντες, γρ. ὁμολογήσασαι.
 210. 9, 377, γρ. 371.
 210. 20, παρὰ τοῖς νεωτέροις γρ. τῶν νεωτέρων στρατηγῶν.
 218. 32, Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἠπείρου γρ. Θεσσαλίας.
 266. 16, παρώξυνέ τινας γρ. παρώξυνέ τινα.
 276. 33, Λεοννάτον, γρ. Λεοννάτον.
 290. 3, ἐπολεμήθη ὁ, γρ. ἐπολεμήθη καὶ — συμμαχικός,
 γρ. ὁ συμμαχικός.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΓΕΙΚ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βεροίας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Αθήνας

